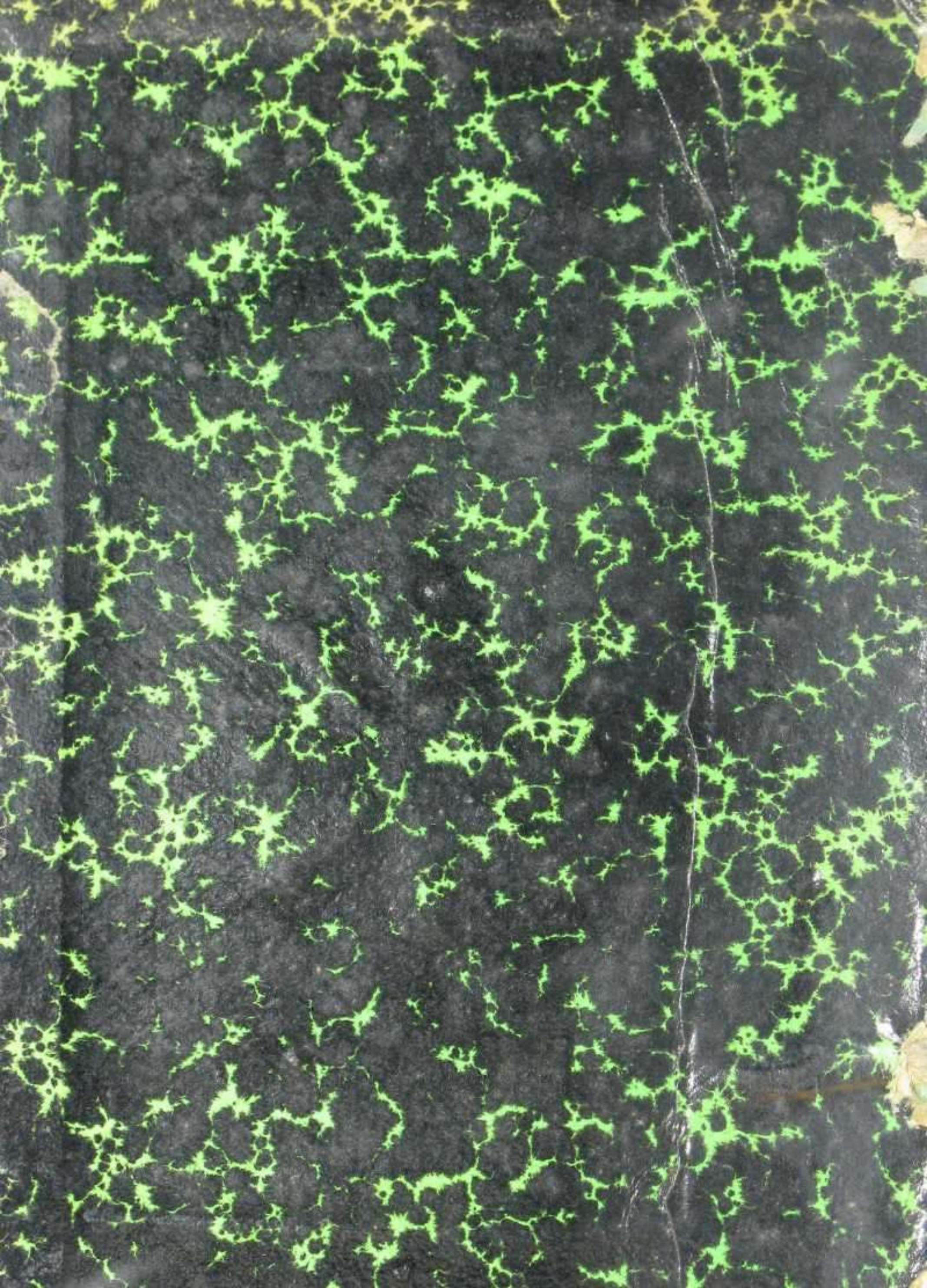
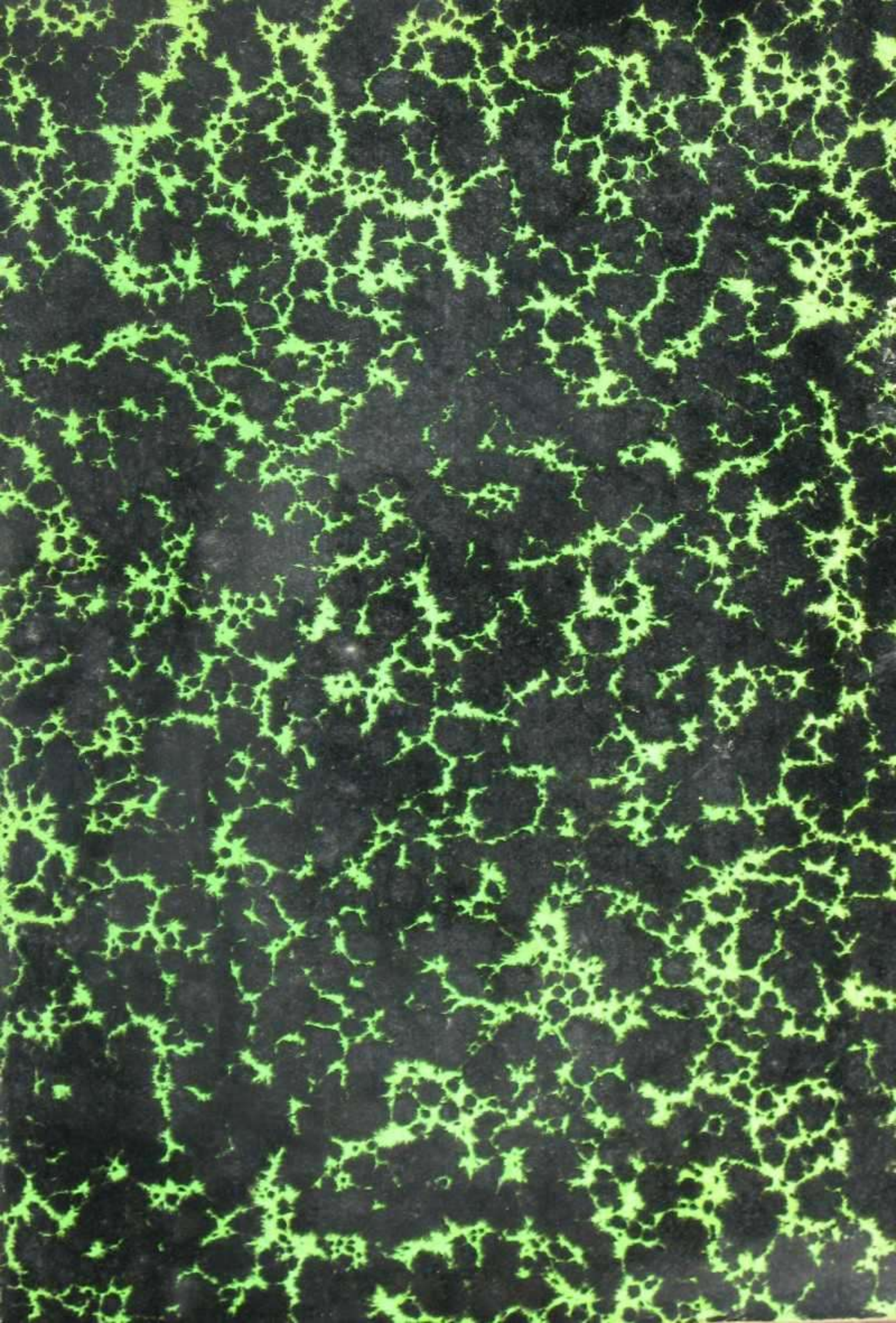

YESVKI,STO
GURE·IARN·ETA·IAINKO·AREN
BIZITZA·TA·BERDIONA

OIZTILABALDAR·MARTIN·APAIZAK

DTV
11163

Musey: 'k'au

YESU KISTO
GURE YAUN eta YAINKOAREN
BIZITZA TA BEÍ ONA

N. 28694 R. 16527

YESU KISTO

GURE YAUN ETA YAINKOAREN

BIZITZA TA BEÑI ONA

Diartzabal'dar Martin Apaizak idatzi

LAÑAÑAGA'TAR BITOREN S. J. IDAZTEUN-IRAKASLE
DANAK ITZAUREA IPIÑI

PASAI'n

Etxebeñia'tar Ipolito'renean

"Artes Gráficas"

MIHI OBSTAT:

Dr. Ignatius Iztueta Cens.

Imprimatur:

MATTHAEUS, EPISCOPUS VICTORIENSIS.

Victoriæ 28 Maii 1935

ITZAUÑEA

Beñik ere, euskeraren oraingo biztualdi ontan, yakingaiei buruz egin diran lanetan, erlijioaz, batez ere Ebangelioaz eta Jesukristo gure Jaunaz egin diranak ditugu lenbizikoetan aipagañi. Kristauaren azibiderako, Testamentu Beñia aiñako animaren indargañirik ez degu arkituko, Yainkoak berak argitua ta aizemana baita. «Beti Ebangelioetara joera aundiagoa izan det, eta ango itzak biziago barnera eragin didate beste liburu ongi txukunduak baiño, dio Teresa Doneak, beregan sumatu zunari dagokiola. (1)

Nekez bederen, orain-geroka Euskaleñian agertu izan dira euskeraz Ebangelio utsak, protestanteak aiek ere geienak. Olabide'ren Itzauean ikus aipaturik. Testamentu Beñi osorik, ordea, katolikorik beintzat, ez oraintsu arte. 1571'gañenean Yoanes Leizañaga'k argitara zuna, protestantea ua ere, gure eñian ezin zabaldu ziteken. Haraneder apaizarena ta aita Uriarte Prantziskotañarena —onena Biblia osoa—, argirik ikusi gabeak dira oraudio. Noizbait ere, Leizañaga'rena argitara zanetik irureun ta irurogei urtetara azaldu du Aita Olabide'rena. Oraiñaldian gure izkuntza jaso-naienean egin dan lanik edeñenetakoa ta bere arloan edeñena da «Itun Beñia», egoki ta zeatz eta laburki biurtua, Ebangelisten jatoñizko erari dagokiola.

(1) Camin. de Perf. XXI, 4, Obr. de Santa Teresa, Burgos (1922), 439

Europar egin dan itzulpenik oberenarekin berdindu dezakegu, noski. Orainarteko lanetaz baliatzen dirala, Yesukristoren bizitza lau Ebangelisten itzekin berekin, lauenak alkartuta, Jesusen Lagundiko Aita Arcitio'k **Jesusen Biotzaren Deya'** eman zigun, eta gure egun ontan Aita Iraizoz Kaputxinoak, liburu polit eginik eman digu euskera garbi goxoan.

Ala ere, Yesukristoren Bizitzarik orainaldikoen erara, ez da agertu gutartean Oiartzabal'dar Martin Yaunaren au arte. Or bada uts au ere bete. Edonongo kristau-erian bezela, gurean ere, lan bakoitz oien ura eto'i da, bear beareko dan Yesukristoren Bizitza. Lau Ebangelioen itzulpena ta lauen Alkarpena, Elizaren Gurasoen egunetan eta Erdi-mendean egin izan a'ren, Ebangelioa sortu zanetik amalau mendez edo gizaldiz gero sortu zan Sajoni'ko Ludolfo'ren **Vita Christi**, Kartusiano izenez ezagun oi danarena. Ua zan, orduko jainkozko liburuetan garaiena. Ordu ezkerro, ordea, sei gizaldi igaro dira.

Azken-apariko aratsaldean Ikasleetako bati bezela, guri ere Jaunak esan lizaguke, arako, bere-barnenetik atera zun esateko samur ua: «Ain luzaro Ni zuekin, eta oraindik ez nazute ezagutu, Pilipe?» (1) Efirako Yesukristoren Bizitza baten gabea, gure eriaran kristau-bizieran sumatu edo da. Jainkoaren bildur santuan eta betiko egietan ondo eroturik egon a'ren, gure eri kristauari dagokion eran ez da azi ta garatu Jesukristo gure Jaunaren ezaguera osoa.

(1) Yoh. 14, 9.

Gure eria, ala ere, beste inongoa aia Jainkoaren graziak gaitu nai digula esan genezake Ebaingelioari darion Kristoganako joera ortara. Kristo ageri baita Ebangelioen biotz eta erdi-begi. Ontan, bai, izan degu, antzatako artu dezakegun gizona, ain zuzen ere Euskaleriak sortu dun aundiena. Jainkozko bizieran Jesukristo artu baitzun bere erdi-leku. Jesukristoganako joera ortan, Jesukristoganako griña ortan, ala esan, santuetan nabarienetakoa izan da. Yainkotasun soilaren izkutuki gordeenak ikusten ari dala ere, —Irutasun txit Santuarena, esaterako— ez du begitik uzten Gizatasun maitagari au. Luze samar joko ba du ere, beraren zenbait itzekin adieraziko det egi au; ez baitira bear bezain itz ezagunak Euskalerian ere.

Kartusiano'ren **Kristoren Bizitza** irakurtzean, gaitzondoan zegoala, argitasunez betetzen zitzaion anima, Jesukristoren egiñak eta erakutsiak auznartuz; eta barnean bizi-zifara befi bat sumatzen zularik, oso maitemindurik eta zoriaren zoriz gainezka, «liburu bat guziz begiratuki idazten asi zan... Kristoren izena letra goriz, Ama Birgiñarena letra urdiñez. Papera ondo legundua ta maratua zun eta letra edera, ala baitzun izan ere» (1) Nazaretheko Jesusen antzirudi zuri ark, liburu aren bidez artaraino liluratzen zun, ordutik burura baitzitzaion Lur Santuetara bidez bide joatea, Kristoren beartasunez jantzirik, bertantxe, gertakarien inguru aietan Ebangelioko bizitza erabat jator bizi naiez.

(1) González Cámara, Acta Patris Ignatii, Monumenta Ignatiana, ser IV vol. I, pag. 43

Manresa'ko azkenaldia, 1522'gañenaren bukaeratik 1523, gañenaren aurfenera, atertu gabeko Pentekoste goiza esan diteke Iñazioaren animarentzat: Kartusiano'ren bidez ezagututako Kristo beartsu ta umil ua, oraindik biziago ta egizkoago ageri zitzaion animaren begi zabal aietan. Geroago esan baitzion Aita Gonzalez Camara'ri: «Askotan eta luzaro, otoitzaldian, bere ba'engo begiz Yesukristoren Gizatasuna ikusi oi zun, eta irudi ua gorputz zuri antzeko zerizkion, ez oso aundi, ez oso txiki; ez zun, ordea, gorputzaren loada'rik bakoizka ikusten. Manresa'n sa'ri ikusi zun au: ogei, be'ogei aldiz esanda ere, ez luke gezur-bildu'rik. Beste bein Jerusalem'en nengoala ikusi nun, eta u'ena Padua ondoan, bidez nijoala. Ama Birjiña ere era berdintsuan ikusi oi det gorputz-zatirik bakoizka bereizi gabe. Ikuskari ok indar eman zioten orduan, eta siñesmenean ain sendo gelditu zan, askotan esan baitu berekiko: «Siñesmeneko gauzak erakusten dizkiguten Liburu Santurik ez balitz ere, aien alde iltzeko gertu legokela ikusi dunez baka'ez» (1) Ordurako, aren anima, Jainkoak idatzitako Ebangelio bizi zan. 1523'gañen urtean, Jerusalem'en egindako ilabete terditsu artan, aren debozio ta malkoak, Jesukristo gure Jaunak eta Ark bedeikatutako Lur Santu aiek eragiñak ziran: gizagaxo ta mirabe gauzeza zeritzala, begira, ikuska, bere bea'etan lagunduka, bertan ba lego bezela, begirapen eta itzal aundiz, Jainkotasunaren azkengabeko samurtasuna ta gozotasuna sumatuz, baita animarena, birtuteena, guzi guziarena. Ua ibilitako ta eseritako tokiak

(1) Acta Patr. Ignat Mon Ign. s. IV, vol. I. pag. 42

besarkatuz eta musukatuz, gero Ejertzizioetan ipiñi zun bezela (1)

Andik aldegiten ez zun asmatzen, eta «an gelditzeko asmo beroa zun, beti Leku Santu aiek arakatzen, eta gainera animai laguntzen» (1) Ta ari andik alder egiteko, eskomikuaren azpian keiñatu bear izan zun zegokionak. Andik amaika urtetara ere, 1534'ga'engo Agostuaren 15'ga'enean, Montmartre'ko gainetik ara ega egin zion animak, eta Jainkoaren a'eta berezi bati esker, Venecia'ko kaiean, zeraman bidea utzita, beste bati eldu-bea'ra izan zun.

Ebangelio'ko Kristo beartsu ta umilaren irudi bizi nai zun Iñazio Jaungoikoak, ez Palestinako alderdietan, bai ordea, orduko Europa kristau-er'i beartu aietan. Bere lagunekin, Apostoluen antzeko lagunarte bat egiten saiatuko zan Aita Santuaren mendean eta aren alde jarduteko, ta Jesus izango zuten Buru (2). Kristaua zintzotzeko ere Ejertzizioetan asmo berau izango zun: bi banderetako Jesus bearts ta umila artu bear zun antzatako, jardun oiek egiten dun edonork. Iñaziok ere esan dezake San Paulorekin: «Filioli, quos iterum parturio donec formetur Christus in vobis» (3)

Jesukristo gure Jaunaganako maitasun onek, juduetar izan nai izatera ere samurki eragiten zion, grazi berezi bat

(1) Acta Patr. Ignat. Mon. Ign. s. IV, vol. I. pp 63-64

(2) San Inazioaren «Eguneroko» osoan burutapen au ageri da maiz, eta Lagundia eratzeko ditun erabaki guzietan. Cfr. La Torre, Constitutiones Societatis Jesu latine et hispanice, 348'ga'eren ofialdean. Aita Avila zoriontsuak ere, Lainez, i esaten dio: «Oker ez ba nago, Inazioaren asmoa, Jainkoak zeruan beza, Apostoluen antzeko gendea eukitzea zan, eta ez zedila askoz geiago izan; aiek erakutsi baitzuten, gutxi oiek ispirituaz beterik Jainkoaren alde zenbat lan egin dezaketen» Obras del Bto. Avila, Madrid (1927), 486.

(3) Gal. 4, 19

ba-litz bezela, odolez Jesukristoren aide izatearren. «Bein batez, zerbait ari zala, Jainkoaren grazi berezi bat zirudiola esan zun judutar izatea, zergatikoa ere adieraziz: «Aral gizona Jesukristoaren eta Ama Birgiñaren aide odolez izatea!» Alako aurpegiz eta alako biotz-eragiñez esan zitun itz ok, malkoak ere isuri baitzitun, ingurukoak oartzen zirala. Ba zan Bermeotar bat, Petri Zarate, Yerusalengo Zaldun, gure Lagundiaren eta Iñazioaren adiskide aundi, ta ark esan zidan, gai ontan ala ta ola ziola, len esan dedana, ta «Judutar esanez ta ziñatuz, izen oni listu egin omen zion, eta gure Aitak: «Zarate jauna, ařazoitara jo dezagun». Eta ainbeste eman omen zizkion, berari ere judutar izan-naia sartu omen zion» (1)

Jesu izena entzute utsez edo oroitze utsez anima gartsua urtu egiten zitzaion: «Aldarea gertutzekoan burura Jesus zetorkiola, Aren atzetik jařaitzeko indařa sortu zitzaidan, bařundik ala sumatzen nula. Ua Lagundi onen Buru baita, mundu guziko argibide guziak baiño geiago eragiten zidan argibide onek, beartasun gořian bizitzeko, gaiñerako ařazoi guziak ontara jotzen ba zuten ere. Ta burutapen onek debozioa ta malkoak sortzen zizkidan, eta naiz Meza baten naiz askotan malkorik ez ba nu ere, sendo ñengoan artara, ta eragin au naikoa zirudidan ezbeařetan eta naigabeetan sendo irau-teko... Mezakoan beřiz, gauza artara bertara biurtzen ninduten zenbait biotz-eragiñek; eta gure Jauna eskuetan neukala, izketanaia ta bařungo eragin bizkořa nitun, ez nula beĩñere utziko,

(1) Acta Patr. Ign. Mon. Ign. s. IV, vol. I. pp. 398-399

ez zeruarengatik, ez munduarengatik, eragin beñiz, debozioz ta animaren atsegiñez... Gero, egun bitartean, Jesus burura zetorkidanean, ezagumenez sumatzen eta ikusten nun asmo ori, erabateko debozioa ta baiezkoan eregan nitula» (1)

Olako itzak ugaritu nitzake. 1556'gañen urteko Uztaren 31'gañencan, ostiralez, ondo bukatu zitzaken bere egunak, esku ta begi zerura jasorik, azken-itza Yesus zula! Anima osoa suzko gezi egiñik, Yesusengana oldartu zan.

«Ain luzaro Ni zuekin, eta ez nazute ezagutu, Pilipe?» Ni ikusten naunak Aita ere ikusia dauka» Eriotz bezperan agertu zun Jesusek Jainkoaren Semearen izkutua edo misterioa esan dezakegun au. Lebreton'ek dionez, Kristoren izkutua, Semeak Aitarekin dun batasun au da (2). Aitarengana du joera guzia Jesusen bizitzak, eta Arengana garamaz gu ere. Antioki'ko San Iñaziok bere biotzean sumatzen zun ur bizi onen susmuña, «atoz goienera, atoz Aitagana», Ebangelio guzian entzuten du kristauak ari bizia bezela. Eta azken-apariko jardun aiek osatzen dute Jainkoazko jakin-bear osoa: Aitaren eta Semearen ondoan Ispiritu Santua ere agertzen baita; Au ere zeruko izkutu onen lekuko edo testigu baita, ta animen argi-egile. Aitaren eta Semearen eta Ispiritu Santuaren batasun ontara deituak gera kristau guziok.

(1) Diario espiritual de San Ignacio, Mont. Ing. s. III, vol. I, Roma (1934), 104

(2) La Vie et l'Enseignement de Yesus Christ. II. Paris (1931)

Ebangelioak bere argiz argitzen ditun gaindegi oietara oldardu zan auren aurenetik, graziaren bitartez, Loiolako Iñazio. Manresan orduko, sortu zitzaion arako «Irutasun txit Santuaganako debozio aundi ua, ta ala otoitz egiten zien egunero Iru Personai bakoizka... Ta bein batez, fraile-etxe bereko (Santo Domingoreneko) mailetan, Ama Birjiñaren Orduak ezezatzen ari zala, ezagumena jasotzen asi zitzaion, Irutasun txit Santua iru teklaren irudian bezela ikusiz, malkoai eta zotiñai ezin eutsi ziela. Ta goiz artan, andik irteten zan Elizbira batean zijoala, malkorik ezin geldierazi izan zun bazkal-ordura arte, Bazkal-ondoan ere ez ziteken atertu Irutasun txit Santua besterik agotan ez zula, irudibide askoz ta askotarakoz azalduki, ta poz ta atsegin aundiz; ainik eta bizialdi guzirako gelditu baitzaio olako debozio-zirara au, Irutasun txit Santuari otoitz egitean» (1)

Gai ontan, gure efitar au besterik ez bezelakoa esan diteke; mundo ontako Jainko-ikusleen artean ere, ez baitugu Elizan aundiagorik arkitzen; ez Terese Doneari, Doniane Gurutzeko'ari zorik ez die grazi ori erabat artze ortan beintzat, eta areago dala ematen du. Gogora dezagun arako Teresa Donearen grazi ua: «Ezagumenaren bidez, egiaren antzera edo, Irutasun txit Santua agertzen zaio (animari), iru Personak, aurenetik odei txit argi antzera sualdi bat datorkiola»; ta «ezagutzen du, ematen zaion ezaguera arigari baten bidez, egi egiz iru Personak izate bat dirala, al-izate bat, yakite bat, eta Jaungoikoa bat bakaña; siñesmenez daukaguna an ezagutzen baitu animak begiz, ala

(1) Acta Patr. Ing. Mon. Ign. s. IV. vol. I, pag. 53

esan; ez gorputzaren ez animaren begiz, ez baita irudizkoa», eta «iru Personak isurtzen zaizkio ta itzegiten diote, ta Eban-gelioko itz aiek adierazten dizkiote: Bera etoñiko zala Aitarekin eta Ispiritu Santuarekin animagan bizilekua artzera, Jauna maitatzen ba zun, eta aginduak betetzen ba zitun» (1). Olako ezaguerak egunero ematen zaizkio Iñaziori, ta gainalde oietatik banaketan jeisten dala esan diteke, Jainkoaren bideetan, Terese Donearen iritziz, gainenekoak dirala ere.

Atera ditzagun zenbait leño «Egunekoa» deritzaion anima-
rekiko beñi ematen digun artatik. Beñoegi eguni dagokiena bes-
terik ez degu arkitu, damurik.

«Ostirala. Ilaren zazpigarrena. Debozio aundia otoitzaldian, malko ta abar; Mezarako gertuzean eta Mezakoan samu-
faldi ta malko ugari, itza gordez, al nuncan, ez'erako asmoan; gero Meza ondoan, deboziaz, zenbait malkoz, ordu terdi edo neronekiko arazoi-aukera, obekienik zirudidana ta biotzak zeragidana auñean ipiñiz, ots, diru-etofirik ez izatea; au Aitari auñean ipiñi nai Amaren eta Semearen eréguz ta bi-
tarte, auñena Amari otoitz egiñez, lagun zakidala Semearen eta Aitarengana, ta gero Semeari otoitz egiñez, lagun zekidala Ai-
tagana, Amarekin batean. Ontan, Aitagana joate edo bestek eramate bat nabari izan nun neregán, eta ibili ontan, ileak zutitzea, ta biotz-eragiña, gorpuz guzia sugarétan ba neuka be-
zela, ta beraz, malko ta bere biziko samufaldia. Gero, au ira-

(1) Castillo interior o las Moradas, Séptimas moradas, cap. I, num. 6, Obr. de Santa Teresa, Burgos (1922), 687

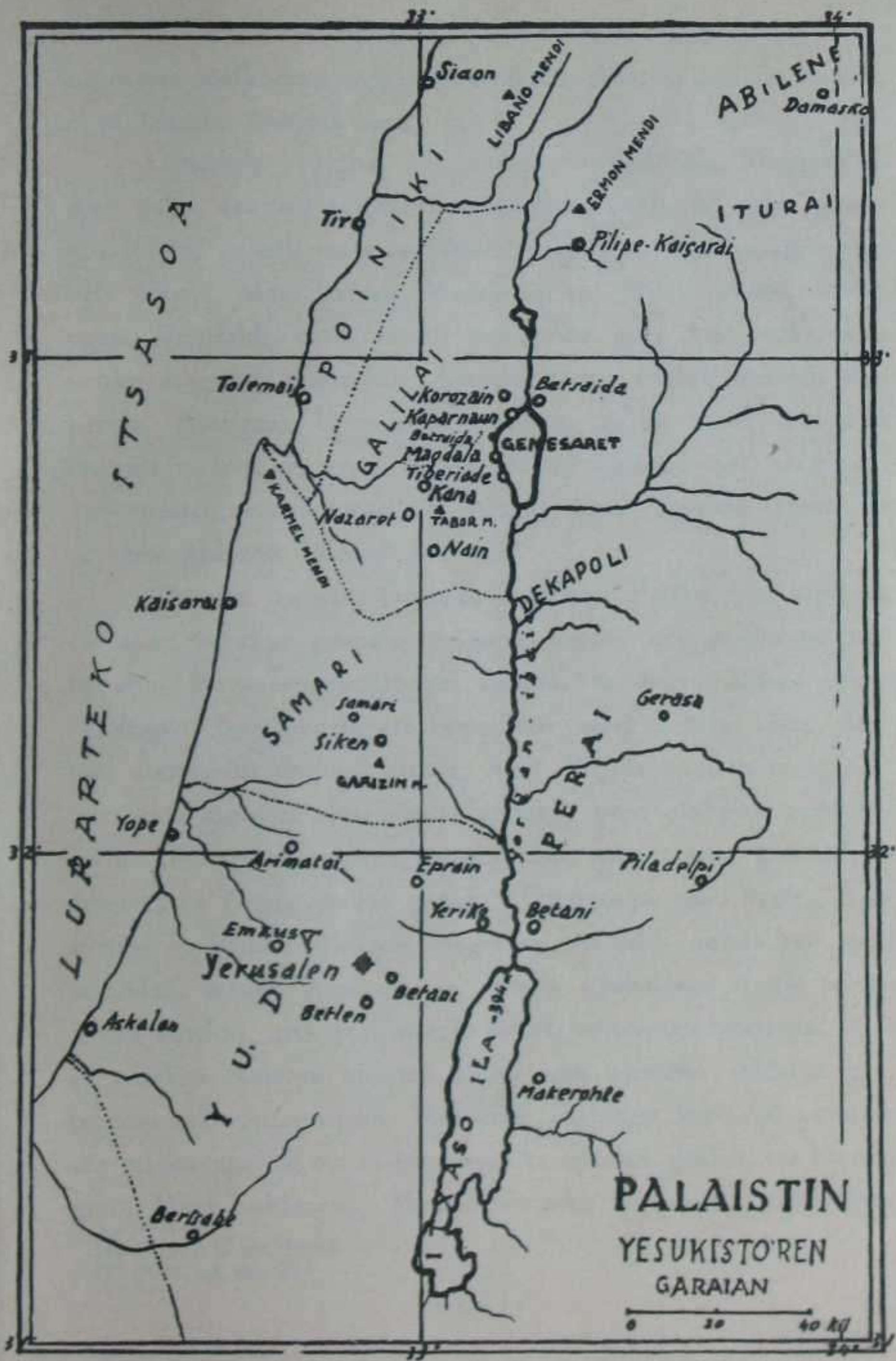
kuñiz eta ondo dagola iritziz, debozioaldi berri bat etorri, ez begietara urik gabe» (1).

«Astelena. 10'gna. Oi dedan otoitzekoan, arazoiketarik gabe, lengo eskeñia Jaunari eskeñi eta Jaungoiko aundiari atsegin zekiola erégutu, samuñaldi ta malko ugariz, eta andik aldi batera, Ispiritu Santuarekin izketan, Beraren Meza emateko, samuñaldi ta malko berakin, Bera ikusi edo sumatu uste nun, argitasun lodi batean edo sugar antzean, oi ez bezela... Orduan, arteraiñoko deboziorik aundienean, eta arazoiak aukeratzeko gogo guzietatik atera ta negar ta zotin, ez'erako eskeñia egin nion Aitari, belauniko, ta aurpegian bera malkoak, eta zotinka eskeñia egitekoan, eta gero, graziaren samuñaldiz ere, debozioa ta zotiñak nerekin nitun» (2).

«Asteazkena. 12'gna. Auñeko egunean eskerak ematen ari ta, Jainkozko iru Personak uztean eruz utsegin nula ezagutu, ta ustez esateko neukan Irutasunaren Meza uzteko asmoan, bitartekotzat Ama-Semeak artu, barka zegidatela ta lengo grazia beritu zezaidatela, iru Jainko-Personak utzirik, bitarteko gabe gabe aiengana ez urbiltzeagatik, lengo eskari ta eskeñiekin; ez ta aien Mezarik esan ere, aste guziko damu-nekea aldegiñaldi ortatik arturik, debozio aundia, malkoaldi ugari, naiz otoitzaldian, naiz jazten ari, zotinka, Ama-Semeak Bitarteko nitula ezagutuz, lasapile osoa sumatu nun, Betiko Aitak lengoratuko nindula. Uñena, Meza auñean, Mezakoan eta ondorean, debozio

(1) Diario esp. de S. Ign. Mon. Ign. s. III, vol. I, pp. 88-89

(2) Op. cit. pp. 90-91

aundia ta malko oso ugari, Bitartekoak ikusi ta sumatu, galdu nuna iristeko lasapide osoz» (1).

«Osteguna. 13'gna. Oi dedan otzoitaldian, Bitartekorik ikusi gabe, debozio aundia ta animaren jasoaldia ta pake guzizkoa. Gero, gelatik atera-bearekoan, malko ta biotz-eragin zenbait. Ufena, Meza aufferan, Mezakoan eta Meza ezkerro, malko ugari, samuafaldi, zotiñ aundi, itza galdu gabe ezin euki, animazko ezaguera ugarirekin, Aita aipatzean, Mezak aipatzen dun bezela. Arengana bidea ezez arkitzen, galdu nuna arkitzeko lasapide ta uste on osoz, Semea Bitarte egiteko oso alde neukala sumatu, eta, adierazi ez diteken eran Santuak ikusi, ez ta beste gauzarik adierazi ere» (2).

«Ostirala. 14'gna. Goizeko otoitzean, Betiko Aita aipatzen eta abar, barungo gozoaldi ezaguna; aufera ere malko-nai zerbaitekin, eta auferago debozio aundia, ta azken aldera askoz aundiagoa, Bitartekorik eta beste iñor ageri ez zala. Gero, Mezara ateratzeko otoitzak astean, Ama Birjiña sumatu ta agertu, nere alde ainbeste aldiz otoitz egiteko, nere ainbeste utsegitegatik, izkutatu ere egiten baitzitzaidan, eta ez nun gozoaldirik arkitzen ez Argan eta ez gorago. Geroxeago, gora begira, Ama Birjiña ez bainun arkitzen, negar ta zotiñaldi aundi bat etoñizitzaidan, zeruko Aita alde ta atsegin neukalako, ikuste ta sumatze batekin, arik eta, atsegin zukela adierazten baitzidan, ikusi ez nezaken Amaren bitartez otoitz egin nezaion. Aldarea gertutzean eta yantzi-ostean, Mezakoan, barungo biotzaldi aundiak eta malko ugariak eta zotiñ asko, itza askotan galduz, eta bereala gero, Meza bukatzean, Mezaldi ontako geiencan, gertualdian

(1) Op. cit. pp. 92-93

(2) Op. cit. pp. 93

eta gero, Ama Birjiña ondo sumatu ta ikusi, Aitaren aúrean oso alde baineukan, arik eta Aitai egindako otoitzetan, eta Semeari, ta Semearen Sagarakoan, ez bainezaken ez-ikusi edo ez-sumatu egin, ainbesteko graziaren erdikide ta ate baita, neregan sumatu nun bezela. Sagarakoan, Amaren aragia Semearenean zala erakutsiz, bere aldiko ezaguerakin, ez baintzake idatzi ere». (1).

«Eguneroko» órén azken-oarétan, Iñaziok Irutasuna bitarte gabeko ikuste ta artu-eman ori galtzen duneko une banaka oien bila ibili naiz, orduan ere garbi ageri baita Jainkoagan zein murgildurik zebilán. Era berean, Ama Birjiña ta bere Seme Jaungoikoa ditula Bitarteko ageri da, Aitarekiko artu-eman ori beñitzeko. «Garbi ikusi det-dio Teresa Doneak ate ontatik, Semeagandik sartu bear degula, Jaungoiko aundiak izkutu bañungoak agertu nai ba dizkigu» (2). Eta lenagotik Jesukristok: «Ni naiz bidea ta egia ta bizia», ta iñor ez dijoake Aitagana Nigandik ez ba da» (3).

Baiña Iñaziok Bitartekoen éreguz grazi galdua arkitzen dunean, begira nola igotzen dan gaiñez gain, izañez izar, Irutasun txit Santuagan galdu arte. «Osteguna. 20'gna. Otoitzaldian, luzaro, erabateko debozio aundia, argitasun beroa ta animako atsegiña, ta luřetik igo-nai-antza. Gero, aldarea gertutzean eta yantzi bitartean, animaren bañungo eragiña, malko-naia, ta Meza bukatutakoan pake aundian gelditu. Mezakoan, lengo egunean baiño malko ugariago, luzaro, ta itza galduz, noiz edo bein zenbait goi-ezaguera nitula; uste bainezaken, alegia, ia beste

(1) Op. cit pp. 93-94

(2) Autobiografía. Obras de Santa Teresa, Burgos (1923) 161

(3) Yoh. 14, 6

jakitekorik ez zala Irutasunari buruz; au, iñolaz ere, len Aita-ganako otoitzean Irutasun (osoaren) debozio bila nenbilela, ez bainun nai ta ez bainun atsedeten bilatu ta arkitu naiez; Irutasun (osoaren) poza ta agerpena nunik ez baitzitzaidan iruditzen; Meza ontan ordea, sumatzen nun edo ikusten-Jainkoak daki-(2 Kor. 12, 2) Aitari itzegitean, Irutasuneko Persona bat zalarik, Irutasun osoa maitatzera leiatzen nintzala, batez ere, beste Personak Ua baitziran bereziki; beste oinbeste sumatzen nun Semeaganako otoitzean; beste oinbeste Ispiritu Santuaganakoan, edozeinengandik pozaldia nulako poztuz, iruei nengokiela ta iruena nintzalako pozez; korapilo edo antzeko au askatzean ain aundia irudi zitzaidan, ez bainintzan atertzen nere kiko, nere buruaz niola: nor aiz i? Zer merezi uan? Nondik au? ta abar» (1).

Aita Lainez'ek, Jainko-gauzetan ain yakintsu ta Iñazioren kutun zan gizon arek nolabait zion, Iñaziok «Jainkoaren eza-guera ta Arenganako griña aundia dula, ta zenbat eta gauza zailagoak eta gutaz gainekoagoak, are ta aundiagoa»; baita fedegauzetaz izan ditun argialdiak batez ere Eukaristiaz, eta aldi batez Aita Jaungoikoaz, eta beste batez Semeaz, eta beste batez Ispiriritu Santuaz. Eta gogoan det, Jainkoaren gauzetan ere, bere egiñez baiño Jainkoaren eragiñez areago zebilela, San Dionisiok Jainkozko Hierotheo artaz dion bezela; ba dira zintzotasunaren azken-maila ontan ipintzen dutenak ere; ta gauza izkutuetan ain samura da biotzez, agiz egunean sei edo zazpitan negar egiten zula esan baitzidan» (2).

* *
*

Sajoni'ko Ludolforen Kristoren Bizitza Iñaziori zitzaiona

(1) Diario espiritual, Mon. Ign. S. III, vol. I. pp. 102-103

(2) Mon. Ign. s. IV, vol. I. pp. 125-127

izan nai litzaizuke, ogeigarfen mendeko irakurle euskalduna, eskuetan daukazun liburu au: argi ta bizi ta Aitagarako bide. Bi lan ok, ordea, ariuri bana dute, ez baitira, esan dedanez, sei gizaldi alpeirik igaro. Kartusiano'rena, gertakarizkoa izan arfen, Kristo'ren bizitza osoa inguratzen baitu, barneari eragiteko egiña da batez ere, ta atal bakoitza buru-otoitz-antzera edo jainkozko irakurgai antzera asmaturik dago, azkenean bere otoi-izketa ta guzi. Oiartzabal'ena, aldiz, orainaldiko Yesusen bizitzetan saildu dezakegu: eragin gutxiago izanik ere ugariago ta zeatzago baita gertakarietara buruz. Ez da, noski, lenbiziko estuko dalako oietakoa, oietan eta oberenetan ornitua ordea. Fourd, Le Camus, Fillion, Lagrange, De Grandmaison, Lebreton eta Prat eskuarteko izan ditu berea idazterako, ta ez da neke oien jariora, batez ere Lebreton'ena, orialde oietan arkitzen.

Olako maisuekin batean, Jesusen bizitza ta erakuskizunak azaltzeko, erdibidea artzen du, ez goraegikoa, ez beraegikoa, ez luzeegia, ez labur'egia gure eñari dagokion eran. Beraz, Jesusen bizitza oraintsukoen erdi-taiukoa eman ba digu ere, Testamentu Beñi-zaleak landuagotzea du asmo. Euskera ere landutxoa du berebat, argia dularik ere; Ebangelioko itz berberak Olabide'rengandik artuak ditu, banaka banakako aldakuntza zenbaitekin.

Lan au irakurtzean, biotz-dardara gutxitxo arki lezake norbaitek. Egileak ortara jo du, ain zuzen ere, Ebangelisten antzera, beregandiko aztarna utzita. Lebreton'ek Pasioaldirako ipintzen dun oarpen sakon ua burura zaio, noski, «Jaunaren istori-idazleak Ebangelistak artu bear ditula antzatako: aiek mila aldiz guk baiño maiteago zuten Maisua, ta aien barne-eragiña,

batez ere San Juanena, guk asma al dezakegun baiño mila aldiz biziagoa da. Ala ere, auen eta zotin guziak baiño geiago eragiten digu aren biotzaldi gordeak. Isiltzea egokigo zirudin, aiek gurtzen zuten Jainko-eskeiñi aren begirapenagatik. Jainko Semearen iltamu ta eriotzaren aurrean zer da gizon baten bioz-keta? Isil bedi. Beren biotza gordetze ori, edo Pascal'ek diona, Ebangelisten *epeltasun arigari* ori zan egin zeikioen goratzaferik aundiena, aren aurrean ezer ez baitziran. Aien antzera, alegin dezagun, geron barne-eragiñez, naiz eta jatorrez, Gurutzea ez izkutatzen: gure alegiña, Jesus ikusaraztea ta adieraztea bedi» (1)

Jesus ezagutzea aiñako ikaskizunik ez da, Argan baitaude Jainkoaren jakite ta ezaguera guzien ondasunak (2). Oregatik, Jainkoagana ulbilduago ta aurrenago zaizkigu ezaguera ori daukaten Liburu Santuak, eta, bear ba da, oiek bakar. «Beti Ebangelio-etara joera aundia izan det, eta ango itzak biziago barnera eragin didate beste liburu ongi txukunduak baiño» esan digu lentxe Terese Doneak. Aita Manareo'k ere Iñazio Doneaz esaten digu, aren barungo gelako mai gainean Ebangelioak eta Kristoren Antzibidea beste libururik ez zala agiz ageri. Jaungoikoak bere Jesus Itza'gan esan baitigu bere itz osoa ta azken-itza, Doniane Gurutzeko'ak dionez: «*Antziña Jaungoikoak askotan eta askotara Igarleen bidez gurasoei itzegin ziena orain, azken-egun ontan, Semeagan itzegin digu guzia erabat*». (Heb. I, I). Ontan adierazten baitu Apostoluak mutu bezela geldidu dala Jainkoa, ta ez dula are itzegitekorik; guzia, Semea, eman baitigu. Beraz, orain Jainkoari galdegin nai liokenak,

(1) Lebreton, *La Vie et l'enseignement de Jesus Christ*, II, Paris (1932) 311-312

(2) Col. 2-3

edo ikusketarik edo agerpenik nai lukenak, zora eri egin ez ezen, Jainkoari itsusi egingo lioke, begiak oso Kristogan jañ gabez, beste zenbait berikeriren bila. Jainkoak erantzun lezaioke, alegia: Nere Itzagan, Semeagan, guziak esanik ba dauzkazut, eta orain besterik geiago agertzeko ta erantzuteko ez ba daukat, Ofengan bakařagan begiak ipiñi itzazu, Berořengan agertu ta ipiñi baitizut guzia, ta eskatu ta nai baiño geiago arkituko dezu. Zuk izketak, agerpenak, ikuskariak, aldezkaten ba dituzu, Argan begiak ipiñi ezkerok, osoz arkituko dituzu: Ua baitet izketa, erantzuna, ikuskaria, agerpena; Ua baituzuet itzegin, erantzun, agertu, zeron anai, maisu, balio ta sari. Nere Ispirituaz batera Tabor-menditik jetxi nintzaion egunean, au det Seme maitea, nere atsegiñetakoa, entzu iozute» esanez, izketa ta erantzuerak oien eskubidea utzi egin nun, eta Ari eman nion. Entzu iozute, Nik ez baitet are agertu-beařeko federik ez gauzarik» (1).

Bizi geran ilunpe ontan berez bein-beingo degun siñestebide ontan Kristoren bizitza ematen diguten eta Aren irakaskizunak gorde dizkiguten Ebangelioak ditugu Jesusenganako argi dirdaitsuak; Aitaganakoak, Lebreton'ek dionez (2). Zeruko argitasunean, argi-ontzi oek ere itzaliko dira, ta, San Joanek dionez, ez degu Bildotsarena beste argiren beařik: Ua izango baita Jainkoaren uriko argi dirdaitso ta betikoa.

Azkoiti'n, 1935'gařengo Agořilaren 15'gařenean
Lařañaga'tar Bitoren S. J.

Idazteun-Irakasle.

(1) Subida del Monte Carmelo, lib. II, cap. XX, Obras de San Juan de la Cruz, Madrid (1926) 164-165

(2) La Vie et l'enseignement de Jesus Christ, II, Paris (1932) 469

S A Ñ E R A

E b a i n g e r i a k

Ebaingeri itza eladeratik edo griegotik dator, ta euskeraz Beñi Ona esanai du. Itun Beñi'ko idazti deunetan, Yesu Kisto'k egindako giza-gaizkakuntza adierazteko erabiltzen da. Izan ere, Yesu'k ludira Beñi On ori ekañi zun, Aitaren Itza izanik aragi egin zanean; gero Israel'go eñian Berak aldañikatu, ta gurutzean il ta irugañean berpiztuz Berak burutu.

Zerura igotzekoxe zegola, bidaliei edo apostoluei agindu zien, esanaz: Zoazte lurbira osoan barna, ta gizaki guziei Beñi Ona iragarkiezute» (Mk. XVI, 15). Auek ziran Yesu'ren irakaspén eta egite guzien aitortzaile, Berak esan zenez: «Guzien aitortzaile, beñiz, zuek zerate» (Lk. XXIV, 48). Ta aitortzaile zintzoak noski, Pentekoste aurfetik, Iskariot'en tokirako beste bat aukeratzerakoan, bildurik zeuden senideei, Kepa'k esan baitzien: «Egoki da, beraz, gure artean Yesu Yauna bizi zala, gurekin beti batzu ibili baitziran, aietako norbait aukeratzea, Yon'en ukuzpenetik asita gure artetik Yesu artua izan zan eguneraiño egona, Aren berpizteaz aitortzaile gurekin dedin» (Bidal. Egin 1, 21-22)

Ori zan Yaunagandik artu zuten gezna: Aren aitortzaile izatea, ta lurbira osoan barna, Beñi Ona aldañikatzea. Bidaliek bereala asi ziran gezna ori betetzen, Goteunaren indaña artu zutenean batez ere.

Baŕeiatzen zuten Beŕi Onaren gaia, Yesu'ren bizitza zan: itzak, alatzak, nekaldia, berpiztea ta zeruratzea. (Bid. egin. V, 42; VII, 5; IX, 30; XVII, 18, XIX, 13).

Beŕi Ona aldaŕikatzeke, Yesu'ren ikasbidea yaŕaitu zuten. Yaunak ez zun idazki bidez irakatsi, ta oŕela irakasteko agindurik ezta bidaliei eman ere. Auek lenbiziko urteetan, batutako gizataldeari, Beŕi Ona itzez aldaŕikatzen zioten. Ala ere, Yesu'ren itzak eta egiteak beti berdin edestuz, bidalien irakaskintzak tankera berezia artu zun. Guziek onela irakaste au, idatzita ez egon aŕen, Ebaingeriaren lenbiziko eredu a dala esan diteke.

Irakaskintza ontatik artuta, Yesu'ren zenbait esakun eta egite, gaŕantsidunenak noski, ikasleek bildu eta idatzi zitutela, eta, agian, idaztiño-sortak egin zitutela ba-dirudi; onela Yaunaren bizitza eŕazagogo goratzeko, ta gizaldiz gizaldi obeto zaitzeko. Ta irakaskintza ori, noiz lenbizi ipiñi ote zuten idatzita? Ez, ba, yakin.

Ba-dirudi ere, Ebaingelariak, Ebaingeria idatzi zutenean, amaikeraz eta eladeraz idatzitako idaztiño-sorta oiek, begien aŕean euki zitutela, zegokiena oietatik artzeko. Idaztiño oietaz mintzo zala ba-dirudi Luka D.^a, bere izena daraman Ebaingeriaren itzaŕean dionean: «Asi ta bertatik ikusle ta Itz-ereil-izanek yakinerazi digutenez, gurean yazotakoen txostena atontzen ainitzek alegin dutela-ta, azteŕenez dana aiolatsu ikeŕi dudan neroni ere otu zait, aldikoa aldian, zuri, Teopil bikain ori, idaztea, ikasi dituzunen egia dazaguzun. (Lk. I. 14).

Ebaingeriak, kistar-ikaste ortatik sortu ziran; ez zituten

Ebaingelariek beren buruz sortu; luzaro itzez aldarikatu zana, gero idatzita ipiñi zuten. Alexanderi'ko Kelemente'k dio (1): «Kepa Eroma'n zegolarik Yainkoaren itza agirian aldarikatzen ta Goteunak goi argituta Ebaingeria adierazten ari zala, entzuleetatik askok Mark'i eskatu zioten,—Kepa'kin luzaro zebilelata onen esanak gogoan zeuzkalako—bidaliak aldarikatua idatzita ipintzeko. Mark'ek ba, Ebaingeria antolatu, ta eskatu ziotenei eman zien. Kepa'k ori yakin zunean, ez zion Mark'ari aolkurik eman, ez ori eragozteko, ezta eragiteko ere». Ta Muratori izenez ezagun dan antziñako idazti zatiak dionez, Yon Deunari ere orobat eskatu omen zioten ikasle ta gotzaiek, ta arek bere izeneko Ebaingeria idatzi zun.

Ora ba, lenbizi itzez bakañik zabaldutako Beñi Ona, gero, kistañen onerako, idatzita nola ipiñi zan.

Ebaingeria, edo Beñi Ona, bat besterik ez da; ala ere, (2) Matai, Mark, Luka ta Yon deunek oñetaz bakoizak idaztia egin zulako, Ebaingeriak lau dirala esan oi da.

Yesu'ren bizitza, lau Ebaingeri oiek edesten dutenetik dakigu bereziki. Baiña Beñi Ona edesterakoan, Ebaingerarien asmoa, ez zan irakurleen yakin-miña asetzea izan, auen siñestea argitu ta indartzea baiño. Yesu'k lurgaiñera ekañi zun Beñi Ona irakatsi

(1) Eusebi'k H. E. VI, 14'an dakañenez.

(2) Eliz Amak irakalsita, siñestez dakigu, Ebaingerien egile Yainkoa dala. Ala ere, Ebaingelariak Matai, Mark, Luka ta Yon Dk. dirala diogunean, eña diogu, auek ere, edozein idazlek bezela, bere idaztia antolatu zutelako. Ori ez zuten, ordea, beste idazle guziek bezela, beren buruz egin, Yainkoak oñetara eragin eta goi-indaña eman zielako baiño. «Berak goiko indañez idaztera eragin eta ezañi zitun ta idaztean bertan aien alde ari izan zan. Berak agintzen zien guzia, besterik gabe, gogoan ondo yañi, zintzoki idatzi nai, ta akatsik ezin dun egiaz egoki adirazi zezaten» XIII Leo Aita Gurenak; Litt. Enc. Providentissimus Deus. (Olabide A'k euskeratuta)

bear zuten, ta augatik Yesu'ren bizitzatik yazokun ga'antsitsuenak edestu zituten, batez ere giza-gaizkakuntzari edo salbazioari zegozkionak.

Onela, ba, Yaunaren nekaldia luze ta zeatz edestu zuten. Yesu il baiño len ez zuten ulertzen Aren nekaldiak zun ga'antsi gurena. Pentekoste egonez Goreunaren inda'ra artu zutenik bai. Augatik, nekaldian yazoak, Ebaingeriaren laurdena betetzen dute.

Paul deunal dionez, Yesu'ren berpiztea, gure siñestearen eustazpi da; augatik Ebaingelariak, gure siñestea indartu ta argitzeko Yesu berpiztuaren agerketak ain zeatz edestu zituten.

Yaunak Be'ri Ona alda'rikatzean egin guziak Ebaingelariak ez zituten edestu, Yon Dk. baitio: «Ba-da, o'fatiño, beste askorik ere Yesu'k eginda, ta oro banaka azaltzeko idatzi litezken idaztiak ez dut uste ludi osoak ere eden litzakenik» (Yon XXI, 25). Guziak edestea bea'ekoa ere ez zan; yazoen edeskunak pilokatzeak baka'rik ez baitzun argiago adieraziko. Ontarako, Yainkoak goiko inda'ez lagundu ta aztertuta, gurenak eta ga'antsitsuenak zeatz edestu zizkiguten, adibidez: Matai Dk., mendiko itzaldia ta Yainkoaren yaure'riko alegiak; Mark Dk., Kaparnaun'en eta aintzira ertzean yazoak; Luka Dk. Yaunaren ume arokoak eta e'uzkiko alegiak; ta Yon Dk. Yerusalen'go ta azken apariko itzaldiak. (1).

Ebaingeriak aztartu ezkerro au agertzen da: yazoak bakoitza bere aldian ta guziak egin-e'ezkadan ipintzen, ez zutela lau Ebaingelariak ardura berdiña izan. Matai Dk., bere Ebaingeria-

(1) Lebreton A. l. 10 gn. of. t. a.

ren lenbiziko zatian, bere asmoari zegokion eran edestu zitun, yazoak elkarren ondozka ipiñi gabe. Mark D., ontan arduratsua go da, batez ere Galilai'n Beñi Ona aldarikatzea edesterakoan. Luka Dk. beñiz, Ebaingeriaren itzauréan dionez, azterenez dana aiolatsu ikerita, aldikoa aldian idatzi zun. Ta Yon Dk., aldikoa aldian ipintzen, ta tokiak zeatz adierazten, ardura geiago izan zun oraindik.

Lau Ebaingeriak dakarten guzia artuta (1) yazokun guziak érezkadan, bere tokian zuzen ipintzea, lan egingaitza da, zenbait gertaera zein garaitan, ta zein tokitan yazo ziran ez baitakigu. Ebaingeriak adierazten digute Yesu Yainkoaren Semea dala, ta lurgaiñera Beñi Ona ekañi zigula, onela gure siñesmena argitu ta indartzeko; ta guziak azterten ta yakin-miña ase nairik ibili gabe, aski dugu oiek siñetsi, biotz barnean sartu, ta oien arauz gure bizita zuzentzea.

Yesu'ren bizitzako egiñak urenez urén (2)

Yesu'ren bizitzako egiñak urenez urén eskier yakiteko, auek beintzat zeatz erabaki bear; 1) Yesu ze urtean yaio zan; 2) Beñi

(1) Matai. Mark eta Luka deunen Ebaingeriei, *Sinoptikoak* deitzen diete, Ebaingeriko yazokun bera edesten duten geienetan, iru edeskerak elkarren ondoan ipiñita, begi-ukaldi batez (sinopse) ikusi ta aztertu ditezkelako. Griesbach'ek (1776'gn) eman zien lenbizi izen ori, edo beintzat, arek eman geroztik ofela deitu oi zaie.

Iru Ebaingeri oiek berdintsua dute edeskun gaia; berdintsua ere edesteko taiua. Yesu'k egiñak era ontan ipintzen ditute: 1) ukuzpena 2) Galilai'n aldarikatzea 3) Yudaí'ra egindako azken yoana ta Yerusalen'en aldarikatzea 4) nekaldia 5) berpiztea. Iru Ebaingeri oiek ere edesteko tankera ere berdintsua dute, zenbait aldiz itzak ere berdiñak.

Ala ere oietan bertan aldeia ere ba-dute. Edeskun gaia berdintsua izan añen, bakoitzak bere edeskun bereziak ba-ditu. Gaia antolatzen antza ba-dute ere, iñoiz, Yaunaren aldarikatzea edestean edo yazokun batzu biltzean, zerbait utzi edo bere asmoari ondo dagokien eran ipintzen dute. Edeskun tankeran ere aldeia dute: iñoiz Matai'k batzu laburago edesten ditu, ta Mark eta Luka'k luzetxoago; beste batzutan bestaldera egin oi dute.

Ona aldaříkatzen noiz asi ta zenbat urte egin zitun, ta 3) noiz il zan.

Auek zeatz erabaki ta zearo yakitea, oraindaiño beintzat gaitza izan da. Ala ere zerbait yakiteko, Ebaingeriak eta aldi aietako edestia izango ditugu gai ontan itsumutil. Baiña, zori txaréz, Ebaingelariak ez zituten Yesu'ren bizitzako urte ta egiteak beti argi ta zeatz zenbatu, ta garai aietako urte-zenbaketa ere zenbaitzuetan iluna da. Augatik gai onetaz eruz idatzi da, ta eritzi aunitz daude. Aburu guziak ipintzea aspergaría litzakela-ta egi-antz geiena duna bakařík esango.

1) *Yesu ze urtean yaio zan.*

Yesu yaio baiño len, «lurbira osoa eroltzeko egindua Kaisar August'ek atara zun» (Lk. II, 1). Ba-dirudi, August'ek agindu ori eman zula, lurbira osoa gentzaz egon, ta Yan'en yauretxea itxi zanean; ta au, Eróma irasita 746'gn urtean yazo zan. Beraz Yesu Kisto, Eróma irasita 746'gn urtea ezkerro yaio zan.

Gaiñera, Matai Dk. diozez, Yesu Kisto Yudai'ko Betlen'en yaio zan, «Erode eregearen egunetan» (Mt. II, 1). Erode, beříz,

Iru Ebaingeri auek, batzutan berdintsu ta bestetzutan aldea dutela-ta, antziñatik Ebaingeri adirazoleek, galde au egiten dute: Elkarékiko antz eta alde ori nundik darorkie? Ta ori adirazteko asmatu diran erantzunetatik, ona emen egi-antz geiena duna. Len esan degonez, Beří Ona aldaříkatzetik, atara zituten Ebaingeriak. Ta Ebaingelariak, Ebaingeria idaztekoan, len aipatu ditugun Yesu'ren itz eta egiteen idaztiñoak, eta, agian, Elizaren asieratik siñestunen eskuetan zebiltzenak, begien aurrean euki zituten, ta idaztiño oietatik, edeskun osoak, edo, bear bada, edeskun zatiak, zerbait aldatuta edo zuzenduta ipiñi zituten Ebaingerietan. Iru Ebaingeri oien berdin izate ta aldea onela erez ulertzen da.

(5) Gure urte-zenbakera, edo kistar urte-zenbakera, Dunixi Txikiak, sei-gařen eunkadan bizi izan zan lekaideak ipiñi zun. Onen asmoa au zan: Kistaren urte-zenbakera, Yesu yaio zan urtetik astea. Yesu'ren yaioitza, Eróma irasita 754'gn urtean ipiñi zun; ta ontan ez zegon zuzen, Erode erege zala yaio baitzan Yesu, ta Erode, beříz, Eróma irasita 750'gn il zalako. Beraz, gure urte-zenbakera onek, ez ditu urteak zenbatzen Yesu yaio zan urtetik asita.

Éroma irasita 750'gn urtean il zan, Paska egunak baiño len-
txoago. Beraz, Yesu Kisto Éroma irasita 750'gn urtean baiño
lenago yaio zan. Beraz, Yesu'ren yaiotzako urtea bi muga oien
buruan ipiñi bear; baiño zeatzago ezin erabaki. Gai onetaz
dauden eritzien artean, egi-antzekoena au da: Yesu, Éroma
irasita 747'gn yaio zala, au da, gure urte-zenbakete asi baiño
zazpi urte lenago.

2) *Beñi Ona aldañikatzen noiz asi ta zenbat urte egin zitun.*

Beñi Ona aldañikatzen asi zaneko lenbiziko Paska egunetan,
yuduek Yesu'ri esan zioten: «Beñogei ta sei urtetan eraiki izan
da yauretxe au ta iru egunetan zuk eraikiko? (Yon 11,20). Yo-
sepu edeslariak dionez, yauretxea iragiten asi ziran urtea, Éroma
irasitako 734'gn zan. Urte auei, 46 geitu ezker, Éroma irasi-
tako 480'gn daukagu, edo gure urte-zenbaketako 27'gn urtea;
ta Lagrange A'k zenbatzen duanez 28'gañena. Beraz, ba-dirudi,
Yesu Kisto Beñi Ona zabaltzen, gure urte-zenkaketako 28'gn
urtean asi dala.

Yon Dk. Ebaingerian edesten dituenetatik, au ataratzen da:
Yesu'k Beñi Ona zabaltzen, gutxienez bi urte ta ilabete batzu
egin zitula. Iru Paska argi bereizten ditu Yon Dk.: lenbizikoa
Kana'n eztaietan egon ondorengoa, beste bat ogia lenbizi uga-
ritu zun ingurukoa, ta irugañena Yesu Yerusalen'en il zanekoa.
Ta Beñi Ona aldañikatzen Paska yaiak baiño len asi zalako, oña
or bi urte ta ilabete batzutan nola yardun zun.

Iru urte ta ilabete batzutan irakasten ari izan zala diotenak
ere ba-dira. Baiño urte bete ori geitu bear danik ez dirudi.
Eritzi onen alde, zio au dakarte bereziki, esanaz: Yon Dk.

Ebaingerian, iru Paska ez eze, lau ere aipatzen ditu, laugarren, itz aueaz: (1) «Orezkero, Yesu yuduen yaia zala-ta, Yerusalen'a igo zan» V. 1). Askok, ordea, ta gaur geintsuek, yai ori Paska yaia ez dala diote, «Yai bat» dala, ez ordea, «yai'a», yai gurena edo Paska. Ta paska ez ba'da ze yai da? Eritzi asko daude: Pentekoste dala, Txabola-yaia dala t. a.; baiño Paska-arazo ori erabakitzeke, yai au zein dan bereiztea ez da bea'ekoa.

Beraz, ba-dirudi, Yesu Kisto'k Be'ri Ona alda'rikatzen bi urte ta ilabete batzutan yardun zula.

3) *Yesu noiz il zan.*

Lau Ebaingelariiek diote Yesu ostiral baten il zala. (Mt. XXVII,62; Mk. XV, 42; Lk. XXIII, 54; Yon XIX, 31).

Ostiral au is'raeldaren Nisan izeneko ilaren zenbagarren eguna zan? Yon Dk. dio: «Kaipa'renetik ebaztegira Yesu daramate. Goiz zan oraindik; ta aiek ez ziran ebaztegian sartu, Paska yatekoan kutsurik ez artzeko» (Yon XVIII, 28). Beraz yuduek Paska yan bear zuten egunean il zan Yesu, au da, Nisan ilaren 14'an. Ta au berau indartzen du XIII, 1'a ta XIX, 31'an dakarenaz. Baiña Matai, Mark eta Luka Dek. diotenez, ba-dirudi, Nisan 15'an izan zala ostiral ori. (2).

Zein urtetan il zan? Yesu Kisto gure Yauna, Pontzi Pilat yaurle zala il zan; au 26'garrenetik 36'raiño izan zan yaurle.

(1) Idazteun adirazle batzuek, Yon Deunaren V'gn ataleko aurenengo txatal ori VI'gn atalera aldatzen dute, «Vita Christi» idaztarian Txartes'ko Ludolpa'k egin zun lenbizi txatal aldatze ori; ta gaur zenbaitzuk eritzi oren alde daude. Durand A'k dionez txatal aldatze ori onurako'a da, baiño bea'ekoa dala esatea geitxo dirudi. (Verbum salutis S. Jean 138'gn or)

(2) Onetaz geroago geiago itz-egingo, Yesu'ren azken Paska ze egunetan izan zan esatean.

Amar urte oietan Nisan ileko 14'a edo 15'a, ostirala noiz izan zan? Gai ontaz edestiak eta izañiztiak esaten ditutenak artuta, era askotara yardun dute yakintsuek ori erabakitzen, ta au diote: Nisan ileko 14'a edo 15'a, ostirala izan zala, 27'gn Yoñailaren 11'an; 30'gn Yoñailaren 7'an, ta 33'gn Yoñailaren 3'an.

Ta lentxoago esan ditugunetatik au ataratzen da: dirudie-nez, Yesu Kisto gure Yauna 30'gn Yoñailaren 7'an il zala.

Atal ontan esanak onela batu ditezke:

Eñoma irasitako	Gure urte zenbakera	
747'gn urtean	baiño 7 urte lenago	Yesu Betlen'en yaio
750'gn "	" 3 " "	Aigito'tik itzuli
780'gn "	" 27 " geroago	Alda'ikatzen asi
781'gn "	" 28'gn urtean	Lenengo Paska
782'gn "	" 29'gn "	Biga'en Paska
783'gn "	" 30'gn "	Iruga'en Paska. Yesu gurutzean il.

Esan dugunez, Yesu Kisto'ren bizitzako egite auek urte auetan gertatu ziran ala ez, eskier ez dakigu. Ta egikun auek zein urtetan yazo ziran zeatz yakiteak, kista'entzat ga'antsi aundirik ez du, Yaunaren bizitzan ikasi bear diranak yakiteko, urtea geiago edo urtea gutxiago berdintsu baita.

LENENGO ATALA

YESU KISTOAREN YAIOTZA TA AURTZAROA

Yerusalen'go Yauretxea

Yesu'ren garaian, Yerusalen'en zegon yauretxea, Salomon'ek iragitako ua ez zan, Nabukodonosor'en gudariak porokatu baitzuten.

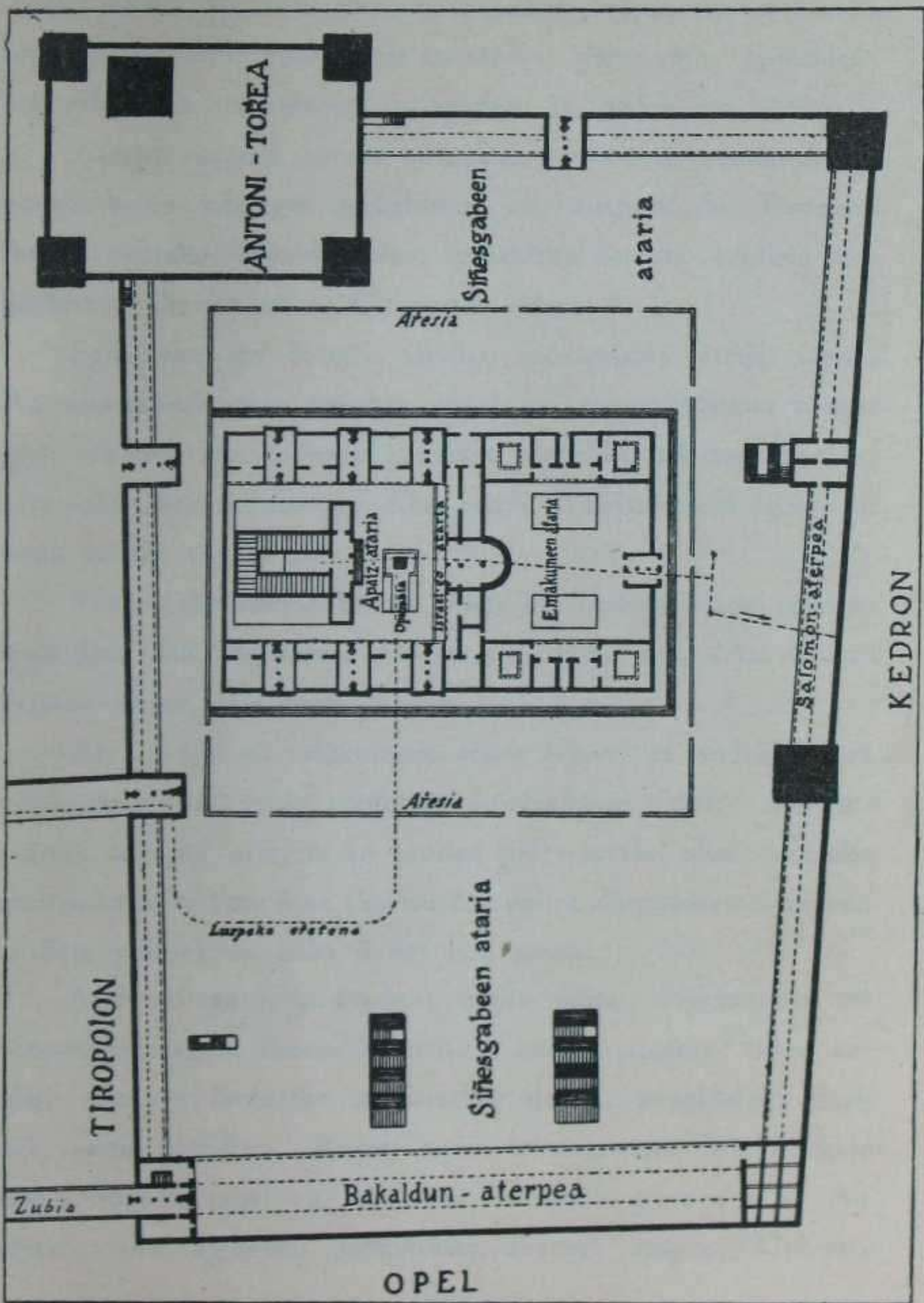
Zorobabel buruzagi zutelarik, israeldar'ak atzeritik aberira itzuli ziranean, alegindu ziran yauretxea iragiten, Salomon'ek yasoia zegon Moria mendian bertan, ta aren arauz. Baiño apain-gari ta ondasunez, lengoari urik emateko ere ez zan.

Zorobabel'ek iragitakoa, Erode aundiak izugari zabaldu ta edertu ta apaindu zun. Lan bikain ori Yesu baiño 16 bat urte lenago asi zun; Erode ilda gero yaraitu, ta Yesu yaio ta 64 urte geroago bukatu.

Yanaren bikitzako zenbait gertaera yauretxe ontan gertatu ziran; augatik, laburtxo ba-da ere, nolakoa zan adieraziko.

Yauretxea, Moria mendi gainean, zelaigune zabal baten, ari-esi eder baruan zegon. Esi au sorkaldean ta sarkaldean luzeago zan, ta inguru guzian aterpea zun, egur eder ta apaiñez yantzia.

Egoaldekoari «bakaldun aterpea» deitzen zioten; bikaiña zan, ta Yosepu'k dionez, eguzkiak ikusi zun edereña. Sorkaldekoari «Salomon'en aterpea» deitzen zioten; ez zan ain bikaiña, baiño bai luzeagoa. Yauretxeko sinagoga aterpe ontan zegon:

ANTONI - TOREA

Sinesgabean

ataria

Aterria

Apaz-ataria

Opinaria

ISABEL ATARIA

Emakumeen ataria

Salomon-aterpea

KEDRON

Aterria

Luzeko ataria

Sinesgabean ataria

TIROPOION

Zubia

Bakaldun-aterpea

OPEL

Yesu'k amabi urte zitularik, an, irakasleen artean Andre Mari'k topatu; gero maiz an irakatsi ta zenbait alatz egin. Ipaáldean eta sarkaldean ere aterpeak ba-zeuden; ez, ordea, ain ede'ak.

Aterpe auetatik ba'ura sartzeko, zortzi ate zeuden, bata bestea baiño ede'ago: sarkaldean iru, auetatik bi Tiropeon iba'era yoateko; egoaldean iru; ipaáldean bat; ta ede'ena sorkaldean, «Urezko atea», Oliamendi aldera.

Egoaldeko ate batetik sartuta, siñesgabeen ataria zegon. An siñesgabeak sartu zitezken, au'era ez, a'esian idatzita baitzegon: «ez bedi a'otzik sartu yauretxe inguruko esi onen ba'uan, ezta toki onen ba'uan ere, ilko baita» Amalau maila igota esi onen ba'uan sartzen zan.

Yauretxeko tokien ba'uan sartzeko bederatzi ate zeuden: ipaáldean lau, egoaldean lau, ta sorkaldean bat, «Ate ede'a» deitzen zioten, txit ede'a baitzan.

Ate au igarota emakumeen ataria zegon, ta andik au'era emakumeak ezin yoan, eragotzia baitzeukaten. Atari onek iru aldetan aterpea zun, ta an zeuden yauretxerako uka'a sartzeko amairu kutxak. Yesu'k an txalotu zun andre alargunaren eskeintza, ta Bera yuduek an a'rika il nai izan zuten.

Atari au igaro, ta amabost maila igota «Nikanor'en ate eder-ede'a zegon. Emendik sartu ta au'era apaizen tokia zegon. Ala ere lenbiziko sei neurkin aldean, israelda'ak, gizonak, sartu zitezken. Au'ez au'e eskeintzetako a'izko maia zegon, luze ta zabal 14 neurkin, ta betik gora 4 1/2. An e'etzen zan egunoro eskeiñitako abereen aragia. Opa-mai

au baino pixka bat gorago apaizen tokia zegon.

Emendik amabi maila igarota, bereziki yauretxea zan tokira igotzen zan. Berogei ta bost neurkin luze; ez zan ain aundia, toki deun artan gure elizetan bezelako gizatalde aundirik ez baitzan sartzen. Ateak, betik gora 31 metro t'erdi, ta zabalean 11,25, ta bi ertzetan bi tofe eder bikain. Ate ontatik sartuta, bebaúu eder bat, eta an bi mai, bat aitxurdiñezkoa (marmolezkoa) eskeintzen ziran ogiak eukitzeko, ta bestea urézkoa, eskitakoak ipintzeko.

Bebaúu ontatik gela aundi batera sartzen zan; toki au deuna deitzen zuten, eta an, Zorobabel'en garaian bezela, urézko maia, zazpi besoko argi-mutila ta ogien opa-maia. Urézko maian, goiz eta aratsalde, eskeintzetako garaian, apaiz batek, txandaka, kedatsa eretzen zun. Opa-maiko ogiak zortzian bein aldatzen ziran.

Toki deun onen atzean, deun-deuna deitzen zutena zegon. Auéetik estalki eder-edeña zeukan. An baúuan kutxa deuna ez zegon, Yeremi igarleak Nebo mendian ezkutatu baitzun. Apaiz nagusia urtean bein eta bera bakañik sartzen zan toki artan, eríaren alde otoi labur bat egiteko. Yesu il zanean, estalkia goitik bera erdibitu zan. (Mt. XVII, 51).

Laburtxo ba-da ere esan ditugunetatik antz ematen da, israeldaren yauretxe ua zenbateraiño zan eder ta bikain. Yosepu edeslariak zion, aren apaintasuna ta aberastasuna goratzeko itzik ez zuala arkitzen. «Yauretxearen aué-aldea guziz arigaña zan begientzat eta gogoentzat. Antziña uréz estalia zegon. Goizeko eguzki izpiak yota, sutan bezela yartzen zan, eta begiratu nai

ziotenak ezin eutsi aren argitasuna. Ufútitik zetozen arotzei, elufezko mendi bat zala zirudikien, ufezestalia ez zegon tokietan ari zuriz yantzia zegolako».

Erode'en yauretxe eder eta bikain au, Yesu Kisto'k esan bezela, 70'gn urtean zearo efe ta birindu zuten, Tit burugazi zutela efomatafak an sartu ziranean.

Zakari apaiza yauretxean

Israel'go efa, antziñatik, Mexia noiz etofiko zai zegon. Igarleek esandakoak betetzeko garaia uferatzen ari zan, eta augatik efiaren siñesmena sutsuago ta itxaropena biziago. Erode Yudai'ko efege zala batez ere, Mexia'ren etorkundeak pozten zitun, Erode nagusi ankefa baitzan, israeldaren biotza yauretxean egin zitun lan bikain eta apainketa ederez irabazi nai izan afen.

«Erode Yudai'ko jaunaren egunetan, Zakari zeritzan, apaiz bat zan, Abia'ren sailekoa» (Lk. I, 5). Dabid bakaldunak apaizak ogei ta lau taldetan saildu zitun; auetatik zortzigaena Abia'rena zan; talde ontako bat Zakari. Apaizak Yudai erkiko apaiz-irietan bizi ziran. Baiña Zakari apaizak bere etxea ze iritan zun, garbi ez dakigu. Batzuek Ain Karim'en bizi zala diote, Yerusalen'dik sartaldera sei bat kilometrora; beste batzuek, beriz Ebron'en, Yerusalen'dik egoaldera; bestetzuek Yuta'n. Beraz zearo ezin yakin, onetaz idazteunak ez baidute deus esaten, ezta Elizako lenengo idazleek ere.

Ain Karim'go irian edo bizi zan Zakari bere emaztearekin. Au, Elisabet izenez, Aaron'en alabaetakoa zan. Yainkoaren begitan

biok zintzo ziran, ta Yaunaren agindu ta zuzenbide guzietan akarkizunik gabe zebiltzan. Ta umerik ez zuten, Elisabet legoía zalako, ta biak elduegixeak ziralako. (Lk. 1. 6-7).

Israeldarēi atsekabe aundi zitzaien aurik ez izatea, ta augatik Zakari ta Elisabet'en zartzaroa ez zan zori onez betea.

Egun batez, Zakari, apaiz taldeko lagunekin Yerusalen'a yoan zan. Apaizak, eliz-lanetan, asteoro aldatu oi ziran. Larunbat goizeko elizkizuna bukatu ondoren, apaiz taldea yoan, ta aren tokian bestea sartzen zan asteko eliz-lanak egiteko.

Yerusalen'a eldu, ta yauretxean sartuta zozketa egiten zuten bakoitzari ze lan zegokion izendatzeko. Egun artan, luñinketarako, Zakari autu. Egunoro bi aldiz egin oi zan: goizeko bederatzietan, eta aratsaldeko iruetan. Eriak bitartean, atean, otoi egin oi zun. Apaizak, luñinketa, bere bizian bein egiten zuten, ta augatik elizkizun au egin ez zutenen artean zotz-egiten zan.

Zakari yauretxeko toki deunera zioan; lepotik oiñetara liñuzko yantzi zuri luzea, geñian lotuta, burua estalia, baiño oiñutsik. Eskuan urézko ontzi baten kedatsa edo intzentsua zeraman, eta ontzi au beste urézko aundixko baten sartuta. Bi apaiz laguntzaile zitun berekin; batek urézko ontzi baten ikatz bizia zeraman. Sartu ziran toki deun aretan. Guzia gertu zegon; ezkeñean zazpi besoko argi-mutila zazpi krisailuak suturik zitula, eskuiean ogien opa-maia amabi ogirekin, ta erdian urézko maia kedatsa eretzeko. Sua zeraman apaiza, ikatz bizia urézko mai gainean ipiñi, gur-egin ta irten zan. Beste apaiza ere,

Zakari'k eskuan zeukan ontzi aundiena artuta, gur-egin ondoren, toki deunetik yoan zan.

Ta Zakari baka'rik gelditu, kedatsa u'ezko mai gaiñean e'etzeko; ta «lu'riñaldian e'ri guzia otoiketan zegon atetik» (Lk. I, 10). E'ria belaunikatuta egon oi zan, eta apaizak eskeintzen zun kedatsaren lainoak, Yangoikoagana igotzen zan israeldar'en otoia adirazten zun.

Zakari'k kedats-eskeintzea bukatu zun, ta gur-egin ondoren irtetera zioala, «Yaunaren aingerua ageri izan zitzaion lu'rinmai eskui aldean zutik. Ua ikustez Zakari la'ritu zan, ta beldu'ak artu zun» (Lk. I, 11-12). Elizkizun ua apaiz bakoitzak bizitzan bein egiten zuala-ta, Zakari'ren biotza eragiña zegon; aingerua ikusi zunean, be'riz, biotz-ikaraz bildurtu zan eta Daniel (1) igarleari gertatu zitzaion bezela, zurbildu ta indargabetu. Aingeruak, ordea, esan zion: «Ez izutu, Zakari, zure otoia entzuna baitago» (Lk. I, 13).

Ta Zakari'k otoian zer eskatu zion Yainkoari?. Apaizak elizkizunean e'riaren izenean egiten zun otoiean, Yainkoari, laste'ren, agindutako Mexia bidali zezala eskatzen zion. Auxe zan aingeruak ageriko ziona: Mexia laster eto'fiko zala, ta Aren au'etik bidea gertutzeko sortuko zuna bere seme izango zula, onela bere zartzaroa pozez betetzeko; «ta zure emazte Elisabet'ek aur egingo dizu, ta Yon izena eza'riko diozu». Yainkoak Berak umearen izena aukeratzea, esker aundia zan, eta adirazten zun ume ua egikizun bikain berezirako sortuko zala.

(1) Dan. X. 8

«Atsegin ta pozkañi izango zaizu, ta aren yaiotzaz asko poztuko dira; Yaunaren aúean aundia izango da-ta. Ez du ardorik ez sagardorik edango; ta bere amaren sabelean bertan Goteunez beteko da. Israel'en seme asko beren Yainko Yaunarengana itzuliko ditu, ta guzien aúean Eli'ren adorez ta inda'rez yoango da, gurasoen biotzak semeengana ta siñesgabeak zintzoen senara ekartzen, Yaunari eñi bikain bat atontzeko». (Lk. I, 14-17).

Aingeruak gaztigatzen ziona, Zakari'k eskatu zuna betetzea zan, eta gainera bere semearen bidez, Israel'go gaizkakundeakin edo salbazioakin nolabait elkartzea. Au guzia a'riga'izkoa zeri-tzaion, eta bat batean ez zun siñetsi Yainkoaren geznariak ziona. «Ta Zakari'k aingeruari esan zion: «Ori zertan dazaguket?. Zañ naiz, ba, ta nere emaztea ere adiñean elduegixea. Aingeruak yardetsi ta esan zion»: «Ni Gabirel naiz, Yainkoaren aúean egoten naizana; ta zuri mintzatu ta beñi au ekartzen bidalita nator» (Lk. I, 18-19) Aingeruak nor zan adierazi zion; eta Gabirel goi-aingerua zalako, ta Yainkoaren aginduz zetoñelako siñetsi bear izan zion; Yainkoak esana, ulerkaitza izan a'ren, burua makurturik siñetsi bear baita.

Aingeruak gero esan zion: «Ta begira; garai egokian nere itzak beteko dira; bete artean, beñiz, mintzulik zaudeke, itzik ezin egiñez, siñetsi ez didazulako» (Lk. I, 20).

Apaizak kedatsa eskeintzea bereala bukatu oi zuten; apaiz nagusiak ere urtean bein yauretxeko toki deun deunean sartu oi zanean, otoi aldi oso labu'ra egin oi zun. Egun artan, beñiz,

Zakari luzatu egin zan. «Éria bitartean Zakari'ren zai zegon, yauretxean berantzen zala-ta ariturik». (21' gn)

Irten zan Zakari toki deunetik, eta éria Mois'ek Aaron'i agindutako itzaz onetsi bear zun esanaz: Yainkoak onetsi ta zaitu zaitzala!

Yainkoak Bere aurpegia gentzatsu ageri daizula, ta zuretzat éruki izan dezala!

Yainkoak Bere aurpegia zugana itzuli dezala, ta gentza eman daizula! (Num. VI, 24-26).

Onespen aukeratu esan bear zitun Zakari'k, baiño ezin! «Irten zanean ezin mintzatu zitzaien, ta agerkari bat yauretxean ikusi zula igari zuten. Ark, beriz, kiñuka zerauskien, ta mintzulik gelditu zan» 22'gn tx.).

«Yauregiteko egunak bete zitzazkionean, etxera yoan zan. Egun aien ondoan Elisabet, aren emaztea, aurdun egin zan, ta bost ilabetez ostenik zegon, esanaz: «Onela Yaunak egin dit egunotan, nere gerena gizartetik kentzeko begiratu naularik» (Lk. 1, 23-25).

Andre Mari Yainkoaren Ama.

«Seigarren ilabetean Yainkoak Gabirel aingerua Nazaret deritzan Galilai'ko irira bidali zu neskatx batengana. Neskatxa, Yose zeritzan Dabid'en belauneko gizon baten emaztegaia zan, ta neskatxaren izena, Mari». (Lk. 1, 26-27)

Zakari apaizari yauretxean agertuta sei ilabetera, Galilai'ko

Nazaret irira bidali zun Yainkoak Gabirel aingerua Elisabet, Zakari'ren emaztearen aide bategana.

Neskatx onen izena Mari zan. Izen ede'ra noski. E'riaren ezpainenetan andrea esan nai zun. Yato'riz zer adierazten zun, yakintsuek zearo ez dakite. Diotenez: itxasoko andrea, itxaso ga'ratza, itxasoko ur-izpia, itxaropena, argitzailea, ede'ra, eskartsua; ta dirudienez: mardula, sendoa, betea, sorkaldeta'entzat ede'ra izateko onela izan bear baitzun. Dana dala kista'entzat izen ede'ra ta maitaga'ria da biziki. Yainkoak bere Semearen Ama izateko aukeratu zuana, sortzetik garbi-garbia egin ta apaingari'iz eta eska'ez yantzi zun.

Antzi'ñako askitzak dionez, Andre Mari'ren gurasoak Yokin eta Ane ziran. Yato'riz, Dabid e'regearen ondorengoetakoak, eta Israel'go sendi ospetsuenetakoak izan a'ren, yende bea'ak, bai'ño apalak eta onak. Dabid'en yato'ri-etxea Betlen'en zegon, eta ondorengoak yato'ri-e'ritik noiz eta zer zala-ta aldatu ziran ez dakigu.

Andre Mari'k, bere yato'riko Yose (1) gizon zintzo ta yainkozaleari ezkontzeko itza eman zion. Gabirel aingerua agertu zitzaionean, ez zan artean, dirudienez, Yose'rekin bizi, ezkontzeko itza ematetik ezkontzera arte, israeldae'n artean gertatu oi zanez, i'ñoiz urte bete igaro oi zalako.

Egun batez, Andre Mari bere gelan otoi egiten ari zan,

(1) Yose donea Andre Mari'kin ezkondu zanean, dirudinez beintzat ez zan za'ra. Rossi edeslariak dionez, lurpeko ilobietan ageri diran margoetan Yose gazte ta biza'rik gabe ipi'ni zuten. Gero, sasi-ebaingeriek ziotenagatik, lauga'e'n eunki ondoren Yose agure zaar bizar zuriz margotzen asi ziran Suarez yakintsuak dio, ogei ta amar edo be'rogei bat urte izango zitula.

eta bear bada Yainkoari ařenka eskatzen zion Mexia, gizonen Gaizkatzailea edo salbatzailea lenbailen luñera bidali zezala. Yainkoaren Semea gizon egiteak biotza itxaropen gozoz betetzen zion, baiña apal apala baitzan, Mexia'ren Ama izan zitekenik ez zitzaion baruratu ere.

Onela otoiketari ari zala, «onengana orduko, ba, aingeruak esan zion: «Agur, eskertsu; Yauna zurekin; onetsia zu emakumeetan».

«Ori adituta, Mari artegatu zan, alako agurá zer ote litzeken asmatuz».

Andre Mari apal apala izanik, aingeruaren itzak asaldu egin zuten. Ta ez zan aritzekoa, ain itz goratzaileak entzunda; ta gainera ez baitzekin zergatik eta zertarako esaten zizkion.

«Ta aingeruak esan zion: «Ez beldur izan, Mari; Yainkoaren edera daukazu-ta. Begira: sabelean seme sortu ta egingo dezue, ta Yesu diotsakezu. Aundia izango da; ta Goikoaren Seme diotsakete; ta Aren arbaso Dabid'en aulkia Yainko Yaunak damaioke; ta Yakob'en etxeko buruzagia izango da bein betiko; ta aren yauraldiak ez du amairik izango».

Idazti deunek Mexia'taz ziotena, txikitandik zekin Andre Mari'k, eta Isai'k, Daniel'ek eta eresiak ziotena aingeruak laburki agertu zionean, ongi ulertu zun: Yainkoaren Ama izango zala, Semea Dabid'en yatorikoa izango zula, Yainkoak Bere Semeari yaurefi bat emango ziola, ta yaurefi onek ez zula bukaerarik izango.

Au guzia ulertu zun, baiño aingeruari esan zion: «Ori

nola diteke, gizonik ez baitazagut? «Andre Mari'ren galde au, ez zan Zakari'k aingeruari egin zion antzekoa, Zakari'k ez zitun aingeruaren itzak bat-batean siñetsi, Andre Mari'k bai; Zakari'k aingeruari entzuten ziona, nolabait egiztatzea eskatzen zion; Andre Mari'k ez zion itzen ezaugañirik eskatzen, zalantzarik ez baitzun. Ez zekin eta yakiteko eskubidea zun zerbait adieraztea yakin nai bakañik.

Andre Mari'k beti garbi-garbi izateko asmo bikaiña zun, bear bada, ta dirudienez, eskeintza ere egiña zun; ta ez zun argi ikusten Yainkoaren Ama nola izan ziteken. Andre Mari'k orduan bere baitan zebilena edo, Bernarta Deunak ezin ederkiago agertzen du, esanaz: «Nere Yainko Yaunak, nere barnearen ikusle baita, gizonik ez ezagutzeko asmoa artu nuala bada, ta nola ta zeren bidez atsegin izango ote zaio au egitea? Onelako Semea egiteko, artu-asmoa autsi bear ba'da, Semetzaz poza ta asmoaz atsekabea dut; baiña Zure naia egin bedi! Ta neskuts edo birgiña izanik semea sortu, ta neskuts izanik egiten ba'dut, eta Yainkoak nai ba'du gerta diteke, ordun ezagutuko dut bere mirabearen apaltasuna begiratu duala» (1)

«Ta aingeruak erantzuki esan zion: Goteuna Zugana goitik yetxiko da, ta Goikoaren indañak bere itzalpean artuko zaitu. Argatik ere, Deun sortua, Yainkoaren Seme deritzake». (Lk. 1, 35).

Andre Mari'k aingeruaren itzok apalki entzun zitun, ta

(1) Bernarta deunak: Homil. 1^a, De laudibus Virginis Mariæ super «Missus est» n.º 3, P. L. 8, 10.

entzundakoen ezaugaririk ez zion eskatu. Aingeruak eman egin zion, ordea, esanaz; «Ora, ezperen, Elisabet zure aidea bere zartzaroan aurdun egiña, ta agor omen zana, aur egiteko, sei-garén ilabetera eldua; Yainkoarentzat ezin ditekenik ez dago-ta».

Andre Mari'k ordun, Yainkoaren aurrean auzpezturik, Aren naia ezagututa, apalki esan zun: «Ona Yaunaren mirabea; egin bedi nigan diozunez».

«Ta aingerua yoan zan Arengandik».

Une artan bete zan aingeruak esana: «Goteuna Zugana goitik yetxiko da, ta Goikoaren indar'ak bere itzalpean artuko zaitu»; ordun Yainkoaren Semea aragi egin zan.

Matai eta Luka Deunek, Yesu'ren bizitza idazteko, August eta Erode'ren garaitik asi ziran, ta Yesu'ren aldiko yator'ia edestu ziguten. Yon Deunak, ordea, Ebaingeriaren saferan (1, 1-14) askoz gorago yo zun, guzien asieraraiño, ta Yainkoaren Semea, Itza, Aitaren altzoan nola zegon irakatsi zigun.

«Yesu'ren bular gainean ezar'ita» (1) egon zan ikasle maiteak irakatsi zizkigun kistar-siñesmeneko egin guren auek. Itza (2) betikoa da, Yainko da, Aita ta Itza bi notin edo per-

(1) Yon XIII, 23

(2) Itza, Yainkoaren Semea da, Yainkoak betidanik sortu baitzun. Nola? Adimenez, Yainkoak gorputzik ez dulako, gogo uts utsa baita. Yainkoa betidanik, Ber bera ezagutzen da, Bere izatea aditzen du; ta ezagutze ta aditze oneak Bere izatearen irudi bizia ta betegiña sortzen du. Yainkoaren irudi bizi ta betegiñ au Bere Semea du; ta Bere izatea ezagutuz, adimenez sortzen dulako, Yainkoaren Semearen izena Itza da.

Yainkoaren Semeari, Itza izena, Yon deunak bakar'ik ematen dio Idazteu-nean; ta izen ori Ebaingeriaren saferan ematen dio; gain'arakoan, Ebaingeri guzian. bizitza ta argia adieraztzen duten gogaiak maiz erabiltzen ditu, Itza'ri auek baitagozkio.

Zenbait adimenzalek (razionalistek) diote, Yon deunak Ebaingeriaren saferan Itza'ri buruz irakatsia, Pilon'en idaztietatik artu zula. Au egia ez dala,

sona dira. Irazale da, «Semearen bidez ez ba'da Aitak ez baitu deus ere irazan». Itza'gan bizitza zan, yainko-bizitza, Berari izatez dagokiona, «Aitak beregan bizia dun bezela, Semeari ere bizia beregan izatea eman dio-ta» (Yon V, 26) Giza bizitza ere Itza'gan zan, itu'fian ura ta sutan beroa dauden bezela. Bizitza au gizargi zan, gizonentzat argi dan bizitza adimena baita, eta batez ere siñesmenaren argia ta Yainkoa ikusteko argia.

Andre Mari'k Elisabet'i agertu bat egiten dio.

Gabirel aingerua zeruratu zan Andre Mari'ren erantzuna eramanez, ta erantzun au siñesmenez, goi-maitasunez, apaltasunez eta menpetasunez betea zan.

Andre Mari bere etxetxoan gelditu zan, Yainkoak egin zion neu'figabeko ontartea ausnartzen, eta eman zizkion eske'ragatik pozez beteta. Gaiñera Yainkoaren Ama zala-ta, izango zitun atsekabe ta nekeak, poza ta alaitasuna argi agertuko zitzaizkion, baita izango zitun bitartekotasuna ta izena ere.

Kistar idazleak ez ezik, kistar ez diran askok ere adierazten dute. Pilon'ek, Logos (Itza), gezu'ezko asmakari au. Idazteunetik eta Plato'ren idaztietatik atara zun. Ta Logos o'regaz zer esan nai du? Ez da e'faza esatea. Yon deunaren eta Pi'on'en Logos edo Itza, berdiñak dira auetan: biek, Logos (Itza) Yainko ta Yainkoaren Seme dala diote; ludiaren egile dala; ta Yainkoaren ta gizonen bitarteko dala, ta Yainkoa adierazten dula. Alde aundia dute, ordea, auetan: Pilon'en Logos ori ez da notiña, bizitzarik ez dun asmakari bat baiño ez da; Yon'en Logos, ordea, aragi egiten da, Yesu Kisto da. Pilon'entzat Logos ez da egizko irazale, izakiaz egiteko lendik gaia zegola baitio; Yon'en Logos, ordea, egizko Irazale da: «dana Berak ezerezetik egiña du, ta Bera gabe ez da egin egindako ezer ere». Pilon'ek Logos ori, Yainkoaren Seme dala dio, baiño ludia orobat dala: Logos seme nagusia, ta ludia seme gazteena dirala baitio; Yon'ek, ordea, Logos (Itza) Yainkoaren egizko Semea dala adierazten du, ta Aitaren izakide, ta Aita bezin aspa diko ta mugagabe, aundi ta aintzatsua dala dio. Ta azkenik, Pilon'en Logos o'rek giza-gaizkakutzakin artu-emanik ez du; Yon'en Logos (Itza), beriz, ortarako eto'ri zan ludira, giza-gaizkakuntza burutzeko.

Yon deunak Itza'ri buruz irakatsia nundik artu zun? Itun Za'eko idaztietatik,

Eta egun aietako baten, «Mari yaiki ta mendiruntz arin yoan zan Yudai'ko iri batera». Nora zioan Andre Mari?. Zakari ta Elisabet'en etxera. Len esan genuenez, Ain Karim'en edo bizi ziran, eta, iri au Yudai'ko erkian baitzegon, egun batzutako bidea ba-zun. Arin zioan, eta biderik labur'ena artu edo zun, Êsdrelon'go ibar zabalean zear, Samari igarorik; baiño ala ere bost edo sei egun bearko zitun irizteko.

Ta zer zala ta zioan Elisabet ikustera?. Ez beintzat aingeruak egia esan ote zion yakiteko, ezta Yainkoak egin zion eskaña Elisabet lengusiñeari gaztigatzeko. Yainkoaganako ta urkolagunarenganako maitasunak zeraman, aingeruak esandakoetan ezagutu zun Elisabet'ek laguntza ta poza bear zitula, zaña baitzan.

«Ta Zakari'renean sartuz, Elisabet'i agur egin zion. Ta ara, Mari'ren aguña Elisabet'ek entzun ala, sabelean auña yauzika asi zitzaion ta Elisabet Goteunez bete zan». (Lk. I, 40-41)

Andre Mari'k etxean sartzean, israeldañak esan oi zuten

batez ere Salomon'en Yakintza izenekotik, Yesu'k irakatsi zitunetik eta bidalien garaiko kistar-irakaskintzatik. Ta Itza izena nundik artu zun? Pilon'en idaztiak yudu elado-zaleen artean zabaldu zirala ba-dirudi, ta Logos (Itza) izena maiz aotan erabiltkea, ta Yon deunak, Yainkoak goiargituta, itz ori artu zun, Yesu Kisto'ren yainko-izatea adieratzeko egokia zalako (P. H. Simón, Praelectiones biblicae, I, 362-363; Lebreton, Histoire du dogme de la Trinité, I, note J.)

Gizarte ontako iluntan argia ageri da; ilunak, ordea, ez zun artu ta ezagun, baino ezta menperatu ere. Argia ta iluna, berez, elkañen artean etsai dira; augatik, Itza ta berekin dakañen bizitkazko argia, buñukan dabilta gizarteak eta gizarleko nagusiak (txeñenak) pilokatzen dituen ilunaren aurka. Ilunak, ordea, ez du argia menperatuko. Yon deunak, Ebaingerian, gogai ta irudiki oiek maiz erabiltzen ditu.

Yon deunaren Ebaingeriaren eñoa bezela da gogai au: Aragi egindako Itza'ren egikizuna, Yainkoa gizarteari ezaguraztea dala, ta Itza'k, ori, Bere egiteen bidez, ta Elizan bizi dan Goteunaren bidez, burutzen dula. Ortarako, Itza beretañetara etoñi zan; israeldañek ordea ez zuten artu. Ala ere, aietako batzuek artu zuten, ta siñesgabeetakoak ere bai, ta auek ikusi zuten aintza, «Aitaren Seme Bakañari dagokion aintza, eskefez ta egiz beteta».

bezela, «ezazu pake» esango zion. Elisabet'ek sartze-agurá entzun, eta sabelean zeukan autxoa yauzika asi. Semetxoak, ilunpe aietan egon arén, goi-argiz, Yainko gizatua ezagutu zun. Yainkoak, Amaren sabel barutik eta onen bitartez, Elisabet'en aurá donetu, eta Elisabet bera Espiritu Doneak goi-argiz bete zun Andre Mari'gan gertatu ziranak ulertzeko, Elisabet'ek ordun: «ozengi ots egin zun, esanaz: Onetsia Zu emakumeetan, ta onetsia zure sabeleko umea ere. Nor naiz, ordea, ni, nere Yau-naren Ama nigana etortzeko?. Begira, ba; zure agur-mintzoa nere belaríetara orduko, autxoa nere eráietan iyutika asi da. Zori onekoa, beriz Yaunaketz Zuri esanak beteko dirala siñetsi duzun ori» (Lk. 1, 42-45)

Andre Mari isilik zegon Elisabet'ek esaten zizkion goral-tzak entzuten, eta gero Berak ere, goi-argiz, esan:

«Yauna gogotikan goresten dut,
ta Yainkoa osagarí zaidala-ta,
biotza poz-dardar dagokit.

Berak bere mirabe onen txikitasuna begirata,
ara, gizaldi guziek zori ontsua diostakete.

Izan ere, nigan oparo ari izan da
altsua dan ta Deuna deritzana,
lotsa darakustenei
gizaldiz gizaldi eruki zaiena.

Bere besoa indaréz erabili du;
biotz aróetako atuiesteak suntsitu,
altsuak aulkitik irauli,
ta apalak gora yaso ditu.

Gose ziranak ogasunez bete
ta aberatsak esku utsik yaurti ditu.

Gure arbasoei esan zienez,

Israel, bere otseiña, beratzat artu du betiko,

«Abraham ta aren aziarekiko bere erukiaz oroitzeko».

(Lk. 1, 46-55).

Eder-edeña ta bikaiña Andre Mari'k abestutako ereserki au.
Idazti deunetan yakintsua baitzan, ereserki onen gaia aietatik
artu zun, batez ere Ane Samuel'en ereserkitik eta eresietatik.
Baiño ala ere, an emen irakurita, zekienetik, eta batez ere goi-
argiz, ezin ereserki eder-bikaiñagorik abestu, Yainkoa goratzeko,
berari eman zizkion eskaerengatik, Israel'go erriari egin zizkiona-
gatik, eta agindu zitunak bete zitulako.

«Ta iru ilabetez arekin egonda, berera Mari itzuli zan».
(Lk 1, 56).

Elisabet'ek aurá eginda gero ala egin baiño len etxeratu
zan Andre Mari?. Ez dakigu garbi. Baiña Elisabet zaía izanik,
atzenengo ilabeteetan, eta batez ere aurá egiteko egunetan eta
ondorengo lenbizikoetan, laguntza ta poz geiago bear zitun,
eta Andre Mari'k ainbesteko goi-maitasuna izanik ez zun,
noski, bakañik utziko.

Yon, Zakari'en Semea.

«Elisabet'ek, beriz, ertaldia eldu zitzaionean, seme egin zun.
Ta Yainkoak ari erakutsitako eruki aundia entzunda, bere
auzoko ta aideak pozkide zetozkion. Zortzigañen egunean aurá-
ren erdaintetara etorri ziran».

Israeldar'ak mutikoei, yaio ta zortziga'ren egunera, gorputzean ebaiketa egiteko oitura Abraham'engandik zeto'ren. Oni Yainkoak agindu zion berarekin egin zun itun edo elkargoaren ezaugar'itzat, eta Abraham'en ondorengoei legetzat ipi'ni zien.

Ebaiketa onek adierazten zun, Yainkoak beretzat bereziki aukeratu zun e'rikoak zirala, ta si'nesmena zutela. Si'nesmen onengatik, eta ebaiketaren bidez, israeldar'ei, yato'rizko ogena kentzen zitzairen, eta onela gure bataioaren antza zun.

Ebaiketa edonork egin zezaken, aitak edo amak edo beste norbaitek, naiz sinagogan naiz etxean, eta ordun izena ipintzen zioten au'ari.

Zakari'ren semeari ebaiketa egin, «ta Zakari izena, aitarena gero, eza'ri nai zioten. Amak, ordea, artetu ta esan zun: «I'ñola ere ez; Yon izena izango du» Ta esan zioten: «Izen ori dunik i'ñor ere ez dago zure aideetan» Ta aitari ki'ñuka galde zegioten nola nai zun au'ra izendatzea. Berak, be'riz, idaztoltxoa eskaturik, idatzi zun: «Yon da o'ren izena». Ta guziak a'ritu ziran. Ta beingoan ao ta mingai'ña askatu zitzazkion, ta Yainkoa goersten mintzo zan. Aien auzoko guziak beldurtuta zeuden, ta Yudai'ko mendi alde guzian gertariok ba'feiatzen zioazan». (Lk. I, 59-66).

«Aren aita Zakari'k, goiko adorez beterik, iga'ri egin zun esanaz:

Onetsia Israel'en Yainko Yauna
bere e'ria begira ta yaregin dulako.
Bere mo'roi Dabid'en etxean
Yaregile azka'ra sortu digu,

(bere igarle deunen aoz
 aspaldi esan zigunez)
 gure etsai ta gofototzaile guzien eskutik
 yarei gu ateratzeko,
 gure arbasoei eruki izateko,
 ta bere Itun deuna gomutaratzeko.
 Gure arbaso Abraham'i zin egin zion, ba,
 gure etsaien eskutik yaregingo giñuzala,
 belduñik gabe moñoi bizi gakizkion,
 deun ta zintzo Aren begitan
 gure egun guzietan ibilki. (Luk. I, 68-75)

Zakari, miia mintzatzeko askatu zitzaionean, asi zan: Onetsia Israel'en Yainko Yauna, apaizen onespentak geienetan asi oi ziran bezela. Ta Yainkoaren gora-ketak abestu zitun, pozez beterik, Yaunak giza-gogoen gaizkakundea edo animen salbazioa asi zulako, Dabid'en etxean gaizkatzeko indar bikaiña sortuz. Yainkoak Abraham'i agindu ziona, ta igarleen aoz antziñatik gaztigatu zana, betetzen asi zan. Gaizkakunde au gogoak deuntzea izango, Yainkoaren naia gizonak bere moñoi izatea baitzan, «deun ta zintzo Aren begitan gure egun guzietan» bizitzeko.

Ta gero bere semetxoari begiraturik, goraketan asi zitzaion. Len apaiz zalako Yainkoa, orain, aita dalako goresten du, ta Mexia'ren aulolari izango baitzan, Yaunaren bideak nola gertutuko zitun iragarri zun, esanaz:

Ta zu, aur ori, Goikoaren igarle deritzakezu,
 Yaunaren auletik bidea gertuz zoazkioketa,

ogen-asketserako osasun-yakintza

bere erriari irakasteko.

Yainkoaren erriari erukitsuak dirala-ta,
goitik Goiz-argia gurera etorri da,
iluntan ta erio-itzalpean etzanak argitzea
ta gentza bidetik gure oiñak zuzentzera»

(Lk. I, 76-79)

Egun artan Zakari'renean egon ziranak, arituta etxeratu ziran, eta bein baiño geiagotan esango zuten: «Zer deritzak aur ori izango dukala? Yaunaren eskua orien alde baitzegok» (Lk. I, 66)

Andre Mari ere egun aietako egikizunak bukatuta, iru ilabeteko txangoa egin ondoren etxera itzuli zan.

Yon auria «azkortzen zioan ta adorez azkartzen; ta basoan bizi zan Israel'i agertzeko eguneraiño» (Lk. I, 80)

Gizartean gogo-lanetan asi baiño len, lekaroan otoiketean egon zan.

Mari ta Yose ezkontzea

Elisabet'erengana yoan zanerako, Andre Mari'k Yose'ri ezkontzeko itza emana zion, baiño ez ziran artean alkar'ekin bizi, itza ematetik ezkondu arteraiño geienetan urte bete igarotzen zalako. Ala ere, ezkondu-itza emateak legearen aur'ean, ezkondu-takoen eskubide ta bear geienak ematen zizkien.

Elisabet'ekin iru ilabete egonda gero, Andre Mari etxeratu zanean, ezagutu zun Yose'k emaztea aurdun zula, Gabirel ain-

geruak Mari'ri ageri zizkionak, ez zekizkin; bere emazteak Espiritu Donearen egitez aúa sortu zuanik ere ez; Elisabet'ek Mari'ri esandako goraketak ez zitun entzun, ezta Mari'ren ereserkia ere. Yose'k auetaz ez zekin deus ere, ta bere emazteagan ikusten zuna ezin ulertu.

Yose zintzoa zan eta zuzena, ta emazteagan gertatzen zanak biotza atsekabez eta samintasunez bete; biotz barnean bu'uka gogo'ra sortu zitzaion. Mari garbi-garbia ta on-ona zala ba-zekin, eta e'rudun zala ezin buruan sartu. Ta agertzen zanez o'ela zirudin. Gaiñera Andre Mari'k ez zion itzik esaten, gertatzen zitzaiona adierazteko. Zer egingo?. E'rudun agertzen zana etxera emaztetzat eraman?. Ez. Beste biderik ez zegon, utzi egin bear; ezkontza autsi bear zun. Baiña biotz on-ona baitzun, epailearen a'uean ez zan agertuko, ta, e'riaren aitziñean, Andre Mari'ren izen ona galduta ez zun utziko. Isilik, ezkontza-itza ukatuta, uztea erabaki zun, eta onela legez egin zezaken.

Yose Deunak naigabe minga'ia biotz barnean ba-zun, Andre Mari'k ez gutxiago. Yose'k bere baitan zebilen bu'uka, zenbateraiñoko gogo'ra zan somatzen zun. Baiña aingeruak ageri zizkionak, ta Elisabet'enean gertatu ziranak Yose'ri esanda siñetsiko ote zizkion?, ain a'riga'iak baitziran. Eta deus esan gabe e'rudun yoko zun. Nola egin asmatu ezin, eta arazo au Yainkoaren eskutan utzi zun, Berak iñork baiño obeto zuzenduko zulako.

Yose Deuna artu-asmoa betetzeko zegoala, gau batez lotan zegoala, aingeru bat agertu zitzaion, esanaz:

«Yose, Dabid'en seme; ez beldur izan zure emazte Mari artzeko; arengan sortu dana Goteungandik du-ta. Seme egingo ere du, ta Yesu izena ezariko diozu: bere eña ogenetatik Berak ateratuko du-ta.» (Mt. 1,20-21)

Aingeruaren itz auek Yose'ren barnean egin zuten argiz biotza pozez bete zitzaion, baiño aritu ere egin zan. Andre Mari'k ez zun, ba, eñurik; garbi-garbia zan, aña biztu zun, baiño Espiritu Deunaren egitez, eta sortutako aur ua Yainkoaren Seme zan. Beraz, Andre Mari Yainkoaren Semearen Ama zan, ta bera, Yose Deuna, Andre Mari'ren ezkona. Ta Yose Deunak egi auek ulertu zitunean, biotz-barnean ezin esan aiñako gentza, poza ta apaltasuna izan zitun, eta Yainkoaren Semearen aita ordekoa izateak zearo aritu. Ezagutu zan ordun lurgaiñean andik añera izango zun egin-beaña: Andre Mari'ren izen onari ta garbitasunari begiratu, ta Yesu'ren aita-ordeko izan.

Eta aingeruaren agindua bete zun. Ezkontza egin zan, sendi ta aide ta adiskideen artean oi ziran yaiaz; ta Andre Mari pozez eta apaltasunez emaztetzat artu zun. Ordudanik Yose ta Mari, elkañen artean anai-añeba antzo bizi izan ziran, beti garbi-garbi; ta beste asmorik ez zuten izan, Yainkoak eman zien egin-bear bikain artan, Aren nai deuna betetzea baizik.

Yesu Betlen'en yaio

Mikea igarleak Yesu Kisto nun yaioke zan adieraziz, gertatu baiño zazpireun bat urte lenago esan zun:

«ta zu, Betlen, Yuda'ko bazter ori
ez zera iñola ere Yuda'ko nagusietan txikiena;
zugandik sortuko baita Aitzindaria,
Israel nere eña lañatuko duna».

(Mt. 11, 6; Mik. V. 2)

Garai artan August eñomatañen Kaiser'ak agindua eman
zun «lurbira osoa eñoltzeko». Leñokada artatik ezagutuko zun
erki bakoitzak zezakena, gero neuñiz zergak ipintzeko. Agindua
betetzeko, August'ak ogei gizon aukeratu zitun, eta bere men-
peko eñi guzietara bidali. Lan ontan ogei ta bosten bat urte
yardun zuten; eta Takit edeslariak dionez, eñezkada aiek adie-
razten zuten zenbat gudari eñomatar eta elkartu zeuden, zenbat
itxasontzi, bakaldeñi ta erki, zergak nola banatzen ziran, ta
bear ziranetan ta saritan zenbat ordaintzen zan.

Eñeskada Israel'go eñian ere egin zan, eñomatañena ez izan
añen, auekin elkartuta zegolako, ta Erode'k nagusitza eskuratu
zunean eñomatañen zainpean egotekotan artu zulako. Tertulian'
ek dionez, Saturnin'ek asi zun Israel'en eñoltzea, gero Baru'k
yaraitu, ta Luka Deunak dionez Kirin Siri'ko yaurleri lenbiziko
aldiz izan zanean bukatu. Eñomatañak eñoltze au israeldañen
arauz egin zuten. Auek giza-eñeskada ori egiteko ez zuten
begiratu nun yaio zan, ezta nun bizi zan ere, nungo yatoñikoa
ta sendikoa zan baiño. Yainkoak agindu zion Mois'eri israelda-
ñen izenak yatoñiz eta sendiz artzeko, (Zenbak. 1, 2). Onegatik
aikoa ardura aundiz atara zuten yatoñi bakoitzaren belaunaldiak
idatziz eta eñeskada auek yatoñi-eñian zaitzen ziran.

Yose ta Mari Dabid' en yato'íkoak ziran, eta au Betlen'en yaio, ta bere sendia an bizi izan zan; beraz August'aren agindua betetzeko Betlen'a yoan bear, Yose'k beintzat bai, an izena emateko. Andre Mari yoan bear ote zan, ez da e'zeza yakitea. Dana dala biak yoatea erabaki zuten.

Ez zan, ba, uraxe garai ona Andre Mari'rentzat Betlen'a bidean asteko. Batetik, negu izanik, girorik ez; bidea ere luze sama'ra lau bat egunean mendiz mendi ibiltzeko; ta batez ere Andre Mari egun aietan au'ra egiteko zegon, eta onelako ibilaldiak nekatu bear. Baiño ala ere, Kaiser'en agindua yakin, eta Yainkoaren naia ikusi zuten, ta Yaunaren naia betetzeko pozik eta gogoz Betlen'a bidean ya'i.

Esdrelon'go ibar zabala igaro, En-Gannin'dik au'era Betlen'eruntz zioazten. Eta nola? Bideko nekea ta neguko eguraldi gogo'ra Yainkoaren izenean pozik eramanez, Yose ta Mari bezela, beste asko ere, bakoitza bere yato'í-e'ira zioazten; auetatik lander edo pobre ez ziranak aiek baiño aukera obez, eta aberats eta yato'í ospetsukoak ziranak aundiki erara. Yose ta Mari Dabid'en yato'í ospetsu ospetsukoak izana'en, a'rokeririk gabe, apal-apal zioazten. Lu'eko izen eta ondasunagatik aiei aiolarik ez; guziak baiño zori ontsuago ziran, Yainkoa baitzeramaten.

Samari'n zear, Yerusalen igarota, Betlen'a eldu ziran. Dabid bakaldun eta igarlearen uria bi muiño gaiñean eserita dago. Aren garaian eta gero ere uri txikia zan, Mikea igarleak zionez (V, 2), baiño bere txikian ere aintza eta ospe aundikoa Dabid'en yaiote'ria izan zalako; ta Yesu an yaio zanetik edonun aipa-

tua ta kistar-biotzentzat biziki maitagaría. Gaur, tontoíean, Yesu yaio zaneko leizea bere baruan duala, eliza edeía yaso da. An gaiñetik ibar ugariak ageri dira, ta zelai bedartsuak an oi diran artaldeak laíatzeko. Lur oparoak zirala-ta zetorkion, noski, aspalditik zun izena, Betlen'ek ogi-etxea esan nai dulako, ta gaur bertan arabear'ek Beit-lahm, aragi-etxea, deitzen dute, an abere asko baitago.

Egun aietan iria ar'otzez beteta zegon. Andre Mari eta Yose Deunak, agian, aideak izango zituten an, eta gaua igarotzeko toki-bila aiengana yoango ziran. Baiña ez zituten etxean artu.

Uriko saíeran ar'otz-etxe bat zegon, eta ara yoan ziran toki-eske, ta an tokirik ez. Yose'k eta Mari'k izango zuten atsekabea! Negu gauaz, estalpe bat bada ere lo egiteko bear, eta batez ere Andre Mari aur'a egiteko egonik nunbait sartu bear. Ar'otz etxe ondoan ba-zan leize antzeko bat; abereak an euki oi zituten. Ez zuten beste tokirik arkitu, ta antxe gelditu ziran, antziñako askitzak dionez.

Eta antxe, abereentzako artzulo artan, Yainkoak beti betidanik erabakita zuanez, Aren Semea, gizon egindakoa, Andre Mari'gandik yaio zan, argi-izpia leiaíean zear autsi gabe irteten dan antzo, amaren sabel garbi garbitik irtenik. Andre Mari'k aurmiñik ez zun izan, eta Yesu beragandik yaiota neskutsaren garbitasuna ta amaren aintza izan zitun.

Oía or Yainkoaren Semea, Bera bezain Yainko dana, gizonen artean gizatuta agertu!. Ordun lurgaiñeko bizitza asten zun,

ta eskeñak eman zizkion bizitza au asten zulako, ta berebat Bere burua eskeñi zion, lurgaiñera zekañen eginbeña betetzeko. Ta sortu zanean esan zion bezela, ordun ere esan zion:

Ez dezue oparirik, ez eskeñirik nai izan
soiña ezañi didazu, ordea.

Sutopa ta ogengatikoak ez dituzu edereñsi.

Oñezkero esan dut: Ona emen Ni, Yainkoa,
idazpuruan Nitzaz idatzita dagonez,

zure gogoia egiteko gerturik». (Ebert. X, 5-7)

Andre Mari'k ordun biotz barnean zuana nork esan? Batetik pozez bete-beterik eta gozotasuna gainezka zitula; bestetik apaltasunez begiak yasotzen ere ausartu gabe; matxo laztanak eta besarkadak emango zizkion, ta baita belaunikatuta gur-egin ere. Seme laztana zun, baiño baita Yainko ta Yauna ere. Yose Deunak ere Biotz mamitik laztanduko zun, eta bere añaan auzpezturik eskeñak emango zizkion Bere aita-ordekotzat aukeratu zulako, ta bere burua bizi zan arteko oso osorik eskeñirik.

Luka Deunak dio: «Ta bere lensemea izan zun, ta oiaiez bildu ta ukuilu-askan ezañi zun, añaztegian aientzat tokirik ez zegolako». (Lk. 11, 7).

Oña or Yainkoak beretzat aukeratu zun seaska!

Artzaiek Yesu gurtzen

Yose ta Mari belaunikaturik Yesu gurtzen zeuden bitartean, Yainkoak aingeruak igoñi zitun askatxora beste gurtzaile batzu

eramateko. Baiño Yainkoaren geznariak gurtzaile bila Israel'go aundizkiengana ez ziran yoan, ezta apaiz, parisai eta yakintsuengana ere.

Betlen'dik bi bat kilometrora ibartxo bat dago, ango belara indartsu ta gozoa, ta lafe aietan ardiak laiatzen zituten. Dabid bakalduna, gaztetan, lafe aieten artzai ibilitakoa zan, eta pizti gaiztoetatik ardiak zaitu zitun. Yesu yaio zaneke gaua, israeldaren Tebet ilekoa, gure Abenduko (Lotazileko) gaua zan. Negu izan azen, askotan Palaistinan eguraldi apur-bigunak oi dira. Ordun, bear bada, onelakoa zan. Artzaiek beintzat, gau artan lafean zituzten artaldeak; eta artzai batzu zeuden» aldizka atzaririk, izarpean, beren artaldeak gauez zaintzen.

Ta aingeruak artzaiengana yoan. Auek apalak berez, siñestunak eta israeldaren artean zintzoenetakoak izanik, Yainkoak agindutako Mexia noiz agertuko zai zeuden. Auek aukeratu Yainkoak, yaio zan Mexiaren beñi emateko ta Yesu gurtzeko. Yesu apal yaio zan, eta biotz-apaleko gurtzaileak nai zitun.

«Ta ara, Yaunaren aingerua aurkeztu zitzaien, ta Yaunaren aintza aien baranoan istatu zan, sañakioz beldurtzen zitula». (Luk. 11, 9). Ez zan aritzekoa artzaiek ainbesteko argi biziak izpi artean bildu zitunean, belduzez beteta gelditzea. Yainkoa argi-irudipean agertu oi zala bazekiten, eta argi aundi bizi ua ezin begiratu iltzeke, Sinai'ko mendian gertatu zan bezela. (Exod. 20, 18-19).

Augatik aingeruak pozteko esan zien: «Ez izutu; orizute; eñi osoa poz-poztuko dun zerbait iragartzen natorkizue. Yare-

gilea, Kisto Yauna dana, Dabid'en irian gaur yaio zaizute. Ta oña zuentzat ezagupidea; Aurtxo oialez bildu ta ukuilu-askan ipiñita idoroko duzute» (Luk. 11, 10-12).

Beñi pozgañagorik ezin eman egizko israeldar zintzoei. Antziña-antziñatik Mexiaren zai zeuden, ta Gaizkatzaileak zori onez beteko zitun pozez bizi ziran, eta Israel itxaroten zegoana oña or luñera etoñi.

Baiño nola?. Dabid eñegearen yatoñikoa, Yainkoaren Semea, lur guziko nag-sitza eskubidez zegokiona, askatxo baten?. Israeldarék bakaldun aundi indartsua itxaron, ta ume apal lander bat yaio? Aundizki ta lege-gizonak beñi ua yakin ba'lukete, ez zuten siñetsiko. Baiño Yainkoak biotz añoak utzirik, apalak bilatzen ditu, auen gogo xalo ta zintzoetan beñi on pozgaña ereiteko.

Artzaien biotza alaitasunez bete zan, ta argitara begiak itzuli zituztenean ikusgaña begiratu: «bat batean zerutañen samalda aundi bat aingeruarekin bildu zan. Yainkoa goresten eta esaten zutela: Aintza goialdetan Yainkoari, ta luñean gentza ta gogo ona gizonei» (Luk. 11, 13-14).

Artzaiak aingeruen abestia entzuten liluratuta zeuden, eta geroago ta gorago abesti pozgañiok isildu ziran. Ordun beren baitara etoñita esan zuten: «Goazan Betlen'aiño, ta Yaunak yakinerazi digun gertari au dakusgun».

Artaldea utzita, lasterka, bereala eldu ziran. An topatu zuten abereentzako ar-zuloa, sartu ziran bañura. ta, aingeruak esan bezela, an zegon askatxo baten, lasto gainean aur txiki yaio

beñi bat, onen ondoan andre gazte bat, auñaren ama, ta gizon bat apalki belauniko. «Ta ikusitakoan, Aurtxo artaz aiei esana zabaldu zuten». Ta Mexia zala ezagaturik belauniko yañi ta, bearbada, eraman zuten zerbait eskeñiko zioten.

Pozen pozez, gaztigatutakoa egia zala ikusita, an zeudene aingeruek esandakoa ta aiei entzundakoa edestuko zieten. Norbaitzuk, oitzen ez zan zerbait gertatzen zala somatuko zuten, aingeruei artzaiak beñi on bat entzun eta ume yaioberñi bat ikustera etoñi zirala. «Ta guziek artzaiek zerauskietena entzunik, aritzen ziran».

Artzaiak ikusitakoen beñi eman ondoren, «esana izan zitzaieenez, entzun ta ikusi zutenarengatik Yainkoari aintzaka ta goraka itzuli ziran».

«Mari'k, ordea, esanok oro bilduta zeuzkan, bere biotzean ausmartzen zitula» dio Luka deunak Ebangerian. Eta nundik zekin au Ebaingelariak?. Yesu'ren sortze ta yaioetzako edesti-gaiak zeatz ipintzen ditu, ta oiez-bestera auetan idazkera xaloa darabil. Beraz ba-dirudi Andre Mari'k berak esan zizkiola, ta entzun bezela idatzi zitula.

Yesu yaio zanean Betlen'en zeudenetatik batzuk, entzun zituten artzaiek esandakoak, baiño ez ziren Yesu gurtzera yoan. Beste batzuk artzuloan sartu ziran, baiño Yesu ta Mari nor ziran ezagutu gabe. Artzaiek, aingeruak esandakoek siñesturik, Yesu'gana yoan ziran, eta gurtu zuten, baiño andik alde egin zuten. Andre Mari ta Yose deuna beti Yesu'kin egon ziran. Gu ere Yesu'ren ondolik ez gaitezela bein ere aldendu.

Yesu'ri yaio ta zortzigañen egunean erdaikuntza egin zioten. Israel'go legeak ori agintzen zun, eta Yose'k eta Mari'k zintzoak baitziran, legea bete nai. Minga'ia zitzaien Yesu Aurtxoaren soiña zauritzea ta odola ixuriaraztea, baiño Yainkoak nai zuna egin bear zan. Erdaikuntzaren bidez, israeldak'ek yatoñizko ogenaz yaio zirala aitortzen zuten. Yesu'k, Yainko izanik, ezin ogenik izan, ta ala ere, apaltasunez guzien aur'ean onela agertu nai izan.

Erdaikuntza edo zirkunzisiaoa ez zan elizan egiten, ezta sinagogan ere, etxean baizik. Ordurako Yose doneak topatuko zun, noski, etxe egokiren bat Andre Mari ta Yesu Au'ra, artzulo artan baiño obeto egoteko. Ebaiketa geienetan aur'aren aitak egin oi zun, eta Yose doneak, aita-ordeko zanez, al zun begirapen eta maitasun aundienaz egingo zion.

Egun artan bertan, israeldak'en legepean ya'ri ta siñestean sartzen zan aurtxoari izena ipintzen zioten; au ere aitak egin oi zun. Oraingoan, Aurtxo onentzat, Yainkoak Berak aukeratu eramango zun izena. Gabirel aingeruak Andre Mari ta Yose'ri esan: «ta Yesu diotsakezu». Yuda'ñen izkuntzan Yesu izenak, gaizkatzaile edo salbatzaile esan nai. Israel'go e'ria, Yainkoaren aginduz lur donean sartu zun buruzagiak izen ori zun: Yosue; ta Babilon'etik, atze'ñin zeudenak atara zitun buruzagiak, Zorobabel ta Yosue. Yesu'k, ez israeldak'ak baka'rik, gizon guziak deabruaren menpetik atara ta betiko zori ona dagon aber'irako bidean ipiñiko zitun.

Yesu gaizkatzaile, bere izenak adierazten duanez; bera elege, igarle ta apaizpuru; Mexia zalako, Mexia izenak, israeldañen izkuntzan igurtzia esan nai du. Bakaldun, igarle eta apaizpuruak igurtzi oi zituen; Yesu, Goteunak igurtzi zun, emaitzez eta eskañez beterik. Andre Mari'ren Semeak zenbateraiñoko maitasuna digun, Yesu izenak adierazten digu, gu gaizkatzeagatik bere odola ta bizia eman baitzitun. Ez da iñoiz onelako gaizkatzailerik izan, ezta izango ere. Yesu izenak gure biotza pozez, alaitasunez eta itxaropenez bete dezala.

Yesu eskeintzea ta Mari elizan sartzea.

Israeldañen legean idatzita zegonez: «Amabeñiren ume ar dana bego Yaunarentzat berezi», au da: Yainkoari eskeiñiko zaio. Bera guzien Yaun eta Yabe, ta Beretzat nai zitun luñean eta abereetan eta baita sendietako lenbizi-sortuak ere. Auek batez ere, aigitotañen leenak il, eta israeldañei asketsi edo barkatu zienetik. Auegatik Yainkoarekiko eginbeañak lenbizi-sortuak egiten zituzten; gero auen ordezt erki berezi bat aukeratu zun; Lebi erkia. Baiño ala ere, sendiaren leena, egikizun auetatik askatzeko, Yerusalen'go yauretxean Yainkoari eskeiñi ondoren, diruz biñerosi bear.

Legean agintzen ere zun, emakumeak, gizonaren egitez, umea sortu ta auña egiten ba'zun, eta aur ua mutikoa izan, beñoge egunez etxetik irten gabe loitua bezela egon bear zula, ta beñogeigañenean elizara yoan garbitzeko. Au agindu zien

Yainkoak israeldarrei, Adan'en ogenez oroiturik, giza-izakera ordudanik irrispean yaio dala ez aztutzeko.

Yesu'k eta Mari'k legeak agintzen zun au eginbea'rik ez zuten. Semeak gizon egin zan unetik, bere betiko Aitari bere burua ta bizia eskei'ni zizkion. Amak, be'fiz, sortzetik garbi garbia; bere Semea Espiritu Deunaren egitez sortu, ta ez ogenik ezta ogen-aztarnarik ere ez zun. Biok, ordea, legearen agindua bete nai, gai'nerakoei legea betetzen erakusteko, ta apaltasunez Yainkoaren izkutu a'riga'riak ez agertzeko, artean garaia ez baitzan.

Andre Mari Yerusalen'go yauretxera iritxi zan. Apaizak odolez busti zun, eta Andre Mari lande'ra baitzan, ezin urteko arkumea eskei'ni, ta aren tokian, «oparitzat uxapal biko bat edo usakumebi» eskei'niko zitun.

Apaizak Yainkoari Yesu eskei'ni, ta gero, legeak agintzen zunez, bost sikol ordaindu, elizan apaiz-lanetan ez ari izateko. Ta bera zan egizko apaiza, Goteunak emaitzez eta eska'ez igurtzi zuana; gizartean beste egin-bea'rik ez zun izango, ta azkenik Bere buruaren eskeintza osoa, Berak bizia gurutzean utzirik emango zun.

Egun artan lanaldiko zeuden apaizak ez zuten asko uste izan elizara nortzuk yoan ziran. Umetxo ua besteak bezelakoa zeritzaien, Aren aragipean Yainkoa ezkututzen zala somatu gabe. Aien si'nesmena argala zan, eginbea'retan zintzoak ez, eta biotzez a'roak; ez zien Yaunak aiei argirik eman, umetxo ua, Israel'go Gaizkatzailea zala ezagutzeko.

«Or ba, Simeon zeritzan gizon zintzo ta Yainkozale bat Yerusalen'en ba-zan, Iarael'en atsaldi zai; ta Goteuna zegon arengan». (Luk. 11, 25). Simeon au nor zan ezin zearo yakin. Batzuk apaiza zala, baiño beste batzuk diotenez, ez dirudi; Gamaliel'en aita ote zan diote. Dana dala siñesmen sutsua, biotz apala ta zintzoa, ta Yainkoaganako maitasuna ta bilduía zitun. Israeldáren siñesmena epelduta, apaizen azpikeri ta agintarien gaiztakeria ikusirik, biotz apalez, áren, eskatzen zion Yaunari, lenbailen Mexia igoíi zezala. Ta «Goteunak irakatsita zeukan eriotza ikusiko ez zula, Yaunaren Kistoa len ikusteke». Eta ordudanik Yainkoak emango zion poz onek, biotza itxaropen gozoz bete zion. Goiz artan, Espiritu Doneak eraginda, elizara yoan zan, ta «Yesu auía, lege-arauz zegokiona egiteko, Aren gurasoek an sartzean, berak ere bere besoetan Auía artu ta Yainkoa onetsi sun». Simeon'en begik goi-argiz ikusi ta ezagutu aur ua nor zan: berak itxaron zuana, Israel'go Gaizkatzaila. Ta Goteunak adimena argituta, pozez beterik abestu zun:

«Orain, Yauna, zure itzaren arauz,
zure otsein au gentzaz dagortzu;
zure osabidea nere begiok ikusi dute, ba,
eíi guzien auéz Zerótek yaía,
atzeíak argitzeko zuzi

ta zure eíi Israel'en aintza dedin». (Luk. II, 29-33)

Simeon goralketak abesten ari zan bitartean, «orélakoak Auíaz entzutean, Aren aita-amak aítuta zeuden. Gero onetsi zitun ta Mari begiratzuz; goi-argiz igaíiz eraman bearko zitun

atsekabe ta oiñazeak, eta esan zun»: «Begira; asko Israel'en galdu ta asko piztu ditezan, gudoialtzat yañita dago au. Ta zeroñen biotza alderen alde ezpatak zulatuko du, biotz askotako asmoak ager ditezan». (Luk. II, 34-35)

Simeon'ek iragañitakoak, Yesu gizartean agertzen zanean betetzen asiko ziran. Beñi Ona gizonen zabaltzen asi bezin laster bi talde izango: Bere alde ta Bere aurka zeuzkanak, Kisto zala ezagutu, ta gezurri naspilzaletzat artzen zutenak. Yesu'ren alde zeudenak, nekauste garaian ezkutatu ziran, gero berpiztu zanean biotz-biotzez yañaike zioten. Aurka zeudenak, beñiz, gurutzean yosita il zutenean garaile zirala uste, baiño ilen artetik Berak Bere burua berpiztu zunean, buñuka gogor ua galduko zuten. Ordudanik lur gainean izan diran guziak, bi aldetan banatu dira; Yesu'ren etsaiak askoz geiago izan añen, auen eraso gogorak ezin azpiratuko bein ere Berak sortu zun Eliza. Yesu'k, adiskideak piztu, estaiak galdu egingo ditu.

Andre Mari'k isilik entzun Simeon'en itzok, eta biotz barnean irañi zitun egun artan adierazitako poz eta atsekabeak.

Goiz artan Yerusalen'go yauretzean beste Yainko maitale bat ba-zan: «Emakume igarle bat ere ba-zan, Ana, Panuel'en alaba, Aser'en eñokoa. Adinñean oso eldua zan, ta bere senañarekin neskatandik zazpi urtez bizi izanda, larogei ta lau urteraino alargun zegon, yauretxetik aldentzeke, baru ta otoiketari Yainkoa gau ta egun yauresten». (Luk. II, 36-38). Ta Yainkoak andre zar zintzo on au saritu zun, orduantxe elizan sartu, ta Yesu Kisto Mexia zala ezagutu araziz. Ana'k «Yauna gorestan zun,

ta yareikuntza zai Yerusalen'en zeuden guziei Au'az zerauzkién».

Aztiak

Yerusalen'go (1) yauretxean Simeon'ek eta Ana'k Yesu'tzaz esan zituztenak, israeldar zintzo ta Yainkozaleen artean laster zabalduko ziran, noski. Eriko lander ta apalak, aotan zebilen susmu'á siñetsiko zuten; apaizak eta lege-gizonak, entzunik ere, ez zuten aintzakotzat artu. Egun batez, «ara, azti batzu sortaldetik Yerusalen'a eto'ri ziran, ezanaz: «Non dago yaio dan yuduen bakalduna?. Aren iza'ra sortaldean ikusi dugu, ba, ta agur egitera gatozkio». (Mt. 11, 1-2).

Galde au aoz ao Erode'rengana laster eldu zan, eta entzun zuanean «bakalduna artegatu zan, ta arekin Yerusalen osoa».

Nortzu ziran sortaldetik eto'rita, galde egin zuten aiek?. Ematen zien izena Persi e'rian apaizak eramaten zuten, eta ori zirala dirudi. Antziñatik, Medi ta Persi e'ritan, azti ziranak,

(1) Uri onek, antziña, Salen izena zun, israeldaren azkitzak dionez. Garai artan Melkisedek en bakalde'riko uriburu zan Gero, Yesu Kisto baiño 14 bat eunki lenago, Urusalim izena zun. Israeldar'ak, Yainkoak emandako lu'aldara iritxi ziranean Yebus deitzen zuten yebusearen menpean zegolako, ta israel-dar'ek aren yabe eginda, be'iro Yerusalem. Sion'go uria ere deitzen zuten, Sion izeneko muiño gainean iragita dagolako; Uri deuna, be'fiz, israeldaren yauretxea an zegolako. Arabitar'ek, VII'gar'ean eunkitik, «Donea» izentzat ematen diote. Yerusalen'go uriak, sortalde, egoalde ta sartaldetik aran sako-nak ditu: sortaldean Yosapat arana, egoaldean ta sartaldean, Ben Himon. Beraz, Yerusa en gain'urean dago; augatik uriburura yoateko, esan oi zuten: Yerusalen'a igo gaitezen. Antziñatik a'esituta zegon, ipa'aldean batez ere, ta urira sartzeko zazpi ate zitun. Yerusalen'go etxeak ez zuten elkar'ekiko ez antzik ez neuririk; aundi ta txiki lander ta yauregi, kale estu, labur, oker aldapatsu artean zituztela. Etxe geienak txikiak eta laukiak; askok mailadia etxetik aterata, eta guziek etxe gainean sabaia. To'reak eunen bat ziran, ipar-sartaldean batez ere, ta uriari tankera berezia ematen zioten. Erode aundiak iru iragi zitun. Yesu Kisto'ren garaian, irurogei mila gutxi gora bera bizi ziran. baiño yai nagusietan, Paska egunetan batez ere, uri nagusia ta auzoak betetzen ziran, iñoiz zazpi egunen buruan bi miloi izan ziran-da. Yerusalen aukeratu zun Yesu Kisto'k urian nekaldi gogofa eraman ondoren Golgota mendian gurutzean yosita gugatik iltzeko.

besteengandik alde bizi izaten asi, ta enda berezia egin zuten. Aien artean apaizak ziran, eñiak itzal aundiz begiratzen zien, yakintsu baitziran. Yainkoaganako eginbeařetan yardunez batera, izadi-yakintzetan, sendalaritzan eta izar-ikasketan aritzen ziran. Onelakoak, Daniel igarlearen garaian Kalde-eñian zeudenak. Nabukodonosor bakaldunak aien buru egin zun Daniel, eta azti aundia izentzat eman. Beraz apaiz eta yakintsu ziran. Gerroago aztienganako begirapena asko galdu zan, auen ikasketa eta lanak sorginkerietara saiestu ziralako. Baiño Yerusalen'en agertu ziran auek egizko apaizak eta yakintsuak zirala dirudi.

Eñiak, aztiak ez eze, bakaldun ere zirala dio; baiño ez dirudi, idazti deunak beintzat olakorik ez dio-ta. Gaiñera bakaldun izan ba-lira, idazti deunak esango zun, Yesu'rentzat aintzagařia izango baitzan bakaldunak Bera gurtzera yoatea. Eřoma'n lurpeko ilobietan, antziñako margo batzu ba-dira, ta auetan aztiak ez dute bakaldun-yantzirik, apaizena baiño.

Eguzki sortaldetik zetoztela dio Matai deunak; baiño ze eřitatik? Ez ba yakin garbi, ez baitu besterik esaten. Sortaldeko eñiak, Persi, Kalde, Babilon Arabi ta Etiopi ziran, eta auetatik nongoak? Persitařak dirudi, antziñako margoetan ango apaiz yantziz agertzen diralako.

Ta zenbat ziran? Aipatu ditugun margo oietan, iñoiz bi, iñoiz lau, iñoiz sei ere bai, baiño geienetan iru agertzen dira, ta Leo aundia Doipurua ezkeroztik iru bakařik ipiñi oi dira. Baiño au dirudienez, Yesu'ri egindako opariak iru izanik, aztiak ere iru izango edo ziralako.

Garai artan eromataren bakalderian uste zuten, gizadiak bizikera berri bikaina asiko zuala ta beritze au, Yuda erian sortuko zala an yaioko zan gizon altsu bat buruzagi izanik. Elenetarak eta sortaldekoak itxaropen ori zuten, ta Babilon'eko izar-yakintzak ori dio. Inolaz ere israeldarek atzerian uztarpean egon ziranean zuten siñesmenaren berri eman zuten, eta batez ere Daniel'en igarkizunak, idazti deuna gerkarara itzuli ta zabaltzeak, ta Yesu Kisto baiño bi eunki lenago atara ziran sibili izeneko idaztiak, israeldaren siñesmena ez zuten artean ere Mexiaren itxaropena zabaldu zan.

Azti apaiz yakintsuak ere auen berri izango zuten, noski; ortzian ikusi zuten izar argi bat, inoiz agertu ez zana, ta Yainkoak agertu zien izar arek zer adierazten zun eta zertarako sortua zan. Yainkoaren deia entzunik, izarra auzelari zutela, Yerusalen'a eldu ziran, ilabete batzu bidean igarota gero.

Ikusi degu Yerusalen'en sarturik galde egin zutenak, Erode artegatu zutela, ta arekin Yerusalen osoa. Baiño batez ere eregegogor anker ua. (1) Eriak maite ez zula ba-zekin, eta itzala

(1) israeldaren odoleko azkenengo eregeak, Makabearen yatorikoak, J'gairen Irkan eta Aristobul izan zitun. Auen ama Alexandere eregiñak, eregetza ta apaiz-nagusitza bi semeen artean banandu nai zitun. Irkan'i, zarena baitzan, eregetza zegokion. Ama il zanean, anai bakoitzak bi nagusitzak euki nai-ta, anai-guda asi zuten. Garaile irtetearen Irkan'ek eromatarei laguntza eskatu, ta, Pompei gudalburu eromataren indarez, nagusi gelditu zan, baiño ez erege. Guda irabazteko laguntza Idume ko yaurleri zan Antipater edo Antipas'en bitartez eskatu zun. Gizon au, maltzura azpikeriz betea, antuste aundikoa ta agindu nairik zegona zan. Asmoa obeto irixtearen, Irkan gentzatsu ta biguna zala ezagututa, aren alde egin zun. Anai-gudan Irkan garaile gelditu ondoren, eromataren Kaiser'ak Irkan apaiz nagusi ipiñi; ta nagusitza, eromataren menpean, erege izena kendu ta laudenburguru izenez eman zion; ta batera, Antipater, Yudai erkiko yaurleri egin zun.

Antipater onen seme Erode Galilai'n yaurleri zego a, makabearen ondorengoek guda asi zuten, askatasunaz bir-yabetzeko. Erode'k Erroma'ra yo, ta Kai-

baiño bilduía geiago ziola ere bai. Israeldaren yatorikoa ez izanik, eta nolabait aien arteko egite-aren, Yuda erkiko azkenengo bakaldunaren alabakin ezkondu zan. Baiño ala ere beti erbestekotzat artu. Israél'go bakaldunen ondorengoak il-arazi zitun, nagusitza kenduko ote zioten bilduiaz, eta aztiak Israél'go bakalduna yaiobearia nun zan galde egin zutenean zearo artegatu.

Erode ariuéz maltzuía zan, eta biotzean zun bilduía estaliz, «apaiz nagusi ta eriko idazlari guziak bildu». Yakin nain zun aztiak galde egin zutena egia ote zan, eta israeldaren bakaldunua nun yaio zan, onela bere asmo ankerak obeto betetzearen. Orretarako, «galde zegien Kisto non yaiobearia zan ta aiek esan zioten: «Yuda'ko Betlen'en; orela igarleak idatzita baitago:

Ta zu, Betlen, Yuda'ko bazter ori,
ez zera inola ere Yuda'ko nagusietan txikiena,
zugandik sortuko baita Aitzindaria,
Israel nere eria laratuko duna. (Mt. 11, 4-6).

Bereala Erode'k aztiak isilean deituta, apaizak eta idazlariek esana gaztigatu. Bide batez yakin nai zun, izaía lenbiziko aldiz

sar'agandik Yudaen erege izatea iritxi zun. Erromataren laguntzaz eria menperatu zun, ta makabearen yatoriko guziak ta auen aldekoak il zitun, baita bere emazte Mariame Irkan'en iloba ere. August Kaisar'a zurikatzeko zenbait uri apaindu zitun, Samari'ko itxasaldean Kaisarai, ta Yordan'en aranean Yeriko.

Yudaitarak adiskide izateko Yerusalen'en doze, yauregi, ta etxe asko iragi zitun, ta batez ere yauretxea, Salomon'en arauz, zuzentzen eta apaintzen asi zan. Baiña ez zitun atzipetu. Ta israeldaren lepotik iseka egiteko, yauretxean uzezko aranoa ipiñi arazi zun, eroma'aren nagusitza yauretseraino zabaldu nairik. Egun batez, aranoa kendu zutelako, berogei ta bi ere arazi zitun.

Erge onek siniesmenik ez zun; bai; ordea, biotza azpikeriz, gogorkeriz ta lizunkeriz betea. Erode aundiak Yesu Kisto yaio baiño 30 bat urte lenago eregezkoa asi zun, ta Yesu yaio ta lau bat urtera il zan. Egege izaten asi zanetik sei bat urtera Kaisar'ak nagusitza zabalagotu zion, ta onela Palaistin guzia menpean zula gelditu zan.

ze garaitan ikusi zuten, Ba-zekin, ba, Erode'k Mexia yaio zala ta nun yaio zan, ta izaía agertu zitzaienetik ordurartekoa gogoan artuz aur arek zitun ilabeteak ere. Auek guzik yakin ondoren aztiei, azpikeriz, esan zien: «Zoazte, ta auíaren beí arduraz ar ezazute, ta idorotakoan, iragarkidazute, nerau ere agur egitera noakion». Aztiek Erode'ren itzak entzun zituzten, eta ez zitzaien gogora, asmo eder asko gezurti eta erabaki anker gogoíen estalgaíi oi dirala.

Yerusalen'go atea igaro orduko, «ara, sortaldean ikusi zuten izaía auíetik zioakien»: Ezin esan aiek izan zuten poza izar biderakuslea beíz ikusita. Eldu ziran Betlen'a, ta izaía «Auía zegon toki gaiñean gelditu». Bide luzean zear, neke artean, pozez bilatu zuten eíegea, an zegon.

Luka deunak dionez, Yesu askan etzana idoro zutela artzaiek; Matai deunak, beíz, aztiek etxe baten arkitu zutela. Dirudienez yaiotza ondorengo lenbiziko egunak igarota, Yose deunak etxeren bat topatu zun, noski, Andre Mari ta Auía obeto egoteko. Egun aren edeía!. Etxe lander artan sartuta, «Auía bere Ama Mari'rekin idoro zuten, eta auzpezturik agur egin zioten».

Yaio-gauean Yainkoak artzaiak eramán zitun Yesu Mexia zala aitortzera; gero elizan apaizen auíean Simeon'ek eta Ana'k Israelgo Gaizkatzailetzat ezagutu ta aitortu zuten; ta orain, israeldafén siñesmena ez zuten azti auek Yesu gizon guzien bakalduntzat ezagutu, ta Aur ua nor zan goi-argiz yakinda, Yainko zalako gur egin zioten, ta auez gaiñera biotzak eskei-

ñikō zizkioten, poz pozik eta oso osorik, aien Yaun eta Yainko zala aitortuz.

Bitartean mo'oiiek gameluetatik yetxi zituzten kutxak. Sortaldekoak, bakaldun edo aundizkiren bat ikertzera yoaten ziranean, ez ziran esku utsik agertzen, opari bikaiñak eramanez baiño. Aztiak ere ori egin zuten, eta «kutxak irikirik, u'fe, lu'fin ta mi'ra adiguritzat eskeiñi zizkioten». Aien e'ritan topatzen ziran onenetakoak ziralako eraman zituzten noski, ta bearbada beste zerbaite ere adierazai nai zuten. Elizak aztien yai au ospatzean esaten denez: u'fea eskeiñiz bakaldun zala, mi'ra emanegizon zala, ta lu'iña opalduz Yainko zala aitortu zuten.

Aztien gertaera ontan ikusten denez Israel'go apaizek eta yakintsuek yaramon aundirik ez zuten egin, eta Mexi'tzat ez zuten aitortu. Erode'k ze asmo anker zitun, ikusiko degu. Simeon'ek esan zuna, ordun gertatzen asi zan: Yesu'k batzu piztu ta beste batzu galduko zitula. Guretzat Yesu gure bizia, gure poza, gure zori ona izan dedila; baiño ontarako, aztiak bezela, geran guzia, degun guzia biotzez eskeiñi bear diogu.

Aigito'ra

Aztiak, Yesu'ganako eginbea'ra beteta gero, atsedean artzen lotan zeudela, «Erode'gana ez itzultzeko onua ametsetan artuta, beren e'fialdera beste bide batetik ostera egin zuten».

Ta aztiak yoan ziranean, «Yaunaren aingerua Yose'ri ametsetan ageri izan zitzaion esanaz: «Yaiki, Au'fa ta Aren Ama

artu ta Aigito'ra iges egizu; ta zaude an, neronek esan arterai-
ño, Auía galtzeaen Aren bila Erode ibiliko da-ta. Yose'k ba,
yaikirik, Auía ta Ama artu zitun gauez, ta Aigito'ra baztertu
zan».

Yose deunaren men apala!. Aingeruari deus ere ez zion
esan, ezta galde egin ere. Bide neketsu ta luzean ibili bear zan
baiño Yainkoak ori nai zun, ta Yose'k agindu ori pozik beteko.

Israeldatek Aigito'n ze ikusi asko izan zuten Yakob'en
garaitik. Ara yotzen zuten bakaldun ankeen naiz gosearen igesi,
Yesu Kisto yaio baiño iru bat eunki lenagotik, israeldar taldeak
zeuden lur aietan, batez ere Alexandrin'n, Eliopoli'n eta Le-
ontopoli'n. Uri ontan Yesu baiño 160 urte lenago eliza aundi
edeía iragi, ta Yerusalen'goan bezain elizkizun bikaiñak egiten
zituzten.

Yuda'ko menditik Aigito'ko mugaraiño iru bat egun bear
zituten. An Erode'k ez zun bat ere eskubiderik, e'omataen
agintzapean baka'rik zegolako. Ta mugatik beste lau bat egun
bearko, Aigito barnean sartzeko.

Zazpi edo zortzi eguneko bidea nola egin zuten? Ebainge-
riak ez du deus ere esaten. Baiño bidealdi ua neketsua ta gogoía
izango zala uste izatekoa da, Yose'rentzat, baiño batez ere
Andre Mari ta Yesu'rentzat. Ala ta guziz ere Yose deuna ta
Andre Mari pozik zioazten, Yesu berekin baitzuten, eta Yain-
koakin egotea aiñako zori onik ez dago, zori on osoa ta bakaía
Bera baita.

Sasi-ebaingeriek, Yesu'ren aurtzaroan amaika alatz eta egite

afigaŕi ipintzen ditute; asmo onez, noski, baiño ipui politik
besterik ez dira.

Ume gaiztakabeak iltzea

Aztiak noiz agertuko urduri zegon Erode, ta aztiak, ikusi
degunez, ez itzuli. «Erode'k ordun, aztiak iruzur egin ziotela
oarturik, ase'ere goritan sartuta, Betlen'en ta inguru guzietan zi-
tezken bi urtetik berako aur guziak iltzeko agindu zun, aztien-
gandik ezagundako garaia begiraturuz». (Mt. 11, 16).

Betlen'en garai artan iru mila biztanle egongo ziran buru-
buru; bi urteko mutikoak, beriz, ogei ta bosten bat. Guziak
batera, ala isilik amaren magalean zeudela il zituzten?. Yeremi
igarleak zionez, israeldar'ak atze'ira zeramazkitenean, ba-zirudin,
E'akel, Yakob'en emazteak, E'ama'n eortzita zegoanak, negar
egin zula. Ume gaiztagabeen eriotza, ta auen gurasoen oiñazea,
Matai deunak, Yeremi igarlearen itzez adierazten du:

Otsa E'ama'n entzun da;

negar ta ga'axiak ugari;

E'akel bere umeengatik nega'ez,

ta ez diran ezkerro, pozbiderik nai ez. (Mt. 11, 18).

Baiño aur aiek il zituztelarik gurasoen nega'ra ez zan
Israel e'ri guzian zabaldu. Aien odolak, Erode anke'ak ixur-arazi
zuna ez zun asko geitu. Bere sendian bertan, Mariane emaztea,
Aristobul ta Alexander semeak, suia, Alexandere e'raiña, eta
ilobak il zitun. Auez gainera apaizak eta aundizkiak, eta etsai-

ak edo etsaitzako beriz asko ta asko. Aibesteko odol-uroldean umetxo aien odola zer?.

Elizak aien eriotza ospatzen du, Prudenti kistar-olerkariaren leroak abestuz:

Agur, zuei, ziñopen liliak,
bizitzaren asieran
ekaitzak lañosak bezela
Kisto'ren yazarleak zuek erauzi.

Aigito'tik Nazaret'a

Umetxo aien artean, aztiék ikustera yoan ziran Auía ere il zula uste Erode'k; baiño Yainkoak etsaiaren atzaparetan ez utzi. Aigito'ra eraman zun; baiño ez luzaroko.

Erode gaixo zegon. Yainkoak eri nazkagañiz yo'ratu: sabelean zauria ta esteetan a'ak zitun. Usai iguinga'ia zerion, ta usteltzen dauden ildakoen antza. Oiñazeak gutxitzeko Kaliroe'ko ur epeletan bustialdiak artzeko asmoz irten, Yeriko'n gelditu bear izan, oean etzanda oiñazeak eramateko. Yerusalen'en, il zala zabaldu zan, ta yauretxeko ate gainean zeuden u'ezko a'anoa kendu zuten. Augatik Yuda ta Matia lege-gizon ospetsuak eta auen berogei ikasleak, Yeriko'n bizirik e're-arazi zitun; ta gainera agindu, Israel e'riko aundizkienak Yeriko'n batu, ta, bera iltzen zanean unean bertan erailtzeko, onela, zionez, bera iltzen zanean nega'fa izango zala-ta. Baiño, zori onez, agindu anke'fa ez zuten bete.

Erode il zala laster zabaldu zan edonun. Ta «Yaunaren aingerua Aigito'n Yose'ri ametsetan ageri izan zitzaion, esanaz: Yaiki ta Auía ta Aren Ama artu ta Israel aldera zoaz; Auía il nairik zebiltzenak il dara-ta».

Ta Yainkoaren aginduak betetzeko, bereala, Aigito'tik irtenda, Palaistin'ako mugaz bañura sartu zanean, yakin zun Yudai'n Erode'ren orde zegoen nagusi. (1) Arkela, Erode'ren semea, aita bezain gogoña ta ankeña zan. Nagusitza artu zunean eña asaldatu zala-ta, iru mila il-arazi zitun yauretxeko enparantz. Yose deuna, Yudai'ra «yoateko beldur izan zan, ta ametsetan aolkatuta Galilai aldetara baztertu zan»: An Erode Antipa agintari, ta au ez zan bere aita bezelako gaizto gogoña. Ta an gentza izango baitzuten, «Nazaret irian bizi-lagun gelditu

(1) Erode aundiak azken-naia idatzi zunean nagusitza onela zatitu zun Arkela'ri Yudai ta Samari erkiak. Antipas'i Galilai ta Perea ta Pilipa'ri ipaialdean zeuden Batan Auran, Trakon ta Panea. Erode il ondoren israeldarék yeiki ziran Yerusalen'en, eta Arkela'k iru mila israeldar il zitun. Israeldarék ordun Eróma'ra yo zuten, Arkela aien eñe ez egiteko eskatuz. Erode'n nagusitza-zatiketa onek indar izateko, Kaisar'ak ontzat eman bear. ta au irixteko iru anaiak Eróma'ra yoan ziran. Nai zutena eskuratu zuten, baiño Arkela etnarka, ta beste biak laurdenburu egin zitun eñe izena eman gabe.

Eróma'n ziran bitartean israeldarék yaiki ziran beriz, Yerusalen'en ez ezik Palaistin guzian ere. Eraso gogoña izan ondoren, erómatarén agintari Bar'ek batez ere, zearo yorátuta gero menperatu zitun, israeldar asko saldu ta gurtzean ilik ondoren. Arkela'k, Eróma'tik itzulita, israeldarén adiskide izateko ez zun deus ere egin, ta nagusikeriz agintzen zien. Israeldarék beñero August'engana yo, ta onek Arkela atzerira bidali ta an il zan. Ordudanik Yudai ta Samari erómatarén menpean gelditu. ta Kaisar'ak bere ordekotzat yaurlari bat izen latu oi zun. Arkela ilda gero, lau yaurlari izan ziran; laugarrena Ponti Pilat.

Antipas, bere aita Erode'ren izenez ezagunago da. Onek, bere aitak bezela, uri asko etxez yantzi ta edertu zitun: Sepori añesiz ornitu, ta Genesaret aintzirako sartaldean uri bat iragi Tiberi Kaisar'en izena emanez. Apainzale, ta atsegín-irits-zale zan. Ikusiko degu Yon Ukuzlea zergatik eta nola il zun. Yesu Kisto, nekaldian, ezetsi ondoren, isekaz soñeko zuriz yantzi zun.

Pilipa, ipaialdeko laurdenburua, nagusi paketsu ta biguna izan zan menpekoentzat. Yesu'ren bizitzan zer ikusirik ez du

zan, igarleen esana Nazareta'ra deritzake bete zedin». (Mt. 11, 23).

Yesu'ren aurtzaroa Nazaret'en

Nazaret, Galilai'ko egoaldean dago; mendiz bilduta, kabian dagola dirudi, baiño etxeak ez dauzka sakonean, geienak maldan eserita. Muiño gaiñetik ikusten dira, ipa'aldean Liban eta Ermon beti zuriz yantzita, eguzki-aldean Tabor orleiz, egoaldean Esdrelon'go ibar luzea, ta sartaldean Karmel mendi bikaiña, ta onen atzetik itxasoa dago. Mendi tarteko ibar borobil ua oso edera ta atsegiña da. Lu'ra gizona ta emankora; augatik ango ardoa, olio, ezta ta igaliak aipatuak.

Gaur Nazaret'en amar mila edo bizi dira; Yesu Kisto'ren garaian ez ainbeste. Israel'go bide nagusietatik albora ta bakar zegolarik, iñork ez zun aintzakotzat artzen. Augatik Yesu'k aurtzaroa ta gaztearoa igarotzeko aukerakoa zan efi txiki ezkutu ua.

An, Luka deunak dionez, «Aur'a azi ta azkortzen zioan senez beterik, eta Yainkoaren adeia Arengan zegon» (Lk 11, 40). Beraz, Yesu beste mutikoak bezela azitzen ari zan, eta afiga'iririk ez zun deus ere egiten. Yainko izan, eta ala ere nazareta'fek beste mutikoak bezela zala uste; Yainkotasuna ume-soinpean izkutaturik baitzeukan. Onela efikoen artean Aur apal, zintzo ta ona agertu zan beti, Andre Mari'k eta Yose deunak agintzen ziotena pozik egiñaz.

Nazaret'en ikastolarik ez zegon, 64'ga'en urteraiño ez baitzuten ipiñi. Ta izkiak eta irakurtzen Amak irakatsiko zion,

noski, ta baita Legea buruz ere. (1) Aurtzaroko urteak, amabitariño, onela izkutuan igaro zitun.

Yesu irakasleen artean

Israeldar gizasemeak, amabi urte beteta amairugarénean sartzen ziranean, «aginduaren seme, edo legearen seme deitzen zituzten, eta augatik Mois'en lege guziak bete bear. Ordudanik, nolabait, bere buruaren yabe egin, sinagogetara yoaten asi, ta bekokian la'utxak (2) lotzen zituzten. Eta bete bear zuten aginduetatik bat, urte oro Yerusalen'go yauretxera Paska yai egunez yoatea zan. Agindu au gizaseme utsendako zan, eta emakumeak ere, beartuta ez egona'én, sena'akin yoan oi ziran; eta askotan baita ume txikiekin ere.

Galilaita'ak Yerusalen'a yoaten ziranean, Samari'ko erki zear ez ziran yoan oi. Yose, Andre Mari ta Yesu bidean nola ibili ziran ez digute; Ebaingeriak esaten. Nazaret'etik Yerusalen'a lau bat eguneko bidea zegon. Onelako egunetan talde aundiak batu oi ziran bidealdia batera egiteko. Egunez bidean zioaztela Dabid'en eresiak abestuz yoan oi ziran ibiltaldia

(1) Yesu Yainko zan; Yainkoak guzi guzia daki, ta Yesu'k nola ikasi zezaken, ikastea, orain ez dakiguna gero yakitea baita? Yesu Yainko da, ta onégatik, Bere gogo deunak, sortzetik, yakintza donegilea (scientia beatífica) ba-zun. Onen bidez, Yainkoa begiz begi ikusten zun, ta izakizun guziak Yainkoagan. Ba-dira zenbait yakintza, gizonak, berez, iñola ere ezin iritxi ditunak: letorkena yakitea ta abar, Auek ere Yesu'ren gogo deunak sortzetik zekizkin, yakintza au ere Yainkoak gogo barnean sartu ziolako.

Gizonak, adoremek eta adimena erabiliz, asko ikasi dezake. Ba, onela gizonak ikasi dezaken oro, Yesu'k sortzetik ba-zekin, Yainkoak yakintza au ere gogo barnean ipiñi ziolako.

Ala ere, gizonak ikasi dezakena ta ikasten dun eraz ere, Yesu'k ikasi zun adoremek eta adimena erabiliz. Augatik, Yesu urteetan au'érago ta yakintunago ageri zan.

(2) Idazteuneko txatalak idatzita zituzten la'u ze'endak.

alaitzeko ta eliz-yaietara yoateko zuten poza agertzeko. Gauaz eñi batera eltzen ez ba'ziran, oialezko estalpetan atsedena artzen zuten.

Paska yai egunetan, Yose'k, Andre Mari'k eta Yesu'k legean agindutakoak bete zituzten. Bukatuta gero, bigaramonean, etxeruntz irten ziran. Galilai'rako asko ta asko, milaka (1) zioazten, zar eta gazte, emakume ta gizon; zañak eta emakumeak asto gaiñean, gizonak eta mutikoak oiñez. Auek batzutan amarekin, besteetan aitaren ondoan, eta askotan, mutikoak oi duteenez, aruntz onuntz, beste mutiko aide ta adiskideekin. Ta guziek eresi abesten.

Eguneko ibiltaldia eginda, añatsaldean gelditu ziranean, Andre Mari ta Yose elkartuta, añitu, iñun ere Yesu arkitzen ez zutelako. Galde aideei, galde ezagunei, ta Yesu'ren beñi iñork ez. Ordun estututa atsekabetu ziran, Auñá galdu zitzaielako. Erode'k il nai izan zunean, aren atzapañetatik iges egin; gero Arkela'k agintzen zula-ta, Nazaret'era bizitzera yoan, eta ordun, Arkela atzeñituta ba-zegon ere, Yuda erkian ez zan pakerik. Yuda erkia, eñomatañen menpean yañi, ta auek zerga beñiak ipiñi, ta augatik eñia urduri zegon. Ta pakerik ez zegon eñi artan, Yesu Ume nola galdu ez?

Bereala Andre Mari ta Yose Yerusalen'a itzuli ziran. Bi egunez eta bi gauaz arat onat, Yesu bila ibili, ta ez arkitu.

(1) Zesti yaurlariak agindu zun, Paska egunetan iltzen ziran arkumeak zenbatzeko; ta 256.000 omen ziran. Arkume bakoitza amañen artean yañen zuten; beraz, Yerusalen'en bitik iru miloira izaten ziran. (Yosepu Bell. jud. II, I, 3; IV, 9; 3).

Irugarénean «idoro zuten yauretxean irakasleen erdian eserita, aiei entzun ta galde egiten» (Lk. 11, 46).

Israeldar irakasleak, larunbat oro, yauretxeko areto baten batu oi ziran, eta eña aiengana yoaten zan, legean ilun ikusten zuna, aien aoz argi yakiteko. Paska egunetan batez ere irakasleak geiago, Yerusalen'dik uruti bizi ziranak an batzen baitziran, eta ikasleak ere uruz. Irakasleek galde egin eta erantzunez, alkar-izketan irakatsi oi zuten. Yesu ere, besteak bezela, aiei galdezka, ta aiei erantzuten zegon.

«Ta entzule guziak sor ta lor zeuden Aren yakintza ta erantzunetaz» (Lk. 11, 47). Ba-ziran, ba, ordun Yerusalen'en irakasle yakintsu ta ospetsuak. Hillel zaar agurgaríia, Xamai zořotza ta Yonata itz sutsukoa. Ta ala ere Yesu'k galde egiten zuna, ta ematen zun erantzuna ařigariak ziran. Zer galde egin ote zien irakasle yakintsu aiei?. Bearbada Mexia'z eta Gaizkatzaileaz, nolakoa izan ta zer egingo zitun.

Andre Mari ta Yose deuna an agertu ziranean, Yesu onela ikusirik «aritu ziran, ta Amak esan zion: Seme zergatik ori egin diguzu?. Begira; aita ta biok zure bila atsekabez genbiltzan. Ta esan zien: «Zertarako nere bila ibili, ordea?. Ez al zenekiten nere Aitarenean egon bear dudala?» (Lk. 11, 48-49) Yesu'k agertu zien, Bere Aita bakařa zeruan zegola, ta Aren naia egin bear zula besteak alde batera utzita. Erantzun sakona, ta Andre Mari'k eta Yose'k, «ez zuten Ark esana ulertu». Yainkoaren Seme ta Gaizkatzailea zala ba-zekiten, baiño ala ere Yainkoak ez zizkien noski zeatz azaldu, Mexia'ren eginbear guziak.

Nazaret'a itzuli ziran. Yesu «aien mendean bizi zan. Aren Amak, beñiz, guzi au bere biotzean zeukan», Beda doneak dienez, ausmañean bezela marazkiago aztertzeke.

Yesu'ren bizitza izkutua

Yesu Yerusalen'en irakasle artean agertu ondoren, Nazaret'a itzuli, ta an izkutatu zan ogei ta amañen bat urteraiño. Arígañia, noski, Yesu'ren bizitza izkutu au. Yauretxean Andre Mari'ri eman-erantzunak adierazten du, Yesu'k bere eginbea'ra ongi ezagutzen zula, ta ala ere ainbeste urte gizartean Beñi Ona aldañikatzen asi gabe!.

Ta urte aietan zer egiten zun? Otoitz, menpeko izan, «senez ta lazoz ta Yainkoaganako ta gizaganako gogarabidez azten zioan», lanean yardun ta izkutuan bizi. Au izan zan urte aietan Yesu'ren egikizuna.

Ebaingeriek ez dute esaten Yesu'k garai artan otoi egiten zunik, ezta esan beañik ere. Yesu nor zan, eta zer irakatsi zun yakitea asko, bere bizitza etengabeko otoitza izan zala esateko. Andre Mari'k eta Yose doneak Yainkoaganako beañak betetzen zituzten ta aiekin batera Yesu'k ere. Ta otoiak, lana ta egikizun guziak donetzen zitun. Ordudanik erakutsi zigun Yesu'k otoia ta otoi bizikera beti beañekoak ditugula.

Luka deunak dio, Yesu, «aien mendean bizi zan». Nor noren? Yainkoa gizonen menpeko, eta Yainko au berau Andre Mari'ren mendean, eta Mari'gatik, Yose'ren mendean ere. Bernarta deunak dio: Ikasi, gizon oñek, men egiten; ikasi luña

baiño ez zeran o'ek, mendean egoten; ikasi, autsa besterik ez zeran o'ek, esaneko izaten».

Ebaingeriak ere dio: «Ta Yesu senaz ta lazoz ta Yainkoaganako ta gizaganako gogarabidez azten ziyoan». (Lk. 11, 52). Lentxoago esana degu Yesu'k zenbat yakintza zitun, ta iritxi zezaken yakintzan, egunoro au'eratzen. Urte aietan giza-izakera, gizarteko bizitza ta gora-berak, lurgaiñeko eta ortzikoak, oro begiratu ta ikasi zitun, gero itzaldietan agertu digunez. Yesu'ren au'erapen au nazareta'ek ikusi zuten, baiño gazte ua giza-gaizkatzailea zanik somatu gabe.

Yose arotza zan, eta baita Yesu ere. Bere e'ita'ke, Nazaret'eko sinagogan itz egin zunean, esan zuten: «Ez ote duk au arotza, Mari'ren semea?». (Mk. VI, 3).

Israeldar guziek, aberatsek ere, esku-lanen bat beti ikasten zuten. Baiño sendi deuna lande'ra zan, eta bizi izateko lan egin bear. Yose donea ilda gero, Yesu'k Andre Mari'rentzat eta beretzat lain irabazten zun. Yainkoa izan eta lanean, bekokian izerdia ta soiñean nekea zitula!

Onela bizi izan zan Yesu ainbeste urtean, eta beti izkutuan. Nazaret Galilai'ko bazter baten zegon. Andre Mari lande'ra zan, baita Yesu'ren aideak ere, ta Yesu e'ita'ek baka'rik ezagutzen zuten, eta auek Yainkoa zanik ere ez zekiten.

Yesu'ren aideak (1)

Bein, larunbat egunez, Yesu Nazaret'eko sinagogan itz

(1) Lebreton (A. 1, 64-68).

egiteko, gizon bakarzale asko bizi izan ziran leize aietan. Lekaro au berez toki atsegiña ez da, ta ango pizti gaiztoekin gutxiago. Marka deunak dio: «Berógei egun basoan egon zan iiziekin». (Mk. I, 13).

Ta ainbeste egunen buruan, toki artan eta baka'rik zer egin zun? Lenbizi otoi. Ikusiko degu Yesu'ren bizitza guzian, gorputzarentzat arnasa bezela, Aren gogoarentzat arnasa ta bizia otoia zala. Ordun Be'ri Ona gizartean zabaltzen asteko gertutzera zioan, ta gogoa lan bikaiñetarako otoiak aiña ez du ezerk indartzen. Berógei egun aietan, Yesu Kisto'ren bizitza ori izan zan, otoi-bizikera. Adoremek itxita, Bere baitan oso osorik bilduta, lurgaiñean zegoanik ere ez zion antzik ematen, gogoaren almenak Yainkoagan baitzeuzkan. Poza, maitasuna, ezin esan aiñako gentza izango zitun, ta Yainkoarekin bat eginda egonik, a'ren, eskatuko zion gaizkatzera eto'ri zan guziagatik. Ikusiko ere zun, Be'ri Ona zabaltzeko egin bear zitun lanak eta eraman bearko zitun nekeak. Onela igaro zitun egun aiek otoi bero sakon luzean.

Berógei eguneko otoiketaz eta baru gogo'rez, otoi eta garbai egiten irakatsi zigun. Auez gaiñera ere zirikal dietan deabrua nola garaitu, Goteunak basora eraman baitzun «txe'renak zirikatua izateko». Arígaría benetan, Yesu'k, Yainko izanik, Berari ziriketean deabruari uztea.

Baiño Yainko izanik, Yesu'k iñola ere ezin ogenik egin Ala ere zirikatua izan ziteken. Zirikal diak ogenera daraman bidean, iru maila berezi dezazkegu: gaiztakeria bururatzea

bururatze onek gogoari dakarkion atsegiña ta atsegiñ au nai izatea. Yesu Kisto'k izandako zirikalidia lenengo mailan gelditu zan; Aren gogo deun-deunari, Yainkotasunekin bat eginda baitzegon, gaiztakeria bururatzea besterik ezin egin.

Beraz Yesu Kisto'k izan zitun zirikalidiak eta guk izaten ditugunak ez dira berdiñak. Gogai txarà gure barnean, tximista ortzean zear baiño azkarago igaro afen, askotan gure biotza berez eta nai izan baiño len aren ondoren dioa, ta gaiztakeriazia uzten du. Kisto'gan ezin au gertatu, Yainko izanik aragi egin ba-zan ere, gure izatea ogenak galdutakoa artu ez zulako. Zirikalidiak Yesu biotz azalean bakañik ikutu zun, barnera ezin sartu baitzitzakion.

Deabruak Yesu zertatako zirikatu zun? Yainkoaren Semea ote zan yakiteko, ta Mexia izanik gizadia gaizkatzeko eginbea-ñari ekingo ote zion ezagutzeko. Lurgaiñean doneak izan baziran ere, Yesu aiñako donerik ez zun bein ere deabruak ikusi. Yesu yaio zanetik ogei ta amar urte aietan Yesu'k egin zitunak aztertu zitun, ta Mexia ba'zan, ainbeste urteren buruan eñiko gizaseme bat bezela bizi izateak añitu zun. Gaiñera Yon'ek Yesu ukuzi zunean, Aita Betikoak esan zitun itzok zer adierazten zuten? Yesu'k ba-zekin, baiño deabrua ezin biotz-barnean sartu, ta yakiteko, aztartu bear. Ta Yesu Yainkoaren Seme ta Mexia ba'zan, gaizkatzaile eginbeañari ekitea eragotzi bear zion, edo beintzat bide zuzenetik okertu.

Asmo auek zerabilzkin deabruak bere baitan Yesu'gana urbildu zanean. Ta nola urbildu zitzaion? Gu zirikatzero etoñi

oi dan bezela, guk ikusi gabe ala gizantza arturik? Onela agertu zitzaiola dirudi, baiño zer asmo zitun ta nor zan ezagu-arazi gabe. Deabruak Yesu izeneko gizonari eraso, ta Yesu Kisto'k giza-naimenez garaitu.

Deabrua urbildu zanean, Yesu gose zan. Berogei gau eta egun ezer artzeke igarota, gose izan bear ta indargabeturik utzi. Beraz gose-aitzakiz zirikatuko, ta txe'enenak Yesu'ri esan zion: «Yainkoaren Seme ba'zera, a'riok ogitzeko esazu». Txe'enenak, bere ustez, maltzurki zirikatu zun. Yesu'k gosea galtzea ez zitzaiola aiola. Alatzak egiteko goi-inda'rik ote zun, eta au erabil-tzea nai zun txe'enenak, onela Yainkoagan itxaropenik ez zula adieraziko baitzun. Yesu'k, ordea, erantzun zion: «Idatzita zego-
gok: ez duk gizona ogi utsez bizi, Yainkoaren aotik sortutako itz oroz baizik». (Mt. IV, 4) Bizi izateko ogia bear da, baiño Yainkoak, Berak nai dun edozerkin biziari eutsi dezaioke, le-
karoan zear israelda'ak manarekin bezela. Etsaiaren ziltza Yesu'k itz oiekin ezeztu zun. Itxaropena Yainkoagan zula adierazi zion, ta bere naia Yainkoak nai zuna zala. Ta txe'enenak Aren itxa-
ropena aztertuko, nolakoa zan ezagutu ta, bide batez, Mexia zan ala ez yakiteko.

«Ordun txe'enenak iri deunera eroanda, yauretxeko erpiñean ya'ri zun», (Mt. IV, 5). An goitik, lu'ez gain 40 metro bai-
tzegon, yauretxe-atarian zegon gizataldea ageri zan. Ta txe'enenak, esan zion: «Yainkoaren Seme ba'zera, yalki zaitez goitik bera». Or bean dauden oiek, Mexia zerala aitortuko zaitue, israelda'ak

gaizkatzera zatozela esan ezkerro; ta erortzeko bildurik ez izan, «idatzita baitago:

Zure zaitza bere aingeruei egotzi die,
ta eskuetan artuko zaitue,
aritan zure oiñak tupust egin ez dezan». (Mt. IV, 6).

Baiña Yesu'k ba-zekin Aita Betikoagandik artutako Mexia-eginbeaía nola bete. Gizartean ez zun arókeriz eta nagusiki agertu bear, onela gizadia gaizkatzeko. Augatik Yesu'k esan zion: «Idatzita ere zegok: Ez duk ire Yainko Yauna zirikatuko». (Mt. IV, 7). Gizonak ez dio Yainkoari erakutsi bear, ezta laguntzeko agindu bear ere. Gizonaren eginbeaía Yainkoaren aginduak apalki artu ta aietara yartzea da.

Yesu'k bi aldiz yoíatu zun deabrua; au, ordea, ez zan koldartu, ta beíz eraso zion. «Beíz ere txerének mendi garai batera eraman zun, ta lurbirako yaureí guziak eta aien arandia erakutsi zizkion, ta esan zion: «Guziak damazkizuket, auzpeztuta yauresten ba'nauzu», (Mt. IV, 8-9). Tabor menditik, edo Nebo menditik edo goi-goiko tokiren batetik deabruak Yesu'ri lurgaiñeko ondasun, yauregi, eí ta bakaldeí guziak, zuten aintz guziz, unetxo baten erakutsi zizkion, onela zirikaldua indartsuago izatearén. Ta ikusgarí lilurantzaile ua ikusita, ordun esan: Guziek demazkizuket, auzpeztuta yauresten ba'nauzu».

Zezaken baiño askoz geiago eskeintzen zion txerénak. Ordurarte makiña bat menperatu zitun gutxiago eskeiñita; ta Yesu'ri ua guzia aginduta, Mexia-eginbeaía bere menpean euki nai, edo beintzat Yainkoak Bere Bialduari eman zion egikizu-

nean laguntzaile ta kidetzat eskeintzen zitzaion, Aren asmoa okertzeko. Aien truke etsaiak eskatzen zion, belaunikaturik gurtzea, au da, Yainkotzat ezagutzea, ta onela deabruak eskeintzen ziona eskuratuko zun.

Yesu'k begiz begi begiraturik, esan zion: «Utikan, Satan ori, idatzita baitzegok: Ire Yauna yauretsak, ta Berari bakañik mo'oi atorkio». (Mt. IV, 10)

Yesu'k deabrua garaitu zun. «Zirikaldiok bukatuta, Arengandik txerén aldendu zan ordukotz», (Lk. IV, 13). Ordun yoan zan, baiño gero, nekaldian, erasoko zion.

Yesu bakañik gelditu zanean, «Aingeruak alderatu ta mo'oi ketan ari zitzazkion», (Mt. IV, 11).

Iru zirikaldi auek. Matai deunak Ébaingerian dakarzkin ezezkan ipiñi ditut. Baiño auez gaiñera Yesu'ri eraso geiago egingo zizkion. Zirikaldi auek eraman nai izan zitun, (Ebert. IV, 15 g'n Paul deunak dionez) «ogenik gabe edozer neketan, gu bezela» izateko ta guri zirikaldiak nola garaitu irakasteko. Ortarako, lenbizi otoia beañekoa zaigu. Guk, otuirik gabe Yainkoaren laguntzarik ez, ta au gabe ezin txerénean aurka egin, ezin aren eraso garaitu, gizonak baiño indartsuago baita. Yesu'k, basoan egin-txango artan, garbai egiten ere erakutsi zigun, gure soin ustelgañi au ezi ta onela Yainkoaren legepean eukitzeko.

Yon'en aitoña

Yesu basoan egon bitartean, Yon bere mezua yañaitzen zebilen. Mexia ikusi, ukuzi, basora yoan zala yakin, ta bereala

gizartean agertuko zan Yainkoaren Bialdu ari abegi ona egin zezaioten, israeldarren biotzak gertutzen yafaitu zun. Ordurarte egin-itzaldiak ta Yordan ertzean yazo ziranak, Israel'go erian ertz batetik besteraino zabaldu ziran, siñesmena biztu zan, ta Mexia'ren berri zeman ari guziek entzun nai.

Lentxoago ikusi degunez, bizibide guzietakoak yoan zitzazkion. Israel'go siñesmenean irakasle ta lege gizon ziranak, erianen yoera oni, asieran ez zioten garantsi aundirik egin; gero Yon Ukuzleak esan eta egiten zitunak zeatz yakinda, batu ta erabakia artu, aiei baitzegokien zerbait beritu edo aldatzen ba'zan utzi ala eragoztea. Eriko askok, Yon, Mexia'tzat zeukaten; arek, ordea, ez zala zion. Yon'ek ugutza ematen zun, baino ogenak askesteko ugutza Yainkoaren Bidaliari zegokion ematea.

Auegatik, yuduek Yerusalen'dik apaiz eta lebita'ak bidali zizkioten. Sanedrinekoek igori zituztenak, apaizak, eta lebita'ak ziran. Apaizak siñesmen-arazoetan yakin eta erabaki bear; ta lebita'ak laguntzailatzat apaizei omen egin, edo bearbada, parisa'etakoak izanik, apaizei aolku emateko.

Ta galde egin zioten: «Nor zera zu?» Ez zioten galde ez izena, ez nor zan, zer egiten zun baino; Yerusalen'en guziek zekiten Yon nunda'ra ta zein sendikoa zan. Yakin nai zuten, ba, Yon bere eritziz Mexia zan ala ez.

Yon'ek, «aitortu, bai, ta ukatzeke aitortu zien»: Ez naiz ni Kistoa. «Beriz aiek galde»: Zer ba? Eli ote zera? Ta berak: «Ez». «Igarle ote zera» Ta berak: «Ezta». Beraz, esan zioten: «Nor zera, ba? bidali gaitutenei erantzuna damaiegun. Zero'e-

tzaz zer diozu?» Ordun esan zien: «Yaunaren bidea atondu ezazute, basoan oiuz dagonaren otsa naiz ni, Isai igarleak zionez». (Yon I, 20-23)

Lenengo galdeari, apal baiño sendo erantzun, bera ez zala Kistoa. Gero Eli igarlea ote zan, ta ezetz. Yesu'k geroago Yon'etzaz esan zun Eli zala, igarle-gotamuz eta siñes-arazteko inda'ez eto'ri zalako. Baiña apaizek eta, Eli ber-bera ote zan galde egin, ta Yon'ek egia aitortu; ez zala.

Israel'go askitzak zion, len izandako igarle aundi bat be'eto'riko zala; ta ua ote zan galde egin zioten, Yon'ek, bera igarle ua ez zala aitortu.

Apaizek ordun, beti ezetz entzuten asperturik, «Zero'etzaz zer diozu? galde egin; ta Yon'en erantzuna ez zitzaien atsegin ta «bidaliak, be'riz parisaietakoak ziran, ta itandu zioten: «Zergatik, ba, ukuzten ari zera, ez Kistoa, ez Eli, ez igarlea ere ez zeran ezker?» (Yon, I, 24)

Itzaldietan esan oi zien, laster beste ugutza bat izango zala, bera baiño indartsuago zan batek «suz ta Goteunez» ukuziko zitula. Baiño orain ez zien au esan. Apaizei ta parisaita'ei, Kisto'ren be'ri emanaz esan zien: «Nik ere ukuzten dut. zuen erdian dago, ordea, zuek ez dazaguzuten norbait, nere ondoren dato'ena, ta oski-ugala askatzeko ere lain ez natzaiona». (Yon, I, 26-27)

Yon'ek apaiz eta lebita'ekin izan zun alkar-izketa ontan, biotz apal apala agertu zun. Galdeetan antz ematen zanez, gizon yainkozale ta aunditzat zeukaten, eta berak, bere burua lekaro-

ko oiwarekin berdin yorik, Kisto'ren aunditasuna agertu zien. Ordudaniko Kistoa ezagutu ta ukuzturik, apaizei eta lebita'ei gaztigatu zien Kistoa eto'ri zala ta aien erdian zegola. Apaiz eta lebitar a'ro aiek ez zioten galde egin Kistoa nor zan, ain urbil egona'ren. Artaz aiola aundirik ez zuten, noski.

«Guziok Betani'n, Yordan aruzko ertzean yazo ziran; an zegon, ba, Yon ukuzten». (Yon I, 28)

«Biaramunean, Yon'ek Yesu beregana etortzen ikusi» (Yon I, 29). Lekaroa utzirik Yesu Yon'engana zioan. Aita Betikoak erabakita zun oro betetzeko, Yesu bere aitzindariarengana zeto'ren, onela Yon'ek erakusten zuna ta Bere mezua bat zitula agertzeko; Yon'ek Yesu'rena gertutzen zula.

Yon ikasleekin zegon. Itzaldiak asita bereala, batu zitzazkion gazte yainkozale batzuk, aren bizikera donea ta latza ya'fartzeko. Taldeari erakusten ziona, auei bereziki adierazten zien, zeto'ren Kistoa nor zan ta zer mezu zeka'ren obeto ezagutu zezaten, ta onela agertzen zanean abegi ona egin ta Aren eska'ak artzeko gertu egon zitezen.

Ikasleekin zegolarik, ba, «Yon'ek Yesu beragana etortzen ikusi ta esan zun: O'ra Yainkoaren Bildotsa, giza-ogena kentzen duna». Yon'en itzok entzuleei gogoraziko zizkien Isai igarlearen beste aiek: «Ardia bezela, arategira eramán zuten ta moztailerearen au'rean bildots isilak bezela, ez zun aoa irikitzen». (Isa. LIII, 7; Bid. egin. VIII, 32)

Ederki baiño ederkiago adierazi zien Yon'ek Kistoa nor zan eta zertara zeto'ren: Yainkoak gizonen ogenak ordaintzeko

aukeratu zun bildotsa. Onek bere burua eriotzaraiño eskeñirik, guzien ogena kenduko zun, ez israeldarena bakañik. Ta Yesu entzuleei ezagu arazirik, yañaitu zun: «Oretaz nik nion: nere ondoren dator aúrena yañi zaidan gizona; ni baiño len zalako. Ta nik ez nezagun. Ala ere Israel'en ager dedin, urez ukuzten etofí naiz ni. Aitor au ere Yon'ek egin zien esanaz: Uso irudiz, Atsa ortzitik yeixten ta Aren gaiñean kokatzen ikusi dut. Bera nik ez nezagun; baiña urez ukuztera bidali naunak Berak esan zidan: Norbaitengana Atsa yeixten ta Aren gaiñean kokatzen ikusiko duzu: Beraxe da Goteunez ukuzten duna. Ta neronek ikusi dut, eta aitortu dut Beraxe dala Yainkoaren Semea» (Yon I, 30-34).

Yon'en itzak argiak ziran. Begien aúrean zuten gizon uazan Yainkoaren Semea zalarik aragi egin, ta gizadiaren ogenagatik ordaintzat bere burua eskeñiko zuna. Yon'ek esana entzuleek ez zuten ulertu; aiek itxaroten zuten Mexia onelakoa zanik ezin buruan sartu. Yon'en aitortza eder bikaiña entzun zuten, baiño egun artan iñork ez zion Yesu'ri yañaitu.

Yesu'ren lenengo ikasleak

Biaramunean ere, Yon'ek, bere ikasleetako birekin zegola, Yesu ibiltzen ikusirik, dio: «Oña Yainkoaren Bildotsa». Auñeko egunean aitor egin zunean orixe esan zun; orain, agian, zerbait geiago adierazi nai, Ari yañaitzeko edo. «Itzok aditurik, ikasleak Yesu'ri yañai zitzazkion».

Urbil zioazen bi ikasleak, baiño Yesu'ri itzik esaten ausar-

tzeke. «Yesu'k, beriz, itzulita, Berari yafaitzen ikusi zitunean, esan zien: «Zeren bila zatozte?» Aiek esan zioten: «Rabbi, edo berdin dana, Irakasle, non bizi zera?» «Zatozte» dasaie «ta ikusazute». Yoanda, beraz, ikusi zuten non bizi zan. Amañak edo ziran» (Yon I. 39-40)

Yesu, egun aietan, Yordan inguruan bizi zan. Ibai ertzean zeuden arzulo edo leize aietako baten, edo palmondo ta beste zugatzen ostopean zeukan bizitokia. Aratsaldeko laurak aldean iritxi zan ara Yesu ikasleekin, ta egun aren ondaña an egin zuten.

Ta zertzaz mintzatu ziran? Ez dakigu; baiña Yesu'ren itz yainkozko ta maitekoñak biotz barneraiño sartu zitzaizkien. Ezagutu zuten Kistoa zala. Yesu'k ba-zitun bi ikasle.

Gazte auetako bat, Ander, galilaiar añantzale bat, Gensaret aintzira ertzean yaio zan. Bestea, Yon Ebaingelaria. Onek, bere izena daraman Ebaingeria, zartzaroan, gizaldi ua bukatu baiño lentxeago idatzi zun; baiño Yesu lenbizi ikustean yazo ziranak ez zitun iñoiz ere aztu, ta berak bakañik edestu dizkigu.

Yesu'rekin egonda bereala, Ander pozaren pozez bere anaiaren bila yoan zan, onek ere Kistoa ezagutzeko.

«Onek, iñor baiño len, Simon, bere anaia, aurkituta, dasaio: «Mexia, edo berdin dana, Kistoa idoro dikagu». Ta Yesu'gana eraman zun. Yesu'k ari so egiñik, esan zion: «Simon zera Zu, Yona'ren semea; zure izena, beriz, Kepa izango da, edo berdin dana, Aitz». (Yon I, 41-42). Yesu'k Simon'en

biotz barnea begi-ukaldi sakonaz aztertu zun, ta aiantzale azal zakarpean gogo bulartsu bikaiña topatu. Izen aldatzeaz Yesu'k agertu zion ikasletzat artu, ta ordudanik eginbear beñi bat asiko zula. Ez zekiten ordun Aitz edo Kepa izen arek zer adieraziko zun; geroago esango. Yesu'k iru ikasle ba-zitun.

«Biararamunean, Galilai'ra yoan naita, Pilipe upatzen du ta diotsa: «Zaiaizkit» Pilipe au Betsaida'ra zan, Ander ta Kepa'ren eritaia» (Yon I, 43-44).

Arek ere, Yon'i edo Ander eta Simon'i entzun zizkien Yesu'ren beñiak, eta «zaiaizkit» esan zionean, yañaitu zion.

Oni ere Ander'i bezela gertatu zitzaion; Mexia topaturik, adiskideei gaztigatu nai, Mexia ezagututa pozteko.» Natanael Pilipe'k upaturik, diotsa: «Aurkitu dikagu Mois'ek legean ta igarleek idatzi zikatena; Yesu Yose'ren semea, Nazaretaia» (Yon I, 45). Pilipe'ren itz auetan antz eman diteke, Yesu'k beratzaz Mois'ek eta igarleek zesatena adierazi ziela, Kistoa zala agertzeko. Pilipe'k deitu zunean, Natanael pikondo baten azpian zegon, ta bearbada, Yon Ukuzleak esanak buruan zerabilzkin. Ez zan aiantzalea, gizarte mailan besteak baiño goraxeago, ta idazteunetan yakintsu samaia. Auegatik, Mexia Nazaret'ekoa zala entzunda, gogoratu Kistoa Betlen'en yaio bear zala idatzita zegonez, ta erantzun zion: «Nazaret'etik ezer onik ba al zetorkek?» Pilipe'k diotsa: «Ator ta ikusak». (Yon I, 46)

«Natanael Yesu'k Beragana etortzen ikusi zunean, esan zun artzaz: «Oia Israeldar yator bat, iruzufik ez duna». Itzok atsegiñak Natanael'entzat, Yesu'k yatoriz israeldaria, baiño bio-

tzez ere israeldar yainkozalea zalako aipatzen baitzun. «Nondik nazaguzu» galde egin Natanael'ek biziki ariturik. Yesu'k erantzun ta esan zion: «Pilipe'k zu deitu aúean, pikondopean zeundela ikusi zaitut» Dirudienez, pikondopean zegonean Natanael'i gogo barnean zerbait bereziki gertatu zitzaion. Yesu'ren itzok oroi-arazi zioten, baiña ufutira biotz-barnea ikusten zunua nor zan ere ezaguarazi. Ordun bai Pilipe'k esana egitzat zula, ta aitortu zun, esanaz: «Érabbi, Yainkoaren Semea zera Zu; Israel'en Yauna zera Zu».

Yainkoaren Semea zala esanez, egiz Mexia zala, baiño gaiñera Yainkoa zala ere aitortu ote zun? Yon'ek ikasleei irakatsia Natanael'ek ere ba-zekin, dirudienez aren ikasle baitzan. Ukuzleak Kistoa'ri buruz egin-aitoía ere entzun zun. Ala ere Yesu Yainkoaren Seme deitu zunean, siñetsi ote zun, izatez, onela zala? Mexia beintzat, Yainkoak bidalia, ta igarle bikaiña biotz-barnean aztertzen zulako, ta onela Yainkoak semetzat zula, bai.

«Yesu'k yardetsi ta esan zion: «Pikondopean ikusi zaitut esan dizudalako, siñesten al duzu?» Aundiagoak ikusteko zaude. Ta dasaio: «Ortzia zabalik laster ikusiko duzute, baita Yainkoaren aingeruak ere Gizasemearen gain igo ta yeixten».

(Yon I, 50-51).

Itz auek esan zitunean, Yesu ta ikasleak, bearbada, Betel aldean zeuden, Yakob arbasoak ametsetan aingeruak goitik beraiñoko mailetan gora ta bera ikusi zitun tokian. Yordan aldetik Galilai'ra yoateko Samari'an zear artu ba'zuten lenbiziko

aíatsaldean Betel'a elduko ziran noski. Yakob'ek, zeruaren eta luíaren artean gertatua, gauez eta ametsetan ikusi zun, ikasleek so-egingo zutena lurgaiñean eta egun argiz yazoko zan. Zeru ta luíaren artu-emanetan aingeruak bitarteko oi dira, Yainkoari gizonen otoiak eramanez, ta gizonak Yainkoaren emai ugariz sarituz.

Alkar-izketa ontan lenbizi, Yesu'k Bere burua Gizaseme izenez deitu zun. Izen apala, Natanael'ek emandako izen gurenekiko, baiño ikusiko degunez, Yesu'k beretzat artutako izen ontan sakon ta izkutu asko daude.

Kana'ko ezteiak

Yordan ondotik irtenda irugaíren egunera Yesu ikasleekin Kana'ko irira eldu zan. Nazaret'ik sei kilometrora zegon, ipar-sartaldera; ta bearbada, Kana'ra baiño lenago Nazaret'a sartuko ziran Andre Mari'ri agertu bat egiteko asmoz. Ta ez zuten arkita, Galilai'ko Kana'n ezteiak egin ziran, ta Yesu'ren Ama an baitzan. Ezkonberíren aide edo adiskide zala-ta Andre Mari ezteietara deitu zuten, ta Yesu urbil zebilela yakin zutenean, baita Bera ere ikasleak lagun zitula. Yose donea an zan ala ez, ez dakigu, Ebaingeriek ez baitute deus esaten. Ordurako, agian, Yesu'ren besoetan deunki il zan, ta Andre Mari'k begiak itxiko zizkion.

Yesu, ba, ezteietara yoan zan, aide ta adiskide arteko yai ua onetsi, ezkontza donetsi ta Bere yainko-indaía gizartean agertzeko.

Yesu ikasleekin ezteietara iritxi, ta auen etoñerak aien arteko poza ta alaitasuna geitu zun. Ikasleek, isilka, edestuko zuten Yesu'tzaz zekitena: Yon Ukuzleak ziona, Yesu ukuztea, ordun yazo zana ta gero Yesu'k aiei deitzea.

Ta ara, guziek alaiki alkar-izketan ari zirala, uste gabe ardoa aitu zan. Aparirako lain izango zuten, baiño bat batean sei lagun geiago sartu, ta augatik agian uste ez zana gertatu. Maikideak ez ziran oartu ardoa uritu ta gero aitu zanik; baiño Andre Mari bai, etxeko lanetan laguntzen edo beintzat maikoen ardura zeukalako. Eztaita'ak uts ontaz oartzea lotsaga'ia izango zan etxeko yabearentzat, eta Andre Mari'k, leiatsu, Yesu'ri esan zion: «Ardorik ez dute». Itz erdi bat esatea aski oi zun bere Semeagandik nai zuna irixteko, ta augatik ordun laguntzea eskatu zion, nagusiak lotsarik eraman ez zezan.

«Ta Yesu'k dasaio: «Emakume, Zuri ta Niri zer? Ez da oraindik nere garaia eldu». Gogortxo dirudi guretzat, Andre Mari'ri emandako erantzun au, baiño israelda'entzat ez. Bere Amari emakume deitzea, israelda'entzat itzalez eta begirapenez itz egitea zan. Ta zer adierazi nai izan zun Yesu'k itz aieaz? Aita betikoagandik artu zun mezuan, ez zula deus ere egin bear adiskideak edo aideak edo Bere Amak ere eskatzen ziola-ta besterik gabe. Ta Andre Mari'k ze ikusirik izan al zun, gero Yesu'k egin zun alatz artan? Bai noski, ordun eta gero Andre Mari'k Yesu'gandik yardesten dizkigun guziak goi-maitasunez eskatzen ditulako. Ezezkoa bezela entzun Andre Mari'k, baiño eskatzen ziona Yesu'k egingo zula ulertu.

Augatik Andre Mari'k mo'foiei dasaie: «Lesazuekena, dana dala, egizute». Yuduen garbiketarako oi danez, bizpairuna suileko sei a'ri-kantxin an zeuden. Yesu'k dasaie: «Kantxiñok urez bete itzazute». Ta goraiño bete zituten».

Aterpean sei a'ri-kantxin zeuden, sortaldeko oitura zanez, o'fiz estalita. Ontzi aietan ura euki oi zuten, bazkal au'etik oiñak ta bazkal artean eskuak garbitzeko. Ontzi bakoitzak bi edo iru suileko zitun, ta suileko bakoitzak 40 bat litro zitularik, ontzi aietako batek 80'tik 120 litrora artzen zitun.

Gero Yesu'k agindu zien: «Orain atara ta eramaiozute maizaiari». Mo'foiak ikusi zutena a'riga'ria zan: ontzietan, Yesu'ren aginduz ura bota, eta Aren aginduz ateratzekoan, ardoa atara.

«Ta eraman zioten. Ura maizaiak txu'upatu zun ardo egiña; ta no'ndik liteken ez baitzekin (ba-zekiten, ordea, atera zuten mo'foiek), senar be'riari ots egiñaz, dasaio: «Ardo ona guziek asierarako ezartzen dute, ta gero, maikideak zerbelduta daudenean, txar'a; zuk, be'riz, ardo ona oraingo utzi duzu». Maizaiaren eritziz, senar'ak uste gabe atseginga'ria eman nai izan zien apalda'ei mai azkenean. Baiño senar'a maizaiak esandakoaz a'ritu zan; ba-zekin, noski, beste ardorik ez zala, ta batez ere ain gozo ta ede'ra. Nork eta nola eka'ri zan, ba? Laster yakin zuten Yesu'k alatz bat egin zula, ura ardo biurtu zula.

Yesu'ren biotz maitaga'ria! Ezkon-be'ri aiei, pa'rega'ri ez ikusteagatik. zein ezkon-opari eder ta ugaria eman zien. Andre Mari'ren bitartekotasunari zor zioten alatz ua.

«Alatz-askin au Galilai'ko Kana'n Yesu'k egin zun, bere aintza erakutsirik; ta a'ezkero Beragan Aren ikasleak siñestea eza'ri zuten». Au izan zan Yesu'ren alatzan asiera, Be'ri Ona zabalduz egingo zitun alatzetatik lenengoa. Onen bidez Yainko zala agertu zun. Au'eko lau egun aietan ikasleei biotza irabazi ba'zien, egun artako alatzak Yesu'ganako siñestea indartu zien, ta Berari ya'raitzeko naia bizkortu.

Eztei artan yazo ziranetan zer ikasi asko dago: ezkon-be'riak, yai artako, Andre Mari'ren ta Yesu'ren lagunartea nai izan zutela; Andre Mari'k urko-lagunarentzat biotz e'rukitsua dula, Bere Seme Yesu'gan itxaropen bizia dula ta Yesu'ganako bitarteko bikaiña dugula, Yesu otzana ta lander maitalea dala, ta Aita Betikoaren naia ta agindua baka'rik egiten zitula; ta azkenik ikasi dezagun ikasleek damaiguten ikasbidea: Yesu siñetsi ta Yesu maitatzea.

Yesu Kaparnaun'en

Kana'n lenbiziko alatzak egin ondoren, Yesu «Kaparnaun'a yetxi zan bere Ama, senide ta ikasleekin». (Yon II, 12)

Genesaret aintzirako iparsartaldeko ertzean zegon Kaparnaun. Ta ede'ra zan, Zabulon'go muiñoak mailetan bezela ya'rita alde batetik, ta aintzira zabaleko ur gardentsua bestetik zitula. Israeldar'entzat ez zegon aintzira ori ta o'ren inguruak baiño toki ede'ragorik. Gaur iri aren ondakiñik ere ez dago, ta garbi zein tokitan zegon ere ez dakite.

Ede'ra zala-ta, ez da dan aiña aipaga'ri, Yesu Kisto'k an

txango luzeak egiten zitulako baizik. Matai deunak Yesu'ren iria deitzen dio, iñolaz ere Galilai'n zebilenean, geienetan beintzat, an gelditzen zalako.

Kaparnaun'go alde auek zein gogoragaí diran! Aintzira artan Yesu ainbeste aldiz ibili, an itz batez ekaitz gogoía baretu, an alatzezko a'aintza gertatu, ur ertz aietan zenbat aldiz, talde aundiak ondoren zitula ibili, alboko mendietan otoiketa luzean egon, israeldaíei Beíi Ona irakatsi, ainbeste alatz a'igaí egin. Auek eta geiago gogorazten ditu Kaparnaun'go iri ark.

Yon deunak dionez, ez omen ziran egun askoan gelditu. Baiño ala ere egon zan bakaíetan, Mexia-lanetan ari izango zan, zerurako bidea erakusten. Ta dirudienez alatzak egin zitun; Yerusalen'en izanda gero Nazaret'a itzuli zanean beintzat, e'ítaíek esan zioten: «Kaparnaun'en egin omen duzun dana, emen ere, zure e'íi ontan egizu». (Lk. IV, 23) Yesu'k ordun Kaparnaun'en egin ta bereala Galilai'n zabaldu ziranak zeintzuk ziran, ez dakigu, Luka deunak dion onen bidez baiño. Augatik Yon deunak ziona gogora bear: «Ba-da, oratiño, beste askorik ere Yesu'k eginda, ta oro banaka azaltzeko idatzi litezken idaztiak ez dut uste ludi osoak ere eden litzakenik». (Yon XXI, 25)

IRUGAÑEN ATALA

YUDAÏN ETA SAMARIÏN

Yudai'ko erkia ta yudaita'ak

«Yuduen Paska aurki zala, ba, Yerusalen'a Yesu igo zan». (Yon II, 13) Israeldak Paska yaietan Yerusalen'a yoateko agindu, betetzen ari zan, baiña baita nor zan agertzekoa ere.

Yerusalen, Yudai'ko ta Palaistin guziko uriburu zan. Palaistin'eko lur guziak, 25.124 kilometro lauki dauzka; beraz ez da aundia. Lu'alde ontan, gaur, 700.000 edo bizi dira. Yesu'ren garaian geiago: Yosepu edeslariak zionez, amar miloe bizi omen ziran, baiña guziek geitxo yotzen dute ta bi miloe baiño geiago ez omen zitun ordun izango.

Palaistin'ak lau erki aundi zitun: Galilai, Samari, Yudai ta Perea. Yudai'ko erkia, Samari'ren egoaldean ta Yordan ibaia ta Itxaso ilaren sartaldean dago. Lau erkietatik au nagusia, Yudai'n baitzeuden Yerusalen edo «uri donea, yauretxea, apaiz nagusiak, siñesmenean yakintsuenak eta lege gizonak. Augatik israeldaren siñesmenak, efi-zaintza ta yakintzak ere Yudai'n zeuden, eta Yerusalen'en bereziki, au baitzuen efiaren gogo ta biotza bezela. Yudai'ko erkiak gañantsirik aundiena zulako esana zan: «Yudai gari, Galilai lasto, ta Perea iraka».

Erki au, geientsuan beintzat, menditsu ta zaka'a da.

Mendiak ez ditu Galilai'k bezain zugatzez yantziak. Esdrelon'etik asita Yerusalen aldera mendiak gainka doaz, ta gero Ebron aldean gorago, 1.027 metroraino. Itxaso ilaren ertzean, beñiz, Mediteraneo itxasoa baino 304 metro berago. Yudaitar'ak, Itxaso ilaren antzera, ilunak ziran, ez galilaitar'ak bezela alai ta biotz zabalekoak. Erki au ez zan aberatsa, baino bertakoak bai aroak, beren buruak yakintsutzat zeuzkatelako. Augatik zioten Talmud idaztian: «Yakintsu izan nai dunak, bioa egoaldera (Yudai'ra), ta aberats izan nai dunak, bioa iparaldera (Galilai'ra)».

Yudai'ko erkiak Israel'go erriaren edestian garantsi aundia izan zun, ta an toki gogoragati asko. An Ebron, Abraham'en ilobia duana; Betlen'en ikusi zitun Yakob'ek alako mailadian aingeruak gora ta bera; an Yosue'k goi-indar'ez artu zun Yeriko uria, sortaldetik Palaistin'ako ate bezela dana; an Silo, ainbeste urteen buruan Kutxa deuna berekin izan zuna; an Betlen Dabid'en uria, gero gizon egindako Yainkoa yaiotzen ikusiko zuna.

Yesu Kisto, geienez, Galilai'n bizi izan zan, ta an luzaroago Befi Ona zabaldu. Baino nekaldi ta eriotzaz gu gaizkatzeko Yerusalen'go uria aukeratu zun.

Yauretxeko salketariak yaurti (i)

() Yauretxeko salketariak yaurtitzea, Yon deunak lenbiziko Paska ontan ipintzen du; beste iru Ebaingelari'ek, beñiz, azkenengo Paskan gertatu zala diote. Saferan esan degunez, Yon deunak gertatutakoen garaia izendatzen dunean, zeatz erabaki oi du. Salketariak yaurti ondoren, Yesu'k yuduekin izan zun itz-erasoa edesten du Yon deunak; ta itz-eraso au, beste iru Ebaingelari'ek azkenengo astean gertatu ziranen artean ipintzen dute. Bearbada, Yesu'k bein baino geiagotan yaurti zitun salketariak yauretxetik, ta Yon deunak lenbizikoa edesten du, ta beste irurak, beñiz, azkenengoa. Matai, Mark eta Luka deunek, Yesu Yerusalen a yoa zala bein aipatzen dute, ta, beraz, salketarien gertaera ori garai artan ipiñi bear. Salketariak bein bakarik yaurti zitula eritzi ezkeror, ori, Yon deunak, gertatu zan garaian ondo ipiñi zala esan bear, ta yuduen itz-eraso ori, azken egunetan yazo zala obeto irudituaren, lenbiziko Paska ontan gertatutakoari ezari ziola.

Kaparnaun'go txangoa ez zan luzea izan. An egin zitun alatzaz aíturik utzita, Yerusalen'ako bidea artu zun, eta galilai-afakin batera. Auek, taldeka, Yerusalen'a igotzeko ez zuten Samari'ko bidea yaíaitzen, Perea erkikoa baizik, gero Betani ta Oliomendia igarorik uri donean sartzeko.

Yesu'kin zioaztenetatik batzuek Aren egite afigaíak bazekizkiten, besteek ez. Yerusalen'a urbiltzen ta gizataldea ugari-tzen; ta uri donean sartuta, ainbeste ta ainbesteen artean, Yesu iñor ez ba'litz bezela, Kana'n eta Kaparnaun'en egindakoen befi ez baitzekiten.

Yerusalen'a iritxita, Yesu'ren lenbiziko lana yauretxera yoatea. Au'eko urteetan ere, yauretxean zegon oitura gaiztoa ikusi, baiño ez zun deus egin, gizartean lanean ez baitzan agertu. Egun artan, «yauretxean idi, ardi ta usoen salketari ta diru-ordainlariak eserita ikusirik, zartailu bat goroitzez eginda, guziak, yauretxetik yaurti zitun ardi ta idiekin, dirua sakabanatuz ta dirumaiak irauliz. Ta uso-saltzaileei esan zien: «Guzi au kendu emendik eta nere Aitaren etxea ez egin azoka-etxe». (Yon II, 14-16)

Ikasleak Yesu onela suminduta ikusirik aítu ziran, baiño baita gogoratu ere Dabid'ez idatzi zula: «Zure etxearekiko azkuak yaten nau». Saltzaile taldea ez zan yarki, ta abere ta guzi iges egin zun. Len ere, bein baiño geiagotan, Israel'go igarleek, yauretxeko loikeria kentzeko, Yesu'k bezela egin zuten, ta oitura gaizto ua yaíaitua'eren, israeldar zintzoek ez zuten txartzat artu. Dirutrukatzaileak eta la'utzzaileak, beren barnean Yesu gaizte-

tsiañen, ez ziran itzik egiten ausartu, ta goñotoz begiraturik irten ziran.

Salketari ta diru-trukatzaile aietatik, apaizek irabazpidea izaten zuten, ta ala ere ez ziran ausartu Yesu'ri aurka egiten. Auxe bakarik galde egin zioten: «Oñela egiteko ere, zer zuri-bide darakuskiguzu? Yesu'k yardetsi ta esan zien: «Yauretxe au eraitxazute, ta iru eguntan eraikiko dut». Yesu'k zesana ez zuten ulertu. Uste zuten Erode'k apaindu zun eliz aretaz mintzo zala. Ainbeste urteen buruan egin zana, ta ainbeste langile bear izan iragiteko, ta, birindu ezkerro, galilaiar aiek iru egunean zutituko zula? Yesu'k esana gogo barnean sartu zitzaien, ta yardetsi zioten: «Berogei ta sei urtetan eraiki izan da yauretxe au, ta iru eguntan zuk eraikiko?»

Baiño, esan degunez, Yesu'k zesana ez zuten ulertu; Yesu'k «yauretxe esanaz, ordea, bere soñaz zerausan». Ordudanik agertu zien, baiño artean ilunki, aiek Bera il, ta Berak bere burua berpiztuko zula. Yuduek ez ziran Yesu'k esandakoaz aztu. Kaipa'renean epaitzen ari ziranean, ilgañi zala egiztatzeko bi gezuñezko aitorlarik esan zuten: «onek esan du: «Yainkoaren etxea poñokatu ta iru egun buruan beñeraiki dezaket». (Mt. XXVI, 60).

Ikasleek ere ez zuten ordun ulertu. Baiño berpiztu zanean, oroitu ziran Yesu'ren itz auetaz, ta ordun «idatzia ta Yesu'k esana siñetsi egin zituten».

Nikodemo

Paska yaietako aste artan Yesu Yerusalen'en egon zan, ta

«Aren izena ainitzek siñetsi zuten, zegitzin alatzak begira-ta». Siñetsi zuten auek, bearbada, Mexia izena emango zioten, baiño israeldarék ulertzen zuten erara, aientzat Mexia, lurgaiñeko ondasunez beteko zitun gizon gurena baitzan. «Yesu Bera ez zitzaien, oñatiño, bete betetan zabaltzen; ezagun ere guziak zezagutzin, ba, ta gizakiaz ez zun iñoren aitorik bear, gizabarnea Berez zezagulako». (Yon II, 24-25)

Siñetsi zutenetatik bat, Nikodemo zan, gizon aberatsa, aginpide aundikoa, yatorí ospetsukoa ta yakintsua. Parisaitara zan, lege irakaslea ta Sanedrin'eko bazkide. Bearbada Yon Ukuzleak esanak gogoan zitun, ta egun aietan Yesu'k egindako alatzak ezaguturik, Beragana yoatea erabaki, baiña, bildurti, gauez yoan zan.

Agurtuz eta itz-bidea emanaz, esan zion: «Rabbi, yakinda gaude Yainkoagandik zatozala irakasle; iñork ezin litzake, ba, zuk dagitzizun alatzok egin, Yainkoa arekin egon ezik». Itzal aundiz itz egin zion Nikodemo'k, baiño ez zun Yesu Yainkotzat ezagutzen, irakasle yakintsutzat ba-zun ere. Asmo onez zertorkion, Yon'ek Yainko-yaureñitzaz esanak argi yakin nairik, ta Yesu'k aren barnea ezaguturik, esan zion; «Zin ziñez dasaizut: Yainkoaren eña iñork ezin ikusi du, beñiro yaio izan ezik». Gogo edo arima beñiro yaio bear zala esatea idazlarienzat ez zan ulerkaitza, auek ba, Abraham'en siñesmeneko egiten ziran arótzan gogoak ume yaiobeñiaren antza zutela esaten baitzuten. Abraham'en seme izateko, gogo-bizitza aldatu bear ba'zan, baita yainkoaren eñitar izateko ere.

Baiña, Nikodemo'k ez zion ulertu, ta esan zion: «Aguretu ezkerro, ordea, nola yaio? Amasabelean iñor beñiz sartu ta yaio al diteke?» Yesu'k yardetsi zion: «Zin ziñez dasaizut: Urtatik eta Atsetik beñiro yaio izan ezik, Yainkoaren eñian iñor ezin sartu diteke». Bir-yaiotze au ukutzaren bidez egingo zan. Urak, berez, giza-barnea garbitzeko indar'ik ez du, ta indar au Goteunak emango zion ta onela Yesu Kisto'k ipiñiko zun ukuzpenak Yainkoaren eñiko atepak idekiko zitun.

Ta ukuzpena bea'ekoa zala adieraziz, Yesu'k esan zion: «Aragitik yaioa, aragi da; ta Atsetik yaioa, ats da. Beñiro yaio bear duzu esan dizudalako ez añitu». Ta Goteunak zer egingo zun erakusteko, esan zion: Atsak nai dun artan darauntsa; ta aren burunba dantzuzu; ez dakizu, ordea, nondik nora dioan. Alakoxea da ere Atsaren egitez yaio dana». Bearbada Yesu itz egiten ari zala aize biguna zebilēn. Aizea somatu oi da, baita aren otsa entzun ere, ta ipa'etik ala egoetik dato'ēn antz ematen zaio, baiño nun sortzen dan eta nora doan ez. Goteunak ere gizonen goitiko bizitzan orobat egiten du. Berak nai duncan giza-barnean sartu ta gogoari eragin, ta gizonak, au somatua'ēn, ua nola dato'ēn eta zertzuk egingo ditun ezin antz eman.

Nikodemo'k, beñiz, bir-yaiotze artara yo zun, esanaz: «Ori nola diteke?» Itun Za'eko idaztietan zeudenengatik, eta barnean gertatzen zitzaionagatik, yakin bear zun yudar yakintsu arek, baiño, dirudienez, ez zun ulertzen. Augatik, añituta bezela, Yesu'k esan zion: «Israel'en irakasle zera, ta oriek ez dakizkizu? Zin ziñez dasaizut: dakiguna diogu, ta dakusaguna aitortzen

dugu; ta ez duzute gure aitorá artzen. Luferkoetaz nerauskienean, siñetsi ez ba'didazute, zerukoetaz ba'nerauskizue, nola siñetsiko zenidakete? Ta ez da iñor zerura igo, zerutik yeitxi dana baiño; au, beñiz, zeruan dagon Gizasemea da. Ta sugea (1) basoan Mois'ek gora ya'ri zun bezela, Gizasemea ere gora yaso bea'ra da, Aren siñestea izanik, iñor galdu ez dedin, guziek, ordea, betiko bizitza dezaten». (Yon III, 10-15)

Yesu'k Nikodemo'ri zeruko izkutuak agertu zizkion. Auek agertzeko, Yesu baka'rik da aitortzaile, Yainkoagan dauden izkutuak zerutik yetxi danak baka'rik baitakizki.

Yon deunak, Ebaingeriaren sa'ieran, irakaskintza ori aipatzen du, esanaz: «Yainkoa ez du iñork bein ere ikusi; Yainko Seme baka'rik, Aitaren altzokoak, ezagurazi digu». (Yon I, 18) Orixe irakatsiko ere du Yesu'k bizitzarako ogitaz mintzatzera koan: «Ez uste ofatiño Aita iñork ikusi dula, Yainkoagandik sortua izan ezik; Onek, bai, Aita ikusi du». (Yon VI, 46) Gai oni buruz itz egiten zunean, Yesu'k beti adierazten zun, Yainkotaz dun yakite ori, berari berez eta bereziki zegokiola, Aitaren Semea dalako.

Yainkoaren Seme baka'ra, Aitaren altzokoa, zerutik yeitxia, Gizasemea da: Yesu; auek irakastera ta Aita ta gizonen bitarteko izatera yetxi zan zerutik. Gizasemeak bi egikizun berezi zitun: egi yainkotia'ra irakatsi ta giza-gaizkakuntza burutzea. Giza-

(1) Israeldar'ak basoan zear ziyoaztela, biraoka yardun, ta Yainkoak aien gaiztakeria sugeen bidez zigortu zun. Damutu zitzaien, ta Yainkoak Mois'eri agindu zion brontzezko suge bat egin eta astamakila baten ipintzeko, ta ari begiratzen ziona sendatuko zala. (Zen. XXI)

gaizkakuntza gurutzean beteko zun. Basoan, sugeak elduta, erizeuden israeldarrok, gora yasotako suge irudiari begiratuta sendatu ziran. Gizasemea ere gora yaso beara zan, antziñako sugeak, gizonen etsai arek elduta zeudenak bizitza izan zezaten. Ordun, Gizasemeak «gora yaso ezkerro dena Berarengana ekariko. (Yon XII, 32)

Ta gai au bukatzeko, Yaunak yaraitu zun esanaz: «Izan ere, Yainkoak gizaldia oñenbeste maite izan dula-ta, bere Seme bakaara eman dio, Aren siñestea izanik, gal ez dedin; guziek, ordea, betiko bizitza dezaten. Ez du, ba, Yainkoak bere Semea giza-ebazletzat luera bidali, Aren bidez gizadia gaizkatu dedin baiño. Aren siñestea daukanarentzat ebazterik ez dago; ez daukana, beñiz, ebatzia dago, Yainkoaren Seme bakaaren siñesterik ez daukalakoxe. Ebaztea, beñiz, au da: gizagana Argia etoñi da, ta gizakiek Argia baiño iluna maiteago izan dute, aien eginbideak okearak ziralako. Oker dabiltzan guziek argia goñoto dute, ba, ta alakoak argitara ez datoz, aien egiñak gaiztetsiak ez ditezan. Egiaren bidetik dabilana, beñiz, argitara dator, bere egiñak agiri ditezan; Yainkoagan egiñak dira-ta». (Yon III, 16-21)

Yesu'k esandakoetatik zer atara ta zer asmo artu ote zitun Nikodemo'k? Onetaz Ebaingeriak ez dio ezertxo ere. Baiño parisaitar ua zintzoa zan dirudienez, ta Yesu'ren itzok bere barnean zaitu ta Aregan siñetsiko zun. Yaunaren ikasleen artean ez da Nikodemo'ren izena ageri, baiño egun batez, Sanedrin'eko batzañean Yesu'ren alde egingo, ta Gaizkatzailea ilda gero, Arimatai'ko Yose'kin Yesu'ren ilobiratzea antolatuko zun.

Paska ondoren, Yerusalen'dik irtenda, «Yesu bere ikasleekin Yudai alderdira yoan zan, ta an bizi zan aiekin, ukuzketan». (Yon III, 22) «Ukuzleak, ofatiño ikasleak ziran, ez Yesu Bera» Yon deunak geroxeago dionez (IV, 2). Ikasleak ematen zuten ukuzpena, Yon ukuzleak ematen zunaren antzeko zan; Yon'en ikasleek ez zuten ukuzten, Yesu'renak, beñiz, Onen aginduz, ta Beñi Ona artzeko biotza gertutu ta Yaunaren ikasle egiteko. Aldarikatze garaian, Yesu'ren izenean ukuzpena geiago eman zutenik, Ebaingeriak ez dute aipatzen. Yaunak, berpiztu ondoren aginduko zien. (Mt XXVIII, 19)

«Yon ere Aion'en, Salin ondoan, ukuzten zegon, an ura ugari zalako. Ta ainitzek ara yo ta ukuzpena artzen zuten. Oraindik Yon ez zan baitegira eramana-ta». (Yon III, 23-24)

Biengana taldeak yoaten ziran. Yon Yuda eñian ezaguna zan, ta aren itz sutsuak asko batzen zitun. Yesu'k, beñiz, Yerusalen'en agertu zanetik, eta an egin zituanagatik talde aundia zun ondoren. Egun batez, «ukuzpena gora bera, Yon'en ikasleetan eztabaida sortu zan yudu batekin». Bi ukutza aietatik zein zan onena egiztatu nairik yardun zuten noski, ta Yon'en ikasleak, aien irakaslea gutxiagotzat artzeak minduta, beragana yoan eta esan zioten: «Rabbi, Yordan aruzkoan zurekin zegola aitor eman zenion gizon ura, ukuzten ari da, ta guziak arengana dioaz».

Ta Yon'ek, beñiro, bera nor zan eta ze egikizun zeukan

adieraziz, Yesu'ren alde aito'a eman zun, esanaz: «Iñork ezer ezin artu dezake, zerutik ematen ez ba'zaio».

Itun Za'ean, Yainkoaren eta Bere e'fiaren elkartzea, ezkonduen arteko elkartze antzo agertzen da (1). Yon'ek gai au artuta bera Yesu'rekiko nor zan ederki baiño ederkiago adierazi zun, esanaz: «Emaztegaিদuna, senargai da; ta aldamenean adi dagokion adiskidea, senargaiaren mintzoaz poz pozten da O'felako poza, be'riz, nigan bete bete da. Berari garaitzea dagokio; niri, be'riz, ikoltzea».

Yon'ek bere burua apalduz ya'aitu zun. Yesu guzien gain zegon, zerutik zeto'elako. Yon'ek, ordea, lu'etik sortua baitzan, giza-izatea besterik ez zun; augatik onen itzaldiak Yesu'k zesanekiko, lu'ekoak ziran. Yesu'k, Yainko dalako, «ikusit ta entzundunaz aito'a dakar». Ala ere, iñork ez du, ordea, Aren aito'a artzen, zion Yon'ek. Gero Yesu goralduz, zion: «Yainkoak bidalia, Yainkoaren itzez mintzo da, ba; Yainkoak ez baitio Atsa neufiz ematen. Aitak Semea maite du, ta dana eskuan ya'it dio». (Yon III, 34-35) Esango ba'lu bezela: nik egiten dedana ez dut nik nerez egiten, agindu didatelako baiño. Neri Atsa neurtuta eman zait, Yesu'ri, ordea neurtu gabe, Yainkoa baita, ta Aitak dana eskuan ya'it dio.

Augatik Yesu'ri ya'aitu bear diozute, ta Arek irakastenduna siñetsi. Ta ikasleak Yesu'gana geiago eragiteko, ta ez aiei baka'rik, baita entzuleei ta guziei argi ta garbi esan zien: «Semearen siñestea daukanak, betiko bizitza dauka; baiña Semearen

() Is. LIV, 5; Os. II, 19-21; Ezek. XVI Yer. XXXI

bizitzarik ez daukanak ez du bizitzarik ikusiko; alakoaren gainean, beñiz, Yainkoaren aserlea dago». (Yon III, 36)

Yon baitegian (Kartzelan)

Erode Antipa, (1) Galilai'ko laurdenburua, Petra'ko bakaldun zan Aretas'en alabarekin ezkontuta zegoen. Erroma'ra yoan zanean, egun batzu bere anai Pilipe'renean egin zitun. Pilipe'k, oparo bizi aŕen, nagusitzarik ez zun, ta bere emazte Erodiade'k eŕegetza irikatzen. Erode Antipa'k bere ezkon-aŕeba ikusi, atsegin, eta aski izan zun eŕegetza eskeintzea, emakume gaizto ua berekin eramateko.

Antipa'ren emazteak aitagana iges egin zun. Onek, egin zitzaion iraiña zigortzeko, Erode'ren aurka guda asi zun. Biteli, Siri'ko kaisar-ordekoak, bien arteko onezkoak egin. Baiño guziak alpeŕik, eta ordudanik Erode, bere emaztea utzita, anaiarenakin bizi zan loiki.

Israel'go legea ain lotsagabe austea (2), galilaiar guziek

(1) Erode aundiak, ume gaiztagabeak il zitun arek, izandako andre ta semen artean aipatuenauek dira:

Andreak	Semeak								
1. ^a Doris.....	Antipater (aita il zun)								
2. ^a Mariame (asmoneaŕa; senarak il zun).	<table border="0" style="display: inline-table; vertical-align: middle;"> <tr> <td style="font-size: 3em; vertical-align: middle;">{</td> <td style="vertical-align: middle;">Aristobul (altak il)</td> <td style="font-size: 3em; vertical-align: middle;">{</td> <td style="vertical-align: middle;">Erode Agripa Erodiade</td> </tr> <tr> <td></td> <td style="vertical-align: middle;">Alexander (aitak il)</td> <td></td> <td></td> </tr> </table>	{	Aristobul (altak il)	{	Erode Agripa Erodiade		Alexander (aitak il)		
{	Aristobul (altak il)	{	Erode Agripa Erodiade						
	Alexander (aitak il)								
3. ^a Mariame..... (Simon apaizaren alaba)	{ Erode Pilipe								
4. ^a Maltaze.. (samarlaŕa)	{ Arkela. (Yudai'ko etnarka Antipas (Galilai'ko laurdenburu)								
5. ^a Keleopatra..... (Yerusalen'goa)	{ Pilipe (Iturea'ko laurdenburu)								

(2) Ta ofela zan. Artean, Pilipe anai bizi zan, ta baita Erode'ren emaztea ere. Gaiñera Pilipe'k bere emazte Erodiade'gandik, alaba bat, Salome izena zuna izan, ta augatik, Pilipe ilda ere, ezin. legez, Antipas eta Erodiade alkartu. (Leb. XXVIII, 16; Deut. XXV, 5-6)

txartzat eman bear. Yon'ek ere gaiztakeri aren beñi yakin, Erode'rengana yoan eta bulartsuki esan zion: «Zilegi ez zaizu anaiaren emaztea eukitzea» (Mk. VI, 18). Erode au entzunik minduta gelditu, baiño ez zan ausartu Yon atzitzen, eñia Yon'en alde baitzegon, ta laurdenkuruak eñiari bildur. Ala ere, bere gaiztakeria gaiztesten zion gizon ua giltzapean noiz sartu zai zegon. Eta ba-dirudi, sanedita'ak, isilpean Yon'en etsai ziranak, Antipa'ren eskuetan ipiñi zutela.

Ta onek Makeronte izena zun dofean espetxeratu zun. Dofe au Itxaso ilaren sortaldean zegon, arkaitz gainean, sakon aundia oiñetan, bildurga'iki zutunik. Yon an giltzapetu zun, ta uzten zion ikasleekin egoten. Erode'k Makeronte'n txangoak igaro oi zitun, ta ordun Yon'ekin itz egiten zun, ta arek esanda zerbaitu egin ere bai. Baiña bea'ekoena ez. Ta Erode'k nai izan ba'lu ere, an zun berekin emakume lizun ua, ta ez zion geldirik utziko Yon'en bizia eskatu ta iritxi arte.

Yesu Samari'n

Yakin zun Yesu'k Yon giltzapean sartu zutela, ta Galilai'rutz yo zun. Geienetan Perea erkitik yoan oi ziran; oraingoan, ordea, «Samari'n (1) barna igaro bear» ta Sikar deritzan Samari'ko irira dator, Yakob'ek bere seme Yose'ri emandako

(1) Samaria'ak, Galilai ta Yudai'n erdian bizi a'eren, ez ziran angoen adiskide, ez antzeko. Galilai'ak eta yuda'ak samariafenganako gofoto bizia zuten: ta auek, ordaiñez, biotzez gofotatzen zituzten. Aspalditik zetorkien ezin alkar-ikusia Yesu Kisto yaio baiño 700 bat urte lenago, Sargon Asiri'ko bakaldunak Samari menperatu zun, biztanleak sortefitik atara, ta aien'ordez, Eprain 'go mendietan, Babilon, Kuta, Abot, Emat eta Separbain eñikoak sartu ziran. Yaioteñian gelditu ziran banaka batzuek, a'otzak lenbizi gaizki artu, gero aien artean oitu ta azkenik aien antzeko egin. Ordudanik samaria'ak a'otzekin

landa ondora. An itufi bat zan, ta Yesu, bideak nekatuta, itufi ondoan eseri zan. Seirak edo ziran» (Yon IV, 4-6).

Yon deunak, bere Ebaingerian, Yesu Yainko dala adierazi zun, ta nekatuta eseri zala esanaz, gizon ere ba-dala agertu. Yesu'ren neke au Eliz Ama Doneak, ildakoen aldezko yaupan gogoratzen du, esanaz:

Quaerens me, sedisti lassus
redemisti crucem passus:
tantus labor non sit cassus.

Ni bila nekatu zinan
eros ninduzun gurutzan
ezpezake alperikan.

(Bera'tar A'ren euskeralbena)

Yesu baka'rik zegon; ikasleak yateko eroatera e'ira yoan baitziran. Toki arek zenbat gogoraga'ri oroi arazi zizkion! Abraham'ek an opamai bat yaso zun (Gen. XII, 6-7); Yakob'ek lur ua erosi, opamai bat iragi ta potzua egin (Gen. XXXIII, 18-20); Yose, bere aginduz, an eortzi (Gen. XLVIII, 22); Yosue'k, Mois'en aginduz, legea a'rian idatzi, opamaia yaso ta

odolez nastu, ta bai siñesmena ere. Yuda'ren Yehoba Yainko nagusitzat zuten, baiño a'rotzak eramandako sasi-yainko asko ere gurtzen zituzten.

Idatzi deunetatik, Mois'en bostak baka'rik ontzat zituzten, aietan siñesmen guzia eutsi nairik: ta Garizin mendian txadona iragi zuten, ta Manases apaizak Yerusalen'goaren aurka ipiñi zun. Auek lengo asefe ta go'otoaren neu'fari gaiñez eragin zioten.

Israeldafentzat samaria'ra etsaia, deabrua zan. Parisaitar gaiztoek, bein baten, Yesu Kisto'ri esan zioten: «Ez ote ziokagu bidez samaria'ra aizela ta txe'ren dukala? (Yon VIII, 48)

Samari'k israeldafen edestian gafantsi aundia izan zun. An zeuden Abraham'en basoa ta Yakob'en putzua; Yosuek, i'tzeko zegola, isra'ldafei azken aginduak an eman zizkien, amabi erkiak bitan zatitzea an egin ta a nar erkien erege-aulkia Samari'n egon zan.

Yainkoari eskeintza egin (Deut. XXVII, 4-8). An bizi izan zan Eprain erkia, ta bakalderia bitan zatitu zanean, Eroboan'ek bere yaureñiko uri nagusitzat Siken aukeratu.

Ordun Samari'k ez zun antziñako antzik ere. Besteren menpean, a'otzakin nastuta ta auek nagusi, ta israeldarēn siñesmenean okertuta. Galilai'ra bidean, an agertu nai Yesu'k Mexia zala, galduta zebilen emakume bat bide onera eramanez, ta israeldarēi ez ezik, gainērakoei ere Befi Ona aldarikatu bear zitzaiela adierazteko.

Eguerdi aldean, ba. Yesu nekatuta eserita zegola, an zeto'ēn emakume bat ur bila iturira, buruan lu'ezko suila zeramala. Ura atara ondoren, Yesu'k esan zion: «ur idazu». Samariar emakumeak Yesu'ri begiraturik eta itz egiten entzunik, yudu zala antz eman, eta erantzun zion: «nola, yudu zerala, niri, emakume samariar oni, ur-eske zatozkit? Samariafekin yuduek ar-emanik ez dute-ta».

Emakumearen itzok, yuda'ēn eta samaria'ēn arteko gofotoa gogoratzen zuten, baiño Yesu'k maiteki erantzun zion: «Yainkoaren oparia ba'zenezagu, ta» «ur idazu» dasaizuna nor dan ba'zeneki, ur bizia zero'ek zeneskaioke ta ba-lemaizuke». Yesu'k eskeintzen zion ura, Yainkoaren eska'ra zan; baiño emakumeak ez zun ulertzen ze ur izan zezaken putzuan zegoana izan ezik; ta yardetsi zion: «Yauna, antuxiñik ere ez duzu, ta osiña (7) ba'ēn dago: ur bizia, beraz, nondik duzu?» Ezagutu zun nonbait

(1) Gaur ere an dago putzu au; elendar banaduak an eliza bat iragi dule ta aien menpean dago. Elizpean dago putzua, ta onen sakona 24 metro, ta ur garaian 18 metroraiño iritxi ezkeru ura atara di'etke. Len sakonago zan, baiño ura ote zegoñ yakitearēn ba'ura botalzen zituzten a'riak, ondoa ya o.

emakumeak, Yesu beste yuduek baiño geiago zala, ta itzalki. Yauna deitzen dio. Ta yaíaituz: «Yakob gure arbasoa baiño aundiagoa ote zaitugu? Ark emanda dugu osiñ au, ta berak eta bere seme ta abereek ontatik edaten zuten».

Yesu'k adierazi nai zion ze ur zan ua, ta esan zion: «ur onen edale guziak beriz egaíi izango dira: baiña nik damaio-kedan uretik ledakena, ez da bein ere egaíi izango; aitzitik ere, damaio-ke-kan ura, betiko bizitzaraiño txiíistaka darioken ur-ituíi egingo da arengan». Yauna ez zan luéko uretzaz mintzo, eskaíaz baiño. Yainkoagandik dator eskaía, ta onen bidez gizona Yainkoaganaiño igotzen da. Yainkoaren emaitz au zein gozo dan dastatzen dunak, ez du lurgaiñeko atsegiñen egaíirik izango.

Samariar emakumeak ez ulertu Yesu'k zesana, baiña, aíen, eskatu zion, esanaz: «Yauna, idazu ur ori, egaíi ez izateko, ta ur eske onara ez etortzeko».

Yesu'k ordun, Bera Mexia zala ezagu arazteko bide emanaz, diotsa: «Zoaz, zure senaía deitu, ta zatoz onara».

Emakumeak darantzuió: «Senaíik ez dut».

Yesu'k diotsa: «Ondo esan duzu «senaíik ez dut»; bost senar izan dituzu, ba, ta orain duzuna, zure senar ez da; ori egiz esan duzu».

Emakumeak egiaren erdia bakaíik esan, zeraman bizikera gaiztoa ta eíua aitortzeke. Yesu'k, ordea, uíuti dagona ta biotz barnean ezkututzen dana ikusten baititu, ark isildua agertu. Ordun emakumeak, aítuki: «Yauna, igarle zerala ba-dakust».

Ta gero, lengo gaiari yafaitzea lotsagarí baitzitzaion, beste bate-
ra aldatu, esanaz: «Gure arbasoek mendi (1) ontan yaureskuntza
egin zuten; ta zuék diozute yaureskuntza Yerusalen'en egin
bear dala».

Yesu'k, samariaía ez samintzeáren, onen galdeari erantzun
gabe, gaiari yafaitu esanaz: «Emakume, siñeskidazu; Aita ez
mendi ontan, ezta Yerusalen'en ere, yauretsiko duzuten garaia
ba-dator. Ez dakizutena yauresten duzute zuék; dakiguna yau-
resten dugu guk; osasuna yuduengandik da-ta. Baiña yauresle
yatofék Aita gogoz ta egiz yauresteke garaia ba-dator, ta orain-
goa da; Aitak ofelako yauresleak nai ditu-ta. Yainkoa gogo da;
ta gogoz ta egiz Bera yauretsi bear dute Aren yauresleek».
Yaunak aitortzen zun, eskubide-auzian yudaíak egiren yabe
zirala; baiña ordudanik, yudaíen eskubideak bukatu, ta edonork
eta edonun, egizko Yainkoa, Berak nai bezela gurtuko zala.
Emakumea oroitu zan, noski, yudaíak ziotenaz ta aiengandik
sortuko zala efiaren gaizkatzailea, ta yardetsi zion: «Ba-dakit,
Kistoa deritzan Mexia, etortzeko dala. Datoíenean, dana Berak
irakatsiko digu».

Yesu'k dasaio: «Mintzo natzaizun auxe nauzu».

Yesu itz egiten ari zala, iritik ikasleak ba-zetozen. Ema-
kumeak, Yesu'ren itzok entzun ta bat batean luíezko suila ber-
ton utzirik irira yoan eta gizionei esan zien: «Zatozte, ikusazute

(1) Au zesanean Garizin mendia izendalzen zun, noski. An Yesu baiño 500
urte lenago, eliza iragi zuten, eta andik 371 urtera Yon Irkan apaiz nagusiak
eliza irautsi. Samariaíak ziotenez, mendi artan Yauna gurtzea antziñagokoa
omen zan.

egin dudan guzia esan didan gizon bat. Au ote da Kistoa?» Ta emakumearen itzak eraginda, gizataldea irten zan iritik Yesu'gana.

Ikasleak alkar-izketa bukaeran eldu ziran, ta afitu (1) emakumearekin itz egiten ari zalako. Ta ala ere ez zion inork esan: «Zer galdetzen diozu» edo zertzaz mintzo zera oŕekin? Ordun, irian erosi zitutenak eskeñirik, eskatzen zioten esanaz: «Rabbi, yan ezazu».

Baiño Yesu'k esan zien: «ba-dut Nik yateko, zuek ez dakizuten azkuŕi bat. Ikasleek, beraz, elkaŕi zerasaioten: Yanaria norbaitek ekaŕi ote dio? Yesuk desaie: «Nere yanaria au da: bidali naunaren gogoia egitea ta aren burupidea betetzea».

Ta Yainkoaren naia, gizonak bide onera eramatea zan; egun artan samariar emakume ua, ta onen eŕikoak. An zetoŕen gizataldea, ta aien soiñeko zuriak alor elduen antza gogorazirik, Yesu'k ikasleei esan: «Ez aldiozute zuek: lau ilabete baŕu itaittea? Nik dasaizuet: yaso begiok eta begira aloŕak itaiterako engoitik orituak»,

Alor oritu aiek, samariar gizataldearen gogoak ziran. Sikar iritik Yesu'gana zioazen, Onek zeruko aletegian sartzeko. Ta au bide zala, Yesu'k ikasleei irakatsi zien, gogoak gaizkatzeko lanean zer gertatzen dan, esanaz: «Itailariak, beŕiz, egunsaria artzen ta betiko bizitzarentzat uzta biltzen du; ereilea ta itailaria orobat poz ditezan. Ortan ere egia da esakun au: besterik da

(1) Yudaŕak, besteen aŕean bere emazteakin ere itz egiteko kezka izan oi zuten. Yesu'k oitura ori bete oi zun: oraingoan, ordea, ez, emakume ua onbideratu ta samariaŕei Beŕi Ona agertu nai zien-da.

ereilea, ta besterik itailaria. Landu ez duzutena biltzera bidali zaituzt; besteek lan eginda, aien arlo landuan zuek sartu zerate».

Iri artako samariar askok, beñiz, aitor ua: «egin dudan guzia esan dit» emakumeari entzunda, Yesu'ren siñestera yo zuten, ta arenganaturik, berekin, a'ren, gelditzeko zeskaioten; ta egun bitan gelditu zan. Ta Ari entzunaz, geiagotsu Aren siñestea artu zuten, ta emakumeari ziotsaten: «Ez dugu onezkero zure esanagatik siñesten. Gizadiaren gaizkatzailea, noski, Au dala gerok entzun ta ikusi baitugu».

Ta sikarta'ren artean Yesu'k ereindako azia, ugaritu zan, noski, andik bost urtera (1) ikusi zanak adierazten duanez. Aldea zegon aiengandik yuduengana! Auek alatz-eske siñesteko; aiek Yesu'ren itzez baka'rik siñetsi; samaria'ek abegi ona egin zioten; yuduek, beñiz, eta bere e'fita'ek ere, laster ikusiko nola artu zuten; yuduek ez zuten Gaizkatzailea ezagutu; samaria'ek, ordea, bai.

(1) Bid. egin. VIII, 5-25.

LAUGAÑEN ATALA

GALILAI'N LENBIZI EMAN-IRAKASPENAK

Galilai ta Galilaita'ak

Yerusalen eta Yudai'n egindako txangoa ez zan luzea izan, ta Yesu, ikasleekin, Samari'n zear igarota Galilai'ra eldu zan.

Galilai'ko erkia, Palaistin'eko ede'ena, ipar-sartaldean dago, antziñako Isakar, Zabulon, Aser ta Neptali erkien lu'aldean. Salomon e'egeak, Tir'eko e'ege Iram'i, egoaldean, ogei iri eman zizkion, yauretxea iragiteko artu-egu'en truke. Ogei iri auek Galil izenez ezagun ziran, eta gero, israelda'ak, atze'ituta egon ziranean, ogei irietakoak lu'aldean zabaldurik, erki guziak Galilai izena artu. Atze'itik aber'iratuta, lu'aldearen yabe egiteko gudak izan zituten, ta yabetu, baiño izenik aldatzeke.

An bizi ziranetatik geienak israelda'ak ziran, baiño beste endako e'iekin artu-eman asko zuten, batetik Salomon'ek emandako iri aiek erki ba'uan zeudelako, ta augatik siñesgabeen Galilai deritzaien; bestetik Damasko uri aunditik itxasora zegon bid:a Galilai'n sartuta Kaparnaun eta Tiberias'tik Tolemai'ra zioalako, ta gaiñera, Palaistin'eko erki aberatsena izanik, saleros zu'ean a'rotz asko eto'ri oi ziralako.

Erdel-e'rikoekin zuten artu-emanak ez zien siñesmenaren beroa epeldu, oituretan zerbait zabartua'en. Siñesmen-yakintzetan

ez ziran yudaíak aiña; augatik Nikodemo'ri esan zioten: «Zu ere galilaitaía al zaitugu? Idaztiak aztertu ta ikusiko duzu Galilai'tik ez dala igarlerik sortu». (Yon VII, 52)

Galilaitaíak, berengandik, langileak ziran, ausartsuak, laster aseíetu, ta buíukarako berealitzen ziranak. Aberiaren aldeko zalaparta, eraso ta gudaetan auíenak eta beroenak; eíomataíen uztaía gogo txaréz zeramaten. Dirua baiño izen ona maiteago zuten.

Esan degunez, Palaistin'eko erkirik edeíena zan. Mendiz betea, baiño mendiak bedar eta zugatzez yantziak. Lur zoro emankoraíak zitun, eta Genesaret aintzira ondokoetan batez ere, luíalde beroetan izaten diranetatik guziak artzen ziran.

Galilai'ko erkiak, ipaíaldetik egoaldera 80 klm., ta sortaldetik sartaldera 30 klm. ditu. Luíalde ontan, Yesu'ren garaian, orain baiño lagun geiago bizi ziran. Yosepu edeslariak dio, iri txikienak ere 15 mila biztanle ba-zitula, baiño geitxo dala dirudi.

Yudai utzita, Galilai'ra yo zun, ba, Yesu'k Beíi Ona aldaíikatzeke; luíalde egokiago zun, noski. Yerusalen'dik uruti, sadukaitaíak eta parisaitaíak ez zuten an ainbeste aginpide, ta siñesmena ta oiturak betetzen ote ziran yakiteko ezta ainbeste salatari ere. Beíi Ona artzeko ez ziran biotz-gogor izango. Sutsuak ziran, baiño zuzenak eta xaloak, ta eíi-zaintzako goraberatan, yudaitaíak aiña artu-eman ez zuten. Abertzale zintzoak eta beroak ziralako, Beíi Ona zabaltzen ardura izan bear zun

Yesu Kisto'k, aiek Mexia'ri buruz zituen itxaropenak, lurgaiñ-ekoetatik kenduta zerukoetara eramateko.

Asieran Beñi Ona argi ta garbi irakasten asi zan aintzira ertzean, mendi eta zelai zabaletan, ta gizataldeak eruz bereganatzen zitun. Aldi ontan batu zitun amabi ikasleak.

Yesu'ren irakaspenak entzuteko ainbesteko gizataldea batzen zalako, ta irakaspen-gose onek eta egiten zitun alatzak eramanda talde aundiak Yaunaren ondoren yoaten zirala ikusita, parisaita'ek laster asi ziran Yesu'ri erasotzen. Entzuleetatik askok, ere, Yaunari ya'aitua'fen, Beñi Ona ez zuten artzen, Aren irakaspenak sakon eta gurenak ziran, ta aien adimenak ez ulertzen, ezta biotzak ere artzen. Onez gaiñera, parisaita'fen erasoak, eta auek Yesu'ren kalte zabaltzen zituztenak, asko ta asko bildurti egin zitun. Auek guziagatik, Yesu'k andik au'era, alegitan itz egingo e'riari, ta onek ulertzen ez zuna, ikasleei zeatz adierazi oi zien. Gero, beñiz, zuurki ibiltze ori ere ez zan aski. Erode'k susmo txar'a artu zun, ta parisaita'ek Yesu nola galdu-bila zebiltzen. Augatik Galilai'tik irten, eta Penizi'ko itxas-ertz aldean egon-alditxo bat egin ondoren, Pilipe-Kaisarai aldetara yoan zan. An ikasleei bereziki irakasten yardungo zun, Elizaren eustazpi ta Beñi Onaren zabaltzaile auek izango baitziran.

Yauregikoaren semea sendatu

Samari'n bi egun buruan egonda, «yoan zan Galilai'ra igarlek bere e'rian entzute onik ez dula Yesu'k Berak esan izan zulako». Augatik utzi zun Yudai erkia; Bera an yaio.

Nazaret'en, Beñi Ona zabaltzen an asi, ta yuduek abegi onik egin ez; eta Yesu Galilai'ra itzuli, Kana'ra.

Galilaita'ek, oster, a'era ona egin zioten. Ba-zekiten, noski, ura ardotu zula, Yerusalen'en Paska egunetan aiekin izan zan, uri donean egindakoak ikusi, ta Yesu pozez artu zuten. Gogoz zeuden Yerusalen'en nagusiki ageri zana ikusi ta aien artean eukitzeko.

Yesu'ren egite a'iga'ien beñi, yakin zun yauregiko batek. Erode'n yauregian zegon bat zala dirudi, ta bearbada, Kusa, otsein-buru zana (Lk. VIII, 3). Onen semea gexorik zegon Kaparnaun'en, eta «Yudai'tik Galilai'ra Yesu eto'ri zala entzunda, Arengana yo, ta bere semea sendatzera yeixteko eskatu zion; ilu'en zegolako».

Yaunak e'ukiz begiratu zun, baiño galilaita'ek, siñesteko, alatzak ikusi nai zituztela, ta samaria'ek alatzik gabe siñetsi zutela gogoraturik, esan zion: «Alatz eta a'iga'irik ikusi ezik, ez duzute siñestan». Baiño yauregikoak beñiz diotsa: «Yauna, yetxi zaitez nere semea il baiño len». Gizagaxo arek Yainkoaren inda'ra zenbateraiñokoa dan ez zekin, ezta ere, Yaunak norbait berpiztea ta sendatzea u'rutitik egin dezazkila. Yesu'k oiñazeak eta maitasunak adimena ilundu ziotela ikusirik, esan zion: «Zoaz; zure semea bizi da».

Gizonak, Yesu'k esana siñetsi, ta orduantxe, etxerako bidea artu. Kana'tik Kaparnaun'a sei orduko bidea dago. Gaua igarota, u'engo goizean etxeruntz zioala, «mo'oiiek arganatu ta beñi au dakarkiote: atzo zazpiretan suka'ak alde egin zion». Oroitu zan

ordun yauregikoa, Yesu'k «ordu artan bertan esan ziola: «Zure semea bizi da», ta bai bera, baita bere etxeko guziak ere, siñestun egin ziran».

«Au da Yesu'k Yudai'tik Galilai'ra itzuli zanean, egindako bigarren alata» Arigaria noski, itz bat esanik berogei kilometrorra iluren zegona sendatu baitzun. Onela asi zan Galilai'n Beñi Ona zabaltzen.

Arigaria aintzira ta lenbizi deituak

Bein baten, Genesaret aintzira (1) ertzetik, goi aldera, Betsaida'runtz artu zun. Iri ontakoak zitun lenbiziko ikasleak. Auruko gauean, Yona'ren semeak eta Zebedai'renak aintzirara yoan ziran arantzara. Landeak izanik, lan eginda bizi bear. Gau artan ez zuten deus ere atera, ta legoeratuta, sare garbitzen ari ziran.

Yesu'ren ondoren gizataldea zioan Ari entzun nairik. Ikusi ur-egian bi txalupa, Simon'ena bat, eta «artara igorik eskatu zion legoetik apur bat alde egiteko. Ta eseririk, eñari irakasten txalupatik asi zan».

«Itzaldia bukatu zanean, Simon'i esan zion: Zabalera yo ta

(1) Yordan ibaia Galilai'n dagon aintziran sartzen dala esan genun. Aintzira au antzina, Kinneret eko itxasoa deitzen zuten (Zenb. XXIV, II); Makabearen alditik, Genesar edo Genesaret'eko aintzira edo itxasoa; Yon deunak bakañik, Tiberi itxasoa, gaur arabearék bezela, Bahr Tiberiyeh; Matai eta Mark deunek, beñiz Galilai'ko itxasoa. Aintzira onek azalera 170 kilometro lauki ditu: itxasoa baiño 210 bat neurkin berago dago, ta dun sakona sumendiak sortzen du, luñalde aietan dauden ari ta arkaitzak eta aintzira ondoan irteten diran ur berozko iturñiak adierazten dutenez. Aintzira au. ta onen inguruak eder edeñak dira. Maiz ikusiko dugu Yesu alde aietan Beñi Ona aldañikatzen ta eriak alatz bidez sendatzen.

sareak aiantzarako bota». Simon zan, dirudienez, txalupa-buru, ta onek erantzun zion: «Nagusi, gau osoan ekinda ere, ez dugu ezer atera. Ala ere, Zuk esan ezkeru, sarea botako dut». Egunez ari gutxi atera oi zan aintziran; baiño Yesu'ren itzak itxaropenez beterik, agindua egin zuten. Sareak bota ta bereala «arai kopuru aundia bildu zuten, ta sarea uratzen zitzaien». Beste txalupako adiskideak urutitxo zeuden oska deitzeko, ta «keñuz eskatu zieten lagun etortzeko. Etofi ziran, ta txalupa biak murgiltzeko zorian bete zituten».

«Au ikusitakoan, Simon Kepa Yesu'ren oiñetara auzpeztu zan, esanaz: «Nigandik alde egizu, Yauna, gizon ogenlarⁱ naiz-ta». Izaturik zegoen Simon Yainkoa ain urbil somatzen zulako, ta berebat aren lagunak eta Yakob eta Yon Zebedai'ren semeak. «Yesu'k, beñiz, Simon'i esan zion: Ez izutu, gaurgero gizañantzale izango zera». Arigañizko aiantza ua bezelakoak egingo zituztela adierazi zien, ez araiak sareraturik, giza-gogoak Yainkoagana eramane baiño. Ordudanik bizibidea aldatuko zuten, aintzira aiantza-lanakin utzita, gizarte naspilduan, itxasoan bezela, onbideratzeko lanean sarturik. Gizañantza onran sarean ateratakoak ez ziran ilko, itxas-araiak bezela; bai, ordea, ogenen sakon ilunetik zeruko argitara voango.

Ulertu ote zuten Yesu'k zesana? Artean ez. Baiño Yaunak esan zietenean: «Zatozte nere ondolik», bertantxe, laurok: Simon eta bere anai Ander, Yabob eta onen anai Yon, sareak eta guzia utzita «yafai zitzazkion». Simon bereziki deitu zun, Aren Elizan, txalupan bezela, ontziburu izango zalako. Simon izango

ere aiantza-buru, sareak bota ta gizonak ilunpetik siñesmeneko argitara ateratzeko.

Sinagogetan irakasten Kaparnaun'en

Israeldarék, siñesmena irakastea ta Itun Zaréko idazteunak adieraztea, sinagogetan (1) egin oi zuten bereziki. Yesu, aro ontan, Berí Ona sinagogetan aldarikatzen ari zan, Luka deunak dionez: «Bera, beríz, aien sinagogetan irakasten ari zan, guziek goresten zutela». (Lk. IV, 15)

Sinagogetan, larunbat oro, Itun Zaréko idazteunak adierazten zirala-ta, israeldarén oitura au egoki zetorkion Yesu'ri, an irakurtzen ziranetatik ala beste sail batetik gaia artuta, zeruko yaureña aldarikatzeko. Irakasten zuanagatik eta egiten zitun alatzagatik, Yesu'ren izena ta ospea edonun zabaltzen ari zan, ta augatik, sinagogetan batzen ziranean, itz-egiteko ta irakasteko eskatzea ez zan aritzekoa.

(2) Israeldarék sinagogak yauretxe ordekotzat zeuzkaten irietan. Aundiago ta apaiñago iri aundietan Yerusalen'go yauretxe aldera begira, ta aren antzera eraiki ta apaindu oi zituzten. Gailufetan eta ibai ondotan yaso tzen zituzten, legekó garbiketak érezago egiteko. Sinagoga baruan ez zegon iru-dirik, ezta opa-mairik ere ta bai zurezko kutxa bat oialez estalia, ta kutxa baruan idazti deunak. An zeuden ere aulki nagusiak; idazlari ta parisaitarék aietan eseri nai. Erdi aldean, eta besteak baiño gorago, egon oi zan idazti deunen irakurlea, ta baita itzaldia egiten zun irakaslea ere. Gaiñerantzekoak alboan, gízakumeak alde baten eta emakumeak bestean.

Sinagoga guzietan artezkari bat zegon, ta oni zarak aolku ematen Auek sinagogako batzarétan buru ta auen esku zegon epaitzea ta zigortzea, ta baita Sanedr nera lotuta eramatea ere. Egikizun garantsitsuena aingeru deitzen zutenak zeukan; onek otoiak irakurri, ta siñestunen ordeko oi zan.

Batzaña, Mois'en idaztitik irakuriz asten zuten (Zenb XV, 37-41; Deut. VI, 4-9; XI, 13-21); ondoren amazortzi onespénak, ta gero lege irakaspena. Urte oro, zatika, Mois'en idaztiak irakurri oi zituzten, eta eberkeraz. Uztarpean egon ziranetik aramaieraz mintzo ziran, eta eberkera ez zuten ongi ulertzen. Augatik yakitun batek adierazten zien. Mois'en idazti ondoren igarleenak irakurri oi zituzten, ta irakaslearen itzaldiz bukatu. Sinagogan yakitun ospe-tsuren bat ba'zegon, irakasten ipiñi oi zuten. Egun artan Yesu'ri irakastea eskeiñi zioten.

Ta «guziak goresten zuten». Izan ere, Yesu'ren irakaskintzatik besteen irakaskintzara alde zegon gero! Irakasleak, idazteunak adierazteko, antziñatik onela ulertzen zala, ta alako yakintsuak onela agertzen zula, esan oi zuten maiz; Yesu'k beñiz, bere aginpidez irakasten zun. Idazlari ta irakasleen yardunak azal gainean gelditzen ziran; Yesu'k, ordea, mamiaren guna agertzen zun; aienak biotzik ez zun ukitzen, Yesu'renak bai. «Gizatalde aiek Aren irakastez ariturik zeuden. «Eskudunari dagokionez irakasten ari baitzitzaien, ez aien idazlariak bezela». (Mt. VII, 28-29)

Yaunak eman zien irakaspena, ikasleek yañaitu; ta, ara, Bidalien Eginetako idaztian, maiz irakurtzen da bidaliek sinagogetan aldañikatu zutela. Ta ez Palaistin'ekoetan bakañik, bai beste erietan ere, israeldar taldeak sinagogak zituten irietan ere. Augatik atera diteke, Beñi Ona zabaltzeko, sinagogak gañantsi aundia izan zutela. Kistar egindako Edersheim israeldarñak zion: «Sinagoga, Elizaren seaska izan zan. Ua gabe, ta israeldarñak eñi guzitan zabaldua egon ez ba'lira, Eliza orokaña zabaldu ta indartzea, gizonak itz egin oi dugunez, egingaitza izango zan, ta siñesgabeak kistar egiteko mila urtez alatzak egitea bear izango zan».

Beste irietako sinagogetan baiño, Yesu'k Kaparnaun'goan maizago aldañikatu zula dirudi; lenbiziko iru Ebaingelariak ori aipatzen dute beintzat. (Mk. I, 21; Lk. IV, 33 t. a.) Bizitzarako ogiari buruz irakatsi zitunak, Kaparnaun'go sinagogan (1) esan zitun, Yon deunak dakañenez (Yon VI, 59)

(1) Ondakiñen artean sinagogarenak ere ageri dira. Yesu'ren garaiko ua ote? Lagrange A.k dionez, sinagogako ondakiñak Il'gañen euniko sinagogarenak omen dira; G. Orfali'k dionez, beñiz, l'ko eundikoak.

Antziñako Kaparnaun, gaurko Tell-Hum izeneko tokian zegon. Gaur ageri diran ondakiñei zegokienez, kilometro bat luze ta 400 metro zabal izango zan. Genesaret aintzira-ertzean ¹pañaldean zetzan; iri eder atsegiña zan, noski. Ta gañantsi aundia zun, Damasko'tik Tolemai'rako bidea Kaparnaun'en zear zioalako. Augatik saleroste aundia zeukan, ta bai zerga-tokia ere. Matai deuna an zergari, Yesu'k dei egin zionean. Erómatárek gudari taldea zuten, euntaria buru zutela.

Iri artan ainbeste endako ta siñestekoak bizi izanik, elkarén artean artu-emanan izan eta adiskide izatea ez da añitzekoa. Euntariaren moñoa sendatzerakoan, yuduetako zar batzuek, Yesu'ri esan zioten: «Ori eman dakion ainbatekoa da; gure eñia maite baitu ta sinagoga eraiki digu» (Lk. VII, 4-5). Israeldáak eta siñesgabeak an egotea, egoki zetorkion Yesu'ri Beñi Ona eñezago zabaltzeko. Augatik edo, iri au aukeratu zun bere egonlekutzat; Matai deunak Kaparnaun Yesu'ren iria zala (IX, 1) oñegatik dio, noski.

Kaparnaun'goek Yudai'koek baiño abegi ohea egin zioten. Ala ere Yesu'k irakatsi ta egin zitunak ikusita, ez zuten Beñi Ona bear bezela onartu. Augatik egunen baten, agiraka egingo zien.

Kaparnaun'en zegon egun aietako baten, irakasten ari zala, sinagogan zegon gizon deabrudun (1) batek, «oiu aundi egin

(1) Txerén'k (deabruak) gizonari bitara eraso dezakio: giza barnean sartzeke ta sartur'k. Gizonaren soñnean sartzeke erasotzea ta zirikatzea, egunoro zirikatzen gaitun baiño gogoñago ta luzeroago egin oi du. Inoiz Yainkoak uzten dio txerénari gizonaren gorputzean sartzen. Giza-barnean dagola, ez dago gizonakin bat egind', gudan soñña ta gogoa dauden bezela. Giza-go goari, soñnaren bidez eragiten dio Eraso aldietan txerénduna, deadarka, birñika, ta birauka egon oi da. Txeréndunak ordun egiten duna ez du gero gogora z'ñ; erasoaren asiera somatzen du, gero zer egiten dun ez daki. Batzuetan txerén bat baiño geiago sartzen dira; augatik ikusi, gutxi dezakela. Geieñetan oñendarien barnean sartzen dira. Kaparnaun'go gizagaixo aunek txeréna bere bañuan zeukan.

zun esanaz: Eurt, Yesu Nazaretar ori; guri ta Zuri zer? gu galtzera eto'ri al zera? Ba-dakit nor zeran: Yainkoaren Deuna».

Txe'endunaren aito'ari ez zion Yesu'k yaramonik egin, eta txe'en «larderiatu zun esanaz: Isilik ago ta onengandik irten adi. Ta gizona erdi botata, argandik txe'en irten zan, kalterik egiteke».

Au ikusirik guziak izutu. Gizonagandik txe'ena botatzea ez a'itzekoa, apaizek ere egiten baitzuten otoi luzeak esan eta beste egite askoren ondoren, eta au guzia Yainkoaren izenean aginduta. Baiño Yesu'k itz batez baka'rik eta bere aginpidez. Augatik an zeudenak zioten: «Ori duk itz, ori! Txe'en satsuei aginbidez ta inda'rez O'rek agindu ta aiek irten. Ta ango bazte'alde gizietara Aren aipua (entzutea) ba'feiatzen zioan». Au yaki'nik, garai artan zeuden ainbeste txe'endunentzat ze poza ta itxaropena!

Simon'enean

Egun artan bertan, sinagogatik irtenda, Simon'enera yoan zan. Simon'ek Kaparnaun'goa zun emaztea, ta onen ama bertan bizi zan. Etxe artan itun zeuden, Simon'en amagia'eba sukar aundiz baitzegon, eta guziek «aren alde otoi zegioten». Yesu'k, gaixoaren «aldamenean zutik, suka'ari agindu zion, ta suka'ak emakumea utzi zun, ta au berealaxe yaiki, ta mirabe-lanetan asi zan».

Egin zitun bi alatz auen be'fi, berealaxe yakin zuten Kaparnaun'en, eta gaixorik zeuden guziek Yesu'rengana eramatea

nai, sendatzeko. Ta «eguzkia etzanda gero, edolako gaitzez makalen bat zuten guziek, ekañi zioten, ta Berak, bakoitzari eskuak ezañirik, sendatu egin zitun. Txerénak ere ainitzengandik ilkitzen ziran deadañez esanik: Yainkoaren Semea zera Zu; ta Berak akañez isilerazten zitun, Bera Kistoa zala zekitelako»; ez baitzun Yesu'k deabruen aitoñik nai.

Gaua etoñiañen, Yesu'k eriak sendatzen yañaitu, asko baitziran. Egun artan Kaparnaun'en gertatu ziranak yakinda Matai deuna oroitu, bete zirala Isai igarlearen itzok: «Berak, gure eñia artu ta elgaitzak eraman zitun» (Mt. VIII, 17).

Galilai'ko irietan

Ainbeste alatz añigañi ikusita, Kaparnaundañek Yesu andik yoan gabe bertan gelditzea nai zuten. Bera, ordea, «goizauñeko añats miñean yaikita basora yoan zan». Andik irtenda, basoko bakañera yoatea egoki zan. Yaunaren irakaspenak eta alatz añigañiak gizataldea liluratuta zeukaten, ta oñela, israeldañen Mexiaren yauraldiko ametsak sutsuago zitezken; ta asmo aiek biziagotzea ez zan egoki, Beñi Ona aldañikatzeari kaltegañi izango baitzitzaien.

Ta basoan otoiketean ari zan. Guri ikasbide emateko egiten zun ori; ta baita, gizon zanez, goi indañaren laguntza bear zualako ere, (1) ta ori otoi bidez iritxi bear. Gaiñera*otoiketean aritzea ezin esan aiñako atsegiña zitzaion, ez baitzegon bakañik,

(1) S. Thom. III, q. 21, art. 1.

Aitakin baiño, (Yon XVI, 32). Eguneko lan eta nekeen ondoren, otoiketako gentza zein atsedengari!

Simon eta beste ikasleak Yesu an ez zegola oarturik, berealaxe Aren bila asi, ta arkiturik, esan zioten: «Guziak zure bila dabilta». Ta erantzun zien: «Goazan emendik auzoko irietara, an ere aldañi dagidan; ortarako etoñi naiz-ta» Gizatalde aundia ondoren zun, ta Kaparnaun'a itzulierazi nai zuten, baiño Yesu'k, aiei ere, ikasleei bezela esan zien, aiengandik urün bear zula, besteei ere Yainkoaren yauraldia irakatsi bear ziela, Bera Beñi On au zabaltzeko bidalia zala-ta.

Andik irtenda «Yesu Galilai'n barna alde orotara zebilan, ango sinagogetan irakasten ta yauraldiaren Beñi Ona zabaltzen, ta gaitz ta eri guziak eñiarengan sendatzen»,

Legenarduna sendatu

Ikasleak lagun zitula, Beñi Ona zabaltzen zebilela, eñi baten, legenañez betetako gizon batek, auzpeztuta otoi zegion. Eñukañia zegon gizagaixoa! Gaitz bildurgañirik ba'da, bai legena, bizirik dagola, giza-soiña usteltzen eta zatika erortzen dioalako. Israeldañentzat ez zegon ezer izugañiagorik. Legenardunei gogoña zitzaien ainbesteko oiñazeak eramatea, baiño gizartetik uruti egonbeañ areago. Irira ezin urbildu, iñork ezin ikutu, ezta osasundunak aiek ere, ezpaiñak estalita ibili bear, eta norbait ustegabe ureratu ezkerro gaixoak deadar egin bear: legenarduna naiz, ua urutiratzeko.

Gaixo arek soiña legenañez yosita zun, baiño gogoa edeña

apalki ta itxaropenez otoi baitzegion, esanaz: «Yauna, Zuk nai ezkerro, garbi nazakezu». Aren eskea, Yainkoari eskatzea zan, bera sendatzeko Yesu'k nai izatea aski zala aitortzen baitzun. «Yesu'k, eskua auferatuz, gizona ikutu zun, esanaz: «nai dut; garbi izan zaitez. Ta bertantxe legenafak aldegi zion». Erikoek alatzen beñi izan ezkerro, denak ondoren izango zitula ba-zekin Yesu'k, eta gizonari agindu zion iñori ez esateko; «zoaz, ordea; apaizari aurkeztu zakizkio, ta Mois'ek agindu zuna (1) eskeiñiozu zure garbikuntzaren aitortzat».

«Baiña yoan zaneko, asi zan esatekoak esaten ta yazoa zabaltzen. Yesu'ren ospea gero ta geiago bañeiatzen zioan; ta eñia samaldan zetorkion entzutera, ta erien osakuntza iristera. Ta añezkerro irian Yesu ezin ziteken agirian sartu, ta basoan bazterturik otoi egiten zegon». Baiño basoan egon añen, «edonondik Arengana zioazan».

Parisaitařen erasoak. Elbari bat sendatu

«Alako egun batean, Bera irakasten ari zala, ba-zeuden an ere parisai ta lege-irakasleak. Galilai ta Yudai'ko eñi guzietatik, baita Yerusalen'dik ere etoñiak». Parisai ta lege-irakasle talde ua an batzea ez zan ustegabe izan. Yon'ek Yesu'tzaz esangoraltzak yakin, eta Paska-yaietan Yerusalen'en ikusi zutenetik zelatan zeuden. Galilai'ko irietan yazotzen ziranak yakingo zituten, noski ta gizataldeak, parisai ta lege-yakitunen irakaspentak

(1) Legenarduna sendatu ezkerro, andik auñera gizartean bizi izateko, apaizak egiztatu bear zearo sendatuta zegoala. Gaiñera agindutako eskeintzak egin bear zitun. Yesu'k legenardunari agindu ori emanaz, legenardunaren ardura zun, baita Yainkoak Mois'en bidez agindutakoak betetzekoa ere.

alde batera utzita, Yesu'gana yoateak min eman. Augatik egun aretan ainbeste lege-irakasle batu, Yesu'k irakasten zuna epaitzeko. Aiek, lendik itz eginda, elkartu, baiño Yainkoak eraman eta bildu, Yesu nor zan agertzeko.

«Yaunaren indar'a ageri zan Yesu'ren sendaketan. Ta ara ze'aldoan elbar'i bat zekarten gizon batzuk, Yesu'ri aurkezteko, barnera sartu nai zuten». Baiño talde aundia zegon Yesu'ri entzuten etxe bar'uan, eta baita «ataur'ean ere ezin egoteko aiña». Elbar'iduna zeramatanak au ikusita, «sapai gain'era igo ta teilar-tetik ze'aldoan eraitxi zuten erdira Yesu'ren au'era. Aien siñestea ikusirik, esan zion: «Gizona, ogenak askesten zazkizu». Bearbada gizon aren ogenak gaixo ua eka'i; ta Yesu'k lenbizi gaixo-e'oa ta gero gaitza sendatu; au'enez gogoa, ondoren soiña.

Yesu'ren itzok entzunda, «idazlari ta parisaitar'ak asi ziran bere baitan asmatzen: Nor diagu birao-ontzi ori? Ogenak nork asketsi litzakek, Yainkoak baka'rik baiño?» Bietako bat: ogenak askesteko Yesu Yainko izan bear, bestela eskubiderik ez zun ua esateko. «Baiña Yesu'k, aien asmakeriok iga'irik, itz egin eta esan zien: «Zer da e'rezago? ogenak askesten zazkizu esatea, ala yaiki ta abil esatea?» Berez, ogenak askestea zailago da, zendatzea baiño. Ala ere norbaiti esan: ogenak askesten zazkizu, ta o'ela gertatu dala nork yakin? Beraz ontan norbait gezurti ateratzea zaila. Baiño, esan elbar'idunari: yaiki ta abil, ta yazo ezik, gezurtizat euki bear.

Augatik Yesu'k esan: «Beraz, ogenak askesteko eskubidea

Gizasemeak (1) lurgaiñean daukala dakusazuten, (elbañidunari dasaio): Nik dasaizut: Yaiki; zure zeñaldoa artu ta etxera zoaz. Ta bertantxe aien aũean yaikirik, zetzan zeñaldoa artu ta etxera yoan zan, Yainkoa goretsirik».

Parisaitařak eta lege irakasleak ařituta gelditu ziran gertatu zana ikusirik, ta bearbada, zer erabaki ez zekitela, isilike ta biotzean gořotoa zutela. Taldeak ordea, zoraturik «Yainkoa goresten zun», ta «bilduřez beterik zerasaten: Ařitzekoak gaur ikusi zetikagu».

Lebi (Matai) deitua

Gořotogařienak israeldarẽntzat zergariak ziran. Eřomatařek emandako aginpidez, zergarien bazkunak batu bear israeldarẽn gain ipiñitako petxak eta zergak. Zergaria siñesgabea ba'zan nardaz begiratzen zioten, eta israeldara izan ezkerro, beriz, gořotoz, eta saltzailertzat zeukaten. Aien eginbeara, zuzengabekeri

(1) Yesu'k Bere burua Gizaseme deritza. Itz onek zer esan nai? Aramai-kerazko *bar nasa* itzak. Israel'go eřiak ulertzen zuanez, «gizona» gizasemea, giza-endaren semea adierazten du. Ezekiel igarleak, itz onen antziñako ikurpena aldatzeke nagu iki agertzen du. Daniel igarleak, (VII, '3-14) dionez Yainkoak Gizasemeari almena eman zion. onen aũean guziak aupezten dira, ta guziak epaitzen ditu. Enok'en idaztian ikusten danez, igarleek Mexia'tzaz zesatena, Gizasemeatzaz esan zizuten Yesu'k iñoiz, gutxitan, Bera Kistoa, Dabid'en semea ta Yainkoaren Semea Zala esan zun. Baiño Gizaseme deitzea naiago. Onela israeldarẽi zerbařt bereziki adierazi nai. Auek ba-zekiten Gaizkatzailea, zerutara izango zala ta zitun almen eta indarẽz guziak ařituko zitula. Yesu'k, ordea, irakatsi nai zien Kistoa, Gizaseme ua, apala, otzana, ilkořa izango zala. gizonak ogenpetik gaizkatuko zitula, baiño ez israeldarẽak uztarpetik, garaile izango za'a oiñazeak eramanez. ez luditařak ařituz.

Yesu'k Bera Gizaseme zala esanez zer adierazi nai zun, ez zuten ulertu; itz onen adierazkizuna aientzat iluna zan. Pixkana argituko. Egun artan, Gizasemeak ogenak askesteko eskubidea ba-zula ageri zien. Azkenean argi ikusiko zuten Gizasemea Yainkoaren Semea zala.

Kistařak Gizaseme itza aztu zuten, ez baitzan egoki Kisto berpiztua ta Yainkoaren eskuian eserita dagona deitzeko.

asko egiteko bide eřaza; ta augatik, asko egiten zituztelako, lapuřak eta ogendariak baiřo okeřago zirala esaten zuten.

Zergariak, iri aundi guzietan, baiřo batez ere erki mugetan zeuden. Kaparnaun'en talde aundia zegon. Ordun ludian zegon bide nagusietatik bat, Damasko'tik Tolemai'ra zioana; ta bide ontan Kaparnaun. Augatik Kaparnaun'ek gařantsi aundia, ta an ainbeste zergari.

Auetako bat, Matai izena zuna, Yesu'k «zergategian eserita ikusi zun, eta esan zion: «Zařaizkit». «Ta ua yaiki ta yařai zitzaion». Ařitzekoa, besterik esan gabe, gizon ua guzia utzi ta Yesu'ren ondoren, ikasle izateko, yoatea. Baiřo ordurako Yesu askotan ikusiko zun, eta bearbada, aren barneari Yaunaren irakaspen eta alatzak eragin zioten Gaizkatzailearen yařaitzaile izateko.

Egun ua Matai'rentzat yai eguna zan; ainbestekoa aren poza Yesu'k beragana deitu zulako. Ta bazkari eder bat eman zion «bere etxean, ta bai zergari, baita beste lagun sail aundiarri ere». Agur egin nai zien lugunei, ta baita zergariak Yesu'gana eraman nai ere Onen irakaspenak ikasteko.

Idazlari ta parisaitařak, beti Yesu'ren salatari, laster yakin zuten Irakaslea zergariekin bazkaltzen ari zala, ta ezin eraman, aientzat ogendari ziranakin Yesu egotea, ta «marmar zebiltzan». «Ta ikasleei esan zieten: Zergatik zergari ta gizatxařekin yandaten duzute?» Zer asmoz zioten au? Ogendariekin zeudela-ta, ikasleak Yesu'gandik aldentzeařen, ala ikasleak zer erantzun ez zekitela uzteagatik? Laster yakin zun Yesu'k idazlari ta parisaitařek

zesatena, ta erantzun zien: «Sendoek ez dute osagilerik bear; makalak, ordea, bai». Zoazte, ba, ta ikasizute zer dan arako ura: «Éruki nai dut, oparirik ez». Ez naiz, ba, zindoak deitzera etoí, ogendunak baiño».

Parisaitaíok biotz gogoía baitzuten, ez ulertu Yainkoak neuígabeko érukia zuala. Opari-maian eskeintzak ongi daude, baiño biotzean érukia ta Yainkoaganako ta urko-lagunarenganako maitasuna izatea beaíekoa da. Agerian egiten dan garbaia ona da, baiño biotz barnean dagona beaíago. Yesu'k gizartean zun eginbeaía érukizkoa zan. Bere ustez zindo diranentzat ez zan Yesu gugana etoí. Auek Yesu gabe gaizkatuko dirala uste, ta galduko dira. Baiño apaltasunez biotza makal dutela aitortzen dutenak, Yesu'k érukiz sendatuko ditu.

Isildu ziran ordun parisaitaíek, baiño laster, beíiz, zirikatzekeo bidea topatu. Yon'en ikasleak, batzutan, Yesu'ri entzuten, ta besteetan, beren irakaslea espetxean ikertzen zebiltzen, Yesu'k esanak eta egindakoak, Ukuzlearen irakaspén-argiz aztertzen zizuten. Baiño Yon'ek esandako guziak ez aiek ulertu, ta augatik Yaunaren egiteei ez beti ondo irizten. Legeak agintzen zitun barauz gaiñera, parisaitaíek astelen eta ostegunetan baru egin oi zuten, Yon'en ikasleak baru-zaleago ta estuago ziran oraindik. Au zala bide, Yesu'ri esan zioten: «Zergatik Yon'en ikasleek eta parisaitaíenek baru egiten dute; zure ikasleek, beíiz, ez dute baru egiten?» Yesu'k esan zien: «Baru egin ote dezakete eztei-lagunek, ezkonbeía aiekin dagoiño? Ez; baru ezin dagikete, ezkonbeía berekin duteiño». Erantzun ontan, Yesu'k

bere burua ezkonberriakin berdindu, ta ikasleak eztei-lagunekin. Yon'en ikasleentzat, itzok indar berezia zuten, Ukuzleak azkenaitoia egin zunean Yesu ezkonberriakin, ta Yon'ek bere burua senargaiaren adiskideekin berdindu zulako.

Ta Yesu'k ya'aituz, esan zien: ezkonberria aldenduko zaien egunak ba-datozke; ordun, bai, egun artan baru egingo dute». Itz aueaz ageri zien Bera ilko zala, ta ordun ikasleek baru egingo, au da, neke ta estutasunean biziko zirala Yesu'gatik bizia eman arteraino.

Gai au adierazteko bi alegi esan zizkien Yesu'k.

«Soiñeko zafari inork ez dio oial zailezko zatalik yosten; bestela, eraskin orek oial zafa zafatatzen du, ta etena areagotzen da. Berebat, zaragi zafetan inork ez du ardo beritik ipintzen; bestela zaragiak ardoaren lertzen dira, ta bai ardoa baita zaragiak ere galtzen; zaragi beritan, ordea, ardo beria ipini beara da»

Alegi auen bidez, Yesu'k au ageri nai zien: ikasleei ematen zien irakaspn beria ez zala antziñako oitura zafakin nasi bear. Berak zabaltzen zun Beri Ona ez zan Mois'en legean ezari bear. Ardo beria zaragi beritan ipintzen dan bezela, Yesu'ren legeak eskeintza ta bizi beria izango, Sinagogarenak alde batera utzita. Mingari zitzaien idazlari ta parisaitar aiei Yesu'k zekaren Beri Onak, Mois'en Legea ta oikun zafak kentzea; augatik Yesu'k ez zien au argi adierazi.

Larunbatez ikasleek galburu-artzen

Edestu ditugun auen ondoren, Mark eta Luka deunek larunbatari buruz parisaitaren erasoa dakarte. Matai deunak,

beriz, geroago edesten du. Ze garaitan yazo zan erabakigaitza da. Luka deunak dio, egun ua, «lenbigaŕen larunbata» zala; baiño esakeri (1) au oso iluna da. Galburuek ba-zituen aleak; beraz, udabeŕia auŕera zioan.

«Lenbigaŕen larunbatean ereintzetan barna igarotzean, bere ikasleek galburuak artzen ta eskuetan maŕuskatuz yaten zioazan». Ikasleak goseturik zeuden. Mois'ek au egiteko baia eman zun, norbait ereintzetan sartzen zanean, ta alde aietako eŕietan oitura ori dago. Baiño larunbatez uztatzea eragotzia zan, eta parisaitaŕek esaten zuten, galburu bat artu eta eskuetan maŕuskatzea, garia ebaki ta yotzea bezela zala.

Larunbat artan ere parisaitaŕak an zebiltzan, ta ikasleek galburu-yaten ikusi orduko, au egitea eragotzita zegoala-ta, Yesu'gana urbildurik esan zioten: «Begira, zer dala-ta dagite larunbatean zilegi (2) ez dana?» Yesu'k parisaitaŕei erantzunaz, ikasleek zegitena ontzat eman zun, ta gaiñera, larunbateko legeari buruz irakatsi ere.

Lenbizi Dabid'en ikasbidea gogorazi zien, esanaz: «Èz al duzute iñoiz irakuŕi Dabid'ek beaŕaldian zer egin zun, bera ta arekin zeudenak gose izan ziranean? nola apaiz nagusi Abiatar'en egunetan, Yainkoaren etxean sartu zan, ta apaizek baizik,

(1) Esakera au Ebaingerietan emen bakaŕik arkitzen da. Sinai ta Batikan antziñaŕako eskuidaztietan, esakera au ez da ageri, ezta beste itzulketak batzutan ere. Iluna da, ta larunbat au zein zan ez dakigu zearo. Bearbada, Paska ondoren bigaŕen egunetik lenbiziko larunbata zan. Larunbat ori Paska ta Pentekoste bitartean ipiñi bearko.

(2) Amaika txorakeri asmatu zituten parisaitaŕek, aien ustez, legea betelzen zintzoago izateaŕen. Itxuari makiña eramatea eragozten zioten, baita edonori zama txikiena ere. Bi izki idazten ez zuten uzten, ezta eltzen zun eltxoa iltzen ere, ezta ubilertuna igortzitzen ere, ezta agiñeko miña kentzeko agiña ospiñez bustitzen ere t. a. Oŕelakorik ezin larunbatez egin.

iñork ere ezin yan zitzaken eskein-ogiak (1) yan zitun, ta berarekin zeudenei eman zizkien?

Erantzun onek indar aundia zun parisaita'entzat; auek, ba, Dabid'ek egin zuna ezin gaiztetsi, goseak beartuta egin zulako. Beraz, ikasleak ere ezin ogenduntzat euki, galburuak artzera, goseak eragin zielako. Izan ere, lege bat autsi dan ala ez erabakitzeko, legearen itza baka'rik aztertzea ez da aski; ezarkiak edo an-emenak ere begira bear dira, ta auek indar geiago ba'dute, ordun, legeak ez du aginpiderik. Au yazo zan Dabid'en artan.

Ta au indartuz, ta guziei irakatsiz beste zio e'rotsuago bat ipiñi zien, esanaz: «Larunbata gizona'ren egiña da; ez, oster, larunbata'ren gizona». Sortzezko legearen gain emandako legeak, gizonaren onerako dira, ta onen kalterako ba'dira, ordun lege eza'ri oiek bere norabea'ra ezin bete, ta augatik lege o'ek inda'rik ez.

Au berau geiago adieraziz, Yaunak beste zegati bat eman zien, Matai deunak daka'renez. Parisaita'ek esan oi zuten: «yau-retxean larunbatik ez». Au bide zala-ta, Yesu'k esan zien: «Ez al duzute Legean iraku'ri apaizek larunbatez yauretxean larunbata austen dutela ogenik egiteke?» Larunbateko legea eman zienean, ez zien eragotzi, egun ortan ere, Berari zegokion gurka ematea. Legeak elka'ren artean artu-emana ba-dute, baiña ga'an-tsi gutxikoak, lege gurenen mendean egonik.

(1) Israel'go amabi leiñuek (erkiak) Yainkoari, aste oro, amabi ogi eskeintzen zizkioten. Aren yopu zirala agertzeko. Ogiok, aste osoan, yauretxe-ko mai gaiñean eukitzen zituten ufengo astein ogi be'riak ipiñi arte; ta yasota, gero, apaizek, eta auek baka'rik, yaten zituten. Yesu'k Dabid'etzaz ziona, Saul'gandik igesi, Nob'era txabola deuna zegon tokira eldu zanean gertatu zan.

Yesu'ren itzok entzunda, parisaita'rek laster erantzungo zioten apaizen eginbea'ak gurenago ziralta, ta ikasleen egikizunekin ze ikusi ez zutela. Baiña Yaunak, au'ea arturik, esan: «Or, ba, Nik dasaizuet: emen ba-dago yauretxea baiño gurenago dana». Ori bere burutzaz zion: Berbera zan gurenago ori. Yesu asi, ta ikasleei Be'ri Ona alda'rikatzeko eman zien eginbea'ra, yauretxeko yai eta eskeintzak baiño goitikoago ta bea'rago zan. E'san zien ere: «Ta e'rukia nai dut, oparirik ez» zer dan ba'zenekite, ez zenukete bein ere ogengabekorik gaiztetsiko». Ose igarlearen itzok, elba'ria sendatu zunean ere esan zitun, ta, bearbada, baita onen antzeko geiagotan ere.

Ta bukatzeko esan zien: «Beraz, Gizasemea larunbataren ere Yaun da». Itz aueaz, oraindik ilun samar ba'da ere, Berari zegozkion eskubideak aipatu zitun. Larunbata gizonaren onerako ipi'ña zalako, Bera lege o'ren Yaun ere ba-zan; augatik, nai ezkeru, asketsi zezaken, ta baita kendu ere.

Larunbataz be'riro: esku-iga'ra

Beste larunbatez (1) Yesu sinagogan zegon, «ta ara bertan gizon bat esku-igar». Au adierazteko Yeronim deunak nazareta'ren sasi-ebaingeriaren itzak dakartzki, ta dio, gizon aren eskua ez zala sortzetik iga'ra, lanean artutako mi'nez baizik, ta Yesu'ri sendatzeko eskatu ziola eskeko ibiltzen lotsatzen zalako.

Parisaita'rek ere sinagogan zeuden, ta beti bezela, kirika.

(1) Gertaera au, Matai eta Mark deunek egun artan bertan yazotzat dakarte; Luka deunak, be'riz, beste larunbataz gertatu zala dio (VI, 6). Zein sinagogetan? Ez, ba, yakin. Bearbada Kaparnaun'goan.

Gizon aren eskua Yesu'k ez zula sendatzen ikusi, ta gaiztakeriz, Bera salatzeko, galde egin zioten: «Zilegi al da iñor larunbatean sendatzea?» Baiña Yesu'k aien barnea ezaguturik, «eskuigariari esan zion: Yaiki erdira. Ta angoei dasaie: larunbatean on ala kalte egitea da zilegi? iñor gaizkatzea ala galtzea?» Ta galde au geiago argiturik, ta parisaitar'ak geiago estutzeko, esan zien: «Nor da zuenean, ardi bat zuloan erori zaiola, atzi ta yaso ez dukenik? Ardia baiño gizona zenbat obe gero. Zilegi da, beraz, larunbatean on egitea». Baiño parisaitar «aiek tutik ere ez». Ta zer erantzungo? Norbaiti, larunbatez, ardi bat zulora erori ezkerro, andik ateratzea ez zuten eragozten. Gaiñera, Yesu'k zionez, ardia baiño gizona obe askoz ere.

Yaunak, aien erantzun zai zegola, «asezez begiratu zitun, ta aien biotz gogorkeriaen goibeldu zan». «Ordun gizonari diotsa»: «Esku ori zabal egizu. Ta zabaldu zun; ta bestea bezain sendorik gelditu zitzaion».

Onela, Yesu'k, bere etsaiak isildu araziz gaiñera, zun indaía ta almena agertu zitun, esku igaía ikutu gabe, itz batez bakañik sendatu baitzun. Parisaitar'ek ausartuko ote ziran esaten, larunbatez onelako itz bat esatea eragotzita zegoala? Ez noski. Yesu'k alatza itz batez egin zun, ta parisaitar'ek nundik eraso ezin asmatu. Auek, osasungaíi litzaken edozein ebaiketa, larunbat egunez egitea eragozten zuten. Yaunak, maiz oi zun bezela, eriduna ikutu ba'lu, erasotzeko aitzakia izango zuten; Yaunak, ordea, itz batez bakañik sendatu; ta itz aregaz larunbateko legea autsi zula nola ausartuko esaten?.

Parisaitařak, sinagogatik irtenda, Yesu galtzeko laguntza bila Erodeřařengana (1) yo zuten, Auek Erodeřren aldekoak ziran, ta augatik israeldařek ezin aiek begi onez ikusi, ta aien-ganako gořotoa ezin estali. Baiņo Yesuřri gořoto biziago zioten parisaitařek, ta aiekin elkartu ziran «Bera nola galdu asmatzen».

Edestu ditugun eraso-aldi auetatik ateratzen da, parisaitařen Yesuřrenganako gořotoa nola sortu ta indartu zan. Lenbizi, ur-duri zeuden, baiņo isilik; gero Yesuřri erasotzen ausartu ziran, baiņo besteen bitartez, ikasleen bidez, Lebiřk eman-bazkarian ikusi danez, ta azkenik bitartekorik gabe ta Berari zuzen eraso zioten. Ausartza aundiago, ta gořotoa biziago zuten; ta biotza gořotoz bete zitzaienean Yesu nola galduko asmaketan asi.

Yaunak, beřiz, asieratik adierazi zun, nor zan, zer egikizun zeukan ta ze eskubide zitun argi ta eskier zekizkila. Irakasten zuna zegokion aginbidez irakasten zula adierazteko, alatzak egi-ten zitun. Onela biotz onekoak eta zintzoak siņetsiko zioten. Oraindik Beři Ona, gutxika ta arduraz adierazten die: ilunpe-tan dagonari, bat batean, argi bizia begitara botatzea kaltegaři zaio. Ta Israelřgo eřikoak, siņesmeneko egiei buruz ez zekiten asko; yakintsuek, eřikoak ez zituzten aintzakotzat ere artzen, ta augatik, irakatsi bear zizkienak ezta irakasten ere. Yesuřk, laster, mendiko itzaldian, argi ta sakon ta zeatz irakatsiko die.

(1) Erodeřren sendiko nagusitzaren aldekoak ziran, ta aien aginpidetagan-dik kalterik izan ez zutenak alderdi ořtara yotzen zuten. Eřiaren askatasun osoa ezin iritxi zala-ta, zearo eřomatařen menpean egotea baiņo era ortan obeto zeudela zioten. Ebaingeriak iru aldiz aipatzen ditu: Mk. III, 6 XII. 3: Mt. XXIII, 16. Auek ongi ezaguerazten ditu. Yesu Kistořtzaz ze erabaki artu bear zuten ikusteko. Sanedrinřeko batzařean esan zanak: «Onela uzten bařdugu, guřiek siņetsiko diote ta eřomatařek etoři ta lur ta eřia pořokatuko dizkigute» (Yon XI, 48)

Irietan eta sinagogetan Be'ri Ona zabaltzen ari zala, Yesu'kin ikasle batzu ibili oi ziran. Baiño Yaunak zitun asmoetarako ez ziran aski. Israel'go e'rian irakasten ari zana, beste e'ri guzitan ere zabaldu bear zan, ta guzientzat Eliza sortu bear zun. Augatik ikasleak geitu ta eratu bear zitun. Egikizun au ga'antsi aundikoa zan, Onela Be'ri Ona lurgaiñeko e'ri guzietan irakasteko.

«Egun aietan mendira baztertu zan otoi egitera, ta gau osoa zeraman Yainkoari otoiketean». Oi zun bezela, gauez, otoiketean ari izaten zan Yesu; baiño gau artan bereziki. Ta dirudinez, arabear'ek Kurun Hattin izena ematen dioten mendian egon zan. Au Kaparnaun ondoan eta Genesaret aintziratik sei edo zazpi kilometrora dago, ta Karan Hattin (Hattin'go adar'ak) izenez ezagutzen dute, erdi aldean adar antzeko tontor bi ditulako. Gau artako otoiketean, Aitagoikoak, noski, agindu zion Yesu'ri zein ikasle aukeratu ta ze egikizun aiei eman.

«Egundu zunean, bere ikasleak deitu ta aien artetik amabi aukeraturik, bidalien izena eman zien». Yesu'k amabi, ez geiago ez gutxiago, aukeraturik zerbait bereziki adierazi nai izan ote zien? Ba-dirudi. Yesu'ren igokunde ondoren beintzat, bidaliak batu ziranean, bere burua il zun Iskariot'en ordeztan, Matia aukeratu zuten. Ta eman zien izen arek, zer adierazi nai? Yesu'k Bere ordeztan ta Berak emandako eskubidez eta almenez e'ri guzietara bidaliko zitula zeru-yaure'ia zabaltzeko. Bidaliak, Kisto'ren geznari izango ziran.

Amabi bidali auen lau érezkada arkitzen dira Itun Beñiko idazteunetan. Ta lau érezkada oietan, amabiok iru laukoitzetan batzen dira, ta talde bakoitzak buruzagi bat duala esan diteke. Auřena Kepa deuna, guzien buru izango zana; atzena, Yesu salduko zun Iskariot. Laukoitzetan lenbizikoa ez da aldatzen, besteak bai. Ona emen éreskadak.

Matai d. X, 1-4 Mark d. III 13-19 Luka d. VII 2-16 Bid. egin I-13

1 Simon Kepa	Simon Kepa	Simon Kepa	Simon Kepa
2 Ander	Yakob Zeb	Ander	Yon
3 Yakob Zeb	Yon	Yakob Zeb.	Yakob Zeb.
4 Yon	Ander	Yon	Ander
5 Pilipe	Pilipe	Pilipe	Pilipe
6 Bartolomai	Bartolomai	Bartolomai	Toma
7 Toma	Matai	Matai	Bartolomai
8 Matai	Toma	Toma	Matai
9 Yakob Alpai'rena	Yakob Alp.	Yakob Alp.	Yakob Alp.
10 Tadaï	Tadaï	Simon Zelote	Simon Zelote
11 Simon Kananai'koa	Simon Kananai'koa	Yuda Yakob'ena	Yuda Yakob'ena
12 Yuda Iskariot	Yuda Iskariot	Yuda Isk.	Yuda Isk.

Amabi bidali auetatik, zazpi len aukeratuta zeuzkan. Auek ziran: Kepa ta Ander aren anaia, Yona'ren semeak; Yakob eta Yon Zebedai'ren semeak; Pilipe, Betsaida'koa; Bartolomai Galilai'ko Kana'koa; ta Matai zergalaria. Ta goiz artan, Yesu'k oiez gainera beste bost aukeratu zitun: Yakob Alpai'rena ta Yuda Yakob'ena edo beste izenez Tadaï, biek anai ziran eta Yesu'ren lengusu, Toma ta Simon deritzan Zelote, galilaiařak, eta Yuda Iskariot, saltzailea, yudařa; beste guziak galilaiařak.

Amabi auetatik yakintsuenak Bartolomai ta Matai zirala dirudi; besteak beren bizibidearen lanez gainera ez zekiten asko;

ta gizartean beko mailan zeudenak eta landerak ziran.

Yuda ez besteak, galilaitar^{ak} ziran, eta auek izakeraz biziak, sutsuak, bulartsuak, eta bidalien egikizuna betetzeko aukerakoak.

Amabien buruzagi Kepa zan. Izakeraz bizia, bulartsua ausartia izateraino, ta biotz aundikoa. Zirt edo zart laster egi-ten zun, edozerk laster eragiten zion, eta augatik aldakor xamaia zan. Yesu'k Kepa izena ezarri zion (Kepa ta Aitz berdiñak dira) onen gain Eliza iragiko zulako. Yaunari zion maitasuna ikusiko dugu, ta nekaldian ukatu ba-zun ere, ordudanik negar garatzez egin-ogenaren damua agertu zun. Kepa ezkon-
duta zegon.

Onen anai Ander antzekoa zan, ta berak lenbizi Yesu ezagutu, ta Yesu'gana Kepa anaia eraman. Edestiak onetaz gutxi dakar, baiño Yesu'ganako maitasun sutsua gurutzean ilik agertu zun.

Yakob eta Yon, Zebedai'ren semeak, biziak eta oldartsuak ziran, eta augatik Yesu'k izena aldatu zien Boanerges deituz, edo berdin dana, Yusturi-seme. Kepa ta bi anai auek zitun Yesu'k bereziak, eta gertaera garantsitsuenetara irurak bakañik eramaten zitun. Yaunak Yon bereziki maite zun, gazteena zalako, baiño batez ere gizkarbia zalako. Amabien artean Yakob'ek ixuri zun lenbizi odola Yesu'gatik bizia emanetz. Yon bidalietatik atzena il zan.

Pilipe, auferko laurak bezela Betsaida'koa zan, eta Yesu'k

deitu zunean ezkontuta zegon, ta bi alaba zitun. Biotz ona ta tolesgabea zun. Yesu'k deitu zonetik gogoz yaraiki zion, eta besteak bezela Yesu'gatik bizia eman zun.

Bartolomai, Pilipe'k Yesu'gana eramán zun ua, Natanael da noski. Yaunak ordun ikusi zunean, esan zun: «Ora israeldar yator bat iruzurik ez duna». Indietan Beñi Ona zabaldu zun eta buruz bera gurutzean yosita il zan.

Matai edo Lebi, Yaunak nola deitu zun ikusi dugu. Zergalari zan, eta, bearbada, amabien artean yakintsuena ta aberatsena. Berak idatzi zun lenbizi Ebaingeria.

Toma, berez, itz gutxikoa, ta nekez siñesten zuna zan, Yesu berpiztu zala ez baitzun siñetsi bidaliek ikusi zutela esanaren. Baiño egia ezagutu ezkeru bulartsua zan, ta biotz aundikoa.

Alpai'ren bi seme Yakob eta Yuda, Yesu'ren lengusu ziran. Yakob zuuía, apala ta otoizalea zan Yerusalen'go lenengo gotzai izan zan, eta ogei ta amabost urtean an zeuden kista'ren artzai on eta aolkulari. Atzenengo urteetan egunez eta gauzez otoiketán egon oi zan. Paska yaietan sanedrikoek agindu zioten israeldareñi Yesu-siñestea gezuía zala irakasteko. Baiña Yakob'ek Yesu aintzatu ta aitortu zulako, yauretxe gainetik luíera bota ta il zuten.

Onen anai Yuda, Tadaí eta Lebai deitzen zuten, biotz aundikoa zalako noski. Sutsua ere zala, idatzi zun idazkiak agertzen digu.

Zelote (1) zeritzan Simon Legearen alde ta aberiaren alde egiten zutenen taldekoa zala dirudi. Auek Yerusalen galdu zan egunetan, edonun bildura ta zukurutza sartu zuten. Bearbada, Simon'en garaian ain ausartsuak ez ziran. Ta Yesu'k amabien artean aukeratu zunean, bidali ona izateko duin zala esan diteke.

Amabi didalien azkenengoa, Yesu saldu zun Yuda. Iskariot ere deitzen zuten, Kariot irikoa zalako, edo lauzko gerikoa zeramalako, kariot itzak lauzko gerikoa daraman gizona esanai du-ta. Bearbada, Yesu'k aukeratu zun garai artan Yesu'ganako zaletasuna agertu zun, eta asieran beintzat izketan beste amabien antzekoa. Ta asieratik gaiztoa ba'zan, ezin ulertu Yesu'k zergatik aukeratu zun, Yaunak giza-barnea osoro ezagutzen baitzun. Baiño Yesu'ren ondoan beti ibiliafen, ez zan ondu, naiz ta Yaunak, Berari ematen zizkioten ukafen zaitzaile eginafen. Yuda'ren biotza doilora ta zekena ta gaiztoa zan, ta barnean zitun girin txafak indartuz, azkenean gaiñezka egiñik, aren gogo beltz arek, Yesu Bere ikaslea, ogei ta amar zilarkiren truke saldu zun. Ta Yauna etsaien eskuetan ipiñita gero, garbakiak eraginda zilarkiok itzuli ta bere burua gargailez ito zun.

Ora or Yesu'k aukeratu ta bidali egin zitun gizonak. Aiekin Eliza sortu ta aien bidez lurgaiñean zeru-yaurefia zabalduko zun.

Paul deunak korintiarai ziotsena, bidalietzaz ere esan deza-

(1) Zelote izenez ezagun ziran taldekoak, Lege zalegiak ziran, ta augatik geienak parisaitafetako ik. Gaiñerako israeldafak baiño abertzale sutsuago ziran, arotzen nagusitza ez igutu nai ez zutelako, ta aberiaren alde egiteko beti gertu zeudelako.

kegu: «Aitzitik ere, gizarteko zuntzunak autu ditu Yainkoak, yakitunak alkeratzeko, ta gizarteko makalak autu ditu Yainkoak, indartsuak alkeratzeko; ta gizarteko zabor eta ondar ta ezer ez diranak autu ditu Yainkoak, zerbait diranak ezezteko, Aren auéan iñor arótu ez dedin». (Kor. 1.ª, 1, 27-28)

BOSGAÑEN ATALA

MENDIKO ITZALDIA

Itzaldiaren garai, gaia ta azalpena

Bidaliak aukeratu, aiekin itz egin, eta autu zitulako zun poza agertu ondoren, menditik «aiekin yetxita, zelai baten gel-ditu zan» (1) (Lk. VI, 17). Len esan degunez, ba-dirudi, mendi au Karan Hattin izena daramana zala, ta aintzirako ipar-sartaldean dago. Aukerako tokia gizataldeari itz egiteko, ta gain artatik ikusten ziranen bidez obeto adierazteko.

Goiz artan «Yudai osotik eta Yerusalen'dik eta Tir eta Sidon itxasaldetik ara bildutako gizatalde» aundia zegon, ta, agian, «Dekapoli'tik eta Yordan aruzkotik» etoñiak ere ba-ziran. Ordurako Yesu'ren izena eta egiten zitun alatzen ospea Israel'go eñi guzian bafeiatu zan. Guziek alazgilea ikusi nai, guziek igarleari entzun nai. «Guziok an zeuden Berari entzuteko ta beren gaitzetik sendakuntza iristeko». Ta alatzak eñuz gertatzen ziran egun artan: «txeñen satsuek gaizki erabiliak sendatzen ziran; ta guziak Bera ikutu nairik zebiltzan, Arengandik indaía sortu ta guziak sendatzen ziralako».

Yesu'k Bere ondoan zegon gizataldea ikusirik, garai ego-
kia eritzi zion zeru-yaureñitzaz irakasteko. Gaiñera egun ua

(1) Matai deunak dio: «mendira igo zan». Bear bada, lenbizi Matai deunak dionez «mendira igo» ta gero, andik yetxita, aintzira inguruan dauden muiño aietako zelai baten eseri zan. Bi esakera auek bata bestearen aurka daudela dirudi, baiño eikar aditu ditezke.

bereziki egokia zan. Bidaliak aukeratuta, aiei lenbizi irakatsi bear, lankidetzak artu zitunak, bidalitakoan, zer irakatsi bear zuten yakiteko. Sortuko zun Elizan aiek eustazpi, ta augatik eraldu bear zitun. Ta bide batez gizataldeari zeruratzeko egiak eta eginbeařak adieraziko zizkion, aien gaitzak sendatzea baiño, adimena argitzea ta biotzak Yainkoarenganako ta urko lagunenganako maitasunean sutzea gařantsi aundiagokoak ziralako.

Mendiko itzaldi au, Matai eta Luka deunek bakařik dakarte; Matai deunak luzeago, 106 txatal baititu, ta Luka deunarenak 30. Ala ere biak itzaldi bera; entzuleak berdiñak; itzaldi sařera bietan bera: zori ona; guna ere berdiña: zeru-yaureřiko zuzentasuna; bukaera ere berdiña: etxea aizkaiñean eraiki zun gizonaren alegia, ta ondar gaiñean eraiki zunarena. Batek luze ta besteak labur dakartelako, ezin esan itzaldi bera ez danik. Matai deunak, bere izeneko Ebaingeria kistar egin ziran israeldarřentzat idatzi zun, eta augatik Lege Zarak eta Lege Beřiak bien artean zuten aldea adierazteko, Yesu'k onetaz esan zitunak batera ipiñi zitun. Luka deunak, beřiz, onelakorik ez dakar, kistar israeldarřentzat bereziki idatzi ez zulako, ta, bai, ordea, Ebaingeria Elado eta Eřomako kistarřentzat batez ere atondu zulako.

Gaiñera Matai deunak, alatzak, alegiak eta esakunak, sortaka bildurik edestu oi ditu; ta emen ere, Yesu'k itzaldi ontan esandakoekin batera, beste alditan esandako zerbaitu batu zitun. Adibidez, «Gure Aita», Yesu'k irakatsi zigun otoi guren au, emen sartzen du, Yaunak garai ontan esan ez ba-zun ere. Matai

deunak itzaldi ontan ipintzen ditun zenbait irakaspén, Luka deunak beste tokitan dakartzki, ta oi dunez, aldikoa aldian ipiñirik

Bi Ebaingelarien mendiko itzaldi au erkatu ezkerro, Yesu'k esan zuna, beti itz berdiñez ez dagola ikusten da. Baiño ez dio axolarik. Idazlari deunek, maiz, norbaiten itzak idaztean, ez zuten itzez itz idazten, gogaia baiño. Ta egun artan Yesu'k irakatsi zuna, bein eta beřetan esango zun noski, eta itzak aldatur, gogaia bat izanařen.

Norbaitek esan zun itzaldi au «kistařen araudia» dala. Yesu'k egien eřo gurenak irakatsi zizkien, baiño mendiko itzaldi au ez da Beři On edo Ebaingeriaren laburpena. Yaunak irakatsi ta egin zitunetatik gařantsi aundiko ta gureñ zenbait, itzaldi ontan ez daude: Bere eriotzaz giza-gaizkakuntza burutuko zula, Gizasemeak ogenak askesteko dun eskubidea, eskubide au bidaliei emango ziela, ukuzpena beařekoa dala, Eukaristia t. a., itzaldi ontan aipatu ere ez dira egiten.

Kistařek, elkařekiko, bete bear dituen guziak, ez dira itzaldi ontan zeatz adierazten, guziak sartu ezik agindu ontan: «Gizonek zuei egitea nai duzuten guzia, zuek ere aiei egiezute». (Mt. VII, 12)

Elizako Lege ta mendiko itzaldia ez dira bat. Ebaingeriaren gotamua, beste edozein legek baiño obeto artu ta adierazten dute Eliza'ko legeek; ala ere, Elizako lege auek, kistařen agiriko egikunak aztertu ta zuzentzen ditu, gogo barneko asmoak aztertzeke. Yesu'k emandako kistar-bizitzako arau onek, ordea,

Goteunaren indaíak eraginda, kistaíen biotz barnea ukitzen du. Augatik zion Paul deunak: «Berak ere Itun Beía, gogoan baizik ez idatzia, iragartzeko gai egin gaitu; idazkiña ilgaí da, ba; gogoa, beíz, bizigaí». (Kor. 2.ª, III, 6)

Eman zun lege onen arauz aztertzen du Yainkoak gure biotzaren asmoa, ta egizko otoi, barau ta ukar egiten dugun, ta urko lagunari benetan askesten diogun ala ez. «Gizonak ageri diranak ikusten baititu; Yainkoak, ordea, biotz barnea aztertzen du». (Ereg. 1.ª, XVI, 7)

Israeldáek oitura ta zaletasun aundia zuten, gogai eta esakunak alegitan eta irudikiz adierazteko. Augatik, onela mintzatuz esanak ez zituten itzik itz artzen, bai, ordea, agertzen zuten gotamuz. Yaunak, bere eíikideen erara itz egin zien, ta mendiko itzaldia entzun zutenak, Yesu'k esanak betetzeko, ez zuten noski ulertu begia atera ta eskuia ebaki bear zutenik. Olako esakunetan, itzak bakaíik baiño, auen gogoa geigo adierazi ta ulertu bear da. Auegatik, Yaunaren irakaspenak eta esakunak ongi ulertzeko, Elizak oiei buruz ematen dun azalpena ikasi, ta onek irakatsi bezela aditu bear ditugu, itzak bakaíik artuta ondoren kaltegaíiak atara ez ditezen.

Zori Ona

Yesu'rengana yoan-gizataldea an zegon zai Berari entzuteko. Mendiko zelai artan Yauna eseri zan, ta alboan bidaliak, ikasleak eta gizataldea. «Ordun, bere ikasleetara begiak yasorik, onela mintzatu zan»:

«Gogo-landeñen zori ona, zeru-yaureña berena dute-ta.

Negar dagitenen zori ona, poztuko dira-ta.

Otzanen zori ona, luña yarauntsiko dute-ta.

Zuzen-gose ta egañi diranen zori-ona, ase izango dira-ta.

Erukitsuen zori ona, eñukia iritsiko dute-ta.

Biotz-garbien zori ona, Yainkoa dakuskete-ta.

Gentzakoien zori ona, Yainkoaren seme deritzakete-ta.

Zuzenagatik esetsien zori ona, zeru-yaureña berena dute-ta.

Zuen zori ona, Nigatik biraokatu ta esetsiko zaituztenean, ta zuen lepotik gezur esanaz yazañiko zaskizuenean. Poztu ta ikotu zaitetze, zuen saria zeruan yoritsu dalako; oñela, ba zuen añañeko igarleei ere yazañi zitzazkien». (Mt. V, 3-12)

«Zuen zori ona landeñok; Yainkoaren eña zuena da-ta!

Zuen zori ona, gose zeratenok; aseko zerate-ta!

Zuen zori ona, orain negañez zaudetenok; bañe egingo duzute-ta!

Zuen zori ona, Gizasemeañen gizonek goñoto, oidul ta irainduko zaituztenean, ta zuen izena gaiztotzat zapuztuko dutenean! Poztu ta ikotu zaitetze alako egunean; zuen saria zeruan yoritsu dalako; igarleei ere beste ainbeste aien gurasoek egin zieten.

Zuen zori txaña, ordea, aberatsok; zuen atsaldia onezkero baduzute-ta!

Zuen zori txaña, ase zeratenok; gose izango zerate-ta!

Zuen zori txaña, orain bañe egiten duzutenok; samin ta negañez izango zerate-ta!

Zuen zori txaña, gizonek zuetzaz ongi darausketenean; sasigar-

leei ere orela aien gurasoek egin zieten». (Lk. VI, 20-26)

Matai eta Luka deunen txatal auek berdindu ezkerro, bien artean alde dagola ageri da. Matai deunak zortzi zori on dakarki; Luka deunak, beriz, lau bakañik, ta lau oien ondoren lau zori txañak. Matai deunak esakun antzo edesten ditu; ta Luka deunak ipintzen ditunez, Yesu'k ikasleentzat esan zitun bereziki. Matai deunak dakarkinez, zori onak gogabidez ulertzen dira, ta augatik dio: «gogo-landerén zori ona», ta «zuzen-gose ta egari...»; ta Luka deunak dakañenez, beriz, ba-dirudi, zori ondun izateko baldintza bat ipintzen dala: egitan lander ta gose izatea, ta augatik dio: «landerok», «gose zeratenok». Alde auek gora-bera, len esan dugunez, bi Ebaingelariak itzaldi bera edestu ziguten.

Gogo-landeréi, negar dagitenei, otzanei t. a. Yainko-yaureña edo zeru-yaureña (1) ematen zaie saritzat. Baiño zori on oiek

(1) Yainko-yaureña. Itz ta gogai au Itun Zañeko idazteunetan ageri da: Par. 1.ª, XXVIII, 5; 2.ª, XIII, 8; Eresi XXI, 29; XLIV, 6 t. a. Bereziki, ordea, Itun Beriko idaztietan.

Matai deunak Yainko-yaureña baiño zeru-yaureña maizago erabiltzen du. Beste idazle deunek berdintsu esan oi dute, Yainko-yaureña zeru-yaureña edo yaureña besterik geitu gabe, ta onela bakañik darabiltenean zer esan nai dun gainherako itzetatik argi ulertzen da. Yainko-yaureña edo zeru-yaureña berdintsu erabili oi dute. Izan ere bi oien artean alderik ez dago. Garai artan Yainko izenaren orde, maiz, zeru esan oi zuten, adibidez: «Yon'en ukuzpena nondik zan? zerutik ala gizagandik? (Mt XXI, 25); beg. Mk. XI, 30; Lk. XX. 4.

Matai deunak, zeru-yaureña zergatik erabili ote zun maizago? Ba-dirudi, itz eta gogai au Yesu'k asmatu ta erabili zula israeldaréi goitiko yaureña adierazteko; auek Mesia'ren yauraldia lurgainekoa izango zala uste, ta goitikoa zala uler arazi bear. Matai deunak, Ebaingeria, kistar egindako israeldaréntzat bereziki idatzi: augatik, noski, zeru-yaureña maizago erabili zun.

Yainko-yaureña zer da? Yainkoaz beste guziak, Berak irazan ta egin, ta Berak legepran ipiñi: oroen érege bakaña Bera da. Beraz, gizonen bakaldun bakaña Yainkoa da, gizonen irazatzale, Yaun ta elburua Bera baita. Au Yainkoaren yaureñi sortzezko deitu ditek.

Orañ, ordea, ez gera ortaz ari: sortzez goitiko Yainko-yaureñitzaz mintzatzan ari gera. Ta goitiko Yainko-yaureñi au, Yainkoak Berak sortu, ta gizonei

iristeko, gizartean lander, otzan eta gentzakoi t. a. agertzea ez da aski. Biotz barnean izan bear ofelakoa, biotz barnean dagona agertzeko ta onela gizonak ikusten dutena gezur gerta ez dedin. Gaiñera, berez edo izakeraz otzan ta erukitsua t. a. izatea ere ez da aski zori on oiek iristeko, biotz-yoera oiek Yainkoarengana eragin dezaketelako, baiño saiestu ere ditzakelako: atsekabeak eta negarék, maiz, Yainkoagan bear dugun itxaropena galtzeraiño eramaten gaitute; erukitsu ta otzan izateak, iñoiz, bigunkerira ta zabarkerira okertu gaitzake; ta zuzen-gosea izatea, zuurtasunmuga igarota kaltegarí izan diteke. Augatik, berez ona izate ori ez da aski, Goteunaren eskarék Yainkoaganatzen ez ba'du. Zori on oietan eskeintzen zaiguna iristeko, egiten ditugunak Yainkoagatik, Yainkoarenganako maitasunagatik, egin bear ditugu. Ordun, bai, zeru yaureñian sartzeko eskubidea izango du.

Yesu'k irakatsitako zori on auen antzeko esakunak, Itun

agertu zien, Bera eregetzat nola artu bear zuten adieraziz. Era ontan, Israelgo ería Yainkoaren yaureñi berezia izan zan. Yainkoak erí arekin egin zun Itunbenaren bidez, ta onela Israel'go eríaren erege Yainkoa zan, ta Berak aiei legeak eman, Berak ebatzi, ta Berak zuzendu ta artezten zitun, ipintzen zizkien buruzagi ta agintarien bitartez.

Yainko-yaureñi au baiño goitikoago oraindik, Itun Beríkoa da. Yesu'k mendiko itzaldi ontan, eta Berí Ona zabaltzen Yainko-yaureña edo zeru-yaureña aipatzen ditunean, Itun Berí'ko Yainko yaureñitzaz itz egin zun.

Yainkoak erí ta gizon guziei dei egiten die Itun Berí'ko yaureñitar ditezen. Yainkoak gizon guziak gaizkatu nai ditu, ta guziei bere eskaña eman nai die, bere yaureñitar egin ezkerro. Gizon guziak Yainko-yaureñitar izan beaña dute, Yainkoak ori nai baitu; baiña ukuzpenaren bidez sartzen diranak, oiek dira Yainko-yaureñikoak.

Gizarteko bazkunetan, bazkideek eginbearék oi ditue ta bazkunagandik onurak datorzkie. Yainko-yaureñian orobat gertatzen da: Yainkoaren eskaña iristeko sartzen dira gizonak Yainko-yaureñian, baiña, Yainkoak naita, eskar onek bete bearék eskatzen ditu. Yainko-yaureña Yainkoaren eskaña da, ta gaiñera Yainkoaren mende egotea ta Aren naia betetzea. Yainkoaren naia egite au, gogo barnean burutzen da, eskaña ere gogo barnean gozartzen dan bezela. Baiña yaureñitarék, lurgaiñean dauden gizonak dira, ta augatik Yainko-yaureña barnez at ere ageri da.

Zareko idazteunetan arkitzen ditugu, eresietako ta yakintza-idaztietan batez ere; Yaunak, ordea, tankera ta gotamu berezia eman zien.

Lurkoientzat, zori on oiek ulerkaitzak dira, baiña kistar askoren bizikera deunak, egiak dirala adierazten dute. Yesu'k sarigaitzat goraltzen ditun onbideak israeldar zintzoek nolabait ulertu ta betetzen zituten; gogo on ta xalo auek Yainkoak zuzendu ta gertutzen zitun Be'ri Ona artzeko.

Gogo-landeren zori ona

Lurgaiñeko ogasunen bidez, emen beko atsaldia iritsi ditek. Atsaldi oiek, aberatsen biotza ezez liluratu dezake, ta aberatsak biotza orengana saiestu ezkeru, Yainkoaz eta betiko bizitzaz zearo aztu ditek. Beartsuek ez dute galbide ori ain urbil. Aberatsek eta beartsuek, kistar on izateko, lurgaiñeko ogasunetik biotza yarei euki bear dute, ta Yainkoaren otsein zintzo izan.

Ebaingeriak adierazten denez, lander izateko, lenbizi bio-

Yainko-yaureñiko on guziak ez zaizkie yaureñikoei emen lurgaiñen ematen. Emen eskaña ta zerurako eskubidea ematen zaizkie; aintza, betiko zori ona ta Yainkoa ikustea gero emango, il ondoren. Beraz, Yainko-yaureña bat dalarik, bitarakoa dala esan ditek: oraingoa edo lurgaiñekoa, ta gerokoa edo il ondorengoa; au gizon bakoitzarentzat, il ondoren asiko, ta gizon guzientzat beñiz, azken ebaitzaren ondoren.

Oña, ba, Yainkoaren yaureña edo zeru-yaureña zer dan: giza-yareikuntza osoak ditun alde guzietatik ikusi ta aztertuta. Ta augatik Yainko-yaureña edo zeru-yaureña deitzen da:

Yesu'k irasiko zun *Eliza* (Mt. XIII, 52; XVI, 19; Kol. I, 13 t. a.)

Berak ematen dun *eskaña* (Mt. XIII t. a.)

Yauna aintzaz beterik gizonak epaitzera etortzea (Lk. XXI, 31; Mk. XIII, 29) ta zeruko aintza ta zori ona (Mt. V, 3, 10; XVIII, 3; XXV, 34; Bid. eg. XIV, 21 t. a.)

Oña, ba, Yainko-yaureña edo zeru-yaureña zer dan: Yesu'k irasiko zun *Eliza*, Berak ematen dun *eskaña*, ta eskar onen bidez, Yainkoak nai duna egiñaz, irabazten dan zerua, (H. Dieckmann, *De Ecclesia* I, 25-29; P. H. Simón *Praelectiones biblicae* I, 147).

tzez lander izan bear; ta oñela lander izanez gainera, ogasunen yabe ez diranok, oiek Yesu'ren maiteenak. Izan ere Bera lander yaio ta bizi izan zan, bere ikasle izateko amabi lander aukeratu zitun, ta landeñei lenbizi Beñi Ona irakasten asi. Landeñei Beñi Ona aldañikatzea, Bere mezuaren ezaugañitzat agertu zun Isai igarleak iragañi zunez: «Yaunaren atsa nere gainean, Berak gantzutu ta bidali nau landeñei Beñi Ona ekartzeko». (Lk. IV, 18) ta Yon Ukuzlearen ikasleei Yesu'k esan zienez: «Itsuek ba-dakuste, eñenak ba-dabiltza, legenardunak garbitzen dira, goñek ba-dantzute, ilak berpizten dira, ta landeñei Beñi Ona aldañikatzten zaie». (Lk. VII, 22). Ta Elizako edestian ikusten danetz, eñi guzietan Ebaingeria lenbizi artu dutenak landeñak izan dira; (1) aberatsak oien ondoren, baiño gogoia lander egiñaz.

Luka deunak zori on au onela dakar: «Zuen zori ona landeñok, Yainkoaren eñia zuena da-ta». Au itzez itz bakañik ta bere gotamurik gabe artuta, ebionitañak zeritzan siñausleek esan zuten, aberatsak eta zerbait zutenak ez zirala zeruratuko. Zori on au adieraziz esan ditugunetatik, ageri da ori egia ez dala. Luka deunak, Yesu'ren zenbait itz idaztean, Yaunarengatik dena utzi zutenak zitun, noski, gogoan. Ogasunak, berez, ez dute iñor galtzen. Yainkoak nai bezela erabili ezkerok, betiko bizitzarako onuragañiak izango dira; baiño Yainkoak agintzen duanez erabiltzen ez ba'dira, ordun kaltegañi izango. Aberats, eta gogo-lander izan diteke; olakoa goratu zun Dabid'ek esanaz:

(1) Kor. 1.ª, I. 26: Yakob'en idazk. II, 6)

«Beartsu ta landeñen ardura dunaren zori ona, egun gaiztoan Yainkoak yarei egingo du-ta». (Eres. XL, I)

Gogo-landeñei, ordain edo saritzat, zeru-yaureñia ematen zaie.

Negar dagitenen zori ona, poztuko dira-ta

Biotzean duten atsekabeagatik negar dagitenek, batez ere norbere ogenagatik eta besteek egindakoagatik negar dagitenek, zori ontsu dira; poztuko baitira.

Egizko poza, bein ere bukatuko ez dana, betiko bizitzan artuko dute. Baiña, oñez gaiñera, atsekabe oiek, apalki ta Yainkoak nai dulako eramanez, giza-biotza lurgaiñeko alaitasun gaizto ta galbideetatik aldendu, ta Yainkoagana urbiltzen dute, ta atsekabeak oñela eramanda, negar dagitenei, emen bertan ere Yainkoak poza ematen die.

Yainkoaren naia zintzo betetzeagatik, lurgaiñekoengatik atsekabe ta oiñazeak eramaten dituztenak, oroi bezate Yesu'k azken aparlan ikasleei esana: «Zin ziñez dasaizuet: negañez zuek eta adiaz zabilzakete; luñekoek, ordea, pozez. Zuek goibelduko zerate, baiña zuen goibelaldiak pozera yoko du». (Yon XVI, 25)

Otzanen zori ona, luña yarauntsiko dute-ta

Datorkien gaitzari erasotzen ez diotenak, gizonen eta Yainkoaren aurka yeikitzen ez diranak, gaiztakeria ondasun bidez garaitzen dutenak, guzia isilik eta apalki eramaten dutenak, oiek dira otzanak. Onela biotz onekoak diranak, besteen biotza laster irabazten dute, Deunetatik otzanenak, auek maiteenak oi dira, Asis'ko Pantzeska ta Sales'tar Pantzeska deunak bezela.

Ereslariak, otzanen zori ona aipatzen du, esanaz: «otzanek luía yarauntsiko ta neuíigabeko gentza izango dute». (XXXVII, II), Eskeintzen zien lur ori, Palaistin'go luíaldea zan; Yesu'k itz oiek artuta, oi duanez, itz oien esanaia goratuz otzanei zori ontzat zeruko abería ta luía agindu zien.

Zuzen-gose ta egaíi diranen zori
ona, ase izango dira-ta

Emen, zuzen-gose ta egaíi izatea, au da: Yainkoaren otsein zintzoago ta deunago izan nai izatea. Egizko kistaák zuzen-gose ta egaíi ori izan bear ditu; Yesu'k esan zun: «au dut yanari: bidali naunaren gogoa egitea». (Yon IV, 34), ta egizko kistaáa ere yanari ofen gose izan bear, ofek gogo-bizitza irozo ta indartu bear. Ofela gose ta egaíi danak, lurgaiñekoen gose ta egaíi ez izango ta ez ditu ifikatuko. Baiña zerukoen gose ta egaíi izango; ta gose ta egaíi ori Yesu'k kenduko, Berak esan zuanez: «Nik damaiokedan uretik ledakena, ez da bein ere egaíi izango; aitzitik ere, damaiokedan ura, betiko bizitzaraiño txiíistaka darioken ur-ituíi egingo da arengan». (Yon IV, 14) Kistar zintzo ta doneak, emengo bizitzan beti egaíi ta beti egaía asetuz, baiño geroko bizitzan beti betiko ase.

Erukitsuen zori ona, erukia iritsiko dute-ta

Landeréi ukar-egitea, gaitz egin digutenei askestea ta goi maitasuna agertzea, ta nolabait biotz-bera izatea, ori da erukia. Auei agindutako zori ona Yainkoaren erukia da. Yesu'k itzaldi

ontan eta Ebaingeri guzian, irakaspén ori maiz ematen du. Irakatsi zigun otoiean, éruki izate ori ipiñi zun esanaz: «asketsi gure zoñak, gure zordunenak gerok ere askesten baitizkiegu», ta au adieraziz yañaitu zun: «alabaiña, gizionei beren zoñak askesten ba'dizkiezute, zuen Aitagoikoak ere zuen ogenak asketsiko dizkizue; gizionei askesten ez ba'dizkiezute, osterá, zuen Aitak ere ez dizkizue ogenak asketsiko». (Mt. V, 12, 14-15) Urkolagunei, guri egindako gaitz eta zoñak askestea, ori egiz érukitsu izate. Onela érukitsu diranei, Yainkoak bere érukia emango. Gai oni buruz Yesu'k alegi eder-edeñak esango dizkie.

Biotz-garbien zori ona, Yainkoa dakuskete-ta

Gogoan loikeri-kutsurik eta ogenik ez dutenak, oiek dira biotz-garbi. Auez gainera, zorion ontan, biotz-garbi ere dira, biotz xalo ta biotz zuzen diranak ere. Auek goratuz, Ereslariak zion: «gizon zindoek zure aurpegia ikusten dute». (Eres. 139, 14) Biotz-garbiek, emen lurgaiñean, Yainkoa edonun somatu, ta, esateko, ikusten dute, izaki oro Yainkoaren irudi baitira. Baiña Yainkoa, dan bezela ikustea betiko bizitzan emango, ta biotz-garbiei bakañik, Augustin deunak baitio: «Ez dute Yainkoa ikusiko, emen bizitza ontan gogo-lander, otzan, negar egin, zuzen-gose, érukitsu, gentzakoi ta zuzenagatik esetsiak izan diralako, auek guzik berdin ba-dira ere; ikusiko dute, ordea, biotz-garbi diralako».

Gentzakoien zori ona, Yainkoaren

seme deritzakete - ta

Gentzakoiek, biotz barnean ta Yainkoarekin gentza dute; gentza maite, ta gentza au besteengana zabaldu nai dute. Yesu yaio zanean, aingeruak artzaiei gaztigatu zieten Kisto'k gentza zekarkiela guzientzat. Yesu'k bere bizitzan biotzentsako gentza erakutsi ta zabaldu zun; ikasleei agur egiterakoan esan zien; «gentza uzten dizuet, nere gentza damaizuet» (Yon XIV, 27); berpiztu ondoren, ikasleei agertzen zanean, esaten zien: «Gentza bekizue». (Yon XX, 19, 21, 26)

Gentzakoiei, saritzat, Yainkoaren seme deritzea ematen zaie; izan ere Yainkoa Gentza-Yainkoa da (Erom. XV, 33; Kor. I.^a XIV, 33 t. a.) ta Yesu Kisto bera, «gure gentza» da (Epes. 11, 14)

Zuzenagatik esetsien zori ona, zeru-

yaureña berena dute-ta

Lurgaiñean, onen eta gaiztoen artean beti guda izango da: onak Yainkoaren alde, gaiztoak, beñiz, Aren aurka. Zuzenagatik esetsiak, edo Yainkoaren alde egiteagatik, gaiztoen erasoak eramaten ditutenak, zori ontsu dira, ta auen saria, zeru-yaureña da. Apalak, otzanak, atsekabetuak, eñukitsuak, deunak ziran israeldarantz; ez, ordea, zuzenagatik esetsiak. Auen zori ona Yesu'k irakatsi zien. Ori geiago adieraziz, yañaitu zun: «Zuen zori ona, Nigatik biraokatu ta esetsiko zaituztenean, ta zuen lepotik gezur esanaz yazañiko zaskizuenean. Poztu ta ikotu zaitetze, zuen saria zeruan yoritsu dalako; ofela, ba, zuen aue-

ko igarleei ere yazaí zitzazkien». Yaunak ikasle ta yaíaitzaíleei gaztigatu zien, Arengatik eramán bear zítuztenak. Ori bera adieraziz Paul deunak idatzi zun: «Izan ere, guziek, Yesu Kisto'rekin zintzo bizi nai ezkeró, yazaíaldia ba-dute yasatekoetan» (Tim. 2.ª, III, 11)

Gai ontaz ikasleei itz egiten, maiz ikusiko dugu, batez ere Nekaldira urbiltzerakoan. Yesu'k eman zien ikaskai ta ikasbidea, ikasleek ondo ikasi zuten; Bidalien egiñak dakartenez: «pozik zioazan batzafé aúeandik Yesu'ren izenarengatik iraingaí aurkitu ziralako». (Bid. eg. V, 41) Ta ordudanik gaurdainó, Yesu'rengatik esetsiak diranak, yazaíaldia yasatzen dutenak, ta batez ere Aren alde odola ixurtzen dutenak, biotza pozez eta zori onez beteta dute. Au da, noski, kistar siñestearen alatz aundienetako bat.

Zortzi zori on auetatik, zortzigaíren au gorengo mailán, ta Kisostoma deunak dionez, beste zazpirak ortara igotzeko mailak dira: «Yaunak, gu oíaiño igotzeko, uíezko mailadi antzo, zori onak ipiñi ditu: apala danak, bere ogenagatik negar dagike; negar egiñaz, otzana, zuzena, eíukitsua izango da; ta onbide auek euki ezkeró, biotza garbi izango, baita gentzakoi ere; ta ordun, eraso guziak eramateko zailduta egongo da, aren kalte esango dituenak eta egingo dizkioten gaitz guziak ere ez dute artega ipiñiko». (1)

Yesu Kisto gure Yaunak, irakaspén guren auek ez zitun eman bakaírik, bete ere egin baitzitun; Bera dugu, ba, gure

(1) Kisost. deuna. P. G. LVII, 230-231.

ikasbide bikaiñena, gure eredu gurena. Yainko izanik, gizon egiteraiño bere burua apaldu zun; lander yaio ta bizi izan zan; bere buruagatik zionez, «biozbera ta apala» zan; bera biotzgarbi, Andre Mari sortzez garbiaren Semea; bera zuzen-gose, esan zunez: «Nere yanaria au da: bidali naunaren gogoa egitea»; bera erukitsu, guzien oiñaze ta gaitzak sendatzeko; bera otzan, irain guziak eta nekaldia ta eriotza isilik eramanez; bera zuzenagatik esetsia, seaskan yaiotzetik gurutzean azken arnasa eman zun arteraiño.

Yesu'k oiek guziak eraman zitulako, zori on-arau auetan eman-irakaspenak indar aundiago dute. Oiek betetzeko, Bera dugu eredu gurena; Berak irakasten digu zeru-yaureñira nondik eta nola yoan.

Aipatu degunez, Luka deunak lau zori on bakañik dakartzki Ebaingerian, ta auen ondoren, auei dagozkien zori txarñak. Zori on oiei indar geiago ta argi biziago ematearen esan zitun, noski, Yesu'k zori txar oiek.

Luñarekiko gatza ta gizargi

Yaunak emandako irakaspen auek, ikasleek zabaldu bear zituten luñalde guzian. Ikasleengana itzuliz, ba, auei esan zien:

«Zuek zerate luñarekiko gatza. Or, ba, gatza gezatu ezkerro, zerez gazitu? Ezertarako ere ez da, alde yaurti ta gizonek iztikatua izateko baizik. Zuek zerate gizargi. Mendi-tontoñean yañitako iria ezin ostendu diteke. Zuzia berebat ez dute ixio ta lakaripean ipintzen, argimutil gainean baiño, etxeko guziei argi

dagien. Oñela zuen argia gizauréan ditziz bego, zuen egite onak dakusazten, ta zuen Aitagoikoa goretsi dezaten». (Mt. V, 13-16)

Gatzak, yanaria bizkor ta yangari egiten du, ta ustelgaitz egiten ere du. Ikasleek gizartean ori egin bear. Yainkoarengana nako zaletasunik ez duten, ta galtzeko bidean dabilten lurkoiei, ikasleek zaletasun ori ipiñi ta ez galtzeko eutsi egin bear. Augatik esan zien ikasleei: zuek zerate luñarekiko gatzak.

Palaistin'an erabiltzen duten gatzak, Itxaso ilaren ertzean batzen dute, ta ez da garbia luñez nasia baiño, ta gazi-indaña laster galdu dezake. Ordun deusetako gai ez da. Ikasle epel ta zabañei, orobat yazoko zaie, etsaien erasoak datozenean: ez izango «gizonek iztikatua izateko baizik».

Ikasleak, gizargi ta mendi-tontoñean yañitako iri antzo izan bear. Irudiki auen bidez, Yesu'k gogai ori bera adierazi nai zien: ikasleak siñeste-bizitzaz ta egite onen bidez guzien eredu izan bear zirala. Ikasleak, ta baita edonor kistar ere, bear bezela zintzo izan ezkeron mendi-tontoñean yañita ezin ostendu diteken iri antzo izango; ta gizartean oñela izan bear zuten «egite onak dakusazten ta zuen Aitagoikoa goretsi dezaten». Bidaliek, Beñi Ona zabaltzen irakasle izango, baiña lenbizi, gizargi, guzien eredu izan bear zuten. Ta ez aiek bakañik, Yesu'ren itzaldi au ez baitzan bidaiantzat bakañik, bai, ordea, ikasle ta kistar guzientzat ere.

Paul deunak, Yesu'ren itz oietaz oroiturik, noski, esan zun: «Eñi oker ta gaiztoaren erdian Yainkoaren seme zintzo ta uts gabeko zaitezte. Zuziak luñean bezela, aien artean ageri

zerate bizirako itza eukitzen». (Pilip, II, 15) Ta Kepa deunak ere ori eskatzen zien kistaíei, esanaz: «Ene maiteok, ara nere aolkua. Afotz ta bidazti zabilzatela-ta, gogoaren kalte gudan ari diran aragi-íitsetatik aldendu zaitezte, atzeri ortan zintzo bizi, izanik; gaiztagintzat bezten zaituztenek zuen egite onak ikusita, ikustaldi-egunean Yainkoa goretsi dezaten». (Kep. 1.ª, II, 11-12)

Lege Beía Zaíari buruz

Yesu'k irakasten zunagatik antz eman zioten israeldáek beía zan zerbait zekaíela. Bera Gizasemea zala, ta augatik larunbataren nagusi, ta noiz ta nola bete bear zan, ta ogenak askesteko eskubidea ere ba-zula, entzun zizkioten; ta au guzia Yesu'k zeukan aginpidez egin zezakela, ez Mois'en izenean. Augatik, ba, yardungo zuten, noski, israeldáek marmar, Yaunak Mois'en Legea baztertuko zun ala ez, ta parisaitáek batez ere Israel'go Legea azpikoz gain aldatuko zula zabalduz. Auei erantzuki, esan zien:

«Ez uste legea edo igarleak baztertzero etoíi naizanik; baztertzero ez, betetzero bai etoíi nator, Zin zinez dasaizuet: ortzi-luák dirauteiño, ez da legetik i edo tiltxo bat ere galduko, dana burutu arte. Beraz, aren agindu txikitxoren bat baztertu ta baztertzen irakatsi dukena, zeru-yaurefian txikitxo izango da». (Mt. V, 17-20).

Yesu'ren itzok aien kezkak kenduko zituten; ez zetoíen, ba, legea edo igarleak baztertzero, betetzero baizik. Israeldáentzat,

Legea ta Igarleak esatea, Itun edo Testamentu Zar osoa esatea aiña zan, Yainkoak Israel'go eñiakin egin zun itunben edo elkartasuna Itun Za'eko idazteunetan idatzita zegolako. Yainkoak Israel'go eñiakin egin-elkartasuna, gero Kistoa'k gizadi guziakin egingo zuna gertutzeko ta onen irudi zan. Lege Za'ak, garaia zetoñenerako, Beñi Ona'ri bidea zañaldu bear zion, ta israeldañak Yainko-yaureñirako gertutu bear zitun, aiei siñiskaiak irakatsiz ta onbidean zuzenduz, ta onela aien barnea antolatuz.

Ori zan Legearen egikizuna, Paul deunak dionez: «Legea Kisto'rentzako umezai izan zaigu, siñestez zindotu gaitezana». (Gal. III, 23) Itun Za'á ta Lege Za'á, Itun Beñiaren ta Lege Beñiaren irudi ziran, ba. Yesu'k irudi aien orde, egiak ipiñiko zitun. Mendiko itzaldi ontan Lege Beñia irakatsi zien; baiña, artean, zegokion indar guziz ez zun ipiñi; au, gurutzean iltzean gertatuko zan Lege Za'á bere agindu guziekin gurutzari yosirik. (Kol. II, 14) Itun Beñia, Bere odolez ta eriotzaz burutuko zun, ta gurutzean ere irabaziko zitun guretzat, guk Lege Beñia betetzeko bear ditugun eskañak.

Ta Yesu'k, «Legea ta igarleak» nola bete zitun? Legean, siñiskaiak, oitura-aginduak eta uskurtzera edo zeremonien araudia zeuden. Auek betegintzeko, siñiskaiak argitu ta geitu zitun; oitura-aginduak, beñiz, zeatzago adierazi, giza-gogo barnean egiten diranak batez ere, parisaitañek oker adierazten zutena zuzenki irakatsi, ta aginduak betetzeko eskaña eman zun; ta uskurtzera edo zeremonien araudia ere betegin zun, irudi zan oñen orde egizkoa ipiñirik; igarleck zesatena ere bete zun,

iragarí zuten Ua Yesu baitzan, ta iragarki guziak Arengan bete baitziran.

Ora, ba, Yesu ez zetoíen legea edo igarleak baztertzerá, betetzerá baizik; ta oiek zenbateraiño bete bear ziran adierazteko esan zien: «Zin zínnez dasaizuet: ortzi-luák dirauteiño, ez da legetik i edo tiltxo bat ere galduko, dana burutu arte». Izan ere, Legean zeuden guziak, txikiena ere, Yainkoak ipiñiak ziran zegokien indar ta esanaiez, ta augatik ez zan deus ere galduko, «dena bete arte». Auxe zeatzago adierazteko, ta zeru-yaureíikoei egokituz, yaíaitu zun: «Beraz, aren agindu txikitxoren bat baztertu ta baztertzen irakatsi dukena, zeru-yaureíian txikitxo izango da». Yainkoaren naia, gauza txikietan ez egitea, ez da zeru-yaureíian oso zintzo ta zuzena izatea. Zeru-yaureíiko duin izateko, agindu guziak, txikienak ere, artu ta bete bear dira.

Ta zeru-yaureíikoen zuzentasuna nolakoa izan bear zun argiago adierazteko, esan zien: «Esaten dizuet, ba: zuen zuzentasuna idazlari ta parisaitaíena baiño ugariago ez izatekotan, ez zerate zeru-yaureíian sartuko». Yesu'k irasiko zun yaureíian, eta batez ere bakoitzari zegokion saria emango zaion azkenegunean idazlari ta parisaitaíen antzeko zuzentasuna izatea ez zala aski. Idazlariék Legea zuzen irakatsi, ta parisaitaíék Legea zintzo betetzen zutela agertzen zuten; baiña azaletik, biotz barnean ez baitziran zintzo ta zuzen. Zeru-yaureíian, beíiz, lenbizi biotz barnean oíelako izan bear.

Yesu'k Legea betetzerá zetoíela adierazteko, Mois'en Lege-

tik zenbait agindu artu, ta oietaz irakatsi zien, aginduei indar ta osotasun beria emanaz. Agindu bakoitza Legean zegonez edo azaltzen zutenez esan ondoren, Yaunak bere Legea irakasten zien, onela asirik:

«Nik, beriz, dasaizuet». Orela, nagusiki ta lege-emaile antzo, Mois'ek ere Israel'go erriari ez zion bein ere itz-egin. Yesu'k, ordea, ori egiteko eskubidea ba-zun, Yainkoaren Semea baitzan, ta gizonak zitun menpeko.

Ez inor il

Legean esana zagon: «ez inor il», «ez izortu», «bere emaztea inork zapuztekoan, zapuztagiria bemaio». Yaunak agindu auek betegin zitun.

Norbaitek besteren bat il, zauritu edo yo ezkeru, Legeak gaiztagiña zigorkatzen zun. Barneko aserrea, ordea, ikuskaitza izaki, ta oren erua norbere gain uzten zun. Gizonen barneritzia geroago ta zabaingo egin zan, ta biotz-barneko gaiztakeriak aintzakotzat ere ez zituen artzen. Augatik Yesu'k inor ez iltzeko aginduari buruz irakatsi zien (Mt. V, 21-26), urkolagunaren aurka zerbait euki ezkeru. arekin onezkoak egin bear dirala, Yainkoari oparia eskeini baino len. Ederki dio Bossuet'ek: «Yainkoari batez ere eskeini bear zaion oparia, oztasunik eta gorotorik gabeko biotz garbia da».

Ez izortu

Idatzita ere zagon: «ez izortu», ta barneko nai txarrek ere

Legean gebenduta zeudela dirudi (Irt. XX, 17) Parisaitaiek, gai ontaz, ageri diran gaiztakeriak bakaiek ogen dirala zioten; ez, ordea, biotz barnean egiten diranak. Yaunak lege ua ere betegin zun, esanaz: «Nik, beñiz, dasaizuet: emakumea iñitsez iñork begira dunekoxe, arekiko izorkeri egin du bere biotzean». Ta ogenak ez ezik, guretzat ogenerako bide diran guziak kendu bear ditugula agindu zigun, itzizun auen bidez:

«Eskuiko begiak gaitzeratzen ba'zaitu, atera ta zuregandik erauzazu: obe zaizu, ba, soin-atal bat galtzea, zure soin osoa su-lezeratzea baiño. Ta zure eskuiak gaitzeratzen ba'zaitu, ebaki ta zuregandik erauzazu; obe zaizu, ba, soin-atal bat galtzea, zure soin osoa su-lezeratzea baiño». (Mt. V, 29-30)

Au ez da itzez itz artu bear; Yaunak ez du agintzen begia atera edo eskua ebakitzeko; bai, ordea, begia edo eskua aiña maite dugun zerbait ogenerako bide dana utzi eta gugandik uñutiratzeko.

Ora bi agindu oiek nola betegin zitun; agindu oien indaia biotz barneko egikunetaraiño luzatuz. Izan ere, Yesu'k beste bein esan zunez: «Biotzetik sortzen baitira irain ta asmo txaiak, gizerailketak, ezkontzako azpikeriak, izorkeriak, lapurkeriak, gezur-aitoiak eta biraoak». (Mt, XV, 19)

Emaztea zapuzteaz

Lege Zaiean (Deut. XXIV, 1) israeldaei zilegi zitzaien loikeriagatik emaztea zapuztea, zapuztagiria emanda. Kisto'ren garaian, Xamai'ren ikastolakoak, irakasten zuten, izorkeriagatik

bakarrik zilegi zala zapuztea. Hillel-ikastolakoak, beriz, edozein aitzaki bide zala-ta zapuztea zilegi zala zioten. Gai onetaz Yesu'k irakatsi zien, esanaz:

«Esana dago: Bere emaztea inork zapuztekoan, zapuztagiria bemaio. Nik beriz, dasaizuet; izorkeriagatik ez ba'da, inork bere emaztea zapuzten ba'du, izorkeritara daragi, ta zapuztua beretzat artzen dunak ezkontza loitzen du. (Mt. V, 31-32) (1)

Yaunak Lege Be'ri ontan iru auek gebendu zitun: ziorik gabe, au da, izorkeriagatik ez ba'da, emaztea zapuztea; lengo senar edo emaztea bizi dalarik beste ezkontza egitea; ta zapuztutakoa beste norbaitek ezkontzat artzea. Izorkeriagatik senar emazteak alkar aldentzeko eskubidea ematen du, baiño ezkontza austeko eskubiderik ez du ematen, ezkontzaren korapilo edo loka'ria eten ezin dalako.

Geroago ikusiko ditugu parisaita'ek gai onetaz Yesu'ri galde egiten. Yaunak erantzuki, orain esana osotuz irakatsi zien, ta ezkontza asieran zeukan indar eta lotura guziz ber-ipiñi zun.

Ziñik ez autsi

Iru agindu auen ondoren, beste iru, ga'antsi aundikoak auek ere, betegin zitun,

Lege Za'ean aginduta zegon: «Ziñik ez autsi; eman, ordea,

(1) Augustin deunak dio, Matai deunaren txatal au iluna dala. Lenbiziko Ebaingeriaren eladerazko itzulpenetan, txatal ori ez dago guzietan berdin. Gaiñera Mark eta Luka deunek «izorkeriagatik ez ba'da» itzok, ez dituzte ipinzen. Auegatik txatal oni buruz ba dira eritziak. Ilun dagon ori argitzeko, ba, Matai deunak XIX'gn atalean (3-12) daka'ena, ta Mark deunak (X. 1-12) ta Luka deunak (XVI, 18) ta Paul deunak (Kor. il, VII 10-11) dakartena gogoan euki bear. O'ela txatal ori argi ageri da.

Yaunari zure ziñak». Israel'go irakasleek, agindu onen indaía «Yaunari» itzean bakañik ipintzen zuten, ta amaika eratan azaltzen zuten agindu ori indaía kentzeko, ta esaera asko asmatu zituen Yaunaren izena ez sartzeko ta onela ziñak e'ez austeko. Eriak, ba, au ikasirik, ziñik ez zun betetzen.

Yaunak, gaiztakeri o'eren aurka ta Lege Za'ari buruz, Lege Be'ri au eman zien, esanaz:

«Entzun duzute ere antziñekoei esan zitzaiela: Ziñik ez autsi; eman, ordea, Yaunari zure ziñak. Nik, be'riz, dasaizuet: iñola ere ez zin egin: ez ortziagatik, Yainkoaren aulkia dalako; ez lu'ragatik Aren oiñazpikoa dalako; ez Yerusalen'gatik, Bakaldun Aundiaren iria dalako. Ezta zure buruagatik ere ziñik egin; ile bat ere ezin zuritu edo beztu duzulako. Zure izkera, ordea, beti bedi «bai bai; ez, ez»; gaiñerakoa gaitzetik da noski. (Mt. V, 33-37)

Beraz Yaunak, ortziagaik, lu'ragatik eta Yerusalen'gatik zin egitea eragotzi zien, esaera oiek beren barnean Yainkoaren izena daramatelako; ta onez gaiñera zin egitea ere gebendu zien, «bai bai, ez ez» erantzutea aski zalako.

Ala ere, iñoiz, bea'ekoa zanean, zin egitea ez zun Yaunak gebendu. Kaipa'ri, zin egiñaz galde egin zionean, Yesu'k erantzun zion; Paul deunak, zenbait egiri indar geiago emateko zin egin zun (E'fom. 1, 9; Kor. 2.ª, 1, 23 t. a) ta deunek eta Elizak, bea'ekoa danean, ori egin oi du. Lege Be'ri onetan, ba, Yaunak zeru-yaure'ikoentzat eredia irakatsi ta Lege Za'ia betegintzen du.

Antziñako erietan oitura zan, gaiztagiñari, ordaingotzat, beste ainbeste kalte egiteko. Lege Zarak israeldareei, eskubide ori uzten zien, esanaz: begi ordain, begi; ortz ordain, ortz», Lege onek gaiztagiña zigortzeko emana izanañen, aier-gosea errez sortu zezaken, ta ori ez dagokie otzan izan bear diran zeru-yaureñikoei.

Augatik Yesu'k zeru-yaureñian Lege Beñi au ipiñi zun, esanaz: «Nik, beñiz, dasaizuet: gaiztagiñari gogor ez egin». Ta au geiago adieraziz, yañaitu zun: eskuiko matsailean iñork yotzen ba'zaitu ordea, bestea ere eskeiñiozu. Ta soiñekoa zuri kentzeañen, zurekin auzitan liskartu nai dunari soingaiñekoa ere emaiozu. Ta iñork mila urats ibilerazten ba'dizkizu, bi mila egin arekin. Daskaizunari emaiozu, ta yesan nai dizunagandik ez zaitez atzeratu». (Mt. V, 39-42)

Alegi antzo esandako auetatik, au ateratzen da: kistañak, gaiztagiñari, ez diola kalte egiñaz erantzun bear, ta gaiztakeria onaren bidez garaitu bear dula. Yesu'ren ikasleek, Irakaslearen ikasbidea yañai bear dute; Berak esan zun: «Nigandik ikasi egizute: biotz-bera ta apala naizan ezker». (Mt. XI, 29), ta gai ontan Berak eman zigun ikasbiderik garaiena, nekaldia ta eriotza itzik esan gabe eramanez.

Otzan izateko aginduz Yaunak emandako agindu au Paul deunak eromatañei irakatsiz, esan zien: «Gaitzaren ordain gaitzik ez itzuli iñori; gizon guzien auñean on egitez»; ta itz auen ondoren, beste auek esan zizkien: «Al ba'da, guziekin onezkoan bizi

izateko egin ala egizute». (Eřom. XII, 17-18) Izan ere, maiz, egin alak eginaren, ezin guziekin onezkoan bizi; ořegatik onu ori ematean «al ba'da», esan zien. Ainbeste gaiztagin eta griņa txar dagon gizarte ontan, beti eta egite guzitan, gaiztagiņei gogor ez egite ořek, gaiztoei gaitz egiteko gogo-biziago emango lieke; ta maiz, gizartearen eta gaiztagiņen onerako ere, norbere esku-bideen alde ta gaitzaren aurka egitea beařeko diteke. Beraz, kistařak, gaitzaren aurka egitera beartuta ba'lego, ez du ori apena artzeko asmoz egin bear, urko-lagunarenganako maitasunak eraginda baiņo,

Itzaldi onen bukaeran Matai deunak, eta Luka deunak, beřiz, toki ontan ipintzen du, alkařenganako beařak ongi betetzeko beti gogoan euki bear dugun arau guren au: «Gizonek zuei egitea nai duzuten guzia, zuek ere egiezute, ortan baitaude Legea ta Igarleak» (Mt. VII, 12; Lk. VI, 31) Arau onek Lege Zařeko agindu guzien guna du, ta Lege Beřiko gařantsirik aundiena dauka.

Etsaiak maite izan

Yesu'k, zeru-yaureřikoei, beste agindu bat oraindik bikaiņago ta gurenago eman zien: etsaiak maite izatea. Lege Zařak israeldarēi agintzen zien urkoa maite izateko. Baiņa urkoa nor zan? Orixe galde egin zion parisaitar batek Yaunari, ta Onek samariar zintzoaren alegia edestuz erantzun. Israeldarēk zioten, urkoak beren eři ta endakoak bakařik zitutela, gaiņerakoak ez, ta auei ez maitasunik ezta eřukirik ere ez zitzauela bear. Agin-

dutako luáldean sartu ziranean, Yainkoak agindu zien arotzen-gandik aldenduta bizitzeko, ta arotzak iltzeko ere eskubidea eman zien. (Deut. XXIII, 3-6; XXV, 17-19) Ala ere Lege Zaíean bertan, arotzak maitatzeko agintzen zien. (Irt. XXII, 21; Leb. XIX, 33-34 t. a.) Bi agindu oiek nola alkar aditu? Yainkoak nai zun Israel'go eía beste eíengandik zearo aldenduta egotea, ta onetarako beste eíien erasoei gogor egin ta aien luáldetik botatzea ta bear ba'zan iltzea agintzen zien, baiña israeldaíei arotza goíotatzeko eskubiderik ez zien ematen. Ala ere Yainkoaren agindua oker azalduz, arotzei goíoto bizia zieten; aienganako zuzentasunik izan bear zutenik ez zuten uste, ta aiei lapurtzea ta iruzur egitea zilégi zala zioten. Paul deunak yuduetaz zion: «Gizaki guzien aurka dabiltz» (Tes. 1.ª II, 15) eta Takit edeslariak orobat esan zun, (Hist. V, 5)

Yaunak, Lege Beíian, alkaíenganako maitasuna iñon mugarik gabe ipiñi zun, esanaz: «Zuen etsaiak maite itzazute; goíoto zaituztenei ongi egiezute, ta esetsi ta iraintzen zaituztenen alde otoi egizute». Adiskideak, lagunak, aberkideak maitatzea ez da aski; arotzak eta etsaiak ere maite bear ditugu. Ta etsaienganako maitasunera eragiteko iru zio auek ipiñi zizkien: Aitagoikoak, eguzkia ta euria on eta gaiztoei ematen die. Guk ere, Aitagoikoaren antzeko izateko, adiskideak eta etsaiak maite bear ditugu; Yainkoagandik saria artu nai ba'dugu, guziak maite izan bear ditugu, baita gu maite ez gaituenak ere. Adiskideak maitatzea, zergariak ere egiten zuten; zeru-yauferikoek areago egin bear zuten: etsaiak ere maite izan. Senideei bakaírik agur egitea

ez da aski; ori atzeritarék ere egiten dute; Yesu'ren ikasleek, beriz, alkarenganako maitasun ori guzientzat izan bear du, mugarik gabe.

Agindu au ere betetzen, Yesu ere dugu eredurik bikaiñena, gurutzean zegolarik, Bera esetsi, iraindu, ta gofoto zuten etsai gaizto aien alde Aitagoikoari otoi egin zion, ta gurutzean, gizadi guziagatik bizia eman, ta besoak zabalik zitula egon zan, gizon guzi guziak maitasun azkengabez besarkatzego. Maitasun-agindu au betetzen ageri da, kistarak zenbateraiño diran zintzo. Augatik, agindu onen aurka zerbait egiten danean, esan oi da: «ori ez da kistar izatea», zeru-yaureñikoen zintzo izatea agindu ori betetzeak neurtzen baitu. Yesu'k maitasun-aginduari buruz esandakoak esakun batera bilduz, ta eredu gurena aurkezturik, esan zun: «Oso osoak izan zaitezte, beraz, zuen Aitagoikoa oso osoa dan bezela». (Mt. V, 48) Arau au, maitasun-aginduarentzako bakañarentzako ez, beste agindu ta onomen guzientzat ere arau ta eredu da.

Nola ukar, otoi ta baru egin bear

Oraintsu ikusi dugunez, Yaunak, Lege Beñia Zañari buruz ipiñi, ta gañantsi aundiko agindu batzu betegin zitun. Orain, beriz, zeru-yaureñikoak parisaitar eta azalutsei buruz yañiko ditu, uzkurtzeko egiteak ongi betetzea, biotz-barneko asmo zuzenean bereziki dagola adieraziz.

«Gomazute, zuen egite onak gizauréan ez egiteko, aiek

zakusazten; bestela, zuen Aitagoikoarenean ez duzute saririk izango» (Mt. V. 1)

Yesu'k irakasten digun arau onek gure barne bizitza eratu bear du. Gure egite onei dagokien saria, biotz-barneko asmoaren arauz izango da. Arestian, Yaunak esan zien. «Oso osoak izan zaitezte, beraz, zuen Aitagoikoa oso oso dan bezela». Zeruyaureñitar zintzoen elburua ori da; beraz norabear ortara bidean yoateko, gure egite guziak Yainkoagana zuzendu bear ditugu; gizonek ikusteko, ordea, egin ezkerro, ordun gure elburu-bidetik saiestu egiten gera. Augatik Paul deunak dio: «Gizonei oraindik atsegin izan ba'nenkie, Kisto'ren moñoi ez nintzake» (Gal. I, 10).

Ala ere agindu onek ez du gebentzen egite onak gizauréan egitea auei ikasbide ona emateko. Yaunak lentxoago ikasleei esan zien: Zuen argia gizauréan distiz bego, zuen egite onak dakusazten, ta zuen Aitagoikoa goretsi dezaten». Gizauréan egiten diran ikasbide onak, besteei ere on-egitera ta Yainkoa gorestera-eragiten dute. Beraz Yaunak ez du gebentzen egite onak gizauréan betetzea; bai, ordea, gizonek ikustearén ta aien gorapenak entzutearén; ordun aien txalo utsak saritzat izango.

Ukar egitea

Israeldarén egite onen artean gañantsitsuenak, ukar (limosna), otoi ta baru egitea ziran. Testamentu Zaíeko idazteunetan ukar egiteko aolkua ematen zitzaien (Esak. III, 27; Tob. IV, 7, t. a.); ta zenbateraiño ona zan adierazteko, maiz, ukar egitea zuzen-

tasuna zala zioten (Eccli. III, 32; Tob. XII, 3 t. a.), Baiña idazteun oietan ere, ukar egitea nola ta nori egin bear neur-tzen zan; (Begira Eccli. XII, 1-7). Yaunak, ordea, guziei on egin bear zitzaiela irakatsi zigun, baita etsaiei eta gaiztoei ere. Maitasun-aginduatzez esana, ukar egiteaz ere esan diteke, ukar egitea, on egitea maitasunetik sortzen da, ta maitasunari ez zaio mugarik ipiñi bear.

Yesu'ren garaian, larunbat oro, sinagogetan ukar'ak batzen ziran lande'ei emateko. Oitura ere zan, kaleetan eta bideetan arkitutako beartsuei ukar egitea. O'ela agirian, eta gizonek ikusi zitzaten, parisaita'ek egiten zuten lande'ei ukar egitea. Augatik Yaunak esan zien: «Ukar egiterakoan, turutotsik ez atera zure a'etik, azalutsek sinagogeton eta kaleetan oi dutenez, gizonek goretsi ditzaten. Zin ziñez desaizuet: beren saria artua dute». Yesu'k dion «turutotsik ez atara» ori ez da itzez itz artu bear, parisaita'ek ori zegitenik ez baitirudi, ta itz oiek esanai dutena au baita: azaluts oiek ukar egiterakoan, ikusi zitzaten eta augatik bereziki ukar egiten zutela. Ukar oiek Aitagoikoarenean ez dute saririk. Agustin deunak dionez: «Azalutsari, utsa saritzat».

Kista'ak, ordea, ez du o'ela ukar egin bear, Yesu'k dion bezela baiño: «Uka'ra zuk egitean, be'iz, ez beki zure ezke'ak eskuiak zer dagin, zure uka'ra isilean izan dedin; ta isilean dakusan zure Aitak ordainduko dizu». (Mt. VI, 3-4) Eskuiak egiten dunaren be'ri ezke'ak ez yakite ori, ez da itzez itz artu bear; au esanai du: al izan ezkerro, norberak ere egiten dun ukar'aren be'ri ez yakitea litzakela onenik; ori ezin ditekena

ba'da ere, besteak beintzat ez dezatela yakin ukar egiten dezu-
nik, eta norbere baitan egin onagatik ez dedila arotu ta bere
burua ez dezala goresgaritzat euki. Orela isilean egiten diranak
Aitagoikoak ordaintzat ditu.

Otoi egitea

Irakaspen auen ondoren, otoiaz eman zien. (Mt. VI, 5-15)
Otoi ez da azalutsek dagiten antzera egin bear, gizauréan ager
naiz. Agindu au, ukar egiteaz emandakoaren berdiña da; baiña
otoi egiteko irakaspen au, osoago da, gaiak ere garantsi aundiago
baitauka.

Otoia isilean egin bear da. Yaunak eman zigun gai ontan
ikasbiderik bikaiñena, otoi egiteko toki bakañak eta gaueko isila
aukeratzen baitzitun. Ta aren ikasbideari yaraituz, Elizaren len-
biziko egunetan, ikasleak ere orela egiten zuten. (Bid. eg. I, 13)
Beraz Yaunak, besteekin batera eta besteen auréan otoi egitea
eragotzi al zun? Ez nozki. Berak ere ikasleen eta gizataldearen
auréan otoi egiten baitzun (Mk. XI, 25; In. XI, 41; XII, 28)
Yesu'k au gebentzen zun: gizauréan agertzeagatik otoi egitea.
«Otoitzean, beriz ez ari bal bal atzeritañak bezela; itzaren itzez
entzungañi dirala uste dute-ta. Ez zuek orela izan: bai baitaki zuen
Aitak zer bear duzuten, zuek Berari eskatu baiño len». (Mt.
VI, 7-8)

Yaunak irakasten digu, gure otoia ez dedila beritsukeri;
itzak itzaren gain asmo utsik pilokatzea, ez da otoi egitea.
Onek, ordea, ez du esanai, otoian bein eta biritan, itz eta aren,

lena beriz esatea txara danik. Yesu baratzeko otoian, burutapen bat eta itz berdintsuaz esaten aspertzeke egon zan, ta otoi eredu bikaiñena ta gurena ura dugu. Beraz, otoian gogai bat eta itz berdiñak erabiltzea ez da kaltegarri; bai, ordea, bal bal aritzea, itzen ots eta durundari bakañik yaramon egiñaz.

Ez dugu, ba, otoi egitean orela ari bear; guk eskatu baiño len, zer bear dugun Aitagoikoak baitaki. Ordun, Yainkoak guzia dakin ezkerro, ta guzia Berak erabaki bezela gertatzen dan ezkerro, zertarako otoi egin? Itz korapilo au askatzeko Origene'k dio: «Yainkoak betidanik guziak dakizkila-ta, ez gaitu zerbait egitera nai ta nai ez bultzatzen; ta betidanik ikusten ditu gure otoiak, ta auei dagokien saria ematea ere ordudanik erabakia dauka».

Zenbait ziñauslek esan dute: Yainkoa Aita dugu; ezagutzen gaitu; guk zer bear dugun ba-daki; maita gaitu; zergatik, ba, bear duguna otoi bidez eskatu?

Elizako asabak oiei erantzunez diote, ez dugula otoi egiten Yainkoari gure naia yakin arazteko, apalki agertzeko baiño. Ta Agustin deunak dio: Yainkoaren eskañak eta emaitzak artzeko gerturik egon bear gerala, ta gertutzeko biderik onena, otoi egiñaz, eskar oiek artzeko gogo bizia sortzea dala.

Gizartean nagusi ta aundi diranekin itz egitea ta yardutea, dedutzat artu oi da. Otoi egitean Yainkoarekin itz egiten dugu, ta gure eskabideak aurkesten dizkiogu; Yainkoaren aitzinean deus ere ez dan gizonarentzat, au bai dala egiz egizko dedua!. Ta gai au bukatzeko, kistar-ikasteak diona gogoratu dezagun:

«Yainkoagana biotza yaso ta mesedeak eskatzea da otoi egitea». Beste onik ekañiko ez ba'ligu ere, lurgaiñekoetatik Yainkoagana biotza yasotzeak gure gogora ekartzen digun onagatik otoi egin bear dugu. Otoi egiten sañi, aspertzeke ta sutsuago yarduten dan giñoan, gogo garbiago egiten da ta Yainkoaren antz aundiago artzen du.

Gai onen azkenean Matai deunak ipintzen du Kisto'k irakatsitako otoi eredia «Gure Aita», eta Luka deunak, beriz, geroago dakar. Yaunak otoiaz eman-irakaspentak batera biltzearen ezañi zun, noski, emen «Gure Aita». Augatik Yaunak geroago esana dirudilako, dagokionean adieraziko dugu.

Baru egiteaz

Lege Zañak, israeldañei, ogen-garbikunde egunez baru egi- teko agintzen zien; Sinedrin'ek, eñiarengandik gaitz aundiren bat kentzea iristeko, baru egitea agindu zezaken; auez gainera, israeldañek astelen ostegunetan baru egin oi zuten. Gai oni ere lenagoko araua egokituz, Yaunak esan zien:

«Baru egitean, ez ibili azalutsak bezela, betilunik; aurpegia zargailtzen dute ba, gizonei barutzale agertzeko. Ziñez dasaizuet; beren saria artu dute. Zuk, beriz, baru egitean; gantzu ezazu zure burua ta ikuz aurpegia, ez gizonei barutzale agertzeko, isilean dagon zure Aitari baiño; ta isilean dakusan zure Aitak ordainduko dizu». (Mt. VI, 16-18)

Burua gantzutu ta aurpegia ikuztea, ez dira itzez itz artu bear; Yesu'k adierazi ñai du, soña ilduratzeko baru ta or'elako

egite onak betetzen diranean, alai eta pozez agertu bear dala, egite on oiek gizonei ezkutatu, Aitagoikoari agertu ta Onengandik saria artzeko.

Emengoak nardatuz zerukoetara yo bear

Agindu ta aolku oiez gaiñera, Yesu'k beste zenbait eman zizkien, zeru-yaureñikoen eredia nolakoa dan obeto adierazteko.

«Altxoñak zuentzat lur ontan ez bildu; erdoi-sitsak emen zirtzika ari baitira, ta lapuñek zulatu ta ostu oi dute. Altxoñak, ostera, zeruan bil itzazute zuentzat; ez dago an erdoi-sitsik zirtzikatzeko, ezta zulatu ta osteko lapuñik ere. Izan ere, zure altxoña iñon ezkerro, zure biotza ere antxe dago. Soiñaren zuzia, begia da. Zure begia garbi izan ezkerro, zure soin osoa argitsu izango da. Zure begia lauso izan ezkerro, beñiz, zure soin osoa iluntsu izango da. Beraz, zugan dagon argia iluntasun ba'da, iluntasuna bera zeinbestekoa izango da?» (Mt. VI, 19-23) (1)

Sortaldekoen ondasunak, Yesu'ren garaian batez ere, gari, ardo, olio, yantzi apain, bitxi eder, ta zilar ta uñea ziran. Etxean, kutxa bañuan arduraz ez'utaturik euki oi zituen, baiña erdoi-sitsak zirtzikatu edo lapuñak ostu zitezken, eguzkitan legortutako buztiñez egindako etxeak zulatu ta bañura sartzea eñeza baitzan. Lurgaiñeko ogasunak ez dira egizkoak, eñez galdu

(1) Ir'iskaspen auek Luka deunak beste nonbait dakarzkí: Yerusalen'a bidaldia edestean; baiño an yañi ta adierazteko ziorik ez dago. Txatal bat edo beste, adibidez 22-23, asieran itzaldi ontakoak ote ziran galde egin diteke. baiño, nolanaí ere, zati au guzia erabat artuta, Yaunak zeru-yaureñitzaz eman irakaspenak argitzeko esanak dira noski (Lebrt. 1,232, oaña)

baititezke; zerukoak, beriz, galdu-gaitzak izaki ta oiek egizkoak. Ogasunak, berez, ez dira txafak; Yaunak ez ditu gaiztesten txafak diralako; bai, ordea, oiek bildu ta pilokatu ditzakegularako. Ta Yesu'k zio au ipintzen du: «Izan ere, zure altxoña inon ezkerro, zure biotza antxe dago». Giza-biotzaren barnea, esakun onek argi adierazten digu. Lurgaiñeko ogasun bila dabileranen biotza, aiengan egongo da, ta zeru-yaureñiko ogasunik ez du bilduko.

Begi garbiaz dakañen irudia, orixe adierazteko da. Gure biotza garbi ta xalo ba'da, gure bizikera ere argitsu ta donea izango da, zeru-yaureñikoei dagokienez. Bi nagusien moñoi az esaten duna ere, irakaspén oni indar eta argi emateko da. Yainkoaren eta aberastasunaren moñoi ezin izan; beraz, bi nagusi oietatik bat aukeratu bear, ta zeru-yaureñikoak, ezin zalantzan egon Yainkoa ta zerukoak aukeratu ta emengoak nardatzeko.

Norbaitzuek, ordea, aberastasunaren moñoi dirala estaltzeko edo ez aitortzeko, diote, ogasunak biltzea beañekoa dala, yan eta yantzi, ta bizitzarako bear diranak ta zartzarorako ere izateko. Onetaz Yesu'k esan zien: «Argatik dasaizuet: ez aiola izan zerez bizia azi, zerez soiña yantzi». Irakaspén sakona au, noski; ta au egiztatzeko sei zio dakartzki irudikiz ederki apainduak. «Bizia ez al da yanaria baiño zertsuago? ta soiña, yazkia baiño geiago? «Bizia ta soiña Yainkoak emanak ditugu. Beraz, geiago dana, Yainkoak eman digun ezkerro, yanaria ta yazkia, gutxiago izanik, Berak emango ere dizkigu.

«Oña eguratseko egaztiak; ez dute ereiten, ez itaitzen, ez

mandiotan biltzen; ta zuen Aitagoikoak azten ditu. Aiek baiño nagusiago ez al zerate?» Yainkoak, ba, bere antzera ta irudira egin zun gizonari, bear ditun guziak emandako dizkio.

«Zuetako nork, beñiz, asma ala asma ere, bere bizia besabetez luzagotu dezake?» Gizonak egin ala egin aŕen ere ezin dezake bere bizia luzagotu; au Yaunak erabakitako garaian bukatuko da; beraz, Yainkoak guretzat dun arduraz aztuta, gerorako biltzen aiolaz ibiltzea alpeñikakoa ta kaltegarí da.

«Yazkiaz, berebat, zertako aiola izan? Oŕa basaliriak. Begira nola aunditzen diran. Ez dute lanik egiten, ez iruten. Ala ere dasaizuet: Salomon bera bere aintza betean ere ez zan oietako bat bezain apaindurik azaldu. Beraz, gaur bizi ta biar labera botatzen dan laŕabelaŕa Yainkoak oŕela yazten ba'du; zenbat arduratsuago azalduko zaizue, siñiste uŕidunoi? «Galilai'n, udabeñian, zelai ta basoak lili apaiñez yantzita ageri oi dira; Salomon'ek ez oiek bezelako eŕege-yantzi edeñik izan. Lili oiek egun gutxi irauten dute; zimeldutakoan, batu ta ogi-labera botatzen ditue. Beraz, zutik apain daudenean deus gutxiko dira. Yainkoak guren, yakintsu ta esku zabal agertzeko egin ditu ain eder eta apain; gizionei, bear dutena nola ez die, ba, emango?

«Ez aiola izan, beraz,» «zer yan, zer edan, zer yantzi dezakegu», esanaz. «Guzi oien bila atzeñitaŕak dabilta». Atzeñitaŕak Yainkoa ez dute ezagun, Aitatzat ez daukate; augatik bizirako bear diranetaz ardura izatea ez da aŕitzeko. Kistaŕak, ordea, ez dute oien antzeko izan bear. «Zuen Aitak, beñiz,

ba-daki guzi orien beaŕean zaudetela». Geiegizko aiola oŕen aitzakitzat, beaŕa dala esan oi da. Baiña Yainkoa Aita dugula yakiñik, Arengan ipiñi bear dugu gure uste osoa; ze bear dugun ba-daki; emango digu; kezkarik ez dugu izan bear, Berengan gure ustea ipiñi baiño.

«Beraz, Yainkoaren yaureŕia ta Aren zuzenbide bila lenik zabilzate, ta guzi oriek geigaŕi artuko dituzute». Eŕakun ontan, gai oŕi buruz eman-irakaspena biltzen du. Kistaŕak, lenik, Yainkoa, Yainko-yaureŕia, Aren zuzenbidea, zerukoak bila bear ditu; ori egin ezkeru, bizitzeko bear diranak geigaŕi artuko ditu.

Ta gai au bukatzeko esan zien: «Ta biarkoaz aiola ez izan»¹ au da: gaurkoaren aiola izatea aski zaigu, biaramonik dukegunik ere ez baitakigu. «Biarko aiola, biar»; oŕen ardura Yainkoari utzi. «Egunari naikoa eguneko dordoa»; egun bakoitzak aski du eguneko lan, neke ta atsekabea, biarkoa alde batera utzita.

Irakaspen au betetzean, ikasbide bikaiñena Yesu'k eman zigun. Beŕi Ona aldaŕikatzen asi zanean, gaiñerakoak alde batera utzita, Aitarengan uste osoa ipiñi ta bizitzarako, egiten zizkitoten ukaŕak besterik ez zun; «azeriek oatzea ta eguratseko egaztiek kabia ba-dute; Gizasemeak, ordea, ez du nun burua ezaŕi». (Mt. VIII, 20). Ikasleei irakaspen ori bete arazi zien, aldaŕikatzero bidali zitunean, esanaz: «ezer ez eraman biderako: ez makilik, ez zoŕorik, ez ogirik, ez zilaŕik, ezta aldagaŕirik ere». (Lk. IX, 3) Aitagoikoa aien ardura izan, Yesu'k azken-aparian esan baitzien: «Zarpa, zoŕo ta oskirik gabe bidali ziñuztanean,

zerbait peitu ote zitzaizuen? Aiek erantzun zioten: Ezer ere ez». (Lk. XXII, 35) Ta Yaunak eman-irakaspena ta ikasbidea, bidaliek irakatsi ta zabaldu, ta ori betetzen duten ainbat kistaíei Aitagoikoak bear dutena ematen die.

Aitagoikoak gure ardura ba-dula-ta, norbaitek irakaspén ontatik atarako balu lan egitea alpeírikakoa dala ta ezertxoren ardurarik izan beaírik ez dugula, olako oíek irakaspén au ez du ondo ulertzen. Ontaz Paul deunak dio: «Esan ere, zuenean geundela, genesaizuen; lan egin nai ez dunak ez beza yan. Entzunda gaude zuetako batzu nabarbenki dabiltzala, lanik egiteke beíketan beti. Oíelakoei Yesu Kisto Yaunaíren agindu ta aolkatzen diegu, beren ogia isilik lan egitez yan dezatela». (Tes. 2.ª, III, 10-12) Berak dio, ordea, au ere: «Ezergatik ez kezkatu. Edozertan, osterá, Yainkoagana esker onez zuen otoi, aíren ta eskariak igo bitez». (Pilip. IV, 6); ta Kepa deunak: «Zeron ardura osoa Berari (Yainkoari) utziozute, zuen ardura Berak du-ta». (Kep, 1.ª V, 7) Yesu'ri yaíaituz, biek irakaspén bat damate: guk lan egitea nai dula Yainkoak; eguneko ogia izardiz irabazi bear dugula, baiña kezkarik gabe, ortan aiola-tsuegi yardun gabe; ta emengoetatik gure biotza yarei ta aske euki bear dugula, Yainkoaren yaureía ta Aren zuzenbidea lenik bilaturik.

Iri zkeriaz

Agindu ta aolku auen ondoren Yaunak beste batzu eman zizkien; auek, elkaíren artean, auekoak aiña alkartasun ez dute,

baiña itzaldi ontakoak dira, noski, Matai eta Luka deunek dakarzkitenak berdinduta ikusten danez. Lenbiziko irakaspena irizkeriaz eman zien, esanaz:

«Ez iñor ebatzi, ta ez zerate gaiztetsiak izango; besteak asketsi, ta zuek ere asketsiak izango zerate. Emazute, ta bada-maizuekete; neuñi on, tinko, iñañosi ta gaiñez dariola, damai-zuekete altzora. Neurtuko zenuten neuñi berberaz, neurtuko dizuetelako». (Lk. VI, 37-38; beg. Mt. VII, 1-2)

Bakoitzak, biotz barnean, ebaztegian bailitzan, eta eskubiderik gabe, besteen egiteak auei galde egiteke ta beren buruaren alde egiten utzi gabe, ebatzi ta gaiztesten ditu. Biotz-barneko ebazte ontan zenbat gaiztakeri! Bestea ebazteko, aren egitea ikustea ez da aski; biotz-barneko asmoa ere aztertu bear; au, ordea, Yainkoak bakañik ezagutzen du.

Yaunaren irakaspén au, Paul deunak, indartuz, adierazten du. esanaz: «Nor zera zu, besteren moñoa gaiztesteko? Zut edo plaust, bere yaunarentzat dago; zutik dagoke, beñiz; bera tink eukitzeko altsua Yainkoa da-ta... Zergatik, ba, zure senidearen ebazle yartzen zera? Zergatik, zure senidea gutxiesten duzu, Yainkoaren ebaztegian guziok aurkeztu beañak geran ezkerro?... Beraz, guretako bakoitzak bere buruaz Yainkoari darantzuioke. Ez elkar ebatzi, beraz. (Eñom. XIV, 4, 10-12, 13)

Ta Yacob deunak ere dio: «Ez batak besteaz gaizki esan, senideok. Senideaz gaizki esaten edo senidea ebazten dunak, legeaz gaizki esaten ta legea ebazten du. Legea ebazten ba'duzu, beñiz, legearen betetzailé ez zera, ebazle baiño. Bakaña da lege-

emaile ta ebazlea, edozein galdu ta yaregin dezakena. Zu, oster, geidea ebazten duzun ori nor zera? (Yak. IV, 11-12)

Irakaspen au, argiago adierazteko ere, Yesu'k esan zien:

«Zer dala-ta, zure senidearen begian agotza dakusazu, ta zeroen begian aga ere ez duzu oartzen? Edo zer dala-ta, senideari dasaiozu: utzi, agotza begitik kenduko dikat; ta o'ra, zeroen begian aga? Azaluts ori, zeroen begitik aga lenen erazazu, ta a'ezkero senidearen begitik agotza kentzen diardukezu». (Mt. VII, 3-5)

Alka'enganako maitasunaz agindu au eman ondoren, aolku bat eman zien: «Guren danik zaku'ei ez eman; ezta zuen txirla'iak ere txer'ien au'ean iralki, txirla'io'k oinpean iztikatuta gero zeron gai'nera abar'akituz ez dato'zan». Israeldar'entzat, zaku'ak eta txer'iak satsu ziran; Yaunak irudiki oien bidez, si'nesgeak eta gurenak artzeko gai ez diranak adierazten ditu. Ta txatal onek au esanai du: Be'ri Ona zabaltzen dutenak, si'nesmeneko egiak eta, batez ere, ikurtonak edo sakramentuak, gai ez diranei ez dizkiela eman bear. Bestela auk, guren diranak loitu, ta Be'ri On-zabaltzaileak, go'otoz, nardatuz ta gaizki egi'naz galduko ditue.

Yesu'ren aolku au, Elizak asieratik betetzen du, ikurtonak, Eukaristia batez ere, emateko; ta kistar-irakaspena azaltzeko. Augatik kistargaie'i, si'nesmeneko egi ta ezkutuak pixkana agertzen zizkien.

Auen ondoren, Matai deunak otoirako aolkua dakar, bai'ña au, geroxeago, dagokion tokian azalduko.

Itzaldi onen azkenean, Yaunak iru irudiki bikote aúez aúe dakarzki: bi bideak (Mt. VII, 13-14), bi eratako igarleak (15-23) ta bi etxeak (24-27); ta irudiki auen bidez adierazi zun, kistar bizitza zintzoki betetzeak bere lana ba-dula, baiña baita gañantsi gurena ere.

«Ate estutik sar zaitezte; aundia da, ba, galtzerako atea, ta zabala ara daraman bidea, ta asko dira andik sartzen diranak. Bizitzarako atea, beñiz, zeñen estu da, ta zeñen mear ara daraman bidea! ta gutxi dira idorotzen dutenak (Mt. VII, 13-14)

Ate aundia ta bide zabalak adierazten dute, gizonak soingogoen asmo makuak betetzeko daraman bizikera lasai ta eroso dala; ate estu ta bide mearak, beñiz, kistar bizitza zintzoki betetzea neketsu ta zaila dala. Baiña bide oien bukaeran ze alde! Bide zabalak ondamenara eramaten du, ta «asko dira andik sartzen diranak; estuak, oster, bizitzara eramaten du, ta «gutxi dira idorotzen dutenak». Kistar bizitza neketsu ta zaila nola izan diteke, Yesu'k esan zunez, «nere uztaña leguna ta nere zama ariña» baitira? Neke ta lan oiek eramateko indaía ta kemena Yainkoak ematen ditulako, ta zeruan izango diran zori on eta pozaren ondoan, emengo lan eta neke auek deus ere ez diralako. Augatik zion Paul deunak: «Apur bateko dan lor ariñak betiko aintza ezin aztatu alakoan kopuratzen baitigu. Begiok ez ditugu, beñiz, ikusten dan ezertara itzuliak, ikusi ezin diranetara baizik; begitan dauzkagunak apur bateko baitira; ikusi ezin diranak, ordea, betiko». (Kor. 2.ª, IV, 17-18)

Bizitzara daraman bidean ibili ta andik ez irteteko, okeéko bidea erakusten dutenak ezagutu ta auei ez yaíaitu bear. Onetaz Yaunak esan zien:

«Ernai bizi, otso zakaíak barnetik dirala, ardi-laíuz datozkizuen sasi-igarleei buruz. Beren arnariz antz emango diezute. Eloíitik matsak, edo lapaíetik pikoak biltzen al dira? Alaxe, ba, zugatz onak arnari on, zugatz txaíak arnari txar. Zugatz onak arnari txaíak ezin ekaí dezake; ezta arnari onik zugatz txaíak ere. Arnari onik ez dakaíen zugatz oro ebaki ta sutara yaurtiko dute. Alakoei, beraz, beren arnariz antz emango diezute», (Mt. VII, 15-20)

Yaunak ikasleei irakatsi die sasi-igarleak nola ezagutu: auen arnari edo egitez. Zeintzu dira, ordea, egite auek? Itzak ez, Yaínkoaren naia egitea baizik, Yesu'k esan zenez: «Ez da zeruyaureían sartuko «Yauna, Yauna» diostan edonor; nere Aita-goikoaren naia dagiña, orixe bai, zeruyaureían sartuko da». (Mt. VII, 21)

Azken-egunean ere, neuí au erabiliko du Yesu'k gizonak ebazteko. Au adierazi zien esanaz:

«Ainitzek egun artan esango didate: Yauna, Yauna, ez ote dugu zure izenean igarketan egin? ez ote ditugu zure izenean txeíenak iraitzi, ta zure izenean alatz asko egin? Ta nik ordun aitortuko diet: ez zaituzt iñoiz ere ezagun: alde Nigan-dik gaiztagiñok». (Mt. VII, 22-23)

Yesu itzaldi guren au bukatzera dioa; ta irakatsitakoak entzuleei betetzera eragiteko esan zien:

«Beraz, nere itzok entzunda betetzen dituna, aizkaiñean bere etxea eraiki zun gizon gurbilaren antzekoa izango da. Euria yetxi ta ibaiak etoñi ta aizeak erauntsi ta etxe ura yo añen, ez zan erori; aitz gaiñean sendotuta zegolako. Nere itzak entzunda betetzen ez dituna, beñiz, ondargaiñean bere etxea eraiki zun gizon tentelaren antzekoa izango da. Euria yetxi ta ibaiak etoñi ta aizeak erauntsi ta etxe ura yo orduko, bera erori zan, ta aren poñokaldia aundia izan zan». (Mt. VII, 24-27)

Oñ or Yaunak mendi gaiñeko zelai artan egindako itzaldia. Matai deunak dionez: «Itzok Yesu'k bukatu zitunean, gizatalde aiek Aren irakastez añiturik zeuden. Eskudunari dagokionez irakasten ari baitzitzaien, ez aien idazlariak bezela. (Mt. VII, 28)

Izan ere Israel'go eñan ez zuten iñoiz onela irakasten entzun. Idazlariak Legea irakasten ari ziranean, amaika eztabaida gañantsi gabekotan yardun ta astia galdu oi zuten Legea ondo adierazi gabe, ta Lege'ko itzari indaña emateko esan oi zuten: Mois'ek agintzen du ori. Yesu'k, ordea, argi ta garbi, ta esku-dunari dagokionez irakatsi zien.

Yaunak egun artan irakatsia, guretzat ere esan zun. Kistar bizitzarako gañantsitsuenak diranak, itzaldi ortan ikasi ditzakegu. Auek guziak, ordea, yakiteko, baiña batez ere, Yainkoaren laguntzaz, betetzeko esan zitun.

SEIGAÑEN ATALA

AINTZIRA ALDEAN. SENDAKETAK.

YESU'REN EGITEEI BURUZ ERITZIAK

Kaparnaun'go euntaria. (Lk. VII, 1-10;

Mt. VIII, 5-13)

Itzaldia bukatu ondoren, Yesu «Kaparnaun'en sartu zan». Uri au Erode'ren menpean egonañen eromatarék zaitzen zuten, eta, ordekotzat, eun gudamutilen burua zeukaten. Euntari au ez zan israeldaña, baiña auen siñesmena atsegin zitzaion, eta sinagoga bat iragi zien.

Gizon zuzena ta biotz onekoa zan. Onek «asko maita zun moñoia gaizki zegon, iluñen». Aldi artan nagusiek abere antzo erabiltzen zituzten moñoiak, eta lanerako gai ez ziranean, bei eta tresna zañak bezela, saldu oi zituzten. Auegatik arigañiango euntariak moñoiari zion maitasuna.

Yesu urian sartu zalakoa, Kaparnaun'en laster zabaldu zan, eta baita euntariaren belañietara iritxi ere. Onek ba'zun, noski, Yesu'k egiten zitun alatzen beñi ta onetaz oroiturik, moñoia sendatzea nai. Baiña, apaltasunez, ez zan ausartzen Yesu'rengana yoaten, ta «yuduetako zar batzu Arengana bidali zitun» bere alde itz egiteko, «bere moñoia ura sendatzera etortzeko afenez». Ta yuduetako zañak, Yesu'ri «gartsuki otoi zegioteñ, esanaz: Ori

eman dakion ainbatekoa da; gure eña maite baitu ta sinagoga eraiki digu». Yesu'k otoi aiei erantzunaz, esan zien: «Ba-noakio ta sendatuko dut».

Ta euntariaren etxera zioaztela, yakin zun onek Yesu'ren asmaoa. Ordun euntariak adiskide batzu bidali zitun Yesu'rengana, esanaz: «Yauna, nekerik ez artu; ez naiz ni nor nere aterpera Zu sartzeko. Zugana yoateko ere ezer ez nintzalakoan negon; itzez bakañik esazu, ordea, ta nere moñoia sendatuko da». Itz edeñak, apalak eta siñesmen sendoa agertzen zutenak auek!

Euntariak ikusi bere etxera Yesu sartzera zioala, ta esan zion: «Neuk ere besteren mendean egonañen, gudamutilak nere mendean ba-ditut; ta oni «oa» diotsat, ta ba-doa; besteari «ator», ta ba-dator; ta nere moñoiari «au egik», ta «ba-dagi».

«Au entzunda Yesu artzaz añitu zan, ta zeñaion eñiarengana itzulirik, esan zien»:

«Ziñez dasaizuet: Israel'en ez dut onenbesteko siñesterik idoro».

Gizon aren siñesmena israeldañenaren gain ainbeste goral-tzeak, yuduak marmar yañi zitun. Israeldañei Mesia'ren yaureña bazkari antzo iruditzen zitzaien, ta bazkari ura israeldañentzat bakañik zala eta beste eñiak begira ta irikatuz egongo zirala uste zuten.

Yesu'k ordun aien buru añoak makurtzeko esan zien, eguzki sortalde ta sartaldetik «asko etoñi ta zeru-yaureñian Abraham, Isaak eta Yakob'ekin etzango zirala, ta eñiko semeak, oster, atetiko iluntara oilduak izango zirala. Ango negar ta ortz-kañaska!»

Ta bereala euntariarengana itzulirik esan zion: «Zoaz ta gerta bekizu, siñetsi duzunez. Ta ordu artantxe moñoia sendatu zan»; ta euntaria ta adiskideak «etxera itzulirik sendatua idoro zuten gaxo egondako moñoia».

Yesu'rengana yoateko ona emen eredu bikaiña. Euntariaren apaltasuna ta siñestea aipaturik Yesu'k au irakatsi zigun. Augatik Elizak Yaunartu au'etik euntariaren itz eder aiek esaten ditu Yesu Kisto apaltasunez eta siñesmenez artzeko.

Nain'go alargunaren semea

(Lk. VII, 2-17)

Yesu Kaparnaun'en ez zan luzaro egon. Bigaramonean iritik irtenda, arátsaldean Nain irira iritxi zan. Tabor mendiaren egoaldean ta Ermon txikiaren iparaldean dago. Nain gaur iri txikia da, ta antziña zituenetatik ge'riko antzo inguruan ditun ilobiak besterik ez ditu. Nain izenak «ede'ra» esanai, ta uria bera ede'ra ez ba'da, eserita dagon muiño malda ta andik ikusten diranak ede'rak noski.

Yesu'rekin bere ikasle ta lagun talde aundia zioan. Ta irira daraman bidetxigo'etik aterata urbiltzen zioaztela, eortzitzera zeramaten ildako bat arkitu. Sortaldean eta Israel'go e'rian oi danez, ildakoaren au'etik txirula ilunki yoaz gizonak, eta negaralakaz emakume taldea; ondoren aideak ildakoa ze'faldoan zeramaten, gero zanaren gurasoak eta ondoren laguntaldea.

Arátsalde artan eortzitzera zeramatena, ama alargunaren seme baka'ra zan. «Alarguna Yaunak ikusi zuneko, arenganako

biotza erdiratu zitzaion, ta esan zion: «Ez negar egin». Ta alderaturik, zeñaldea ikutu zun, ta eroaleak gelditu egin ziran». Eresiak eta negar alakak isildu, ta gizataldea adi adi zegon zer gertatuko zan ikusteko. Yesu'k ordun esan zun: «Mutil, zeroñi dasaizut: yaiki zaitez. Ta ila agondu zan ta mintzitzen asi zan. Ta Yesu'k amari eman zion».

Alatza ikusi zuten guziak añitu ziran, ezagutu baitzuten Yesu'ren ala ta indaía Yainkoarenak zirala. «Guziak izututa Yainkoa goستن zuten, esanaz: Igarle aundia gurean yaiki duk, ta Yainkoa bere eñiari lagun etoñi zaiok. Ta Aren aipu ori Yudai'n ta inguru guzian bañeiatu zan».

Yesu'k irakasten zuna Yainkoagandik zetoñela adierazteko eta Berari siñesteko alatzak egiten zitun. Auek ikusita, ezagutu ta aitortu bear Yesu Yainkoaren Mesia zala. Gaiñera alatz ontan, Yesu'ren Biotza zenbateraiñoko ona ta maitagaía dan agertzen zaigu.

Yon Ukuzlearen gezna

(Lk. VII, 18-23; Mt. IX, 2-6)

Erode'k Yon Ukuzlea giltzapean sartu zula, esan genuan. Makronte'ko doñean espetxeratuta zegoala, amar ilabete ziran; baiño an lotuta egonañen Yesu'k irakatsi ta egiten zitunen beñi ba-zun, Erode'k ikasleekin itz egiten uzten baitzion.

Aietako egun batez, «Yon'ek bere ikasleetako bi deitu ta Yauna'gana igoñi zitun, esanaz: Zu al zera Etortzekoa, ala bes-teren zai egon bear dugu?» Etortzeko au israeldañentzat Mesia

zan; beraz Yesu'ri Etortzekoa al zan galde egitea, Mesia ote zan galde egitea zan.

Ta Yon'ek au nola galde egin zezaken? Yesu Kisto ukuzi zunean ez al zun argi ezagutu Yauna Yainkoaren Bidalia zala? Espetxeko atsekabe ta ilunak Yon'en gogoan ezpada sortu ote zun? Ez noski; beti zuzen eta kementsu ziraun. Baiño bere ikasleetatik batzu, artean Yesu'ri yañaitzeke zeuden, ta Aren ikasle zintzo egin nai zitun.

Gizon aiek Yesu'gana eldutakoan esan zioten: «Yon Ukuzleak igoñita gatozkizu esaten: Zu al zera Etortzekoa, ala besteren zai egon bear dugu?» Ikasleak garaiz eldu ziran, «ain zuzen ere garai artantxe mindun ta eri ta txeëndun asko sendatu zitun ta itsu ainitzi begietako argia eman zien». Ta Yesu'k «geznariei erantzunik esan zien: Zoazte, ta zerok entzun ta ikusia Yon'i esaiozute. Itsuek ba-dakuste, eñenak ba-dabiltza, legenardunak garbitzen dira, goñek ba-dantzute, ilak berpizten dira, ta landeñei Beñi Ona iragartzen zaie».

Isai'k iragañi zun, Mexia'k alatz oiek guzik egingo zitula, ta Yesu'k Yon'en ikaslesi, Isai igarlearen itzez erantzun zien onela Bera Mesia zala adierazteko. Sinetsi ote zuten aiek? Ez dakigu. Bearbada Yesu'ren erantzunak atsekabe zitun. Yaunak ordun bukatuz esan zun: «Zori ontsua da galbiderik Nigan ez dukena» Itz auek ez zitun Yon'engatik, esan, ta bearbada, bai onen ikasleengatik, galdu ez zitezen, gogoan zuten ezbaia kentzeko.

Yon'en geznariak aldegin zuten. Ordun Yesu, Yon go-
raltzen asi zan. Aien aurrean ez zun nai izan zurikatzaile ez
agertzeko.

Gizatalde aundia zegon an, eta Yon'ek zergatik gezna ura
bidali zun ez zekiten, ta Yon'en izen on eta agurgariak akatsik
izan ez zezan, Yesu asi zan esaten:

«Zer ikustearen basora irten zerate? Aizeak erauntsitako
seskaren bat ote? Zer ikustearen irten zerate, ba? Guriki yan-
tzitako norbait ote? Guriki yantzi ta eztitan bizi diranak yau-
regietan egon oi dira, ofatiño. Zer ikustearen irten zerate?
Igarleren bat ote? Orixe bai, Neuk esanda, baita igarle baiño
areago ere. Onetaz idatzita dago:

Ara nere aingerua bidaltzen dizut,
bidea zure aurretik gertu dezaizun.

Ba-dasaizuet, ba; emakumegandik yaiotartean ez da Yon
baiño igarle aundiagorik» Izan ziran igarleek, etoriko zan Mesia
iragari zuten, Yon'ek, beñiz, ordun etoriko zana; ta Yainkoak
bidali zun Mexia'ri bidea gertutzeko. Augatik Yon, igarleen
artean aundiena.

Ta «ala ere, zeru-yaureñian txikiena, ura (Yon) baiño
aundiago». Yesu ez zan mintzo nor zan ohea, nor Yainko
maitatzaileago; bai, ordea, nor zan aundiago ta gurenago. Itun
Zareko deun eta igarle guzien artean, Yon aundiena; eta Itun

Be'riko txikiena, be'riz, Yon baiño aundiago. O'ra or Itun Za'ak eta Itun Be'riak elka'ren artean duten aldea; o'ra or Kisto'ren Eliza Israel'go Sinagoga baiño askoz aundiago ta gurenago. Ortik ezagutu kistar izatea zenbat dan aundi.

Len igarleek, eta garai artan Yon'ek zeru-yaure'itzaz iraga'ri zutena, ez zuten guziek berdin artu. «E'ri guzia ta zerga-riek Yainkoa gogotik goretsi ta Yon'en ukuzpena artu zuten. Parisai ta idazlariak, be'riz, aienganako Yainkoaren asmoa nardatu zuten. Yon'en ukuzpena astanduz».

Augatik Yesu'k esan zien:

Gizaldi onetako gizonak, beraz, zein'ekin aldeatuko dituf? Noren antzekoak deritzazket? Zeiean eserita dauden mutikoak bezelako dira, laguntxoei ga'axika dasaietenean: guk zuei txilibitua yo, ta zuek dantzarik ez; guk zuei eresi egin, ta zuek nega'rik ez. Eto'ri da, ba, Yon Ukuzlea ogirik yateke ta ardorik edateke; ta zuek diozute: «Txer'en dik». Gizasemea yan eta edaten eto'ri da; ta zuek diozute: Ori duk yatun eta ardozalea, zergari ta gizatxa'ren adiskidea».

Umeak yolasean bezela, parisaita'fek siñesmenekotan, Yainkoak Yon'en bidez dei egin zien garbai egiteko, ta Yesu'ren bidez Be'ri Ona entzun eta artzeko. Ta iñori yaramonik ez zioten egin, Yon'en ikasbidea gogo'fegia, ta Yesu'rena lasaegia zala-ta.

Parisaitar aiek ez zioten egiari biotza zabaldu, baiño Yesu'ren ikasbidera eto'riko ziranak izango ziran. O'fegatik Yaunak esan zien: «Yakintza, bere seme guziek aintzat dazagute».

Beiñola, Simon izeneko «parisaitar batek berekin bazkaltzeko eskatu zion Yesu'ri». Yakinaiak, edo igarle ospetsua bere etxean maikide eukitzeko atsegiñak, edo zerk eragin zion parisaitari? Bearbada Nikodemo'ren antzera ezkutuko ikasle izateak? Ez dakigu; ez zion beintzat egin Yaunari zegokion arerarik, ta Yesu'k, garaiz, esango dio.

Bazkaldañari, etxean sartzen zanean, etxeko nagusiak abegia egin, oiñetakoak kendu, masailean muin-egin, eseri arazi ta moñoiei oiñak garbi arazitzen zizkion. Gero olio usaidunaz buruko ilea ta bizaña igurtzi, ta maian eseri auretik eskuak garbi oi zizkioten. Simon'ek, arokeriz, edo, bearbada, beste parisaitaren bildurēz, ez zion Yesu'ri onelakorik egin.

Mai inguruan zeudela «iriko ematxar batek yakinda, ontzian gantzuñina zeramala yatokian sartu zan» (1) Baiño sar ziteken yatekian alako emakume txaña? Israeldaren artean oi zanez, yatokia zabalik egoten zan, ta ikusmiña zutenak sar zitezken. Ematxañak ere Yesu ikusi zun, ta damuak eraginda, bazkaltzeko tokira sartu zan, guzien aitzinean Yaunari biotz-aguña egiteko ta bizikera gaiztoa aldatzeko asmoa agertzeko.

Ta ausartsuki, an zeudenen esamesak ta iri-pañoak nardatuz

(1) Israeldarek, antziña, zeñi edo estera gainean, zangoak kurutzeka, eseririk yaten zuten. Gero uztañan egonda eriratuta, eladotañen eta eromatañen antzera eseritzen ziran; mai inguruan zeuden aulki z baletan erdi etzanda, ezkerko beso gainean yafirik, gorputza luze ta oiñak kanpora zituztela. Onela emakume ura Yesu'ren atzetik yañi zan.

Yesu'rengana yoan eta Aren atzetik ya'ri zan. Yaunaren oiñetan belaunikaturik, biotzean gaiñezka zun ogen-damuak Yesu'rengana-ko maitasunak eta Arenganako esker onak eraginda, nega'rez asi zan, ta negar malkoaz Yaunaren oiñak ikuzi. Gero bere adatz ede'raz, zapi antzo, oiñak idortu zizkion ta «muiñez bete ta gantzuriz igurtzitzen asi zitzaion».

Bazkalda'ak, emakume arek zegiña ikusita a'iturik zeuden, ta biozbera ziranak, e'ukituta. Baiña etxeko nagusia ematxa'ren nega'ak ez zuten biotz-ukitu, ta emakumearen ikutze utsak loitzen zula-ta, «bere kolkorako zerasan: Igarle ba'uk, balekikek onek nor ta nolako dukan eskuka ari zaion ematxar ori».

Baiña arek barnean zebilanari Yesu'k erantzuki esan zion: «Simon, zertxobait esango nizuke». Eta Simon'ek Ari: «Esan, ba, Irakasle». «Mailegari batek zordun bi zitun. Batak bost eun denari zor zizkion; besteak be'oge'i ta amar. Zo'ra garbitze-ko ez zutela, biei asketsi zien. Zeiñek maiteago bear du?» Simon'ek erantzun zion: «Nere ustez, geiago asketsi zaionak». Yesu'k esan zion: «Ondo ebaki duzu».

Ezpaيدا antzera eman-erantzunaz, Simon'ek adierazi zun gizarteko be'ri ba zekila, esker ona agertzen dutenak gutxi baitira. Geiago asketsi zaionak, maitasun aundiago agertu bear du. Ori da bidezkoa, ta Simon'en eritzia ere ori zan. O'regatik Yaunak, aren erantzuna onartuz, esan zion: «Ondo ebaki duzu».

Ta an gertatu zanari alegia egokituz, «emakumearengana itzulirik, Simon'i esan zion: «Emakume au ba al dakusazu? Zurean sartu naiz, ta ez didazu oiñetarako urik eman; onek,

ostera, oiñak bere malkoz busti ta bere adatsez idortu dizkit. Ez didazu muiñik egin; au, osterá, sartu danetik, ez da aspertu nere oiñei muiñ egitez. Burua ez didazu olioiz igurtzi; onek, osterá, gantzuñez oiñak igurtzi dizkit».

Simon'en begirapen eza, ta ematxañak agertu zion ainbesterañokoa elkañen aurka ipiñi ondoren, alegia bukatzeko, esan zun: «Argatik dasaizut: asko maite izan zula-ta, bere ogen ugariak askesten zazkio, gutxi askesten zaionak, beñiz, gutxi maite du».

Txatal oni buruz liskar aundia izan da ze ikur dun adierazteko. Ematxañaren maitasuna, ogen-askespenaren ondore ala eño (1) bezela agertzen zaigu? Bearbada, bi eritzi oien erdiko bidea ez ote diteke artu? Ikusi dezagun. Eñan diteke, Yesu'k itzaldi ontan, maite-damua nolakoa izan bear dan adierazten digula. Maitasunak eta askespenak, bien artean, elkartasun aundia dute; ta esan ere diteke, emakumeak asko maite izan zula-ta, ogen ugariak asketsi zitzaizkiola; ta baita bestaldera ere: ogen ugariak asketsi zitzaizkiolako asko maite izan zula; egi beraren bi aldeak dira oiek; maite-damua egiten danean une ta egite artantxe, bi oiek elkar osatuz gertatzen dira. Emakumearen maite-egikun ortan, kistañak maite-damuaren eredua ikusi dute;

(1) Edota: Ogenak asketsi zitzaizkiolako asko maite izan zun, ala asko maite izan zula-ta ogen ugariak asketsi zitzaizkion? Lenbiziko eritziak alegiaren yoera bere alde du, baiño txatal ori, eladeraz dagonez, ezin ondo adierazi; beste eritziak, osterá, txatal ori ongi adierazten du, baiño alegiaren yoerakin ez da ondo elkartzen. Katolikoen artean, geinak, bigañen eritzi au dute, maitasuna askespenaren eño bezela agertzen dala esanez ta ematxañaren maitasun ori maite-damuaren eredutzat yartzen dute.

ta ori egiztatzen du Yesu'ren erantzunak: «Askesten zaskizu zure ogenak».

«Ordun maikideak asi ziran elkaréan esaten: «Nor duk ogenak ere askesten zetikan au? «Yesu'k, ordea, maikideen esamesai yaramonik egin gabe, emakume ura pozteko, esan zion: «Zure siñesteak yaregin zaitu. Zoaz narerik». Yesu'k goraldu zun siñestea, maitasunez betetako siñestea da. Emakume arek, nai zuna iritxi zun, ta baita geiago ere, ta bere biotz-barnean zeru-yaureña zeramala pozik zioan, ez, noski, lengo bide lizunetara, bai, ordea, Yainkoa biotzez maitatuz Berari yaíaitzera.

Gertaera ontan Yesu'ren erukia ta maitasuna agertzen zaizkigu. Ogendioak bide onera ekartzeko etoñi zan Yesu. Ogendioa bere ogen astunak bildurtu ta lotsatzen ba'dute, damu biziz ta maitasun aundiz Yesu'rengana yoan, eta Yaunak, ematar ari bezela, abegi ona egin ta ogenak asketsiko dizkio. Yainkoarekiko, bakoitza bere neurñan, guziok gera zordun, ta zor ori ezin ordaindu; guzioi, maitasunaren neurñiz askesten zaigu; ta or adierazten zaigu, Yesu'ri zor diogula, Berak askesten digula, Bera maite izan bear dugula.

Ta emakume au nor zan? Luka deunak bakañik edesten digu gertaera eder au, ta ark ez zigun emakume aren izenik esan.

Emakume au, ta Mari Malen, ta Lazar'en a'eba Mari, iru emakume, bi, ala bat bera dira? Oña or gai erabakigaitz onetaz dauden iru eritziak.

Lenbiziko eritzia: Iru emakume dira.

a) ematxar ori ez da Mari Malen, ezta Lazar'en a'eba Mari ere.

1) emakume aren izena Ebaingeriak ez baitute esaten, ta beste biak maiz aipatzen baitira.

2) Lazar'en a'eba Mari ematxar izan zala esateko ziorik Ebaingerian ez da ikusten.

3) Mari Malen, be'iz, ematxar ori zanik Luka deunak ez du esaten, ta elka'ren artean berezitzen ditula esan diteke, o'ren izenik ez baitu aipatzen, ta beriala, u'engo atalean, Mari Malen ezaguna bezela agertzen baitu.

b) Mari Malen ta Lazar'en a'eba Mari, bi dira, ez bat.

1) Lazar'en a'eba, Mari, besterik gabe deitzen da; bestea be'iz, Mari Malen, ta Lazar'en a'eba danik esan gabe.

2) Mari Malen Magdala irikoa zan edo an bizi zan; Lazar'en a'eba, be'iz, Betani'n.

Biga'ren eritzia: bi emakume dira. Eritzi au dutenak, Mari Malen eta Lazar'en a'eba Mari bat bera dala diote, ta ori egiztatzeko zioak beste bi eritzietatik artzen ditute.

Iruga'ren eritzia: emakume bat.

1) Luka deunak VII, 36-50, ematxa'az ez ezaguntzat bezela, ta VIII, 2'gn. bere izenez aipatzea ez da a'itzeko; ematxa'az itz egitean, bearbada, egokiago irudituko zitzaion aren izenik ez ipintzea, edo, agian, Ebaingerian sartu ziteken agiri bat arkitu zun.

2) Mari Malen, zazpi txe'ren ilki izan zitzaizkiolako, ematxar izan zala ba-dirudi.

3) Yon'ek, XI, 3'gn. dio: «Mari, Yauna gantzuriñez igurtzi ta bere adatzez oiñak legortu zizkiona zan, ta aren neba Lazar gaixorik zegon». Itz auek, Betani'n egin-igurzketa ezin esan, gero yazo zalako, ta bai, ordea, Luka deunak VII'gn. atalean dion igurtze artaz. Beraz ematxaía ta Mari Malen ta Lazar'en a'eba bat dira.

Elizak Mari Malen'en yaia Uztailaren 22'gn. ospatzen duanean, iru emakume oiek bat bezela aipatzen ditu; ta gai ontaz ezer erabakitzeke, iru emakume oiek bat dirala diola dirudi.

Bukatzeko: Elizaren isil-eritzi au artu ditekela erizten diogu, baiña bakoitzak atsegin zaion eritzia euki dezake.

E'iz e'ri. (Lk. VIII, 1-3)

Simon parisaita'enean gertatua edestu ondoren, Luka deunak dio, Yesu «iriz iri ta e'iz e'ri zebilela». Garai artan Galilai'n ertz batetik bestera ibili zan, «Yainkoaren yaure'iaz Be'ri Ona iragartzen ta alda'ikatzen».

Ibili-aldi auetan «Yaunakin amabiak zioazan» amabiok aukeratu zitunetik laguntzaile baitzitun. Baiño auez gainera, Yaunaren ondoren «txe'en satsu ta erietatik sendatutako emakume batzu ere ba zioazan. Auetatik bat «Malen deritzen Mari, zazpi txee'n satsu ilki izan zitzazkiona». Mari Malen onetzaz arestian mintzatu gera, Simon parisaita'enean Yesu igurtzi ta Lazar'en a'eba Mari iru izeneko auek bat ote diran agertzeko. Dirudinez, Mari Malen Magdala irikoa zan, ta Yaunak arengandik ogenen e'ro ziran zazpi txee'n bota zitun. Emakume

auen artean ba zan ere «Yone, Erode'ren otseinburua Kusa'ren emaztea». Au, Erode laurdenburuaren etxean bizi zan, ta Yesu'ren itzaldiak entzun ta Aren alatzak ezaguturik, Yesu'ren ya'aitzaile egin zan. Luka deunak beste emakume on auen baten izena ezagu-arazten digu: Susana; baiño aren izen polita besterik ez dakigu, Susana itzak zitori adierazten baitu.

Ta beste emakume on askok Yesu'ri ya'aitzen zioten. Auek guziek «beren ogasunez Yesu sorozten zuten». Israeldaren artean oitzen zan, emakumeak, beren ogasunez, irakasleei yateko ta yazteko bear zutena ematea, ta emakume on auek Yesu'rekin berebat egitea ez zan a'itzeko.

Yaunak onela itzez baka'rik ez, egitez ere agertu zun lander ta landertasun-zale zala» aberats izanik (Yainko baitzan) gugatik beartsu egin zalako». (Korint. 2.^a, VIII, 9)

Yesu'ren ama-senideak. (Mt. XII, 46-49)

Mk. III, 20-21; 31-35; Lk. VIII, 19-21)

Orain edestuko duguna, Matai, Mark eta Luka deunek ez dute aldi berean gertatua ipintzen; Mark deunak, amabi bidalien aukera ondorentxe dakar; Matai ta Luka deunek, be'riz, geroxeago. Bi auei ya'aituz emen edestuko dugu; ta Mark deunak gertaera onen ba'uan sartzen dun idazlarien eraso, Matai ta Luka deunek edesten duten tokian ipi'niko.

Kaparnaun'en gertatu zan; Yaunak uri au aukeratu baitzun egon-lekutzat, andik e'rietara Be'fi Ona alda'rikatzera irteteko. Aietako egun baten, alda'rikatzen ibili ondoren, «ba-datoz etxera».

Kepa'renera noski, ta «bertara beriz gizataldea bildu zan», ta etxe baruan ainbesteko taldea egonik, Yesu'ri ta ikasleei «otasirik ere ez zien uzten».

Gizataldea beti Yesu'ren ondoren zala, ta ogia artzeko astirik ere uzten ez ziotela «beretaiak entzunda, Artaz yabetzeko irten ziran, «burutik egiña duk baitzioten». (1)

Yesu'ri bere aideetatik batzu yaraitu zioten, ta besteak, Aren ondoren ez yoanaren, Aren befi yakin nai oi zuten. Egiten zitun itzaldi ta alatzak ba-zekizkiten, baita eriz efi Befi Ona zabaltzen nola zebilan ere, ta ainbesteko lanak, bere buruaren ardura izatea eragotzi ta osasuna galduko ote zun bildura zuten noski. Bearbada, ere, parisaitaren bildur ziran, ta ezer baiño len, Artaz yabetu nai zuten.

Yaunaren aide ta auzokoen erabaki ontan beste zerbait oartu bear dugu. Auek Yesu txikitandik ezagutzen zuten, ta yakintza gabeko edozein langile bezela zala erizten zioten. Ogei ta amar urtez, efi txiki ezkutuan, langile bizikera egin ondoren, ta Arengan ezer berezirik ikusi gabe, ora, etxea utzi ta batbatean, eriz efi aldarikatzen ta alatzak egiten asi zala entzun zuten. Afitu ziran, noski, ta ez ori bakaik, Arengan siñestetik ez zutenek egiten zitunak ez zituten ontzan artzen, eta zera-man bizikera ta lan aietatik, Berak nai ez ba'zun ere, aldendu nai zuten. Auek ziran beretairen asmoak Artaz yabetzeko irten ziran.

(1) «Baitzioten» ori, onela ere ulertu diteke: «burutik egiña duk» Yesu'rengandik esaten beretaiak enizun zutela, ta ez, bearbada, beretaiak beaiek Yesu'rengandik ori ziotela. Lagrange A'k eritzi au du (Evangile de Jesus Christ, 163'gn. or 1'ko oara.

Azaldu dugun txatal au Mark deunak bakañik dakar; ta ba-dirudi, txatal oni dagokiola ere 31-35'raino dion au:

«Ordun ba-datoz Aren Ama-senideak, eta lekorean gelditurik, Ari deika mezu dagorkiote. Ta gizataldea baranoan eserita zegola, desaiote: «Ara, lekorean dituzu Ama-senideak zure zai». Ta aiei erantzuki, esan zun: «Nor dut Nik ama, ta nor ditut senideak? Eta inguruan eserita zeudenei, so egiñik esan zien: «Ona emen nere ama ta nere senideak. Izan ere, Yainkoaren gogoia egiten duna, orixe dut anai, aieba ta ama».

Yesu'ren senideekin Andre Mari ere ba-zetoñen. Andre Mari'k ere, beretañen eritzi ta asmoak ote zitun? Ez noski. Ba-zekin, Semea Yainko zula, ta lurgaiñean ze egikizun guren bete bear zun; ta bai ere zekin, Aitaren agindua bete bear zunean, gainerako guziak alde batera utziko zitula. Gogoan zeukan, noski, oraindik, amabi urte zitularik Yerusalen'go yau-retxean arkitu zutenean esan ziona: «zertarako nere bila ibili, ordea? Ez al zenekiten nere Aitarenean egon bear dudala?» (Lk. II, 49).

Zertarako zetoñen, ba Andre Mari? Agian onezkoak egiteko. Aideek zuten asmo artan setatsu yañi ta bakañik utzi ezkerro, okeñen bat egingo ote zuten bilduñia zeukan, noski, Andre Mari'k; ta aiei lagundu ezkerro, beñiz, naretuko zitula, ta istilurik ez zala izango itxaropena ba-zeukan. Ta, bear bada, beste asmo bat ere ba-zun Andre Mari'k. Bere Semea siñesten ez zuten aide aiek, Yesu siñestera ekartzea, aide zuten Ura, Mexia zala ezaguaraztera, beste edozein bezela zala uste zuten

Ura, Yainko zala aitoáraztera. Yesu'ren gurutz-oiñean Andre Mari'kin, onen aizpa Mari Keleopa ta Yakob gaztearen ta Yose'ren ama Mari zeuden; ta Yesu'ren igokunde ondoren, Eliza sortu-beñian, bidaliekin ta emakumeekin, Yesu'ren Ama Mari ta senideak zeuden. (Bid. eg. I, 14) Senide auek Yesu siñes-tera yartzeko, ez zun, noski, Andre Mari'k lan gutxiena egin.

An zeuden, ba, Ama-senideak, ta Yesu'rekin ezin egon, ainbestekoa baitzan an zegon gizataldea. Ta mezu bat igorí zioten esanaz, ama-senideak lekorean zai zitula.

Yaunak ordun, olakoetan oi zun bezela, entzuleen biotzak eta asmoa lurgaiñetik gora yasotzeko, esan zien: «Nor dut Nik ama, ta nor ditut senideak?» Eta inguruan eserita zeudenei so egiñik, esan zien: Ona emen nere ama ta nere senideak. Izan ere, Yainkoaren gogoa egiten duna, orixe dut anai, a'eba ta ama».

Yesu'k itz auekin ez zun adierazi izan nai, Andre Mari ta senideak ez zitula Amatzat eta senidetzat ezagutzen. Yaunak Andre Mari'ri zion maitasun neufigabea, ta onekiko ardura beti ta batez ere gurutzean agertu zitun. Beste zerbait, ta gu-retzat pozga'ri dana, adierazi nai izan zun: aiek odolez bereta'ak ba-zitun, Yainkoaren itza entzun ta betetzen dutenak gogoz be-reta'ak ditula, bere gogo-aide ditula; ta ama ta senideak maita zitun bezela, Yainkoaren naia egiten ba'dugu. Yesu'k maiteko gaitula ta egizko senidetzat ezagutuko gaitula. «Izan ere, Yainkoaren gogoa egiten duna, orixe dut anai, a'eba ta ama».

ZAZPIGAÑEN ATALA

ZERU-YAUREÑITZAZ ALEGIAK

Alegiak: zer diran, gaia ta azalpen-arauak

Alegien iluna

Oraindaiño ikusi dugunez, Yesu'k argi ta garbi, guziek ulertzeko eran, irakasten zien, mendiko itzaldi guren artan batez ere; gaurgero, ordea, zeru-yaureñiko Beñi Ona alegi bidez aldafiakatuko die.

Saítan, zerbait adierazteko zerbait oren antza dun irudikiz bekaldetzen edo konparatzen du. Ori duzu alegia; ta alegiaren indaía elkargai diran oien antzak sortzen du. Alegian, elkar-egokitzen diran oien arteko antza, lurgaiñean gertatzen diranetatik artzen da; augatik alegia ta ipuia bana dira.

Sortaldeko eñiak alegi-zaleak izan dira beti, ta irudimen bizia baitute, irakatsi nai dutena, indartsuago adierazteko ta gogoan obeto eukitzeko, alegiz apaintzen dute.

Itun Zaíeko idazti deunetan alegi asko daude, Yainkoak israeldaíei auen mintzo antzera irakasten baitzien; eta Itun Beñian, beñiz, Yesu'k esandako bikaiñak eta mamitsuak dauzkagu.

Ebaingerietako alegia au duzu: goitiko egiren bat, emen-goan antzeko irudikiz azaltzea. Beraz, alegian iru auek dauzkazu: goitiko egi bat, onekin antza dun irudiki bat, eta bi oiek elkar-egokitzea. Alegia ulertzeko, itzak zer esan nai duten ulertzea ez da aski, irudikia ere aditu bear da. Au Israel'go

erian gertatzen ziranetatik artua dago; augatik israeldarren bizi-
kera, oitura, ta gizartea ezagutzea alegiak ondo ulertzeko bea-
r-ekoa duzu.

Yesu'ren alegitan, azala ikusita besterik gabe ez da aien
guna beti ulertzen. Yeronima deunak Salomon'en Esakun edo
Proberbi'taz diona, alegietaz ere esan diteke: «lur ba'uan u'ea,
intxaur ba'uan mamia. ta morkots arantzadunaren ba'uan gaz-
taiña bilatzen ditugun bezela, alegitan ere goitiko egia mami
ba'uan bilatu bear dugula».

Irudikia goitiko egiari egokitze ontan, bi bazter auetatik
aldegin bear dugu. Batzuek, alegiaren guna ta zer-nola guziak
ere gogabidez adierazten ditute, guzi oietan goitiko egia adie-
razi edo adierazi nairik. Sasi-eritzi onen aurka Augustin deunaren
itzak eka'ri ditzakegu: «yazotzat edesten diran gauza bakoitzak zer-
bait adierazi nai dutenik ez uste izan, auek zerbait adierazi-gai
danarengatik ezartzen dira. Golde-mutu'ak baka'rik lu'ra u'ratzen
du: au egiteko, ordea, gai'nerako golde-zatiak ere bea'rekoak dira...
Orobat ere, edesti-iragarkian deus ere adierazten ez duten
zerbaitu esaten dira, baiña auen bidez zerbait adierazten duten
aiek elkartu ta lotzen dira».

Beste batzuek, ostera, alegiaren guna baka'rik gogabidez
adierazten dute, gai'nerako zer-nola guziei goi-asmo ori eman
gabe. Auen eritzia ere ez da zuzena, Yesu'k Berak alegiaren
guna ez ezik, zenbait inguruko ere gogabidez adierazi baitzitun;
esaterako, berealaxe ereilearen alegian aipatzen diran txori,
arantza ta abar. Beraz, alegiak azaltzeko, auen yoera ta nora-

beaía begien aúrean euki bear; yoera au, goitiko egia irudikiz adieraztea da; augatik alegiaren guna ta au argitzeko esanak gogabidez azaldu bear dira, gaiñerako xeetasun guziak apain-gaítzak arturik.

Alegia, berez, egi ilunen bat argi adierazteko. esaten da. Alaz ere, Yesu'k, alegi bidez, irakasten zien goitiko egia, batzutan eíaz ulerkoía, besteetan ulerkaitza, ta maiz egi ori ostendurik ageri da. Askotan ba-dirudi ere Yesu'k irakasten zun ura, alegiz iluntzen zula. Ta zergatik oíela irakatsi?

Ereilearen alegia esan ondoren, ikasleek galde ori egin zioten Yesu'ri esanaz: Zergatik alegitan darauskiezu?» (Mt. XIII, 10) Alegi ori esan baiño len, alegi antzo mintzatu zan, esan zunean: «ez dute sendoek sendagin beaíik, gaixo daudenak baiño». (Mt, II, 17); «baru egin ote dezakete ezteilagunek, ezkonbería aiekin dagoiño? (Mk. II, 19); ta mendiko itzaldian esan zienean: «zuek zerate luíarekiko gatza», «zuek zerate gizargi», «zuen txirlaíiak ere txeríen aúrean ez iralki». Alegitxo auek entzun-áren, ez zioten deus ere esan. Ereilearen alegia esan zienean, beíiz, ikasleek (1) antz eman zioten beste era beíi baten así zala Yauna irakasten; aíturik zeuden, noski, gizataldeari ondo

(1) Julicher, Loisy ta adimentiar askok au diote: Ebaingerietako alegiak, berez eta Yesu'ren asmoz, asieran argiak eta, u ertezezak ziran: pixkana, urteak igaroz, ilun egin ziran; gero, alegien iluntasuna aogarbitzeko, ta bide batez yuduen ez siñestea ta biotz gogorkeria zergatik izan zan adierazteko, beste gizaldietako kistaíak asmatu zuten, Yesu k alegitan itzaldi ilun eta adikaitzen bidez) irakatsi zula, entzuleengan Isai'ren iragarkia bete zedin.

Adimentiar oíen eritzia, kistaíak ezin onartu dezake. asmakizun oiek ez n egiztatu ditezkelako, ta batez ere Ebaingeriek eta Elizak diotenen aurka daudelako.

ezin ulertu ziran alegi bidez itz egiten zielako. Augatik ikasleek galde ori egin zioten.

Oni buruz, Yesu'k erantzuki, esan zien: «Zeru-yaureñiaren mami ostena ezagutzea zuentzakoxe dagolako; aientzako, beñiz, ez dago». (Mt. XIII, 2). Yaunaren erantzunak agertzen du, ikasleei bezela gainherakoei zergatik irakasten ez zien. Yainkoak bere eskar eta emaitzak nai ditunari ta nai dun neñiz ematen dizkio; zio oñez gainhera; ikasleak menak eta zintzoak ziran, eta auei zeru-yaureñiaren mami ostena ezaguraziko zien.

Gizataldeari, ordea, alegitan adieraziko; ta Yaunak bazun zergatik ola ari. Orduraino eman-irakaspenak: zeru-yaureñiko zori onak, Lege Beñia Zañari buruz nolakoa zan, egite onak betetzeko aolkuak, emengoak nardatuz zerukoetara yo bear dala ta abar, gizataldeak zuzen ulertzea eñaza zan, ta gai oietaz, Yaunak argi ta garbi itz egin zezaken. Gaurgero, ostera, zeru-yaureñitzaz beste era batera irakatsiko zien. Izan ere parisaitar etsaiei, ta gizatalde berekoi ta aldakoñari egi gurenak adierazteko arduraz ibili bear. Parisaitaiek eta idazlariak beti zelatan eta nola Yaunari erasoko aitzaki-bila zebiltzen: ta gizataldeak, beñiz, Mexia'ren yauralditzaz amets asko zitun buru barnean. Ta Yaunak Beñi Ona aldañikatu bear zun, irakaskintza ezin utzi zezaken; ta etsaien auñean irakasteko, ta gizataldearen amets zoro aiei indañik ez emateko, alegitan adierazten asi zan. Au zan biderik egokiena.

Ébaingeriek beste zio bat dakartela ere ba-dirudi: «Zeru-yaureñiaren mami ostena ezagutzea zuentzakoxe dagolako; aien-

tzako, beñiz, ez dago; daukanari emango baitzaio, ta garatzazal egingo da; ez daukanari, beñiz, daukana ere kenduko zaio. Argatik alegitan darauskiet; dakustelarik, ikus ez dezaten, ta dantzutelarik, entzun ta uler ez dezaten». (Mt. XII, 11-13)

Itz auetan agertzen danez, Yaunak alegitan iluntasun ori yuduen gaiztakeria zigorkatzeko ipiñi zun. Parisaitaiek eta idazlariek, gaiztakeriz, itsu zeuden; ta eña ere, gaiztoz ez, baiña itsu ere zegon, ta Yaunarekiko ez zan zintzo. Nola ordea? Gizataldea ez al zan, ba, beti Aren ondoren eta lekarora ere ez al zion yañaitu? Bai, noski. Baiña Yesu'k ere esan zien: «Zin zinez dasaizuet: ogietatik yanda ase zeratelako, ez, ordea, ikusitako alatzengatik, bila zatozkidate». (Yon. VI, 26) Gizataldeak, gogoaren ona baiño gorputzarena bilatzenago zun, aien ametsetako Mexia'ren ondoren zebiltzen; ez, ordea, egizko Mexia'ren bila; gizataldea berekoia ta aldakoña zan; Yauna maite zun baiña ez Ark nai bezela, Arengan siñesten ez baitzun.

Beraz, zeru-yaureñikoak adierazteko, Yauna begi-erne ibili bear. Eñiak, siñestun ez izanañen, Yesu'ren irakaspenak onartu ta siñestun izateko asmo zintzoa agertu ba'lu, alegi bidez irakatsi beñik ez zun izango. Baiño Mexia'ren yauralditzaz zituñen ames zoroak, biotza itsutzen zien Yaunaren irakaspina onartzeko. Augatik Yaunak, zeru-yaureñiaren asiera apala, zabaltze indartsua ta gero izango zun aunditasun bikaiña alegitan adieraziko zizkien.

Alegien bidez ilunki irakatsiz Yaunak itsu aienganako eñukia agertu zun, oñela laiño artean bezela ostendurik adieraziz

yakin-miña sor-araztea nai baitzun. Augatik itzaldi asieran esan zien: «Entzuzute», ta bukaeran, beñiz, «entzuteko beláři dunak, bentzu» (Mk. IV, 3, 9) Kisostomo deunak itz auetaz dio: «Īlunki itz e iten dunik ez dio Yaunak; ikasleek egiten zuten bezela, gizataldeek ere Beragana yoan, eta galde egin zezaioken; baiña ez zuten nai, alpeñak eta utziak ziralako. Zer diot, ordea, ez zutela nai? zearo bestaldera egiten zuten; ez zuten siñesten, ez entzuten, ta oiez gaiñera, erasotzen zioten, ta entzuten zutena txartzat artzen zuten». (P. G. LVIII, 473) Alaz ere Yaunak, aienganako erukiz, irakastez ez zan atertzen; Kisostomo deunak dio: «Yuduek ez gaizkatzea edo salbatzea Yaunak nai izan ba'lu, isiltzea aski zun, alegitan irakatsi beañik ez zun; bestaldera nai zun, ordea, alegien iluntasunbidez yakin-miña eragitea». Yaunak ori nai zun, ta oso gutxik erantzun zioten.

Israeldañen itsukeri ta biotz gogorkeri au, Ebaingeriek dakartenez, iragañita zegon:

Ta aiengan betetzen da Isai'k iragañitakoa zionean:

belañiz entzunda ez duzute ulertuko,

ta begiz begirata ez duzute ikusiko.

Loditurik baitago erí onen biotza;

belañi goñak eta begi itxiak dauzka,

belañiz entzuteke,

ta begiz ikusteke,

ta biotzez ulertzeke,

itzul ez dedin ta sendatu ez dezadan.

Zori ontsuak, ordea, zuen begiok, dakustelako; ta zuen belárik, dantzutelako». (Mt. XIII, 14-17)

Isai'ren itzok au adierazten dute: entzuleei, biotz gogor-keriz, igarlearen aldaíkatzea kaltegarí izan zitzaiela. Yesu'ren aldaíkatzeaz ere orixe gertatu zan, israeldárek, gaiztakeriz, itsu zeudelako. Yainkoak, betidanik, oien gaiztakeria au'etik ikusi, ta igarlearen bidez adierazi zun; baiño Yainkoak ori au'etik ikusi ta iragaí zulako, ez zien israeldárei o'etara eragin. Israeldárek yarei ziran Yesu'ren irakaspena entzun, siñetsi ta Berari ya'aitzeko; gaiztakeriz ez zuten ori egin; aiena baka'rik e'ua. Alegiak ilunak ziran, baiño aien onerako, yakin-miña sortu, galde egin, ta Be'ri Ona onartzeko. Ikasleentzat ere ilunak ziran, baiño galde egiten zioten, eta Yaunak, zeru-yaure'íaren mami ostena adierazten zien; gero Be'ri Ona lurbira osoan zabaltzeko, aiek irakasle izango. Augatik, gaurgero, ikasleei bereziki ta argi irakatsiko zien.

Alegiei buruz, laburtxo ba-da ere, aukerak eman ondoren sar gaitezen arlo eder bikain ontan, Yesu'k zeru-yaure'ítzaz eman-irakaspenen mami gozo ta indartsua dastatzeko

Ereilea

Egun batez, Yesu Genesaret aintzírako ipar-sartaldean, Kaparnaun'dik urbil zegon. Toki ede'ra ta aukerakoa itxas ertzurra itzaldia egiteko. «Así zan itxasondoan irakasten. Baiña gizatalde aundia bildu baitzitzaion, ontzira igo ta itxasoan eserí

zan; gizatalde osoa, keñiz, uregiko legoñean zegon» (Mk. IV, 1)

Ta onela zeudelarik, Yesu'k esan zien:

«Entzuzute: ereile bat ereitera irten zan. Ta ereitean, azi batzu bide ondoan yalki ziran, ta egaztiek etoñi ta yan egin zituten. Beste batzu luña ugari ez zan aritar-tean yalkita, laster erne ziran, luñak mamirik ez zulako. Baiñan eguzkia sortu zanean, eñe egin ziran, ta eñorik ez baitzuten, igartu ere bai. Bestetzu arantzartean yalki ziran, ta arantzak aundi egin zira-nean, alerik ekartzeke ito egin ziran. Besteak, beñiz, lur onean yalki ziran, ta garatu ta azkortuz, ale ekañi zuten, batzuk ogei ta amar, bestetzuk irurogei, ta beste batzuk eun». Ta esan zien: «Entzuteko belañirik dunak, bentzu» (Mk. IV, 3-9). (Beg. Mt. XIII, 3-9; Lk. VIII, 5-8)

Yaunak ain ederki ta biziro edestutako ereintza, amaika aldiz ikusi zuten entzuleak. Galilai ta Yudai'ko soroak bide ondoan daude, orma ta esirik gabe; maiz, soroetan zear bide-txigor estuak agiri dira. Lur guziak ez dira berdiñak, ezta soro baten alde guziak ere. Luña gizenago, ta malatsago; une goñizkak ere agiri dira, ta lur azal oien azpian arkaitza egon oi da; udabeñiko euri yasak buru soil ipintzen ditu. Palaistin'eko nekazariari añi une oiek ez diote kezka aundirik ematen. Lur gizenean, azia esku-zabal ereiten du, ta uñi etortzen dan aietan esku-estu. Arantzak kentzen ez du ardura aundirik, luña eman-koña baita. Ereitzerakoan, azia nun bota begira añen, zenbait ale bide ta bidetxigoñetan erortzen zaizkie. Auetatik ez du ogirik egingo, oiñazpian zapaldu ta galtzen ez diranak, txola-

reak pozik yaten baitituzte. Lur gizenekoak, beriz, ale batek ogei ta amar, irurogei ta eun ekartzen ditu.

Alegia asteko, «entzuzute» Yesu'k esan oi zien. Zerbait edestu aurretik eriak esan oi zun bezela. Kepa deunak, erikoa baitzen, gogoan artuta, aldarikatzean esan, ta Mark deunak Ebaingerian ipiñi. Bukatzeko, beriz, esan zien: «Entzuteko belaririk dunak, bentzu». Ori esanaz, yakin-miña sor-arazten zien, ta alegiaren mamia adierazi gabe utzi zitun, bakoitzak bere baitan gai ori erabiltzeko.

Gizataldea banatu zan, ta Yesu «bakañik gelditu zanean, amabiekin ondoan oi zebilzkionek alegiaz galde zegioten». Auei yakin-miñak galde eragin zien; ta Yesu'k erantzuki, esan:

«Zuek Yainkoaren eribarne ostena ezagutzeko aukeratuak zerate; besteei, ostera, atzekoei, dana alegitan adierazten zaie,
«dakustena ikustez ulertzeke,
ta dantzutena entzutez aditzeke,
atzera iñoiz egin ta ogen-asketsik
iritsi ez dezaten».

Onezkero dasaie: Alegi au ez duzute igartzen? Alegi guziak nola igañiko dituzute, beraz? Ereileak itza darei. Bide ondokoak dira, ereiten zaien itza dantzutenakoxe, Satan'ek etoñita aien biotzetan ereindako itza erazten dienak. Aritar-tean ereindakoak dira berebat, itza dantzuteneko pozik artzen dutenak; baiñan erorik gabe ta koloka baitira, atsekabe edo yazaña sortu orduko, saiesten dira. Bestetzu dira arantzartean ereiñak. Auek dira itza entzun dutenak; baiña gizarteko arazoak eta aberastasun-lilurak,

eta osterantzeko iritsak sartzen zazkiela, itza ito ta alerik gabe gelditzen zaie. Lur onean ereiñak dira, beñiz, itza entzun ta artzen dutela, ale dakartenak, ogei ta amarna, irurogeina ta eunbana». (Mk. IV, 11-20)

Lenbizi adierazi zien, gizataldeari alegiaren mamia zergatik azaldu ez zion. Onetaz lentxoago mintzatu gera. Gero ikasleei alegiaren guna adierazi zien, ta ezin argiago; ulertzeko, aski da irakurtzea. Azia beti ona da, edonun erori aŕen; bai, itza, edo Beñi Ona, ere. Baiña nun erori, alako zitu ematen du. Beñi Ona'ren entzuleak lau taldetan bereizten ditu Yaunak. Batzuen biotz-barnean, bidean bezela, itza erein, ta biotz gogor egonik, oni ez dio eltzen; lur azalean gelditu ta Satan'ek laster erazten die. Beste batzuen biotzean, aŕitartean bezela, azia erortzen da; auek itzaren azia pozik artu dute, biotzari zerbait eltzen dio, baiña eŕorik ez du botatzen, koloka gelditzen da, ta lenbizi datorzkion eraso ta atsekabeak, legortu ta kiskaltzen dute. Yaunaren itza pozik artzea ez da aski: entzuna egiñaz, biotz-barnean eŕotsu egingo da; bestela ez du ziturik emango. Azia itotzen duten arantzak, gizarteko arazo ta aberaski zalekeriak dira. Irugaŕen talde ontakoak, itza ito ta alerik gabe gelditzen zaie. Mendiko itzaldian irakatsi zien: «bi nagusien moŕoi ezin izan iñor»; orain, beñiz, aberaski-zale izatea zenbat dan kaltegaŕi, ta Yaunak oartzen dunez, zalekeri oŕek beste zenbait griña ere ondoren ditu. Laugaŕen taldekoak, itza entzun, artu, ulertu ta biotz on ta zintzoan daukate; entzuna ta ulertua

betetzen dute; auek dakarte zitu ugari: ogei ta amarna, irurogeina ta eun bana.

Aziaren alegia

Berebat zion: «Yainkoaren yaureña, ta gizonak luñean ereindako azia, idekotsu dira. Gizona gau-egun lo ta yaiki bitartean, azia erne ta azten doa aren isilean. Luñak berez dakar, ba, lenbizi belaña, urña burua, gero buruan ale betea. Zitua eldutakoan, beñiz, gizona itaiez laster dator, uztaroa dalako». (Mk. IV, 26-29)

Alegi au Mark deunak bakañik dakar. Onen mamia ez zien Yaunak agertu, baiño nola ulertu bear zuten adierazteko bai bidea erakutsi. Auñeko alegian, Beñi Ona'ren entzuleak lau taldetan berezi zitun; oraingoan eta gerokoetan, Yainko-yaureñitzaz ta onen zabalkundearen legeetaz mintzatu zan. Alegi ontan ere Beñi Ona ta azia, idekotsu ipintzen dira. Gizonak azia ereiten du, baiña erne ta azi ez dio arek egiten; ale-burua lenbailen betetzeko eragitea alpeñikakoa litzake; zitua noiz elduko zai egon bear. Alea berez azi ta burutuko da; ontako astia bear; zitua bere garaian elduko da.

Yainko-yaureñian ere orobat yazotzen da. Beñi Ona ereinda gero, berez eta nai ta nai ez Yainkoak bakañik ezagutzen dun artaraiño elduko da. Yesu'k alegi ontan ez zun adierazi nai izan, Yainko-yaureñiak aro neketsuak igaro bear zitunik zearo betegintzeko; egi au bakañik adierazi nai izan zigun: Yainko-yaureñiak, bein sortu ezkeru, bere-barnean, bizi-eñoa ba-

dula, ta au aski zaiola zearo betegin izateraiño eldu arazteko.

Ta zituak zenbat asti bear du eltzeko, edo Yainko-yaureña betegin izateko zenbat aro igar bear? Bear aiña; Yainkoak nai aiña; ez lenago ez geroago; Berak ipiñitako neuñian beteko da.

Au da alegi onen irakaspina: Yainko-yaureña zabaldu ta betegingo dala; bere-barnean indaía daramala, ta indar au gizonen eraso ta eragozpenak ez dutela ezereztuko. Yainkoak erabakitako garaian zitu ugaria emango du. Bitartean, yaureñikoak ez dute oldarka yardun bear, ezta urduri ta adoregabe egon bear ere, zenbait gauza gertatzen Yainkoak zergatik uzten ditun ulertzen ez ba'dute ere; Bera azia eldu arazten ari baita.

Yesu'k alegi au esan zienean, ikasleek ez zuten, noski, mamiaren irakaspina guzia ulertu. Baiña Yesu Mexia ta Epaila zala ezagutu zutenean, ordun, bai, ulertu zuten; ta Yauna zerura igota Bera gabe gelditu arien, ba-zekiten, aldañikatzen ta zabaltzen ari ziran Yainko-yaureña, erne, azi, burutu, zituz bete, ta zitua eldutakoan, Yesu beñiz etoñiko zala uzta biltzeko.

Irakaren alegia

«Beste alegi bat erakutsi zien, esanaz: «Zeru-yaureña azi ona bere aloñean erein zun gizonaren antzekoa da. Moñoiak lo zeudela, aren etsaia etoñi ta garitartean iraka gainetik ereinda yoan zan. Garibelaía azi ta burutu orduko, beñiz, iraka ere ageri izan zan. Ordun etxeko jaunaren moñoiek arganatu ta esan zioten: «Ez al zenun azi ona zure aloñean erein? iraka nondik du, ba? Ta esan zien: «Etsaiak egin du ori». Moñoiek

dasaiote: «Iraka biltzera gu yoatea nai al duzu? Esan zien: «Ez; iraka biltzean, garia ere arekin agian idoki ez dezazuten. Utzi biak itaiteraiño aunditzen; ta itaiterakoan itailariei esango diet: «Iraka auñenik bildu ta sutarako espalka lotu ezazute; garia, beñiz, nere mandioan abazkatu». (Mt. XIII, 24-30)

Alegi au Matai deunak bakañik dakar. Azi ona ereindako aloñean iraka nastea, israeldañek gaiztakeriz egin oi zuten; augatik alegiak indar aundiago. Iraka azi txar zitalduna da. Gari antza du, baiño ale txikiagoa. Gari-iriña ta iraka-iriña nasturik egindako ogiak, ondoeza ta laña ematen ditu. Erein beñian garia zein ta iraka zein dan ezin antz eman: burutu orduko, ordea, bai, gariaren buru beteak iraka-gaindi zutitzen baitira.

Iraka-alegiaren mamia Yesu'k adierazi zien ikasleei. Matai deunak, beste bi alegitxoren ondoren dakar. Ona emen:

«Ordun gizataldea igoñita, etxera yoan zan. Ta ikasleak alderatu zitzazkion, esanaz: «Aloñeko iraka-alegia azaldu iguzu». Ark erantzuki esan zien: «Azi ona ereiten ari dana, Giza-semea da; aloña, lurbira. Azi ona, yaureñiko semeak dira; ta iraka, gaiztoaren semeak. Iraka erein zun etsaia, txerñen da. Itaitea, beñiz, aldi-amaia; ta itailariak, aingeruak. Beraz, iraka bildu ta eretzen dan bezela, aldi-amaian ere oñela gertako da. Gizasemeak bere aingeruak bidaliko ditu; ta Aren yaureñitik gaizpide ta gaiztagin guziak abazkatu, ta su-labera iraitziko ditute. Ango negar ta ortz-kañaska! Ordun zintzoek beren Aitaren yaureñian, eguzkiak bezela, argi egingo dute. Entzuteko belañidunak, bentzu». (Mt. XIII, 36-43)

Yesu'k eman-azalpena ezin argiago izan; beraz alpeñikakoa da luzeago ta zeatzago adieraztea. Oartu bear dugu bereziki Gizasemearen egikizuna. Yesu Bera da ereile ta epaile; Berak aginduko noiz ta nola uzta egin; bitartean Yainko-yaureñian onak eta gaiztoak batera daude; aldi-amaian uzta bildu ondoren, gaiztagiñak su-labera iraitziko ditu, zintzoak, beñiz, Aitaren yaureñira eramango. Ordun, lurgaiñean Yainko-yaureña bukatu, ta zeruan Aitaren yaureñian zintzo guziak eguzkiak bezela argi egingo.

Alegiak dionez gaiztoak eta onak batera egotea, ta Elizak bere bazkuntatik gaiztagin aundiak ta siñausleak botatzeko eskubidea, ez daude elkarñen aurka. Iñoiz beañekoa da ori egitea, ta garai guzitan egin du, Yaunak eta Bidaliak agindu zuten bezela (Mt. XVIII, 17; Kor. 1.ª V, 1-8; Yon. II, 10) Baiña Elizbatzatik norbait yaurtitzea, beañekoa danean bakañik egin oi da. Ala ere, gaiztagin oiek, onengandik ez dira betiko aldentzen, ta ez zaie zeruko sañera ixten, damu izan ezkerro, askespena iritxita zerurako bidean sartu baititezke.

Zearka ba-da ere, alegitik beste irakaspen bat atara diteke: otzan izan bear dugula. Yesu'k, egin zizkioten gaiztakeri guziak eta eriotza eraman zitun; zintzoak ere «egonañiz bizia auñera atera» bear du. Astia ta Yainkoaren eskaña izan ezkerro, gaiztagiña damu izan ta zintzotu diteke. Lurbiran gaiztagiñak zintzoekin, sendian, abeñian, ondasunetan alkarturik daude; ta gaiztagiñak, gaiztoak diralako, lurganetik kentzea, zintzoei ere kalte egitea izango litzake. Gaiñera, gaiztoak eta zintzoak ba-

tera egoteak, bere alderdi ona ere ba-du, Augustin deunak dionez: gaiztoak zintzoei obeak izateko eragiten baitie aien gaiztakeriak otzanki eramanez, ta zintzoei otoi eta lan egiten dute gaiztoak ontzeko.

Yeben-azia ta orantza

«Beste alegi bat ekañi zien esanaz: «Zeru-yaureñia norbaitek eskuan artu ta bere aloñean ereindako yeben-azia bezela da. Azirik txeeña da ori; garatu ezkerro, beñiz, eltzekaririk aundiena da, ta zugatz egiten da, ta eguratseko egaztiak aren adarñetan abi agitera datoz».

«Beste alegi bat ekañi zien esanaz: «Zeru-yaureñia, emakume batek artu ta, ore osoa murtzitu arte, iru lakari irintan izkututako orantza bezela da» (Mt. XIII, 31-33).

Palaistin'en, azietañ txikiena, yeben-azia da; augatik esakun antzo esan oi zuten: «yeben-azia bezin txiki». Alegi ontan irudikiak, israeldarñek ezagutzen zituzten, Itun edo Testamentu Zarñeko idazteunetan baitzeuden: Ezek. XVII, 22-24; XXXI, 1-15; Dan. IV, 7). Baiña Yesu Kisto'k bakañik iragañi zezaken, zeru-yaureñia sortu zanean ain txikia izan, ta gero aren adarñetan egaztiak abi egiteraiño zabalduko zala.

Guk ikusten dugu, Yesu'k erein zun Beñi Ona ta irasi zun Eliza, gutxirekin asi, ta gizaldiz gizaldi zabaltzen nola yoan dan, lurbira guzia besarkatzeraiño ta Elizaren menpean eñi guzitako gizonak sartzeraiño. Baiña, Yaunak alegi au esan

zun garaian, ikasleei zer iruditu ote zitzaien irakaspena? Auek ez zuten ikusi alegi au betetzen; guk, ordea, bai.

Igokunde bigaramonean, bidali ta ikasleak eun ta ogeiren bat besterik ez ziran; gero Galilai'n, Yudai'n, Samari'n, E'ro-ma'ko e'ri ta lu'aldeetan, ta lurbira osoan zabaldu zan. Yainkoaren eska'ak. gizaldiz gizaldi, giza-gogoan lan egiñaz, zabaltze bikain ori Yainko-yaure'riari eman zion, ta asieran «yebenazia bezain txiki» izaki. Alegiaren mamia ezagutu zutenean, bidaliak poztu ziran, noski, ta biotza adorez beteko zitzaien, Irakasleak ainbeste aldiz aipatu zien Yainko-yaure'ri ura ain zabal eta bikain izango zalako.

Orantza edo azka'ia, iriñetan sartu ta nastu ta izkututzen da. Baiño an ba'uan, dun inda'az, iriña lantzen ari da, ore guzia yaso, aunditu ta murtzitu arte. Orantza iriñetan bezela, Yainko-yaure'ia gizartean. Yainko-yaure'iak bere barnean, Yainkoaren kemena darama, ta au ostendurik eta isilean, lanean ari da guziak bereganatzen, lurgaiñeko gizakume guziak Yainkoarengana yaso ta eraman arte. Orantzak ore a murtziturik yanga'ri egiten du; Be'ri Onak ere, giza-gogoa Yainkoarengana yasorik, Yainkoarentzat atsegin egiten du, gizonari goikoak gozaga'ri izan zaizkiolako. (Kol. II, 3).

Altxor ostena, txirla'ia ta sarca

«Zeru-yaure'ia, landan izkututako altxo'a bezela da. Norbaitek upatu ta ostendu zun; ta artaz poz pozturik. ba-doa, ta ditunak oro saltzen ditu, ta erosten du landa ura.

Beñiz ere zeru-yaureña, txirlaño eder bila dabilan garazlaria bezela da. Txirlaño bitxi bat upatuta, yoan zan, ta zitunak oro saldu zitun, ta txirlaño erosi zun» (Mt. XIII, 44-46) (1).

Bi alegi aukerak ulert-eretzak dira. Yaunak ikasleei adierazi zien, zeru-yaureña zenbateraino dan maitagaño, ta ua iristeko zer egin bear dan. Zeru-yaureña baiño ederañagorik ez dago deus ere. Yesu Kisto'ren Elizan sartu, gero zeruan sartzeko; ori egin bear du gizonak. Ori baiño ederañagorik, bikaiñagorik ta bearañagorik ez dago deus ere. Lurgaiñeko ondasun guzien truke ba'da ere, zeru-yaureña iristen duna, ori bai zori ontsua.

«Baita beñiz ere, zeru-yaureña, itxasora botata edotariko añaik biltzen ditun txinga bezela da. Beterik dagonean, ateratzen dute, ta ur-egian eseririk, onak saskitarako berezi ta txarañak alde iraitzen ditute. Orelaxe gertatuko da aldi-amaian; aingeruek irtenda, gaiztoak zintzotartetik berezi, ta su-labera iraitziko ditute. Ango negar ta ortz-kañaska! (Mt. XIII, 47-50).

Alegi ontan, itxasoa, ludia da, ta botatzen dan sarea, Beñi Ona aldañikatzea. Iraka-alegiaren antza du alegi onek; baiño ontan, Yainkoaren eta deabruaren lana ez da aipatzen. Sarea aterata, bañuan, edotariko añaik zeuden; onak eta txarañak. Zeru-yaureñan ere bitakoak daude: zintzoak eta gaiztoak. Bidaliek giza-añantzale dira, baiña ez dute aiek banaketa egingo. Egi-

(1) Landan izkututako altxoña topatu ta altxoñaren yabe egiteko landa erostea, israeldañen legeetan ez zegoñ gebenduta. Txirla bañuan sortzen dan aña edera, antziña ere, ondasun askoren truke erosi oi zan. Kaisar'ek Katon'en afebari emaitzat eskeñi ziona, sei miloi eñañlean erosi zan.

kizun au aingeruena izango, alegiak dionez. Iraka-alegian ere, gaiztoak zintzotartetik bereiztea, aingeruek egingo zutela zion. Ludi ta gizaldiaren aldi-amaian, aingeruek su-labera iraitziko ditue gaiztoak.

Yesu'ren asmoa zan, alegi auen mamia bidaliek gogoan ondo artzea. Guk ere biotz barnean sartu, onartu ta bete ditzagun, lurgaiñean zintzo izan ta Aitagoikoaren yaureñian beti zori ontsu izateko.

Alegien bukaera

• Alegi sorta au esan ondoren, bukatzeko, esan zien: «Guzi auek ulertu al dituzute?» Bai, Yauna, desaiote. «Oñela, ba», desaiote, «zeru-yaureñiaz yakitun dan idazlari oro, zarberñi bere altxoñetik ateratzen dun etxeko jaunaren antzekoa da. (Mt. XIII, 51-52).

Yaunak ikasleei Yainko-yaureñitzaz irakatsi zien, ta andik auñera areago ta berezikiago. Irakasleagandik ikasia, gero lurbira osoan irakatsi bear zuten, Yainko-yaureñia zabaltzeko. Berñi Ona'ren irakasle izango ziran. Augatik Yaunak esango zun geroago: «Oñá Nik igarle, ikastun ta yakitunak bidaltzen dizkizuet» (Mt. XXIII, 34). Irakasle auek, etxeko jaunaren antzera bere altxoñetik zarberñi atarako ditue. Yaunak erakutsi zien ori nola egin; ta aiek, Itun Zañeko idaztietatik, eta batez ere Yesu'k irakatsietatik atarako zuten Yainko-yaureñiaz irakatsi ta lurbiran zabaltzeko.

ZORTZIGAREN ATALA

GALILAIN ALDAĪRIKATZEA BUKATZEN. ALATZAK

Ekaitza (1). (Lk. VIII, 22-25; Mk. IV, 35-41;

Mt. VIII, 23-27)

Alegi sorta au bukatu ondoren, «egun artako aratsaldean Yesu'k esan zien: «Goazan beste aldera». Ta gizataldea igoririk, ontzian zegonez daramate». Baiña entzuleetatik askok ezin etsi Yesu'gabe gelditzea, ta «zenbait ontzitan yafai zioten».

Ilunabar artan, Genesaret aintziran giro edera zegon, ta ontziak beste egiruntz zioazen. Yesu, egun artako lan eta itzaldiz nekatuta, txopan eseri, burua bururdi gainean ipiñi, ta «lo gelditu zan».

Onetan, bat batean, ekaitza sortu zan. «Aize-erauntsi zakar bat asi zan uñak ontziaren gainera iraitzen ta ontzia betetzen». Genesaret'eko aintzira, mendiz inguratuta, sakonean dago, ta onelako aintziretan, maiz, urak bare egonañen, bat batean menditik yeisten dan aize zakañak uñak yaso ta ekaitza sortzen du. Ta iluntze artan ori gertatu zan. Ekaitzaren erasoasi zanean, ikasleak ontzia zutik eusteko lanari ekin zioten batzuk, besteak sartzen zan ura ateratzen. Ordun ardura aundia bear

(1) Yesu'ren alatz au, Matai, Mark eta Luka deunek dakarte; baiña Beñi Onaren edestian ez dute toki berdiñean ipintzen. Kisostomo deunak dio, Mark deunak toki egokiagoan dakañela Luka deunak baiño.

zan, uts-egite txikienak ontzia azpikoz gain ipiñi zezakelako. Ta «Yesu, beñiz, txopan zegon bururdi gainean lo».

Ikasleak lañi zebiltzen, ta «Yesu'rengana yo, esnatu zuten ta desaiote: «Irakasle, galduak gera, ta aiolarik Zuri ez?. Ta esnaturik, aizeari agindu ta itxasoari esan zion: «Ixo, isilik ago. Ta aizea ibitu zan ta eztialdi aundia etoñi zan».

Itxasoa baretu ondoren, ikasleen biotza naretuz ta aiei irakatsiz, esan zien: «Zergatik oñela bildurtu? Zer dala-ta siñesterik ez duzute?». Ikasleek, Yesu'k egindako alatzak ikusi zituzten, baiño ala ere ez izan, artean, bear zuten siñesterik. Ez zuten uste, Yesu'k, lo egon añen, aien ardura zunik.

Aizea isildu, uñak baretu ta itxasoa len bezela geldi yañi zanean, izututa eta añiturik gelditu ziran guziak. Ta ikasleak ez ezik, besteak ere alkañi ziotsaten: «Nor duk, ba, aize-itxasoai agindu ta men zegiotekan au?».

Alatz ura ikusita, ulertuko zuten zergatik Yesu'k esan zien: «Non dago zuen siñestea?». Yesu'kin dagonak, ta Arennaia egiten ari danak, ez beza bildurik euki ekaitzak eraso añen, ezpaida galduko.

Itxasoan ontzia bezela, ludian Yesu'ren Eliza. Onen kalte ekaitz gogoñak sortu izan dira, baiño Yesu da lemazaia, ta ontzia ez da murgilduko ta galduko.

Gure gogoaren barnean ere ekaitza somatzen dugu. Etsaiak eraso, ta gogoa galtzeko zorian yartzen du. Augustin deunak dio: Ekaitzak galtzen ba'zaitu, zu Yesu'tzaz aztu zera. Yesu zugar lo dago. Dei-egin, ba, ta Berak zure biozean gentza sortuko du.

Genesaret'eko aintzira ibituta gero, «eldu ziran aurreko itxas-egira, Gadara'ren (1) aldera. Ta ontzitik irten zaneke, gizon bat (2) ilobietatik aurkeztu zitzaion, txeren satsiak artua. Ilobietan bizi oi zan, ta inork ez zezaken katez ere lotuta euki».

Deabruak artutako erukañi auek baso ezkutuetan eta utsik zeuden ilobietan bizi oi ziran, ta odol-gaiztokoak eta erasotzailak izanik, auzokoak bilduz eukitzen zituzten, alde aietara urbiltzen ausartzeke.

Yesu'gana yoan zan ua gogora zan noski. «Askotan, ba, oinbiluz ta katez lotuta zegola, kateak eten ta oinbiluzak autsi izaten zitun, ta inork ez zezaken ezi. Ta beti ilobi ta mendietan zebilan gau ta egun oiuka ta bere soina ariz yoka».

«Urutitik Yesu ikusi zuneko, atxintxi eginda, auzpeztu zitzaion, ta oiua aundiz esan zion: «Yaun Goikoaren Seme Yesu, nire ta zure artean zer? Ez nazazu, ala Yainkoa, oinazetu».

«Yesu'k ziotsan, ba: «Irten adi gizon onengandik, txeren satsu ori».

«Ta galde egin zion: Nola duk izena?»

(1) Itxasegiko alde ura. Ebaingeriek, Gadara, Gerasa ta Gergesa izenez deitzen dute. Iru auetatik zein izen zun? Eskier ez dakigu. Baiña dana dala, Ebaingeriek ez diote Gadara'ra eldu zirala (iri au itxasegitik 10 klm. zegon) ezta Gerasa'ra iritxi zirala (au, beñiz, 40 klm. zegon) ezta Gergesa'ra eldu zirala ere, au itxasegitik urbilago egonañen. Ebaingeriek diote oietako eri alde-
ra eldu zirala. Lagrange A k dionez *moqâ edlô* izena dun tokian eta Koursi uriaren urbil dago.

(2) Matai deunak, dio: gizon bi; Mark eta Luka deunek, gizon bat. Auek bereziki dakarte, sendatu ondoren, Yesu'k egin izan zion guzia, Dekapoli'n zabaldu zunarena. Mark deunari yaraituko diogu, zeatzago baitakar.

«Ark erantzun zion: Talde izena dut, asko geralako». Ta a'eren ta a'enez eskatzen zion bazteralde artatik ez yaurtitzeko. Urdalde aundi bat zegon an, mendi ondoan larátzen. Ta txe'erenak zeskaioten, esanaz: «Urdeetara igor gaitzatzu, aietan sar gaitezan».

«Yesu'k aiei, baietz. Ta txe'eren satsuak gizonagandik irten ta urdeetara sartu ziran; ta urdaldea, bi mila buru edo, aldapa bera yauzi zan itxasora, ta bertan ito. Urdazaiek iges egin zuten, ta yasoa irian ta aldaríetan zabaldu. Angoak, beríz, gertatua zer zan ikustera irtenda, Yesu'rengana datoz, ta txe'enduna, taldea barnean euki zuna, eseri, yantzi ta bere senera itzulia dakuste. Ta izutu ziran. Ikusle izanek, beríz, txe'endunarena ta urdeena azaldu zieten».

Gertaera ontan agertzen da txe'erenak edo deabruak gizonetan egin dezaken kaltea. Ziltza gogo'eren bidez gizonen gogoei eraso, ta biotzen nagusi izan diteke. Gogoak ez ezik, gorputzak ere menperatu nai, ta gizonen gorputz-barnean sar diteke ta an nai duna eragin.

Baiña Yainkoa guzien nagusi da, ta txe'erenak ere menpean dauzka. Yesu'k gizagaixo arengandik txe'eren taldea yaurti zunean, Gadara aldeko aiei adierazi zien Yainko zala.

Bear bada norbaitek esan lezake, Yesu'k txe'enei urdaldean sartzen utzi, urdaldea itxasora yauzi ta ito ziralako, ze'ri-yabeei kalte egin ziela. E'fi artan yuda'ak eta siñesgabeak batera bizi ziran ta urdaldean guzien ze'riak zeuden baiño israelda'ek eragotzita zuten ze'riak azi ta txe'ikia yatea. Onela, ba, Yesu'k

eskubidez yoratu zitun. Baiño dana dala, txerendunagandik eta alde aietatik talde gaizto ua bota zulako, ezin esan aiñako ona egin zien, ta augatik urdaldea galtzea aintzakotzat ere ezin artu.

Gadara aldeko aiek ez zuten ezagutu egun artan zori ona eldu zitzaiela, ta bilduez edo, burugabe «asi ziran beren mugatik alde egiteko Yesu'ri eskatzen».

Aien esker txara ikusita, Yesu andik irtetean, «ontzira igotzean, txerendun izanak Arekin egoteko zeskaion. Baiña Yesu'k ez zion onartu; aitzitik, esan zion: «Zoaz etxera, zuretafengana, ta azaldu egiezu Yaunak egin dizun guzia ta erakutsi dizun erukia. Yoan zan, ba, ta Yesu'k egin izan zion guzia Dekapoli'n (1) zabaltzen asi zan. Ta guziak aitzen ziran».

Odol-yarioduna ta Yair'en alaba.

(Mk. V, 21-43; Lk. VIII, 40-56;

Mt. IX, 18-26)

Gadara aldeko gertaera goizean izan zan, noski. Ta egun artan bertan, ikusi dugunez, ontziratu ziran, ta egun artan bertan beste aldera beñiro igaro. Auferko egunean ondartzan gelditu zan gizataldea, an zan beñiz itxasondoan Yesu zetoñen ontzia ikusi orduko. Bearbada, itxaso bat batean nola naretu

(1) Dekapoli'k amar uri esan nai, ta elkartuta zeuden amar uri ziran. Geienak Yordan'en sorkaldean zeuden. Uri aietan bizi ziran geienak siñesgabeak, eta elendañen yakintzetan auferatuak zeuden. Alexandar Yane apaiz nagusi'k yudañen menpean ipiñi zitun (103-76 I. a.) ta gero Ponpei'k (63 I. a.) askatu. Ez zan eraza. antziña ere, amar uri auek zeintsuk ziran esatea Plini'k zarak zionez. Baiña geienen eritziz auek dira: Damas, Piladelpi, Rapana, Zitopoli, Gadara Ipos, Dion, Pela, Gerasa ta Kanata.

zan yakin nairik zeuden, baiño geiago Yesu'ri entzuteko ta alatzak ikusteko gogoz.

Ontzitik irtenda itxas-egian zeudela, «ba-dator Yair zeritzan gizon bat sinagogako nagusietakoa, ta Yesu ikusi orduko, oiñetara auzpezten zaio, ta a'eren ta a'eren diotsa: «Alabatxoa azkenetan dut. Zatoz, ta eskua gainean eza'iozu, sendatu ta bizi dedin».

«Yesu arekin yoan zan, ta gizatalde aundiak ya'aitzen zion ertsatuki». Talde artan emakume bat zioan ere. Gaixoak «amabi urte ezkerro sendagile askorengandik asko yasan ta zitunak oro eralgi ondoren, sendatu-bea'ean, odol-yarioz gaizkiago zebilan», Yesu'k baka'rik senda zezakela siñesten zun, bere baitan baitzion: «Soiñekoa (1) bederen ikutzen ba'diot, sendatuko naiz». Ta gizataldean barna eldurik, soiñekoa ikutu zion. Ta bertantxe odol-yarioa idortu zitzaion, ta soiñean sumatu zun gaitzetik sendatua zala.

«Yesu'k berengandik yalkitako inda'az laster oartuta, e'ia' rengana itzulirik zion: «Soiñekoa nork ikutu dit? Ta ikasleek esan zioten»: Nagusi, gizataldeak itobea'ez lerdakatzen zaitu, ta «nork ikutu nau diozu? Ta baranoan begira zegon, ori egin zuna ikusteko. Emakumea, be'riz, beragan yazoa ezagunik, beldur-ikaraz eto'ri ta auzpeztu zitzaion, egia osorik aitortzen ziola. Ta

(1) Israeldae'ek, Mois'en aginduz, yantziaren lau ertzetan, dindilizka, apain ga'ri bat ipiñi oi zuten. Ezkur antzekoak ziran; ta iru ari zuri ta ari urdin batez egiten zituten. Apaingafiari *zizit* deitzen zioten, ta eramaten zuten, auen bidez. Yainkoari eskeiñitako e'fikoak zirala beti oroitzeko. Au'ean bi ta atzean beste bi zeuzkalen; ta au'eko yantzi zatia bizkar gainera bota ezkerro, au'eko apaingafiak sorbalda gainean gelditzen ziran. Apaingafi auek ikutu zitun, noski, emakumeak

Yesu'k esan zion: «Alaba, zure siñesteak sendatu zaitu. Zoaz nare, ta sendatua zaitez zure gaitzetik».

«Oraindik mintzo zala, sinagogaburuari etxetik norbait datorkio, esanaz: Il da zure alaba; Irakasleari gero nekagarí ez izan. Baiña Yesu'k itzok entzunda, neskatxaren aitari esan zion: «Éz beldur izan; siñetsazu eta besterik gabe sendatuko da».

«Au esanik sinagogaburuaren etxera yaíaitu zun», ta iñor ez zun laguntzat artu nai izan, Kepa, ta Yakob, ta Yon, Yakob' en anaia, baizik».

Etxera eldu «ta dana angoen negar ta gaíaixiz nasia ikusten du. Ta sarturik dasaie: «Zertako iskanbila ta negarok? (1) Nexka ez dago ilik, lo baiño». Baiñan iri zegioten, il zala baitzekiten».

«Bera, ordea, guziak alde eraginda, nexkaren aita-amak eta bere lagunak arturik nexka zetzan tokira sartzen da. Ta nexkari eskutik elduz dasaio: «Talitha kumi» edo berdin dana, «nexka, yaiki zaitez; Neuk dasaizut». Ta bereala nexka yaiki ta ibiltzen asi zan; amabi urte baitzitun. Nexkatxaren gurasoak aítuta zeuden». Ta Yesu'k oartu zien nexkarenganako beara «yaten emateko aginduz». Gaiñera «zofozki agindu zien iñori ere ez yakinerazteko».

Zergatik agindu zien Yesu'k gertatua ez zabaltzeko? Eria, onelako alatz aígaria yazotzen danean, lenbizi aítuta isilik ta gero bat batean aítze ua oiuka zabiltzen asi oi da. Yesu,

(1) Israeldaren artean oitzen zan, norbait il ta berealaxe, ildakoaren etxean, il-eresiak astea. Etxekoek auzokoek, txirula yotzaileek eta iletariak, uluka ta il-eresi yotzen yarduten zuten. Au landeren etxean gertatzen zan, ta aundizkienean areago. Iskanbila au arkitu zun Yesu'k etxe artan sartzekoan.

beriz, ez zan iskanbila-zale. Gaiñera eria aztoratzen zuanik etsaiek esatea ez zun nai. Ta auek aitziki zirala, ez zun Yesu'k garaia eto'ri baiño len etsaiek bere gain eskurik yartzea nai.

Yesu ikasleekin irten zanean, atadin zegon gizataldeak ez zun yakin etxe baruan gertatua, baiño laster «bazteralde artan osoan gertatutakoaren ospea zabaldu zan».

Yesu Nazaret'en

Galilai'n aldarikatzen ibili zanean, Yaunak Kaparnaun'go iria aukeratu zun egon-lekutzat, ta alde aietako erietan eta itxas ertzekoetan ibili ondoren, Kaparnaun'a itzuli oi zan. Ala ere Nazaret'eko iritzaz ez zan aztu, an azi ta ainbeste urteen buruan an lanean ari izan baitzan. Egun batez Kaparnaun utzita, Nazaret'a yoan zan, erikideei ere Be'ri Ona aldarikatzeko.

Nazaret'en aldarikatze au, Matai deunak alegien ondoren dakar. (Mt. XIII, 53-58); Mark deunak, beriz, odol-yariodunaren sendakuntza ta Yair'en alabaren berpizte ondorentxe, ta bi alatz oiek alegien ondoren. Beraz, bi Ebaingelari oiek, Nazaret'en aldarikatzea, esaterako, garai berdiñean ipintzen dute, ta edesteko era ere antzekoa dute.

Luka deunak, ordea, Nazaret'eko yazokun ori, lenago edesten du, Yesu Galilai'n Be'ri Ona aldarikatzen asi zaneke garaian. (Lk. IV, 16-30)

Ta Luka deunak lenago, ta Matai ta Mark deunek geroago dakartelako, yakintsuen artean eztabaida sortu. Batzuen eritziz Yesu Be'ri Ona aldarikatzen asi zanetik, Nazaret'en bein

bakarrik izan omen zan, ta Luka deunak diona beste bi Ebain-
gelariak dakarten garaian ipiñi bear omen da. Beste batzuek,
beriz, diote, Nazaret'en bi aldiz izan zala: Galilai'n aldarikatzen
asi zanean ta alegiak esan ondoren. Lagrange A'k, (1) Luka
deunaren edeskuna bitan zatitzen du: (IV, 16-22) lenbiziko
garaian ipintzen du, ta (22-30) bi alatz oien ondoren. Lebreton
A'ren eritziz, Nazaret'en aldarikatze ori bein yazo zan, ta Matai
eta Mark deunek dakarten garaian. Eritzi au yaraituz emen
edestuko dugu.

«Nazaret'en azi baitzan, bertara etofi ta sinagogan, oi zunez,
sarturik, irakurtzera yaiki zan. Isai igarlearen idaztia eman zioten,
ta zabaldu zuneko, idaztune au upatu zun.

«Yaunaren atsa nere gainean;
Berak gantzutu ta bidali nau, ba,
landerei Beri Ona ekartzeko,
biotz garbaitsuak sendatzeko,
lotuei yareikuntza,
itsuei ikusmena,
ta atsekabetuei atsaldia eskeintzeko,
ta Yaunaren adei-urtea aldarikatzeko»,

Ta idaztia bildu ta arduradunari itzulitakoan, eserí zan.
Ta sinagogan guzien begiak zeuden Arengana so ta so. Asi
zan, beraz, aiei esaten: «Gaur bete da idazkun au zuen belarí-
etan». Ta guziek adei zekarkioten, ta Aren aotik sortzen ziran

(1) L'Evangile de Notre Seigneur Jesuchriste.

itz ederetaz aíturik, zerasaten: «Ez al duk au Yose'ren semea? Ta Berak esan zien: «Esan zaía esango didazute, noski: sendalari, zero'ren gaitza erauzi. Kaparnaun'en egin omen duzun dana, emen ere, zure eíi ontan egizu». Esan zien ere: «Ziñez dasai-zuet; ez dago igarlerik bere eíian aintzat arturik. Emakume alargun asko Israel'en ba-ziran Eli'ren egunetan, iru urte ta sei ilabetez ortzia itxirik zegola, gosete goía lur osoan sortu zanean. Ala ere, Eli ez zan aietako iñorengana bidalia izan, Sidon'go Sarepta'ra baiño, alargun bategana. Baita Elisai'ren egunetan legenardun asko ere Israel'en ba-ziran; ta aietako iñor ez zan garbitua izan, Naaman Siriáa baiño».

Itzok adituta, guziak sinagogan ase'rez bete ziran, ta yai-kirik, Bera iritik yaurti ta aien iria yaíta zegon mendi tonto'era eraman zuten, andik amiltzeko. Bera, beíz, aien erditik mara mara zioan». (Lk. IV, 16-30)

Yesu'ri yaíaitzen zion gizataldean, nazareta'ak ere egongo ziran, noski. Bearbada, mendiko itzaldia ta alegiak entzun zizkioten; egin zitun alatzetatik zenbait ere ikusi, edo aien beíi beintzat izango zuten. Auegatik Yaunaren eíikideak aítuta zeuden noski. Baiña parisaita'ek eta idazlariak egiten zuten etsai-lana, agian ere, ezagutzen zuten: Yesu'ren egite guziak zelatatzen, Ari erasotzen, Aren aurka birao esaten zebiltzela bazekiten. Ta parisaita'ei ta idazlari'ei ainbesteko itzala ta bildu'á zietelako, bearbada, nazareta'en biotz-barnean Yaunarenganako gofotoa ere sortu zan. Gaiñera Kaparnaun aldean ainbeste alatz

egitea, ta bere eñian ez agertzea ta eñikideak aztuta bezela euki-
kitzea mingañi zitzaien.

Yesu bere eñian sartu zaneko, nazaretañak ikusnai aundiz
zeuden. Auen begietako, yantzi ta gaineraoetan, lengoa zirudin.
Zai zeuden, ba, an bere eñian esan eta egingo zitunak ikusteko.

An gertatu zana, iru Ebaingelariak larunbat egunez yazo
zala diote. Elduzan, ba, larunbata; ta ainbeste urteen buruan
oi izan zun bezela, Yesu sinagogara yoan zan. Oi zuten bezela,
Mois'en idaztietatik zerbait irakuñi, onen ondoren emezortzi
onespenak esan zituzten, ta gero Yesu'ri Itun Zañeko idaztia
eskeiñi zioten, igarleetatik zerbait irakuñita aiei adierazteko.
Yaunak, biribil batutako nañu-zeñenda luzeak zabaldurik, Isai'ren
txatal ori arkitu zun. (Lk. IV, 18-19; Isai LXI, 1-2)

Isai'ren iragarki au, begi-begikoa zun Yaunak. Yon Ukuz-
leak igoñi zizkionei, iragarki ori esan zien, galde egin ziotenari
erantzun ta bere mezuaren aitor emateko. (Mt. XI, 5) Gaur,
eñikideei, Isai'ren itzok adieraziko zizkien, ta itzaldia asi zun,
esanaz: «Gaur bete da idazkun au zuen belañietan».

Irakuñi zuna, Mexia'z mintzo zan. Yesu'k, Mexia zala
argi aitortu gabe, Mexiari zegozkionak bere buruari egokitu
zizkion. Yainkoaren Arnasak edo Espirituak gantzutu edo igur-
tzi zun, ta onela eskar guzien sorburua eman. Berak ere gizar-
tera bidali zun, beartsuei Beñi Ona emateko, ogenaz eta Mois'
en lege-pean egonik gaizkakundea nai zutenen biotzak Yainko-
aren eskañez sendatzeko, deabruaren menpean loturik zeudenak
askatzeko, itsuei ikusmena, ta Yainkoa ezagutzen ez zutenei nor

zan agertzeko, atsekabedunei atsekabeak kentzeko, ta ordudanik Yainkoak eskeintzen zun askespena ezagu-arazteko.

Itzaldian auek adieraziko zizkien. Entzuleen artean Andre Mari ere an egongo zan noski, ta bere Semearen itzaldiak biotza pozez beteko zion, Mexia bezela agertzeko garaia eldu zalako. Baiño poz o'ekin batera kezka au ere ba-zun: aide, adiskide, ezagun ta gain'arako e'rikideek itzaldi ura nola artuko ote zuten? Mexia zala siñetsi ta ya'fai'ituko ote zioten?

E'rikideak adei zekarkioten, a'iturik zeuden, «Aren aotik sortzen ziran itz ede'etaz». Baiña gibel-beldur ere zeuden; esaten baitzuten: «Nondik oni onenbesteko sena ta inda'ra? Arotzaren semea ez ote duk au? Mari ez ote zeritzak onen Ama ta onen anaiak, Yakob, Yose, Simon ta Yuda. Ta onen a'eba guziak ez ote zeudek gure artean?» (Mt. XIII, 54-56) Esango ba'lute bezela: Ze eskubidez datorkigu ori guri irakastera? Ondotxo ezagutzen dugu, o'eren itzak siñesteko. Guretzako arotz besterik ez da izan, o'eren guraso ta anai-a'ebak ezagutzen ditugu, ta o'ek guri irakatsi? A'otzak siñetsi bearko diote, guk beintzat ez. Beste tokitan alatzak egin omen ditu; egin ditzala emen ere.

Yesu'k ba-zekin, siñesterik ez zutelako ta gibel-beldur ziralako, alpe'rikakoa zala aien au'ean alatzak egitea, Mexia zala ez baitzuten siñetsiko. Augatik ez zitun alatzak e'uz egin. (Mt. XIII, 58) Baiña adierazi zien aien siñesgabea bekaizkeritik sortzen zala, andik irten eta aien gain yaso zalako, ta o'egatik esan zien: Ziñez dasaizuet: ez dago igarlerik bere e'ian aintzat

arturik». Ta gogorazi zien Eli ta Elisai'k alatzak egin zitutela, ez, ordea, erikideentzat ar'otzontzat baiño. Kaparnaun'en egiteaz, ba, zergatik ar'itu?

Kaparnaun'goak aipatzen eta israeldar'ek bazterturik siñesgabeengana yoateak, sinagogan zeuden guziak asezez bete zitun. Orobat gertatu zan Paul deunak Yerusalen'go yauretxean bere onbideratzea edesten ari zanean, Yaunaren agindua yakin-eraso zienean «Zoaz; ur'utiko atzer'ietara bidaliko zaitut-eta» (Bid. eg. XXII, 22) Entzule guziak oi'u atera zuten, esanaz: «Ken lu'etik or'ako ori; ez da bide or'elakorik bizi izatea». Izan ere israeldar'ek ezin eraman zuten, beraiek gaiztetsi ta siñesgabeetara yoatea. Nazaretar'ek, ba, Yesu «iritik yaurti, ta aien iria yar'ita zegon mendi tonto'era eraman zuten, andik amiltzeko». Baiña artean Aren ordua ez zan eto'ri, ta «aien erditik lasai lasai zioan».

Amildegia ori, batzuek diotenez, Nazaret'etik bi kilometrora ego-sartaldera omen dago. Arako bidean, elizatxo bat, Andre Mari'ri eskei'ña dago, bere Semea amiltzera zioazenean eraman zun ikara lazgar'ia gogoratzeko. Atsekabe aundia artu zun Andre Mari'k, nazaretar'ak Yesu'rekiko ainbestera'iño'ko go'otoa agertu zutelako. Ta Yesu'k zenbatera'iño'ko oiñazea somatu ote zun biotz-barnean? An azi, gaztezar'oa igaro, ogei ta amar urteen burua an bizi izan, ospez beteta bere er'ira eto'ri Be'ri Ona aldar'ikatze'ko, ta er'ikideek Bera amildu nai iltzeko. Egoki oroitu ditezke emen, Yon deunaren itz aiek: «Beretar'etara eto'ri zan ta beretar'ek ez zuten artu».

Mark deunak dio: «Ta ez zezaken alatzik an egin; eri gutxi, orátiño, esku-ezartzez sendatu zitun. Ta aíturik zegon aien siñesgabeaz». (Mk. VI, 5-6) Ebaingelariak ez du esan nai Yesu'ren indar alazgilea neurtuta edo lotuta zegoanik. Siñesten ez zuten ta biotz gogor ziranen aúean, Yaunak ez zun alatzik egin nai izaten; eskergabeak, nolabait Yaunaren eskuak lotu ta indargabetzen ditu. Augatik, alatzak egiteko, siñeste osoa ez ba'da ere, siñesten astea ta itxaropena eskatzen zitun Yaunak. Olako batzu, beintzat, arkitu ta sendatu zitun.

Ta onenbestez, Nazaret'i azken-aguía atsekabez beterik egin zion.

Amabi ikasleak aldaíkatzera bidali

Nazaretárek iritik yaurti a'én, Yesu'k Be'ri Ona aldaíkatzea ez zun utzi; utzi ez ezik, amabi ikasleak ere Yainko-yaurre'ia zabaltzera bidali zitun. Izan ere amabiok aututa, aiei bereziki irakatsi, ta beti amabiok Berekin zitula zebilén, Yesu zerura igo ondoren, lurbira guzian ikasle auk Be'ri Ona zabaldu bear zuten; Yaunak agindu ori eman zien, ta egikizun ori betetzeko bear zituten eskubide oro. Baiña garai ori eldu baiño len, lan orétan astea nai zun. Autu zitunean, bidali izena eman zien; apostolu ta bidali berdin dira; gaurdaiño ikasle ziran; gaur, be'riz, Yainko-yaurre'ia aldaíkatzera bidalirik, egiz bidali, edo apostolu dira.

Yesu'k binaka bidali zitun: «Kepa zeritzan Simon, ta Ander, aren anaia, Yakob Zebedai'rena, ta Yon, aren anaia;

Pilipe ta Bartolomai; Toma ta Matai zergaria; Yakob Alpai'rena ta Tada; Simon Kananai'koa, ta Yuda Iskariote, Bera saldu zuna» (Mt. X, 2-4). Binaka ipintze ontan anaiak elkarékin yañi zitula ageri da: baiña gero beste bikoteak egin zitun, Bidalien eginetan irakurtzen danez, Kepa ta Yon elkarékiko ikusten baitira.

Zein tokitan aldaíkatu bear zuten adierazi zien, esanaz: «Atzeñiruntz ez yoan, ta samaritañen iritan ez sartu. Zoazte, ordea, Israel'en etxeko ardi galduetara». (Mt. X, 5-6) Siñesgabei ta samaritañei Beñi Ona aldaíkatu baiño len, Israel'goei irakatsi bear zieten. Yainkoak berezi autu zun eñiari eskubide ori zegokion. Yesu'ren aldaíkatzea ere, israeldañentzat bereziki, esan zunez: «Israel etxeko ardi galduetara baizik ez naiz bidalia», (Mt. XV, 24), ta beste nonbaiten aldaíkatzen ba'zuten, au iraizean edo zegiten. Atzeñiruntz ez zuten yoan bear, ots, Painiki, Siri ta Dekapoli'ra, ezta Samari'ra ere Israel etxeko ardi galduetara baizik. Israel'go ardi galdu auk, gizataldea zan; ardi galdua, lañerik gabe arat onat dabilen antzo, Israel'go gizataldea, idazlari ta apaiz-nagusiek utzita zegon, auk eman bear zieten irakaspena ta ikasbide ona ematen ez zitelako.

Yesu'k bidaliei esan zien: «Zoazte, ta aldañi egizute, esanaz: Zeru-yaureñia urbil dago». (Mt. X, 7) Ori zabaldu bear zuten: zeru-yaureñia urbil zegola, ta zeru-yaureñiari bear bezelako abegia egiteko, aien biotzak ogenen damuz ta garbai edo penitentzi egiñaz gertutu bear zituen. Yon Ukuzleak orixe aldaíkatu zun. Yaunak, Bera nor zan ezagu-arazterik ez zien agindu, ikasleek

ere ez zuten artean argi ezagun Yesu nor zan, ta lurgaiñean bete bear zun egikizun bikaiña. Ordurako aski zan israeldarén biotzak zeru-yaureña onartzeko gertutzea.

«Ta bere amabi ikasleak deiturik, gogo satsuei buruz esku-bidea eman zien, aiek iraitzi ta eri ta miñak oro sendatu zitza-ten». (Mt. X, 1) Igarle askok alatzak egiteko indarria izan zuten; baiña Yainkoak eman zien goi-indar au, ezin igarleek besteei eman, ontarako eskubiderik ez baitzuten. Yesu'k, ordea, alatzak egiteko goi-indar au berez zeukan, Yainko-Semea izanik Berari berez zegokion, ta euki ez ezik, besteei emateko eskubi-dea ere ba-zun. Augatik eskubide osoz ikasleei goi-indar eman zien, txerén satsuak iraitzi ta eri oro sendatzeko, ta Matai deunak dionez, baita ilak pizteko ere. Ta ikasleek zuten goi-indar ori ikusita, gizataldeak Yesu'ri zion itzala ta begirapena ez ote zan motelduko? Gutxitu ez ezik, bearbada, geitu egingo zan, Yesu'k goi-indar ori zula, ta ikasleei emateko eskubidea ba-zeukala ere ezagutuko baitzuten. Baiña gutxitzen ba'zan ere aiolarik ez zitzaion; bearekoa Beñi Ona aldarikatzea, ta gizataldekoak yaureñitar izatea baitzan.

Goi-indar ori eman ondoren, esan zien: «Uñurik (edo utsaren orde) artua uñurik emazute». (Mt, X, 8), au da: aldarikatu ta eriak sendatu itzazute, baiño oiengatik ezer emanerazogabe; goi-indarria irabazi gabe artu duzute, oñegatik ez duzute saririk eskatu bear. Baiña oraindik geiago agindu zien, esanaz: «Ez euki uñerik zuen gerikoetan, ez zilarik, ez txanponik, ez

biderako zoñorik, ez bi soñekorik, ez oiñetakorik ez makilik». (8) Agindu auek ematekoan, Yesu'k asmo au izan zun: Yainkoagan ba-kañik itxaropena izan bear zutela ikasleei irakastea, ta Aren lagun-tzaz aski zutela adieraztea. Ontarako, ba, ez zuten euki bear lander landerak zutena besterik. Orain eman-irakaspena nola bete zan, azken-aparian gogoraziko zien, esanaz: «Zarpa, zoño ta oskirik gabe bidali ziñuztanean, zerbait peitu ote zitzaizuen? Aiek eran-tzun zioten; Ezer ere ez». (Lk. XXII, 35)

Beraz, bidaliak ez ditu zilar eta ondasunagatik Yainkoaren emaitzak saldu bear; baiña bizitzarako bear duna aldarikatze-lanetik irabaziko du. Au adieraziz esan zien: «langileari bere yanaria zor zaio-ta». Bidaliek, urko-lagunaren onerako lanean ari ziran ezkerro, auei zegokien bidaliei bizibidea ematea. Paul deunak, Yaunaren itzok gogoratuz, eskubide ori adierazi zien korintarrei, esanaz: «Ez al dakizute yaureskizunetan ari diranek yauretxetik yateko dutela, ta opamai otseñak opamai erkide dirala? Ofela, ba, Yaunak Beñi Onaren aldarikariei Beñi Onaren bizkar bizitzeko agindu die». (Kor. I.^a, IX, 13-14)

Eltzen ziran irietan, egon-tokia nola eskatu ta artu, ta zer egin bear zuten yakiteko, agindu zien, esanaz:

«Edozein iri, naiz eñixkan, sartu ezkerro, galde egizute nor an aukerako liteken, ta zaudete arenean irten arteraiño. Etxera orduko, beñiz, angoei agur egiezute. Ta etxe ura auke-

(1) Agindu auek lenbiziko iru Ebaingelariak ez dakarzkite berdin. Matai eta Luka deunek, ez makilik eramateko, diote; Mark deunak, beñiz, makila baizik ez eramateko. Yesu'ren aginduak ez zituten itzez itz ipiñi, aginduen guna baizik, ta irurek Yaunaren asmoa berdin ta argiro agertzen dute.

rako ba'da, zuen gentza gainera betorkio; aukerako ez ba'da, beñiz, zerongana zuen gentza itzul bedi. Eta nonbait a'era onik ez gogo oneko entzulerik ez ba'duzute, etxe edo iritik irtetean, zuen oiñetatik autsa astindu ezazute. Ziñez dasaizuet; ebaztegunean yasanga'riago izango da Sodoma ta Gomo'a'ren zoria, alako iriarena baiño». (Mt, X, 11-15)

Ulert-e'ezak dira agindu auk. Sorkaldeta'ren artean, a'otzak etxean artzeko oitura zegon. Bidaliek izango zuten, ba, nun egon; baiño aien lanerako etxe egokia aukeratu bear, ta arkitu ezkerro etxe aldatzen ez ibili bear, astia ez galdu ta esamesarik ez ipintzeko. Zeru-yaure'ia alda'rikatzen zebiltzelako, ta mirariak egiten zituztela-ta, israeldae'ek abegi ona egingo zieten, baiña nonbait a'era onik egiten ez ba'zieten, etxe edo iritik irtetean oiñetako autsa astindu bear zuten; israeldae'ek ori egin oi zuten siñesgabeen e'ritik irtetean, e'ri aietako autsak ere ilobietako ustelkeriak bezela loitzen zituela-ta.

Yesu'k bidaldi artarako eman-aginduak, gero bidaliak lurbira guzian zabaldu ziranean ezin itzez itz bete. Baiño agindu auen guna, ta Yesu'ren asmoa, bidaliek eta auen ondorengo misiolariak betetzen dute, lurgaiñeko ondasun bila dabilena, egizko misiolari ez baita izango.

Aginduok entzunda, amabi ikasleak yoan ziran Yesu'k eman-lana egitera, Galilai'n barna «e'iz e'ri zebiltzan» garbaia alda'rikatzen «ta Be'ri Ona edonun zabaltzen». Ta ikasten zutena, goitikoa zala adierazteko, Yesu'k eman goi-inda'raz «txe'ren asko iraitzi ta eri asko olioaz igurtzi ta sendatzen zituten».

(Mk. VI, 12) Sorkaldetaŕek, olioa erabili oi dute zauriak sendatzeko batez ere. Bidaliak ez ziran sendagile, aldaŕikari baiño, ta olioaz igurtzitze oŕek ba-zun Yaunak eman zion goi-indaŕa ere. Ontan Elizak (1) gorputza ta arima sendatzen dun Olioko Sakramentu donea ageri dala dio. Mark deunak erdi-adierazten dun au, Yakob deunak (V, 14) argiro esan zun.

«Aginduok bere ikasleei Yesu'k emanda gero, andik yoan zan ango irietan irakatsi ta Beŕi Ona zabaltzera». (Mt. XI, 1)

Yon Ukuzlearen eriotza. (Mk. VI, 17-29)

Yon Ukuzlea Makeronte (2) izeneko gaztelu-yauregian giltzapean zegola amar ilabete ba-ziran. Erode Antipa'k an zergatik sartu zun esan genun. «Izan ere, Erode onek, bere anai Pilipe'ren emaztea, beretzat artua zeukan, ta aren edeŕagatik Yon atzirazi ta baitegian biluŕez yaŕi izan zun, «zilegi ez zaizu anaiaren emaztea eukitzea» Yon'ek esaten baitzion. Argatik Erodia ataizean zebilkion, bizia kentzeko».

Baitegian egonaŕen, Yon'en oiua entzuten zan. Aurpegiz aurpegi Erode'ri gaiztakeria esaten zion. Erode'k lotura gaizto ura eteteko indaŕik ez, loitartean ezin baitzan zutitu, ta Yon'en abotsa isil-arazteko kemenik ez.

Erodi emagaldu maltzuŕa Yon'i noiz bizia kenduko zebi-

(1) Trento'ko Eliz-batzaŕe nagusian, XIV'gn. batzaldian, I'ko atalean.

(2) Makeronte, Moab luŕaldean, Perai'ko egoalde mugan, Itxaso Ilaren ertz gaiñean zutik zegon. Alexander Yane'k gaztelua iragi (y. a.), gero Gabin eromataŕak berdindu (37'gn.), ta erode aundiak (25-13) beŕiz iragi, gaztelu irudiko yauregi bikaiña egiñik. Onela, arabetaŕen erasoen bilduŕik ez alde artatik. Gaztelutik urbil, Itxaso ilaren ertzean Kaliroe izeneko ur-beroak zeuden. Ta augatik neguan txangoak egiteko aukerako tokia.

lan, «baiña ezin; Erode'k Yon, gizon zintzo ta yatortzat baitzeukan, begirunez ikusi ta yagoten zulako».

«Egun egokia eldu zan, ordea, Erode'k bere yaiotegunean Galilai'ko nagusi, aitzindari ta aundikiei oñits (otordu aundi) bat egin zienean».

Eromatañen antzera, Erode aundiak ta oen semeak yaioteguna ospetsuki yai egiten zuten. Antipa'k ere oñela egin zun egun artan. Bazkaria bukatuta Erodia'ren alabak (1) an sartu ta dantza egin zun. Elenetañak bazkari ospetsuak dantzaz bukatu oi ta Erode'k ere aien antzera.

Erodia'ren alabaren dantza ura «Erode'ri ta maikideei atsegin zitzaiela-ta, neskatxari bakaldunak esan zion: «Nai aiña niri zuk eskatu ezkerro, ba-damaizuket». Zin ere egin zion: Nai aiña niri zuk eskatu ezkerro, nere yaureñiaren erdia ere, ba-damaizuket».

«Neskatxak, irtenik, amari esan zion: «Zer eskatuko dut» «Ta amak esan zion: «Yon ukuzlearen burua». Ta bakaldunarengana abazuzaka (eriosuar) sartuz, eske au egin zion: «Yon'en burua azpil batean ointxe eman dezadazun nai dut».

Bat batean bazkalondoko atsegiña yoan, ta «bakalduna goibeldu zan». Eske ura egingo zionik ez zun asko uste izan; eroki emandako itzaz damu zan. Eskabide ura ukatu zezaken, «baiña egindako ziñarengatik eta maikideengatik ez zun atsekabetu nai izan.

«Ta moñoi bat bertantxe igofi zun, aren burua ekartzeko

(1) Erodia'ren alaba au, Erode Pilipa'ren alaba zan. Begira (108) 'gn ofialdean.

aginduz. Mofoiak, beraz, yoanda, lepoa baitegian Yon'i moztu zion, ta burua azpilean ekarki, neskatxari eman zion, ta neskatxak amari».

Erodia'ren biotz gaiztoak aspalditik nai izan zuna bete zan. Orduraino Erode'gandik ez zun iritxi, egun artan bidea maltzurki gertutu ondoren, Yon'en buru deuna, azpil gainean eskutan euki zun.

Yon il zutela entzunda, «Yon'en ikasleek etoñi ta aren soiña eraman ta ilobiratu zuten, ta Yesu'gana yoan ziran beñia zekarkiotela».

Erode'ren kezkak (Lk. IX, 7-11; Mk. VI, 14-17)

Yon il-arazi zuanetik, biotza zimikoz lañituta, Erode'k pakerik ez. Igarlearen ezpain goibel otzak, gaiztakeriaren beñi ematen zutela uste.

Yon'en abotsa isilduañen, biotz-barneko abotsak deadar egiten zun, ta ezin isil-arazi.

Yesu'ren irakaste ta alatz añañien beñi alde aietan zabaldu zan, ta Makeronte'ra ere eldu. Erode'k, beñiz, yakin zitunetik, «kezkatan zegon», ta zion: «Yon Ukuzlea il artetik piztu da; argatik indañak arengan pizkor ari dira». «Izan ere batzuk zerastan: il artetik Yon berpiztu duk». Ta etxeok, Erode'ri lasaipidea emateko, zioten: «Eli ageri izan duk; bestetuk beñiz: antziñeko igarleren bat piztu duk». Baiña Erode'k zion: «Yon'i lepoa nik moztu nion; nere entzutez alakoak egiten ari dan ori, beñiz, nor da? Ta nondik Ura ikusiko zebilan».

Yesu'k, ordea, Erode'gana aurkezteko asmorik ez zun, ta ta bai alde aietatik, Erode'n ta onen ondoan zeuden parisaita-
fengandik ezkutatzekoa. Aien bildurik ezin izan zezaken, Yainko
baitzan; baiña ordun etsaiengandik uruti ibili nai zun, auen
eskuetan Bere burua uzteko garaia artean eto'ri ez zalako.

Ogiak ugaritzea. (Yon VI, 1-15; Lk. IX, 10-17;
Mk. VI, 35-43; Mt. XIX, 13-21)

Zeru-yaure'ria ta garbaia aldarikatu ondoren, «bidaliek Yesu'
rengana itzulirik, berek egin ta irakatsiak oro azaltzen dizkiote».
(Mk. VI, 30)

Bidaliek irakatsi, ta egin zituten alatzak bide zirala-ta,
Yesu'rengana gizatalde aundiak yoan ziran, Irakaslea Bera eza-
gutu ta Aren aotik irakaskizun aiek entzuteko. «Yoan-eto'ri
zebiltzanak asko zirala-ta, yateko ere astirik ez zuten, ba» (Mk.
VI, 31) Ikasleak, bidali-lanetik, nekatuta eto'ri zirala ikusi, ta
gizataldearen yoan-eto'riak yateko astirik ez izateraiño lana
ematen zietela-ta, «Yesu'k ikasleei dasaie: Zatozte zuek berezian
basaldera, apur bat atsedeteko» (Mk. VI, 31)

Atsedena bear zuten. Baiña toki aietatik yoateko, beste zio
bat ere ba-zan, noski. Arestian ikusi dugunez, Yon Ukuzlea
il-arazi zuanetik, Erodek ez zun gentzarik, kezkaz beterik ze-
gon. Gaiñera Yesu ikusi nai zun. berpiztutako Ukuzlea ote
zan yakiteko. Ontarako norbaitzu igofi zitun; Yaunak, ordea,
Erode'ren aurrean ez zun agertu nai.

Augatik, ba, itxasontzi bat arturik, «Betsaida deritzan iri

ondoko basalde batera bereiz baztertu zan». (Lk. IX, 10) Betsaida bi zirala dirudi: bat itxas-sarkaldean, bestea ipaáldean. Onek, gaiñera, Yuli izena zeraman, August Kaisar'aren alabaren oroimenez Iture'ko laurdenburu Pilipa'k uri ura apaindu zulako. Onen inguruan basalde ta toki baztertuak zeuden. Auetako leku batera eldu zan Yesu ikasleekin itxasontzitik irtenda.

Legoñean gelditu ziranak, ontzia geldiro zioala ikusi, ta zer yoera zeraman ezagututa, «iri guzietatik ara oiñez leiaturik, aurreratu zitzazkien». (Mk. VI, 33) Yesu'ren eta ikasleen aldarikak, gizatalde aundia batu zun; gaiñera, Yon deunak dionez, «Paska, yuduen yaia, aurki zan» (Yon VI, 4), ta Yerusalen'a bidean zioaztenak ere, itxas ertzean zegon gizataldeari yaíai zioten.

Yesu'k, «ontzitik irten zaneke, gizatalde izugarria ikusi zun, ta biotza samurtu zitzaion, artzai gabeko ardiak bezela zudelako; ta asi zan aiei ikaskizun asko azaltzen». (Mk. VI, 34)

Basaldera atsedean bila yoan, ta gizataldea ondoren zun. Itzuli ziteken beriz, toki bakar bila; baiña gizataldeaz erukiturik, aiei irakasten, eta «sendakuntza beañean zeudenak sendatzen» yardun zun (Lk. IX, 1)

Ze ordu zan aztu zitzaiola dirudi. «Eguna erortzen asia zan», ta ikasleak estutu ziran gizatalde ura yateke zegolako. Augatik, «amabiek arganatu ta esan zioten: «Gizataldea igo'azu, aldariko efi ta auzoetan barna, aterbe ta yanari bila; basaldean gaude-ta». «Baiña Ark esan zien: Zerok yaten emaiezute (Lk. IX-13) «Ta Pilipe'ri esan zion: «Ogiak nondik erosiko ditugu

oiek yan dezaten? Zirikatuz ori ziotsan, baitzekin zer egiteko zan» (Yon VI, 6)

Pilipe'k erantzun zion: Be'leun denari ogi ez da naikoa, bakoitzak apur bat artzeko» (Yon VI, 7) «Ark dasaie: Zenbat ogi dituzute? Zoazte ta ikusazute» (Mk. VI, 37) «Ikasleetako bateg, Simon Kepa'ren anai Ander'ek dasaio: Ba-dago emen mutiko bat, bost garagar-ogi ta bi a'ai dituna; baiñan o'renbestentzat zer dira oiek? (Yon VI, 9)

«Ordun agindu zien belar bizi gaiñean oro sailka eratza-teko. Ta etzan ere eunbanaka, ta be'rogei ta amarnaka egin ziran. Ta bost ogiak eta bi a'aiak artuta, ortziruntz begiraturik, ogiak onetsi ta puzkatu zitun, ta ikasleei zemazkien, laguntalderi emateko. A'ai biak ere oroentzat zatitu zitun. Ta guziak yanda ase ziran. Ta amabi o'tare (1) otondoz ta a'aiakiz beterik yaso zituten. Ogi-yaleak, o'fatiño, bost mila gizon izan ziran» (Mk. VI, 38-42)

A'riga'ia, noski, Yesu'k egin zun alatz au! Augustin deunak gai ontaz dio: «Alatz aundiago da ludi guzia yaurtzea, bost mila gizon bost ogiz alikatzea baiño. Ta ala ere ez da iñor artaz a'ritzen; ontaz a'ritzen dira, ez aundiago, bai, ordea, bakan gertatzen dalako. Nork alikatzen du ludi guzia. azi gutxitik uzta so'arazten dunak baiño? Ark (Yesu'k) ba, Yainkoak zezakena egin zun; azi gutxitik uzta so'arazten dun indar aretxek,

(1) Nondik ainbeste o'tare? Siñesgabeek ikututako edozer, israeldafentzat loitua zan. Augatik, norabait yo'ateko, saskia eraman oi zuten, ta bertan yatekoa ta oetzat ipintzen zuten belara. Martzial olerkariak, israeldafei saskieramaile deitzen die.

bere eskuan bost ogiak ugaritu zitun; Kisto'ren eskuan ala baitzegon. Bost ogi aiek azi antzo ziran, ez lu'ari emanak, bai, ordea, lu'ra egin zun Arek ugarituak».

Alatz au lau Ebaingelariak dakarte, ta augatik ga'antsi aundikotzat zutela dirudi; ez noski alatza zalakoxe, Yesu'k egin-alatz guziak lau Ebaingelariak ez baitituzte edesten. Alatz onen ga'antsi berezia au da: Eukaristiaren irudi izatea. Yon deunaren edeskunak yoera ori eman zion, ta argiago agertuko du Yesu'k bigaramonean egin-itzaldian. A'ratsalde artan, ogi ugarituak yanda, gizataldea ase zan; gero, Yesu'k bidaliei eman-eskubidez, auek ogi bikaiñago, gogoen bizitzarako Ogia ugari-tuko zuten, siñestunen maite-gosea asetzeko.

«Yesu'k egindako alatza gizon aiek ikusita zerasaten: Auxe duk noski gizartera etortzeko ukan igarle yato'ra» (Yon VI, 14) Israeldak, antziñatik, igarle yator ura itxadoten zeuden. Aren sortzeaz eztabaidak zituten, ez, ordea, zeka'fen eginbear eta mezuari buruz. Idazlariak, ikasleak, e'ri guziak, ba-zekin igarle yator arek Yainkoaren yaure'ria sortuko zula, ta ordudanik igarle yator arek ta Mexia'k ar-eman aundia zutela, ta bearba-da, bat zala zioten. A'ratsalde artako alatzak, israeldak'fen nai ta itxaropen ori sutu eta bizkortu zun, ta aien biotzean asmo bat sortu zan.

Gizon aiek buru barnean zerabiltena Yesu'k ezagutu zun: «Bera bakalduntzat artzeko zetoztela igar'irik, mendira be'iro baztertu zan bakar baka'rik» (Yon VI, 15) Mexiaren yauraldia nolakoa izango zan israeldak'ek ez zekiten, lurgaiñekoa izango

zala uste zuten, aren yauraldian zori on guziak etoriko zirala ta Israel'go eria aintzaz beterik beste eri guzien gain yafiko zula. Amets eta asmo aiek ezin Yesu'k ontzat eman; augatik baztertu zan.

Ur gainean ibilki

Mark deunak, alatza edestu ondoren, ta besterik gabe, dio: «Ta bereala ontzian ikasleak saferazi zitun, beste aldean dagon Betsaida'ra afindu zekizkion, Berak gizataldea zegoen bitartean» (Mk. VI, 44)

Itzok adierazten dutenez, Yaunak ikasleei agindu egin zien, beartu egin zitun, ontzian sartu ta beste aldeko Betsaida'ra yoateko. Zer gertatu ote zan agindu ori emateko? Yon deunak dionetik, Mark deunaren itzok ulertzen dira. Yon deunak dionez, gizataldearen asmoa Yesu bakalduntzat artzekoa zan; gizataldearen asmo ori, ikasleen biotzean ba-zebilan noski, auek ere ez baitzuten, artean, Yainkoaren yaurefia nolakoa izango zan ulertzen, ta ikasleak, galilaita'ak izaki, ta berez sutsuak, egoki ez zanic egin ez zezaten, Yesu'k gizataldeagandik bereizi nai zitun. Augatik ontzira sartzeko beartu.

«Ilundu ezkerro, ontzia itxaserdian zan, ta Yesu lego'ean baka'rik».

Ilunduta, aizea itxaso-azala kixkurtzen asi zan, ta bereala «aize zaka'ak zerauntsala, a'otzen zioan» (Yon VI, 18) Sa'itan, udabe'riaren asieran, egunez ego aizea ba'dabil, gero ego-sartaldeko aize zaka'a yaso oi da. Gau artan ori gertatu zan. Ikas-

leak an zebiltzen; aufera yoan nai, ta ezin, ekaitzak atzeratu ta saiesten baitzitun. Ala ere indaŕen indaŕez, ogei ta bost edo ogei ta amaŕen bat estadi (bost bat kilometro) auferatu ziran. Eta Yesu'k «aizea auŕetik zetorkiela-ta, ontzikoak aŕaunketan nekaturik ikusita, laugaŕen gau-aldian (1) edo, etoŕi zitzaien ur gainean ibilki, ta auŕea artu nai zien» (Mk. VI, 47)

«Ta ikasleek, Yesu itxasgainetik ibiltzen ikusirik, laŕituta zioten; «Iratxo duk». Ta belduŕaren belduŕez deadarka asi ziran. Yesu'k, beŕiz, berealaxe itz egin eta esan zien: «Uste on izan; Ni nauzute; ez izutu» Ordun Kepa'k erantzuki zion: «Yauna, Zu ba'zera, Zugana urgaiñez yoateko agindu egidazu» Yesu'k esan zion: «Zatoz» Ta Kepa ontziskatik yetxita urgaiñez zioan Yesu'gana etortzeko. Baiñan aize zakaŕa ikusirik beldurtu zan, ta murgiltzen asi zala, ots egin zion: «Yauna, yarei nagizu» Ta berealaxe Yesu'k, eskua edatuz, eldu ta esan zion: «zergatik zalantzan asi zera, siñeste uridun ori?» Kepa'ren siñestea, ta Yesu'ri zion maitasuna, ederki agertzen zaizkigu gertaera ontan. «Siñesten zun, Yesu urgaiñean ibili zeikela, baita eskubide ori beste bateri eman zezaiokela, ta urduri zegon Arekin len bai len egoteko» dio Kisostomo deunak.

«Ta aiengana igo zan ontzira, ta aizea ibitu zan. Ordun aŕituago ziran; aien biotzak toildurik zeudela-ta, ez baitzuten ogiena ulertu izan» (Mk. VI, 50-51)

Ogiak ugaritzen ikusi ondoren, Yesu ur gainean ibiltzeaz

(1) Antziñakoek, gaua ta eguna, iruna orduko lau zatitan berezi oi zituten, goizeko seiretatik aŕatsaldeko seiretara. Beraz, laugaŕen gau-aldia, goizaldeko iruretatik seiretaraiñokoa zan.

eta ontzian sarturik bat batean aizea gelditzeaz ez zuten aritu bear, baiñan aien biotza, artean ez zegon olakoak ongi ulertzeko. Oraingo alatz onen bidez ezagutu zuten Yaunak izadi guziaren gain eskubide osoa zula, ta «arganaturik, yauretsi zuten, esanaz: Yainkoaren Semea zera noski» (Mt. XIV, 34) Ikasleek orain egin zuten aitoía, ta gero Kepa'k egingo duna berdin-berdiñak ote dira? Kepa'ren aitoía, Yesu'k bereziki goratu zun, Aitagoi-koak ageri ziona esanaz: ikasleen aitor ori ez zun goratu. Augatik ba-dirudi, Kepa'k egin-aitoía, ta Yesu'tzaz zeukan eritzi ta siñestea, ikasleen aitor ta siñeste ori baiño askoz bikaiñago zirala.

Augustin deunak txalopari gertatu zitzaion au, Elizari yazotzen zaionaren iruditzat ipintzen du. Ontziaren antzera, gizarteko uin eta ekaitz artean Eliza bakañik pulunpatu gabe. Onek bakañik daramazki bañuan Yesu ta ikasleak. Bere bañuan, ixaso asefean ibili diteke, baiña bera gabe galdu egin bear. Yesu'k ez du Eliza ekaitz artean laguntzarik gabe uzten. Uinñen gaiñetik bezela, luñeko guzien gain Elizari laguntzen dio. Kistañak, zergatik beldurtu? Kisto'k dio: «Ni nauzute, ez izutu».

Bizitzarako ogiaz itzaldia (1). (Yon VI, 22-59)

Ugaritutako ogietatik yan zun gizataldea, Betsaida aldeko

(1) Itzaldi au Yon deunak bakañik dakar, (Yon VI, 22-72). Yaunak adierazi zien Eukaristia emango zula. Bera zala, ta gogo bizitzarako beañekoa zala. Au guzia itzaldiaren asieratik ezin esan: ta aufe-eguneko ogi ugaritzea zala bide, pixkana pixkana, geroago ta argiago, batez ere 51'gn. txataletik auñera Eukaristiaz mintzatu zan. Adimentiar edo razionalistak diote, itzaldí ontan eukaristi-irakaspena irudipenez azaltzen dala, ez izanez. Katoikoek, osterá, itzak adierazten duten bezela, egiz ulertu ta egitan gertatzen dala aldezten dute.

itxas ertzean gelditu zan. Ta «biaramunean oartu zan ontxiska bat besterik an ez zala, ta Yesu sartu ez zala bere ikasleekin; ikasleak bakañik yoan zirala ordea» Yaunak auñeko gauaz igoñi zitunetik, gizataldeak Aren beñirik ez zun. Basalde artan ibili, ta ez zuten arkitu. Nun ote zan?

Onetan «ontzi batzu Tiber'tik etoñi ziran, Yaunak esker eginda, ogia yan zuten tokira. Beraz, Yesu an ez zala, ezta Aren ikasleak ere, gizataldeak ikusi zuneko, ontzietara guziak igo ta Kaparnaun'a (1) etoñi ziran Yesu bila», iri ontan Yauna egoten zala baitzekiten.

«Itxasoa igarota, an topatu zutenean esan zioten: Rabbi, noiz eldu zera onera?» Gizataldeak ain leiatsu ibilirik, barnean eukiañen agertzen zun asmoari erantzuki; Yaunak esan zien: Zin ziñez dasaizuet; ogietatik yanda ase zeratelako, ez, ordea, ikusitako alatzengatik Nere bila zatozte». Yainkoa siñetsi ta goraltzeko, alatzak ikusi nai izatea, ona da. Baiña aiek, auñeko egunean ogiz ase, ta ordun alätzen bidez zetozkien, lurgaiñeko ondasun bila. Yesu bila, ez Yesu'gatik, aien onagatik baiño. Gu ere ez ote gera aien antzeko?

Augatik Yaunak esan zien: «Ez zaitezte nekatu aitzen dan ogiañen; ekin, ordea, betiko bizitzaraiño dirauken ta Gizasemeak damaizueken ogi-bila. Auxe da, ba, Yainko Aitak bere aztar-naz berezia».

Israeldañek, aitzen diran lurgaiñeko ondasun-bila yoritsu

(1) Matai eta Mark deunek diote, Yesu ta ikasleak Genesaret'a eldu zirala. Auek bizitzarako ogiaz itzaldia ez dakarte; Yon deunak, ordea, bai, ta itzaldi ori Yaunak Kaparnaun'en egin zun.

zebiltzen, ta Yaunak betiko bizitzaraino iraungo dun ogia bilatzera eragin nai zien. Soiñerako bizitzari eusteko ogia eman zienak, beste ogi bikaiñagoa emango zien; ta ilunki ba'da ere agertu zien, betiko bizitzarako ogi bikain ori Yesu Bera zala, Yainko Aitak bere aztarnaz berezia baitzun.

Ba-dirudi israeldarék, Yesu'ren itzok, betiko bizitza iristeko egiteaz ulertu zituztela, ta augatik galde egin zioten: «Zer genegike Yainkoaren eginbidetik ibiltzeko»? Yaunak erantzun eta esan zien: «Au da Yainkoaren eginbidea: Berak bidali du, naren siñestea zuek izatea» Lenbizi Yesu'ren itzak siñetsi, eta Arengan uste osoa ipiñi bear zuten, Yainkoaren bidalia Yesu baita.

Yaunak atzenengo itz oiez adierazi izan nai zien guzia ez zuten israeldarék ulertu. Bai, ordea, Bera beste igarleak baiño gurenagotzat eukitzea eskatzen ziela. Aiek, Mexia ote zan egiztatu nai zuten, ta eskatzen zien siñeste ura izateko, beste mana be'ri bat eskatzen ausartu zien, esanaz: Baiña zein ezaguga'ri darakuskiguzu, siñetsi dezaizugun? Zer dagizu? Mana gure asabaek basoan yan zuten, idatzita dagonez: ortzitik ogia eman zien yateko». Bearbada, idazlariék galde ori egin zioten. Itun Zaréko idaztietan alatzik aipatuena manarena zan. Israeldarék ez zuten argi esan Mois'ek mana eman zienik, baiño aien asmoan ori zegola ba-dirudi, Betsaida'ko alatz ari txikiago erizten baitzioten.

Israeldarén, Yesu Mois'ekin berdintze o'rék, samariar ema-

kumearen Yesu Yakob'ekin berdintze ura oroiarazten du. Emakume arek ziotsan: «Yakob gure arbasoa baiño aundiagoa ote zaitugu? Ark emanda dugu osin au, ta berak eta bere seme ta abereek ontatik edaten zuten». Yaunak emakumeari adierazi zion Yakob'ek emandako urak eta Berak emango zionak elkañen artean aldea zutela: «Ur onen edale guziak beriz egañi izango dira: baiña nik damaiokedan uretik ledakena, ez da bein ere egañi izango; aitzitik ere, damaiokedan ura, betiko bizitzaraiño txiñistaka darioken ur-ituñi egingo da arengan» (Yon IV, 13-14)

Samariar emakumeari bezela, Yesu'k israeldañei erantzun zien: «Zin ziñez dasaizuet: zerutikako ogirik ez zizuen Mois'ek eman; zerutikako ogi yatoña nere Aitak damaizue. Zerutik yetxi ta gizakiari bizia damaiona, Yainkoaren ogia da-ta»

Oña ze alde zuten arbasoek yan zuten manak, eta Aitak emango zien ogi yatoñak. Ez zien Mois'ek mana eman, Yainkoak baiño; mana ez zan zerutikako ogia, Aitak emango ziena, ordea, bai, zerutik yetxi zan, Yesu bera baitzan ogi ori; mana israeldañei bakañik eman zitzaien, zerutikako ogi yatoña, ordea, gizaki guziari emango zitzaion.

Iaraeldañen adimena itsu zegon, ta ez zuten ulertzen; gorputzeko bizitzari eusteko, mana baiño ogi ohea eskeintzen ziela uste, ta, samariar emakumearen antzo, esan zioten: «Yauna, ogi ori beti iguzu» Ta Yesu'k, emakumeari Kistoa'z bezela, israeldañei ogiaz esan zien: «Nerau nauzute bizitzarako Ogia. Nigana datorkena ez da gose izango, ta siñesten zaidana, ez da bein ere egañi izango» Ta Yesu'rengana nola yoan? Yesu siñe-

tsiz. Yaunak gainera esan zien: «Baiña esan dizuet: ikusi nauzute, ta ez duzute siñesten» Aiek Yesu'ren alatzak ikusi zituten, ta bakalduntzat ere artu nai izan zuten, baiña gizon bakañik zala uste, Yainkoaren Seme zala ez zuten siñesten.

Aitaren naia

Gero Yesu'k esan zien: «Aitak eman didan guzia Nigana datorke, ta Nigana datorkena ez dut astanduko» Oña or yuduak ain itsu zergatik zeuden. Yesu Yainkoaren Semetzat ez ezagaturik, Aitari iraiña egin zioten, ta Aitak ez dizkio ematen Bere Semeari, ta augatik Yesu'rengana ezin yoan. Yesu maita ez dutenak nola emango dizkio, ba, Aitak Semeari?

Ta Yesu'k zergatik zaituko ditu Berari emandakoak? Aitaren naia ori dalako. «Ez naiz, ba, dio Yesu'k, nere gogoa egitea zen zerutik yetxi, bidali naunarena baiño. Ta au da bidali naunaren gogoa: Berak eman didan guzitik ezer ere Nik ez galtzea, azken egunean berpiztea baiño. Au da, beñiz, nere Aitaren gogoa; Semea ikusi ta Aren siñestea dukenak betiko bizitza izatea; ta alakoa Nik azken egunean berpiztuko dut» Beraz Semea ikusi, au da, Yesu ezagutzen duanak, ta Aren siñestea dukenak, au da, adimenez siñetsi eta egikunez maitasuna agertzen dionak, betiko bizitza izango du ta Yesu'k azken egunean berpiztuko du.

Yuduek marmar

«Yuduek, beñiz mar mar zeuden Artzaz, «Nerau nauzute ogi bizia, zerutik yetxia» esan zulako, ta zerasaten: «Ez ote duk

au Yesu, Yose'ren semea? ta onen aita ta ama ez ote zetikagu ezagun? Nola, ba, ziok: «zerutik yetxi naiz?»

Yon deunak, Yaunaren etsaiak yudu izenez deitzen ditu. Auek mar mar ari ziran, ez eukaristiatzaz esandakoagatik, Yesu'k artean ez baitzun onetaz argiro itz egin; mar mar zeuden, Yesu'k, Bera Yainkoaren Seme zala esan zulako. Ori bera esanda, samariar emakume arek siñetsi zun, baiño yuduek siñetsi ez, ta mar mar ari.

«Baiñan Yesu'k yardetsi ta esan zien: «Ez ari mar mar elkarékin. Nigana iñor ezin datorke, bidali naun Aitak ez ba' dakar; ta alakoa Nik azken egunean berpiztuko dut. Igarleetan idatzita dago: Yainkoaren ikasle izango dira guziak. Aitari entzunda ikastun egiña, Nigana dator. Ez uste oratiño Aita iñork ikusi dula, Yainkoagandik sortua ezik; Onek, bai, Aita ikusi du. Zin ziñez dasaizuet: nere siñestea dunak, betiko bizitza du».

Yesu'k beñiz lengo gaira yotzen du. Yesu'rengana yoateko Aitak ekañi bear du. Gizonaren naia ekartze au ez da bearturik egiten, bigunki baiño. Zeruratzeko Yainkoaren eskaña bear da; Yainkoak guziei ematen die; eskar onek ez dio gizonari askatasuna kentzen; eskar onek gizonaren naia Yainkoagana ekartzen du; baiñan ez du beartzen. Yesu'k entzuleak bereganatzeko berpiztuko ditula agintzen die, ta, igarleen esanaz, guziak Yainkoaren ikasle izango dirala oroi-arazi. Gero mar mar ari ziranei, beñiro, Bera Yainkoaren Seme dala esaten die, ta augatik Bera siñetsi bear dutela, Bera siñesten dunak betiko bizitza izango dulako.

Ordudaiño, bidea gertutuz, Yesu'k esan zien Bera zala bizitzarako ogia, siñesmenez Bera siñetsiz, gogoaren yanari baita. Ta orain argiro esan zien: «Ni naiz bizitzarako ogia. Mana basoan zuen asabak yanda ere il ziran. Ogi au zerutik yetxi da, yaten duna il ez dedin. Ni naiz ogi bizia, zerutik yetxia. Ogi ontatik iñork yaten ba'du, betidaiño biziko da; ta Nik emango dudan giza-bizirako ogia nere aragia da».

Yesu'k itzaldi ontan adierazi zien gogai nagusiena auxeda: giza-bizirako emango zun ogia, Bera zala, Bere aragia, Bere gorputza. Ta egiz, guzien onagatik Bere Aitari Yesu'k Bere burua eskeiñi baitzion; Yaunak guziogatik bere gorputza eman zun, ta onela gizioi bizitza ematen digu.

Yuduek, beñiro, mar mar asi ziran elkañen artean esanaz: «Nola bere aragia lemaigukek yateko? Yesu'k esan zien: «Zin ziñez desaizuet: Gizasemearen aragia yan eta Aren odola edan ezik, ez duzute zerongan bizitzarik izango. Nere aragia yan ta nere odola edaten dunak betiko bizitza du, ta Neronek piztuko dut azken egunean. Nere aragia yanari da ziñez, ta nere odola edari da ziñez. Nere aragia yan eta nere odola edaten duna, Nigan dago ta Ni arengan. Bizi dan Aitak bidalita Aitaren-gatik Ni bizi naizan bezela, yaten nauna ere Nigatik biziko da. Au da zerutik yetxitako ogia; ez mana bezela. Mana yanda, zuen asabak il egin ziran; ogi au yaten duna beti ere biziko da». Itz guziok Kaparnaun'en esan zitun, sinagogan irakaski».

Yuduen adimena itsu zegon ta biotza gogor. Ainbeste alatz ikusiañen, galde egiten dute Yesu'k Bere aragia nola eman

lezaieken yateko. Yaunak ez die erantzuten; len ere esan die lenbizi siñetsi egin bear dala. Giza-bizirako ogi au siñestun diranei emango die, ta Bere aragiak bizia ematen du. Nola? Ona emen Kuiril deunak zein ederki adierazten dun: «Semea bizitza da izatez, bizi dan Aitagandik sortua baita; Yesu'ren Gorputz deuna bizitaña da Yainkoaren Itza'kin batuta dagolako; augatik Yesu'ren Gorputza bizi-emailea da; ta guk Yesu'ren Gorputza gugan artzen dugunean, bizitza gugan daukagu, Arekin elkartzen geralako».

Ta Yauna artzen duna Yesu'gan nola dagon, onela adierazten du: «Argizagi zati bi elkar batu ezkerro, bat besteagan bañenki batuta dirudite. Onela, nere eritziz, Kisto gure Gaizkatzailearen aragia yan eta odol deuna edaten duna, Berak dionez, Arengan dago; Berakin nolabait urturik eta nasturik dago jaunartzen duna Yesu'gan eta Yesu arengan egonik».

Oña itzaldi artatik entzuleek atara zutena. Yuduek Yesu'ri zioten goñotoa geituko zan noski; itzaldi asieratik antz ematen da aien itsukeria ez zala sendatuko. Gizataldeak, ondasunak iristeko itxaropena galdu, ta Yesu'renganako zaletasuna gutxitu.

Auñeko egunean bakaldun egin nai izan zuten, ta orain, ostera, mar mar ari ta aurka zegioten. Yerusalen'en Abar-igandez, beste ainbeste ta areago egingo zuten.

Ikasleetatik asko atzeratu ziran, itz aietaz lardeturik. Augatik Yesuk esan zien: «Onetaz larde al zerate? Oñatiño ere, Giza-semea len zegon ara igotzen ba-zenekusate!». Esango ba'lu bezela: Ni zuengandik yoan 'eta zuek luñean gelditzen zeratenean,

gutxiago siñetsiko duzute; edo beste batzuek diotenez: Ni zerura igotzen naizenean ez al duzute siñetsiko? aragi au zerukoi egin dezakenak, aragi au berau giza-yanari egin dezakelako.

Ta aúreko itzak indartuagoz, esan zien: «Gogo-adoreá da biziá damana, aragiá ezertarako ez da». Kuiril deunak onela adierazten du: «Aragiá, berez, ez da bizi-emaile. baiña bizi-emaile dan Itza arengan bizi dan ezkeró, aragiak ere bizitza eman dezake».

Yesu'k, len-esanak, be'iz indartzen zitula ikusirik, «ikaslerik asko atzeratu ziran, ta gerokoan Arekin ez zebiltzan».

Ordun amabiei esan zien: «Zuek ere aldegin nai ote duzute?». Kuiril deunak au adieraziz dio: «Au esanaz, ya'aitzea ala aldegitea ez zun aien esku utzi; oartu zien, ordea, yuduek baino obeak izaten ez ba'ziran, aiek bezela yaurtiko zitula ta beren tokiak beste batzuek artuko zitutela; Yainkoa ona da, baiña baita zo'otza ere».

Irakaslearen itzok entzunda, Kepa'k sutsu ta maiteki erantzun zion: «Yauna, norengana yoko genuke? betiko bizitzarako itzak dituzu. Ta guk siñetsi ta ezagun dugu Yainkoaren Deuna zerala Zu». Kepa'k lenbiziko aldiz aitortu du Yesu Yainko dala; laster ospe aundiagoz be'iz aitortuko du. Yesu Yainko zala ezagutu zun, baiña lenbizi siñestea izan zulako.

Amabietatik batek, ordea, ez zun siñetsi. Augatik «Yesu'k yardetsi zien: Ez ote zaituzt amabi autu? Zuetako bat, ordea, txer'en da» Simon Iskariot'en Yuda'rengandik au zion, be'iz; ura baitzan amabietako bat, Bera salduko zuna».

Egun artan gertatutakoak Yesu atsekabetuko zuten, baiña Kepa'ren aitotak bai poztu ere.

Genesaret aldean

Lentxeago esan dugunez, Yaunak Kaparnaun'en bizitzarako ogiaz egin-itzaldia Matai ta Mark deunak ez dakarte. Aintzirako ekaitza edestu ondoren, Yesu ikasleekin Genesaret aldera eldu zirala diote. Gizataldeak laster ikusi zun Yauna, ta beti bezela eriak sendatzeko eraman zizkioten, Mark deunak dionez: «alde guzi aietan zear zebiltzala, omen zegon artara zeñaldotan eroandako erien yoera asi zan. Ta eriska, edo iri, edo landaren batera zioaneko, zeietan eriak ezartzen zizkioten, Aren soiñeko mendela beintzat ikutzeko zeskaiotela; ta ikutzen zuten guziak sendatzen ziran» (Mk. VI, 54-55)

Kaparnaun'go itzaldia gogoña zala-ta, galilaiar askok Yesu'rengandik aldegin ba'zuten ere, landerak eta eriak beti ondoan zitun. Auei beti aera ona egiten zien; ta erukiz sendatzen zitun.

Parisaitaren ekanduak

Yauna zebilan alde aietan, Yerusalen'go idazlari ta parisaitarak ere. Etsaiak ondoren zitun. Auek aitzakirik ezin topatu Yesu'ri erasotzeko, ta ikasleen uskeri txikienari ere laster eltzen zioten, erua Yaunari eratxikiz.

Etsaiok alderatu zitzazkion esanaz: Zergatik zure ikasleek asabaen ekanduak austen ditute? Ogi yaterakoan ez ditute es-

kuak ikuzten-eta» (Mt. XV, 2) Otordu auretik eskuak garbitzeko oitura, parisaitarek garantsi aundikotzat zeukaten (1). Ikuszenbateraino. Akiba izeneko agure zar ta gaixoa espetxean zego; yatekoak Yoxuak eman zizkion. Egun batez, espetxe zaitzailak oitzen zan uraren erdia eman zion. Ordun Akiba'k ikasleari esan: Eskuak garbitzeko ura emaidak. Baiña edateko lain ere ez duk-eta? Zer egingo, ba? erantzun zion Akiba'k, egariz iltzea obe dit, bizia gordeta nere kideen ekandua austeia baino.

Ta eskuak garbitzea ondo zego, maikide guziak, yanaria beatzez arturik, azpil batetik yaten baitzuten. Baiña parisaitarek ez zioten augatik galde ura egin, ekandua ez betetzeak sumintzen zitulako baizik. Idatzitako legeetan ofelako agindurik ez zego, baiñan aoz ao zabaldu ta iraundako ekanduak estutzen zitun. Zenbait oitura ez zituten ontzat artzen; au, ordea, bai.

Au guzia Yesu'k ondo zekin; ta erantzuteko, azaleko zioa utzita sakonagotik artu zun, esanaz:

«Zuek, beñiz, zergatik Yainkoaren agindua zuen ekandugatik austen duzute? Yainkoak aginduetan esan du, ba: aita ta amari lotsa erakuskiezu; ta aitari, naiz amari birao legiokenak, bizia gal beza. Zuek, ordea, diozute: aitari, naiz amari iñork ba'diotsa, nigandik itxaro zenitzaken onaurkiak ba-dira (Yainkori) emanak, ez dio bere aitari, naiz amari beste laguntzarik zor. Ta ofela, zuen ekanduegatik, Yainkoaren agindua ustu egiten duzute» (Mt. XV, 3-6)

(1) Begira Mk. VII. 1-23

Yuduek beren ondasunetatik Yainkoarentzat zer bait izendatzen zutenean, esaten zuten: «au korban bego» ta onela eskeiñia ezin iñori eman, ezta gurasoei ere. (1) Ta eskeiñitako ori ere, baldintza batzu bete ezkeru, eskeintza ori egin zuna-ren eskuan gelditzen zan, nai zuna egiteko. Oñela gizonen legez Yainkoaren agindua autsi zezaketen. Gaiztakeri au Yesu'k gaiztetsi zun. Augatik idazlari ta parisaitar aiei, esan zien: «Azalutsok, zuentzaz ederki iragañi du Isai'k esanaz: Éñi onek ezpaiñez, bai, lotsa darakuskit; biotza, beñiz, Nigandik urun dauka» (Mt. XV, 7-8)

Yesu ta parisaitařen arteko istilü au gañantsi aundikoa ta gogoña zan. Yuduentzat ekandua, Legea aiña zan, ta norbaitsu-entzat, Legea baiño areago. Ekanduek israeldañak gogor lotzen ta menperatzen zitun; ta ekanduak Yainkoaren naia bezela begiratzen zituten.

Ikasleek, ageri danez, ez zituten ekandu guziak betetzen. Irakasleak egiten zuna aiek ere, ta bearbada, Yesu'k esanda, lege-irakasle aien aginduetatik askatu.

Yaunak «gizataldea Beragana deiturik, esan zien: «Éntzun eta adizute: ez du aotik sartzen danak iñor kutsatzen; aotik

(1) Beiñola, gazte batek bere aítaren kalte korban-eskeintza egin zun. Eztaí egunean aita bazkarira eramán nai izan zun; baiña ezin, «korban» esana baitzun. Ala ere au asmatu zun: bazkal-tokia adiskide bati eman ba'lio bezela, gezurki agertzea, onela bere aita bazkarira yoan al izateko. Baiña adiskideak ura agitea ukatu zion, gezur-zin egitea zala-ta Lege-irakasleari galde egin, ta onek erabaki, eskeintza ura egin zun gazteak ezin zezaiokela aitari ezer eman, ezta beste baten bidez ere, ta gosez iltzeko zorian ba'zegon, ordun zer bait eman lizalokela, baiña beste baten bitartez. Gertaera au yuduen Talmud izeneko idaztiak dakar.

sortzen danak, beriz, orek, bai, gizona kutsatzen du» (Mt. XV, 10-11) Yesu'k, irakaspén ontan, bi aukerak adierazi zizkien: gogoa edo arima kutsatzen edo loitzen duna, uau bakarrik dala loitzaile, ta kutsatze edo loitze au, ez dala atetik edo kanpotik etortzen, biotz-barnean sortzen dala baizik. Ordudaino israeldarék, legez, yanari batzu yatea gebenduta zeukaten; agindu onen alde makabearék bizia eman zuten (Mak. 1.ª, 1, 62; 2.ª, VII, 6) Baiña Lege Berian, lengo agindu oiek ez zuten indarrik izango, Yaunak itz oietan, yanari oro garbiak dirala irakatsi baitzun (1)

Irakaspén au ulerkaitza ta gogoia zeritzaien israeldarék, ta augatik Yaunak esan zien: «Entzuteko belaridunak, bentzu» (Mk. VII, 16)

Egun artan, Yesu'ren irakaspénaz, parisaitarék sumindu ziran, ta ikasleak, aik orela ikusita, ba-dirudi zerbait beldurtu zirala, Yaunari esan baitzioten: «Ba al dakizu parisaitarék ere au entzunda, sumindu egin dirala? Baiñan Ark yardetsi ta esan zien: «Nere Aitagoikoak landatu ez dun landarea, erok gora irauliko da. Utzi itzazute; itsu dira ta itsumutil; itsuari itsua mutil ba'zaio, biak zulora bear» (Mt. XV, 12-14)

Lenbiziko itzok, iraka-alegia oroi-arazten dute; Yaunak ori gogorazi nai izan ba'zien, esan diteke, Yainkoaren agindua garia, ta parisaitarén ekandua iraka bezela dirala. Eliza sortu, ta bat-batean Sinagoga baztartzen zan egunean, (ta egun ori

(1) Au dala-ta ez uste izan gero Elizako ekandu, barau ta aragi uztea ez dirala bete bear. Lege Zafean zeuden ekanduak eta parisaitarénak, Yaunak kendu zitun. Baiña Yesu'k Eliza sortu, ta Elizari aginpide oro eman. Beraz, Elizak agintzen duna, Yesu'k ere. Eliza'ren aginduak ez betetzea, biotz barneetik sortzen da, ta gaiztakeri onek giza-gogoa loitzen du.

laster elduko zan) ordun iraka ori, efoak gora iraulita geldituko. Parisaitařak itsu ziran, ta auen ikasleak itsuago; Yesu'ren ikasleak, aiek utzi ta aien esamesai ez zien yaramonik egin bear.

Gizataldetik etxera eldu zanean, Kepa'k esan zion: «Azaldu iguzu alegi au» Ta Yesu'k, esan zun:

«Zuek ere oraindik adingabe al zaudete? Ez al duzute ulertzen aotik sartzen dana, sabelera yetxi ta sastegira egozten dala? Aotik irteten diranak, beřiz, biotzetik sortzen dira; ta auetxek, bai, gizona kutsatzen dute. Biotzetik sortzen baitira irain ta asmo txařak, gizerailketak, ezkontzako azpikeriak, izorakeriak, lapurkeriak, gezur-aitořak eta biraoak. Auetxek dira gizona kutsatzen dutenak. Esku-ikuzteke yateak, ordea, ez du iñor kutsatzen» (Mt, XV, 16-20)

Argi ta garbi adierazi zien alegia ikasleei; auėk, ordea, ordudaiñoko ekanduen aurka zegolako, yanari guziak garbiak izatea gogořa zeritzaien. Gero ere zalantzan egon ziran, Yope'n izan-ikusketan Kepa'k agertzen denez. Goteunaren argia ta indařa bear izan zituten, ekandu aiek uzteko.

BEDERATZIGAREN ATALA

GALILAITIK AT ALDARIKATZEN; IKASLEEI BEREZIKI IRAKASTEN TA ERALTZEN

Betesda'ko elbaria (Yon V, 1-47)

Yesu'k Kaparnaun'go sinagogan eukaristiatzaz irakatsi zuna Yerusalen'go yuduek laster yakingo zuten. Auen go'otoa geitu zan Yainkoaren Seme zala esan zulako. Ordudaiño iñoiz, baiña andik au'era al zuten guzian, Yesu'ri erasoko zioten irakasten zitunen aurka. Nondik elduko zai zeuden beti. Oraingoan, larunbata yai egin bear zala-ta eraso zioten; Yesu'k, ordea, ori bide zala, ikasgai sakona irakatsiko.

«Yesu, yuduen yaia (1) zala-ta, Yerusalen'a igo zan» An ipar-sorkaldean ba-zan ate bat, Ardiate izenez deitzen zuten, andik sartzen baitzituzten artaldeak yauretxean eskeintzera eramateko. «Ardiate ondoan, eberkeraz Betesda deritzan urtegi bat bost aterpekin. Auetan eri, efen ta elbari asko zeuntzan, ura igituko zai. Alabaiñan, Yainkoaren aingeruak, urtegira noizik bein yetxirik, ura irabiotzen zun, ta irabiotutako urtan

(1) Yai au zein zan? Paska ala besteren bat? Au erabaki ezkerro Yesu'k Beñi Ona zabaltzen zenbat urte igaro zitun yakingo genuke. Baiñan ezin erabaki, antziñako eskuz idatzitako idazti deunak, itzulketak, Elizako Aba deunak eta yakintsuak bitara daudelako. Batzuk *e eorte* dakarte; onela ba'litz, yai au Paska Yaia izango; beztetzuk *eorte*, ta ordun beste edozein yai izan leike. Beraz, yai au, batzuk Paska yaia, bestetzuk Pentekoste, beste batzuk Txabola-yaia zala. Au erabakitzeak ez du ainbesteko gañantsirik; bai, ordea, Yaunak egin-alatza, parisaitafen erasoak eta Yesu'k eman-irakaspen bikaiña adierazteak.

aufena sartzen zana, edozein gaitzez zegola ere sendatzen zan».

Eri aien artean, urtegi ondoan, «gizon bat bere gaitzez ogei ta emezortzi urte ezkeron an zegon. Yesu'k ura etzanik ikusi ta aspaldi an zegola yakinda, diotsa: «Sendatua izan nai al duzu»? Bai noski, baiña Yesu'k au galde egiñaz aren siñes-
tea bizkortu nai zun. «Gaixoak erantzun zion»: Yauna, urtegira ur igitaldian naramaken gizonik ez dut; eta ni ara orduko, ni baiño len besteren bat yeixten da» Yesu'k dasaio: «Yaiki, zure ze'aldoa artu ta zabilta». Ta bertantxe gizona sendatu zan; ta, ze'aldoa sorbaldan, ibili zebilan».

«Larunbata zan gero egun ura; ta yuduek sendatu izanari ziotsaten: «Larunbata duk; ez zaik zilegi ire ze'aldoa eroatea» Yardetsi zien: «Sendatu naunak esan dit: Zure ze'aldoa artu ta zabilta» Itandu zioten, beraz: «Nor duk zure ze'aldoa artu ta zabilta» esan dikan gizon ori? «Baiña sendatu izanak ez zekin nor liteken; ango gizataldetik Yesu baztertu zalako». Yuduek, ordea, artan Yesu'ren eskua ari zala somatu zuten. baiña gizona zigortzen ez ziran ausartu.

«Geroago Yesu'k gizona yauretxean aurkitu ta esan zion: «Orizu; sendatu zera; auferontzean ez ogenik egin, oke'agoren bat ez datorkizun» Gizon aren elba'ia ogenen ondorena izan zan; gure gaixoaldiak ere zenbat aldiz ez ote dira ogenen ondorena ta ordaiña!

«Ordun gizona yoan zan, sendatu zuna Yesu zala yuduei esatera», ez noski Yesu salkeriz galtzeko, ongilea goraltzeko

baiño. Yuduek ua entzunik, Yesu bila asi ziran yo'atzeko asmoz, «larunbatean o'elakoak egiten zitulako».

Yauretxean edo topatuta, eraso zioten. «Baiña Yesu'k yaretsi zien: Nere Aita orain ere ari da, ta Ni ere ari naiz» Yainkoa, ortzi-lu'ak irazan ondoren ere auek eusten eta auek zaitzen, beti ari da. Larunbata Yainkoak gizonarentzat ipiñi zun. Yainkoa ezin legepean egon, ta nai duna nai dunean egin dezake, guzien Yaun eta Yabe dalako. Augatik Yesu'k larunbat egunez ere edozer egin zezaken, Yainkoaren Semea izanik Yainkoaren eskubide guziak zitulako.

Yesu'k au adierazi nai izan zula ongi ulertu zuten yuduek, ta «ain zuzen ere o'exegatik, Yainkoari Aita esaka bere burua Yainkoarekin berdintzen zulakoxe, bizia Ari kentzeko amo'atuta yuduak zebiltzan».

Baiña ordun ez ziran deus ere egiten ausartu. Ta Yesu'k, Yainkoakin eta gizonekin zun elkartasuna adierazi ta egiztatu zien. (Yon, V, 19-30; 31-47)

Yesu'k esan zien: «Semeak bere buruz ezer ezin egin du, Aita egiten dakusana baizik; Onek dagiña bere Semeak ere dagi-ta». Yainkoagan, Aitak eta Semeak izate bat bera dute, ta biek naimen bat bera ere. Aitak egiten duna, Semeak ikusten du, Aitaren irudi bizia ta betegiña izanik Aitarengan bizi dalako. Aitak egiten duna, Semeak ere berori Aitakin batera egiten du. Ta gizatuta gero ere, Semeak Aitakin dun elkartasun au ez zan autsi.

Egite ori elkar'en artean maite diranen egitea da. «Aitak

Semea maite du, ba, ta Berak dagin guzia darakuskio; egiteko aundiagoak ere erakutsiko dizkio, zuek aítu zaitezten».

Egite aundi auek ilak berpiztu ta denak ebaztea dira: «Aitak ilak eraiki ta pizten ditun bezela, Semeak ere nai ditunak pizten ditu-ta. Ez du, ba, Aitak iñor ere ebazten; ebazpide guzia, beñiz, Semeari egotzi dio»

Azkenengo itz auetan ageri da, Yesu bere giza-izateaz mintzo dala, ta ez bakañik Yainko-izateaz. Itzaldiaren gogañ nagusia Semearen yainkotasuna da; baiña giza izateakin batuta zegolako, au da gizonen bizi-emailea; berak gizonak ebaziko ditu, bera da «pizte ta bizitza». Ta eskubide auek Yesu'ri, Gizasemeari, berez dagozkio, Yainkoaren Seme baita.

Auetatik, labur baiño argi ta indartsu atera zun «Semea Aita bezelaxe goretsi bear dala, Semea goresten ez dunak, Bera bidali dun Aita ere ez dula goresten», ta «Bere itzaren aditzaile ta bidali zuanaren siñestun danak betiko bizitza dula».

Auek entzunik yuduek aítu ziran, ta Yesu'k esan zien: «Ez aítu onetzaz; ba-dator, ba, garaia, ta zuzen ibiliak, bizitzeko piztuko dira; oker ibiliak, beñiz, ebatziak izateko».

Irakatsitako guzi au egiztatzeko ez zun Yesu'k Yon'en aitoña artu. «Ark (Yon'ek) egiari aitor egin zion. Nik, ordea, aitoñik ez dut gizagandik artzen; baiña gomutarazten dizuet, zeron yareikuntzarako» Yon izkutatu zan; «ua zuzi ixio ta argitsu zan, ta aren argitan zuek apur bat poz artu nai zenuten». Baiña ez zuten siñetsi.

«Baiña ba-dut Nik Yon'ena baiño aitor gurenago; Aitak

Niri egotzitako ta Nik burutzen ditudan egitakoak nere alde daude, Aitak bidali naula aitortzen». Yainkoaren Seme zala egiztatzeko alatzen aitorá Yesu'k maiz erabiltzen du. Au biotz oneko ta zintzoentzat aski zan, baiña yudu itsu gaizto aientzat, ez.

Augatik esan zien: «Idaztiak aztertu itzazute, betiko bizitza aietan daukazutela uste duzuten ezkerro; auek dira Nitzaz aitor dagitenak. Zuek, beñiz, ez duzute Nigana yo nai bizitza izateko. Gizagandikako aintzaz Niri aiolarik ez. Baiña ezagun zaituzt, Yainkoaganako maitasunik zuengan ez dago»

Ta aien itsukeria ta gaiztakeriaren sustraia agerturik, esan zien: «Ni Aitaren izenean etoñi naiz, ta ez nauzute artzen. Beste norbait bere buruz ba'letor, alako ori artuko zenukete. Nola siñetsi zenezakete zuek, elkaréngandik ospea artzen duzutenok, eta Yainkoagandik bakañik datoñen ospe-bila ez zabiltzatenok?» Yudu gaizto aientzat, beste edozer baiño maiteago elkaréngandik ospea artzea. Au iristeagatik ongi zetorkiena esan eta egiten zuten, naiz gezuía ta gaiztakeria izan. Yesu ofelako ez zala ba-zekiten. Augatik bein parisaitaíek eta erodetaíek esan zioten: «Irakasle, ba-dakigu egizale zerala, ta Yainkoaren bidea egiz darakusazula, ta iñoren aiola ez zerala, giza-aurpegirik aintzat ez duzu-ta». (Mt. XXII, 16) Baiña Israel'go irakasle aiek, lenbizi gizagandikako ospe-bila zebiltzen, ta augatik ez zebiltzen Lege osoa betetzen dunari Yainkoak ematen dion ospe bila.

Bukatzeko esan zien: «Ez uste Nik Aitaren auñean salatuko zaituztanik; ba-dago salatuko zaituzana, zeron ustea era-

txiki diozuten Mois berbera. Mois'i siñetsiko ba'zeniote, Niri ere siñetsiko zenidakete; berak Nitzaz idatzi du-ta. Baiña berak idatzia siñisten ez ba'duzute, nere esana nola siñetsiko duzute?»

Kisostoma deunak, auek adieraziz, dio: Yuduek zioten, Yainkoaganako maitasunak Yesu'ren aurka eragiten ziela, ta Yesu'k egiztatu zien Yainkoaganako go'otoak eragiten ziela; aiek uste zuten Mois'en agindu-arauz egiten zutela; ta Yesu'k egiztatu zien egiten zutena Mois'eri siñesten ez ziotelako egiten zutela. Lege-zaletasunez beterik egon ba'lira, Yaunari abegi ona egin bear zioten, Ua lege-betetzaile baitzan. Yainkoaganako maitasunez beterik egon ba'lira, Yesu siñetsi bear zuten, Ark ez baitzun gizonak Yainkoagan eramatea besterik bilatzen.

Yuduek oiek entzun a'en, ez ziran Yesu'ri ezer egiten ausartu, ezta ezer erantzuten ere. Baiña aien biotzean Yesu'ganako go'otoa zenbateraiño indartu zan ikusiko dugu.

Kanaandaía (Mk. VII, 24-30; Mt. XV, 21-28)

Parisaita'ak geroago ta amo'atuago Yesu'ren aurka. Erode ere Aren bila ta Yaunak arengandik ezkutatu nai. Gaiñera ikasleei bereziki irakatsi bear, ta ontarako leku bakar ta gentzatsua egokiena.

Auegatik «andik yaikita Tir eta Sidon'en mugetara yoan zan, ta iñori ere agiri izan ez nairik, etxe batera baztertu zan». (Mk. VII, 24) Beraz, Yesu ikasleekin a'otzen artean zegon, ta baita etsaien artean ere.

Yauna bazterturik zegon, «baiñan ezin ostendu ziteken».

Ta ara, kanaandar emakume batek alde aietatik eto'ri ta ots egin zion, esanaz: «Yauna, Dabid'en Seme ori, e'ruki zakizkit; nere alaba txer'enek oiñazez darabil. Baiña Yesu'k ez zion itzik ere erantzun».

Emakume ua oiuka zegola-ta, ikasleek Yesu'ri eskatu bidaltzeko andik, ta dirudinez, eskatzen zuna eginda gero, Yesu'k erantzun zion: «Israel etxeko ardi galduetara baizik, ez naiz bidalia». Ori zan Yesu'ren mezua, israeldar'ei baka'rik bereziki Be'ri Ona irakastea. Au geiagotan ere esango du. Israel'go muga ba'ruan Berak aldar'ikatuko, gain'arakoei ikasleek, Yesu ilda gero. Ordun asiko ziran e'ri guziei zeru-yaure'ria irakasten.

Ori entzunar'en, «emakumeak urbilduta agur egin zion, esanaz: «Yauna, lagun zatozkit». Yesu'ren erantzuna gogortxo dirudi, «Ez dago ondo semeen ogia artu ta txakurtxoei egozte». Baiña emakumea ez zan atzeratu; israeldara ez zalako, abere loien (1) mailan ya'ri zun, baiña bertatik erantzuna aterako, esanaz: «Bai, Yauna, bai; to'ioek ere beren yabeen maitik yal- kitako apu'rak yaten ditute-ta». Yesu'k ordun, aren siñestea aski aztertuta, arenganako e'rukia geiago ezin ezkutaturik, esan zion: Emakume, aundia da zure siñestea; nai duzunez gerta bekizu» Ta etxera yoanda, neskatxa ocan etzana idoro zun; txer'ena, be'riz, irtena zan.

Siñesteak, apala izateak eta otoitzak zenbat dezaken gertaera onek ederki adierazten digu. Eskatzen dana ona izan ez-

(1) Yudentzat zaku'ra abere loitsuua zan. Gaur ere, sortaldekoel iguingar'la zaie. Arabia'rek kista'rei zaku'rak deitzen die ezesteko. Israeldar'ek siñesgabe'ei orobat esaten zieten.

kero, kanaandar emakume ark bezela eskaturik, Yainkoaren erukia ta maitasuna laster agertzen dira.

Gor-mintzula (Mk. VII, 31-37)

Tir'en mugaldetik beñiro irtenda, ipa'aldera, Sidon'era yozun, ta andik bidea zegon Yordan'erako. Bidaldi ontan Dekapolitik igaro zan; erdi siñesgabe ziran angoak. Bidez yoanañen, eriak eraman zizkioten sendatzeko. Auetako bat goña ta mintzula.

«Ta gizataldegandik bereiz arturik, belañietan beatzak sartu zizkion, ta mingaiñean ñu egin zion. Gero, ortziruntz begiratzuz ta asgorapen egiñaz, diotsa: «Ephpheta, edo berdin dana, iriki zaitez» Ta beingoan belañiak iriki ta mingain-lokaña askatu zitzaiola, garbi mintzatzen asi zan. Ta agindu zien iñori ere ez esateko. Baiñan Ark zoñozkiago agindu, ta aiek bañeiagotu. Txundioz añituta baitzeuden, zerasatela: «Dana ondo egin dik; goñak entzule ta mintzulak iztun egin zetik» (Mk. VII, 33-37)

Yaunak alatz au itz bat esanda egin zezaken, baiña agertu nai izan zun bere soiñak goi-indaña ba-zula, yainkotasuna beregan zegolako.

Yaunak agindu zien iñori ere ez esateko, baiña alpeñik zan, pozaren pozaz añiturik, gutxitan bezelako goraltzak esan zitun taldeak.

Ogiak beñiro agarituta (Mk. VIII, 1-10;
Mt. XV, 29-39)

«Ta Yesu, andik yoanda, Galilai'ko izpazteñera etoñi ta mendira igorik, an eseri zan. Eta gizatalde aundiak arganatu

ziran, éren, ebain, itsu, mintzul ta besterik asko berekin zekaz-
tela. Ta oiñetara ekañ zizkioten; ta sendatu egin zitun. Giza-
bañak. beñiz, añiturik zeuden, mintzulak mintzatzan, ebainak
pizkor, érenak ibiltzan, ta itsuak ikusten ikusirik; ta Israel'en
Yainkoa goستن zuten». (Mt. XV, 29-31).

Yauna, beñiro, bere érikoen artean zegon; Dekapoli'n
egindako alatzak, añotzei emandako apuñak ziran; auei egiñak
eta egingo zitunak, semeei ematen zien ogia, ta éruz noski.
Gizataldeak Israel'en Yainkoa goستن zun; artean zintzoak ziran;
ua zan Yainkoak bereziki autu zun éria; Mexia, Yainkoak
onetsia, aiei bidali zien.

Gizatalde oni yaten emateko, ogiak beñiro (1) ugarituko
zitun.

«Yesu'k, beñiz, bere ikasleak deitu ta esan zien: «Gizatalde
oni éruki natzaio; iru egun auetan Nerekin baitaude, ta zer
yan ez dute; ta ez ditut barurik igorñi nai, bidean akitu ez
ditezan. Ta ikasleek diotsate»: Baiña baso ontan nondik guri
oñenbesteko gizataldea asetzeko aiña ogi?». (Mt. XV, 31-33).

Ikasleek ez al zuten len ere ogiak ugaritzen ikusi? Nola,
ba, galde egin zioten ori? Guk Yesu'ren bizitza irakurtzen du-

(1) Katoliko ez diran azterleelarik geienek, Yesu'k bein bakañik ogiak uga-
ritu zitula diote ta Matai eta Mark deunek, bein gertatua bi aldiz esaten dute-
la. Baiña aiek diotena ez da egia, Mark eta Matai deunak Ebaingerian bi aldiz
ogien ugaritzea ekartzeak argi adierazten du, bi alaiz izan zirela, ez bat. Gai-
ñera edeskun biak ongi aztertu ezkeru, elkañen arteko antza, baiño duten
aldea ere ageri da. Yeronima deunak onela bereizten ditu: lenengo alatzan,
ikasleek Yaunari esan zioten toki soila zala-ta, talde igortzeko yanaria eros
zezaten; emen Yaunak ikasleei: Gizatalde oni éruki natzaio. Angoan bost ogi
ta bi añai ziran; emen zazpi ogi ta añaitxo banaka batzu; an, belar gainean
etzan ziran; emen lurgainean; an bost milak yan, orain lau milaren bat ziran;
an, ondakiñez 12 saski bete, emen 7.

gunean, alatzak bat bestearen ondoren, ia eten gabe, ikusten ditugu. Baiña Yesu'kin beti zebiltzan ikasleei ez zitzaien ori gertatuko. Alatz asko ikusten zituten, noski, baiña egunoroko bizitzan besteak bezela eratzen ziran. Ta iñork eskatu gabe Yaunak alatzak bat egiten zunean, bat batean ta uste gabe gertatzeak aritzen zitun.

«Yesu'k esan zien: «Zenbat ogi dituzute?». Aiek esan zioten: «Zazpi; ta araitxo banaka batzu». Ta gizataldeari lur-gaiñean etzateko agindu zion. Ta zazpi ogiak eta araiak artu ta esker egiñik, zatitu zitun, ta bere ikasleei eman zizkien, ta ikasleek erriari banatu zizkioten. Ta guziak yanda ase ziran ta zazpi otafe yaso zituten ondakiñez beterik. Yan zutenak, gero, aurtxo ta emakumeak alde, lau mila gizon ziran». (Mt. XV, 34-38)

Parisaitararak eta sadukaitararak alatz eske
(Mk. VIII, 4-13; Mt. XVI, 1-4)

Gizataldea bidalita, «ontziskara igo ta Madala edo Dalmanuta aldera yoan zan», aintziraren sarkaldera. Laster «parisai ta sadu aitarak zirika arganatu ta eskatu zioten ortziko zantzuren bat, afen, berei erakusteko». Beti bezela zirika ta gaiztake-riz galde egin zioten gaizto aiek. Alatz asko ikusi, edo, beintzat, egindakoen befi ba-zuten, ta ala ere ez siñetsi nai (1). Lenengoz ogia ugaritu ondoren yuduek bezela, orain auek ere alatz eske.

(1) Ortzi-alatza... Auxe da gero ere esango diotena (Yon VI, 30); Yesu'ren alatzak luferkoak, edo luferan egiñak, dirala; Mois'ek, befiz, ortzitik, edo zerutik, mana eman zela, ta Eli'k zeruko sua ekañi zula, ta orelako kokolokeriak. Yesu'ren aintza agirian zegon (Yon 1-14); baiña bestelako Mexiaren bat naiago zuten. Afoentzat, apaltasuna ez da iñoiz Mexiaren agerpide izango; ezta lapur-entzat itzuli beara ere. (Olabide A'k Itun Berian. 191'gn ofialdean)

Yesu'k erantzun zien: «A'atsa eto'ita diozute: a'asgo'í, biar ozkarbi. Goizean, be'iz: gaur ekaitz, ozko'í goibel da-ta. Beraz, ortzi-aurpegiari antzematen ba-dakizute; ta alde-agerpideak ezin iga'í ote ditzakezute?». Yaunak au adierazi nai izan zien: ortzia ikusita, egingo dun eguraldia ezagutzen duzute. Mexia eto'í dala ezagutzeko ta nor dan yakiteko, ainbeste alatz, irakasketa eta igarleen esanak ba-dituzute, ta ala ere alatz eske zatozte?

Augatik Yaunak «barnetiko asgorapenez, dio; Zer dala-ta gizaldi au alatz-eske dabil? Ziñez dasaizuet; ez zaio gizaldi oni alatzik emango» (Mk. VIII, 12) «Ta aiengandik aldenduz, be'iro ontzira ta beste ertzeruntz yoan zan» (Mk.)

Yesu'k ikasleei egona'iz edo pazientziki irakasten

Parisai ta sadukaita'engandik bat batean aldegin zuten, ta ikasleak, urira yoan eta «ogi artzeaz aztu ziran» (Mk. VIII, 14). Au'era zioazenean gogoratu ziran, baiña berandu; ogi bat baizik ez zuten ontzian berekin».

Yauna oraindik atsekabetuta zegon; parisai ta sadukaita'ekin gertatua bere baitan zerabilen. Parisaita'ak, beti bezela, zirikatzeke asmoz yoan zitzaizkion, ta sadukaita'ek eraginda, bearbada, alatz eskatu. Auek lurkoi eta ariñak, ta gogokoetaz axolarik ez. Aien gotamu ta egiteak kaltega'í zirala-ta, Yaunak ikasleei esan zien: «Ernai eta zurt ibili parisaita'fen orantzari buruz eta Erode'ren orantzari buruz».

Orantza aipatzeak, ogirik erosi ez zutela oar-arazi zien,

ta ofegatik esaten ziela uste zuten, ta elkarí esaka asi ziran erudun nor ote zan edo agertzeko. Yaunak gogokoetaz mintzo, ta aiek lurgaiñekoetaz ulertu. Mingaía noski Yesu'rentzat ikasleen ulertze motela! Auegatik esan zien: «Zer darasazute ogiketarik ez duzutela? Oraindik ez al duzute igaí ta ulertu? Begiak izanda, ez al dakusazute? belaríak izanda ez al dantzuzute? Ta oroimenik ez al duzute? Bost mila gizonentzat bost ogiak zatitu nitunean, zenbat saski ondakiñez beterik yaso zenituten? «Amabi» dasaiote. Ta zazpi mila gizonentzat zazpi ogiak zatitu nitunean; zenbat saski ondakiñez beterik yaso zenituten? «Zazpi», dasaiote. Ta «oraindik ez al duzute ulertzen» dasaie. (Mk. VIII, 17-21).

Yaunak ez zun ogiak ugaritzeko asmorik, aien oroi-eza zuzentzeko. Orantzaz mintzatuz, ta ikasleek ez ulertu; orain ogi ugaritzeak gogoratzen dizkie, bi alatz aietatik goitiko-irakaspina atara bear zutela adieraziz, orantzaz esana ere orobat ulertu zezaten. Adimen motela zuten, ta naia ezin bizkoía izan. Eríko langileetatik artuta, ikasle egin zitun. Aien adimena antolatu ta barnea eraltzea, ez zan ezeza. Yaunak egunoro, geldiro ta egonaíz, lan nekegaí ontan ziardun. Iñoiz agiraka egin bear, ta zoíotz egin ere gaurko ontan, baiña aitak seme maiteei egin oi dien bezela.

Edeskun au bukatuz Matai deunak dio: «Ordun oartu ziran ez ziela ogi-orantzatik alde egiteko esan, parisai ta sadukaitaíren ikasbidetik baiño» (Mt. XVI, 12).

Betsaida'ko itsua (Mk. VIII, 22-26)

Erode'ren menpeko lu'aldetik igesi, Yesu ikasleekin Batsaida'ra eldu zan. Iri au Pilipe'k iragi, Yuli izena emanaz; azitxoa zan; aintzira sorkaldean zegon.

Iri ba'ura sartuta «itsu bat dakarkiote, ikutu dezala eskaturik. Eta itsua eskutik artuz, e'ixkatik atara zun». Sendaketa, gizataldearen au'ean egin ba'zun, auek txaloka ta goraka asiko, ta Yaunak ez zun olakorik nai. Augatik iritik atara zun.

Yesu'k egindako alatzen artean, onek au du bereziki: besteak itz bat esan edo ikutze bat egin ta bat batean sendatu; ontan, be'riz, itsua lenbizi zerbait sendatu ta gero osorik: Zergatik? Itsuak eta au Yesu'rengana eramane zutenek oso siñeste gutxi zutelako. Lu'alde artakoak ez ziran israeldak, ta ez da a'itzekoa siñeste u'fidun izatea.

Yaunak, ba, «aren begietara ñu egin ezkerro, bere eskuak ezarki, galde egin zion ezer ote zekusan. Ark, so eginda dio: Gizonak ikusten ditut ibiltzen, ta zugatz dirudidate. Begietan be'iro eskuak eza'ñi zizkion; ta ark so egin zun, ta sendatu zala, dana garbi zekusan». Itsuaren siñestea indartsuago, ta itsuaren begiak argiago yartzen ziran. Len gor-mintzula sendatze koan bezela, sendaketa ontan ere Yesu'ren Gorputz deunak zun goi-inda'ra ageri zaigu.

Alatza egin ondoren, «Yesu'k etxera igo'ri zun, esanaz: ez sartu e'ixkan».

Beda deunak alatz au bide dala-ta, dio, gogoa itsu du.

tenak, Yainkoak, maiz, geldika, mailaka bezela eramaten ditula goi argia ikustera. Ikasleekin ere au yazo zan: geldika geldika siñestea indartuz ta Yesu'k irakatsitakoak argiago ulertuz zioazen.

Kepa'ren aitoa (Lk. IX, 18-21; Mk. VIII, 27-30)

Mt. XVI, 13-20)

Itsua sendatuta, Yesu'k ipa'aldera yo zun, «Pilipe-kaisarai aldetara». Toki artan Yordan ibaiaren iturburu bat sortzen, leize baten. Leize au Pan sasi-yainkoari eskeiñita zegon, Yesu yaio baiño iru eunkiz au'etik. Gero August Kaise'ak Erode aundiari lu'alde ura eman zionean, Erode'k Pan'i eliz bat leize artan eraiki. Augatik toki arek antziñako izena Panias zun, gaur beñiz, Banias. Erode'ren seme Pilipe laurdenburuak, toki artan iri aundi eder bat yaso zun. Ta August'i dedu emateko egin zulako, Pilipe-kaisarai izenez ezagutzen zuten.

Leku zoraga'ria zan: zelaigune zabala mendi apaiñez bilduta, egoaldean Houleh aintzira urdiñak itxita, edonun ituñiz ezetua, ta zugatz ta landare mardulez yantzia zegon. Iri artan bizi ziranak siñesgabeak, geienak beintzat; israeldar'ak sal-erosketako baka'rik yoan oi ziran.

Yauna ez zan toki artara Be'ri Ona zabaltzera yoan. Bearbada, irian ere ez zan sartu; ikasleekin auzoko e'rixketan ibili zan. Yesu'ren asmo berezia ikasleei irakastea zan, ta ontarako gizataldeagandik eta etsaiengandik pakea topatu bear.

Toki ontan Yesu'k bere nekaldi ta berpizkundearen be'ri emango zien. An asiko zan ulerkaitzak ziran egite aien be'ri

pixkana ematen, bein ta geiagotan entzunez, garaia zetořenean ain gogořak ez iruditzeko. Baiņa auek esan auřetik beste gertaera bat an izango. Gařantsi aundikoa; gizadiarentzat ainbeste on ekaři dion gertaera, Yesu'k zeru-yaureřiaren oiņařia noren gain ta nola yařiko zun an agindu zulako.

Leku artan Kepa'k aitortu Yainko biziaren Semea, Kisto'a, Yesu zala; ordun agertu zan kistar siņestearen lenbiziko izpia, ta bikain agertu ere. Yesu'k Eliza Kepa'ren gain sortuko zula agindu. Egun artan Yesu'k bere egitekorik gařantsitsuenetako bat agertu; egun alaia ta pozgařia, baiņo ertz iluna ere ba-zun, erbestean baitzeuden.

Bidean zioaztela, Yesu ikasleekin itz egiten ari zan, maiteki, adiskide artean bezela; etsairik ez zegon, iņork salatzeiko bilduřik ez. Bat batean galde egin zien: «Gizasemea nor dala diote gizonek?». Yesu'k ez zien galde egin beretzaz etsaiek zer zioten, eřiak ziona baiņo. Ikasleak eřikoekin egon oi ziran, ta auek Yesu'tzaz erizten ziotena ba-zekiten noski.

Ikasleen erantzuna pozgařia ez zan, israeldařek beren Mexia ez baitzuten ezagun. «Batzuk, Yon Ukuzlea, beste batzuk, Eli; bestetzuk Yeremi edo igarleetako bat. Beste batzuk, beřiz, antziņeko igarleren bat piztuta». Ařitzekoa da Yesu Yon zala esatea. Biok ezagutu zituten; Yon ez zan il zařa, ta ala ere antziņako igarle bat bezela zeukaten. Yesu, berpiztutako Yon zala, Erode'k esan zula ikusi dugu, Ukuzlea il-arazita, kezkak barnea oiņazetzen ziotelako.

Yesu'ren irakaskintzak eta au egiztatzeko egin-alatzak, nor

zan ezagutzeko argirik aski egiten zuten; baiña israeldarren adimenak ilun zeuden, ta «ilunak ez zun artu».

Yesu'ren galde ori, bereala beste au egiteko zan: «Zuek, beñiz, nor naizela diozute? Simon'ek ikasleetatik bulartsuenak, erantzun zion: «Zu zera Kistoa, Yainko biziaren Semea» (1). Siñeste au ikasleen biotzean zegon, geroago ta indartsuago, ta egun artan Yesu'k gainezka eragin, galde eginda. Kepa'rentzat txalogafia, ain argi aitor bikaiña eman zulako. Yainko bizia esanez, israeldarek egizko Yainkoa ulertzen zuten, sasi-yainkoek bizirik ez dutelako. Beraz Simon'ek aitortu zun, Yesu, Yainko biziaren Semea, ta augatik Yainko zala.

«Ta Yesu'k erantzuki esan zion: Zori ontsua zera, Simon Bar Yona ori; ez baitizu aragik ez odolek ori ageri egin, nere Aitagoikoak baizik. Nik beñiz dasaizut: Aitz zera zu, ta aitz onen gainean nere Eliza eraikiko dut; eta lezeko atea ez dira aren aurka garai izango. Ta zeru-yaureñiko giltzak zuri emango dizkitzut; ta zuk lufean lotua, zeruan ere lotua izango da; ta zuk lufean askatua, zeruan ere askatua izango da» (Mt XVI, 17-19).

Ordudaiño Yesu'k ez zun inor zori ontsu deitu; ta Simon berak zun izenez, ta bere aitaren izenez deituz, nagusiki berezitu zun. Yaunak ez zion ori zurikatzeko esan; zeru-yaureña

(1) Erantzun au Matai deunak dakar. Mark deunak, onela: «Zu Kistoa zera» ta Luka deunak beñiz, onela: «Yainkoaren Kistoa» Zergatik alde au? Eusebi'k dionez, Mark deunak ori isiltzea ez da aritzekoa. Mark deunak, Kepa deunari entzundakoak idatzi zitun. Aitor au Kepa'rentzat goragaría zan, ta apaltasunez isildu. Luka deunak, beñiz, Mark deunaren Ebaingeria iturburutzat zun, ta onek au isildu ezkerro, ark ere ez ipiñi.

ematen zaionari, au bakañik egiz zori ontsu Yesu'rentzat. Zori ontsu Simon, aragiak eta odolak sortarazten dutenen gain yañi ta Mexia'tzaz igarleek esanak ta Yesu'renganako maitasunak ezpaiñetara zekarzkion goraltzak alde batera utzirik, Aitagoikoak argiturik aitor guren ura eman zulako. Yesu'k Simon'i bakañik zori ontsu zala esan, onek bakañik aitor eman baitzun.

Yesu'k Simon'i eman erantzunean, ez zion aitoñagatik esker ona bakañik agertu. Onnez gainñera agindu zion: Eliza eraikiko zula; Elizaren oiñañi, buru ta agintari Kepa izango zala; ta Elizak ez zula iñoiz ere lur yoko lezeko indañek erasoañen.

Aitz zera zu, esan zion. Yesu'k aramaikeraz itz egin zun, esanaz: Kefa. Ta aramaikerazko Kefa, euskerazko Aitz. Etxeen oiñañitzat aitz ipiñi oi da, etxeak zutunik irauteko. Yaunak eraikiko zun Elizaren oiñañitzat Kepa ipiñiko. Eliza izenak, gizonen batzaña, bazkuna, lagun-batza adierazten du. Ez zion sinagoga izena Yesu'k ipiñi, yuduen batzaz ez artzeko. Ta bazkun edo lagundi onen oiñañi, buru ta agintari Kepa, ta onen ondo-rengoak, Elizak «aldi-amairaiño» iraungo baitzun.

«Lezeko atea ez dira Elizaren aurka garai izango». Sorkaldeko eñietan, uriko ta yauregiko atea aundiak oi ziran. Ate aurrean gizataldeak batzen ziran, baita epaikariak ere, epaitzeko. Augatik ate izenez, sorkaldean, aginte nagusia adierazten zuten. Yesu'k Kepa'ri au agindu zion: Satan eta bere menpeko guzien indañak ez ziotela iñoiz Elizari lur-yo-araziko. Augatik Kepa'ren gainñean eraikitako Elizak ezin iñola ere uts-egin; uts-egin al izan ezkerro

lur-yoko luke, lezeko atepak garai izango lirake, ta Yesu'k agindu zunez lezeko atepak ezin garaile izan.

Zeru-yaureñiko giltzak emango zizkiola agindu ere zion. Giltzak norbaiti emateak, aginpide ta yabetasun oro ematea adierazten du. Kepa'k, ba, zeru-yaureñian aginpide guzia du, berak luñean lotua, zeruan eta lotua izango, ta luñean askatua, zeruan ere askatua. Augatik Kepa'k eta bere ondorengoak aginpide guzia daukate, legeak eman, epaitu t. a. egiteko, au da: Elizak bere elburua iristeko bear dun aginpide oro.

Agintza bikaiñak Yesu'k egun artan egiñak! Eliza eraiki bezin laster yuduek erasoko, lurgaiñeko beste eritan ere aren aurka yaikiko ziran lezeko inda'ak eraginda. Baiña Eliza, erasoago ta gogo'ago ta sendoago. Lezeko inda'ak ez dute iñoiz garaituko.

Gero Yesu'k «bere ikasleei agindu zien. Bera Kistoa zala iñori ere ez esateko». Lenago ere iñoiz zerbait isilik eukitzeko agindu zien. Baiña oraingoan ardura geiago bea'ekoa zan. Erbestean, Galilai'tik urun, baiña etsaiengandik igesita zeuden, ta agindu aiek etsaien belarñietara iristea ez zan egoki, salatzaileak edonun zeuden-da.

Nekaldiaren iragarketa. (Mk. VII, 31-33;

Mt. XVI, 21-23; Lk. IX, 22

Agintza auek egin ondoren, Yesu, berak eraman bear zun nekaldiaz itz egiten asi zan. Bera Kisto'a, Yainkoaren Seme zala ba-zekiten, orain Kistoa izatea nola beteko zun adieraziko die.

Ordudaiño nekaldiaz zerbait esan zien, baiña ilunki; orain,

beriz, argi. Ikasleen siñestea len baiño indartsuago orain, Kepa, ren aitorak adierazi zunez.

Nekaldian eramango zun guzia ez zien zeatz ageri; esango ziena gogoña ta izugarña zan; Israel eriko idazlari, apaiz nagusi ta agintariek baturik Bera gaiztetsi ta eriotzara eramango zuten. Baiña eriotza yasan ondoren, irugarñen egunean berpiztuko zan. Atsekabeen ondoren atsegiña, nekaldiko oiñazeen ondoren berpizkunde eguneko poza. Ona emen Yesu'k nola ageri zizkien auek: «Yesu asi zan bere ikasleei erakusten Yerusalem'a yoañ, ta zar, idazlari ta apaiz nagusien aldetik neke asko ta eriotza yasan ondoren, irugarñen egunean berpiztu bear zula».

Nekaldi ta eriotzaz itz egin ezkerro, beti esango zien berpiztuko zala. Baiña poz onek ez zun kendu eriotzaren iragaraketak eman zien biotz-ikara. Ta Kepa'k, amabietatik sutsuenak, ua ezin eramanik, «aldera arturik, akar egin zion esanaz: «Ez, arñen, ez Yauna; ez zaizu ofelakorik gertatuko. Baiña Yesu'k itzulirik esan zion: «Alde Nigandik Satan ori; auriko (oztopo) zatzazkit, Yainkoaren aogozorik ez duzu-ta, gizakiena baizik» (Mt. XVI, 22-23)

Aitor bikain ua eginda gero, olakorik nola esan zezaken Kepa'k? Aitor ua egiteko Aitagoikoak ageri egin zion; itz oiek, beriz, bere barnetik bakañik sortu ziran; aitoragatik zori ontsu deitu zun; itz oiegatik, beriz, Satan. Aitorak eta Yesu' ren agintzak, bearbada, Kepa zerbait itxulastu zuten, ta onela bere irakasleak nekaldi ta eriotzagatik aldendu nai izan zun.

Agintzak betetzeko garaian Kepa oiñari sendoa izango, oraindik inda'rik eta kemenik ez zun.

Yesu'k ba'eneraiño ezagun zitun ikasleak. Nekaldia ta erio-tza eraman bear zitula esatea, aientzat labana'ri izan zan; uler-kaitza baitzitzaien noski. Ta auek Irakaslea zerbait ezagutu ta Yainko biziaren Seme zala zekitela gero! E'riari ori esan ba'lio, uste ta ixaropen guzia ez ote zun galduko? Augatik, zurki, Yesu'k ez zion e'riari olakorik agertu.

Norberaren ukoa (Lk. IX, 23-26; Mk. VIII, 34-38;

Mt. XVI, 24-27)

Gero gizataldea deitu zun. Taldea laster batu zan. Izan ere Yaunaren ospea Ermon alde aietan zeuden israeldae'n artean ordurako zabalduko zan. Ta auekin siñesgabe batzu egongo ziran; sorkaldean a'otzak ikusnaia ernarazten baitzuten.

Gizataldea ikasleekin batu ondoren, esan zien:

«Iñork nere ondotik eto'ri nai ba'du, bere burua ukatu ta bere gurutza ar beza ta be'ait. Bizia gaizkatu nai dukenak, galduko du, ba; ta oster, bizia Nigatik eta Be'ri Onagatik galdu dukenak, gaizkatuko du. Gizonari, ezperen, zertarako litzaioke lur osoa irabaztea, bizia galtzen ba'du? Ala zer eman lezake biziaren ordaiñez? Gizaldi zantar ta oker ontan Nitzaz ta nere itzaz alke ba'da, Gizasemea ere artzaz alke izango da, Aitaren ospez bere aingeru deunekin datorkenean. Ta esan zien: «Ziñez dasaizuet: ba-dira emen daudenetako batzu, Yainkoaren yau-

raldia indaíez etortzen ikusi arte, eriotza murtxatuko ez dutenak» (Mk. VIII, 34-IX, 1).

Yesu'ren itz auek, bere nekaldia gogora dakarte, ta irudimenez ikusten dugula deritzaigu, Berak gurutza sorbaldan daramala ta bere ikasle zintzook berari yaíaitzen gurutza leporatuta. Iñori ez zion oraindik esan, ezta ikasleei ere, gurutzatuta ilko zanik. Baiñan ala ere gurutzaren izenak bakaíik, bildur ikaraz yartzen zitun israeldaíak. Izan ere eíomataíek israeldaíei oiñaze au saíitan eman zien. Erobe il ondoren izandako matxiñada itotzeko, Bar'ek bi milá gurutzean yosi arazi zitun. Tit'ek Yerusalen menperatu ta biíindu zunean eíomatar gudariak yudu asko gurutzean il zituzten; Yose edeslariak dionez, ainbeste gurutza egiteko eguíik ezin arkitu ta ainbeste gurutza ipintzeko tokirik ere ez. Yesu gurutzean ilda geroztik, gurutza eramatea ta bertan iltzea poza ta aintza izango.

Yaunak itz oien bidez irakatsi zien, bere ikasle izateko, kistar zintzo izateko, zer egin bear dan: bakoitzak bere burua ukatu, bere gurutza leporatu ta Yesu'ri yaíaitu. Norbere burua ukatzea, auxe da: gure naia alde batera utzita, Yainkoak nai duna bakaíik egitea. Gurutza leporatzea, ta egun oro, Luka'k dionez, auxe da: gure bizikeran, Yesu'ren ikasle zintzo izateko, egun oro sortzen zaizkigun kezka, min, atsekabe, itz batez, gure biotza oiñazetzen dun edozer Yainkoak nai dulako eramatea.

Burua ukatzea ta gurutza leporatzea gure izakerarentzat gogoíak dira, baiña Yesu'ri yaíaitzeak arintzen ditu, Bera baita

gure eredua, gure indaía, gure laguntza, gure argia, gure poza, gure zori ona.

Yaunak guziei dei egiten die Berari yaíaitzeko, baiña ez du iñor beartzen; augatik dio: «nere atzetik iñork etoíi nai ba'du». Askorentzat au betetzea gogoía izango zala ba-zekin: askok Yesu'gatik ez zutela bizia galdu nai, ta gaizkatu nairik galduko zutela; askok lurgaiñekoen ondoren yoan, eta lur osoa irabazi a'én, bizia galduko zutela; asko Yesu'tzaz ta bere itzaz lotsatuko zirala. «Gizasemea ere auetzaz alke (lotsa) izango da, Aitaren ospez bere aingeru deunekin datorkenean. Izan ere, Gizasemea bere Aitaren aintzaz etoíiko da bere aingeruekin; ta ordun bakoi-tzari bere egiñen arauz ordainduko dio». Baiña bere ikasle zintzo izan diranetzaz ez da alke izango, ta betiko zori ona emango die.

Azken egun ua baiño len ageri bat emango die. «Ziñez dasaizuet ere: ba-dira emen daudenetako zenbait, eriotza murtxatuko ez dutenak, Yainkoaren yauraldia ikusi arte». Zein da yauraldi au? Yesu'ren antzalda? Elizaren zabalguntzaz? Biak batu ditezke Maldonado'k dionez: «Kisto'k bere antzalda, bere yauraldia deitzen du, ez bereziki zalako, irudi izango zalako baiño».

Yesu'ren antzalda (Lk. IX, 28-36; Mk. IX, 2-13;

Mt. XVII, 1-13)

«Sei egunen buruan Yesu'k Kepa, Jakob eta Yon bakaírik arturik, mendi garai baten gora bereiz daramatzi».

Yesu'ren antzalda Matai, Mark eta Luka deunek dakarte, ta irurek ze garaitan gertatu zan, Kepa'ren aito'az alkartuz. Izan ere bi gertaera auek elka'ren artean ze ikusi ba-dute. Kepa'k, Pilipe-Kaisarai'n, Yesu Yainko biziaren Seme zala aitortu; ta mendi garai artan Aita Betikoak, odei artetik, Kepa'ren aito'a egiztatu ta indartu. Gaiñera, Yesu'k sei egun lenago berak eramango zun nekaldiaz itz egin; ta mendian, bere aintza agertuz bizkortu ta adoretu nai zitun.

«Mendira (1) igo zan otoi egitera», dio Luka deunak; eta beronek ere dio, ori egin zula Yesu'k Pilipe-kaisarai'n. Ga'antsi aundiko zerbait gertatu baiño len, Yaunak beti otoi berezia egin oi zun.

Otoiketan ari zala «Yesu'ren aurpegi-antza aldatu». Deunei, otoiketan ari, ta kordegabetuta, aurpegia argiturik agertzea maiz gertatu da. Yesu Yainko izanik, ta bere otoia sutsuena, a'itze-koa ez da bere aurpegi-antza iñorena baiño argitsuago agertzea. Ta «yazkiak istatsu ta elu'a bezain zuri zuri biurtu ziran iñongo zuritzaileak ezin zuritu litzaken aiña». «Ta ara, gizon bi, Mois ta Eli, Arekin erausten ageri ziran ospe aunditan Yerusalen'en Berak izango zun azagaz ziardutela».

«Bitartean Kepa ta bere lagunak lo-astun zeuden». Gauak eta nekeak lo-arazi zitun, ta augatik gertaeraren asiera ez zutela

(1) Ze mendi ote zan au? Palaistin'go askitz za'ak dionez, ta IV'gn. eun-
kitik asita egiztatzen dutenez, Tabor izenekoa omen zan. Mendi an Meditera-
neo itxasoa baiño 562 metro gorago dago ta bertatik Galilai guzia ikusten da
Gaurko idazlari batzuk Ermon mendia zala diote. Onen burugaiña azkoz go-
rago dago 3 000 metro baititu. Bertara igotzeko sei bat ordu bear dira, ta
yeisteko lau. Augatik Yesu ara igo zanik ez dirudi.

i usi ba-dirudi. Getsemani'ko baratzan ere orixe yazoko zaie; an bezela, emen ere, gogoa pizkor, aragia, ordea, erkin.

«Esnatu ziranean, Aren aintza ikusi zuten, baita Arekin zeuden bi gizonak ere». Ikuskizun arek afitu zitun, noski. Ta gogo barnean zer somatu ote zuten? Ontaz deus ere ez diote, baiña Yesu'renganako itzala ta maitasuna geituko zitzaien. Yesu'k nekaldia eramango zula esan zien, ta orain argitsu antzaldatuta ikusi zutenean, bi oiek nola elkartuko ote zituten? Yesu'k Mois ta Eli'kin zun alkar-izketa ulertu ote zuten? Zer gaietzaz ari ziran ba-diote, baiña besterik ez.

Yesu'kin Mois ta Eli zeuden. Bi auek lege ta igarleen irudi dira. Ta Yesu'ren ondoan egonik, Itun Zar eta Itun Beñiaren elkartasuna; ta Legea ta Igarleak Beñi Onaren ta Yesu Kisto'ren mendean daudela adierazten zuten. Ikasleek parisaitaíei amaika aldiz entzun zieten Yesu lege-ausle zala ta israeldaíen oituren aurka zegola. Ta ikasleek ere, bearbada, iñoiz, aien eritzia txartzat ez zuten artu. Baiña gertaera afigaíi onek ikasleen zalantzak uxatuko zitun. Ordun ulertuko zuten Yesu'k esan zun ua: «Ez uste legea edo igarleak baztertzerá eto'íi nainik; baztertzerá ez, betetzerá bai eto'íi nator. (Mt. V, 17).

Mois'ek eta Eli'k Yesu'rengandik alde egiterakoan, Kepa'k biotzean gaiñezka zun poza ezin barnean eukirik, esan zun: «Rabbi, ederki geundeke emen; iru txabola egin ditzagun, Zuretzat bat, Mois'entzat bat eta Eli'rentzat bat. Zer zion ere ez zekin, ordea, oso beldurturik zeudelako».

Kepa deuna zer esaten zun oartzeko mintzo zan, beldur-

turik baitzegon beste bi ikaskideak bezela. Yesu'ren antzalda, aiek ezer uste gabe gertatu zan, ta ordudaiño ikusi zituten alatzak baiño arigariago zan ikasleentzat.

Izan ere, ordudaiño, Yesu'ren soiña ez zitzaien agertu zeruta'ren antzo, goi-argiz apainduta. Ta berez o'ela agertzea zegokion, Yesu'gan giza-izatea Yainkotasunekin batuta zegolako. Baiña Yainkoaren Semeak, giza-izatea, au da, soiña ta gogoa Berakin batu zitunean, yainkotasunari zegokion aintza yopu-tankerapean ezkutatu zun. Ta gau artan, zegokion goi-argiz ta aintzaz agertu zitzaien ikasleei. Au ez zan aritzekoa; bai, ordea, Yainkoaren Semea ilunpean ezkaturik egotea.

Yesu goi-argiz ta aintzaz apainduta ikusirik, Kepa oroitu zan noski Mexia'ren alako lurgaiñeko yauralditzaz. Antzalda ua ez ote yauraldi aintzatsu aren asiera? Ordudanik ez zitun e'ri guziak menperatuko? Augatik Kepa'k iru txabola egin ta an ederki egon nai. Biotz ona zun, baiña ez ulertu Yesu'k aintzaz beteta eto'ri baiño len, gurutzean bizitza eman bear zula.

Kepa itz egiten ari zala, «odei bat sortu zan aiek itzalpetuz ta odeitik mintzo au: «Au da nere Seme kutuna. Entzuiozute». Itun Za'eko Yainko-agertzetan odeia ikusten zan. O'ela Mois Sinai mendira igo zanean, mendia odeiz estalia zegon; Txabola deunean sartzen zanean, sa'era'ko atean odeia, ta Yainkoak andik itz egiten zion.

Gau artan ere, len Sinai'n bezela, odeitik mintzo Yainkoa. Ez zion Yesu'ri itz egin, ikasleei baiño, Yesu Yainko zala

biziago siñetsi-arazteko. Onela Yainko Aitak Berak, Kepa'ren aitoña indartu zun.

Yainkoaren mintzoa «ikasleek entzunda, auzpez erori ziran ta oso beldurtu. Ta Yesu'k alderatu ta ikutu zitun esanaz: «Yaiki ta ez beldur izan». Aiek, beñiz, begiak gora yasorik, Yesu besterik iñor ez zuten ikusi». Guzia bukatu zan. Yesu, beti bezela, beste gizonen antzo agertu zan. Mois'ek eta Eli'k aitor eman zioten, Legea ta Igarletza Aren menpean yañirik. Auek, ba, eskutatu, ta Kisto'k bakañik iraun bear betidaiño.

Kepa deuna ez zan gau artaz bein ere aztu. Ona emen bere idazkian gertaera ontaz diona:

«Izan ere, ez dugu antze-ipuitik atera Yesu Kisto gure Yaunaren indar eta etoñeraz ezagunerazi dizueguna; gerok geron begiz Aren aunditasuna ikusi dugu-ta. Alabaiña, Yainko Aitak dedu ta goraldia egin zizkionean, ta argi dirdiratsutik alako mintzoa: Au da atsegin zaidan Seme kutuna, Arengana sortu zanean, mintzo au gerok ere entzun genun, mendi gurenean Arekin geundela». (Kep. 2.ª I, 16-19).

**Mendian bera. Eli ta Yon. (Mt. XVII, 9-13;
Mk. IX, 9-13)**

«Menditik yeistean, agindu zien, ikusi zutena iñori ere ez adierazteko, Gizasemea il artetik piztu ondoren baizik».

Yaunak agindu ori ematea bidezkoa zan. Ez zioten iñori ere esan bear, ezta ikaskideei ere. Gizataldeari, beñiz, gutxiago. Yakin ezkerro, pozaren pozez berotuko zan, ta kalterako. Yesu

Yainkoaren aintzaz agertu zala yakin, ta gero gurutzean iltzen ikus-
tea nola ulertu? Yesu'gan zuten itxaropena galtzeko izango zan.

Ikasleek, agindua entzunik, ez zuten deus ere esan, ta
«yazoa beren artean gorde zuten, il artetik piztu zer liteken
elkar asma ta asma», Izan ere, beste israeldak bezela, ilak
berpiztu zer zan ba-zekiten, baiñan aien buruan ezin sartu,
Kistoa, nekaldia eraman ondoren, il bear zunik. Arestian ikusi
zuten, Yesu Mois eta Eli'kin nekaldiaz ari zirala, baiña Yau-
na aintzaz ikusi ta gero ilko zala ezin iñola ere elkartu ta
ulertu.

Bear bada, onetaz zuzen galde egiten ez ziran ausartu, ta
Mexia'ren egunean Eli'ren eginbeaía zein zan galde egin zioten,
esanaz: «Zergatik idazlariek darasate Eli etoñi bear dala?». Yesu'k erantzuki esan zien: «Eli'k aufena etoñi ta dana beñiz-
tuko du», au da, Mexia'ri bidea gertutu bear dio. Ta yañaituz,
ziotsan: «Esan ere, esan dizuet: Eli etoñi da». • Yon Ukuzlea
zan Eli, ez ezur-mamitan, ordun oñela etoñi bear ez baitzan,
baiño bai Eli'ren adorez ta indañez (Lk. 1, 17). Ta au «ez
dute ezagun; nai izan dutena egin diote, ostera». Yon'ek,
Kisto'ri bidea gertutzeko, aldañikatu zun, Arentzat ikasleak batu
zitun, ta azkenik Erode'k Makeronte'n il zun. «Alaxe Giza-
semeak ere goñiak ikusiko ditu aien aldetik. Ordun ikasleek
igañi zuten, esana Yon Ukuzleaz esan ziela».

Nolako aufelari, alako Mexia. Yon, Eli'ren adorez eta
indañez etoñi zana, erail zuten; Yesu Kisto, beñiz, gurutzean
ilko zuten. Eli ber-bera Yainkoaren «egun guren ta lazgañi

aufetik datorkenean» (Malk. IV, 5), Kisto aintzaz beterik dena epaitzera etoriko.

Mutil alditsua (Mt. XVII, 14-21;

Mk. IX, 14-28)

«Ikasleetara itzuli zanean, gizatalde aundia aien baranoan ikusi zun, ta idazlariak aiekin etiketan. Yesu ikusita berealaxe, gizataldeko guziak afitu ziran, ta Arengana agur egiten leiatu. Ark galdetu zien: «Zer zenerabilten eztabaidan?» Gizataldeko batek erantzun zion: «Irakasle, nere semea ekañi dizut. Txerñen mintzul batek artuta dauka, ta artzen dun bakoitzean, luñera bota ta lerdea dariola, ortz-kañaska ta zuñun usten du. Zure ikasleei iraitzeko esan diet: baiñan ezin izan dute». (Mt. IX, 14-18)

Ikasleek, mutil ura ezin sendatu izan zutela-ta, bearbada, idazlariak erasoko zieten mendi oiñean zeuden bederatzi ikasleei, ta elkañen artean eztabaida sortu zan.

«Yesu'k yardetsi ta esan zien: «Auxe da enda siñesgabeal Noiz arte zuekin egon bear dut? Noiz arte yasan bear zaituzt?» Entzuleetatik gutxi ulertuko zuten Yesu'ren oar naigabetsua. Idazlari aiek zertaz ari ote ziran? Bearbada, Yesu'k ikasleei txerñen botatzeko eskubidea eman zienean, Ark zun ala, zan baiño aundiago eritzi ziola. Baiñan idazlari aien biotz beltza ta naimen okeña ezagun ditugu.

Yaunak agindu zien: «Ekarkidazute mutila». Ekañi zioten; ta ikusi zuneko, mutila, txerñenek iñañosita, luñean iraulkatzen

asi zan, lerdea zeriola. Aren aitari Yesu^sk galdetu zion: «Noiz ezkerro datozkio aldiok». «Umetatik» erantzun zion: ta saritan ere urtara ta sutara yaurti du, il zedin. Baiña, zerbait al ba^sduzu, gutzaz efukirik, lagun zatozkigu». Yesu^sk esan zion: «Al ba^sduzu», diozunaz «dana siñestunarentzat egikizun».

Ta siñesmen bizia izan ezkerro semea sendatuko zala ezaguturik, «bertantxe», mutilaren aitak oiuz ta negaiez zion: «Siñesten dut: siñetsi gabeen zatozkit lagun».

«Ordun Yesu^sk gizataldea pilatzen ikusirik, txeren satsu larderiatu zun, esanaz: «Txeren gor-mintzul ori, Neuk agintzen dikat; alde onengandik, ta beñiz ez akio bein ere sartu». Ordun oño egiñik, eta mutila oso poñokaturik irten zan, mutila ilda bezela, ta ainitzek «ilda zegok» esateko alakoan utzirik. Baiña Yesu^sk eskutik artu ta eraiki zun, ta mutila zutitu zan». (Mk.)

«Ordun ikasleek, Yesu^sgana berezian urbildurik, esan zioten: «Zergatik guk ezin iraitzi izan dugu? «Yesu^sk esan zien: «Zuen siñeste uñiagatik. Ziñez dasaizuet; yeben-azia aiñeko siñestea ba^szenute, mendi oni «ortik ara oa» zuek esanda, baliyoake, tae zin litekenik zuentzat ez legoke. Ofelakoak iraitzeko, beñiz, otoi-baruak beste biderik ez dago». (Mt.)

Nekaldia beñiz iragartzen. (Lk. IX, 43-45)

Mk. IX, 30-32; Mt. XVII, 22-23

Mutil aldientsua sendatu zulako «guziak sor ta lor gelditu ziran Yainkoaren aunditasunaz» (Lk. IX, 43) Ta «andik irten-

da, Galilai'n barna zioazan; ta ez zun nai iñork yakitea» (Mk.)

Beraz, Yesu'ren asmoa ordun eriz eri Beri Ona aldarikatzea ez zan. Bere garaia urbil zegola yakiñik ez zun luzatu nai, ta bidean zioazela ikasleei irakasten yafaitu zun, ulerkaitzak ziranak batez ere. «Esaten baitzien: «Gizasemea giza-eskutan utzia izango da, ta ilko dute, ta ilda gero irugañen egunean berpiztuko da» (Mk.)

Nekaldia lenbizi iragañi zienean bezela, orain ere, Yesu'k bere buruari Gizaseme deitzen du, onela adieraziz Yainko ta gizona ere ba-zala, ta gizon izanik nekaldia eraman zezakela. Ordudaiño nekaldiaz ikasle guziei bein itz egin zien, ta ez zuten ulertu ta deus ere esaten ez ziran ausartu. Antzalda ondoren iru ikasleei beriz iragañi zien, ta, arestian ikusi dugunez, zuzen galde egiten ez ziran ere ausartu. Oraingoan ere «ziotsena ez zuten ulertzen, ta Berari galde egiteko beldur ziran» (Mk.)

Yesu'k ziotsena argia zan, baiñan ikasleek Yesu Yainko ta Mexia zala yakin ta beren buru barnean ezin elkartu Mexia ta nekaldia. Izan ere Mexia'ren yauraldia lurgaiñekoa izango zala uste zuten oraindik. Ta bildur ziran, ta ez yakintzat ez agertzeañen, isilik zeuden. Baiño Yesu'k ziotsena biotz-barnean sartu ta ilun ta atsekabe geldituko ziran, Irakaslea maite baitzuten.

Kaparnaun'en. Elizarako zerga (Mt. XVII, 24-27)

«Kaparnaun'a etoñi ziranen, didrakme-lakatzailcek Kepa'gana alderatu ta esan zioten: «Zuen irakasleak ez ote du didrakme ordaintzen?» «Bai»: erantzun zien.

Ta etxera orduko, Yesu aitzindu zitzaien, esanaz: «Simon, zer deritzazu? Lufoeko bakaldunek laka, naiz zerga, norgandik artzen dute? Beren semeengandik, ala afoetzengandik? Ark erantzun zion: «Afoetzengandik». Eta Yesu'k esan zion: «Beraz, semeak aske dira». Ala ere, gaizpiderik ez damaiegun, itxasora zoaz, ta amua botata, gora lenik datofoen afoaia artu ta aren aoa iriki-rik, estater bat idoroko duzu: ori, ba, artuta, Niketz ta zuketz emaiezu». (Mt. XVII, 24-27)

Ogei urtez goiko israeldar bakoitzak, urteoro, didrakme bat ordaindu bear zun Elizarako. Antziñatik zeuken israeldarek zerga au. Exodo idaztian irakurtzen danez, sikol erdi bat eman bear zuten. Neemi'ren garaian Elizarako zerga au gutxitu zuten: sikol ofoen irutik bat. Gero, beriz, sikol erdia, ta ofoen orde, elene-efomatafoen dirutan, didrakma bat. Gure dirutan laurleko ta pixka bat geiago.

Kepa'k didrakme-lakatzaileei eman-erantzunaz, argi agertzen da Yesu'k Elizarako zerga ordaintzen zula. Kepa'k aitortu zun, bakaldunek laka ta zerga afoetzengandik artzen zutela, ez semeengandik. Beraz Yesu'k, Yainko izanik, laka ordaindu beafoik ez zun. Yaunak galde ori egiñaz, adierazi zion: Berak bere burua Yainkoaren Semetzat zeukala.

Baiño geienak Yainkatzat ez baitzuten ezagun, zerga ordaindu nai zun, eskubidearen arauz egiñik israeldar zintzo baiño ez yakiñak ziranei gaizpiderik ez emateko. Ofelaxe egin ere zun, ukuzpena Yon'en eskutik artu zunean, onen ukuzpenari

dedu emateko. Kepa'ri eman-aginduan adierazi zun, izadiaren nagusi zala, ta ala ere legea bete nai zula.

Niketz eta zuketz emaiezu, ziotsan Yesu'k. Oartu dezakegu, Yaunak au agindurik Kepa beste ikasleengandik bereiztu zula, adierazirik ikasleakin bereziki batuta zegola ta egongo zala.

Aurtxoaren ikasbidea. (Lk. IX, 46-48 Mk. IX, 33-37;
X, 43-44; Mt. XVIII, 1-4; XX, 29-27
XXIII, 11

Zerga ordainduta, Yesu ikasleekin «etxean zegola, galde zegien: «Bidean zer izkatzen zenuten?» Baiñan aiek tutik ez; aundiena zein ote zan elka'ekin bidean izka ari izan ziralako» (Mk. IX)

Kaparnaun'a bidean, ba-dirudi, ikasleak taldetxoka zetoztela, ta Yesu, bein batzukin, gero besteekin adiskideki itz egi ten zeto'eren. Inoiz ere, zerbait aldendurik, baka'rik uzte zitun; ta baka'rik zeuden aietako baten asi ziran elka'eren artean aundiena zein ote zan izka.

Izan ere amabien artean berdintasunik ez zala ageri zan. Pilipe-Kaisarai'n Yesu'k Kepa'ri agindu goraga'ria egin zion; mendira Kepa ta beste biekin baka'rik igo; Kepa'ri zerga ordaindu arazi, ta ez Yesu'ketz baka'rik, baita beraketz ere. Auek ziralata, asiko bide ziran ikasleek izkatzen. Gaiñera, Yesu'k eramango zitun nekaldi ta eriotzaz itz egin zien, ta ikasleek ulertuko zuten Mexia'ren yauraldia laster zeto'ela, ta ordurako lenbiziko tokiak gertutu nai zituten.

Yesu'k auetaz galde egiñik, aiek tutik ez. Ordun Yaunak adiago eukitzea'én, aien ondoan eseri zan, ta aundiena izateko zer egin bear zan irakatsi zien: «Iñork lena izan nai ba'du, begi azkena ta guzien otseiña» (Mk. IX) Ta itzez ziotsena, argiago agertzeko, umetxo bat beregana deitu, aien erdian ipiña ta laztandurik, esan zien, «Ziñez dasaizuet: aurtxoak bezelako biurtzen eta egiten ez ba'zerate, ez zerate zeru-yaure'ian sartuko. Beraz aurtxo au bezain txiki biurtzen dana orixe da zeru-yaure'ian aundiena» (Mt. XVIII)

Aurtxoak garbiak, xaloak, apalak oi dira, ta zeru-yaure'ian sartzeko aiek bezelako egin bear. Ta aurtxoak ikasbidetzat ipiñi ondoren, esan zien: «O'íelako aurtxoren bat nere izenean artzen dunak, Nerau artzen nau; ta artzen naunak, Nerau ez, bidali nauna artzen du» (Mk. IX) Beraz, Yesu'ren izenean, aurtxoei goi-maitasunak agintzen duna egiten dienak Yesu artzen du, ta ez Bera baka'rik baita Bera bidali dun Yainko Aita ere.

Yon'ek «nere izenean» entzunik, zerbait egitez ziola-ta, esan zion: «Irakasle, txefenak zure izenean iraitzen gizon bat ikusi dugu, ta eragotzi egin diogu, gurekin ez baitabil» (Mk. IX) Ikaskideentzat baka'rik nai zitun Yon'ek eskubide aiek. Yesu, ordea, biotz-zabalago zan, ta txefena iraitzi nai zun gizon aren barnea aztertu gabe, adierazi zien Bere izenean alatz egin ondoren ez zula beretzaz gaizki esango. «Ez eragotzi; nere izenean alatz eginda bereala, Nitzaz gaizki esan dezakenik ez baitago».

Ta Yesu'k yardetsi: «Zuen aurka ez dagona, zuen alde dago». Ba-dirudi esakun au, Yaunak esandako beste onen aurka

dagola: «Ene alde ez dagona, ene aurka dago» (Mt. XII, 30) Baiña bi esakunak ongi elkartzen dira. Ene alde ez dagona, ene aurka dago esan zunean, biotz-barnea aztertzen zun, ta egia da Yesu'ren aurka ala alde egon bear baita; alde ez dagona, aurka, ez alde ta ez aurka, batera ezin. Ta zuen aurka ez dagona, zuen alde dago esanaz, adierazi zien, besteengan agertzen dana nola aztertu bear dan; ontan biotz zabala izan bear dala, ta gure aurka ez dagona, gure alde dagola uste izan bear dugula; etsai ez dana, adiskidetzat artu bear dala. Ta edozer Yesu'ren izenean eta goi-maitasunez egitea zein aundia dan adierazteko, esan zien: «Inork nere izenean, Kisto'renak zeratelako, antuxin bat ur ba'damaizue, ez du bere saria galduko, ziñez dasaizuet» (Mk. IX)

Gaitzera eragileak

Yon'en galdeak eten zun gaira itzuliz, esan zien: «Nere siñestea duten txikitxo auetako bati gaizpide litzaiokenak, obeluke, asko-eiotaña (1) lepotik ezañita, itxasora yaurtia izatea» (Mk. IX, 42; beg. Mt. XVIII, 6-7 ta Lk. XVII, 1-2)

Antziña, eriogile gaiztoenak zigortzeko, lepoan zama aundi bat loturik itxasoan murgiltzen zituten, onela gorpua ur azalera ez igotzeko. Yaunak esana gogoña zan, baiña gizonagatik bizia ematera etoñi zanak ezin eramane gaitzera-eragileak egiten duten kalte izugaña. Yesu'k, txikitxo, umeak deitzen ditu, baiña baita

(1) Asto-eiotaña au duzu: astoak darabilan eiotaña, Eñotak bi eratakoak ziran: batzu beso indañez, ta besteak astoaz, biraka ibiliz erabiltzen zituztenak*

apalak, xaloak, biotz onekoak, an mendi gaineko itzaldian zori ontsuak deitutakoak ere umeak ez izan a'ren.

Auen ardura izan ta bide onetik eramateko, Yaunak esan zien: «Zurt ibili, beraz, txikitxo auetako bat ere ez gaitzertzeko. Nik dasaizuet, ba: aien aingeruak zeruan nere Aitagoi-koaren aurpegia beti ikusten daude. Galdu zana yaregitera Gizasemea eto'ri da, ba» (Mt. XVIII, 10-11) Ontaz Ilari deunak dio: «Kisto'k, bera siñesten dutenei maitasunezko zio indartsua agertzen die.

Aurtxo auen aingeruek Yainkoa egun oro ikusten dute. Aingeruek, siñestunen otoiak eramateko daudela, Kisto'k argi adierazten du. Onela, ba, Kisto'k yaregiten ditunek egun oro ikusten ditute aingeruen bidez beren otoiak gora eramaten. Augatik, ba, aurtxo auek ezesten dituna galtzeko zorian yartzen da, aurtxoan asmo ta otoiak aingeruen bidez Yainkoagana eramaten diralako».

Gaizpidea zenbateraiño kaltegaria dan, ta nola kendu bear dan, Yesu'k gero esandako itz auek agertzen dute:

«Eskua gaizpide ba'duzu, ebakazu; obe duzu, ba, bizitzan eskumotz sartzea, itzaliko ez dan sutarako, lezeratzea baiño. Ta oiña gaizpide ba'duzu, ebakazu; obe duzu, ba, bizitzan e'fen sartzea, sulezera, oin biak dituzula, yaurtia izatea baiño. Ta begia gaizpide ba'duzu, erazazu; obe duzu, ba, Yainkoaren e'rian begi-bakar sartzea. sulezera begi biak dituzula, yaurtia izatea baiño. An ez zaie a'fa iltzen, ezta sua itzaltzen ere» (Mk. IX, 43-49)

Gaizpide izan ezkerro, eskua ta belarria ebakitzea, ta begia eraztea Yesu'k dionean, au esan nai du: begiak, eskuak eta oiñak bezin maite ta bea'eko dugun zerbait ogenerako edo pekaturako bide ba'ditugu, ateratzeko. Lu'eko guzien gain, zerurako irabazpideak ipiñi bear dira, ta zerua yadesteko kaltegarri dan guzia alde batera utzi bear da.

Yesu'k ere esan zien: «Gizakiak oro suz gazituko baitira ta opariak oro gatzez gazituko» (Mk. IX, 49) Esakun au, ikasleentzat argia izango zan, aiekin erausketan eta alkar-izketan ari baitzan. Gutzat, be'iz, onela soil ta baka'rik dagola, iluna. Ala ere ulertu diteke gazitzen dun su ori, Lege Be'iko agindu, onu, eskeintze t. a. dirala, auen bidez Yesu'ren ikasle ta yafaitzaileak garbitu ta zintzoturik, Yaunarentzat opari atsegingarriak izango baitira.

Augatik ikasleei esan zien: «Ona da gatza; baiña gatza gezatu ba'litz, zerez onduko duzute? Euki gatza zerongan, ta gentza elka'ekin» (Mk. 49-50) Ikasleak batez ere euki bear gatza beraiengan, au da, siñesmeneko egiak argi ta ikasbide ona ematen zintzoak izatea. Aiek Be'ri Ona guziei zabaldu bear zieten, ta gezatu ezkerro, galdu ezkerro, nola ondu? O'regatik kistar gotamua euki bear, ta ezaugaritzat, gentza elka'ekin.

Senidetarteko uts egiñetan nola yardun.

(Mt. XVIII, 15-20)

Yesu'k egun artan irakasleei egin zien itzaldi luze mamitsuua, elka'enganako maitasuna ta iraiñak barkatzea nola bete bear ziran irakatsiz bukatu zun.

«Zure senideak uts egin ba'dizu, yoan arengana, ta aren ta bion artean bakañik zaudetela, akar egiozu. Aditzen ba'dizu senidea irabazi duzu. Aditzen ez ba'dizu, beñiz, lagun bat edo birekin itzul zakizkio, bi edo iru aitoñen aoz auzi oro erason dedin. Aiei ere aditzen ez ba'die, elizari esaiozu; ta elizari aditzen ez ba'dio, a'rotz ta zergaritzat bekizu».

Israeldarñei ere legean agindua zegon senidetarteko uts egiñetan nola yardun. Baiña Yesu'ren garaian ez zuten agindu ori betetzen. Lege-gizonak esaten zuten, oara ongi eramango zunik ez zala, ta oara egiteko duin zanik ezin topatu zitekela.

Kistañen artean, oara eramateko apaltasuna, ta oara egiteko begirapena dauden ezkerro, Yesu'ren agindua bete diteke. Onela, ba, akaña ta oartzea begirapenez egin bear dira; lenbizi lekukorik edo testigurik gabe; gero lekuko bat edo biren auean, ta aiei ere entzuten ez ba'die, ordun elizari esan, au da, elizako agintariei esan, auek zuzendu dezaten.

Yaunak, len Kepa'ri lotu ta askatzeko eman zion eskubidea, egun artan ikasle guziei eman zien, esanaz: «Ziñez dasaizuet: zuek luean lotua, zeruan ere lotua izango da; ta zuek luean askatua, zeruan ere askatua izango da». Beste ikasleei eskubide au emanik, Kepa'ri ez zion kendu len, guzien gain, emana.

Gero Elizari agintza maitekor samuña egin zion, esanaz: «Esan ere dasaizuet zuetako bi edozer eskatzeko lurgaiñean biltzen ba'dira, nere Aitagoikoak egiña izango zaie. Bizpairu lagun nere izenean bildurik dauden tokian, Nerau ere aien erdian nago-ta». Agintza ontan Yesu Yainko dala agertzen da,

gizonetatik, ba, nork olakorik agindu dezake? Oña otoiaren indaía, batzu baturik, Yesu'ren izenean egiten danean. Baiña oñetarako, Yesu'ren izenean egin ta goi-maitasunez anaiki bildurik egon bear. Ordun Yesu aien erdian egongo da, ta eskatutakoa Aitagoikoak emango die.

Irain-askezteaz. (Mt. XVIII, 21-35; Lk XVII, 3-4)

Auek esaten ari zala ere, Kepa'ri ez zitzaion aztu Irakasleari utsak barkatzeaz entzun ziona, ta esan zion: «Yauna, zenbatetan nere senideak niri uts eginda, asketsiko diot? zazpitan ote? Yesu'k dasaio: Ara dasaizudana: zazpitan ez ezen, baita zazpitan zazpi amar bider ere» (Mt. XVIII, 21-22)

Kepa'k uste zun noski, zazpi aldiz asketsi ezkerro oso erukitsua zala, lege gizonek esan oi zutenez, zuzenak iru aldiz bakañik askesten zutela-ta. Baiña Yesu'k adierazi zion, kistañen erukiak, Yainkoarena bezela, muga ta neufirik ez dula. Zazpitan zazpi amar bider, idazteuneko esakun bat da, ta orixe esan nai: neuri gabe, asko. Yuduek asko esateko zazpi esan oi zuten, guk amaika bezela.

Ta Kepa'ri emandako erantzuna obeto adierazteko, alegi au esan zien;

«Argatik zero-yaureña, bere moñoiekin añemanak garbitu nai zitun bakalduna bezela da. Garbitzen asi orduko, amar mila talanta (1) zor zizkion moñoi bat aurkestu zioten. Orda-

(1) Talanta (atenaña) azta zan, ez diru edo txanpona; 5.000 peseta baiño geixeago. Denari, txanpon bat zan, langile ta gudamutilei egunsaritzat eman oi zitzaiena.

intzeko ezer ez zula-ta, nagusiak mo'oiia ta aren emaztea ta seme-alabak eta zitunak oro saldu ta ordaiña berari emateko agindu zun. Baiña mo'oi ark auzpezturik, gurka ziotsan: zakizkit biotz-zabal, ta dana itzuliko dizut. Nagusiak mo'oi artzaz e'ukituta, askatu zun ta zo'ra asketsi zion. Arako mo'oiak, be'riz, irtenda. eun denari zor zizkion mo'oiakide bat upatu zun, ta itobea'ez ari eldurik, ziotsan: zor didakana idak. Mo'oiakideak auzpezturik otoi zegion, esanaz, Itxoidak, eta ordainduko dikat. Baiña besteak ezetz, ta yoanda, giltzapera yaurti zun, zo'ra garbitu arte, Gertatzen zana ikusirik, aren mo'oiakideek, bizi-ro goibelduta, nagusiagana yoan ta dana azaldu zioten, Ordun aren nagusiak deitu ta esan zion: mo'oi gaizto ori, zor osoa asketsi dikat, ero'ek eskatuta. Ez ote zegokiokan ire mo'oiakideari ere e'uki izatea, nerau e'uki izan nintzaikan bezela? Ta aren nagusiak, ase'etuta, oiñazetara igo'ri zun, zor osoa garbitu arte. O'ela egingo dizue nere Aitagoikoak ere, nork bere senidea askesten ez ba'duzute» (Mt XVIII, 23-35)

Alegi au Yesu'ren entzuleek e'ezago ulertu zezaketen gaurkoak baiño. Garai artan, is'aeldearen artean ta antziñeko beste e'ritan, oitura au zan: etxeko buruak zun zo'ra sendi guzien gain erortzea, ta ordaintzeko bear izan ezkerro, guziek otsein izatea. Etxeko nagusiaren zo'ragatik sendi guzia nola zigortzen zan Danel (VI, 24), E'ster (XVI, 18) ta beste idazti deunetan iraku'ri diteke.

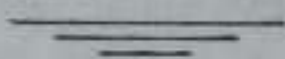
Amar mila talantako zo'ra (50 miloe peseta baiño geixeago) aundia dirudi, baiña garaia artan ez zan a'itzekoa. Knabenbau-

er'ek ba-dakarzki o'elako dirutzeen antzekoak. Yose, Oni'ren ilobak, Siri, Penizi ta Palaistin'go zergak 16 mila talanta truke erosi zitun. Takitot dionez, Neron e'legeak, opari ta eskeintzak egiten 22 miloe sextertzi eman omen zitun. Garai artan, i'noiz, bakaldunek e'riko diru-zaitzailatzat mo'oiak ipintzen zituten, ta a'lemanak garbitzerakoan o'elako zo'a agertzea ez da a'itzeko; ta nondik ordaindu ez, ta sendi guzia zigortzen zan.

Mo'oiaren zo'a amar mila talanta zan (50 miloei peseta bai'no geixego); ta oni nagusiak asketsi zion. Mo'oiakidearen zo'a, be'riz, eun denari (50 bat peseta); ta mo'oiak ez zion asketsi. O'a gizonak sa'ri egiten duguna; guri egindako irain txikia urko-lagunari ez asketsi, ta guk Yainkoari egindako ogen izuga'ria askestea nai. Nagusiak, e'rukirik izan ez zun mo'oiari egin zionaz, Yesu'k esaten digu: «O'ela egingo dizue nere Aitagoikoak ere, nork bere senidea askesten ez ba'duzute».

Itzaldi au guzia Kaparnaun'en egin zien, ta dirudinez Kepa'ren etxean. Bazter paketsu ura betiko utziko zun. An ikasleei irakatsi zien bereziki, an aiekin adiskideki erausketan jardun. Yesu'ren azken garaia urbiltzen ari zan, ta Yerusalen aldera yo bear.

Yauna berpiztu ondoren, ikasleak Kaparnaun aldera pozik yoaten ziran. Izan ere toki aietan ainbeste gertaera eder atsegin zetozkien gogora!

AMARGAÑEN ATALA

TXABOLA-YAIA

Yerusalen'a izkutuxean. (Yon VII, 1-13)

«Orezkero Yesu Galilai'n barna zebilan, Yudai'ra yoan nai ez baitzun, yuduak Bera iltzeko asmotan zeudelako. Baiña yuduen Txabola-yaia aurki zala-ta, Aren senieek esan zioten: «Emendik irten ta Yudai'ra zoaz, egiten dituzunak zure ikasleek ikusi ditzaten. Agirian nabari izan nai ezkero, ba, inork ere ez du itzalka ezer egiten. Orelakoetan ari zeran ezkeroguzien begietan azaldu zaitez». Aren sinesterik senideek berek ez baitzuten. Yesu'k dasaie: «Ez da oraindik nere garaia eldu; zuena, beriz, beti gerturik dago. Gaiztoek ezin gofoto zaituzte: Nerau, ordea, gofoto naute, aien eginak txar'ak dirala aitortzen ari naiz-ta. Zoazte zuek yai ortara, Ni, beriz, yai ortara ez noa, nere garaia oraindik bete ez dalako», Au esanda, Galilai'n gelditu zan.

«Baiñan Aren senideak yoanda gero, Beraxe ere yaietara igo zan, ez agirian, izkutuxean baiño. Yuduak, beriz, Aren bila zebiltzan yai artean, ezana: «Non zegok ori?» Ta zufu mu'ru aundia zebilan Beratzaz, batzuk, «Zintzoak duk», eta bestetzuk «Ez; eria liluratzen dik», zerasatela. Ala ere, yuduen belduñez, inor ez zan Artzaz agirian mintzo» (Yon VII, 1-13)

Ikusi dugu lenago, Yesu, etsaiengandik aldendurik Pilipe-Kaisarai'n aldean egon zala. Andik Kaparnaun'a etoñi zan, baiñan ez agirian, izkutuka baiño. Gero Galila'n zebilen, Yudai'ra yoan nai ez baitzun, yudu gaizto aiek Bera iltzeko asmotan zeudelako. Aien gaiztakeria zigortzen zulako, geroago ta gofo-toago zuten, ta Bera iltzeko asmotan zeuden. Egiten zitun alatzak Yainko zala egiztatuaren aien itsukeria ez zan argitzen, ezta biotz gogoña biguntzen ere.

Yuduek ez ezen, Yesu'ren senideek ere ez zuten Bera ondo ezagutzen. Senide izeneko auek, lenago esan dugunez, aideak ziran; ez anai edo aieba, Yesu'k anai-aiebarik ez baitzun. Senide aiek, ba, esan zioten, Yudai'ra agirian yoan ta an guzien begietan azaltzeko. Orain ikusi zuten Galilai'n ere len bezela agirian ez zebilela. Ta erdi izkutuki zergatik zebilen ezin ulerturik, esan zioten: «Agirian nabari nai izan ezkerro, ba, iñork ez du itzalka ezer egiten».

Yesu'ren aideek asmo auek izatea ez da aitzekoa, Ebaingeriak baitio: «Aren siñesterik senideak berek ez baitzuten». Yaunak alatzak egin zezazkila ba-zekiten, egiten zitun itzaldi bikaiñen beñi ba-zuten, baiña Yainkoaren Seme zala esaten zunean ez zioten siñesten, ta ezago gizadia apaltasunez ta bere buru-eskeintzaz gaizkatu bear zula entzunik. Urte bete lenago senideek Nazaret'ik Kaparnaun'a yoan ziran, gogoñean eramateko ta lengo lanetan ipintzeko asmoz, aien eritziz burutik eginda zegolakoan; orain, beñiz, guzien agirian agertzea nai zuten. Ordun eta orain nai batek eragiten zien: gizarteko deduak.

Aien asmoak ongi ezaguturik, Yesu^sk, esan zien: «Ez da oraindik nere garaia eldu». Yesu^sk bere garaia, beti nekaldiko garaia du; aideentzat, beñiz, aintzaz beterik agertzekoa. Auek ez zekiten nola agertuko zan, baiña egiz nekaldian, gurutzean batez ere agerturik, guziak Beraganatuko zitun. (Yon XII, 32)

Onela aintzaz beteta agertzeko bidea yuduek berak nai ezta emango zioten. Ordun ez zan garaia agirian nabaritzeko. Ta zioa eman zien, esanaz: «Gaiztoek ezin gofoto zaituzte; Nerau, ordea, gofoto naute, aien egiñak txafak dirala ari naiz-ta» Gero, bukatzeko, esan zien: «Zoazte zuek yai ortara, Ni, beñiz, yai ortara ez noa, nere garaia oraindik bete ez dalako». Au esanda Galilaiⁿ gelditu zan».

Txabola-yaia (Yon VII, 14-24)

Txosna edo Txabola yaiak, gure Irail azken aldetik Uril asieran, israeldar^{en} Tischai zeritzan ilaren 15^{ga}enetik 22^{ga}enera egin oi ziran. Ta egiten zituten, israeldar^{ei} lekaroan zear Yainkoak eman-laguntzaz oroitzeko, ta arnari guzien batzea bukatu zalako ezkefak egiteko. Israeldar^{en} yairik alaitsuenak ziran; Talmud^{eko} idazleek diotenez «txabola-yaian izan ez danak ez daki yaia zer dan».

Yai egiteko, garaia ere aukerakoa zan. Ordurako bero gogořenak yoan, ta udazkeneko giroa, atsegiña. Nekazaritzako danak bukatuta, uzta-biltzea egiña, etxean arnariak sartuta, ta luñean lan esturik ez, yai egiteko aukerako garaia.

Egun aietan Yerusalen^{go} etxarte ta etxegaiñak baso abar-

tsua ziruditen. Izan ere, aien arbasoak lekaroan zear txaboletan bizi izan zirala oroitzeko, etxarte ta etxegaiñetan, olio-zugatz, ler ta mirto abañez, txabolak egin oi zituten.

Yai aundiak egiten ziran egun aietan, baiña batez ere azkenengoan. Goizean goiz, Mois'ek aitzetik ura atara zula oraitzeko, apaizak eta gizataldea Siloe'ko iturira yoaten ziran ereskiñak yoaz eta abeztuz, eskuetan abañak eramanez. Urezko ontzian ura artu, yauretxera eraman ta opari-maian ixurtzen zuten. Arátsaldean emakumeen atadia argiz apaintzen zuten, lekaroan argi egiten zien suzko odeiaz oroitzuz. Egun artan ere egiten zuten urteko ibilkunde bakaña; israeldañek, eskuetan abañak zituztelarik, abestu oi zuten Dabid'en 117'gn. eresia, 26'gn. txatala sañi abestuz: «Onetsia Yaunaren izenean datoñena».

Yesu, yai auen asierako ez zan Yerusalen'a yoan; ta ala ere, guziek Artzaz itz egiten ari ziran. «Yuduek, beñiz, Aren bila zebiltzan yai artean, esanaz: Non zegok ori? Ta zuñu muñu aundia zebilan. Beratza, batzuk «Zintzoa duk» eta bes-tetzuk «Ez: eña iluratzen dik» zerasatela. Ala ere, yuduen belduñez, iñor ez zan Artzaz agirian mintzo» Ageri danez eñikoen artean ere ba-zitun etsaiak; auek ez ziran beldur Yau-naren aurka deadarka itz egiteko. Aren alde zeudenak, beñiz, isilki, aopñan bezela, «Zintzo duk» mintzo ziran. Beraz, Yesu bi urteen buruan aldañikatzen ta alatzak egiten ibiliañen, ala ere ez zuten nor zan ezagutzen.

«Yai aldiaren erditsuan Yesu yauretxera igo ta irakasten

asi zan». Senideei esan zien: «Ni, beñiz, yai ortara ez noa», ta yoan zan; baiña ez zien gezuñik esan, aiek nai zuten bezela, agirian, yoan ez zalako.

Irakasten ari zala ikusirik «yuduek añituta zioten: «Oñek ikasi ez, ta yakin bai; nola duk ori? Yesu'k ikusi entzuleak añituta zeudela, ta egi guren bat adieraziko die, esanaz: «Darakastana (irakasten dudana) nerea ez da, bidali naunarena baiño». Len ere yauretxean azkenengo aldiz izan zanean orixe adierazi zien. Gizon zanez, Aitak bidalia zan; ta Aitaren Itza zanez, Aitagandik sortua.

Ta irakasten ziena norena zan igartzeko, esan zien; Aren (Aitaren) gogoa iñork egin nai ba'du, darakastena Yainkoagandik ote dan, ala nere buruz darausten igariko du» Augustin deunak onela adierazten du au: «Yainkoaren naia egitea zer da? Atsegin zaion lana egitea; ta Yainkoaren lana au da: Berak bidali zuna siñestea: bera siñestea, ez berari siñestea; bera siñesten ba'duzu, berari siñesten diozu; baiña berari siñetsi dazakiozu bera siñetsi gabe... Guk Paul'i siñesten diogu, guk Paul ez dugu siñesten; guk Kepa'ri siñesten diogu, guk Kepa ez dugu siñesten. Zer da, ba, Bera siñestea? Bera siñetsiz maitatzea, Bera siñetsiz nai izatea, Bera siñetsiz Beragana yoatea, ta Aren gorpuzkide izatea. Oñá Yainkoak eskatzen digun siñestea... ez edozer siñeste, goi-maitasunaz eragiten duna baiño; siñeste aukuk euki ta irakaspena ebatzi dezakezu; zer ebatziko duzu? irakaspen au nerea ez dala bidali naunaren? baiño; au da, zuk

epaituko duzu Kisto Yainkoaren Semea dala ta irakaspena Aitarena dala» (1631)

Irakasten zuna berea zan ala ez erizteko ere, esan zien: «Bere buruz mintzo danak bere ospea bilatzen du; bidali du-naren aintza bilatzen duna, beriz, egitia da, ta arengan gaizta-keririk ez dago»; esango ba'lu bezela: Beraz, augatik ere, nik irakasten dizuedana siñetsi bear duzute.

Bere alde egin ondoren, Yesu'k etsaiei eraso zien, esanaz: «Ez al dizute Mois'ek legea eman? Ez dago, ordea, zuetan legea betetzen dunik. Zergatik il nai nauzute?» Yuduek ez ziran ausartu Yesu'ri ontaz erantzuten. Ordurako ari ziran gertutzen nola atzitu, gero iltzeko. Baiñan eñiak ez zekin aiek zerabilten asmo gaiztoa, ta «gizataldeak yardetsi ta esan zion: «Txerén duk, Nork il nai au?» Esaera onek, bigunki aditurik, au esan nai du: I ez ago burutik ondo, erotuta ago. Idazlariek irain au zabaldu zuten, ta eñiak aiengandik ikasi.

Ba-dirudi gero galde egin ziotela zergatik larunbatean sendakuntza egin zun. Gogoan zuten, noski, an bertan gizon elbañia larunbatean sendatu zula. Ta ordudanik yuduak amofuta zeuden. Aiek larunbatean ere erdaintzeko oitura zutela-ta Yaunak bere alde egin zun. Mois'ek erdaikuntza agindu zien, baiña larunbaten egin zezaketen ala ez erabaki gabe, ta aiek gizona larunbatean erdaintzen zuten. «Mois'en legea ez austeko, gizonak erdaikuntza larunbatean artzen ba'du, gizon bat oso sendatu dudala-ta, aseñe al zatozkidate?» Ta bukatu zien, esanaz: «Azaletik ez ebatzi, zuzenbidez, ostera, ebatzazute».

Yesu'ren erantzunak, yuduek isilik ta gizataldea ariturik utzi zitun. Ta Yerusalen'en zeudenetik yuduen asmo gaiztoaren be'ri zekiten batzuk ariturik zioten: «Ez ote duk au il nai ditekana? Or zegok, ba, zabal zabal mintzatzan, ta i'ork ez zioke ezer esaten. Etsita ote zeudek nagusiak Kistoa dukala au?»

Oroitzen ziran, noski, idazlariak esaten zutenaz: uste gabe agertu, bere sortzea ezkutakoa izan ta ezkutuan egongo zala Eli'k igurtzi arte. Yudu aien esanetara ya'ita zeudela ikusten da. Augatik zioten: «Bai'nan au nongoa dan ba-zekikagu; Kistoa zetorkanean, be'riz, i'ork ez zekikek nongoa danik».

E'riak gezur aiek si'nestea, Yesu'k ezin eraman. Ta erantzuteko ez zien esan Betlen'en yaio zala, ezta Dabid'en odolekoa zala ere. Giza sortzeaz gai'nera, beste sortze bat, yainkozkoa, zula adierazi zien, esanaz: «Ba-nazaguzute, ta nongoa naizen ba-dakizute. Bai'nan ez naiz nere buruz eto'ri; eskudunak bidalita nator, Zuek ez duzute Bera ezagun; Nik, ordea, ba-dazagut, Beragandik izatea ta ekitekoa ditudalako».

Yaunak adierazten zuna, yuduek ongi ulertu zuten, ta erantzun arek sutu ta argatik Bera atzi nai zuten; bai'nan i'ork ez zion eskua gai'nera ezafi, Aren garaia oraindik eldu ez zalako» «Lagunaba'etan, be'riz, askok si'netsi zioten, ta zerasaten: «Kisto'k, eto'ritakoan, Onek bai'no zantzu geiago erakutsiko ote zetik?» Au esan zutenak ez ziran, bearbada, Yerusalen'goak, Galilai'koak bai'no, ainbeste alatz ikusi zituztenetakoak.

Yesu laster yoango (Yon VII, 31-36)

«Eriaren esamesok parisaitaiek entzunda, agintariekin elkartuz, moioiak igotzi zituten Bera atzemateko». Moioiak yoango ziran, baiña gizataldean gelditurik ikusiko zuten Yesu'k bilduren aztarnarik ere ez zula. Ta gainera esan zien: Oraindik apur bateko zuekin nago, ta ba-noa bidali naun Arengana. Nere bila zabilzkete, ta ez nauzute idoroko; ta noan ara ezin etotzi zerate».

Parisaitar aiek moioirik ez zetoela ikusita, ara itzuli ziran, ta Yesu'k ziotsena entzunik, iseka eginaz «alkaiekin ziarduten: Nora ote ziakek au, ezin idoro dikagu-ta? Elendaletara ote ziakek, elendaletan irakasle? Zer duk esan dikan itz au: Ni nagon ara zuek ezin etotzi zerate»? Ez zuten ulertzen, ta an zebiltzan buru-austen ezin asmatuz.

Yesu gogo-bizitzaren iturri (Yon VII, 37-39)

Esan dugunez, yaletako azken egunean, Siloe'ko ituritik ura artu, yauretxera eraman ta ango opari-maian ixurtzen zan. Oikun au, israeldeletentzat, beste zerbaituen irudi zan: Yainkoak arnariak azi-arazteko ematen zien euriaren irudi, lekaroan Mois'ek aitzetik atara zun urarena, ta, batez ere, Mexia'k aien gain zabaldu bear zun Gogo Deunaren irudi.

Oikun deun ori bide zala-ta, «yaletako azken egun aundian, ara, beriz Yesu oiuz esaten: «Iñor egañi ba'da, betorkit eta edan beza. Nere siñestunaren sabeletik, Idatziak dionez, ur bizia ibaika darioke». Au esan zun bere siñestunek artu bear

zuketan Atsarengatik; Atsa oraindik eman ez baitzitzaien, Yesu oraindik goretsia izan ez zalako».

Augustin deunak au adieraziz dio: Gizonaren sabela bere barnea da; ur au edaten dunean, bere barne garbitua bizitzen da; ortatik ataratzen dunean, giza-barneak ituñi bat topatzen du, edo, obeto, ber-bera ituñi egiten da. Zer da ituñi au, zer giza-barnetik darioka dagon ibai au? Onen bidez urkoari laguntzeko dun ongi-naia; beretzat bakañik edaten dula uste ba'du, ordun bere sabeletik urik ez yariko; baiña, bestera, urkoari laguntzera ba'dioa, ituñia ezin agortu, ba-dario... Onela bakoi-tzak ezagun dezake, andik edaten ba'du, edaten dunetik bizi ote dan; guk ituñia uzten ez ba'dugu, berak ez baigaitu utziko.

Ta Kisostoma deunak: Berak (Yesu'k) eskaña ur bizia deitzen du, beti eragiten ari baita; Gogo Deunaren eskaña, ba, gogoan sartu ta bertan gelditzen danean, beste edozein ituñik baiño indartsuago dario; bera ez da gelditzen, ez agortzen, ez legortzen. Ta Yaunak, emaitz agorkaitz onen indar bikaiña adierazteko, ituñia ta ibaia deitzen du; ez ituñi bakañik, ibai ugariak baiño, ta darion uru deitzen du, indaña adierazteko. Esandana ulertzeko, oroitu Estepan'en yakintzaz, Kepa'ren itzaz, Paul'en kemenaz; ez dago ezer aura eustekorik, bere indaña geldi araztekorik; ez eñien aseñea, ez ankeñaren oldaña, ez etsaien erasoak, ezta egun oroko eriotzak ere; ur-indar aundiak ibaiak eramaten ditun antzo, aiek guzia beraiekin daramate.

Yon duenak dionez, Atsa oraindik ez zitzaien eman, Yesu oraindik goretsia izan ez zalako, Ori Yesu berpiztuta yazoko

zan; ordun bidaliei esango Yesu'k: «Ats Deuna ar ezazute» (Yon XX. 22). Gogo Deuna, Atsa, Itun Zaréko igarleei eman zitzaien, baita Simeon, Ane ta Yon Ukuzleari; baiño gutxiri, ta, batez ere, gero kista'ei asieran aiña emaitz eta besteei emateko eskubiderik gabe.

Yesu'tzaz eritziak (Yon VII, 40-52)

Yaunaren itzaldiak entzuleei zirara eman zien «Batzuk itzok adituta zioten: «Au duk noski igarlea. Beste batzuk zioten: Kistoa duk au. Bestetzuk, beñiz, zioten: Kistoa Galilai'tik al zetorék? Ez ote zioz Idaztiak Dabid'en azitik eta Dabid zegokan Betlen iritik Kistoa zetorékala?». Oréla gizataldean baiezza sortu zan Artzaz». Baiñan agertzen da Yesu'ren alde zeudenak, Aren itzok adituta, zuten ustean sendotu zirala.

«Aietako batzuk Bera atzeman nai zuten; baiñan iñork ere ez zion eskua gainera ezari. Beraz, mo'oiak apaizpuru ta parisaita'engana itzuli ziran; ta auk esan zieten: «Zer dala-ta ez duzute gizona eka'í?». Mo'oiak erantzun zieten: «Egundaiño ez du gizonak, gizon onak bezela itz egin», Parisaita'ek yardetsi zieten: «Zuek ere liluratu al zaituz? E'íko nagusi ta parisaita'etan ba al dago bat ere siñetsi dionik?, Legea ez dakiten na'asok, bai, biraoga'í dira». Apaizpuru ta parisaita'en gaiztakeriaren aundia! E'ía aiek zer eritziak zai; Yesu'ren alde egin ba'zuten, baita e'riak ere. Baiñan etsai aiek e'ía nardatu ta gaiztetsi ta itsutu zuten, Mexia ezagutzen utzi gabe.

Bildurti xamar, baiño Yesu'ren alde «Nikodem'o'k, Yesu'

gana len etofi zanak berak, dasaie: «Gure legeak inor gaiztesten ote du, bera lenen entzuteke, ta zer egin dun yakiteke?». Yardetsi ta esan zioten: «Zu ere galilaita al zera? Idaztiak aztertu ta ikusiko duzu Galilai'tik ez dala igarlerik sortu».

Emazte kutsuduna (1) (Yon VIII, 1-2)

Txabola yaiak bukatu ziran lluntzean «Yesu, beñiz Oliamendira yoan zan»; Galilai'n zebilenean, mendira yoan oi zan gabaz otoi egitera. Yerusalen'en zegoanean Oliamendira. Ua zan toki berezia.

«Egunsentian yauretxera itxuli zan. Eri osoa Arengana ziyoan, ta Berak eserita zerakaskien».

Orela zegoala «eskontza-kutsutan upatutako emakume bat idazlari ta parisaitarek Arengana ekañi ta erdian yañirik, Yesu'ri diotsate: «Irakasle, emakume au arestixean upatu dute eskontza-kutsutan; ta legean Mois'ek olakoak arikatzeko agindu zigun. Zer diozu, ba, Zuk?»

Etsai aiek lakio bat ipiñi zioten arapatzeko. Ogendioentzat erukitsua zala ba-zekiten. Emazte ogendio ua zigortzeke uzten ba'zun, guzien artean legea austen zula zabalduko zuten, Yesu'ren izen ona galtzeko. Yon deunak dionez «azpilkeriz ori ziotzaten, Bera Salatu al izateko».

(1) Edeskun au aintziñako Idazti deunaren zenbait itzulpen eta esku-idaztitan ez da ageri. Au zergatik ziteken, Augustin deunak dio: Yesu'k ain erukitsuki egin zuna ongi ulertzeke, ezkon-kutsudunei ezeztxo ez askestearen, ta bide txara ez ematearen. Baiñan Augustin deunak ere oartzen du, Yesu'k emazte kutsudunari esan ziola: «Zoaz eta gaurgeo ogenik bein ere ez egin». Edeskun ontaz beste zerbaitutan eritzi ere ba-dira. Baiña au bezelako idaztietan ezin auetzaz yardun. Trento'ko Batzar Nagusiak erabaki zuanez, edeskun au Idazti deunaren ataltxo bat da; beraz, Yainkoaren goi-argiz idatzia, ta egia.

«Baiña Yesu makurtuta asi zan beatzez luñean idazten».

Parisaitaiek ekin zioten beñero galdeka, ta Yesu «agondurik esan zien: «Zerotako ogenik gabe litekenak lenbiziko aña biraitzio» Ta beñero makurtuta, luñean idazten ari zan. Aiek, ordea, ori entzunda, banaka banaka irteten ziran, elduek auñeneko; ta bakaiek Yesu gelditu zan, ta emakumea erdian zutik».

Ordun Yesu'k agondurik esan zien: «Emakume, non dira? Ez al zaitu batek ere gaiztetsi?» Emakumeak esan zien: «Batek ere ez, Yauna» Ta Yesu'k esan zien: «Ezta Nik ere ez zaitut gaiztetsiko. Zoaz, ta gaurgero ogenik bein ere ez egin».

Ontaz Augustin deunak dio: «Lazeria ta erukia bakaiek auñez auñe gelditu ziralta; ta oartu zun ere, Yesu ogendioentzat erukitsua dala, baiña ogenarentzat ez dula erukirik». Gertaera ontan, beti bezela, Yesu erukiz betea, ta Yainko agertzen zaigu: Berari egindako ogenak damu dunari askesten, ta onen gogoa bat batean garbitzen eta eskaiez apaintzen.

Gizargia (Yon 12-20)

Txabola yaietan, gau oro, yauretxeko emakumeen atadin, uñezko bi argimutil aundi egoten ziran argi egiten. Gau aietako argi aura bide zala-ta, Yesu'k esan zien: «Ni naiz gizargia. Dañaidana ez dabil iluntan, aitzitik ere, bizirako argia daukake».

Gizataldean zeuden parisaitaiek laster uleñtu zuten itz aueaz Yesu'k adierazi nai zuna. Isai igarñeak Mexia «Argia» deitzen zula ba-zekiten. «Yerusalen, yagi adi ta dirdira egik, ire argia

ba-zeto'ek-ta» zion Isai'k Israel'i (Is. LX, 1). Ule'rtu zuten, ba, Yesu'k bere burua Mexi'tzat zeukala.

Ta ori entzun ordukoxe parisaita'ek eraso zioten, esanaz: «Zero'entzaz zerori aitor egiten zaude. Inda'rik ez du zure aito'ak».

Israelda'ren Mischna idaztiak aitortzaz zion: «Ez dezake i'ñork bere burutzaz aitor egin». Lege 'au zala-ta, parisaita'ek Yesu'ri erantzun ura. eman zioten. Yaunak erantzun zien, Berak beretzaz aitor eman zezakela, ta legean agintzen zanez bi aitor bear ba'ziran, ba-zitula: bere aito'a ta bidali zun Aitarena.

Larunbat egunez Betes'dako elba'ria sendatu ondoren egin-itzaldian ere, gai ontaz yardun zun. Ordun parisaita'ei esan zien, aiek igo'itako bidalien bidez, gizonengandik aito'a ez artua'ren, Yon'en aito'a ba-zula; burutzen zitun egitekoak bere alde zeudela, Aitak bidali zula aito'rtzen, ta Idaztiak ere Bera-tzaz aitor zegitela (Yon V, 31-41).

Orain, ordea, esan zien: «Neronentzat Neronek aitor egin a'ren, yato'a da, bai, nere aito'a; ba-dakit, ba, nondik nato'ren ta nora noan», au da: nere aito'a yato'a da, nor naizen daki-dalako, Yainko naizelako. «Zuek, ordea, ez dakizute nondik nato'ren, ez nora noan», au da: zuen e'fuz ni Yainkotsat ez nauzute ezagun, ta nere aito'a ez duzute artzen, gizon utsare-na dalakoan.

«Zuek aragibidez ebazten duzute» au da, adoremenez eza-gutzen duzutenez baka'rik; «Nik ez dut i'ñor ebazten»; len ere esan zuanez: «Ez du, ba, Yainkoak bere Semea gizon-ebazletzat

luñera bidali, Aren bidez gizadia gaizkatu dedin baiño» (Yon III, 17).

Ta gero esan zien: «Eta ebazten ba'dut, yatoía da, bai, nere epaia, bakaírik ez nago-ta; bidali naun Aita Nerekin baitago. Ta zuen legean idatzita dago bi gizonen aitoía yatoía dala. Or, ba, Neronentzaz Neronek aitor dagit, eta Nitzaz aitor ere dagi bidali naun Aitak». Legez ere Yesu'ren aitoía yatoía zan. Ya-inko Aitak eta Semeak Kisto'tzaz, gizon zanez zun mezutzaz, aitor dagitelako. Bereziki nai izan zien Yesu'k parisaitaíei Aitaren aitoía adierazi; onela Bera nor zan ezagun ta Bera siñetsi zezaten. Aitagoikoak ageri izan zion Kepa'ri Yesu Yainkoaren Seme dala (Mt. XVI, 17); Aitagoikoak bidaltzen ditu siñestunak Yesu'gana (Yon VI, 44); Yon'ek Yesu ukuzi zunean, Aitagoikoaren aitoía entzun zun, ta Yesu'ren antzaldan ere iru ikasleek Aitagoikoaren aitoía entzun zuten.

Itz egiten azi zanetik, parisaitaíek ba-zekiten Yesu nortzaz mintzo zan; Yainkotchaz ari zala ulertu zuten. Ala ere, erantzun zioten: «Non dago zure Aita?». Yesu'k erantzun zien: «Ez Ni, ezta nere Aita ere ez gaituzute ezagun. Ezagun ba'niñuzute, nere Aita ere ba-zenezagukete». Len ere Yaunak esan zien Bera ez zutela ezagun, Aita ezagutzen ez zutelako; gaur esateko era aldatuaíren, gogaia berdiña da.

«Itzok altxortegian Yesu'k esan zitun, yauretxean irakaski; ta ez zun iñork atzi, Aren garaia oraindik etoíri ez zalako».

Siñeste gogoírekoei zema (Yon VIII, 21-30)

«Beíiro Yesu'k esan zien: «Ni ba-noa, ta nere bila zebil-

tzakete, ta zuen ogenarekin ilko zerate. Ni noan tokira zuek ezin etoři». Parisaitaři gaztigatu zien aien gaiztakeriak ekařiکو zien zigoři: zuten ogenarekin iltzea. Gaizkatzailea yoanda gero, Aren bila asiko ziran, baiño alpeřiک; beraien eruz siñesmenik ez zuten izango, ta zuten ogenarekin ilko ziran.

Gaizto aiek Yesu'ren zemari yaramonik egin gabe, zerasaten: «Bere burua ilko ote dik? «Ni noan tokira zuek ezin etoři» zioک-eta». Ordudaiño olako iraiřiک esaten ez ziran ausartu.

Yuduen isekari, Yesu'k zořotz erantzun: «Zuek beitikoak zerate; Ni goitikoա naiz; zuek lur ontakoak zerate; Ni ez naiz lur ontakoa. Zuen ogenekin ilko zeratela esan dizuet; nor naiz an siñesten ez ba'didazute, zuen ogenekin ilko zeratelako». Yesu ta yuduen artean alde aundia zegon. Yesu goitik zetořen (Yon III, 13, 31) ta gora zioan (Yon VI, 63; VII, 33), ta bitartean bere asmo ta egite guziak ortara zuzentzen zitun. Yuduek, ordea, lur ontakoak ziran, ta lurgaiřiekoak bakařiک iřiکatzen zituzten; ludi au bere dedu ta atsegiřiñez aski zitzaien.

Ainbeste aldiz Yesu'ri nor zan entzunařen, ausartu ziran beřiz ere galde egiten: «Nor zera Zu?».

«Yesu'k esan zien: Zer ari naiz asieratik zuei esaten gero? (1) Izan ere, zuetan ba-dut eruz zer esan ta baita zer ebatzi ere. Baiña bidali nauna ziña da, ta Nik Berari entzuna giza-diari diotsat».

(1) Txatal au iluna da, Vulgata'k eta elenerazkoak berdin ez dakartelako. Ta ba-dirudi, elenerazkoak esakunaren guna obeto adierazten dutela, Olabide A'ren euskeralben onek dakarenez.

Ta Yon'ek dio: «Aiek ez zuten igarí Aitaz mintzo zitzaiela». Yesu'k esaten ziena ez zuten itsukeriz ulertu nai.

Beraz Yesu'k esan zien: Gizasemea gora yasoko duzutenean, yakingo duzute nor naizan Ni, ta nere buruz ezer egiten ez dudala; Aitak, ordea, irakatsi didanez, diodana diodala. Bidali nauna Nerekin dago ta ez nau baka'rik utzi, Berak atsegin duna Nik beti egiten dudalako».

«Itzok adituta lagun askok siñetsi zioten».

Yainkoaren semeak eta txer'enkumeak (Yon XIII, 31-7)

Auek Yesu'ren itzaldia entzunda siñetsi zioten, baiña auen siñestea argala ta zalantzakoa zan; itzok ez ziran aien biotzetan ondo sartu; augatik Yaunak bere irakaskintza eman ondoren aiek atzeratu ta gero Aren aurka ya'riko. Len ere galilaita'ekin olako zerbait yazo zan. Ogiak ugaritzen ikusita, aien biotzak irabazi zitun, baiña irakaskintza entzunda «ikaslerik asko atzeratu ziran». (Yon VI 66).

«Siñetsi zioten yuduei, beraz, Yesu'k zesaien: «Nere esanetan ba'dirauzute, ziñez nere ikasle izango zerate, ta egia dezagukezute, ta egiak yaregingo zaituz». Irakaskintza be'ria on-eritzi zioten oiei, Yesu'k agertzen die ikasleak nolakoak izan bear diran. Lenbizi Aren esanetan iraun, gero siñesteak on au eka'riko: egia ezagutzea, ta onek ogenagandik, txer'ena-gandik ta Legearen uztarpetik askatuko zitun.

Yaregin edo askatu itza entzunda, sumindurik, «erantzun zioten: «Abraham'en ondorengo gera ta egundaiño ez gera iñoren

yopu izan. Zergatik diozu, ba: yarei izango zerate?». Aíoxko zesaten ori, beste érien menpean egon zirala azturik. Baiña yopu izatea ez zuten bein ere onartu.

Yesu ez zan oíetaz mintzo. Adierazi nai zien, Bera Yainko zala siñesten ez ba'zuten. ogen egingo zutela, ta onela ogen-yopu izango zirala; Yainkoak Abrahan auturik, onen ondorengoak semetzat artu zitula, baiña israeldárek, Yainkoari ez siñetsiz, seme izatea galduko zutela. Abrahan'en yatoíkoa odolez izatea ez da aski, siñestez izan bear. Yon Ukuzleak ere ontaz aztartu zitun, esanaz: «Ez liluratu zeron baitan esanaz: Abrahan dugu aita. Ba-dasaizuet, ba: orko arietatik ere Abrahan'i semeak erai- kitzeko lain da Yainkoa» (Mt. III, 9).

Yuduek ulertu zuten, noski, Yesu'ren eritziz, aien aita ez zala Yainkoa, ezta Abrahan ere; ta aseíe, beíz esan zioten: «Gure aita, Abrahan da».

Ta Yesu'k erantzun: «Abrahan'en seme ba'zerate, Abrahan'ek zekionari zuek ere zenekiokete. Zuek, beíz, Yainkoari entzun diodan egia esan dizuedalako, bizia kendu nai didazute. Ori ez zun Abrahan'ek egin. Zuek zuen aitaren eginbidetik zabilzate». Aiek, Yesu zein aitaz mintzo zan ulertzeke, ta siñesgabeen odolez nastu gabe sortu zirala agertzeko, suturik esan zioten: «Sasikume ez gera gu; Yainkoa beste aitarik ez dugu».

«Ordun Yesu'k esan zien: Yainkoa zuen aita ba'liz, Nerau maite izango niñukezute, noski; Yainkoagandik sortu ta etoí naiz-ta. Ez naiz, ba, nere buruz etoí, Berak bidalita baiño.

Zergatik ez duzute nere izkuntza ulertzen? Nere itza ezin yasan duzutelako. Txerénkume zerate zuek, ta zuen aitaren asmoak bete nai dituzute. Gizeraile zan astetik bera, ta ez zan egian sendorik egon, egirik arengan ez baitago. Gezuía darionean berebizikoa dario; gezurtia da, ba, ta gezuíaren aita. Nik, osterá, egia dasaizuet, eta zuek ez didazute siñesten. Zuetan nork ogen bat egotzi lezaidake? Egia ba'dasaizuet, zergatik ez didazute siñesten? Yainkoagandik danak, Yaínkoaren ítza ba-dantzu; zuek, beíz, ez dantzuzute; Yaínkoagandík ez zeratelako».

Yuduen itsukeria aundia zan, ta onen sustraia, au: Yesu'k esandako egia ez siñestea, ta aitzitik, gezuíaren aita, txerénak, agertutako asmoak bete nai izatea.

Yesu'ren itz oietan, zemai ta oartu «Zuetan nork ogen bat ere egotzi lezaideke?» Yuduek Yesu ogendio zala salatu zuten: larunbateko atsedena ez zula betetzen, legeko garbiketak ez zitula egiten, ogendioekin zebilela, ta Yainko zala esanaz birau egin zula. Ta ogen egin zula ezin egiztatu. Baiña egiztatu al izan ezkeró ogen bat egin zula, Yesu'ren irakaskintza guziak lur-yoko zun. Yudu aiei, ba, zema ori ipiñiz, Yaunak agertzen zun esandakoetan sendo zegola.

Yaunak aien aókeria azpiratu zun; aiek, beíz, adimena itsuago egia ezagutzeko, ta biotza gogoóago eskaía artzeko, irain egin zioten samariaía zala ta txeréna zeukala esanaz. Israeldaréntzat iraiñik samingaríenetakoa, samariaía, au da: siñesmenik ta legerik ez zula, esatea.

Yesu'k otzanki erantzun zien; «Txerénik ez dut Nik:

aitzitik, Nik nere Aita goستن dut, eta zuek nardatu egiten nauzute. Ez nabil oratiño, nere ospe bila; ba-dago bere gain ori artu ta nere alde yaikiko dana. Zin ziñez dasaizuet: iñork nere itzari eusten ba'dio, ez du eriotzarik bein ere txastatuko».

Yuduek au entzunik, birao egin ba'lu bezela, esan zioten: «Onezkero, ba-zezagukagu txe'en dukala. Abraham il ukan, baita igarleak ere; ta ik diok: iñork nere itzari eusten ba'dio, ez du eriotzarik bein ere txastatuko. Gure aita Abraham baiño aundiagoa al zaiz? Ura il ukan. baita igarleak ere il itukan, ba. Nor aizalakoan ago?»

«Yesu'k erantzun zien: «Nere burua Neronek goستن ba'dut, nere goetsa ezer ez da; goستن nauna, beñiz, nere Aita da, zuen Yainkoa dala zuek diozutena Bera. Zuek ez duzute Bera ezagun; Nik, ordea, ba-dazagut, eta ez dazagudala ba'nio, zuek bezain gezurti nintzake. Baiña ba-dazagut, eta Aren esana ba-dagit. Zuen aita Abraham nere eguna ikusteko iñikan egon zan; ikusi zun ta poztu zan».

Sutsuagotu ziran yuduek ori entzunda, ta esan zioten: «Be'ogei ta amar urte ez dituk, eta Abraham ikusi dukala?»»

Yaunak ez zien auxe besterik erantzun: «Zin ziñez dasaizuet: Abraham sortu izan baiño len ba-naiz Ni», ta adierazi zien Aitagoikoa bezela betikoa zala, Yainko zala.

Ongi ulertu zuten yuduek Yesu'k esana ta «ariak artu zituten Ari iraitzeko; baiña Yesu ostendu ta yauretxetik arten zan».

Augustin deunak dio: aiek gaiztokian murgil-arazi zezazkin,

Yainkoarentzat ori efaza baita; naiago zun, ordea, eroapena irakatsi, bere almenaren indaía agertzea baiño.

Yaiotzez itua (Yon IX) (1)

Gaxoak, saítan, yauretxeko atean eskean egon oi ziran. Bearbada, andik igaroz, Yesu'k «gizon bat ikusi zun yaiotzez itsu. Ta ikasleek galdetu zioten: «Rabbi, ori itsu yaiotzeko zeínek ogen egin zun? oék ala oén gurasoek?»

Ikasleek ere, beste israeldárek bezela, ori uste zuten, soiñeko gaitza beti norbere ogenez edo bestela gurasoen ogenez zetoéla.

Yesu'k zearka adierazi zien uste ua egia ez zala, esanaz: «Ogenik ez du oék egin, ezta oén gurasoek ere; Yainkoaren egitea oéngan ageri bear da, ordea». Ta len esandakoak gogora dakarzkie: Aitaren egitekoetan ari bear zala, ta bera gizargia dala. «Eguna daiño, bidali naunaren egitekoetan ari beaía naiz; aíaitsa ba-dator, ta artan iñork ezin lanik egin du. Gizartean nagoiño, gizargi naiz».

«Au esanda, tu egin zun luéan, ta loia lixtuz egiñik, begiak loyez igurtzi zizkion». Betsaida'ko itsuari ere oéla egin ziola ikusi genuan. Onela eriaren siñestea ta itxaropena indartzen zan, ta gaiñera Bere Gorputz deunak bizia emateko indaía ba-zula adierazi.

(1) Batzuk diote alatz au oraintsu edestutakoen ondoren ez zala gertatu. Baiña Alexandri izeneko eskuidaztiak ta siriar itzulketak bestera adierazten date.

Ori eginda, esan zion: «Zoaz ta Siloe'ko (4) urtegian garbi zaitez» «Itsua, beraz, yoan, ikuzi ta ikustun itzuli zan».

«Auzokoek eta eskean ibiltzen gizon ura len ikusi zutenek zerasaten: «Ez al duk au eserita eskean egon oi zana?» Batzuk: «Bai, auxe duk» zioten; bestetsuk: «Ez, aren antzeko bat baiño» Berak, ordea: «Berberaxe nauk» zion.

Beraz, ziotsaten: «Begiak nola argitu dizkit?»

Erantzun zien: «Yesu zeritzakan gizonak, loia eginda, begiok igurtzi ta esan zidak: Zoaz Siloe'ko urtegira, ta ikuz zaitez. Ara yoan, beraz, ta ikuzita, ba-zekuskat». Ta «non zegok alako ura?» baitziotsaten, dasaie: «Ez zekikat».

Yon deunak bizi ta ezin ederkiago edestu zun alatz au. Sendatutako itsua ez zan siñesteduna: Yesu izena zun batek sendatu zula ba-zekin, besterik ez. Betsaida'ko itsuari ere orobat yazo zitzaion. Bietan, alatza egin ondoren Yauna ezkutatu zan, baiñan alatzaren argia ezin ilundu. Alatza ikusi zun gizataldea biotz-ikaraz zegon; parisaita'ek suminduta.

«Itsu izana parisaita'engana daramate». Auen artean izandako alkar-izketa eta gora-berak Yon deunak zeatz dakarzki.

«Larunbata zan gero, loia eginda Yesu'k begiak argitu zizkionean». Beriz ere larunbat eguna aukeratu zun Yaunak alatz a'rigafi bat egiteko, gizatalde aundiago batzen baitzan yai

(1) Urtegi au Yudai ko efegé Ezekí'k egin arazi (Bak. 4.ª, XX, 20) israel-dafek, urtegi au deuntzat zeukaten. Ikusi dugunez, txabola yaietan andik eramaten zuten ura yauretxera; ta yai egun aietan urtegi ak bururatuta Yesuk esan: «Nere siñestunaren sabeletik, Idaztiak dionez, ur bizia ibaika darioke». Ta urtegiaren izenari buruz, Yon deunak dio: «Siloe ta bidalia berdintsu dira gero»; ta dirudienez, augatik: Gihon ituriko ura lurpeko ubidez urtegira bidaltzen zutelako.

egunetan. Ontako asmo berezia ba-zun: larunbataren Yauna zala agertzea, Yainko baitzan, ta parisaitaiek larunbat egunez eragozten zitutenak gaiztestea.

«Beñiro, ba, parisaitaiek itandu zioten nola ikustun egiña zan, ta ark esan zien: «Loia begi gainean ezañi dit, nik ikuzi ditut, eta ba-dakust. Ordun parisaitar batzuk zioten: «Ez dugu Yainkoagandik alako gizona; larunbata ez baitu yai egiten». Baiña bestetzuk zioten: «Alatzok ogenlarik nola legizke?» Ta baieza sortu zan aien artean». Eztabaida zebilen parisaitaien artean; batzuk, itsuturik, lege ta oituraren alde; bestetzuk, Yainkoaren egitea ikusita, egiaren alde.

«Beraz, itsuari beñiro diotsate: «Begiak argitu dizkikan oñetzaz zer diok eroñek?» Ark erantzun zien: «Igarle dala» Itsu izanari Yainkoa ari zitzaion barne-begiak argitzen ta aren biotza gertutzen, siñestun ta Yesu'ren yañatzaile izateko.

«Yuduek ez zuten, ordea, siñetsi gizon ura argitutako itsua zala, ikustun beñiaren gurasoak deitu arte. Galdetu zieten, beraz: «Au al da itsu yaio zala diozuten zuen semea? Nola, ba, orain ba-dakus?»

«Aren gurasoek erantzun eta esan zieten: «Au gure semea dala ta itsu yaio zala ba-dakigu. Zer dala-ta, orain dakusanik, ordea, ez dakigu, ezta begiak norik argitu dizkionik ere. Berari galde egiozute: adiña ba-ñu; berak bere buruaz itz egin beza. Oñela aren gurasoak mintzo ziran, yuduen beldur ziralako. Orduko, ba, yuduek elkartuta zeuden Kisto'tzaz Yesu aitortuko

lukena sinagogatik (1) iraitzeko. Oregatik itsuaren gurasoek esan zuten: «Adiña ba-du; berari galde egiozute».

Itsu izanaren gurasoengandik nai zutena iritxi ez zutenean, berari «beñiro deitu ta esan zioten: «Yainkoari antza emaiok. Ba-zekikagu alako gizon ura ogenlari dukala». Au esanda bazekiten indar geiago egingo ziotela, beren eritzira ekañi ta Yesu ogenlari zala esateko. Baiñan itsu izanak, bildurik gabe, egia aitortu, esanaz: «ogenlari ote dan ez dakit; au bakañik dakit: itsu izanda, orain ba-dakusadala».

Parisaitaiek beñiz esan zioten: «Zer egin zikan? begiak nola argitu zizkikan?» Gezurétan arapatu nai zuten, edo alatza beñiz edestu arazirik, ia zerbait aldatu eta nasten zun, aiek gero alatz ura egizkoa ez zala zabaltzeko. Itsu izana, ordea, aien galde ta maltzurkeriz gogaiturik zegon, ta pizkor erantzun zien: «Len ere esan dizuet, ta ez didazute siñetsi. Zertako, ba, beñiz entzun nai duzute? Zuek ere Aren ikasle egiteko gogotan al zaudete?»

Itzorengatik sumindu ziran, ta bekozko ilun ta aroz «birao egin eta esan zioten: «Akiok ikasle i. Gu, ordea, Moiseñen ikasle gaituk. Guk ba-zekikagu Moiseñi Yainkoak itz egin ziokala; oñako ori, ordea, ez zekikagu nondik dukan».

Aien gaiztakeria argi ageri zan, ta aiek yoñatuz ta Yesu

(1) Sinagogatik botatzea zigor gogofa zan. Eñua txikia ba'zan, aste bete-rako iraitzen zuten; aundiago ba'zan ilbeterako, ta bitartean eñudunak lufean eseri, ilondoko yantziak ipiñi, bizaña ta ulea luze utzi. bustialdirik ez artu, bakañiz ibiji ta taldeekin otoitzik ezin egin. Irugañen mailakoa, gogofena: sinagogatik betiko botatzen zuten, ondasunak kendu zezazkioten, ta noizkorik aipatzeke bakañezko artu-emanik iñorekin ezin euki.

goralduz, erantzun zien: «Auxe da gero aítzekoa; zuek nongoa danik ez dakizute, ta Berak begiok argitu dizkit. Badakigu, o'rátiño, ogenlariei Yainkoak ez dantzuiela; norbait, be'riz, yainkozal: ba'da ta Aren gogoa egiten ba'du, alakoari, bai dantzuiola. Lu'ra lur danetik ez da bein ere entzun itsu yaioari begiak iñork argitu dizkionik. Yainkoagandik Bera ez ba'liz, ezin ezer legike».

Au entzunik parisaita'ek beren onetik irtenda, esan zioten: «Ogen utsik yaio intzan, ta irakasten ere ba al atorkigu?» Ta andik yaurti zuten». Parisaitar gaizto aiek, itsu izana sinagogatik iraitzi, ta Yesu'k maiteki artu ta siñestun egin zun, adimen ta biotzez.

«Gizona andik yaurti zutela Yesu'k entzun zun, ta idoro zunean, esan zion: Gizasemearen siñestea bai al duzu?»

Ark erantzun ta esan zion: «Yauna, nor da Beragan siñesteko?» Yesu'k esan zion: «Ikusi ere egin duzu, ta zurekin darausana beraxe da»,

«Ta ark esan zion: «Siñesten dut, Yauna». Ta auzpeztu egin zitzaion».

Aitor bikaiña! Yesu Yainko zala aitortu itzez, ta belau-nikotu to auzpezturik gurtu. Yaunak u'atsez u'ats eraman zun siñestun izatera; soiñeko begiak argitu zizkion, bai adimena ere. Itsu izanak Yainkoaren eska'ra bere barnean artu ta emaitz doneari ongi erantzun zion.

Taldeak eta parisaita'ek, Yesu ta itsu izana ikusi, ta urbil-du zitzaizkien. «Ordu Yesu'k esan zun: «Bereizteko eto'ri naiz

Ni gizarte ontara; ez dakustenak ikusi dezaten, ta dakustenak itsutu ditezan». Au adierazi zun: itsu izan, au da, siñesterik ez euki, baiña siñestearen argi bila dabiltzanak, ikusiko zutela au da, siñestea iritxiko zutela; baiña afokeriz beteta beren ustez ikusten zutenak, itsutuko zirala.

Arekin zeuden parisaitar batzuk, esan zioten: «Gu ere itsu ote gera?» Yesu'k esan zien: «Itsu ba'ziñate, ogenik ez zenukete. Orain, beñiz, «ba-dakusagu», diozute. Or ba, zuen ogena».

Sortzez itsuak ez ikusteaz ez du eñutik, ezta siñestun ez danak ere Beñi Ona aldañikatu ta irakatsi ez ba'zaio. Baiño Yesu'ren irakaskintza entzun ondoren, parisaitar aiek «ba'dakusagu» zioten, ta Aren irakaskintzaren aurka, ta Bera Yainkotzat ez ezagutu nairik zebiltzen. Gizargia ez naiz ezagutu, ta itsutuko ziran. Israel'gñ eñiaren zori gaitza, itsu aiek buruzagi baitzitun! ta auen erantzun-beañ eñi ura galbidetik zeramatelako.

Artzai Ona (Yon X, 1-21)

Parisaita'ek, antustez, Israel eñiko buruzagi ta artzaiak zirala uste zuten. Ango oituretatik ataratako alegi bidez, Yaunak egiztatu zun, aiek mausari ta lapu'ak besterik ez zirala, ta Artzai Ona ta baka'ña Bera zala.

Yudai'ko artzaintzak, gaur ere, lengo oiturak ditu. Ardiak egunez la'ean eukita, gaba igarotzeko añiz edo aba'ez egindako espa'uan sartzen zituten. Gabaz artzai batek, txandaka, zaitzen zitun, lapu'ak ez a'apatzeko, ta bai ere pizti zaka'ñen erasoetatik

aldezteko. Atea artzaiei bakarrik zabaltzen zitzaien. Goizean artzaiak esparuan sartu, ardiei dei egin, ta bera aurretik ziyoala, artaldeak lafetara yafaitzen zion. Noizik bein oiu egin ta batzen zitzaizkion, artzaiaren mintzoa ezagun baitzuten. Baiña beste edonorenak sakabanatzen zitun.

Ona emen Yesu'k esan zien alegi eder mamitsua.

«Zin ziñez dasaizuet: artegian atetik sartu bearean, beste inondik yauzten dana, mausari ta lapur da. Atetik sartzen dana, befiz, artzaia da. Oni atezaiak atea zabaltzen dio, ta aren mintzoa ardiek ba-dazagute, ta berak bakoitzaren izenez bere ardiak deitu ta lafera ateratzen ditu, ta ardi guziak ateratzean, ba-doa aien aurretik, eta ardiak ba-dafaizkio, aren mintzoa dazagutelako. Arrotzari, befiz, ez dafaizkioke, aitzitik, iges egingo diote, arrotzen mintzoa ez dazagutelako»,

Yuduek ez zuten ulertu Yesu'k esana. Ez zan, ba, gaitza, igarleen idaztietan auek maiz entzun baitzituten. Augatik, alegia alde batera utzita, argi ta garbi adieraziko die, atea nor, artaldea nortzuk, atetik sartzen diranak zeintsuk, ta Artzaia nor dan.

«Beñero, beraz, Yesu'k esan zien: «Zin ziñez dasaizuet; ardi-atea Ni naiz. Etoñi diran guziak mausarita ta lapur ziran, ta ez zieten ardiek aditu. Atea Ni naiz. Nigandik norbait sartzen ba'da, yaregingo da, ta sar-irtenak eta lafeak aukeran aurkituko ditu. Mausaria ez da etortzen, ostu, il ta sakailtzeko baiño; Ni, bizia dezaten ta gaiñezka dezaten, etoñi naiz».

Yesu da ardi-atea, au da, Bere menpean dauzkan artzaiak artaldean sartzeko atea. Mausari ta lapuak, atetik ez, beste

iñondik sartzen. dira. Etoñi ziranak mausari ta lapur ziran. Ez ordea, Mois, igarleak eta Yon Ukuzlea. Ez zan auetaz mintzo, Yesu'k goratu baitzitun. Teude ta Yuda galilataiñá zitun gogoan, baiña batez ere garai artako idazlari ta apaizpuruak. Auetatik zenbait, apaizgoan ez ziran bide onetik sartu, ta geientsuak ez ziran eñiaren artzai, lapuñak baiño, Yesu Yainko zala ez eza-gutu nai ta eñiari izan zezaken siñestea kentzen ziotelako.

Yesu ardientzat atea ere da. Norbait, siñesmenaren bidez, Yesu'gandik bere saletxean sartzen ba'da, galbidetatik yarei izango, ta bilduñik gabe sartu ta irtengo da, ta irakaskintza ta goi-eskañá duten lañeak aukeran arkituko ditu. Egizko artzaiaren irudia geiago argituko du oraindik. Ardien yabe ala moñoi izateak alde aundia dute.

«Artzai Ona Ni naiz. Artzai onak bere bizia bere ardien alde ematen du. Moñoiak, beñiz, ardien yabe ez dan artzaiak, otsoa etortzen ikusitakoan, ardiak utzi ta iges egiten du; ta otsoak artaldea sakaildu ta sakabanatzen du. Moñoi, ordea, moñoi dala-ta, ardiak bere gain ez baititu, iges diyoa».

Artzai onari buruz esandakoak, Berari egokituz, Artzai on bakañá Bera dala egiztatzen du. «Artzai Ona Ni naiz, ta nereuk ba-dazaguzat, eta nereek ba-nazagute». Ezagutze au ez da elkañen arñtu-eman eta onaren ezagutzea bakañik, bai, ordea, barneko elkañ-aditzea ta maitasuna. «Alaxe Aitak nazagu, ta Nik Aita dazagut» zion Yesu'k. Kisto'k bere siñestunekin daukan elkañtasunaren eredu, Semeak Aitakin, izatez, dun batasuna da. Yainkoaren Semea ortarako egin zan gizon, gizartean gure

goi-bizitzaren sorburu izateko. Ona emen Toledo 'k zein ederki au adierazten dun. Aitak Semea ezagutzen du. Au Yainko ta gizon danez: Yainko danez ezagutzen du, adimenez sortuz izate guzia eman ziolako; gizon danez ezagutzen du, giza-izatea emaitz gurunez apaindu zulako. Kisto'k ere bere ardiak ezagutzen ditu, auei eskaía emanez goi-izatea ematen dielako. Ta bestera: Semeak, Yainko danez, Aita ezagutzen du, izatea Aita-gandik artu ta maita dulako, baña Semeak Aitari ezer emateke; ta gizon danez, beti Aitaren agindua betetzen eta goresten dulako. Siñestunak ere Kisto ezagutzen dute, maitatuz, bere aginduak beteaz, goretsiz; baña Ari dedurik ez diote ematen».

Yesu'k zion ere: «Ta nere bizia ardien alde ematen dut». Oía egizko artzai bakaía nor dan: ardien alde bizia ematen duna, ainbesteraño maita baitu.

Gero Yaunak, Israel'go eítik at ludian zeuden eta izango ziran gizaldi guziak begiratuz, esan zun: «Saletxe ontako ez diran beste ardi batzu ere ba-ditut. Auek ere ekartzea dagokit; eta nere mintzoa dantzukete, ta ez da izango artalde bat eta artzai bat baiño». Ardi auek Israel'go baítuan ez zeuden guziak ziran. Auei bidaliek Beíi Ona aldaíkatuko zieten, ta Yesu'ren mintzoa entzunda, siñestun egindakoaz, artalde bat, au da, Eliza egingo. Eliza ontan artzai bat bakaík, Yesu izango, ta luígañean, Yesu'ren ordekotzat, Aita Santua.

Ardi guziagatik Yesu'k bere bizia ematea, Aitagoikoarentzat atsegiña bereziki; Yaunak baitzion: «Argatik nere Aitak maite nau; nere bizia beíz artzeko ematen dudalako. Ez dit iñork

kentzen; Neronek neronez erazten dut; bera erantzi ta beñiro aítzeko ere eskubidea dut-eta. Agindu au nere Aitagandik aítu dut».

Beraz, Yesu'k, bere oldez, iñork kentzeke, bere bizia eman-go zun. Bere esku zeukan bizia ematea, ta Aitaren agindua zalako, emango ere zun. Emanda gero artzea ere bere esku zeukan, ta ilda irugañen egunean, Berak bere buru berpiztuko zun.

«Itzok zirala bide, baiezta beñiro yudutar-tean sortu zan. Aietako askok zioten: «Txerén dik eta burutik egiña zegok. Zertako dantzuiozute?» Bestetzuk, ordea, zioten: «Itzok ez dituk txeréndunarenak. Itsuen begiak txerének argitu al zitzakek?» Oñá, Yesu'ren itzok zirala bide, baiezta sortu. Yaunaren atzenngo itzaldietatik geientsuek eztabaida sortzen zuten. Ontan antz ematen zan biotz gaiztokoak eta biotz onekoak zeintsuk ziran. Auek ordea, sañitan, yuduen beldur izaki ta isilik egoten ziran. Gero, guzien aitzinean Yesu'ren ikasle zintzo zirala ke-mentsuki agertzeko, Goteunaren eskaña bearko zuten.

AMAIGARÉN ATALA

TXABOLA-YAIETATIK ADELU-YAIETARA BITARTEAN. SAMARI'N ETA YUDAI'N YERUSALEN'UNTZ (1)

Samari'zear. Ikasleak aldarikatzer

Txabola-iai egunetan Yerusalen'en egon ondoren, ba-dirudi, Yesu Galilai'ra itzuli zala. Orduraino galilaita'ei batez ere Be'ri Ona aldarikatu zien; andik au'era yuda'ei bereziki. Gaiñera nekaldi-garaia urbil zegon; andik sei bat ilabetera ardien alde bizia emango zun.

Baiña lenago Galilai'ari agur egin nai zion, an azi, an ogei ta amar urte igaro, ta an Be'ri Ona zabaltzen asi baitzan. Angoek, ordea, ez zitun eske'oneko izan. Ala ere ainbeste maita baitzun, ta an yazo ziranen ainbeste oroigai baitzeuzkan, agur egiteke ezin utzi.

(1) Oraintsu edestu ditugunen ondoren, Yon deunaren Ebaingerian Adelu-yaia dator. Baiña Txabola-yai ta Adelu-yaiaren artean zortzi bat aste daude. Txabola-yaia gure Urilan, ta Adelu-yaia gure Lotazilan izaten baitziran. Bi ilabete auetan zeintsuk gertatu ziran?

Luka deunak geientsuetan, «aldikoa aldian» dakar. Ta Matai, Mark eta Luka deunek dakartena, aldika alka'eren ondoan ipiñi, ezkerro, au ikusten da: Luka deunak IX, 51'tik XVII, II-ra daka'ena, aiek ez dakartela, irutan berdin diotena kendu ezkerro.

Beraz, ba-dirudi, Luka deunak zazpi atal oietan daka'enez bi ilabete aietan gertatutakoa edestu ditekela. Ala ere Luka deunak aietan dion guzia ez zan, bear bada, aldi o'etan yazo, ezta ere Yesu'k garai o'etan egin edo esan. Yau-nak egin eta esandako guzia u'fenez ezin ipiñi. Ta ezta bear ere, Yesu ta bere irakaskintza ezagutu ta maite izateko.

Luka deunak atal oietan. Yesu Yerusalen'a yoatea iru aldiz aipatzen du: «Yerusalen'a iteran (zuzen) yoatea erabaki zun» (IX 51); Yerusalen'a bide egiñaz...» (XIII, 22) «Yerusalen'akoan, Samari'n ta Galilai'n barna bein zioan». Yerusalen'a yoate auek noiz eta nola yazo ziran, idazteun-yakintsuek ez dakarte berdin. Baiezta ontan dauden eritziak yakin nai ditunak, oni buruz sakon ta zeatz mintzo diranak ikus betza.

«Luía Berak uzteko egunak betetzekoan, Yerusalen'a iteran yoatea erabaki zun» (Lk. IX, 51). Itzok entzunda, antz ematen zaio, Yesu bizia ematera dioala. Luía uzteko egunak urbil dirala ba-daki, baita gurutzean ilko dala ere; baiña bulartsuki ta kementsu dioa, Aitaren naia dala baitaki.

Yerusalen'a bidea, eskuarki, Samari'n zear egin oi zan. Samaria'ek, geienetan, ez zioten aurka egin; oraingoan, ordea, ez zan ori gertatu.

Yesu, amabi bidali ta ikasle talde batekin zioan, ta «gez-nariak au'etik ara bidali zitun. Auek yoan ta Samaria'ren efixka batera sartu ziran, Arentzat gertu be'ak atontzeko. Ez zuten, ordea, angoek atotsi, Yerusalen'a zioalako. Ori Aren ikasle Yakob eta Yon'ek ikusita, esan zioten, «Yauna, nai al duzu sua ortzitik yetxi ta oriek ilauntzeko esan dezagun? Berak, ordea, aiengana itzulirik, akar egin zien. Ta beste efixka batera yo zuten» (Lk. IX, 52-56).

«Ori eskero, Yaunak beste irurogei ta amar bereizi ta binaka bere au'etik bidali zitun Bera eto'riko zan iri ta alde guzietara, au zesaiela: «Uzta bai ugari; biltzaileak, be'iz, gutxi. Uzta-yabeari otoi egiozute, beraz, biltzaileak bere uztara bidal ditzan. Zoazte; o'ra, otsotartera arkumeak bezela bidaltzen zaituzt. Zarparik ez eraman, ez zo'orik, ez oskirik; ta bidean iñori agur ez egin. Edozein etxetan sartu ezkerro, «gentza etxe onentzat» lenik esazute; ta gentza-semerik an ba'lego, zuen gentza aren gainean kokatuko da; bestela zuengana itzuliko. Etxe artan geldi ere zaitetzte, lemaizueketena yan-edaten; langileari saria zor zaio-ta.

Etixerik etxe ez aldatu. Ta edozein iritan sartu orduko, atosten ba'zaituzte, aurkeztuko dizuetena yazute; ta ango eriak senda itzazute, ta esaiezute: «Yainkoaren yauraldia eldu da zuentzat». Ostera ere, edozein iritan sartu orduko, atosten ez ba'zaituzte, zeietara irtenik esaiezute: zuen iritik oiñetan itsatsi zaigun autsa ere, zerontzako astintzen dugu; yakizute, oñatiño Yainkoaren yauraldia eldu dala. Aitor natzaizue Sodoma'ren zoria egun artan yasangañagoa izango dala, alako iriarena baiño» (Lk. X, 1-2)

Len edestu genun, Yesu'k amabiok Beñi Ona (1) aldañikatzerara bidali zitula. Orain irurogei ta amar ikasle igoñi zitun. Amabiok, goialdeko Galilai'n aldañikatzea asi baiño len bidali zitun; irurogei ta amar oiek, beñiz, Israel'go egoaldean, Yudai eñia bereziki irakasten asi auñetik. Lengoei ta oraingoei onu berdintsuak eman zizkien. Amabi bidaleei esan zien: «Atzeñitzun ez yoan, ta samaritañen iritan ez zartu. Zoazte, ordea, Israel'en etxeko ardi galduetara» (Mt. X, 5-6); baiña oraingoei oñelako mugarik ez zien ipiñi.

Ikasle aiek aldañikatzerara binaka yoan ziran. «Bidalien egiñen» idaztian irakurtzen da binaka ere yoan ziralara: Saul eta Barnaba (XIII, 2), Yuda ta Sila (XV, 27), Paul ta Sila (XV, 40), Timote ta Sila (VVII, 14), Timote ta Erast (XIX, 22) Beñi Ona zabaltzen Yesu asi zan, gero bidaliek eta ikasleek yañaitu,

(1) Israeldañentzat, irurogei ta amar zenbaki onek esanai aundia zun. Yainkoak aginduta, Moise'ek 70 zar autu zitun eñia yaurtzeko (Zenb. IX); Sane-drin'en 70 epaikari zeuden apaiz nagusia buru zutela; ludiko eñiak, 70'etan banatzen zituten israeldañek (Gen. X); Txabola-yañ egunetan 70 zezen opal-tzen zituten ludiko eñiak 70 ziralara-ta. Amabi bidalien izenak ba-dakizkigu; baiña 70 ikasle auñetik. lau edo bostena besterik ez.

ta Elizak beti Yesu'ren irakaskintza aldarikatzea egin-bear berezientako bat bezela artu izan du, Bidali ta ikasle aien ondorengoan, misiolariak dira, ta auen artean ospatsuena, ta misiolarien ta misiolanen zaindari, gure Xabier'tar Pantzisko deuna.

Yaunak irurogei ta amar aiei esan ziena, gaur ere esan diteke: «Uzta bai ugari, biltzaileak, beriz, gutxi. Uzta-yabeari otoi egiozute, beraz, biltzaileak bere uztara bidal ditzan», ludi osoak Yainkoa ezagutu ta maite izateko.

Aintzira ondoko iriak (Mt. XI, 20-24;

Lk. X, 13-16

Ikasle auek aldarikatzera bidali ondoren, Luka deunak, bere izeneko Ebaingerian, Yesu'k aintzira ondoko iriei esandako zori txar'a yartzen du. Matai deunak ere itzok ba-dakarzki, baiña beste inoiz esanak bezela. Bearbada bi Ebaingelariak ez zituten zegokien tokian ipiñi, ta noiz esanak diran ezin asmatu. Onek ordea, garantsi aundirik ez du; ta Ebaingerian, auen lekua dana dala, aintzira ertzean aldarikatzea bukatzen ari zan garaian esandakoak dira, noski,

Galilai'ko iriak, baiña batez ere Kaparnaun'en, Korazi'n eta Betsaida'n irakasten egin-lanaz eta alatzaz oroiturik, ta esker-gabekoak izan ta garbairik ez zutela egin ikusirik, Yesu'k gaiztetsi zitun esanaz:

«Zuen zori txar'a, Korazin! Zure zori txar'a, Betsaida! Zuenean egindako alatzak Tir'en eta Sidon'en egiñak ba'lira, zurdatz eta er'autsez eserita aspaldi garbai izango ziran. Orez-

kero, ebazteguean Tir'en ta Sidon'en zoria, zuena baiño yasangaiagoa izango da. Zu ere, Kaparnaun, ortziraiño ez ote zera yaiki? Lurperaiño eroriko zera. Dantzuizuenak Neroni dantzuit; eta uxatzen zaituzanak Nerau uxatzen nau. Uxatzen naunak, beñiz, bidali nauna uxatzen du» (Lk. X, 13-16).

Iri aietakoek ez zuten andik yaurti, Nazaretak egin zuten bezela. Baiñan auen artean azi ta ainbeste urte egonañen, aiek erudunago, eskar geiago artu baitzuten. Aintzira aldeko irietan bidali izateko ikasleak aukeratu, an alatz geienak egin, an Beri Ona aldarikatzen luzaro egon. Nazaretak beti lander ezagutu ta aintzakotzat ez zuten artu; Kaparnaun aldekoak, asieratik alatz egiten ikusi ta ala ere nardatu zuten. Auen erua augatik aundiago. Yesu'ren irakaskintza ontzat artu ta Bera siñetsi ta Bera maita izan ba'zuten, ortziraiño yaikiak izango ziran; baiña ez zuten egin, ta lurperaiño eroriko ziran. Iri aiei betiko zori txara etoñi zitzaien. Gaur bertan, Korazin'en aztararik ez dago. Betsaida egon zan tokian angoak ote diran ondakin batzu besterik ez, ta Kaparnaun, uri eder ta bikaiñaren lekuan, zulodun luña baiño ez.

Irurogei ta amañen itzulera (Lk. X, 17-20)

«Irurogei ta amañak pozik itzuli ziran, esanaz: «Yauna, tuxuriak ere zure izenean azpiratzen zazkigu». Baiña Berak esan zien: «Satan ba-nekusan, tximista bezela, ortzitik yeisten. Orizute: suge ta arubiak eta etsaiaren indar guzia onperatzeko al izatea eman dizuet eta ezerk ez dizue kalterik egingo. Ez

zaiztezte ala ere, tuxuriak azpiratzen zazkizuela-ta poztu; poztu zaitezte, ordea, zuen izenak zeruan idatzita daudelako».

Beñi Ona zabaldu ta alatzak egin ondoren, ikasleak pozez etoñi ziran. Auen aldañikatzeak, Yesu'rena zabaldu, Satan'en nagusitza autsi ta onen tokian Yainko-yaureñia ipiñi zun. Auek guziak egin afen. ez ziran auegatik poztu bear, bai, ordea, aien izenak zeruan idatzita zeudelako: onetxek egizko poz bakaña betiko eman dezake.

Yesu ere poztu zan, ta ikasle aiek egin zutena ikusita, gero izango ziranek egingo zutena yakiñik, Goteunez adoretuta, esan zun:

Gorätzen zaitut, ene Aita,
ortzi-luñen Yauna,
yakitun ta zuñei oriek ostendu
ta aurtxoei erakutsi dizkiezulako.

Bai, Aita, oñela atsegin zaizu-ta. (Lk. X, 21)

Egiz, Yaunak gizarteko apal, xalo ta ez yakiñak aukeratu zitun Beñi Ona zabaltzeko, onela Beñi Onak, ez gizonengandik, Yainkoagandik indaña dula agertzeko. Augatik Paul deunak zion: «Begira, ezperan, senideok, deituak zein izan zeraten; yakitun gutxi, altsu gutxi, aundiki gutxi. Aitzitik ere, gizarteko zuntzunak autu ditu Yainkoak, yakitunak alkerazteko; ta gizarteko makalak autu ditu Yainkoak, indartsuak alkerazteko; ta gizarteko zabor ta ondar ta ezer ez diranak autu ditu Yainkoak, zerbait diranak ezezteko; Aren auñean iñor añotu ez dedin» (Kor. 1.ª, I, 25-29; beg. Kor. 2.ª, IV, 3-4 ta Efom. 1, 22)

Ta Yesu'k, guzia zezaken almenaren sorkuna ageriz, itz argi ta sakon auek esan zintun:

Dana nere eskuan Aitak utzi du.

Ta Semea nor dan iñork ez dazagu,

Aitak baizik.

Aita nor dan ere iñork ez dazagu,

Semea ta Semeak erakutsi nai diona izan ezik» (Lk. X, 22)

Yesu'k aitortzen du alatzak ez ezik, guzia dezakela, Aitak Aren eskuan dena utzi zulako. Ta Semea, Aitak besterik ez dula ezagun, ta Aita, Berak bakañik ezagutzen dula, ta ezkutu au Biek bakañik ezagutu dezaketela, izate bat bera dutela, ta beste iñork ezin dezakela ezagutu Yainkoak emandako eskañez izan ezik. Itz sakon oietatik, Elizako Asaba deunek ateratzen dute, Aitak eta Semeak duten elkartasun betegiña, ta Aita ezagutzeko, Semea bitarteko beañekoa dala, Onek bakarrik erakutsirik sar baitezazki gizonak yainko-bizitzan.

Gero Yaunak, «ikasleengana biurturik, esan zien: «Zuek dakusazutena dakusten begiak, begi zori ontsuak! Ba-dasaizuet, ba; zuek dakusazutena igarle ta bakaldun askok ikusi nai ta ez zuten ikusi; zuek dantzuzutena entzun nai ta ez zuten entzun».
(Lk- X, 23)

Yesu'ren ikasleak nolakoak izan bear duten

Yesu Yerusalen'a bidean amabi bidaliekin eta ikasle talde-
txoakin zioan. Bidean gertatu ziranak Luka deunak edesten diz-

kigu, ta gainera ere agertzen digu, Yesu'k bere ikasle izan nai zutenei eskatzen ziena.

«Bidean zioazala, norbaitek esan zion: «Edonora zoazala ya'raiko natzaizu». Ta Yesu'k esan zion: «Azeriek saizulo ta egaztieka bi ba-dute; Gizasemeak, be'riz, ez du burua non eza'ri».

Beste norbaiti ere esan zion: «Za'raizkit». Baiñan alako ark esan zion: «Yauna, lenik nere aita eortzera yoaten utzi nazazu». Yesu'k esan zion: «Ilen eorzketa ilei utziezu. Zu, be'riz, zoaz Yainkoaren yauraldia alda'rikatzera». Beste batek esan zion: «Yauna, ya'raiko natzaizu; baiña lenik etxekoei azken agur egi-tea onartu egidazu». Yesu'k esan zion: «Goldeari eskua eza'rita, atzeruntz begiratzen duna ez da Yainkoaren e'firako gai». (Lk. IX, 57-62; beg. Mt. VIII, 19-22)

Iru gertaera auetatik, lenbiziko biak Matai deunak ere badakarzki, baiña Galilai'n yazotzat ipintzen ditu. Lenbizikoa ba-dirudi Yerusalen'a yoate ontan gertatu zala. Dana dala, noiz yazo ziran yakiteak baiño, Yesu'k eman zien irakaskintzak ga'fantsi aundiago du.

O'fa or iru ikasle oiek. Lenbizikoa, Matai deunak dionez, idazlari zan. Au ba-dirudi gartsua zala baiña ez oartua, ta, bearbada, a'foxko zeto'ren, ta lasai ta atsegiñetan bizi zan. Ya'nak zo'ozki erantzun zion: «Azeriek saizulo ta egaztiek abi ba-dute; Gizasemeak, be'riz, ez du burua non eza'ri». Yerusalen'a bidean, egaztien antzo zioazen. An Yaunak burua non eza'ri izango zun, baiña gurutzean.

Biga'enenak, aita eortzera yoateko astia eskatu zion. Ta

Yesu'k, esan: «Ilen eorzketa ilie utziezu», au da: lurgaiñekoen zale diranak, lurgaiñekoen egin-bea'ak bete ditzatela. Yainkoak norbaiti bidali lanetarako aukeratuta dei egiten dionean, ez du lan au iñola ere sendiko egikizunagatik utzi bear. Augatik Yesu'k esan: «Zoaz Yainkoaren yauraldia alda'ikatzer».

Iruga'eren ikaslearen zioak inda'ik ez zun. Yesu'ren erantzunak esakuna dirudi, ta zerura bidean egin bear dana erakutsi zigun, esanaz: «Goldeari eskua eza'ita, atzeruntz begiratzen duna ez da Yainkoaren e'irako gai». Nekazariak ez ezik, Yesu'ren ikasleak ere orixe egin bear du: beti bere au'ean zuzen lu'aska begiratu, arloa egiteko. Paul denak, Yesu'ren irakaskintza au, Pilipoita'ei onela agertu zien: «Elburura ora'ndik ez naiz noski eldu, gara osora gabe naiz-ta; artara leiatzen naiz, ordea, atzeman ote dezakedan, Yesu Kisto'k atzeman naun ezker... Ara be'iz zertan nagon osorik; atzekoa aztuta au'era ekiñez, elburura leiatzen naiz, Yesu Kisto'ren bidez Yainkoak deitu naun sarira eltzeko» (Pilip III, 12-14)

Nola Yesu'ri ya'rai bear

Iru ikasle auekin gertatu zana'z erakutsi zuna, ora'ndik zeatzago adierazi zien bidaldi artan.

«Nigana norbait ba'dator, ta bere aita, ama, emaztea, seme-alabak, eta anai-a'ebak, baita bere burua ere, iguintzen ez ba'ditu, ezin izan diteke nere ikasle. Ta gurutza sorbaldan nere ondoren ez dato'ena, ezin izan diteke nere ikasle» (Lk. XIV, 21-27)

Gogai au berau, Matai deunak onela adierazten du: «Aita

edo ama Ni baiño maiteago duna, Neretzako lain ez da» (Mt. X. 37). Beraz Yesu'k ikasleei au eskatzen die: gurasoak eta bure bizia baiño ere Yauna maiteago izateko, au da: Yauna maiteen izateko. Gergori aundiak ontaz dio: Maita ditzagun guziak, etxekoak eta erbestekoak, baiña Yainkoarenganako maitasunetik ez gaitzala ezerk ere aldendu». Len bidaliei agerizien Yesu'k izango zun nekaldia; orain ikasleei ere gaztigatu, Yesu'ren antzera ta Berak emango digun indaiez gure gurutzea, lurgaiñeko neke ta oiñazeak eramateko.

Ikasle aiei ere bereziki irakatsiz, esan zien:

«Etxe eraiki nai ezkeru zuetako nork ez du aurretik eralgi beaía astiro ainbatzen, buru ematekorik ote daukanetz? azpikoa ezaíta gero ezin bukatu ba'du, ikusle guziak aren lepotik asi ez ditezen ixekaz esaten: gizon onek eraikitzen asita ezin bukatu izan dik. Berebat bakaldunetan batek besteren aurka guda egitekoan, ez al du lenik astiro asmatzen amar mila gizonekin gogor egin ote lezaioken ogei mila gizonekin gaiñera datorkionari? Bestela, alako ura oraindik ufun dagoiño, geznariak bidali ta onezkoak eskatzen dizkio. Ofela, beraz, zuetan ere ditun guziak uzten ez dituna ezin izan diteke nere ikasle» (Lk. XIV, 28-33)

Yesu'ren ikasle izateko ez da aski Berari yaíaitzen gogotsu astea. Bi adibide auek ez dute adierazi nai, Yesu'ri yaíaitzea ala ez egoki ote zaigun; gure gogoa gaizkatzeko Berari yaíaitzea beaítkoa baitzaigu; ezta ere Yaunari yaíaitzeko indaírik ote dugun ala ez neurtzea, zerurako bidean, guk gererenez, ufats

bat ere egiteko indafik ez dugulako. Auxe irakaste digu: Yesu'ri ya'aitzen bein asi ezker, atzera itzultzeko burutapenak uxatuta, asitako bidea utzi gabe zintzo yoan bear dala. Yaunaren irakaskintza entzun ta alatzak ikusitako asko, Aren aldeko izaten asi, baiña gero atzeratu ziran. Egizko ikasleak Yesu'ri yaritzen asi ta gurutza sorbaldan dularik, azkeneraiño lagundu bear dio. Olako ikasle bikaiñen gain irasi nai zun Yesu'k bere Eliza, siñesmen sendoa eustazpiz eukirik eraso ta ekaitzak lur yo araziko ez ziolako.

Yesu'k ikasleei onela irakasten zien bereziki. Ya'aitzen zioten, baiña aien biotza osoro irabazi ta bereganatu nai zitun. Ba-dirudi Yaunak ikasleei gaiñerakoei baiño egite on geiago eskatzen ziela. Aiek, ordea, ya'aitzaile zintzoenak ta ikasle aukeratuak ziran. Indartu ta pozteko, esan zien: «Ez beldur izan, motxiño (artaldetxo) ori; zuen Aitak adeitsuki yaureña zuentzat baitauka. Daukazutena saldu ta ukar egizute; mo'oizten ez diran zarpak eta aitzen ez dan altxoña zuentzat atondu zeruan; lapuñik an ez baitago, ezta zirtzikatzeko sitsik ere. Izan ere, zuen altxoña non, zuen biotza ere antxe» (Lk. XII, 32-34)

Artaldetxo au, Yesu'ren nekaldi-garaian sakabanatuko zan. Gero Artzaiak beñiz batuta, andik au'era bere ondoan otzan eta zintzo iraungo zuten.

Samariar zintzoa (Lk. X, 25-37)

Esan genun, Yerusalen'a Samari'n zear zioaztela; ta an, edo, bearbada, Yeriko aldean zebiltzela Yaunak alegi eder eta samur au esan zun:

«Legelari batek yaiki ta azpikeriz esan zion: «Irakasle, zer egin bear dut betiko bizitza iristeko?» Yesu'k esan zion: «Zer dago Legean idatzita? Nola irakurtzen duzu?» Legelariak erantzuki esan zion: «Zure Yainko Yauna biotz biotzez, gogo gogoz, adore adoretz ta adin adiñez maite ezazu; zure lagun urkoa, beñiz, zure burua aiña». Yesu'k esan zion: «Ederki erantzun duzu. Ori egizu ta biziko zera». Baiñan ark, bere burua zuritu nairik, Yesu'ri esan zion: «Ta nor da nere lagun urkoa?» (Lk. X, 25-29)

Legelariaren azpikeriak ez zun Yesu aseñetu; ta erantzuteko, Yerusalen'dik Yeri'kora bidean gertatzen ziranetik aterata, alegi bat esango. Toki ura menditsua da, lekaroa, bakaña. Ango leizetan lapuñak eta eriogileak ezkutatu oi ziran, ta bidean zioana zauritu, ta lapurtu ondoren, il edo bizi, an uste zuten. Antziña bide au «adomin», au da, «bide odoltsua» deitzen zuten. Auetatik aterata Yaunak alegi eder eta samur au esan zion:

«Gizon bat, Yerusalen'dik Yeriko'ra yeistean, lapuñen eskuetan erori zan, ta aiek ura erantzi ta zaurtu ondoan, erdi ilik utzirik, yoan ziran. Agian, bide artatik apaiz bat yeisten zan, ta gizaxoa ikusirik, auñera igaro zan. Andik ere zioan Lebitar bat eldu ta bera ikusi añen, auñera igaro zan. Samariar bat, ostera, bidean zioala, alderatu zitzaion, ta bera ikusirik, eñuki izan zan. Ta arengana elduta, zauriak olioiz ta ardoz igurtzi ta lotu zizkion; ta asto gaiñean yañirik, añoztegira eramn ta bere ardurapean artu zun. Ta biaramunean, denari bi

aterata, ostalariari eman zizkion, esanaz: «Oñen ardura ar ezazu, ta geiago eralgi bearkotan, neuk ordainduko dizut, osterakoan». Iruotako zein deritzazu lapuñen eskuetan eroritakoaren lagun urko azaldu zala?» Ark esan zion: «Érukia erakutsi ziona». Ta Yesu'k esan zion: «Zoaz, ta zuk ere oñela egizu». (Lk. X, 30-37)

Alegin esandakoak, bakoizka, guziek ezagun zituten; augatik Yesu'ren erantzuna argia ta uler eñaza. Baiñan indartsua ere ba-zan, ta israeldarantzat gogoña. Auentzat, samariaña, arotza ez ezik etsai ere ba-zan; baiñan ala ere lagun urko. Oroizazu mendiko itzaldian esan zuna: «Entzun duzute esanda dagola: urkoa maite ta etsaia gofoto ezazu. Nik, beñiz, dasaizuet: zuen etsaiak maite itzazute» (Mt. V, 43) Ta len esandako au, alegi bikain oneaz adierazi.

Oña alegiko samariar zintzoa biotz-eñukitsuaren eredu. Yesu'k legelariari, entzuleei ta guziori emandako irakaspena zein dan maitagañi! Lagun urkoa guziak dira: sendikoak, adiskideak, eñitañak, arotzak ere bai, baita gure etsaiak ere, gure laguntza beañean arkitzen ba'dira. Samariañak eñuki izan zun, ez senide, ez eñikide, ezta bere alderdikoa zan gizonaz; lagun urkoari on egiteko, goi-maitasunak ez du bein ere mugarik bear.

Mari ta Marta (Lk. X, 38-42)

«Bidean auñera zioazala, eñixka baten sañtu zan». Luka deunak ez zun eñixka onen izenik ipiñi, baiña emen edesten

ditunak, Yon deunak Ebaingerian dakarzkin zerbaitzuz elkartu ezkeron, ba-dakigu Yesu Betani'n sartu zala.

Yudai'ko lekarotik irtenda, Betani'n sartu ta ango zugatz edeñak ikusi ta giro atsegiña topatzea pozgarria zan bidaztiarentzat. Gau erixka zatar bat besterik ez da, El-Azarih izenez ezagun, ta berton ogei ta amañen bat sendi maomatarak bizi dira. Baiña kistarentzat oroigarria, Yesu'rentzat atsedeen toki maingarria izan zalako.

Erixka artan Yesu'k ba-zitun adiskide kutun ta zintzo batzu: Lazar ta onen añebak: Mari ta Marta.

Ayenera yoan zan, ta Marta'k berera artu zun. «Onek Mari zeritzan aizpa bat zun; ta au Yaunaren oiñetara eserita, Aren itzak aditzen zegon. Marta, beñiz, arazo askotan maratz zebilan».

Marta, Yauna utzirik, etxekoandre lanetan ari zan. Yesu'ri abegi ona egin nai zion, ta guzia atontzeko, beretzat bakañik lan geiegi. Aizpak laguntzen ez ziola-ta, «Yesu'ri aurkezturik, esan zion: Yauna, aizpak lanean bakañik utzi nau, ta Zuri aiorarik ez? Esaiozu, ba, lagun datorkidala».

Baiña Yaunak erantzunik esan zion: «Marta, urduritsu zabilta ta askotara artega. Bat bakañik da bear, ordea. Arlorik onena Mari'k aukeratu du, ta ez zaio kenduko».

Marta'ren arazoa, ez zan txarria, ona baiño; Mari'rena, ordea, obeago. Augustin deunak ontaz dio: «Entzun zergatik obeago dan. «Ta ez zaio kenduko». Zuri, Marta, beañeko nekea noizbaitz kenduko zaizu; egiaren gozotasuna betikoa da. Ari ez

zaio kenduko aukeratu zuna. Kendu ez, geitu, ordea, bai. Bizitza ontan geitu, bestean betegindu; kendu iñoiz ez. Gaiñerazuk, Marta, lan onegatik saria eskatzen duzu: atsedena. Orain arazo askoz lanpetuta zabiltz; deunak ba-dira ere, gorputz ilkorak alikatu nai dituzu; aberi artara eltzen zeranean, bidaztirik topatuko ote duzu, zeurean artzeko? arkituko gosetirik onentzat ogirik ebakitzeko? egañi danik ura emateko? gexorik, ikertzeko? auzitan dabilenik, erizkidetzeko? ilik, eortzitzeko? Auek guziak ez an izango; zer, ba? Mari'k aukeratu duna; an alikatuko gaitue, guk ez dugu iñor alikatuko. Augatik Mari'k emen aukeratu duna an osoa ta betegiña izango; Mari'k mai artatik, Yaunaren itzetatik, apurak batzen zitun» (Aug. deun. 103 itzald.)

Bizitzarako ta bizitzari eusteko bear diranak, egin bear dira. Gaiñerakoak ez izan añen, aiolarik ez bear. Gizonak lur-gaiñean dun egikizun bakaña ta berezia au da, Eneko deunak labur ta sakon dionez: Yainko gure Yauna goretsi ta yaures-teko ta Aren yopu izateko, ta aunen bidez bere gogoa gaizkatzeko irazana da gizona».

Yesu'k Marta'ri eman-erantzun ontatik irakasbide auek atera dira: sokun eta otoiketean aritzea obeago dala besteen onerako lanean yardutea baiño; ta betiko bizitza, aldikoa baiño gurenago dala. Auek egiak dira, baiña berez ta lenbizi Yesu'ren itzetatik ez dira sortzen. Bai, ordea, mendiko itzaldian esan zien au: «Yainkoaren yaureñi ta Aren zuzenbide bila lenik zabilzate; ta guzi oriek geigañi artuko dituzute» (Mt. VII, 33)

Otoi eredua (Lk. 1-4; Mk. XI-25; Mt. VI, 7-15)

Yesu'k otoitzaz maiz irakatsi ta otoi egin bear zutela esan zien, ta batez ere Berak ikasbide eman. Baiña orduraino ez zien otoi berezi bat irakatsi.

Egun batez, (1) «otoiketan nonbait Bera egonda, amaitu zuneko, ikasleetako batek esan zion: «Yauna, otoi egiten irakaskiguzu, Yon'ek bere ikasleei irakatsi zenez» (Lk. IX, 1)

Ona emen Yesu'k irakatsitako otoia; otoi laburra, mamitsua, gogaiz sakona; gizonak Yainkoaganako, bere buruarenganako ta lagun urkoarenganako ditun bearak adierazten ditu, ta Yainkoagandik iritxi bear ditugun guziak otoi oren bidez eskatzen dira. Yainkoaren Itzak egiña dan ezkerro, betegiña izan bear.

Matai deunak dakaenez: «Gure Aitagoikoa; guren bego zure izena; betor zure yauraldia; egin bedi zure naia, zeruan bezela, lufean ere. Bear dugun ogia gaur iguzu; ta asketsi gure zoak, gure zordunenak gerok ere askesten baitizkiegu; ta ez gaitzazu zirikaldian utzi; gaitzera gabe, gauzkazu, ordea» (Lk. XI, 9-13)

Luka deunak dakaenez: «Aita, guren bego zure izena; betor zure yauraldia; eguneko gure ogia egun oro iguzu; asketsi gure ogenak, gerok ete gure zordunei askesten baitiegu. ta ez gaitzazu zirikaldian utzi». (Lk. IX, 2-4).

(1) Ze tokitan zeuden, ikasleak galde au egin zionean? Oraintxe edestu duguna, Betani'n yazo zala ikusi dugu. Augatik, Luka deunak oren ordoren dakaerelako, bear bada, Yerusalen'dik urbil egongo ziran. Getsemani'ko baratzan otoi egiteko oitura zula ba-dakigu. Ez ote zun. an, otoi egin ondoren «Gure Aita» irakatsi? Orela izan ba'zan zein toki egoki ta berezial, odola ixurtzeraino otoi egingo zun tokian bertan esateal Bederatzigarren eunkiko askitz batek dionez, Olio-mendian irakatsi omen zien, ta askitz onen arauz eliza bat eraiki zuten.

Begiratze utsak agertzen du «Gure Aita» Matai deunak dakaíenez, bestea baiño luzetxeago dala. Origene'k zion, bi Ebaingelariak dakartena ez zala garai baten esan, ta augatik ez dirala berdiñak. Baiña au ez dala egia dirudi, Esan dugunez, Yesu'k otoiaz irakatsitako guziak Matai deunak mendiko itzaldian batu zitun. Bi era oiek, elkaíen artean, zerbaiten alde izatea ere ez da aítzekoa. Gaur ere, «Gure Aita» izkuntza berean esaten dutenen artean ere, zerbait aldatzen dute ez gogai edo mamia, itz bat edo beste baiño. Ba-dirudi gaiñera, Matai deunak obeto dakaíela. Aunek Yesu'ri Berari entzun zion, Luka deunak, beíz, besteengandik ikasi zun; Matai deunak, Yesu'ren esanak itzez itz zintzoago dakartzki; yudaíen esateko-tankera obeto dakar, ta azkenik, Elizak otoiketean erabiltzeko Matai deunak dakaíena aukeratu zun.

Yon ukuzleak ere bere ikasleei otoi egiteko esan ta otoi egiteko era irakatsi zien. Otoikera ura nolakoa zan ez da Ebaingerian irakurtzen. Yesu'k ikasleei «Gure Aita» irakatsi zienean, lengo era ura utziko zuten; Yon Ukuzleak irakatsia gizonak esana zan, Yesu'k irakatsia, beíz, Yainkoak esana.

Elizako asabak adierazten dute «Gure Aita» nolako otoiketa dan. Yesu'k ikasleei otoi nola egin irakatsi zien; ta nai izan zun, bakaíik otoi egitean ere, besteen alde ere egitea, guziok elkaturik egotea nai izateko, Aita ber-beraren seme ta Irakasle ber-beraren ikasle geralako.

Laburki ba-da ere, «Gure Aita» ren gun mamitsu gozoa agertuko dugu.

Origene'k dio: Itun Za'eko idaztietan, Yainkoari Aita deitzen zaion otorik ez da arkitzen. Idazteun oiek saritan adierazten dute Yainkoa gizonentzat Aita dala, ta israeldar'entzat bereziki dala. Yesu'k, ordea, izen o'ren esanaia gurenago ta zabalago egin zun, kistar guzien Aita Yainkoa dala adieraziz. Augustin deunak dio: «Ez guk irabazita, ta bai, ordea, Yainkoaren eska'az Kisto'ren oiñorkide eta semetzat artuak izateko, betiko yarauntsira deituak izan geran ezkerro, eskar ori bera otoi asieran ipintzen dugu, esanaz: Gure Aita»

Gure Aitagoikoa esanaz aitortzen dugu Yainkoa gure Aita dala, ta gainera Yainkoa toki guzitan egon a'ren, bereziki goian, zeruan dagola. Augustin doneak gogai auek zein ederki adierazten ditun: «Aita onen menpean nagusia ta mo'ioia anai dira, Aita onen menpean bakalduna ta gudaria anai dira, Aita onen menpean aberatsa ta lande'a anai dira. Lurgaiñean kistar guziak ez dute aita berdiña, batzuek aundietakoa, besteak ez; baiña guziek zeruan dagon Aita baka'a deitzen dugu. An goian gure Aita dagon ezkerro, an gertutzen zaigu yarauntsia» (De sermo. Dom in monte c. 4)

(1) Yesu Kisto'k otoi egiten zunean, ez zun esaten «Gure Aita, «Nere Aita» esaten zun Augustin deunak ontaz dio:» Aitagoikoa, ez da Aita guretzat, Kisto'rentzat dan bezela. Kisto'k ez ginduan bein ere bere buruakin berdindu, Aren eta gure artean ezer bereizi gabe. Yesu Semea da, ta Aita aiña; Yesu Aitarekin betikoa da, ta Aitarekiko, betikokide da Gu, beñiz, Semeak egiñak gera; Yainkoaren Semea Baka'ak gu semetzat artuak. Augatik Yesu Kisto gure yaunak, Bere Aita Yainkoaz ikasleei itz egiten zienean, ez zuten Aren aotik, Gure Aita esaten entzuten; Nere Aita, esaten zun; edo bestela, Zuen Aita» (In Yoan, tract, 21 XXXV, 1565-1566)

Yainkoaren izena beti guren ta donea da noski, baiña ez beti, ezta guziek ere ez dute guren eta donetzat artzen.

Augustin deunak dio: «Yainkoari au eskatzen diogu: Bere izena guran donetsia izatea, beti guren baita. Ta nola donetsia izango guran Yainkoaren izena? Gu doneak egiñaz. Gu iñoiz ez giñan deunak, ta Yainkoaren izenez done egiñak izan giñan; Bera, beñiz, beti deuna ta Bere izena beti deuna da».

Toki guzietan, baiña batez ere giza-biotzetan Yainkoaren izena guren izatea, donetsia izatea eskatzen dugu. Bereziki, ordea, norberaren barnean izatea.

Kipiren deunak dio: «Yainkoak esan digu: doneak izan zaiztezte, Ni donea naizelako; au eskatzen dugu, ba: ukuzpe-naren bidez done egiñak izan geranok, done izaten aste ori yañaitzeko; ta egun oro eskatzen dugu, done izate au egun oro bear dugulako, egun oro egiten ditugun ogenak guri egun oro asketsiak izateko».

Augustin deunak galde egiten du: «Guren bego zure izena» esanaz, zer eskatzen dugu? Oraindik siñestun ez diralako Yainkoaren izena donenzat ez dutenak, izen ori gurentzat eukitzeko... gizadi guziaren alde otoi egiten dugu... lurbira osoagatik».

Betor zure yauraldia

Auxe da, esaterako, Beñi Onaren guna. Yon Ukuzleak eta Yesu Kisto'k, aldañikatzen asi ziranean, orixe zioten: «Zeruyaureña urbil dago». (Mt. III, 2)

Yainkoak ematen dun eskařaz sortzen da giza-barnean Yainko-yauraldia. Eskar donetzaile onen bidez, gizona done egiten da, ta ordun giza-barne ortan Yainkoak bere yauraldia yartzen du, giza-barne ori zearo Yainkoaren menpean dagolako. Beraz, eskaera ontan auxe otoi egiten diogu: Yainkoak bere eskařa eman daigula.

Yesu'k sařitan irakatsi zun yaureři au sortu ta ipintzera etoři zala, ta yaureři onek azi ta zabaldu egin bear zula. Beraz, eskaera ontan au eskatzen dugu: guban eta giza-biotz guzietan yuraldi au sortu, azi, geitu ta zabaltzeko.

Baiņa yauraldi au ez da emen lurgaiņean bukatuko. Yesu'k, azken garaian datořenean, gizon guziak ebatzi ondoren, zeru yaureřitařekin betiko yauraldia asiko du. Ordun garaileak beti betiko abestuko dute: «Gure Yauna bere Kisto'rekin lurbiraren nagusi egin da, nagusi dirauke menderen mendetan». (Yon'i ageritak. XI 15).

Egin bedi zurc naia. zeruan bezela luřean ere

Eskaera au auřekoaren yařaia da, emen eskatzen dugunaz Yainkoaren yauraldia betegintzen baita. Zer da, ba, Yainkoaren yauraldia, Aren naia guzien gain betetzea baiņo?

Yainkoak erabat, baldintzarik gaba nai duna, beti betetzen da, alguztiduna dalako. Baiņa Berak nai izan ta gizonek egiteko utzi duna, zori txarez, ez da beti betetzen. Ta otoi egiņik, au eskatzen dugu: zeruan daudenek Yainkoaren naia beti egiten

duten bezela, guk, lurgaiñean gaudenok ere, deun aien antzera, beti Yainkoaren naia betetzea.

Trento'ko Elizbatzar nagusiak dio: «Artzaiek kistar zintzoei adierazi bear die «zeruan bezela luñean ere» itz auek, auñeko bi eskaerakin elkartu ditezkeela, «Guren bego zure izena, zeruan bezela luñean ere; betor zure yauraldia, zeruan bezela luñean ere, egin bedi zure naia, zeruan bezela luñean ere. Beraz Yainkoari au eskatzen diogu: au guzia zeruan betetzen dan bezela, luñean ere betetzea».

Au da «Gure Aitaren» lenego zatia; iru atal oietan zeruko ondasunak eskatzen ditugu: Yainkoaren izena donetsia izatea, Aren yauraldia etortzea, ta Aren naia zeruan bezela luñean ere egitea. Kistar zintzoak ondasun auek, emen luñean ere txastatu ditzake, baiña aueaz ase ta bete, zeruan bakañik.

Ara eldu bitartean emen ludian, zerurako bidean yoateko neke ta eragozpen asko ditu, soiñerako ta gogorako. Yesu'k, Yainko ta gizon izanik, guk ditugun gaitz auek ondo ezagun, ta, oiek izan añen, zerua iristeko, Berak egindako otoiak, bear dugun eskaña nola eskatu irakatsi zigun.

Bear (1) dugun ogia gaur iguzu

Biarko aiolarik ez dun umetxoak, bere aitari orixe eskatzen

(1) Ebaingerien elenerako itzulketan, eskaera ontan, *epiousios* itza dago. Itz au Ebaingerian bakañik irakurtzen zan; oraintsu, antziñako ingi baten ere arkitu dute. Yeronima deunak, Matai deunaren Ebaingerian itz ori onela lateraz itzuli zan; *beañekoa* (ogia); ta Luka deunarenean befiz, onela; *eguneko* (ogia). Yeronima deunak ere dio: «Ebertañen eraz deitzen dan Ebaingeriak, *mañar* itza, *dakañela*, ta itz onek, biarko esan nai dula. Origene'k *epiousios* itza, bitara aditu ditekela zion: beañeko ala biarko (ogia). Asaba deunetatik batzuk, beañeko ogia bestetzuk biarko ogia aditzen zuten. Batera edo bestera itzull, eskatzeak ez du indañik galtzen, eguneko ogia beañekoa baitzaigu.

dio: ogia. Izan ere gorputzeko bizia eusteko, bea'ekoa zaigu. Ta aitak umeari ogia eman bear. Baiña gaiñera, gogoarentzat bear ditunak ere eman bear dizkio, onela gogo antolatu, apaindu ta indartzeko. Beraz, ludiko aitak ori egitan ba'du, Aitagoikoak areago, dugun guzia Aren eskutik artzen baitugu.

Ta zein da Yainkoari eskatzen diogun ogi au? Augustin deunak dionez, egunoroko ogiak adierazi dezake naiz bizitza oni eusteko bear dugun guzia, naiz Eukaristia, naiz gogoaren yanari dan Yainkoaren itza.

Yesu'ren entzuleek, eskaera onen bidez, bizia eusteko bear dugun ogia eskatzen dala ulertuko zuten noski, itzok berez au adierazten baitute. Baiña onez gaiñera ere, beste eskaeratan gogoarentzakook eskatzen ditugulako, ta gizonak soiñarentzat ez ezik gogoarentzat ere yanaria bear dulako, eskaera ontan eskatzen du, batez ere goitiko bizitzarako bear diran Yainkoaren itza, eska'ra ta, bereziki, Eukaristia. Asaba deunek, laziota'ak batez ere, Eukaristia ere eskatzen dugula diote.

Eskatzen dugun ogi ori soiñarentzakoa izan a'fen, ogia Yainkoari eskatuz, gogoaren ogitzaz oroituko gera, batez ere Yesu'k maitasun ezin aundiagoaz Eukaristian ematen digun Bere Gorputz deunaz.

Asketsi gure zo'ak, gure zordunenak gerok ere
asketen baitizkiegu

Matai deunak daka'enez da ori; Luka deunak onela dakar: «Asketsi gure ogenak, gerok ere gure zordunei askesten baitiegu»

Elkarfen artean alde aundirik ez dute, gure ogenak Yainkoarenganako ditugun zoñak baitira.

Yesu'k bereziki irakatsi zigun, gure zordunei asketsi bear diegula. Yainkoak guri ogenak askestea, esaterako, gure esku utzi du, guk zordunei asketsi ezkeru, Arek guri asketsiko baitizkigu. Nai izan ba'lu, baldintza ori gabe asketsiko zizkigun, baiña gizonak elkarganako erukia ta maitasuna izate afen orela ipiñi zun.

Ta orela eskatzeak zenbateraiñoko gañantsia dun adierazteko, ta elkarfenganako erukia ta maitasuna, giza-biotzean barnean sartzeko, «Gure Aita» esan ondoren, gai au argituz ta sakonduz, esan zien: «Alabaiña, gizonei beren zoñak askesten ba'dizkiezute, zuen Aitagoikoak ere zuen ogenak asketsiko dizkizue: gizonei askesten ez ba'dizkiezute, osteru, zuen Aitak ere ez dizkizue ogenak asketsiko» (Mt. VI, 14-15)

Ez gaitzatzu zirikalduan utzi

Zirikaldia au duzu: gure barnean edo guretik at ogen egiteko zorian yañi edo ogenera eragiten digun zerbait.

Ez dugu eskatzen zirikaldirik ez izateko. Au ezin izan diteke. Yesu Kisto gure Yaunak ere, etsaiak ipiñita, zirikalduak izan zitula ikusi dugu, ta guk ere zirikalduak izan bear. Zirikalduan agertzen da Yainkoarekiko zintzoa nor dan. Gaiñera Kenpis'ek dionez, «zirikalduak askotan gizakumeari txit adiñonak zaizkio, negargañi ta aztunak izan afen, apal, txau ta ikastun egiten dutelako». Eskaera ontan ba, Yainkoari otoi egiten diogu,

gu baiño indartsuago dan zirikaldiakin gudan ez uzteko, ta onen menpean, ogen egiñaz, erortzen ez uzteko.

Gaitzera gabe, gauzakazu, ordea

Augustin deunagandik asita, sartaldeko Asaba deunetatik geienak, «Gure Aita»'k zazpi eskaera ditula diote. Sortaldekoak, beriz, Kisostoma deunakin diote, sei besterik ez dirala, ta eskaera au aúfekoekin batzen dute. Gaur ere eztabaida ori len bezela dago. Dana dala, eskaera ontan Yainkoari eskatzen diogu, soin eta gogorako gaitza dan guzia gugandik aldentzeko, Yainkoarenak eta Yainkoarentzat bakañik izateko.

Gogoan artzekoa da Origene'k diona: otoi egiten dugunean, ez gerala bakañik otoiketari ari, gurekin batera aingeruak eta deunek eta Yainkoaren Semea ere ari dirala. Ta Alexandri'ko Lekemente deunak maiteki irudikatzen zun otoi egiten dutenen buruzagi Kisto bera dala. Auek oroitzuz azku geiagor esango dugu Yesu'k berak irakatsi zigun otoi ezin bikaiñago au.

Otoitzak dezakena (Lk. XI, 5-13; Mt. VII, 7-12)

Yesu gure Yaunak ze otoi egin irakatsi zigun, ta baita nola otoi egin, ta otoiak dezakena ere. Alegi bidez adierazi zien au, esanaz:

«Zuetako batek adiskide bat du, ta arengana gaberdian doa ta diotsa: adiskide, iru ogi izkidak; bide egiñaz adiskide bat enera zaidak, eta ari zer eskeiñi ez dikat. Baiña besteak barutik darantzuo: ez akit nekagañi; atea itxirik zegok, eta

nere mutilak oean nerekin zeudek; ezin yaiki naitekek ogiak emateko. Ba-dasaizuet: adiskidetzat eskatua emateko yaikitzen ez ba'da, aren isiagatik beintzat, yaikiko da, ta bear ditun guziak emango dizkio. Berebat Nik dasaizuet: Eskazute, ta emango zaizue; bila zabilzate, ta idoroko duzute; yo ezazute, ta irikiko dizuete. (Lk. XI, 5-10)

Ora nola otoi egin bear dugun: eskatzen duguna iritsiko dugula uste izanik, ta eskatzea utzi gabe, ta aspertzeke. Inoiz ba-dirudi Yainkoak, eskatzen zaiona ez dula entzuten. Ordun otoi egiten irauñ bear aspertzeke, ta Yainkoak, eskatzen dioguna, ez digu ukatuko. Yesu'k dionez: «eske dabilanak artzen du, ba; bila dabilanak ba-didoro; ta yotzaileari irikiko diote» Beraz, eskatu, bila ibili, Yainkoaren biotzean dei egin, ta eskatzen zaiona Yainkoak emango du.

Argiago adierazteko, Yesu'k esan ere zien:

«Aitari zuetako batek ogia ba'daskaio, ari bat aitak ote damaio? edo ariia ba'daskaio, ari orde suge bat aitak ote damaio? Edo ariaultza ba'daskaio, ariubi bat ote damaio? Beraz, zuek, gaiztoak izan ariñ, emari onak zuen umeei egiten baldin ba'dakizute, zeinñen areago zuen Aitagoikoak adore ona emango die eskatuko diotenei? (Lk. XI, 11-13)

Yainkoa Aita on ona da; Berak ba-daki, guk, Aren semeok, bear duguna. Gutzat ona dala uste izan ta kaltegarri dana eskatzen ba'diogu, ez digu emango; baiña ona zaiguna, ariñ da ariñ, eskatu ezkerro, emango digu, noski, ta eskatuneuriz gain.

Otoi egiten aspertzeke yarduteak zenbateraiñoko indaía dun, alegi baten bidez irakatsi zien, esanaz:

«Iri batean ebazle bat zan Yainkoaren belduírik eta gizonen aiolarik gabe. Iri artan bertan ere alargun bat zan; ta ebazle-arengana zetoíen, esanaz: «Zuzenbidea egidazu nere aitzikoari buruz» Ebazleak, ordea, ez zun luzaroan nai. Ondoren, ordea, bere baitan esan zun: «Yainkoaren beldur, ta gizonen lotsa ez ba'naiz ere, alargun ori nekagaí zaidan ezkerro, zuzenbidea egingo diot, aítamazkan noizpait ez datorkidan».

«Emen Yaunak esan zien: «Entzuzute zer dion ebazle gaiztoak. Ez ote die gero Yainkoak zuzenbidea egingo, gau ta egun deadaítez dagozkion bere autetsiei? Aien lepotik yasanbera azalduko ote da? Zuzenbidea egingo die, noski, ta laster egingo ere: Neuk dasaizuet» (Lk. XVIII, 1-8)

Oía, ba, aspertzeke eskatzeak gaiztoagandik iristen ba'du, areago Yainkoagandik, neuí gabe on ona baita.

Itsu biren sendakuntza. (Mt. IX, 27-31)

Egun artan edo aietako baten itsu bi sendatu zitun Yesu'k. Ondoren yaíaitzen zioten, deadar egiñaz: «Eíuki zakizkigu Dabid'en Seme ori».

Ta etxera orduko, itsuak alderatu zitzazkion. Yesu'k dasaie: «Ori zuei egiteko gai naizala siñesten al duzute»? «Bai, Yauna» dasaiote. Ordun begiak ikutu zizkien, esanaz: «Egin bekizue, siñesten duzutenez» Ta aien begiak argitu ziran. Eta Yesu'k zoíozki esan zien: Gomazute, ba; iñork ere ez beki» Aiek,

ordea, zuten poza ezin biotz-barnean isilik euki, ta «Aren ospea bazteñalde artan osoan beñeiatu zuten».

Mintzula. (Mt, 32-34; Lk. XI, 14-16)

«Aiek irten ondoren, ara, gizon mintzul txeñendun bat Berari ekañia. Txeñena iraitzia izanda, mintzulak mintzo egin zun, ta gizataldeek añituta zioten: «Ez duk egundo Israel'en oñelakorik ageri izan» Parisaitañek, ordea, zerasaten: «Txeñen-buruaketz txeñenak iraitzen ditu» (Mt. IX, 32-34)

Yesu'ren alatzak gizataldea añitzen zuten. Auen barnean zegon Mexia'ren itxaropena, Yaunaren ikasketak eta alatzak bizkortzen zuten. Yesu Mexia zala ez zuten siñesten, baiña parisaitañek bildur ziran Yaunak bere alde ez ote zitun yañiko. Augatik irain egin zioten Yesu'ri, Beelzebul'en izenean edo egitez txeñenak iraitzen zitula esanaz.

Idazlarien zitalkeria. (Mt. XII, 25-30;

Mk. III, 23-27; Lk. XI, 17-23)

Yaunak auen gaiztakeria ikusirik, zofozki erantzun zien, alegi bidez: «Nola Satan Satan'ek iraitzi lezake? Alderdikeritan uñatutako eñia ezin dagoken eñia da. Alderdikeritan uñatutako etxea, ezin dagoken etxea da. Berebat Satan bere aurka biuñi ta ari ba'da, ezin dagoke, ta arenak egin du. Ez da, beñiz indartsuaren etxean sartuta atuxak ostu dezazkiokenik, indartsua lenik lotu gabe: añezkero, bai, etxea ustu dezaioke» (Mk.)

Yesu'ren zioari ezin erantzun, egunoro gertatzen diranetatik

atara baitzun; alderdika zatiturik dauden eñi, iri ta sendiak galtzen ikusten diralako. Beraz, Satan'ek bere buruaren aurka ezin egin, bere menpean gizonak euki nai ditulako.

Yaunak parisaita'ei beraiei erasorik, esan zien: «Beelzebul'en eragitez txer'nak Nik iraitzen ba'ditut, beriz, zuen semeek noren eragitez iraitzen ditute?» Yuda'ak ba-zituten otoi eta egikerak txer'nen edo deabruak iraitzeko, ta iñork ez zun uste ori txer'nenakin alkar artuta egiten zutenik. Eskubiderik ez zuten, ba, Yesu'k Beelzebul'en eragitez txer'nak iraitzen zitula esateko. «Argatik, zion Yesu'k, aiek (zuen semeek) zuen ebazle izango dira». (Lk.)

Ta auetatik, Yesu'k, ga'antsi aundiko irakaspen eta ondore au atara zun: «Yainkoaren beatzez txer'nak iraitzen ba'ditut, ordea, Yainkoaren yauraldia ziñez eldua duzute» (Lk.) Satan, Yainkoaren etsaia, ga'aitzeak, israelda'ei Yainkoaren yauraldia asi zala adierazten zien.

Ondore ori garai artako oitura batez argitu zien, esanaz:

«Bere ataria gizon azkar batek iskiluz yagoten dunean, eskier daude ditunak oro. Baiñan ura baiño azka'agoren batek eto'rita azpiratzen ba'du, entzinbide zitzazkion iskiluak kenduko dizkio ta aren erazkiñak banatuko ditu» (Lk.)

O'ra Kisto'ren eta Satan'en arteko guda. Guda ontan Yesu garaile, ta Yauna garaile izanik Yainkoaren ala Beregan daukala adierazten du, ta baita Mexia dala ere. Yesu ta Satan'en arteko guda au, ez da aien artean baka'rik; gizonak ikusle baka'rik ezin izan; nai ta nai ez bietatik baten alde egin bear; baten alde

egin ezkerro, bestaren kalte. Augatik zion Yesu'k: «Nerekin ez dagona, nere aurka dago, ta Nerekin biltzen ez duna, sakanatzen ari da» (Lk.)

Goteunaren aurka birao (Mt. XII, 31-32;
Mk. III, 28-30; Lk. XII, 10)

Parisaitaŕen gaiztakeria ezin aundiago zan. Yesu'k zenbait egikun, adibidez: yan, edan, ibili ta abar gizon bezela egiten zitun. Ta yuduek, gaiztakeriz, bein esan zuten: «Ori duk yatun ta ardozalea, zergari ta gizatxaŕen adiskidea» (Mt. XI, 19) Au esanaz Gizasemearen aurka birao egin zuten.

Yesu'k beste zenbait egikun, adibidez: txerŕenak iraitzi, ilak berpiztu ta antzekoak, Yainko bezela egiten zitun. Berak, Yainko izanik, berez zun indaŕez, ta gizon izanik ere Goteunaren egitez zuanaz ere. Ta Yuduek gaiztoaren gaiztoz. esan zuten: Txerŕen (deabrua) zeukak» (Mk. III, 30) Ta au esenaz Goteunaren aurka birao egin zuten.

Yaunak esan zien: «Argatik dasaizuet: ogen ta biraok oro gizoni asketsiko zazkie; Gogoaren aurkako biraoa, beriz, ez zaie asketsiko. Ta Gizasemearen aurka iñork itz egin ba'lu, asketsiko litzaioke; baiña Goteunaren aurka itz dagikenari ez zaio mende ontan, ezta gerokoan ere asketsiko» (Mt. XII, 31-32)

Gogoaren aurkako biraoa zer da? Gotaunaren egiterik argienak deabru edo txerŕenari ezartzea, parisaitaŕek egin zuten antzera. Orain, ba, gure alde Yainkoa oŕen argiro ta indartsuki ari danean bertan, bere aitoŕa onartu beaŕez, txerŕentzat zapuztea,

gure osasunerako bidea Goteunari eragozte da. Oregatik dio Yesu'k: Gogoaren aurkako biraoa ez zaiela asketsiko, alako gizon ustelak sendakintza ta osakaia galbide ta ondapen biurtzen dutelako. Au egiten dun gaixoa esan diteke eskuarki ezin ditakela sendatu, Yaunarentzako eziñik ezbadago ere.

Yesu'k beriz alatzaren gaira yo zun esanaz:

«Gogo satsua, beriz, iñorengandik irtendakoan, etxetan barna ibili dabil atsedean bila, ta ez du iristen. Ordun dio: «Utzi nikan nere etxera itzuliko nauk. Éta itzuli orduko, utsik, ekortu ta txukunduta dakus. Ordun ba-doa, ta beste zazpi gogo bera baiño gaiztoago berekin artzen ditu, ta etxean sarturik, bertan gelditzen dira; ta arako gizonaren azken aldia, lengoa baiño latzagoa gertatzen da. Orela gertako zaio gizaldi zantar oni ere» (Mt. XII, 43-45)

Étsaia bein norbaitengandik iraitzi aeren, arduraz ibili bear, beñiro sartzen ez uzteko, «gizonaren azken aldia lengoa baiño latzagoa» ez izateko. Auxe gertatuko zitzaion Israel'i ere, zitalkerian yañaitzen ba'zun. Israel'go eñia deabruaren menpetik ateratzen zebilan, ta israeldañek Yesu Yainkotzat ezagutu ta aitortzen ez ba'zuten, ta Aren alde yartzen ez ba'ziran, Satan Israel'go eñira itzuli, ta azkena, lena baiño txañago izango zun.

Parisaitañek aditu ote zuten ori guzia? Ez dirudi; gaiztakerian setatsu, ta zearo itsuturik baitzeuden. Eñia, ordea, ez zan olakoa.

Ta ara, «orela Berak itz eginda, laguntaldeko emakume batek, mintzoa gogoratuz, esan zion: «Zori ontsua, ekañi ziñu-

zan sabela, ta edoski zenitun ugatzak! Baiñan Ark erantzun zion: «Zori ontsuak noskiago, Yainkoaren itza entzunda betetzen dutenak!» (Lk. XI, 27-28)

Ora emakume arek Andre Mari nola goraldun, parisaitaiek Yesu'ren aurka birao egiten zutenean. Emakume arek parisaitaíren iraiña gaiztetsi, ta geroko siñausleen saldukeria itxusitu zun. Elizak, Mari'ren yai-egunetan, goragaíitzat, emakume aunen itzak ipintzen ditu.

Yaunak, ordea, ederki erakutsi zigun Andre Mari'ari ere zori ona ta aintza ez zetozkiola, aragiz sabelean Bera sortu zulako, siñesmenaren bidez lenago sortu ta, maite zulako baiño.

Yesu ta Yona (Mt. XII, 38-42; Lk. XI, 29-32)

Idazlari ta parisaitaíren eztabaida ez zan bukatu; auek «ezagupideren bat ikusi nai zuten Yesu'k eginda», ta oregatik edo «eíia moltzotu zala» Yaunak aiei erantzuki, esan zien:

«Gizaldi gaizto ta dolor au ezaupide bila dabil; ta ez zaio, ordea, ezaupiderik emango, Yona Igarlearen ezaupidea baizik. Izan ere, Yona a'aiaren sabelean iru egun ta iru gau egon zan bezela, Gizasemea ere iru egun ta gau lur biotzean egongo da» (Mt. XII, 38-40)

Idazlari ta parisaitar gaizto aiek Yesu'k bidez akartu zitun. Ordudaiño ainbeste ezagupide eman zitun Bera nor zan ta irakasten zuna aito'arazteko, ta zitalok, beste bat geiago eskatzen zuten. Emango zien bai, ezagupiderik aundiena, zantzurik agiriena, au da: gaizto aiek Yesu il, ta Berak irugaíren egunera bere burua

berpiztea. Ezagupide au indartsua izango zan siñesgabeak Beñi Ona entzun ondoren Yainkoaren yaureñian sañarazteko. Baiño israeldañentzat, gaiztakeriz itsu zeudelako, galpide izango.

Idazlari ta parisaitañek ezin eraman Yesu'k esaten zizkien egiak, ta «asi ziran gogor Ari egiten, ta askotzaz itantzen, Aren aotik itzen bat yalkiko ote zan» (Lk. XI, 53) Ez zebiltzan alpeñik! Yesu'k irakatsi ta egiten zitunetan ez zuten akats txikienik ere arkituko.

Beldur gabe Yesu aitortu bear

(Mt. X, 24-33; Lk. XII, 1-9)

Oraindaiño ikusi dugunez, Yesu'k taldeari irakasten ziona, ikasleei bereziki adierazten zien. Yaunak parisaitañekin izan zun eztabaida ta eraso gogoña ikusita, ba-dirudi ikasleak kokoldurik gelditu zirala. Izan ere ordudaiño ez zuten ain argi ikusi parisaitañen gaiztakeria, ta Irakasleari zioten goñotoa.

Augatik, Yaunak, bizkortuz, esan zien:

«Ez da ikaslea irakaslea baiño geiago; ezta moñoia ere nagusia baiño. Naiko du ikasleak bere irakaslea bezelakoa izatea ta moñoiak bere nagusia bezelakoa. Etxeko yaunari Beelzebul gaitzizena ezafi ba'diote, zenbat areago Aren etxekoei! Ez izan, ba, aien beldur; ezer ere estalirik ez baitago, agiriko ez danik; ezta ostenik ere, yakingo ez danik. Iluntan dasaizuedana, argitan esazute; ta aotik belañira dantzuzutena, etxe gainetik oiuztatu ezazute» (Mt. X, 24-27)

Ori da bidali guzien egitekoa: Yaunak irakatsia, argi, bel-

duñik gabe aitortu ta aldañikatzea. Au egiteagatik bear bada, bizia kenduko zieten. Baiño augatik ez zuten bildurtu bear, Yesu'k esan zienez:

«Zuei, ene adiskideoi dasaizuet: ez izutu, soiña il ondoren, besterik ezin egin dutenei buruz. Noren beldur zaitezketen, ostera, erakutsiko dizuet. Soiña il ondoren, sulezera yaurti dezakenaren beldur zaitezte: Oren, bai, Oren beldur izan zaitezte; Neuk dasaizuet» (Lk. XII, 4-5).

Beraz, bilduñik ez zuten bear. Yainkoak guzien ardura du, baiña bereziki Bera aitortzen dutenena. Au adieraziz Yesu'k ziotsan:

«Ez ote dira bost txolañe xemaiko bitan salgai? Yainkoarentzat, oñatiño, aietako bat ere ez dago aztuta. Zuen buruko ile guziak ere zenbatuta daude. Ez beldur izan, ba; txolañe asko baiño gurenagoak zerate zuek» (Lk. XII, 6-7)

Ta gai au bukatuz esan zien:

«Esan ere dasaizuet: gizauñean aitortuko nauna, Yainkoaren aingeru auñean Gizasemeak ere aitortuko du, gizauñean ukatuko nauna, beñiz, Yainkoaren auñean ukatua izango da» (Lk. XII, 8-9)

Goteunaren laguntza (Lk. XII, 11-12; Mk. XIII, 11;

Mt. X, 19-20; Yon XV, 26)

Beñi Ona aldañikatzen zutenei zer gertatuko zitzaien Yesu'k ba-zekin, ta Beñi Onaren alde ta Yesu aitortzen zalantzarik eta bilduñik ez izateko, esan zien: «Sinagogetara, ta agintari ta na-

gusiengana zaramazketenean, ez laíi izan nola ta zer zuen alde erantzun edo zer esango duzuten; esan beaía garai artan bertan Goteunak erakutsiko dizue-ta» (Lk.)

Ta kistaíak egizko siñesmena aitortzen laguntza ori beti izan dutela, Elizako edestiak ederki egiztatzen du.

Eukimiñaz (Lk. XII, 13-21)

Yesu auek esaten ari zala, oía, «eíiko norbaitek esan zion: «Irakasle, esaiozu nere anaiari ondarea nerekin erdikatzeko» Israeldar arek, Yesu'k aginpidea ba-zula ezagutzen zun, ta augatik aien arteko auzi ua zuzentzeko eskatu.

Yaunak, ordea, esan zion: «Gizona, nork yaíi nau zuen ebazle edo banatzaile?. Ta guzientzat esan zun: «Zurt egon ta eukimin guzitik zuen burua arduraz zaitu; gaiñez iñork euki afen, bere bizitza ez baitago dauzkanetatik eskegita».

Yesu, Yainko izanik, guzien yabe da; baiña ludira etoíi zanean zun egitekoa ez zan lurgaiñeko kazkarkeriak erabakitzea. Gaiñera luíeko ondasunen eukimiña kaltegaría da gogoarentzat, ta aberaskiak pilokatzeak ez du bizia luzagotzen.

Ederki adierazi zien au, alegi bidez, esanaz:

«Gizon aberats baten aloíak uzta ugari ekaíi ziola, bere kolkorako asmaketan asi zan esanaz: Zer egin bear dikat, nere uzta non bildu ez dikat-eta? «Oía, esan zun, nere egiteakoa. Nere mandioak irauli ta zabalagoak egingo zetikat, eta aietan nere uzta ta ondasun guziak bilduko zetikat. Afezkero nere gogoari esango ziokat: ots, urte askotarako ogasun yoritsu bil-

duta daukak. Atsedeen artu, yan, edan, oparo bizi. Baiña Yainkoak esan zion: Zoro ori; gaurko afatsean ire bizia eske zetozkek; norenak izango dituk ik bilduak?» Alakoxea da, ba, Yainkoarentzat aberastu beaŕean. beretzat biltzen ari dana».

Alegia ezin argiago izan; ta erakusten dun egia, gaŕantsi aundiko. Yainkoa gure norabeaŕa ez ba'litz bezela, ta Aren aiolarik gabe, emen lurgaiñeko bizia bakaŕik dala uste dunak, eta luŕeko ogasunen ondoren dabilanak, guziak galduko ditu eriotza datorkionean. Zuzenki ez ba'da ere, alegiak irakasten digu, lurgaiñeko ondasunetan gure itxaropena ez dugula ipiñi bear.

Ta irakaskintza au zeatzago adierazi zien, esanaz:

«Ez laŕi izan biziarentzat zer yan, soiñarentzat zer yantzi. Yanaria baiño bizia geiago da, ta yazkia baiño, soiña. Begira beleak; ez dute ereiten, ez itaitzen; goiñuberik ez daukate, mandiorik ere ez; ta Yainkoak azten ditu, Txorietatik zueta-raiño, ordea, arte edeŕa dago. Aitzitik ere, zuetan nor da bere bizitzari beserdi bat, ekiñaren ekiñaz, geitu dezaiokenik? Beraz, gutxiena ere ezin duzuten ezkerro, osterantzekoaz zertarako aiola ibili? Begira liliak nola garatzen ditan. Ez dira lanean ari, ez goruetan. Ala ere, dasaizuet Salomon bera, goraldirik ospatsue-nean, ez zegola aietako edozein bezain apaindurik. Or, ba, gaur zelaiean dagon ta biar laberatuko dan belaŕa Yainkoak oŕela yazten ba'du, zeinbesterañoko ardura erakutsiko dizue zuei, siñeste-uŕioi? Ez ibili, beraz, zer yan, ala zer edan artega ta laŕi. Alakoen ondotik lurkoiak dabilta; zuen Aitak, ordea,

ba-daki guzion bea'etaa zuek zaudetela. Zabilzate, be'iz, Yainkoaren yaure'i bila, ta enparau guziok geiga'itzat artuko dituzute». (Lk. XII, 22-31)

Itz oiek ikasleei bereziki esan zizkien, baiño guziei irakatsi, emen lurgaiñeko ondasunagatik ez dugula artega ta la'i ibili bear, Yainkoak gure ardura baitauka. Yainkoaren yaure'i bila ba'gabiltz, Yaunak enparau guziak geiga'itzat emango dizkigu.

Yainkoaren e'ukia agertzeko alegiak (Lk. XV, 1-2)

Parisaita'ak, a'oki, Lege betetzaila agertzen ziran, ta Legeak aien eritzira esaten zunaz besteak lotu ta menperatzen zituten. Ekanduei, batez ere, ikusi gendunez, Legeari baiño ga'antsi aundiago ematen zioten, ta onela aien siñesmena ez zan biotzekoa, azalekoa baiño. A'okeriz beteta zeuden; ogen-dioengandik, eriodunengandik bezela, aldentzen ziran; ta aien-ganako biotzean e'ukirik ez. Yesu'ren Be'i Onak, be'iz, ogen-larientzat sendagaia zeka'ren, ta auek Yesu'rengana apalki ta uste onez yoaten ziran.

«Zergari ta gizatxar guziak Arengana zetozan, Berari entzuteko. Parisaitar ta idazlariak, be'iz, maxioka zerasaten: «Onak ar-emanak ba-ditu gizatxa'ekin, ta aiek maikide ditu» Maxiolari gaizto aiei, asieratik esan zien: «E'ukia nai dut, oparirik ez. Ez naiz, ba, zindoak deitzera eto'i, ogendunak baiño» (Mt. IX, 13) Oraingoan, alegiz, bere biotzaren maitasuna ta e'ukia zenbateraiñoa aundia zan agertuko.

«Eun ardi izan ta bat galdu ezkeru, zuetako nor ez doa larogei ta emeretziak lañean utzirik, galduaren bila, atzeman arte? Atzeman orduko, beñiz, bere lepoan pozik ezartzen du, ta etxera eldu ala, adiskide ta auzokoak biltzen ditu, esanaz: poz zaitezte nerekin; ardi galdua idoro dut-eta. Neu aitor natzaizue: ofela zeruan ere garbai dan ogenlari batengatik poz aundiagoa izango da, garbai izanenik ez daukaten larogei ta emeretzi zindogatik baiño»

Alegi au, Matai deunak, gaitzera-eragileetzaz itz egin ondoren, Yesu'k ikasleei esantzat dakar; Luka deunak, ostera, parisaita'ei esantzat ipintzen du. Bear-bada Yaunak alegi au, bi aldiz esan zun. Alegi ezin ede'agoa ta guziz aditzekoa.

Izan ere Yudai'ko mendietan lañean zeuden ardiei yazotzen zitzaiena guziek zekiten. Lañean zeudela, arat onat ibilirik leize zulo baten erori, edo bidegabetzea e'aza zan. Ardiak txabolara bidea topatzeko sen gutxi dauka. Gabaz artaldea batu ta zenbatzerakoan, artzaiak bat gutxiago dula ikusirik, besteak txabolan utzita, galduaren bila. Arkiturik, ango artzaiak oi dutenez, lepoan ezañi ta pozik artaldera; ta pozaren pozaz etxekoei gaztigatzen die, esanaz: «poz zaitezte nerekin, ardi galdua idoro dut-eta».

Yerusalen'go yauretxean, Txakola-yai egunetan adierazien Yaunak Artzai Ona nor zan. Alegi onek irudi ura ede'agotzen du. Irudi eder maitagañi onek Yesu'ren e'ukia ain

samurki agertzen dulako, lenengo gizaldiko kistañak, lurpeko ilobietan sañi ipintzen zuten, margoturik, irudi ori.

Ta Yesu ori da: bere artaldekoiei yanaria eman ta zaitzen ditun artzaia. Ardiren bat galtzen ba'da, bere bila dioa, ta ez da gelditzen arkitu arte. Ordun maiteki laztanduz bere biotz ondoan yañi ta egindako zauriak sendatzen dizkio. Beñiz artaldera sartzen danean, Yainko-yaureñira itzultzen danean, Yesu'k dionez, Yainkoaren eta aingeruen poza aundia da.

Beste alegi au esan ere zien:

«Berebat, zein emakumek amar txanpon izan ta bat galdu ba'du, ez du kriseilua pizten ta etxea isusten ta ez da aren bila aiolaz ibiltzen, idoro artean? Idoro ala, beñiz, adiskide ta auzokoak biltzen ditu, esanaz: poz zaitezte nerekin; txanpon galdua idoro dut eta. Neu aitor natzaizue: oñela Yainkoaren aingeruetan ere pozten dira, garbai dan ogenlari batengatik» (Lk. XV, 8-10)

Amar txanpon bakañik zitun emakumearentzat, bat galtzea, ordun eguneko lan-saria baitzan, asko galtzea zan. Edo bear bada, amar txanponak lepoko apaingañia egiteko ziran, Israel'en oi zanez, ta bat galdurik ezin bear bezela egin, ta apaingañi ura gabe agertzea txiro zala adierazten zun. Augatik, txanpona galdu zitzaiola somaturik, israeldañen etxe bañuan argi gutxi oi zalako, kriseilua piztu ta etxea isuskiz aztartu. Arkituta, aren poza. Ta auzokoei gaztigatu, auek ere pozteko, Ze poza zeruan ere, «garbai dan ogenlari batengatik!»

«Esan zien ere. «Gizon batek seme bi zitun, ta gazteenak aitari esan zion: Aita indazu ondaretik dagokidan lagiña. Ta aitak ondarea banatu egin zien. Egun asko gabe semerik gazteena, guziak bilduta, urutiko aldetara yoan zan, ta an, bulezka bizirik, bere ogasun guzia irion zun. Zitunak oro eralgi zitunean, beíiz, gosete izugaría bazteáalde artan sortu zan, ta bera asi zan laztuta bizitzen. Yoan zan, beraz, ta ango eítar baten akuran yaíi zan. Onek bere laíetara igoíi zun urdezai. An, txeíiek yaten zuten laíekiz sabela bete naita, iñork ez zemaion. Beraz, bere senera itzulirik, esan zun: amaika ogipekok nere aitarenean ogia ba-dute ugari; neu, beíiz, emen goseak iltzen nago! Yaiki ta ba-noake nere aitarengana, ta badasaioket: Aita, Goikoaren aurka ta zuri buruz ogen egin dut; ez naiz oíezkero zure seme-izena eramateko gai; zure ogipekoetan ar nazazu, aén.

Beraz, yaiki ta aitarengana yoan zan. Urutian bera oraindik zegola, bere Aitak ikusi zun, ta biotza erdiratu zitzaiola, semearengana irten zan arin, ta besoak lepora ezaíirik, laztandu egin zun. Ordun semeak esan zion: Aita, Goikoaren aurka ta zuri buruz ogen egin dut; ez naiz oíezkero zure seme-izena eramateko gai, zure ogipekoetan ar nazazu, aén. Aitak, ordea, bere moíoei esan zien: «Soiñekorik edeíena laster ekaíi ta yantziozute, ta eraztuna eskuan ta oskiak oiñetan ípiñi izkiozute. Txekor guritua ere ekaíi ta il ezazute; ta oíits ta yai bedi; nere seme au ilik egonda berpiztu, ta galdua izanda azaldu

dalako» Ta asi ziran oñitsean pozten» (Lk. XV, 11-24)

Yesu'k esandako alegi guzien artean, au edereña ta samu-
reña. Ogenlarien biotzei Yainkoagana itzultzeko oso eragikoña
da, Yaunak ogenlarienganako dun erukia ta maitasuna ain sa-
murki adierazten baititu. Itzaldi ta gogo-iñarkunetan ainbeste
aldiz entzun aren, beti biotza ikutzen du; izan ere giza-biotzaren
gora-berak, ogenlarien erortze ta yasotzea ta Yainkoaren erukia
ta maitasuna ain ederki ta zeatz aztertzen ditu!

Itun Zarean (Osea II) alegi onen artzeko gaia ba-dago,
Yainkoak Israel bere eri bereziarenganako erukia agertuz.

Moi'en legeak agintzen zunez, ondaretik, irutatik bi seme
zarenariz zegozkion, baiña ama alarguna ta ezkongai zeudenak
ardurapean artu bear. Aitak, il aurretik ere, bere ondasunak
zatitzeko eskubidea ba-zeukan, baita arotzei ere emateko. Aita
il baiño len, semeak, zegokiena eskatzeko eskubiderik ote zuten,
ez dago garbi; baiña ezkontzen ziranean eman oi zieten, seme
zarena ez izan aren.

Alegiak dionez, seme gaztenak, ondoretik zegokion lagiña
eskatu, ta aitak eman egin zion. Ta ogasunak artu, urutiko
aldetara yoan, ta bulezka edo esku zabañez ezez ondatuz, zitunak
aitu zitun. «Gosete izugaña bazteñaldi artan sortu zan» ta bera
ere goseti zegon. Gosea kentzeko moñoi yañi, ta nagusiak urde-
zai igoñi. Yudañentzat ogibideetatik lotsagañiena ori zan. Ta
aren zori txañal txeriek yaten zutenetik sabela bete nai, ta
iñork ez ematen!

Ordun «bcre senera itzulirik, esan zun: amaika ogipekok

nerre aitarenean ogia ba-dute ugari; neu, beñiz, emen goseak iltzen nago! Ta goseak eta egindakoen damuak eraginda, erabakia artu zun: yaiki, aitarengana yoan ta esateko: Aita, Goikoaren aurka ta zuri buruz ogen egin dut; ez naiz oñezkero zure seme-izena eramateko gai, zure ogipekoetan ar nazazu, añen»

Seme ura yoan zanetik, aitaren biotza atsekabez. Arek artu zun bidera, aita sañi irtetzen, semea noiz itzuliko. Egun batez, «semea uruti oraindik zegola, bere aitak ikusi ta biotza erdiratu zitzaion» Gizagaxoa nola zetoñen! Lengo antzik ere ez zun: argal, zurbil, oiñutsik, arlote, zutunik ozta ozta zebilela. Aitak, semearengana arin irten, besoak lepora ezafi ta laztandu zun. «Ordun semeak esan zion: Aita, Goikoaren aurka ta zuri buruz ogen egin dut; ez naiz zure seme-izena eramateko gai; zure ogipekoetan ar nazazu, añen» Aitak, ordea, moñoi ei agindu zien, seme ua zegokion bezela yantzi ta apaintzeko, ta txekor gurutua il, ta oñits eta yai egiteko, seme ua ilik egonda berpiztu ta galdua izanda azaldu zalako.

Alegi au, emen bukatu ba'zan ere, aski zan auñeko bien antzera Yainkoaren eñukia adierazteko. Yesu'k, ordea, ezarki au ipiñi zion:

«Seme nagusia, beñiz, landan zegon. Etxera andik urbildu zanean, eresi ta dantzak entzun zitun, ta moñoi bati deiturik, gilde egin zion guzi aiek zer ziran. Moñoiak esan zion: Anaia etoñi duzu, ta zure aitak txekor gurutua il du, semea beñiro osasundun beretu dulako. Ordun aseñeturik, ez zun sartu nai; ta arengana aita irten zan añenez. Baiñan aitari yardetsi ta esan

zion: «Ona, ainbeste urtetan yopu natzaizu zure agindurik bein ere austeke, ta antxume bat ere ez didazu iñoiz eman, nere adiskideekin yolas artzeko. Ta ematxařekin ogasuna irentsi dizun seme ořentzat, etoři danekoxe, txekor guria il duzu» Baiñan aitak esan zion: «seme, zu beti nerekin egoten zera, ta nereak oro zure dira. Egoki da, ordea, oraingo poz ta yaia, zure anai au ilik egonda piztu, ta galdua izanda azaldu dalako»

Seme zařenaren ařokeriak eta bekaizkeriak, aitaen maitasuna ta eřukia zindoago ta gurenago egiten dute. Landatik etxeratu zanean, «eresi ta dantzak entzun», aiek zer ziran galde egin, ta anai gaztea itzuli zalako egiten zituztela yakiñik, «aseřeturik ez sartu nai» Aitak irtenda, ařen zegion sartzeko, ta aren esankizunei maiteki erantzun zion: «seme, zu beti nerekin egoten zera, ta nereak oro zure dira»; ta aita semeagatik bezela, anaia anaiagatik poztu bear: «egoki da oraingo poz ta yaia, zure anai au ilik egonda piztu, ta galdua izanda azaldu dalako» Alegia onetan bukatu zun Yesu'k, gero zer gertatu zan esan gabe; beařekoa ere ez baitzan.

Alegiko aita ta bi seme oiek nortzu dira?, nortzuen irudi? Damas deunak galde eginga, Yeronima deunak dionez, alegi au ta auřeko biak, (ardu galduarena ta txampon galduarena), Yesu'k parisaitařen maxioketari erantzunez esan zitun. Aita, Yainkoaren irudi da; Seme zařastela, zergari ta gizatxařena, ta seme zařena, parisaitařena. Seme zařastela etxeratu zanean aita poztu zan; zergari ta gizatxařak Yainkoaganatzean, Yesu pozten ere da; ta aiek eřukiz ta maiteki artzen ditu. Seme zařenak ere alaitu

bear zun, anai gaztea galdua izanda azaldu zalako; parisaitaiek ere Yesu'renganutzen ziran zergari ta gizatxaiek erukiz ta maiteki begira bear, bide onera etortzen ziralako.

Elizaren Asaba deunek diotenez, seme zaena Israel'go erriaren irudi da, ta gazteena, siñesgabearena. Israel'go erriak, beti zintzo izan ez ba'zan ere, egizko siñesmena ez zun utzi; beste erriek, Yainkoagandik uruti, siñesmena galdu egin zuten. Berri Ona aldarikatuta gero, siñesgabeak Yainkoaganaturik, Elizak maiteki artzen zitulako, israeldarek inartiz yota, maxioka, ta yaureñan ez sartu nai, ta atean gelditu. Baiño Anbortzi deunak dionez: Aita onak seme au ere gaizkatu nai zun»

Alegi au oso egokia da batez ere, ogenlari damudunari Yainkoak dion erukia ta maitasun aundia adierazteko. Au adieraztean, zenbait gauza irudipean adierazten ditute, adibidez, Augustin deunak oso ederki dio, ondoreak nai-aukera adierazten dula, mo'ontzak deabruaren menpean egotea, soiñekoak Yainkoaren eskaia, eraztunak Goteunaren emaitzak, ta txekor gurituak eta oritsak Eukaristia. Berez, Ebaingerian dagonez, ez dute ori adierazten; baiña egokitze au, kista'entzat gozo gozoa da, alegi onen norabeaia Yainkoaren erukia bereziki irudiz agertzea dala ulertzen baitute. Ta irudia baiño askoz bikaiñago, egia bera; Yainkoak ogenlari damudunari dizkion eruki ta maitasuna ezin aundiago baitira.

Gai au ornitzeko, beste alegi bat ipiñiko dugu. Luka deunak, Yaunak otoitzaz adierazitakoetan dakar; baiña irakaspe-na geiagorako da.

Parisaitaía ta zergaria (Lk. XVIII, 9-14)

«Berak zintzo ta besteak ezer ez diralakoan aro aro dabil-tzan batzuentzat alegi au esan zun: Yauretxera otoi egiten gizon bi igo ziran; bata parisaitaí, bestea zergari. Parisaitaíak, otoial-dian zutik, onela zion bere baitan: Ene Yainkoa, esker dagizut, beste gizon edo oíako zergari ori bezela, lapur, oker ta ez-kontza-nasle ez naizalako. Aste oro bitan baru egiten dut, eta ditudanen amaíena ematen.

Zergariak, beíz, ufutian zegola, begiak ortziruntz ez zitun yaso ere nai, ta bular-yoka zion: Ene Yainkoa, ogenlari onetzaz eíuki izan»

Parisaitaíek zintzoen eredu zirala uste zuten, agerian legeak eta oiturak betetzen zituelako. Legearen azala betetzen ba'zuten ere, aren guna ta gogoa ez. Augatik, azaletik garbi agertzen ba'ziran ere, ba'endik ustelduta zeuden; Yesu'k esan zien bezela. Ta ala ere aro agertzen ziran; Yainkoak, ordea, onela zintzo agertzea ez du ontzat artzen.

Ori adierazten du Yesu'k alegi ontan. Parisaitaíak legea ta oiturak betetzen zitula esaten zun; zergariak ogenlari zala zion. Ura aropuztuta zegon, ta zergaria nardatzen zun; bestea apaltasunez beterik Yainkoari eíukitzeko eskatzen zion. Augatik zergaria zindotuta etxera itzuli, bestea ez.

Yesu'k bukatzeko esan zun: «Goratzen dana apaldua izango da-ta; apaltzen dana, beíz, goratua izango da».

Lurgaiñeko ogasunak nola erabili bear diran, ta betiko bizitzarako dakarkiguten ondorena irakatsiz, ikasleei alegi au esan zien:

«Gizon aberats bati bere yaurlea salatu zioten ogasuna irioten ziola-ta. Beragana deitu ta esan zion, beraz: Zer da zutzaz dantzudana? Zure yaurpidea erakuskidazu; onezkero yaurle ezin izan zaitezke-ta. Yaurleak ordun bere baitan esan zun: Zer dagiket, nagusiak yaurgoa kentzen didan ezker? Atxuñean ezin dut; eskean lotsa naiz. Ba-dakit zer egin, bestetzuk etxera ar nezaten yaurgotik astandua naiteken orduko. Banaka, beraz, bere nagusiaren zordunak deiturik, lenbizikoari esan zion: Zenbat zor diozu nere nagusiari?

Ark esan zion: Eun arátz olio.

Ta yaurleak ari: Tori zure agiria, eseri azkar, ta idatzi berogeí ta amar.

Gero beste bati esan zion: Zuk ere zenbat zor duzu?

Ark esan zion: Eun e'éggu gari.

Ta yaurleak ari: Tori zure agiria, ta idatzi larogeí.»

Garai artan nagusiek mo'oi-soilak eta mo'oi-nagusiak izan oi zituten, ta maiz, auei ogasunen artu-emanak eman-erazo. Alegiko yaurle au ez zan yopua, bere buruaren yabe baiño. Auetako arazoetan dabiltzanak ez dira beti zintzo ibiltzen, ta ezta yaurle ura ere. Sortaldeko e'ítan onelakoak sa'í gertatzen ziran.

Nagusiak bere ogasunen artu-emanak ez zekizkin zeatz, baiño yaurlea salaturik, yakin erazo zioten. Ta onek guzien garbitasuna eman, ta yaurgoa galduko zula yakiñik, atxurcan ezin, ta eskean lotsa zala-ta, gerorako zer egin asmatu zun.

Palaistin aldeko nagusien ogasunak, geienetan, garia ta olio. Auen artu-emanen agiriak yaurleak zitun, ta maizteñei zor zutenetik zerbait asketsi ezkeru, arek yaurgoa galdu añen, auek ongi artuko zutela iruditzen. Orñela, ba, eun aratz olio zor zitunari, beñogei ta amar idatzi arazi. Eun aratz oliok, 3.900 litro, ta garai artan gutxi gorabera, 250 laurleko. Beraz 125 laurleko asketsi zizkion. Eun eñegu gari, or nonbait 2.500 laurleko ziran; ta larogei idatzi arazirik, 500 edo 600 laurleko asketsi zizkion, Garai artan, asketsitako ori, diru piloa zan gero.

Yaurleak egiña nagusiak yakin zun, ta «yaurle maltzur ura goratu egin zun, zurki ari izan zalako». Nagusiak ez zun goratu Yaurlearen gaiztakeria, zurtasuna ta artezia baiño.

Alegitik, Yesu'k ondoren au atara zun, esanaz: «Izan ere, lur-umeak beren alkarketan zuragoak dira argi-umeak baiño». Luñ-umeak, lurgaiñeko ondasunen zaleak dira, ta argi-umeak zerukoen zale. Gizartean sañi ikusten danez, aiek zurago dira ta yoran aundiago dute luñeko ogasunak eskuratzeko, argi-umeak zerukoak irabazteko baiño.

Augatik Yesu'k esan ere zien: «Mammon okeñaren lepotik zuen adiskideak geitu itzazute, ilko zeratenean, betiko aterpea zatotsazten». Mammon itzak aberastasunaren sasi-yainkoa ta aberastasuna ere adierazten ditu. Ta Yaunak, Mammon okeña dei-

tzen du, okeđerako ta gaiztakerirako bide dalako ta askotan okeđeretik datođerelako. Yaurle arek, emen lurgaiņeko gizarterako adiskideak egin zitun. Argi-umeak ere adiskideak egin bear ditute betiko bizitzarako. Ez, ordea, alegiko yaurleak bezela ogasunak gaizki erabiliz, ongi baiņo. Beraz, landeđerai Yainkoaren izenean ukar egin eta lagunduz, deunak, aingeruak ta Yainkoa adiskide izango, iltzen geranean auek betiko zori onera laguntzeko.

Alegia bukatuta, Yaunak gai au berau yařaituz, esan zien:

«Nimiņoan zintzoa, aundian ere zintzo; ta ñimiņoan maltzuřa, aundian ere maltzur. Mammon okeřaz zintzoak izan ez ba'zerate, beraz, ondasun yatořa egotziko dizue? Ta besterenaz zintzoak izan ez ba'zerate, zeronanork emango dizue?» (Lk. XVI, 10-12).

Lurgaiņeko ondasunak, ñimiņoak, oso txikiak dira, zeruko ondasunen ondoan. Gaiņera luđerako ogasun oien yabe bakařa Yainkoa da, gu, beřiz, oien yaurle baiņo ez. Beraz, auetan zintzoak ez izanik ta Yainkoak nai bezela ez erabilirik, nola Yainkoaren eskutik artuko dugu egizko ondasuna, au da, gure gogoa aberastu ta apaintzen duna?

Ta alegiaren mamia esakun baten bilduz, Yesu'k esan zun: «Iņor ezin izan diteke bi nagusiaren mořoi; edo bata gořoto ta bestea maite izango du, ba; edo batari adikor ta besteari aiolagabe izango zaio, Yainkoaren ta Mammon'en mořoi ezin izan zaitezket» (Lk. XVI, 13)

Nai ta nai ez bietatik aukeratu bear: Yainkoaren mořoi izan ala Mammon'ena. Gizonak biotzřa lurgaiņeko ondasunen

gain ta aungandik aske yartzen ez ba' du, Mammon'en mo-
rói ta menpeko izango da. Dirua da ludiko nagusi, ta onen
yopu izan ezkerro, ezin Yainkoaren mo'oi izan. Beraz, Yain-
koaren mo'oi biotz biotzez izan gaitezten, zeruko ondasunak
irabazteko.

Alegi ta irakaspide auek Yesu'k ikasleei esan zizkien, baiña
parisaita'ak ere an ziran «erausi guziok entzuten». Auek
«ur'ekoi» ziran, biotza Mammon'en menpean ya'irik zuten, ta
Yesu'ren irakaspidea ezin eramantik «Berari iñaka asi ziran».
Parisaita'ak ur'ekoi ez ezik, a'roak ere ba-ziran, ta antustez be-
terik, beren buruak zintzotzat artu, ta besteengandik aintza
artzeko eskubidea zutela uste. Augatik Yaunak esan zien:
«Zuek giza'uean zintzo iruditzen ba-dakizute; zuen biotzak,
ordea, Yainkoak ba-dazagutzi. Giza'uean gorena, be'iz, Yain-
koaren au'ean nazkaga'ri da» (Lk. XVI, 14-15). Gizonak aza-
lekoa baka'rik ikusten, Yainkoak, ordea, giza-barnea, ta, sa'ri,
gizon'ek, gaizki epaituz, gorena yartzen dutena, Yainkoaren
au'ean nazkaga'ri.

Aberats beti-yai ta Lazar eskalea (1) (Lk. XVI, 19-31)

Yesu'k lengo gaia ya'aituz, beste alegi bat esan zien:

«Gizon aberats bat zan, purpura ta liñaberazko yazkiak
eta egun oro o'its ede'ak izan oi zituna. Baita Lazar zeritzan

(1) Lazar eskalea lander apalen irudia ez ezik, bizi izana zala batzuek
diote. Elizak ilotoietan dio: «Cum Lazaro, quondam paupere, aeternam
habeas requiem», au da: Beino!ako Lazar lande'arekin betiko atsedena de-
zazula. Lazar deunaren Bazkunak ere, Lazar deuna ospatzeko, ya' egiteko
baia artua du. XIV'gn Benita'ri «De canonizatione Sanctorum» idaztian,
Lazar lande'ra bizi izan zalakoa artzekoago dirudio.

eskale bat ere ba-zan aberats aren atalondoan zauriz yosirik etzanda, aberatsaren maitik yalkitako apuñez asegale; zakuak, ostera, zetozkion ta zauriak milikatzen zizkioten. Eskalea il zan, ta aingeruek Abraham'en altzora eraman zuten. Aberatsa ere il zan, ta eortzi zuten. Sulezean zegola, begiak yasorik, Abraham urundik ikusi zun, ta baita aren altzoan Lazar ere. Ta deadañez esan zion: «Abraham aita, nitzaz eruki izan, ta Lazar nigana igoázu, bere erpurua urtan bustita, mingaiña oztu dezaidan; gar ontan oiñazez nago-ta». Baiñan Abraham'ek esan zion: «Seme, oroi zaitez, bizi ziñanean, atsaldia artu zenula, Lazar'ek, beñiz, atsekabea. Orain, ostera, atsaldia berak emen du, ta zuk oiñazea. Osterantzean ere leze aundi bat dago gure ta zuen artean, emendik oía ta ortik onara iñor ezin igaro dedin». Ta besteak esan zion: «Aren, aita; Lazar ori beñik bein nere aitaren etxera igoázu, ditudan bost anaiei emengoa aitortzeko, oiñazetoki ontara aiek ere ez datoza». Baiñan Abraham'ek esan zion: «Mois ta igarleak ba-dauzkate; bentzuiete» Ta ark esan zion: «Ez, Abraham aita, ildakoren bat aietara ezkerro, beñiz, garbai izango dira». Abraham'ek yardetsi zion: «Mois'i ta igarleei ez ba'dantzuiete, iletatik iñor piztu ba'liz ere, ez diote siñetsiko» (Lk. XVI, 19-31)

Alegi au, batzuen eritziz yazotako edestia da, bestentzuentzat alegi baiño ez. Bai ere dira Lazar eskalea aldunen menpean zegoen Yudai erriaren irudi dala diotenak, eta aberatsa, bost anai Erode aundiaren semeak edo Ana apaiz nagusiaren bost semeak zirala. Baiña eritzi auek irudipenak besterik ez dira.

Yesu'k parisaita'ei irakaspide bat eman nai zien, ta au alegi-
yantziz apaindu zun; besterik adierazi nai izan zunik ez dirudi.
Lengo gaia adierazi nai zien Yesu'k; orain argiago ta biziago.
Yaurle ura zurki ibili zan lurgaiñean adiskideak egiten, aberats
au ez zan zu'ra izan betiko bizitzarako, ta eriotzak esku utsik
arkitu zun. Aberatsa ez zuten sulezean eortzi aberatsa zalako;
ezta Lazar ere aingeruek Abraham'en altzora eramán, lander
izan zalako. Aberatsak zori ona ogasunetan ipiñi zun, gaizki
erabili zitun, zerurako adiskiderik ez zun egin, ta augatik
sulezean eortzi; Lazar, ordea, egizko lande'ra, apala izanik, zerura
eramán. Ondasunak Yainkoak nai bezela erabiliz, aberatsak
adiskideak izango zitun, il ondoren zeruan artzeko; ez zan o'fe-
tzaz gogoratu, ta atalondoan zegon Lazar'ekin e'fukirik ez
zun izan.

Beraz, alegi ontatik irakaspide au atara bear dugu; lurgai-
ñean gaudeiño, betiko bizitza gogoan eukirik, ogasunak ondo
erabili bear ditugela.

Apaltasunaz (Lk. XVII, 7-10)

Garai artan ere Yesu'k ikasleei irakaspide bat eman zien
apaltasunaz:

«Mo'ioia goldetan, naiz artzaintzan, egonda landatik biur-
tzen danean, zuetako nork dasaio: «au'era azkar; eseri aparitan?»
ta ez dasaio aitzitik: «aparia gertu agidak, ge'rikoa lotu, ta yan-
edaten natxiokaiño, erasoidak; ta gero ik yan-edango duk?»
Mo'oiari esker egingo ote dio, agindu zaiona bete dulako? Ez

Nik uste. Orela zuek ere, agindu zaizuen guzia egin ondoan, esazute: mofoi txatxar gera: egin bear genuna egin dugu» (Lk. XVII, 7-10)

Yainkoaren aitzinean orelakoak izan bear dugu, egiten dugun onagatik arotu gabe, Berak emandako eskar ta indarez egiten baititugu, ta egiñalak egin aren ere egin bear dugun guzia ezpaidugu egingo.

Amar legenardunak (Lk. XVII, 11-19)

«Yerusalen'akoan, Samari'n ta Galilai'n barna bein zioan; ta erixka baten sartzen zala, aurkez zetozan amar gizon legenardun urundik gelditu, ta asi ziran deadaez Ari esaten: «Yesu nagusi, ori, eruki zakizkigu»

Yesu erixka artan sartzerakoxe, legenardunak Ua somatu zuten. Gizagaxo auek eri baruan ez ziran bizi oi, gizartetik urun baiño. Besteengana urbiltzea Legeak eragozten zien, augatik Yesu'gandik uruti gelditu ziran. Amar aien artean samariar bat zegon; ta samariaiak yudaekin erabilten zituten eri-arteko asar: ta gofotoa alde batera utzita, guziek batera otoi ta nai bat zuten. Apalki ta itxaropenez eskatzen zuten, ta Yesu'k sarigari etsi zitun. Baiña an, guzien auran, ez zitun sendatu; agindu zien legenaia gabe gelditzen ziranak egin bear zutena, esanaz: «Zoazte ta apaizei aurkeztu zakizkiete»

«Ta ara, yoatean garbi egin ziran. Aietako batek sendatu zala ikusi zunean, atzera egin zun, Yainkoa deadaez goratzen. Ta Aren oiñetara auzpeztu zan esker egiñaz; ta alako ura sama-

riaía zan». Samariaiak apaizei aurkeztu beaíik ez zun, besteak bai. Baiñan ala ere auek esker ona agertu bear zuten lenbizi, ta gero apaizengana yoan.

Augatik samariaía goratuz Yesu'k esan zun: «Ez al dira amaíak garbi egin? Non dira, ba, bederatziak? Aíotz au besterik ez da izan Yainkoa goratzeko itzuli danik» Ageri danez israeldaei legeko oiturak betetzeak aztu arazi zien lenbizi Yainkoari eskaíak egitea. Oíenbesteraíño menperatzen zitun lege aiek, ta siñeste zentzuna itzaltzen zien.

Gero Yaunak samariaíi esan zion: «Yaiki ta zoaz. Zure siñesteak sendatu zaitu» Ta soiña ta gogoa sendatu zizkion. Besteerenak sendatu ez zirala, ez zun esan. Baiña itz aueaz adierazi nai zun Beíi Ona guzientzat zala ta iñor bereziki arturik ez zula.

Yainko-yaureía etoíi da (Lk. XVII, 20-21)

Garai artan ere, egun batez «parisaitar batzuk itandu zioten: «Noiz dator Yainkoaren yauraldia?» Bear bada, aiek ez zioten galde au gaiztoz egin. Beti, baiño ordun batez ere, ta irakasle artean bereziki Yainkoaren yauralditzaz yardutea betiko leloa zan. Izan ere noiz urbil egongo ta noiz etoíiko zan asma-tzeko yakinai bizia zeukaten; ta ua zetoíen garaian ortzi ta luíean afigaíizkoak gertatuko zirala uste zuten.

Uste auek Yaunak erantzuki ezeztatu zitun. Urbil egongo zan yakiteko izaíei begiratu ta aztiei itandu beaíik ez zuten izango. Ta esan zien: «Yainkoaren yauraldia oargaíiro ez dator;

ta ez diokete: oía or, edo ara an. Zeron barnean daukazute Yainkoaren yauraldia».

Parisaitar aiek itsuturik zeuden. Yesu'k egiten zitun alatzak ikusi ta Yainkoaren yauraldia eldu zanik uste ez zutelako. Baiña aztuta ere ba-zeuden; Yesu'k mintzula sendatu zunean esan baitzien: «Yainkoaren beatzez txerénak iraitzen ba'ditut, ordea, Yainkoaren yauraldia ziñez eldua duzute» (Lk. XI, 20),

Ta egiz oíela zan Yainkoaren yauraldia aien artean zegon, ta aien esku zegon, Yainkoren itza entzun eta betetzen ba'zuten; ta Yainkoaren eíra, Israel'go eíra etoíi ta izaten asi zan, ta parisaitaíek begiak zoli ta belañiak izan ba'zituen adi etoíi zala ezagutuko zuten noski.

Luka deunak auen ondoren Kistoren bigañen etoíeraz dakar (XVII, 22-37); baiña gai ontaz, geroago yardungo dugu, Yau-naren azkenengo astean yazoak edesterakoan.

AMABIGAREN ATALA

ADELU-YAIA

Adelu - yaia (1) (Yon. X, 22-41)

Yesu ikasleekin Yerusalen'a eldu zan; adelu-yaiak ziran ordun. Txosna edo txabola yaietan gertatu ziranak Yon deunak edesten ditu, ta baita auetan yazotakoak ere.

Makabear Yuda'k ipiñi zitun yai auek. Israel'go etsaiak menperatuta gero, Yerusalen'en sartu, yauretxea garbitu ta auen adelia ospatu ondoren, «Yuda'k eta onen anaiak, ta Israel'go batzak erabaki zuten, andik auera, urte oro, opari-maiko adelu-egun ura poz eta alaitasun aundiz ospatzeko, zortzi egun ezezkadan, Kasleu'ren 25'gn asita» (Makab. 1. IV, 59)

Lenbizi, txabola-yaien antzera ospatu zituten, pixka bat lenago yai auek mendi ta leizetan, abereen antzo, egin zituela oroiturik. Augatik untzez ta mats-ostoz apaindutako makilak eskuetan zeramazkiten, yauretxea garbitzea baietsi zien Yainkoari dedu emateko. (2)

Gero, laster, txabola-yaiak eta adelu-yaiak, elkairen artean aldea izan zuten; ta auek bereziki argi-yaiak izan ziran, yauretxe

(1) Adelu-yaia. Zerbait egiña dan artarako lenbizikotz erabiltzen asi dugunean, zerbait oren adelia dugu Yauretxe beñiaren adelia oroitzeko, yuduek yai au urte oro egiten zuten Kasleu'ren 25'ean

(2) Makab. 2.ª, X, 6-7

ta etxeak argiz apaintzen zitutelako (1) Txabola-yaietan bezela, auetan ere, Hallel'go eresiak (113'tik 118'raino) txilibitu soiñuz lagundurik abesten zituten. Lebita'ak asi, e'riak erantzun, ta eresi ataltxo bakoitzaren ondoren Hallelu Ya (Yainkoari aintza) deadar egiten zuten.

Yai auetan, Asiria'ek lenbizi ta gero Eleneta'ek loitutako yauretxearen garbikundea ospatzen zuten. Aberi-yaia zan, batera ere aberiaren askatasuna oroitzen zutelako.

Lotazilaren erdia zan; otz zegon; yaietan zeudela Yesu agerturik «yauretxean ibili zebilan Salomon aterpean». Gero toki ontan batuko ziran lenbiziko kista'ak (Bid. egin III, II; V, 12)

Yesu taldeakin erdikide zan yauretxeko yai eta otoiketean, ta baita aien pozean ere. Baiña yai egunak izan a'eren, gentzarik ez zun, Aren betiko etsai amo'ratuak an baitzeuden eraso-zai.

«Beraz, yuduek inguratu ta esan zioten: «Noiz arte zalan-tzan gaitukezu? Kistoa ba'zera esaiguzu zabal zabal» Yesu'k erantzun zien: «Esan ere egin dizuet, eta ez duzute siñesten. Nere Aitaren izenean burutzen ditudan egiñek Nitzaz aitor dagite. Baiña zuek ez duz'te siñesten, nere ardietakoak ez zeratelako. Nere ardiek nere mintzoa ba-dantzute, ta Nik ezagun ditut, eta ba-da'raizkit. Betiko bizia ere ba-damaiet; eta ez dira

(1) Argi-yai onen sorkuna, Makabea'ren biga'ren idaztiak daka'ren idazki batek onela edesten du: «Gure asabak Persi'ra menpeko eraman zituenean, apaizek, (Yainkoaren bildu'ra baitzuten), su donea putzuaren sakonean esku-tatu zuten; Nehemi'k, itzuli zanean, apaiz aien ondorengoak igo'ri zitun su aura bilatzera: ur loaia besterik ez zuten arkitu. Nehemi'k aginduta, ur loi ua atera, ta opari gaiñean ipiñi ondoren, odei atzean zegon eguzkia agertu za-nean, guziak a'ritzeko aiñako su aundi bat izeki zan» (Makab. 2.ª. I, 19-22)

betiko galduko, ta iñork ez dizkit eskutik kenduko. Eman dizkidan Aita, danik aundiena da, ta iñork ezin kendu ditu nere Aitaren eskutik. Aita ta bio gera» (Yon. X, 24-30)

Yuduek Yesu inguratu zuten; ez ordea, taldeak oi zun bezela Aren irakaspenak entzun eta goraltzeko, utsen bat arapatu eta galtzeko baiño. Kisostoma deunak dio: Itzaldiz irakasten dienean, dasaiote: Zer zantzu dagizu, guk Zugan siñesteko? Ziotzat egiteak erakutsitakoan, dasaiote: Kistoa ba'zera, zabal zabal esaiguzu; egiteek oiu dagite, baiño aiek itzak nai; ta itzez irakatsi ezkerro, aiek, mukerturik, egiteak eskatu».

Yudar gaizto aiek Yesu galdu nai zuten; augatik esan zioten Kistoa ba'zan ait rtzeko. Yaunak, ordea, ez zien esan zabal zabal. Mexia'ren izenak efiaren leia ta itxaropen aberkoiak sutzen zitun. Yesu'k, Bera Kistoa zala esan ba'zien, yuduek, efi-nastaietzat salaturik, Pilat'en eskuetan ya'riko zuten; ta ez zala esan ezkerro, taldearen gain zun aginpidea galduko. Ez zien, ba, ordun, zabal zabal esan; geroxeago, nekaldian, bai, ta Kisto izena ordun artu zonetik, bere egitea, ez lurgaiñekoa, zeruko zala esango ta adieraziko: «nere yaurefia lur ontako ez da»

Baiña artean garaia ez zan, ta Yaunak, len esandakoak, orain ere erantzun; ta egun artan zerbait geituz: «Zuek ez duzute siñesten, nere ardiakoak ez zeratelalo»

«Nere ardiak nere mintzoa ba-dantzute, ta Nik ezagun ditut, eta ba-da'raizkit. Betiko bizia ere ba-damaiet; eta ez dira betiko galduko, ta iñork ez dizkit eskutik kenduko» Nola galduko zuten asmatzen zebiltzan yuduei Yesu'k auek esanaz,

aien ona nai zun; bere artaldekoak egin, betiko bizitza eman. Betiko saria eskeintzen zien, onek eraginda artaldean sartzeko; ta Aren ardietakoak izan ezkeru, iñoren bildurik ezin euki, Aren eskutik iñork kenduko ez zitulako.

Au berau indartuagoz esan zien: «Eman dizkidan Aita, danik aundiena da, ta iñork ezin kendu ditu nere Aitaren eskutik. Aita ta biok bat gero» (1). Artzaia bere kemenean seguru, ta ardiak Aren menpean bildur gabe augatik zeuden: Aita ta Yesu bat ziralako, nortasunez bi izan aien, bat izatez, izate bat bera zutelako: Yainko izatea; ta augatik, Yesu'ren eskutik iñork ezin ardiak kendu, Aren eskuak Aitarenak ainbat almen dulako (2).

Ora Yesu'k eman-erantzuna: aiek Kistoa al zan galde egin, ta Yaunak, Yainkoaren Seme zala esan. Yuduek nai zutena ez zuten entzun; Mexia izena ez zun aipatu, ez baitzan egoki, onen mezutzaz israeldarek aburu zuzena ez zutelako. Ta Yaunak, Kisto bide zala-ta, bere gaira eraman zitun, siñesteaz, betiko bizitzaz, Aita'tzaz, ta Arekin Berak zun batasunaz mintzatzeko.

(1) Ataltxo au bitara yartzen dute: elenetaiak, geientsuk, emen ipiñi dugun bezela: «Eman dizkidan Aita, danik aundiena da, ta iñork ezin kendu ditu nere Aitaren eskutik» Ta bide batez Bera gizon bakaik ez dala adierazten die, «Aita ta biok bat gera» esanaz.

Lazitaiak, beñiz, onela dakarte: «Aitak eman didana, danik aundiena da, ta iñork ezin kendu nere Aitaren eskutik». Ta Aitak emandako ori zer ote dan adierazteko, zenbait aburu ba-dira; baiña geientsuek (Tert. Ilar. Anbort. Aug. t. a.) diotenez, onetaz mintzatu zala: beti danik Aitak Yainko izatea eman ziola, ta baita Yainkoaren ala ere, ta onen aurka iñork ezin dezakela ezertxo ere Beraz, auek onela adierazten dute: ardiak ez dizkit iñork kenduko, Nere Aitak eman didana (bere semeen artaldea) beste (irazandako indar oro) baiño aundiagoa (gurentasun eta indarez) dalako, ta iñork ezin kendu ditu nere Aitaren eskutik. (Verbun salutis S. Jean 301'gn or.)

(2) Ariotar siñasusleen kaltez, egizko siñestedunak, ataltxo au erabiltzen zuten Aita ta Semea, izatez bat, ta nortasunez bi dirala, argi adierazten dutelako.

«Ordun yuduek ariak beñero artu zituten Bera arikatzeko. Yesu'k yardetsi zien: «Egite on asko erakutsi dizkizuet nere Aitaketz; aietako zeñengatik arikatzen nauzute?» Yuduek erantzun zioten: «Egite onaren, ez; biraogatik arikatzen zaitugu, ta, gizon izaki, Yainkotzat zatozkigulako» Yesu'k erantzun zien: «Ez ote dago zuen legean idatzita: Neronek esan dut: Yainko zerate? Yainkoak zerauskien aiei Yainko izena ezañi ba'zien, (ta Idaztia ezin ezabatu da), Aitak deunetsi ta gizartera bidali dunarik zuek «biraio dagik» dasaiozute, «Yainkoaren Seme naiz» esan dudalako? Nere Aitaren eginbeñak egiten ez ba'ditut, ez Niri siñetsi. Baiñan egiten ba'ditut, Niri siñesten ez didazuten ezkerro, egiñei siñetsiezute, Aita Nigan ta Ni Aitarengan gaudela ezagun ta siñetsi dezazuten. (Yon Y, 31-39)

Yesu'ren itzok, azaletik aztertu ezkerro, lentxoago esandakoa gezurtatzen dula ba-dirudi; ez, ordea, Aren asmoa zerbait aztertu ezkerro. Zergatik onela mintzatu zan, adieraziko dugu. Yuduekiko eztabaida au, ez dugu artu bear Yesu'ren beste irakaspenak bezela. Oietan siñestedun guziei irakasten zien; eztabaida ontan bereziki yuduei erantzuten die. Auek, Yainkoaren Seme zala esan zulako, sumindurik, arikatu nai zuten. Artean aien eskutan erortzeko garaia ez zan eldu; aiekin zun istilua ez zun zart egiteraiño geitu nai, ordun ez baitzan egoki; ta al izan ezkerro etsaiak ere, bereganatu nai zitun, artaldekoak egiñik. Gaiñera Yesu'k len esana ezin ukatu, ta aiei erantzuteko, irakatsi zien egiaren argi bizia, zerbait laiñoan bildurik beriz agertu. Augustin deunak dio: «Oñ Yaunak adimen alper aiei nola

erantzun zien: egiaren argia ezin eraman zutela ikusi, ta, bere itzetan, ditzira gutxitu zun.

Onela, ba, yuduei, Yesu Yainkoaren Seme zala argi esateak min egiten zien, ta Itun Zafeko itzez bigunago esango. Itun Zafean, Yainkoak itz egiten zien Israel eriko ebazlei Yainko deitzen ba'zaie, Yesu'k eskubide osoz, birao egin gabe, «Yainkoaren Seme zala» esan zezaken, Aitak deunetsi ta gizartera gizonak ogenpetik gaizkatzera bidali zulako.

Ta Aitarekin bat zala egiztatzeko, Berari siñestsi nai ez ba'zioten, egiñei siñesteko esan zien. Beste askotan bezela, orain ere, irakasten ziena egiztatzeko, egiñak aitortzat ipiñi zizkien. Kisto'ren artaldekoak Yesu'ren itza aski zuten Berari siñesteko; baiña siñeste motela zutenak, Yaunaren alatzak ikusirik, Ari siñesteko eraginbidea ta bea'ra ere ba-zuten.

Yuduei esanak alpe'rik; Yesu'ren itzak eta egiñak ez zitun on-biurtu; ez zuten nai, biotza gaiztakeriz beteta zutelako. Yaunaren aurka, egun artan asitako bidean yafaituko zuten; Aren aotik Kistoa zala esan arazten, ta nekaldian ori entzun zutenean, birao egin zula-ta, ilga'ri zala erabakitzeke.

Yaunaren erantzuna entzun zutenean, «ordun ere Bera atzi nai zuten, baiñan eskutik igesi zitzaien».

«Ta Yordan igarota, lengoan Yon ukuzketan ari zan bazte'era itzuli ta an gelditu zan» (Yon X, 40)

Yerusalen'go istilutatik, ta parisaita'ren erasoetatik alde egin ta gentza nai zun; augatik Yordan igarota, Perai'ra yoan zan, an bizi ziranen gain parisaita'rek gutxi zezaketelako. An-

goak, Yon Ukuzlearen irakasketaz oroitzen ziran, ta «lagun asko Yesu'rengana etoñita zioten: «Yon'ek ez zikan, noski, alatzik bat ere egin. Baiñan Onetzaz Yon'ek esanak oro egiatukan». Ta Aren siñestera askok an yo zuten» (Yon X, 41)

Garbairako aolkua (Lk. XIII, 1-10)

Gizataldeari itz egiten ari zala,

«Galilaitar batzuen odola eskeintzen zeuden opariarekin Pilat'ek nasi izan zula-ta, garai artan batzu etoñi ziran yazoa Yesu'ri iragartzen. Ta erantzuki esan zien: «Galilaita'rik gaiztoenak uste al duzute galilaitar oriek zirala, oñenbeste nozitu zitun ezkerro? Ez noski, ba-dasaizuet. Garbai ez ba'zerate, ostera, guziok ere oñela zuzituak izango zerate. Doñeak Siloe'n gaiñera erori ta lertu zitun emetzortzi aiek ere, Yerusalen'go gizonik ogen-dunenak zirala uste al duzute? Ezta ere, dasaizuet. Garbai ez ba'zerate, ostera, guziok ere oñela zuzituak izango zerate».. (Lk. XIII, 1-6)

Yesu'k eman zien irakasketa, len, itsu-yaioa zala-ta ikasleei emandakoaren antzekoa; gizataldeei datorzkien ezbear eta zori txar'a ez ditula Yainkoak ogenlariei baka'rik bidaltzen; ogenlari guziok gera, ta guziok gera oñelakoak eramateko gai.

Pilat'ek il arazi zitun galilaitar aiek ze egin zuten, ez dakigu. Baiña ori gertatzea ez da aritzeko. Batetik, galilaita'rak abertzale sutsuak izanik abeñi ta siñestearen kalte zerbait ikusi ezkerro beriala astoratzen ziran; bestetik Pilat ankeña zan, ta yuda'ei nondik gaizki egin ta zigortuko bila zebilen. Bein baten

(1) ur-bide bat egiteko, yauretxean zegon dirutza atabakatik artu zun; eñiak yakin, ta, sumindurik, Pilat'engana yoan; onek zetorkena somatuz, gudariei agindu zien, eñikoak bezela yantzita, gizataldean sartu ta zigortzeko; ta arek keñu eginda, gudariek asi ziran israeldar'ak zigorkatzen.

Beste baten, Pilat,ek, uri deunaren bañuan, Erode'ren yauragian, ur'ezko mazmañi batzuk ipiñi zitun, Tiberi'ri dedu emateko baiño eñia naigabetzeko asmoz. Ber'i au laster zabaldu zan, ta eñiak, bildurik, eñegearen lau semeak bidali zitun ordezkari. Pilat'ek aien añenei ezezko zoñotza eman zien, izakeraz gogoña ta setatsua baitzan. Ordun norbaitek deadar egin zun, esanaz: ez gakizkizu geiago aurkeztuko, guk ordezkariak Kaisar'engana igoñiko ditugu eskabidea eramanez. Itz auek lenez gain sumindu zuten. Bildur zan noski, ordezkariak bidali ezkeru, agertuko zirala yaurpidean egindako gaiztakeri, lapuñeta, zuzengabekeri, irain, epaibiderik gabe ilarazi zitun eñitar, itz batez, menpekoak ezin eraman zezaken ankertasuna ageriko zala.

Onelako zan Pilat, eta onen aitzinera eramango zuten Yesu aste gutxi bañu. Yaurlaria nolako zan, Yaunak iñork baiño obeto ezagun. Baiña ordun Yesu, Berari egingo zionaz ez zan ardura; gertaera aietatik ataratzen zun irakaspenna, entzuleek gogoan artzea nai zun: «Garbai ez ba'zerate, oster, guziok oñela zuzituak izango zerate».

Yesu'ren zemakuntza itzez itz bete zan, israeldar'ek garbai ez baitzuten egin aien biotza aldatzeko.

(1) Yosepu ekaslariak B. I, II, 9, 4, 175

Ta ori bera, alegiz esan zien:

«Norbaitek pikondo bat bere mastian landatuta zeukan; ta aren piko bila etoñita ez zun alerik idoro. Mastizaiari, beraz, esan zion: «Begira; iru urteotan pikondo ontara ale bila etortzen naiz, ta alerik ez. Ebakazu, ba. Zertarako luñean alpeñik dago? Baiñan ark erantzun zion: «Yauna, aurten ere utzazu; nik baranoa atxurtu ta simaurtuko diot, ale ote dakañen gero-koan; ez ba'dakar, ebakiko duzu» (Lk. XIII, 6-10)

Israel'go eñian pikondoak eta mastiak ugari ziran; augatik ainbeste aldiz Itun Zañean, Yainkoa bere eñitzaz pikondo ta masti irudikiz mintzatu. Isai igarleak (V, 1-7) esandakoen antza, Yesu'ren itz auek. Bere eñiak arnari onak noiz emango zai, ta ez ematen; zematu ta alpeñik. Luzapena emango zion, baiñan au nardatuz ontzen ez ba'zan; ordun zigoña gogoñago izango.

Nekaldia uñeratzen ta Yesu onelakoak sañiago ta argiago esaten. Yainkoaren uri berezia, Yerusalen, igarleak iltzen zitun uria izango. Yesu gurutzean yosita ilko zuten; baiñan andik urte gutxira, Siloe'ko doñeak bezela, Yerusalen'go yauretxe ta etxe guziak lur yoko, ta galilaitañen odola eskeintzen zeuden opariarekin nasi zan bezela, loitutako yauretxean, oparien odolakin yudar taldearen odola nasiko zan.

Ezkontzaz ta ezkontzausteaz (Mt. XIX, 3-12;

Mk. X, 2-12)

Yesu'k mendiko itzaldian, Mois'en zenbait lege nola betegin irakatsi zien; auen artean ezkontzako, ezkontzaustea gebenduz.

Parisaitaiek onetzaz oroituko ziran, ta Yesu'ren irakaskintzaren zuzentasuna aztertu nairik, gai ontaz, gañantsi aundiko baitzan, zirikatuz, galde egin zioten: «Zilegi al zaio senařari emaztea edozergatik ustea?» (Mt.) Etsaiek, uste zuten, Yesu'k ezetz erantzungo ziela, ta ordun Yaunak irakasten zuna ta Mois'ek legean idatzi zuna, alkařen aurka zeudelako erasoko zioten.

Yaunak, ordea, aien gaiztakeria ezagutuki, esan zien: «Mois'ek zer agindu zizuen?» Parisaitaiek ba-zekiten, Mois'ek ez zula ezkontza austeko agindu, baietza eman zula bakařik baiño; ta augatik esan zioten: «Mois'ek baietsi zun, zapuztagiria idatzita, emaztea uztea» (Mk.) Ořela zan; Mois'ek ori idatzi zien, ta lege au adierazteko, yuduek, bi taldetan, alkařen aurka banaduta zeuden. Xammai ta onen yařaitzaileak zioten, zapuztagiria idatzi ta emaztea uzteko eraginbide astunak eta aundiak bear zirala, batez ere ezkontza-garbitasunaren aurka. Hilel ta onen taldekoak, beřiz, edozein aitzaki aski zala, adibidez, bazkaria eře ta galtzen uztea, edo baita beste emaztegai bat edeřago arkitzea ere. Auen aldekoak geiago ziran.

Mois'en legeak ezkontzaustea araudipean yartzen zula, ez zun Yesu'k ukatu, ta augatik ez zun lege ua txartzat eman; baiñan esan zien: «Zuen biotz gogařatik agindu ori idatzi zizuen. Giza-astetik, ordea, Yainkoak ař-eme sortu zitun. Argatik gizonak aita-amak utziko ditu, ta bere emazteari itsatsiko zaio, ta aragi batera biok yoko dute. Ařezkero, beraz, ez dira bi, aragi bat bakařik baiño» (Mk. X, 5-8)

Siñesgeak edozein aitzakiz ezkontza austen zutela-ta, garbitasun mailan israeldarék baiño berago zeuden, auek Mois'en legean gai o'etzaz arauak zitutelako. Baiñan auek ere arau oiek zitutela-ta ez zuten ar'otu bear, bai, ordea, lotsatu. Yainkoaren naira e'ezago ya'ri ba'ziran, Yainkoak lege betegiñago emango zizkien. Augatik Mois'ek agindu ori idatzi. Giza-asteik ez zan o'ela, bestera baiño. Yainkoak ar'-eme egin zitun, gizon bat bera emakume bat berakin izateko, batasun au iñoiz ere autsi gabe.

Ta Yesu'k bukatuz, esan zien: «Beraz, Yainkoak uztartu duna, ez beza gizonak bakandu», au da: gizon baka'ak, naiz gizon-taldeak ez du eskubiderik ezta inda'rik ere, Yainkoak ipiñi zun lege au austeko.

Yainkoak esanda, Mois'ek israeldar'entzat, auen biotz gogo'agatik, agindu ura idatzi zien, aldikoz. Ta Yesu'k, Yainko izanik, eskubide osoz, asieran zegon mailara ezkontza yaso zun, lenbiziko indar ta garbitasun artan ipiñirik, eta Mois'ek idatzitako agindu arek andik au'era ez zun inda'rik izango. Beraz, ezkontza ezin autsi ziteken.

Legea onela adierazi ta be'itzeko, (1) Yesu'k baka'rik zun o'etarako eskubide. Mendiko itzaldian eskubide ta nagusitasun au agertu zitun, zenbait lege betegiñik; gaur indar geiagoz, Mois'en agindu ura bildu'rik gabe kendurik.

Yardunaldi au parisaita'ekin izan zun. Gero, etxera sar-

(1) Ezkontzaren korapiloa eten ezin ditekela, Paul deunak Epesotarei egindako idazkian, ederki adierazten du, esanaz: sena'ak emazterenganako zintzo ta maitale izan bera dula, Kisto'ren eta Elizaren arteko batasun izkutuaren irudi dalako.

tuta, Bera ikasleekin bakañik gelditu zanean, auek, Irakaslearen erantunaz aítuta, diotsate: «Senar-emaztetarteko auzia oíela izan ezkerro, ezkontzak onik ez dakar» (M. XIX 10).

Yesu'ren itzetatik ateratzen zutenez, ezkondu gabeko gizonaren bizikera, obeagotzat zeukaten ikasleek, ezkontzak berez dakarzkin, neke, buru-auste ta atsekabeak izango ez zitulako. Yaunak, ordea, bizikera ori obeago zala begiratzen zun, onela, besteenganako ardurarik gabe Yainkoarekiko eginbeaíetan zintzoago yardun zezaketelako. Paul deunak, Yesu'ren eritzi au, onela dakar, Korintiaíei egindako idaztian: «Ezkontzea on da, baiño ezkongabe egotea obeago». «Ezkongabea Yaunari dago-kionaz aiolatsu dabil, nola Yaunari atsegin; ezkondua, beíiz, luíekoaz, nola emazteari atsegin. Bitara dago» (Korint. 1.ª, VII, 25-40).

Yaunak irakasbintza ori bukatzeko berdintze bat ipiñi zien; irakaste-gaiaz garai artan ez zan iñor aítzen.

«Ba-dira, irenak, amaren sabeletik oíela yaioak; eta ba-dira irenak, bestek oíelakotuak; ba-dira ere irenak, zeru-eíiagatik beren buruz irenduak» (Mt. XIX; 12). Yaiotzatik irenak; eta bestek oíelakotuak, betiko ezkongabe izan bear; baiño Yauna ez zan auetzaz mintzo; ta bai, ordea, aingeru antzo garbi bizitzeko, ezkondu gabe ta lizunkeri txikienetatik ere ufun gelditzen diranetzaz, onela Yainkoari atsegiñago izateko ta Bera geiago maitatzeko.

Yaunak oartu zien esanaz: «Éz dute itz au guziek uler-tzen», au da: ezkontza baiño beste bizikera bat obeago dala.

Au ulertzea, ta batez ere, ulertzen dan ori betetzea «emana zaienei bakañik» ulertzen. Onela mintzatuz, Yesu'k adierazten du, ori Yainkoaren emaitza dala. Ta gai ura, esakun auneaz bukatu zun: «Uler lezakenak uler beza» (Mt. XIX, 11-12)

Berez, bizikera goitiagoko ontara sartzeko, guziek bidea zabal dute; baiño izanez, taldetxo berezia bakañik ortik yoaten. Nai izateko, ori betetzeko indañik ote dan yakin bear. Oretara Yainkoak dei egin, ta betetzeko indaña Berak ematen du. Yau-naren dei ori yañaituz bizi diranak, lurgaiñeko loi artean, zeruko lore dira.

Aurtxoak (Lk. XVIII, 15-17; Mk. X, 13-16;

Mt. XIX 13-15)

«Ta aurtxo batzu zekazkioten, ikutu zitzan, baiña zekazkiotenei ikasleek akar zegieten. Ori Yesu'k ikusirik aseñetuta esan zien: «Utzi aurtxoak Niregana etortzen, ta ez eragotzi; Yainkoaren eña ofelakoena da-ta. Ziñez dasaizuet: Yainkoaren eña aurtxoaren eduz artzen ez duna, ez da bertan sartuko»

Gertakizun au, bear bada, ezkontzaz mintzatuz ondoren eta Yesu zegon etxean bertan yazo zan. Onela, umetxoak onetsi ta goratuaz, ezkontza ere onetsi ta goratu zun.

Israeldañek oitura zuten umetxoak irakasle ospetsuengana eramatea, auek txiki aiek onesteko. Ta gurasoek Yesu'rengana aurtxoak eraman zituten, Aren ikutuak onetsiko zitula-ta.

Gurasoek ez zuten ezer asko nai; baiña ikasleek «akar

zegieten»; inñolaz ere Irakasleak umetxo aiekiko ardura baiño aundiagorik ba-zula edo.

Yesu'k istilua ikusi zun. lkasleek ez zuten, noski, gaiztoz egin, bai, ordea, oartzeko, ta Yaunak aseřetuta esan zien: «Utzi aurtxoek Niregana etortzen, ta ez eragotzi; Yainkoaren eřia ořelakoena da-ta» (Mk. X, 14)

Yaunak ez zun esan, Yainkoaren eřia «auena da», «ořalakoena» baiño; itz oneaz beste aurtxoek ez eze, baita oien antzera biotz-garbi, eřugabe, apal, xalo diranak ere Yainkoaren eřiaren yabe dirala adieraziz.

Ta zerbait gařantsi aundikoa entzuleei gogoan sar arazi nai zienean bezela, esan zien: «Ziñez dasaizuet: Yainkoaren eřia aurtxoek eduz artzen ez duna, ez da bertan sartuko» (Mk. X, 15) Yainkoaren eřia emen artzen du, datořen zerbaiten antzo, ta au artzen dala, ta egon leku bezela, ta bertan sartzen dala. Onela, ba, Yainkoaren eřia artzea, Yesu bera ta Beři Ona aldařikatzen duten bidaliak artzea da. Yauna agertzen danean, Beragana pozik yoan ta maitasunez artu bear, aurtxoak beren ama bezela.

Yesu'k maiteki laztandu zitun, ta onetsi, oi zan bezela, eskuak gaiñean ezařirik.

Gazte aberatsa (Lk. XVIII, 18-23;

Mt. XIX, 16-22; Mk. X, 17-22)

Len esan dugunez, Yesu'k ikaslei bereziki irakasten zien. Bere artaldetxo ari besteei baiño geiago eskatzen zion. Aginduak

guziek' bete bear zituten, ikasleek, beriz, ikasle zintzo izateko baita onuak ere. Ondasunaz eman-irakaspidea, bidean zioaztela yazotakoaz zeatzago adierazi zien.

«Bide egitera Yesu zertenean, norbaitek atxintxika arganatu ta Aren aitziñean belaunikaturik, itandu zion: «Irakasle on, zer egin bear dut betiko bizitza yarausteko? Yesu'k esan zion: «Zergatik ona diostazu? Ez dago on danik, Yainkoa baizik. Aginduak ba-dazkizu: ez iñor il, ez izortu, ez ostu, gezu'ezko aito'rik ez esan, iruzu'rik ez egin, zure aitari ta amari lotsa izan». Ark erantzuki esan zion: «Irakasle, guzi oriek bete ditut txikitandik». Ordun Yesu'k maite-so ari egiñik, esan zion: «Bat duzu gabe; zoaz, dituzunak oro saldu ta lande'ei izkiezu; ta zeruan altxo'ra dukezu». (Mk. X)

Gazteak, «Irakasle on» deituta, Yesu'k esan zion: «Zergatik ona diostazu? Ez dago on danik, Yaikoa baizik». Yesu'k, sa'ri, galde egiten zutenen asmora (1) erantzuten zun. Gazte arek Yesu Yainko zanik ez uste, ainbeste alatzek ori adierazi a'ren; azalari baiño ez zion begiratzen, ta Berari onu eske ainbeste yuda-irakasleen artean edonorengana bezela yoan zan. Yaunak, Bera ona zala ez ukatu, ezta gizonen artean onak ba-dirala ere, baiña gazte aren asmoa gora yaso nai, berez on Yainkoa baka'rik dala, ta gizonak, Yainkoak emandako eska'ez dirala adierazi.

Ta galdeari erantzuki Yesu'k aginduak zeintzu ziran esan. Ta gazteak, erantzuki: Guzi oriek bete ditut txikitandik» Gazteak ziona egia zan. Yesu'k ura xalo ta zintzo ikusirik maiteki

(1) Ori dio V'gn eunkiko Antioki'ko Bitor'ek.

begiratu zun. Mutilak ba-zekin oso ona izateko aginduak bakarik betetzea ez zala aski, ta itandu zion: «Zer gabe naiz oraindik?» Yesu'k diotsa: Oso ona izan nai ba'duzu, zoaz, dituzunak oro saldu ta lande'ei emazkiezu; ta altxo'a zeruan daukakezu; ta zatoz; zaraizkit».

«Itzok entzunda gazteak alde egin zun goibeldurik, oniba'rik e'uz zeukan-eta». Yesu'k zeruan altxo'a izango zula eskei'ni zion; bai'na alpe'rik, zerua u'uti ta zitun ondasun aundiak u'egi ikusten baitzitun. Zeru-yaure'ia ta Yesu'ren adiskidetasuna lu'eko ondasun truke iristeko kemenik ez. Oriek utzi, gurutza artu ta Yesu yara'itzeak goibeldu, ta alde egin zun.

Yesu'k, be'riz, ura goibeldurik ikusita esan zun: «Ze'nen zaila da aberatsak Yainkoaren e'ian sartzea. O'ratzulotik gamelua e'razago igaro liteke, aberatsa Yainkoaren e'ian sartu bai'no» (Lk.) Itz oiek leuntzeko buruauste gogo'ak izan ditute antzi'ñatik, ta alpe'rik; sortaldeta'ak, egia indartzeko, neu'iz-gai'neko irudikiak erabili oi baitzituten.

«Ikasleak ordun a'riagotuta, elka'ri zerasaioten: «Nor yaregin (salbatu) diteke ba? Yesu'k esan zien: «Gizonarentzat ori ezi'na da; Yainkoarentzat, ordea, ez; Yainkoak dana dezake-ta». Itz aueaz laburki adierazi zien, yarein izateko, Yainkoaren eska'a bear dala, ta au gabe ezin dezakela gizonak, berez, ezertxo ere zerurako irabazi.

Ordun Kepa'k, egindako eskeintzaz a'roxko, diotsa: «Ona emen gu, dana utzita, ga'raizkizunok, zer izango da, ba, guretzat».

Yesu'k sari aundia eskeintzen die, esanaz:

«Ziñez dasaizuet; yaíai zitzazkidatenok, berpiztean, Giza-semea bere yauralkian eseriko danean, zuek ere amabi aulkitan eseriko zerate, Israel'go amabi leiñuen ebazle. Ta etxea, edo anai-árèbak, edo aita-amak, edo seme-alabak, edo landak nere izenagatik utzi ditukenak, eunetan beste ainbeste artuko du, ta betiko bizitza daukake». (Mt. XIX, 28-29)

Mastiko nekazariak (Mt. XX, 1-16)

Kepa'ri erantzun ori eman ondoren, Yesu'k itz auek esan zitun: «Ta auñen diran asko, azken izango dira; ta azkenak auñen». Ta au adieraziz, yaíaitu zun esanaz:

«Izan ere, zeru-yaureña, bere mastirako nekazariak akuratzera goizean goiz irten zan etxeko yauna bezela da. Eguneko denari banan nekazariekin itunduta, bere mastira igofi zitun. Ta irugañen egunaldian edo irtenda, beste batzu zeiean alpefik egoten ikusi zitun. Ta esan zien: zoazte zuek ere nere mastira, ta bidezkoa damaizueket. Aiek, ba, yoan ziran. Seigañen orduan ta bederatzigañenean ere irtenda, orobat egin zun. Amaiketan beñiro irtenda beste batzu or geldirik egoten ikusirik, esan zien: zer zaudete or egun osoan alpefik? Iñor kere ez gaitu akuratu-ta, daran-tzuiote. Dasaie: zoazte zuek ere nere mastira. Ilundu orduko, mastiaren yabeak bere otseinburuari esan zion: nekazariak deitu ta egun saria emaiezu, azkenengandik asi ta auñenenganaiño. Ta amaikak aldean eldutakoek etofi ta denari bana artu zuten. Auñenak ere etofi ziran, geiago artuko zutelakoan; baiñan aiek ere denari bana artu zuten. Artutakoan, beñiz, etxeko jaunaren

aurka maxioka asi ziran, esanaz: azken oriek ordu beteko lanean ari izanda, gurekin berdindu dituzu, egun beteko neke ta beroa yasan ditugunokin. Baiñan ark, aietako bati erantzunik, esan zion: adiskide, ez dikat bidegabekerik egiten. Ez ote aiz nerekin itundu denari batez? Irea artu ta oa; azken oñi, beñiz, iri aiña eman nai ziokat. Zilegi ez ote zaidak nai dikadana egitea? Ni ona naukalako, ire begia okeña izango ote duk? Oñela, azkenak aúfen izango dira; ta aúfenak azken» (Mt. XX, 1-16)

Alegi onen bidez, Yesu'k gizarteko eztabaiderik, eta batez ere lan-saritzaz ez zun ezer erabaki nai izan.

Yaunaren garaian, olio-zugasti ta mastiak edonun arkitzen ziran; gaur oso gutxi. Sorkaldekoei, zugatz auek ez zieten lan aundirik ematen, ale-batzerakoan izan ezik. Ordun, an ere, edonun bezela, gizataldea bear zuten. Ta auek arkitzea ez zan gaitza: zeiera, edo bestela eñira sartzeko ate ondora, yoatea asko, nai aiña langile arkitzeko. Goizeko nekazariekin eguneko denari batez itundu zan; gero bederatzita, ta eguerdian, añasaldeko iruretan eta bostetan topatu zitunakin ez zun itunbenik egin, bidezkoa emango ziela agindu, ta besterik gabe mastira bidali zitun. Nagusiak aginduta, otseinburuak egunsaria nola eman zien, alegiak dakar, ta aúfenen yoan ziranen maxioka yardutea, ta baita auei nagusiak erantzundakoa ere.

Yesu'k alegi onen bidez zer irakatsi nai izan zien badakigu: «aúfen diran asko, azken izango dirala; ta azkenak, aúfen». Baiñan aúfen ta azken auek nortzu dira? Ona emen ontaz dauden eritziak.

Batzuek diote, (1) itz oiek ta alegia bidalientzat eta ikasleentzat zirala; auek ernai ta zur ibiltzeko; au'enenak izanik, azken ez gelditzeko. Baiñan ez dirudi, Yaunak ez baitzien esan zeru-yaureñian zer gerta liteken, zer yazotzen dan baiño.

Yesu'k alegi ontan zeru-yaureñira deitu izandakoetaz itz egin zun. Nagusiak mastirako akuratu zitun nekazariak, bitakoak ziran: goizean goiz akuratuak, ta auekin itunbena egin zun. Nekazari auek israeldaren irudi dira. Yainkoak antziñatik deitu zitun bere mastian lan egiteko; auekin itunbena egin zun, Legea emanaz, ta Lege ortan egin-bea'ak eta eskubideak idatzi zizkien.

Mastiko yabeak, beste lau egunalditan akuratu zitunekin, itunbenik ez zun egin. Auek siñesgabeen irudi dira. Yainkoak bere mastira askoz geroago ta batzui eunkien atzen-aldean deitu. Saria emateko garaian, guziei berdin, bai goiz goizekoei, baita gerokoei ere. Yainkoak, antziñako Len-aita, igarle ta gaiñerako deunei bezela emango, geroago izandakoei ere. Kisto'k sortutako Elizan, guziak eskubide berdiñaz sartu. Yeronima deunak dio: «Lenbizi deitutako antziñako e'ri arek, siñesgabeen iñartzi du, ta aien Be'ri Onarekiko eska'az naigabeturik bigu'ri yartzen da. Augatik Yaunak alegia bukatzean dio: azkenak au'enenak izango dira; ta au'enenak azken. Yuda'ak, buru izan ta isats biurtu ziralako, ta gu isats izanik buru biurtu». Ta Origene'k, berdintsu ta argiago: «Siñesgeak, siñesteagatik buru egin, ta Israel'go siñesgeak, siñetsi ez zutelako, isats biurtu ziran».

Goiz goizeko nekazari aien maxioka yarduteak, eta israel-

(1) Knabenbauer, Fonck t. a.

dañen inartzi ta samintasunak, seme zañastelaren anai zañenaren aseñeaz antza ba-dute. Ta zañastelaren alegian esana, emen ere esan diteke: seme zañena, yudañen irudi ez ezik, Yainko-eñukiaren aurka, parisaitañen antzo, maxioka diarduten zintzoen irudi dala ere.

Auek oñela izanda ere, alegiaren guna sakonago ta zabalago da: Yainkoak bere eskaña ta emaitzak, Berak nai dionari ta nai dun neñiz ematen ditula. Ta zeru-yaureñian, saria ez da neurtzen egindako lanaren iraupenez, ta bai Yainkoaren eskañaz, eskar onekin gizonak zerurako lana egin bear du-ta. Oñela, ba, lurgaiñeko bizi-aldia igarota, bakoitzak saria artuko du, ez noski egin-lanak azalean agertzen dutenez, bai, ordea, Yainkoaren gogara, au da: Yainkoak bakoitzari lanerako eman dion eskañaren arauz.

Yainkoak zeruan emango dun betiko saritzaz, Augustin deunak dio: «Sariketa artan guziek berdin izango, auñenak eta azkenak, denari ura betiko bizitza baita, eta betiko bizitzan guziak berdiñak izango diralako. Guziek, ba, irabazi berdiña ez dutela-ta disdiraz aldean izan añen, betiko bizitza guzientzat berdiña izango da. Guzientzat betikoa dana, ez batentzat labuñago, ez besteentzat uñiago; niretzat bukaerarik ez dunak, ezta zuretzat ere... lanaldi luze ondoren saria artzen dunak ez dezala maxioka yardun lanaldi labur ondoren saria eskuratzen duanagatik. Bati saria ematen zaio, besteari eskaña egin, baiñan biei sari berdiña ematen zaie»

AMAIRUGAÑEN ATALA

BETANI'N, YERIKO'N; YERUSALEN'A

Lazar'en berpiztea (Yon XI, 1-46)

Yon deunak, Ebaingerian, Yesu'k egindako alatzetatik zazpi edesten ditu; auetatik ospetsuena Lazar'en berpiztea. Be'ri Onean gañantsi aundia dute, elkar estuki lotuta daudelalo, alatzen bidez Yesu'k bere mezua ta irakaspena egiztatzten baitzitun, onela Yainkoaren Semea Bera zala siñetsi arazteko. Baiñan Mari ta Marta aizpaen neba berpizteak, oraindik gañantsi aundiago du, Yerusalen ondoan Paska eguna urbil zalarik, lau egun ezkerro eortzita zegona, itz batez bakafik, alatza ikusi zutenen gizataldean adiskide eta etsaiak ere egonik, Yesu'k Lazar berpiztu zulako. Onela Yainko Aitak Bere Semearen aitor bikaiña eman zun.

Gaiñera alatz au, Yainkoaren Semea gorestekeo zan, Yesu'k esan zunez: «Ez da au eriotzarako gaitzaldi; Yainkoaren aintzarako baiño, ta aren bidez Yainkoaren Semea goretsia izan dedin». Marta'ri ere esan zionez: «Pizte ta bizia» Yesu da, ta egun ontan bezain bikain ez zun iñoiz egiztatu, ildakoa, itz batez be'riz bizitu zulako.

Alatz onek, gañantsi aundiko ondorena ekañi zun. Ordudaiño, parisaita'ek eta yuduek, Yesu'ren etsaiek, Aura nola gal-

duko asmatzen, ta Lazar berpiztu zula yakin zutenetik, Sanedrin'ekoek iltzeko erabakia artu.

Lazar'en berpizte au, ain ospetsua ta gañantsi aundikoa izan, eta Matai, Mark eta Luka deunek ez dakarte. Zergatik ote? Iru auek, kistar egin beñi ta kistar ez ziranei irakasteko idatzi zuten, Yon'ek, beñiz, kistar-yakitea geiago zekitenentzat. Augatik, Abar iganderarte Yerusalen'en yazotakoak ez dakarzkite.

Bai ere dirudi, Kepa'k onela irakastea erabaki zula; ta gainera, Yesu artean bizi zalarik, yuduek Lazar berpiztua iltzeko asmoz ba-zebiltzen, gero ere, oñen ta bere afeben aurka yardungo zuten; ta augatik, iru Ebaingelari oiek Lazar'en berpizteaz deus ez esatea agoki zan. Yon'ek idatzi zunean, beñiz, Yerusalen pofokatuta zegon, Sanedrin'ekoak indañik ez zuten, ta Lazar eta bere afebak Betani'n ez zeuden.

«Lazar zeritzan Betaniar bat, Mari ta Marta aizpaen etxaldekoa, gaxorik zegon. Mari, beñiz, Yauna gantzuññez igurtzi ta bere adatsez oiñak legortu zizkiona zan; ta aren neba Lazar gaxorik zegon. Or ba, aizpaok Yesu'ri gezna bidali zioten, esanaz: «Yauna, maite duzuna gaxorik dago»

Lazar nor zan Yon deunak zeatz adierazten du: baita aren afebak nortzuk ziran ere. Mari ta Malen bat bera ba'dira, gantzuññez igurtzitze au, Luka deunak edesten duna izango; ta ez ba'dira beñiz, Yon deunak diona, ta laster Betani'ko bazkarian yazo zana izango.

Lazar gaxorik zegoanean, Yesu Perai aldean zegon, ta Yerusalen'a bidean zioan; ta zegon toki artara Lazar'en afebek

gezna bidali, esanaz: «Yauna, maite duzuna gaxorik dago». Yesu'ren maitasuna ezagun baitzuten, aski uste izan gezna, ain maiteki, itz oiez bañakik bidaltzea. Eskier zeuden, Yesu'k, etoñita, sendatuko zula. Yaunak, ordea, auxe bakañik erantzun: «Ez da au eriotzarako gaitzaldi, Yainkoaren aintzarako baiño, ta aren bidez Yainkoaren Semea goretsia izan dedin» Geznari ta ikasleek, iltzeko gaitza ez zala ulertu zuten, noski; ez, ordea, Yesu ta Bere Aitaren aintzarako izango zala. Yaunaren asmo au gero ulertuko zuten.

«Yesu'k, beñiz, Marta ta aren aizpa Mari maite zitun» Ta Lazar gaxorik zegola entzundakoan, andik irtetzeke bi egunez gelditu zan». Geznaria Yesu'gana eldu orduko Lazar il zan; gezna entzunda an bi egunez gelditu, ta gero yoanda, geznari ta ikasleek lau egun ezkerro ilobian zegola yakin. Ta Yaunak anai-añeba aiek ainbeste maita, ta Lazar ilda zegola yakiñik, ala ere bi egunez zergatik gelditu? Lazar berpiztuz alatz bikaiñago egite añen? Ez dirudi. Yaunak, beti, Aitak erabakitakoak zegokien garaian egiten zitun; garai ez zanean, itxadon, Kana'n esan zun bezela: «Ez da oraindik nere garaia eldu»; augatik bi egunez gelditu.

«Gero bere ikasleei esan zien: Goazan Yudai'ra beñiz ere. Ikasleek diotsate: Rabbi, yuduek arestixean Zu añikatu nai, ta beñiro ara al zoaz?» Au Adelu-yaietan yazo zan, iru bat ilabete lenago; ta gaiñera atzi nai izan zuten. Ikasleak bildur ziran, noski, ta Yaunak bizkortzeko, erantzun zien: «Amabi ez al dira egunaren orduak? Egunez dabilana, ez da aurikatzen, lur

ontako argia dakusalako; gauez dabilana, ordea, argirik arentzat ez baitago, aurikatzen da». Adi erazi nai izan zien, gizonak ibiltzeko ta lanerako argia bear dun bezela, Gizasemeak ere bere mezua ta eginbeaía betetzeko bear ere dula. Len, yaiotzez itsua sendatu au'etixe esan zion: «Eguna daiño, bidali naunaren egitekoetan ari beaía naiz; a'atsa ba-dator, ta artan iñor ezin lanik egin du» (Yon IX, 4). Egun au zenbateraiño luze dan Aitak betidanik erabaki zun, ta Onen argi ta babespean, ezeren bildur ezin izan; laster, egun gutxi ba'ru, a'atsa eto'riko, ta ordun bere etsaiei esango: «Auxe da, ordea, zuen garaia ta ilunaldiaren indaía» (Lk. XXII, 53)

«O'ela mintzatu ondoan, bere ikasleei esan zien: Lazar, gure adiskidea, lo dago; baiñan esnatzera noakio» Ikasleek ez zuten ulertu Yesu'k adierazi nai ziena, ta Yudai'ra yoateko bildur baitziran, esan zioten: «Yauna, lo ba'dago, sendatuko da» Aren eriotzaz Yesu'k zion, ordea, ta lo-atsedenaz ziola aiek uste zuten. Beraz, Yesu'k ordun zabal zabal esan zien: «Lazar il da; ta an ez egonaz pozten naiz zuengatik, siñetsi dezazuten. Goazan, ba, arengana».

«Didima oi zeritzan Toma'k ikaskideei, esan zien: «Goazan gu ere Arekin iltzeko». Irakasleranganako maitasunak esan arazi zion ori; Yaunak bizkortu a'ren, kemenik ez, baiña maitasuna ba-zuten, ordun beintzat, Irakasleari ya'aitzeko.

«Ara elduta, Yesu'k Lazar aurkitu zun lau egun ezkerro ilobiratua. Yerusalendik Betani amabosten bat estadi (iru kilometro edo) alde zan, ta yudu ainitz ara eto'riak ziran Marta ta

Mari'rengana, nebarengatiko samiña aiei arintzeko» Betani'ko erixka ezaguna dugu, Yesu beste baten an egon zanetik. Egun ontan etxekoez gainera, yudu ainitz zeuden; yudu izenez Yondeunak Yaunaren etsaiak deitzen ditu; ta auetako zenbait orélakoak ziran, gero ageriko danez. Auek an egoteaz, Yesu'ren alatzari aitor bikaiña eman zioten.

Yaunak ez zun bat batean ta uste gabe etxean sartu nai, ta aizpa zaírenari gaztigatu zion, ba-zetoíela. Marta len ezagutu dugun (1) bezain maratz ta etxekoandre egikizunetan arduratsu agertzen da; ta «Yesu zetoíela entzunda bereala Arengana irten zan»; Mari, len bezela gentzatsuago ta minberago izanik «etxean eserita zegon».

«Marta'k, beraz, Yesu'ri esan zion: «Yauna, emen izan ba'ziña, ez zan nere neba ilko. Orain ere ba-dakit oíatiño, edozer Zuk eskatuta, Yainkoak ba-damaizukela».

«Yesu'k diotsa: «Piztuko da zure neba».

«Marta'k dasaio: «Ba-dakit berpiztaldian piztuko dala». Yesu'k agindu ziona ez zun Marta'k ulertu; samiña arintzeko edo esaten ziola uste, egun aietan ainbeste adiskideek bezela; Marta'ren siñestea ez zan bizia; ta Yesu'k indartu arazteko, esan: «Pizte ta bizitza Ni naiz. Siñestun zaidana, il izanda ere, biziko da; ta siñestun zaidala bizi dana, ez da betidaiño koan ilko. Au siñesten al duzu?

Ta Marta'k siñestun zala aitortuz, «Bai, Yauna, dasaio, siñetsita nago Kistoa, Yainkoaren Semea lur ontara etoía, Zu zerala».

(1) Lk. X, 38

«Au esanda, etxera itzuli zan, ta bere aizpa Mari'ri aopean deitu ta esan zion: «Irakaslea emen zeukanagu, ta Arengana yoateko». Entzunda berealaxe, Mari yaiki ta Arengana azkar yoan zan. Etxaldera Yesu ez zan oraindik eldua, ta Marta'k ya'ugi zun tokian oraindik zegon. Abazuzan Mari yaiki ta irten zala ikusitakoan, berari samiña arintzen etxean zeuden yuduak ya'ai zitzaizkion, ilobira negar egiteko zioalakoan».

«Bitartean Mari, Yesu zegon tokira eldu ta Bera ikusi zuneko, oiñetara erori zitzaion, esanaz: «Yauna, emen izan ba'ziña, ez zan nere neba ilko».

Marta'k ere itz auetxek esan zizkion, ta Yesu'k aren biotza adoretzeko, siñestea bizkortu zion. Mari'ri be'iz, ez zion deus ere esan, au minberako'ago izanik oiñazetsuago baitzegon. Augatik, «Yesu'k bera nega'ez; ta arekin eto'itako yuduak ere nega'ez ikustean, biotzetik adia egin ta atsekabe aundia artu zun». Yesu'k zergatik adia egin zun? Eriotzarengatik, edo eriotza lurgaiñera eka'i zun Satan'engatik, ala Bera galtzera laster yoango ziran ta an zeuden yuduengatik? Lazar il zalako atsekabe zan, ingurukoak itun ikusita Bera ere bai, ta yudu aien asmo gaiztoa somaturik auenganako samiña ba-zun ere; ta auek guziak biotz-barnean eukirik, adia egin.

Beriala adia ura menperatuz, ezan zien: «Non ya'i duzutu?».

«Yauna», diotsate, «zatoz ta ikusazu».

Yesu'k negar egin zun». Ipolit (1) deunak dio: «Lazar

(1) Iruga'eren eunkiko elitz-idazleak.

berpiztera dioanean begietan zergatik negaía? Yesu'k negar egiten du, samiñean kide izaten guri irakasteko; guk bezela biotz-ikara izan ta negar egiteko gai zala adierazteko; gure adiskideagatik negar egitea baiesteko». Ebaingeriek dakartenez, Yesu'k bitan negar egin zun: emen Betani'n, eta Yerusalen'en. Yaunak adierazi zun, adiskide ta abertzale (1) izatearen atsekabeak ezagutu ta biotza samindu ziotela. Or agertzen da Yesu'ren Biotzaren maitasuna, ta Yainkoaren Semeak, guganako maitasunagatik, oiñaze-gai dan gurea bezelako soiña artu zuala aragi egin zanean.

Yauna negaíez ikusita, yuduek zioten: «Oía zeinbeste maite zun! Aietako batzuk, ordea, esan zuten: «Itsu yaioari begiak argitu zizkion Onak, ezin al zegiken au ez iltzea ere?». Au zioten oiek, ez zuten uste aundirik, eta bear bada, etsaietakoak ziran. Esan liteke, oiek, Lazar'en eriotza Yesu'ren erutzat yotzen zutela edo, ta bear bada, malkoak egizkoak ez zirala uste zutela.

«Beraz, Yesu, biotzetik adia beíro egiñaz, ilobira dator. Izan ere, obi (2) bat zan ta aren gaiñean ari bat zetzan».

Mari isilik zegon, ta Marta'k, Yesu'ganako zun itzalez, ta anai-lotsa antzeko zerbaitek eraginda, diotsa: «Kiratsa dario: lau

(1) Lk. XIX, 41. Verbum Salutis S. Jean. 320° gn or.

(2) Laugarren eunkian asi ta eten gabe datoñen askitzak dio, Lazar'en ilobia Betani'n dagola. Yeronima deunak ikertu zuneko, ilobi gaiñean eliza bat zegon. Geroko gizataldietan eliza ori aunditu zuten. Gaur eliza aren ondakinak uriko sorkalde ertzean daude, ta ilobia, edo ilobitzat erakusten dana, 70 metro sarkalderago. Lurpean, arian egindako leizea da. Bertan sartzeko atea, ipafaldera dago, ta 1337° gn urtean egindako 24 mailak yetsita, zaba ean iru metro ta betik gora beste ainbeste ditun aretora iristen da. Ilobi au, kistak ez ezik, maomatafek ere agurgaritzat daukate. Gaur El-'Azariéh ko biztanle bat oñen yabe. (Verbum salutis S. Jean, XVIII oara.

egun ezkerro dago-ta». Itz auez len egindako siñeste aitofa ez zun ukatu; Marta ikaratuta zegon, bere onetik irtenda sentsu guzia samintasun eta ildako nebaren oroitze aren menpe zitun. Yesu'k adoretuz, ta biotz-asmoak goragotuz, dasaio: «Ez al dizut esan, siñesten ba'duzu, Yainkoaren aintza ikusiko duzula?». Ikusi arte gizonak ez dute siñesten; Yesu'k beti irakatsi zien, ikusteko siñetsi egin bear dala.

«Beraz, aña yaso zuten, ta Yesu'k begiak goruntz biurturik, esan zun: «Aita, esker dagizut aditu nauzulako. Ba-nekin, noski, beti aditzen nauzula; baiña baranoan dagozkidan auegatik esan dut. Zuk bidali nauzula siñetsi dezaten».

Lazar berpiztu baiño len, Aitari eskerak egin zizkion, entzun ziolako; ba-zekin, noski, beti entzuten ziola, baite bere otoia eske-otoi berezia ez ba'zan ere. Egun ortan an zeudenak entzutea nai zun, egitea zioan alatza gañantsi aundikoa baitzan, ta an zien yudu aiek ere Aitak bidalia zala siñetsi zezaten.

«Ta au esanda, oiu egin zun ozengi: «Lazar, irten ortik». Nain'go alargunaren semea, Yair'en alaba ta Lazar berpiztu zitunean, Yesu, bizitzaren nagusi ta yabe ageri da. Ildakoaren gogoari gorputzean beriz sartzeko, naimen-egikunez isilik edo itzez oiuka agintzea berdin zan; baiña an bere ondoren zeudenagatik oiu ozengi egiñaz agindu.

Yaunaren oiua entzun «ta bertantxe, il zana ilki zan, oin-eskuak lotuta ta aurpegia miesaz estalita. Yesu'k esan zien: «Askatu zazute ta yoaten utzazute»,

Alatzaren edeskuna ofela bukatzen da. Mari ta Marta

aizpaen poza ta zori ona ta gizataldearen alaitasunaz, ez du Yon deunak deus ere esaten, ezta Lazar'etzaz geiago ere.

«Añezkero, Mari'gana etoñitako yudu askok, Yesu'k egiña ikusita, Aren siñestera yo zuten. Aietako batzuk, ostera, parisaita'engana yoanda, Yesu'k egin zuna esan zieten». Oña, alatz ikusi zutenek, yazokun bikain artatik atara zuten ondorena: batzuk siñetsi zuten, bestetzuk ez; siñetsi nai zutenei ta biotz zintzoz gertu zeudenei Yainkoaren argiak argi egin zien; gaiztakeriz siñetsi nai ez zutenei goi-argi oñek itsu utzi zitun. Ain itsu ez ezik, Yesu salatzera.yoan baitziran. Auei gertatu zitzaien, alako aberats beti-yai aren alegian Abraham'ek esan zuna: «Mois'i, ta igarleei ez ba'dantzuiete, iletatik iñor piztu ba'liz ere, ez diote siñetsiko» (Lk. XVI, 31)

Yesu'ren eriotza Sanedrinek erabakita

(Yon XI, 47-54)

Yudu aiek Yesu salaturik, alatzari ospe geiago eman zioten, apaizpuru ta parisaita'fen artean ba'feiatu zutelako. Aien biotz zitala, ta Yesu'ren Biotz maitalea! Aiek Yauna, egin-alatzagatik, il bear zala erabakiko zuten; Yaunak, ostera, alatz ori aitzaki zala-ta, Sanedrinekoek Bera iltzea erabakiko zutela yakin a'fen, adiskide maite aiengatik Lazar berpiztu.

Yerusalen'go apaizpuru ta parisaita'ek, alatzaren beñi yakin bezain laster, «batza'fea bildu zuten, ta zerasaten: Zer ari gera? alatz asko gizon oñek egin ditu-ta? Onela uzten ba'dugu, guziek

siñetsiko diote, ta éromataíek etoí ta lur ta éria poíokatu-ko dizkigute».

Yaunaren etsaiek ezin eraman, Ari gero ta areago siñestea. Galilai'n Beíi Ona zabaltzen asi zanetik, Aren aurka yaíi; aldaíkatzen zebilen toki guzitan parisaitaíak an ziran beti salata-ri; Yesu'ren yaíaitzaileak ugaritzen zirala, ta gizataldeak alde zitula ikusi, ta zer egin erabaki bear.

Parisaitaíak eta sadukaitaíak elkaíen aurka ibili aíen, oraingoan batu ziran: sadukaitaíak urtizti-gai auziaz axola aundirik ez, baiñan eíi-zaintzako arazoetan maltzuíak ziran. Ta au asmatu zuten: eíiko gizataldeak Mesia'ren alde yaiki ezkerro, éromataíek oiek menperatu ondoren, artean zituen eskubide apuía kenduko zizkiela. Arteziki asmatu ere! Baiñan ori egia ez zala ba-zekiten, eíiaren (1) Mesi-zaletasuna ta asmoak Yesu'renak bezela ez ziralako; ta ba-zekiten ere Yaunak zeru-yaureía irasi ezkerro, aien aginpidearenak egin zula. «Yainkoaren aintza baiño giza-urékkoa maiteago zutenek», (2) Yesu'ri guziok siñetsi ta yaíaitzea ezin iñola ere eraman.

Apaizpuru «aietako batek, urte artan apaiz nagusi zan Kaipa'k esan zien: «Zuek ezer ez dakizute. Ez zerate oartu ere, eíi osoaren orde, gizon bat bakaíik iltzea obe dugula, eíi osoa galtzea baiño».

Kaip 'k eman zien onu anker artan, asmo au argi agertzen da: éromataíekin biguíikerik ez izateko, Yesu il bear zala.

(1) Yon VI, 15; Mt. VI, 10

(2) Yon XII, 43

Silo'raino bitartekoa. Augatik, geintsuek, Eprain ori, Yerusa-
«Ez zun, gero, berez ori esan: baiñan urte artako apaiz na-
gusia baitzan, efi osoaren alde Yesu il beaía zala igaíi zun».
Yainkoaren Atsa'k ori esan arazi zion. Oíela Balaan'ek (1) ere,
goi-argiak eraginda, berak nai ez afen, Yainkoaren efi berezia
onetsi zun; ta Paraon (2) ta Nabukonosor'ek (3) iragarle-ametsak
izan zituten. Yon deunak dionez, Kaipa'ren iragarkizuna baiña
zabalago izango zan, yazoko zana: gizon bat bakaíik iltzea obe
zala efi osoa galtzea baiño?; «ez efiaren alde bakaíik, baita Ya-
inkoaren seme baíeiatuak bildu zitzan ere» Yesu ilko zan.

«Beraz, Ua iltzeko egun artatik erabakita zeuden»; ta
ordudaniko, Yesu nola atzitu asmatzen asi ziran.

Yesu Eprain'en ezkutatu ta apaizpuruak Aren bila
(Yon XI, 54-57)

Sanedrineko erabakia, an zegon norbaitek, bear bada Ni-
kodemo'k, Yesu'ri gaztigatu zion, ta «au zala bide, Yesu ez
zan afezkorotik yuduen artean agirian ibiltzen; Eprain deritzan
irira andik baztertu zan, ordea, ta, antxe, baso ondoko bazter
artan, bere ikasleekin zegon».

Eusebi eliz-idazlearen garaitik asita oraindaiño, yardun dute
Eprain iria ta ondoko basoa non dagon egiztatzeko, baiñan ez
dute ziur erabaki. Iri ta auzorik gabeko tokia, palaistindaíek
baso deitzen zuten. Onela, Yudai'ko baso yatoía, Itxaso ilaren
sarkalde ertzeko Engaddi'tik Eprain ipaíaldean goraxeago dagon

(1) Zenb. XXIV, 5
(2) Gen. XXI, 2
(3) Dan IV, 2

lendik ipar-sarkaldera dagon Betel erkian ipintzen dute, antzi-
ñako Ofrah edo Ephron ondakiñ gainean iragita dagon oraingo
Thayebéh arabeaŕen iri ondoan. Beste batzuk Perai aldean,
baiñan an zanik ez dirudi.

«Yuduen Paska, beŕiz, aurki zala-ta, bazteŕalde artako lagun
asko Paska auŕean Yerusalen'a, beren garbiketarako igo ziran,
ta Yesu'ren bila zebiltzan, elkaŕi yauretxean zerasaiotelarik:
«Zer deritzazute? yaitara ez duk etoŕiko-ta». Apaizpuru ta
parisaitaŕek, beŕiz, aldaŕi egin izan zuten, Yesu non zegon
norbaitek ba'leki, agertzeko, Bera atzi zezaten».

Sanedrinekoek nai izan ba'lute, Yesu ikasleekin non zegon
topatzea ez zuten zaila. Aldaŕi egite areaz, ba-dirudi Yesu'ren
aldekoak bildurtu ta Yauna ezkutatu araztea nai zutela. Paska
egunetan Yerusalen'en agertu, ta an irakatsi, ta, bear bada,
alatzak egitea, ez zitzaien egoki etoŕiko. Yai egun aiek gen-
tzatsu, iskanbilarik gabe, Yesu ezkutuan eukirik, igaro nai. Baiña
Yainkoak bestera erabakita euki: Yesu Yerusalen'en ospetsuki
sartuko, ta eŕiak Israel'go eŕegetzat artuko zun. Atzita guru-
tzean ilko zuten; ordudanik Yesu'renak egin zulakoan egongo
ziran, baiña uraxe izango Yauna'ren garaikundea: «Nik, luŕetik
gora ezkerro, dana Neronengana ekaŕiko dut» (Yon XII, 32).

Yerusalen'a azkenengo aldiz. Aurki

Yesu il ta berpiztuko dala

Eprain,go irian ez zan luzaro egon; Paska yaiak urbil
zirala-ta, andik irten zan.

«Yerusalen'a igortzen bide zegitela, au'ena Yesu zioan, aiek zurtuta beldu'ez zeraizkiola. Ta amabiak be'iz Beregana arturik, gertatzeko zegozkionak esaten asi zitzaien. «Begira; Yerusalen'a igotzen goaz, ta Gizasemea apaizpuru ta idazlariei emana, ta eriotzarako gaiztetsia, ta atzerita'ren eskuetan ya'ia izango da. Ta ixekatu, ta lixtukatu, ta zigorkatu ta ilko dute. Ta iru egun' ondoren berpiztuko da». (Mk. X, 32-34)

Kepa'ren aitor ondoren, ta antzalda yasota beriala, gai au'etaz Yesu mintzatu zan. Luka deunak (XVII, 25) daka'renez, beste bein ere onetaz itz egin zien, ta, bear-bada, baita geiagotan ere, Ebaingeriak ez esan a'ren. Oraingo ontan laster yazoko ziran oiek au'ez gaztigatzea egoki egokia zan, ikasleak argitu ta adoretzeko.

Gudaketara kementsu dioan buruzagi antzo, Yesu' au'ena zioan; ikasleak zurtuta beldu'ez. Ikasleakin, Yaunari ya'aitzen zi'on taldetxoa zioan, guziak itun, zer gertatuko ote zan beldu'ez.

Geldiune baten edo, Yaunak amabiok baka'rean baturik, Yerusalen'en yazoko zana esan: apaizpuru ta idazlariak atzerita'ren eskuetan ya'ia ta gurutzatuta ilko zutela (1). Ordudai'no ez zan ain argi bere nekaldiaz mintzatu, ezta ixekatu, ta lixtukatu ta zigorkatuko zutenik ere esan.

Iga'fi ere zien, ilda iru egun ondoren berpiztuko zala. Luka deunak dio: (2) «Aiek, be'iz. ez zuten ezer ere ulertu; ta itzok aientzat estalirik zeuden; ta ez zioten esana igartzen». (Lk. XVIII, 34) Bi aldiz ori bera esan zien; oraingoan be'iz

(1) Mt. XX, 19

(2) Lk. XVIII, 34

argiago, ta ikasleek ez ulertu; izan ere aiek Mexia'tzaz zeukaten ta Kepa'k aitor egin zunetik baita Yainkostat ere, ta aien buruan ezin sartu Mexia ta Yainko izanik orelako nekaldi ta eriotzarik eraman bear zunik, Mexia'ren yaureria lu'ekoa zala uste baitzuten.

Zebedai'ren semeak (Mk. X, 35-41; Mt. XX, 20-24)

Bidean zioaztela, ilda gero berpiztuko zala yakiteak eraginda edo, «bururatu zitzaien zein ote liteken aietako aundiena» (Lk. IX, 46) Mexia'k izango zun aintza gogoratzen zuten, eramango zun azaga ez; ta ikasleek, taldetxo aukeratuena izanik, aintza aren kide izan nai, ta al izan ezkerro lenengo mailan egonik.

Egun artan ikasle guziek ori irikatzen; gaur bereziki Zebedai'ren semeak, auek beintzat ori Yesu'ri eskatzen ausartu ziran, edo, Matai deunak dionez, oien amak, (1) semeek esanda noski. Oroitu ziran, bear bada, Yesu'k agindu ziela: «Gizasemea bere yauraldian eseriko danean, zuek ere amabi aulkitan eseriko zerate Israel'go amabi leiñuen ebazle» (Mt. XIX, 28), ta esan zioten: «Irakasle, guk eskatuta edozer, Zuk egitea nai dugu. Yesu'k esan zien: Ta zer nai duzute Nik zuei egitea? Esan zioten: Iguzu, zure aintzarakoan, bata zure eskuialdean, bestea zure ezkerrekoan esertzea».

(1) Yakoba ta Yon'en ama Salome zan; ta au Andre Mari'ren aizpa ba'zan, ez zan aritzeko Yesu'ri eskaera ori egitea, Yaunaren legusuentzat eskatzen baitzion. Gaiñera Lagrange A'k dionez: Bi anaiak Yesu'ren aide ba'ziran, sorkaldeko legeak aide artekoei ematen zien eskubideak zirala-ta, bear-bada, aiek ere ba-zutela uste zuten: nagusitzan, iristen dunakin batera, aideak ere kide.

«Baiñan Yesu'k esan zien: Ez dakizute zer daskazutenik. Nik edaten dudan ontzia edan al dezakezute? ta Nik ukuzten naizan ukuzpenez ukuzi al zaitezket?» «Aiek esan zioten: Bai». Aundi-naiak ez eze Yesu'ganako maitasunak au esan arazi zien.

«Ta Yesu'k dasaie: «Nik edaten dudan ontzia zuek edango duzute; ta Ni ukuzten naizan ukuzpenez ukuziak izango zerate; baiña nere eskui-ezker aldean esertzeko ematea, nere Aitak gerturik dagon aientzat baiño ez dagokit» (Mk. X)

Aiek Yaunaren ontzia edango zuten; au da, Paul deunak dionez: «nekekide ba'gatozkio, ordea, aintzakide ere etortzeko» (Eřom. VIII, 17) Ta oręla Yakob 44'gn urtean Yerusalen'en il zuten; ta Yon'ek, martiri izan ez ba-zan ere, Yesu'gatik neke gogořak eraman zitun.

Baiñan eskatzen zutenik ezin eman: betiko sariak (1) Gizasemeak banatu ařen, Aitak zun naiaren aruaz egingo; nai ori betikoa izan, ba, ta ezin aldatu.

«Au adituta, amařak asi ziran Yakob'en eta Yon'en aurka aseřetzen» Yaunak ikasleen arteko aseřealdia baretu bear izan zun, ikasbide bat eman ez. Antzalda ondoren ere aundinai-burutapen aiek kentzeko ere eman zien, aurtxoaren erredutzat ipiņirik (Mt. IX, 35); orain bere burua erredutzat yařiko. Beraz, Yesu'k deitu ta esan zien:

«Ba-dakizute eřen buruzagiak menpekoen yabe agertzen

(1) Lk. XXII, 29

dirala, ta aundikiak eñan aginbidea erabiltzen dutela. Zuen artean, beñiz, ez ofela; ostera ere, zuen artean aundiena izan nai lukena, otsein bekizue; ta zuen artean lena izan nai lukena, guzien yopu bedi. Ez da, ba, Gizasemea otsein-eske etoñi; otsein izatera, ta bere bizia ainitzen yarei-saritsat ematera baiño» (Mk. X, 42-45)

Gizasemearen mezua ori zan: otsein izatea; ofetarako etoñi zan lurgaiñera. Ortik ikasleek adi zezaketen aien buruan zebilen Mexia-eñia, ez zala Yesu'k irakasten zietenena. Agertzen ere da, zeru-yaureñiak, ordun lurgaiñean zeuden yaureñiekin antzik ez zula, aurka zeudela. Lu'eko bakaldunek iñoiz menpekoei ongi-naia agertzen zieten, ta augatik ongile deitzen zituten. Baiñan eñegea otseiñaren mailan yañi, ta menpekoen moñoi egitea, ez zitzaion iñori burua etoñi, Yainkoari baizik.

Orain emandako ikaskide au, gero azken aparian beñiro. Biotzean sar arazi nai zien, Bere ikasle zintzoak izateko Bera eredutzat artu beañ zala: au da Kisto'ren antzbidea.

Yaunak esandako azkenengo itzak oargari dira bereziki: «Ez da, ba, Gizasemea otsein-eske etoñi; otsein izatera, ta bere bizia ainitzen yarei-saritzat ematera baiño» Itz auetan dago Yareikundearen (redenzioaren) siñeskaiaren mamia. Yesu'k bere bizitza ez du aienganako maitasuna adierazteko bakañik emango: «maitakuntza aundiagorik iñork ez du, bizia adiskideengatik emateraiñokoa baiño» (Yon XV. 13) Gero ikasleek Irakasleagatik emango zuten. Yesu'k bere bizitza oldez emanaz, buzta-ripean zeudenak aske egingo zitun; oiek ezin ordain zezaketena,

Berak ordainduko; Bere buru-eskeintza, yarei-saria izango. Gizasemeak, ogenpetik ez zitun geienak atarako, guzi guziak baiño. Neke ta eriotzaren bidez yaregin izatea iritsi zezaketela israel-da'ek ba-zekiten (Makab. 2.ª, VII, 37; 4.ª, XVII, 22) Kaipa'k uste gabe igariz, bear bada, au nolabait gogoan zun.

Yesu Yeriko'n. Itsua sendatu.

(Mk. X, 46-52)

Yordan ondoko ibai kiskalia igarota, Yeriko'ra eldu ziran. Ba-dirudi bi (1) Yeriko zirala: bat Yosue'k artu ondoren, po'okatu ta gero Bethel'ko Hiel'ek (2) eraiki zuna; bestea, o'fen urbil, Erode'k eta Arkela'k eskuzabalki apaindu zutena. Toki zoragaria zala zion onetzaz Yosepu edeslariak: arnari ta igaliak e'ruz, ura ugari ta giro ede'ra, neguan batez ere, ziralako.

«Yesu ikasleekin ta lagun askorekin» zioan. Iri batetik bestera igarotzean edo, «Bartimai eskale itsua, (3) Timai'ren semea, bide ondoan eserita zegon».

«Ta Yesu Nazareta'ra an zala adituta, ots egin eta esaten asi zan: «Yesu, Dabid'en Seme ori, e'ruki zakizkit». Ta askok atar'atzen zuten isil egoteko. Ark, ordea, areago oiuka, zion: «David'en Seme ori, e'ruki zakizkit». «Yesu'k, gelditurik, esan

(1) Fouard II, 173'gn or.

(2) Bakal. 3.ª, XVI, 34

(3) Alatz edeskun onek eztabaida ba-du. Matai deunak (XX, 30) bi itsu zirala dio; Mark eta Luka deunek itsu bat, ta Mark deunak bere izena dakar: Bartimai Gaiñera Matai eta Mark deunek diote, irtetean yazo zala; Luka deunak, be'riz urbiltzen zanean. Ebaingeriak batera ekartzeko, diote batzuek, bi alatz yazo zirala, Yeriko batetik irtetean bat. bestearen urbil biga'fena; bestetzuek diote, alatz bat baiño ez zala izan, ta bi itsu izan a'fen, Bartimai ezaguna zalako onen izena Mark deunak yafi zula, ta bestea ez zutela o'fegatik aipatu.

zun: «Dei egiozute». Itsua deitzen dute, diotsatela: «Biotz on; yaiki adi; dei egin dik» Soingaiñekoa yaurtita, beraz, zutitu ta Yesu'reagana yoan zan. Ta Yesu'k arengana itzulirik, esan zion: «Zer nai duzu Nik zuri egitea?». Ta itsuak esan zion: «Érabbuni, ikuseraztea». Ordun Yesu'k diotsa: «Zoaz; zure siñesteak sendatu zaitu». Ta bertatik ikusten asi zan, ta bidean zeraizkion».

Egin zion onagatik, Luka deunak dionez: «Aren ondoan zioan, Yainkoa goratuz». Éri osoak berebat, yazoa ikusirik, Yainkoa ederésten zun» (Lk. XVIII, 43).

Len, sarítan, alatz egindakoari, Yesu'k agintzen zion ez iñori esateko; oraingoan ez; ba-dirudi, yafaitzen zion talddak goratuz Yerusalen'en sartu nai zula.

Zakai (1) (Lk. XIX, 1-10)

Yesu'k igarotzen zan toki guzitan ikusmiña sortzen zun; au bide zala-ta, egun artan, ardi galdu bat bere artaldean sartuko zun.

«Yeriko'n sartuta, igarokiz ziyoan. Ta ara, Zakai zeritan ta zergariburu zan gizon aberats bat Yesu nor zan ikusmiñez zebilán; gizataldearen, ordea, ez zezaken, ñañoa zalako. Atxintxika, beraz, auéa artuz, astigar batera igo zan, Bera ikusteko; andik igaro beara zan-ta».

Zergariburu bat, garantsi aundiko bizibidea zuna, txikia zalako, zugatz batera igotzea, andik igarle ospetsu bat obeto

(1) Zakai yudaía ote zan? Izena beintzat bai; garbi esan nai du. Kipiren deunak ta beste asaba askok yudaía ez zala diote; gaur geientsuek, baietz.

ikusteko, sorkaldetaŕen artean ez zan paregaŕi, gure artean litzaken bezela.

«Yesu'k ara orduko, begira ta ikusi zun, ta esan zion: «Zakai, yetsi azkar; zuenean gaur egon bear dut-eta». Yaunak «bear dut» esaten zuanean, geienetan, Aitak bereziki erabaki zun zerbait egitea adierazten zun. Yainkoaren izkutuak! Ogenlari au aukeratu zun bere etxean Yesu artzeko, ta Onengandik gaizkakuntza iristeko.

«Azkar yetsi zan, ba, ta pozik artu zun etxera. Ta guziak, ori ikusirik, maxiotan asi ziran, esanaz: Gizatxar baten etxean Ori kokatu». Gizatalde arek ez zun ulertu oraindik, Yaunak ainbeste aldiz esan aŕen, lurgaiñera ekaŕi zun mezua. Ardi galduaren alegi artan ederki erantzun zien, gizatxaŕekin artu-emanak eta maikide zitula, maxiotan esan zutenei. Baita agertu ere Artzai Onak ardi galdua topatzen dunean izaten dun poza. Baiña parisaitaŕek ez ulertu nai; otoi aldian zutik, bere burua aŕoki ontzat zun alako parisaitar arek bezela, zergariburu au, ogenlari zala-ta, nardatzen zuten.

«Zakai'k, beriz, Yaunari aurkeztuta esan zion: «Emen naukazu, Yauna; ditudanen erdia landeŕei damaiet, eta iñori zerbait bidegabez kendu ba'diot, lau alakoa biurtzen dio».

Ontzeko asmo bikaiña ageri zun; bidegabez zerbait kendu ba'zun ere, egin-kalte ordaintzeko esku zabalez, lau alako, biurtuz, eta landeŕei ukar ugari egiñaz. Irabazkietan zuzena, ta ogasunak erakiltzen, Yainkoak agintzen denez, zintzoa izanaz,

on-bidean sartzea iritsi zun. (1) Yesu'k augatik esan zion: «Osakuntza gaur etxe ontan egin da; au ere Abraham'en seme da-ta. Galdua bilatu ta gaizktzera, Gizazemea etoñi da, ba».

«Homiliae Clementinae» izeneko idaztiak dionez, Zakai Kepa'ren lagun izan omen zan Beñi Ona aldarikatzen, ta Kaisarai edo Zesarea'ko gotzai. Au, dirudinez, ipui besterik ez da, baiña agertzen du Zakai'ren izena, lenbiziko kistañen artean, Yesu'k ari egindako eskeñagatik, ospetsua zala.

Amar minak (Mt. XXV, 14-30; Lk. XIX, 11-28)

«Yerusalen'dik urbilean baitzan, ta Yainkoaren yauraldia aurki agertzekoa zalakoan entzuleak baitzeuden, itzaldian ekinda, alegi au esan zien» (Lk.) Yeriko'n, Zakai'renean zegolarik, zergariburuak emandako bazkarin baten edo, Yesu'k, entzuleei, alegi bat esan zien, Yainkoaren yaureñitzat zituen amets zoroak aienatu, ta bere mezua obeto ezaguarazteko.

Izan ere, Yesu Yerusalen'a zioala ikusten zuten; Paska yaiak, beñiz, urbil; yuduek Ari zioten goñotoa biziago zala somatzen zuten, ta aiek Sanedrineko batzañean artu-erabakia, bear bada, baita yakin ere. Augatik, Yauna ta yuduen arteko istiluak zart egin zula eskier zeuden; ta Yesu'ri yañaitzen zion taldeak ezin eramán istilu aien bukaera Yaunaren eriotza izatea. Talde on arek Yainkoaren yauraldia laster agertuko zala uste, baiño yaureñi ua nolakoa izango zan, ez zuten ikasi,

(1) Gaizki eskuratuak ordaintzen noiztik asi zan? Ordurako oñtura ori ote zun? Kipi'ren deunak baietz dio; baiña ez dirudi, orduraino ogenlari zala, ta Yesu'k arengana etoñirik gaizkatu zula ageri baiña.

Yaunak ainbeste aldiz irakatsi aŕen; ezta ikasleek beaiek ere.

Beraz, Yaunak beŕiro irakatsi zien, alegi bidez; irakaskintza au, besteetakoa baiño zabalago ta sakonago izan zan, yaureŕi-koei ta etsaiei yazoko zitzaienaz mintzazu baitzan:

Ona emen alegi ori, Luka deunak (1) (XIX, 11-27) dakaŕenez:

«Aundiki bat urutiko lufaldera yoan zan, ango yaureŕia beretu ondoren itzultzeko asmotan. Ta bere amar moŕoi deiturik, amar mina banatu zizkien, zesaiela: Ekin irabazketan natoŕen artean. Bere eŕitaŕek goŕoto zuten, ta aren ondotik geznariak bidali zituten, esanaz: Ez dugu nai gizon ori jauntzat. Bera, beŕiz, eŕi ura beretu ondoren itzulita, dirua eman izan zien moŕoiak deitu zitun, zenbat nork irabazi zun yakiteko. Lenbizikoa aurkeztu zitzaion, esanaz: Zure minak amar mina sortu ditu. Yaunak esan zion: Ots, moŕoi on ori; gutxitxoan zintzo izan zerala-ta, amar iriren buru izango zera. Bigaŕena ere eldu zan, esanaz: Yauna, zure miñak bost mina sortu ditu. Ori ere esan zion: Zu ere bost iriren buru zaitezke. Beste bat etoŕi zan esanaz: Yauna, or duzu zure mina; zapitan bilduta euki dut; zure beldur bainintzan, latza zeralako; ipiñi ez duzu-

(1) Matai deunak Ebaingerian, ba-dakar «Talantaren» alegia Alegi au, ta amar minarena bat bera ote dira? Ontaz eritziak, antziñatik, bitara daude. Kisostoma deunak bi alegi dirala dio; Jeronima eta Anbortzi deunek, beŕiz, bat dala; ta gaur geientzuek au diote. Ta bat bera ba'da, elkaŕen artean nola alde ori? Maldonado'k dio: «Matai deunak ipintzen ez dun leku ta garaian Luka deunak alegi au yartzea, ez dala aŕitzeko, Ebaingelariak, azaleko ezarki auei baiño mamari gaŕantsi geiago ematen ziotelako. Gaiñeko eraskin auek azaltzeko, Luka'ri yaŕai; itzak adierazteko, Matai'ri, biefan guna bat bera baita. Yerusalen'en sartu aŕetik Yesu'k alegi au esan zula ba-dirudi; Luka deunak ofela baitio, ta Matai deunak ez' du ezetzik esaten. Gaiñerakoan, elkaŕen artean aurka dauden aietan, Ebaingelarien asmoa ez zan izan Yesu'ren itzak, guziak zeatz esatea, bai, ordea, guna, ta au bietan bat bera da»

na artu, ta erein ez duzuna itaitzen duzula. Yaunak dasaio: Erofen aotikan ebazten aut, mofoi oker ori. Latza naukala, ta ipiñi ez dikadana artzeko, ta erein ez dikadana itaitzeko gizona naukala ba-ekikan. Zergatik, ba, ez duk nere dirua irabazitan yañi, ta nik etortzean bilduko nitek irabazkiekin? Ta angoei esan zien: Mina ken iyozute, ta amar mina ditunari emai-ozute. Ta esan zioten: Yauna, amar mina ba-ditu. Ba-dasaizuet: dunari emango zaio; ez dunari, ordea, duna ere kenduko zaio. Yauntzat nai izan ez nauten nere etsaiak, beriz, ekañi ta nere aurrean il itzazute».

Lenbiziko itzak entzun zitutenean, Arbela'ren izena beriala gogora etoñiko zitzaien, noski. Bere aita Erode aundia ilda berealaxe Eroma'ra yoan zan Kaiser'agandik eñege izena ta nagusitza iristeko; baita aren ondoren ere 50 yudar, eñomatañen agindupean egon nai zutela adierazteko. August'ak eñege izena ez zion eman, laurdenburuarena baiño. Alde aietan zenbait eñitako nagusiek, eñege izena iristeko, Kaiser'engana yoan bear, nolabait aren menpeko ziralako. Arkela'ren izen goñotagañia bururatu zitzaien, noski, entzuleei; baiña Yesu'ren asmoa, ez zan ua zear-esan ta gogorazitzea; bai, ordea, ordun yazotzen zan antzera, zerbaiten beintzat, alegiko aundiko ua agertzea.

Alegia uler-eñeza da: aundiki edo eñege ura Yesu da. «Yainkoaren Itza aragi egin zalako, yopu-tankeraz agertu, baiña yatoñiz goren-gorenekoa zan eta da, Aitak sortu zulako. Oñela, gizon eginda, gizadia gaizkatu ondoren, sortzetik zegokion aintzara itzuli zan, ta, ba-dirudi, urutiko luñaldera yoan zala.

Ta urutikora, noski, lu'etik zeruraiño dagon aldea baitago, ta ara, yaure'ia eskuratzera igo zan. Baiñan, irazandako guzien gain, Aita bezin nagusi dana, nola igo diteke yaure'ia eskuratzera? Ori da gizon egindako Yainkoaren Semeari, Aitak damaion aintza, zerura igo ta bere eskuiadean eseritzekoa» (Alex. Kuiril deunak)

Irakaskintza bi ditu alegi onek: aundikiaren mo'oiena, ta aren etsaiena. Mo'oiak nortzuk dira, ta oiei emandako mina edo talantak? Kuiril deunak dionez: «on-bidean, ta ona egiteko gogoz daudenak: Yaunaren ikasleak ta auen ondorengoak. Auei Yaunak bere eska'ak eman zizkien, gizargi ta Be'ri Ona'ren alda'rikatzaile egiñaz. Ta aiek e'iei irakatsiz, artutako talantaz beste bat irabazi, ta zeruko saria iritsi». Baiña kistar guziak ere aundikiaren mo'oi dira, guziei mina ematen baitzaie, Kisos-toma deunak dionez, emen, talanta izenez, bakoitzari emandako emaitzak adierazten baitira; eskutarte, al, ondasun ta onelakoak. Inork ez dezala esan: talanta bat baiño ez dut, eta ezin dezaket ezer egin. Talanta o'eeaz irabazi dezakezu»,

Yesu luzaroko yoan zan. Gogoan bear dugu au, ludiaren azkenaz ta Yaunaren azken-etorkundeaz mintzatzen geraneko. On ta zintzoek nai lukete etorkunde au aurki izatea, baiña Yesu'k Berak esan zun, luzaro egon bear zutela itxadoten. Epe luze ori, gizadiarentzat, ludiaren bukaeraiño'koa da; ta bakoitzarentzar, be'riz, norbera il arteraiño'koa. Beraz, Yainkoaren yauraldia aurki agertuko zala uste zuten aiek, oker zeuden.

Eto'fi bitartean, artu-talantaz, mo'oi batzuek irabazten

alegindu ziran, bestetzuek ez. Éregea itzultakoan, zintzoek saria artu zuten, Luka deunak agertzen denez, irabazketan ipiñitako leiaren neurira, 10 eta 5 iriren buru egin, ta Matai deunak dionez, beñiz, sari berdiña izan zuten: «zure nagusiaren pozetara sar zaitez». Augustin deunak dio: Txikia danean poza, gugan sartzen da, baiña poz ori gure gogoaren gainezkoa ba'da, gu pozetara sartzen gera». Ta sarira ta pozetara sartzeak, ez du gogo sorgor utziko; bai, ordea, bestera, bizkoñago izango da, emen lurgaiñeko eragozpenik ez du, ba, izango gogo-barneko bizitza zabaltzeko, ordun gogo Yainko-bizitzan kide izango baita.

Moñoi alpeñei, beñiz, éregek, emandako mina edo talanta ere kenduko die, ta zintzoetako leiatsuenari emango. Au ikusita entzuleak añitu ziran. Éregek erantzun zien: «Ba-dasaizuet: dunari emango zaio; ez dunari, ordea, duna ere kenduko zaio». Gizartean gertatzen da dirua nagiki erabiltzen dunari kendu, ta leiatsuari ematen zaiola. Gogo-irabazketan orobat eta areago yazotzen da. Yainkoaren moñoitza leiatsu diranak, eta Arentzat irabazi dezazkiketen guziak eskuratzeko gogoz ekiten diotenak, lenbizi artutako ua nola ugaritzen ta aberasten dioan ikusten dute; alpeñak, beñiz, geroago ta landeñago gelditzen.

Alex. Kuiril deunak dio: «Talanta bat artu ta ugaritu ez zunari zori txarñ etoñi zitzaion; oñen burutik ikasi dezagun». Ta moñoi nagari ori egin ba-zion, gaizki erabiliz galdu zunari zer egingo ote dio?

Alegi ontan beste irakaskintza ba-dala esan dugu: aundi-

kiaren etsaiena. Arkela'ren ondoren, oni e'gegetza iristen eragoz-
teko, yuda'ak E'roma'ra yoan ziran bezela, alegian ere, aundi-
kia go'oto zuten e'ita'ek, «aren ondotik geznariak bidali zitu-
ten esanaz: Ez dugu nai gizon ori yauntzat» U'uti zan bitar-
tean aundikiak aien go'otoa*eramaten zun, baiñan eto'itakoan
zigortuko zitun, Yesu'k esan zuanez: «Yauntzat nai izan ez
nauten nere etsaiak, be'iz, eka'ri ta nere au'ean il itzazute».

Aundikiaren etsai auek nortzuk dira? Yesu'ren aurka zebil-
tzen yudu aiek, ta baita Bera go'otatu ta Aren aurka dabilen
edonor ere. Yerusalen'go uria e'romata'ek po'okatu zutenean,
eunka mila israeldar yauretxean il zituten; e'ru-neke ori, ludi-
amaian Kisto'k, dato'enean, Bere etsaiei emango dien zigorka-
daren irudi da.

Entzuleek, alegitik bakoitzari zegokiona ulertu ote zuten?
Yainkoaren yauraldia aurki agertuko zala uste zutenak, ez ze-
zatela olakorik buruan euki; ikasle ta ya'aitzeileek leiatu zite-
zela Be'ri Ona'ren alde lanean, Yauna bere aintzaz agertzen
dan egunean saria emango baitie; ta etsaiek yakin zezatela ilko
zitula, ta yaure'ian ez zirala sartuko.

Betani'ko bazkaria (1) (Yon XII, 1-11;

Mk. XIV, 3-9; Mt. XXVI, 6-13)

Yeriko'tik «au'era asi zan be'iro, Yerusalen'a igotzen»
(Lk. XIX, 28), yaietara zioan taldeakin, baiña «Paska-au'eko

(1) Yazokun au. Matai eta Mark deunak Yerusalen'a sartzea edestu on-
doren dakarte; Yon deunak, be'iz, Yerusalen'a sarteia baiño len edesten du.
Bi Ebaingelariak ofela ipiñi zuten, noski bazkari ontan Yuda Iskariot'ek
agertu zun gaiztakeria ta onen ondorena elka'ien ondoan edesteko.

seigarāen egunean Betani'ra Yesu yoan zan. Il ta Yesu'k piztu-
tako Lazar an bizi zan, ta bazkari bat Yesu'ri eskeiñi zioten»;
be'iro esker ona agertzeko noski, etsaiengandik iñoiz baiño eraso
ta neke gogo'ago eraman bearko zitula ba-zekitelako.

Oturuntza Simon legenardunaten etxean zan. Mark deunak
baka'rik dakar onen izena: gaiñerakoan ez da ezagun. Yeronima
deunak dio, Simon ori, Yaunak sendatua ta Lazar'en, Mar-
ta'ren eta Mari'ren aita ote zan edo. Lazar an bazkaldar, ta
«Marta ari zan mirabe».

«Mari'k, be'riz, libra bat» (1) akarurin uts ta bikaiña
ontzian ekarki; ta ontzia autsirik, Yesu'ri buru gaiñean uriña
ixuri zion», (2) ta «oiñak igurtzi ta bere adatsez legortu ziz-
kion; ta urin usaiñez etxea bete zan». (3)

Bazkaria eskeintzen zitzaionari onelakoak egitea oitura zan;
baiñan ordudaiño ez zion iñork ere Yesu'ri Mari'k bezin go-
ratza'fe bikaiñik egin; eskuzabal ta biotz aundi agertu zan,
Yaunari zion begirapena ta maitasuna adieraziz.

«Beraz, Aren ikasleetako batek, iruzur egingo zion Yuda
Iskariot'ek, esan zun: Zergatik urin au ez da irureun denaritan
saldu, lande'ei saria emateko?». Matai deunak, ikasleak ori
ikusita ase'fetu zirala; Mark deunak, be'riz, batzu maxiotan asi
zirala, diote. Bear bada, ikasleetako batzuek, ontan, Yuda Iska-
riot'en aburuan zuten. Irureun denari (yaurko irureun peseta
edo) dirutza zan garai artako, ta lander taldeari saria emateko lain.

(1) Yon XII, 3

(2) Mk XIV, 3

(3) Yon XII, 3

axiotzaile aiei entzun aŕen, Mari isilik zegon; Yesu alde atera zitzaion, esanaz: «Utzazute; zergatik nekagarŕi zatzazkiote? Niri ofek egiña, ondo egiña da. Landeŕak, ba, beti dituzute zuekin, ta nai duzutenean. on egin al diezute. Ni, ordea, ez nauzute beti. Al zuna egin du onek; auŕetik nere soiña ilobirako gantzutu du. Ziñez dasaizuet: luŕalde guzietako bakoitzean Beŕi On au aldaŕikatuko danean, onek egin duna ere aipatuko da beraren oroitzat» (Mk. XIV, 5-9)

Yaunaren itzok entzuleen biotzetan ze ikutu egin otezuten? Yuda bere gaiztoan gogoŕago gelditu, laster ikusiko dugunez; ikasleek, Yesu laster ilko zala-ta, samin ta atsekabez; Mari, beŕiz, Yesu, orain ere, bere alde atera zalako pozez; egikun onaren oroitza beti lur guzian baŕeiatuko zala-ta, aŕiturik; ta Yaunaren eriotza urbil zalako, oiñazez.

Yesu an zegola yudu ainitzek yakinda, ara yo zuten, Yesu'rengandik ez ezen, Berak ilartetik piztutako Lazar ikusteko ere. Apaizpuruek, beŕiz, Lazar ere iltzea asmatu zuten, ua zala bide, yudu ainitzek ara yo ta Yesu'ren siñestea artzen zutelako (Yon XII, 9-11) Ez ordea eŕaza, naii zan aŕen, Lazar iltzea, ainbesteko taldea aren ta Yesu'ren alde egonda. Baiñan aurki apaizpuruek uste ez zuten bidetik, ta zalapartarik eŕian sor ez zedin yaiegunean ez nai izan aŕen, (1) ordun, Yesu aien eskuetan Yuda'k ipiñiko.

(1) Mt. XXVI, 5

Yaunari, Mari'ren egite onak biotza poztu aiña, Yuda'ren gaiztakeriak goibeldu. Onak Betani'ko bazkarian esandako itzaz Yon deunak dio: «Ez zun, ordea, lande'ren aiolagatik au esan: lapu'a zalako, ta zizkua baitzeukan, sarkiñak ostu oi zitulako baiño» (Yon XII, 7). Yesu ta ikasle taldetxoaren diru-ardura Yuda'k berak beretzat artu, edo, bear bada, irakasleak eta ikas-kideek eman zioten.

Yaunak, ikasletzat artzerako, ba-zekin Yuda nolakoa izango zan, ta ala ere, zergatik ikasle ta laguntzat autu?. Ikasle-batzara dei egin zionean, ona izango zan, bear bada: biotzean zun diru zalekeria, ematen zizkien sarrietatik ostuz geitu zitzaion; baiñan ikasle on ta deun izateko, Yaunak besteei aiña irakatsi zion, ta, agian, baita besteei baiño geiago ere.

Garai ontarako urte bete ba-zan Iskariot'en biotza gaiztakeriak yo ta ustelduta zegoala. Ogiak ugaritu ondoren Yesu'k esanak ezin eramanik, zebnait ikasle atzeratuta, «Yesu'k esan zien: «Zuek ere aldegin nai ote duzute? Ordun Kepa'k: Yauna, norengana yoko genuke? betiko bizitzarako itzak dituzu. Ta guk siñetsi ta ezagun dugu, Yainkoaren Deuna zerala Zu. Yesu'k yardetsi zien: Ez ote zaituzt amabi autu? Zuetako bat, ordea, txe'ren da» Simon Iskariot'en Yuda'rengatik au zion, beñiz; ura baitzan amabietako bat Bera salduko zuna» (Yon VI, 67-71)

Beste ikasleek ez zuten ulertu Yuda'rengatik Yaunak ori

esan zula; ta urte bete artan elkarékin ibili arén, ez zuten ezagun aren azpikeria: izan ere artean ikasleak nor aundiago zebiltzen.

Yaunak, beñiz, salduko zuna beti bere ondoren ikusirik ze oiñazea! ta beste ikasleen auéan gaizki ez yartzeko ze begirapena! Onbideratzeko makiña bat irakaspén entzun zitun, ba; aberaskitzaz, besterenak zaitzeaz, parisaitarén azaluzkeriari buruz ta abar. Alpeñik, ordea; Yainkoaren eskarari biotzean sarbiderik ez zion ematen; aren amets gozoa dirua pilokatzea zan, zetoñen bidetik zetoñela. Irakaslearen bizitza laster bukatuko zala, Berari entzunda ba-zekin, ta giriña txar ori ordun ta indartsuago, ta asmo gaizto oiek arek nai neurián beteko ez ba'ziran ere, al zun guzia iritsi nai. Betani'n, igurtzitzearen aurka itza ateratzen ausartu zan, ta ordun, agian, zer egingo erabaki zun, laster beintzat apaizpuruengana yo zun.

AMALAUĞAREN ATALA

AZKENENGO ASTEA

Yerusalen'a sa'era. (Mt. XXI, 1-11; Mk. XI; 1-11;
Lk. XIX, 29-44; Yon. XII, 12-19)

Yesu Yerusalen'a igotzen zioan, Betani'n zegon gizatalde-akin. Auek sa'era ospetsua egin nai zioten. Len galilaita'ek ba-kaldun egin nai izan zutenean, mendian baztertu zan (Yon XI, 15); oraingoan ez; orain biotz onez emango zioten goraltza ta ospea artu nai, bein beintzat Mexia zala guzien auean agertu bear zun zegokion bezela Yerusalen'a sarturik Taldeak ez ezen, ikasleek ere ez zekiten egitera zioazan sa'era, igarleak lendik esana zegola, Yon deunak baitio: «Ez zuten au Aren ikasleek ezagun: baiña Yesu goretsia izan ondoren, Artzaz idatzita zegola ta berek burutu zutela oartu ziran» (Yon XII, 16) Baiñan Yesu'k ba-zekin, ta Yainkoak igarlearen bidez ageria betera-ziko zun.

«Oliamendi ondoko Betpage ta Betani'ra eldu zanean, bere ikasleetako bi igo'ri zitun, esanaz: «Zoazte aueko erixka ontara; an sartu ala, astakume bat idoroko duzute lotuta, gaur-daiño gainean iñor eseri ez zaiona. Askatu ta ekarkidazute. Ta zergatik askatzen duzuten iñork itantzen ba'dizue, esaiozute: Yaunak aren bear du». Igo'ri aiek, ara yoanda, dana idoro zuten Yesu'k esan zienez. Astakumea askatzen ari zirala, yabeek esan zieten: «Astakumea zergatik askatzen duzute?» Aiek erantzun zioten: «Yaunak bear dulako» (Lk.)

Yaunak gertatuko zana ain zeatz adierazirik goi-yakintza ageri zun, ta baita guzien nagusi zala ere; begirapena ere bai, astakume yabearen izena ez esanaz, agian, isilean ikasle baitzan.

Astakumea ekařita, ikasleek «beren txabuxak astakumeari gaiñera ezařita, gaiñean Yesu yaři zuten» (Lk.) Yauna ořela ikusi zutelarik, gizataldearen poza geitu zan, ta «auřera zioan bitartean, beren txabuxak bidean lagunabařak iraurtzen zizkiten» (Lk.), ta «ostailak landetatik ebaki ta bide gaiñean baře-iatzen zituten» (Mk.)

Bidean auřera zioazela, beste aldetatik yaietara zetozen taldeak ere aiekin batzen ziran, ta guzien poza geroago ta aundiago. Gizataldea «oliamendi bařen aldera eldu zanean, ikasle saileko guziak asi ziran pozaren pozez Yainkoa ozengi goresten ikusitako alatz guziengatik, esanaz: «Gora yaunaren izenean datorkigun bakalduna! Gentza zeruan ta aintza goienetan!» (Lk.)

Egun artan Mexia zala bereziki agertu nai zuten, ta deadařez zioten: «Gora! Onetsia, Yaunaren izenean datořena! Onetsia datořen yauraldia, gure arbaso Dabid'en yauraldia! Gora goienetaraiño!» (Mk.) Ořa israeldařen deadar aberkoia. Uri donean sartzera zioan Mexia, nolakoa zan artean ez zekiten, ain apalki astakume gaiñean yoan ařen. Ez ziran oroitzen Zakari igarleak zioanaz:

«Ez izutu Sion'go alaba ori.

Or datorkizu zure Bakalduna

astakume gaiñean yařita». (Yon)

Oien poza ikusi ta goraltzak entzun, ta Yesu*k orduko

ba-zekin egun gutxi ba'ru Pilat'ek, «o'ra zuen bakalduna», esanda, oiu egingo ziotela: «Alde ori, alde; gurutzatu ezazu!» Giza-biotzaren aldako'ra!

Yerusalen'en sartu zaneko, iri osoa dardaraka ya'ri zan esanaz: Nor duk au? Ta lagunaba'rek zerasaten: Au duk Yesu igarlea, Galilai'ko Nazareta'ra» (Mt) Beriala, egun artako yazokun ua uri guzian zabaldu zan. Yesu'ren sa'era ospetsua, ta ainbesteko taldea bere ondoren yoatea parisaita'rek ezin eraman zuten, ta «elka'ri zerasaioten: Ba dakusazute. Ez duzute ezer iristen. O'ra guziak O'ren atzetik dioaz» (Yon).

Parisaita'rei, egun ortan, gizataldeak ez zien yaromonik egiten; aiek ez nai zalapartarik, e'ria, be'riz, ez isiltzen. Augatik, «gizatalde arteko parisaitar batzuk Yesu'ri esan zioten: «Irakasle, zure ikasleoi agiraka egiezu. Bai'na erantzuki esan zien: Badasaizuet; aiek isiliko ba'lira, a'iek oiu legikete» (Lk.)

Yesu Mexia bezela yauretxean sartu zan, ta «itsu ta e'renak arganatu ziran yauretxean, eta sendatu egin zitun», ta be'riz goraltzaka asi, ta apaizpuru ta idazlariak amo'ru geiagoz. «Ark egindako a'figa'riak eta mutiltxoak yauretxean «Gora Dabid'en Semea» oiu egiten ikusirik, ase're ziran. Ta esan zioten: Ba al dantzuzu zer darasaten oiek? Yesu'k esan zien: Bai. Ez al duzute bein ere iraku'ri:

aurtxo ta bula'rekoen aotik

goradeia atera duzu?» (Mt. XXI, 15-16)

Yesu'ren eriotza erabaki zuten Sanedrineko batzar artan, ikusi genun zer esan zuten: «Onela uzten ba'dugu, guziek,

siñetsiko diote, ta éromatarek etoñi ta lur ta éria porokatuko dizkigute» (Yon XI, 48) Ta egun ontan, an Andone doñean zeuden éromatañen aúñean bertan, éria Yesu'ren ondoren goralduz ziola-ta sumindurik zeuden. Oregatik Yesu'ri txalo ta goraltza aiek isilirazteko esan. Yaunak, ordea, aien asmo zitalak ezagun, ta ainbeste aldiz egin bezela, ordun ere, bere artalde-txoaren alde irten zan. Egun ua berak aukeratu zun, Mexia zala Yerusalen'en agertzeko, ta «auek isilduko ba'lira, a'iek oiulegikete».

«Urbildu zanean, beñiz, iria ikusirik, arengatik nega'ez asi zan esaten: «Zuk ere ai zenezagu, egun ontan beintzat, gentzarako dagokizuna! Orain, ordea, estalirik dago zure begientzat. Egunak datozkizute, ta zure etsaiak lubaki-esia baranoan irikiko dizute, ta barnean artu ta alde guzietatik ertsatuko zaitute. Ta zurean zerori, ta zure umeak suntsituko zaituzte, ta a'irik ere argaiñean ez dute utziko; zueganako adei-garaia ezagun izan ez duzulako» (Lk.)

Egun artako poz eta goraltza artean Yesa nega'ez (1); Lazar'en ilobi aúñean negar egin zunean, adiskideenganako maitasuna, ta samiñean kide zala adierazi zun. Gaur beñiz, Israel'go éria ainbeste maite izan, ua gaizkatzeagatik ilko, ta 'Yainkoak berezi'ri aukeratu zun éri maite ua, bere oldez, galduko zala yakiteak negar eragin bear. Or ageri da Yesu'ren maitasuna! Taldearen goraltzak begietara nega'ia dakarkiotte; abe'ria askatu

(1) «Dominus fleuit» izenez gurutze gudariek eraiki zuten eliza an dago gaur ere, ta ipa'aldera begiratuta ezagun dira oraindik Yesu'k igar'itako porokaldiaren aztarnak.

ta goratuko zun Mexia zala uste zuten; itsuturik zeuden, ta Yaunak ainbeste esanda ere ez ziran aien adimenak argitu; aien itsukeriak Yesu'ri gurutzean iltzea eka'riko zion, ta efi guziari, be'riz, ondamena. Ta nega'ez zergatik ari zan ikasleek ulertu ote zuten? Ebaingeriek ez diote deus ere.

Ba-dirudi ere, egun artan beste gertari au yazo zala.

«Yaietan yaurestera eto'fietan elendar batzu (1) ba-ziran. Auek Galilai'ko betsaidar Pilipe'gana alderatu ta a'eren zegioten, esanaz: «Yauna, Yesu ikusi nai dugu» Pilipe'k Ander'engana yo ta diotsa; ta biok, Ander ta Pilipek, Yesu'ri diotsate. Yesu'k erantzun zien, esanaz: «Gizasemea goretsia izan dedin garaia eldu da. Zin zi'nez dasaizuet: galazia lu'ean erori ta iltzen ez ba'da, baka'rik gelditzen da; bai'nan iltzen ba'da, zitu ugari dakar. Bere bizia lu'al-di ontan nardatzen dunak, betiko daukake. I'ñor mo'oi yartzen ba'zait, nere ondolik betor, ta Ni nagon tokian dagoke nere mo'oi ori ere. I'ñor mo'oi yartzen ba'zait, nere Aitak goratuko du» (Yon XII, 20-26).

Irakaspén lazga'ri auek bein ba'ño geiagotan entzun zizkien, ikasleek batez ere; (2) ba'ño aiei kemena emateko bere burua eredutzat ipintzen zun; Bera au'etik yoango zan, zerurako bi-dean u'ratsak nola eman iraka'ten. Gizasemea goretsia izateko garaia eldu zan. Lazar berpiztu zunean Yainkoaren Semea goretsia izan zan (Yon XI, 4); orain be'riz Gizasemea goretsia

(1) Yerusalen'en Paska-yaiak ospe aundikoak ziran. Israeldafak, legea betetzeko yoaten ziran ta ez ziranak ere yoaten ziran; ta auen artean israeldaf'en si'ñestea zutenak ere lege-agindua betetzeko. Elendar oiek, bear bada, auetakoak ziran.

(2) Kepa'ren aitor ondoren (Mk. VIII, 35; Mt. XVI, 25, Lk. IX, 24), ta ikasleei eman-oa'etan (Mt. X, 39; Lk. XVII, 35)

izan zan (Yon XI, 4); orain beñiz Gizasemea goretsia izango. Etsaiak indartu, ta yaraitzaileak sakabanatuko ziran, baiñan orduko azken gudaketan, menperatuko zala irudi, ta bertatik garaile irtengo. Eriotzean yazoko zan ori: ilobitik garaile aterako zan. Gari-aziak, lur baruan, il antzo, sartu ezik ez du ziturik ematen. Yesu'ren eriotzak, guzien osakundea ta eskar ugari neñrigabea ekañiko.

Yauna, bere eriotza ain urbil zegola gogoraturik, lañitu zan: «Orain lañi dut gogoa, ta zer dioket? Aita, inka ontatik atera nazazu. Oréxegatik ere inka ontara etoñi naiz. Aita, zure izena goretsazu» (Yon XII, 27-28)

Lau egun baru, Getsemani'ko baratzan, gogo-barnean izango zun eraso gogor artan, auen antzeko itzak esango. Oraingo itz auek, geroko aien aueñitza dirudite. Gau artan aingerua bidaliko Yesu poztera; orain Aitak Berak erantzun: «Goretsi dut, eta bai goretsiko ere». «An zegon eñiak, otsa entzunda ostotsa zala zion; bestetsuek zioten: «aingerua mintzo zaiok». Itzen otsa entzun zuten, baño itzak ez aditu. «Yesu'k yardetsi ta esan zien: «Ez da ots au Nigatik etoñi, zuengatik baño. Orain gizauzia erabakitzen da; orain gizarte onen nagusia alde yaurtia izango da. Ta Nik, luñetik gora ezkerro, dana Neronengana ekañiko dut» (Yon XII, 31-32)

Ortzitik etoñi zan ots ura, Yainkoak Israel'go eñiari egiten zion azken-deia zan; Gizasemeari egingo zioten abegiak, Israel'go eñiaren zori ona ala zori txafá crabakiko zun.

«Orain gizauzia erabakitzen da». Gizauzi au zertarako da?

Gizartea ebazteko, ala askatzeko, ala onak eta gaiztoak bereizteko? Txatal ontaz eritzi oiek izan dira, ta azkenerako guziek yoera bat dute. Yaunak nekaldi-bidez, gizartearen nagusi deabrua ebatzirik, gizartea gaiztetsiko du; deabruaren menpetik gizartea askatuko du, baiña bakoitza norberak nai dun neufiz, gurutzatutako Yesu'rekiko dabilen arauz.

«Orain gizarte onen nagusia alde yaurtia izango da». Deabruak, bere buruari lurgaiñeko nagusitza ezartzen zion; oroi Yesu'ri lekaroan esan zionaz: «Guziek damazkizuket, auzpeztuta yauresten ba'nauzu» (Mt. IV, 9). Yaunak, Beñi Ona aldarikatzen asi zanetik, bakar gudaketari ekin zion txeñenaren aurka, onen gizarte-nagusitzari buruz: gizonen soin-gogoetatik iraitziz, ta txeñenai lezeratzeko aginduz (Lk. VIII, 31). Ta Yaunak txeñenen gain zun nagusitza agertuz, Bera Yainkoaren Seme zala adierazten zun. Au ez aitortzeko, ta alatz oiek ezin ukatuz, parisaitar gaizto aiek au asmatu: Yesu'k txeñenburua lagun izan ezik ez zituala txeñenak iraitzen (Mt. XII, 24).

Kisto'k gurutza zala bide, indar izkutu bikain ori izango. Lu'etik gora ezkerro, dana bereganatuko; israeldar'ak eta siñesgabeak, ez ordea guziak eta bakoitza, norberak nai ezik.

Entzuleek, Mexia'ren lurgaiñeko yauraldia buruan sartuta eukirik, Yesu'ren itzok erdixka baiño ez ulertu, ta augatik erantzun: «Betidaiñokoan Kisto'k diraukela legetik entzunda gaude gu. Nola, ba, diozu: Lu'etik gora bea'ra da Gizasemea? Nor da Gizaseme ori?» (Yon XII, 34)

Yaunak ez zien argi erantzun; len sa'itan ori ageri zien;

orain, Berari lenbailen siñestera eragin nai zien, gero garairik izango ez zala-ta, esanaz: «Oraindik apur bateko argia zuen erdian dago. Zabilzate argia duzuteiño, ilunaldiak ar ez zaitzazan; iluntan dabilanak nora doan ez daki-ta. Argia duzuteiño, argiari siñetsiozute, argi-sume izateko» (Yon XII, 35-36)

«Au esanda, Yesu andik irten ta ostendu egin zan» (Yon XII, 36). Yon deunak, Yerusalen'a sañera ofela bukatzen du. Egun artan yazotakoak aztertuz bezela, Yaunak Beñi Ona aldarikatu zun garai guzian atara zuna batera bildurik, esan zun: «Ofenbesteko alatzak aien auñean Berak eginda ere, Aren siñestera ez zetozan».

Au gertatu zan, «Isai igarleak esana bete zedin»; baiña igarleak au esan zun, yazoko zana Yainkoak goi-argiz yaki-nerazota gero.

Igarleak zion:

«Yauna zure gentza nork siñetsi? (1)

Ta nori ageri zaio Yaunaren besoa?»

«Ezin siñetsi zuten, beñiz, beste nonbait Isai'k dionagatik:

Aien begiak itsutu

ta aien biotzak mokortu ditu,

begiz ikusi ta biotzez zurtuz,

senera ez datozan

ta sendatu ez ditzadan». (Yon XII, 38-40)

Yainkoak guziei argia ematen die, Yon deunak (1, 9) dionez:

(1) Yainkoaren besoa. Maldonado'k egoki dionez, Yainkoaren indafa da alatzetan ageri dana.

«Izan ere, ba-zan Argi ziña
lur ontara datozañ gizakume guziak
argitzen dituna».

Ta Yainkoak, gizakume oro yaregitea edo salbatzea naidu, Paul deunak Timote'ri idatzi zionez: «gizaki oroen, ta batez ere siñestunen Yaregile dan Yainko...» (Tim. 1.ª IV, 10). Baiña gaiztakeriz Yainkoaren argi ori onartu nai ez dunari, eskaña ukatzen dio, ta ba-dirudi Yaunak itsutu ta aien biotza mokortu ba'litu bezela.

«Ala ere nagusietako askok Aren siñestea artu zuten; baiña parisaita'engatik ez zuten aitortzen, sinagogatik iraitzi ez zitzaten, Yainkoaren aintza baiño gizau'ekoa maiteago zuten-eta» (Yon XII, 42). Yesu zerura igo ondoren, Goteunak emandako inda'ez, siñeste epel ta bildurti au kementsu ta adoretzu agertuko zan Israel'go e'ri ta besteen aitzinean.

Pikondo biraokatu ta igartua (Mk. XI, 12-14)

Igande iluntzean Yesu ikasleekin Betani'ra yoan zan; Yerusalen'en gelditzea ez baitzan egoki, Aren aurka amo'atzen zeudelako.

«Biaramunean, Betani'tik irten zirala, gosetu egin zan. Ta u'undik pikondo o'itsu bat ikusirik, artara yoan zan, zerbait artan lidoroken. Baiñan artara ezkerro, ostoak besterik ez zion idoro, piko-aroa ez zalako. Ta ari mintzatuz, esan zion: «Gaurdanik ez beza iñork betidaiñokoan iregandik ale bat ere yan». Ta ikasleek zentzuten». (Mk. XI, 12-14)

«Ta pikondoa bertantxe igartu zan. Ta ikasleek ori ikusirik aritu ziran esanaz: Oren laster igartu duk!» (Mt. XXI, 19-20)

Pikondoak, alerik ez zula-ta, ez zun erurik, pikorik izateko garaia ez baitzan. (1) Beraz, Yesu'k ori egiñaz, zerbait adierazi nai izan zun. Irakaskintza, maiz, alegi bidez eman zien; egun artan alegia ez itzez, egitez baiño, ta au adieraziz: oriak eman aren, elkor diran zugatzei nolako zigorkada emango dien. Yaunak, goseturik, zerbait artu nai; baiña bere gogoak ere gose zun: Israel'go eriak Bera ezagutu ta siñestea nai zun. Apaizek eta eriak, Legeko aginduak eta oitura beteaz, arnaridun zugatz antzo zirala ba-zirudin, baiñan alerik ez zun, ta pikondo oren antzo ziran. Legearen itza betetzen ba'zuten ere, geientsuek beintzat aren guna ez zuten betetzen; ta batez ere, Israel'go eria, eria zanez, apaizak eta irakasleak buru zitula, Yainkoak ordun eskatzen zion eginbeara ez zun betetzen, Yesu'ri ez baitzion siñesten. Oregatik Yaunak zigorkatuko zun. Pikondo biraokatua ta igartua, Israel'go eriairen irudi. Ikasleek ori ulertu zuten, noski; Itun Zarean, alegi betetako oren antzekoak igarleek egin zituen-eta. (2)

Yesu'ren eskubidea (Mt. XXI, 23-27;

Mk. XI, 27-33; Lk. XX, 1-8

Urango egunean, Yesu yauretxera yoan, ta Be'ri Ona irakasten asi zan.

(1) Pikondoak bi arnari mola ematen zitun: lore-piko edo oriak baiño len oripean agertzen ziranak, eta udarako pikoak, ori ondoren irte'zen ziranak. Lenbizi oietatik geientsuak erori, ta gelditzen ziranak Garagafilean eltzen ziran. Udarako pikoak, beriz, Dagonilan edo Irailan batzen ziran. Lore-piko oriek, Yoñailan, kerizak aiñakoak oi ziran; yateko gai ez ziran, baiña umeek yaten zitulen.

(2) Isai XX, 1; Yerem. XIII, 1; Ezek. IV, 4; Ose 1, 2 t. a.

«Apaizpuru, idazlari ta za'ek Arengana yo ta diotsate: «Zein eskubidez guzi oriek egiten dituzu? ta oriek egiteko eskubide ori nork eman dizu?» Yesu'k, be'iz, yardetsi ta esan zien: «Galdetxo bat egingo dizuet; erantzuidazute, ta Nik esango dizuet zein eskubidez oriek egiten ditudan. Yon'en ukuzpena zerutik ote zan, ala gizagandik? Erantzuidazute». (Mk.)

Lazar berpiztu ondoren, Sanedrinek Yesu'ren eriotza erabaki zula ba-dakigu: «apaizpuru, idazlari ta e'iko nagusiak Bera galdu nairik zebiltzan; ez zuten, ordea, igartzen zer egin, e'ia osoa Ari entzuten buru-bela'ri zegolako» (Lk. XIX, 47-48); ta, ba-dirudi, oneritzi zutela maltzurki galde batzu egitea, Yesu'ren erantzunetan gaiztaga'ri zerbaiti eldu ta Bera galtzeko zioa izateko. Mexia zala ba'zion, laster epaituko zuten; ta ez zala erantzuten ba'zun, e'iaaren aitzinean zun aginpidea galduko zun. Sanedrin'en ordeko zirala ba-dirudi; o'ren izenean galde ori zioten, noski; ordudai'no galde-erasoak bakarka egin zizkioten, egun ortan Israel'go eliz-nagusitzaren izenean.

Aiek maltzurki galde egin ziotela-ta, Yesu'ren erantzuna igespide dala ba-dirudi; bai'nan ez. Zer erantzun ezin asmaturik geldituko zirala, ta «ez dakigu» esango ziotela ba-zekin; zergatik, ba, galde ori egin zien? Yon'ek zergatik eta zertarako ukuzten zun ulertu ba'zuten, Yesu'ren aginpidea nondik zeto'ren yakingo zuten, noski, Ukuzlea Yaunatzaz mintzo zan-da (Mt. III, 1-12; Lk. III, 16-17). Aiek maltzurki ziarduten; besteak,

zintzoki ta biotz onez galde egin ba'lute, Yon'en ukuzpena nondik zan ulertzeak Yesu'rengana eramango zitun.

Zer erantzun ezin asmaturik, «elkarékin ziardukiten, esanaz: «Zerutik ba'diogu, Berak dasaiguke: Zergatik, ba, ez zenioten siñetsi? Gizagandik ba'diogu, beriz, efiak arikatuko gaitu; Yon igarle zala etsi etsita dago-ta» (Lk. XX, 5-6). Ainbesteraíño ezik, Antipas'i etoñitako gaitzak, Yon Ukuzlea erail zulako Yainkoak zigorkatu zula uste baitzuten. Gaiñera, efiari bildur izan bear, agian, esan zezaken, igarle-ukuzlea Erode'n eskuetan Sanedrin'ek ipiñi zula. Beraz, biotz gaiztakeria ez agertzeko, ta efiaren asefea beren gain ez ekartzeko, Yesu'ri erantzun zioten: «ez zekitela nondik zan» (Lk. XX, 7)

Ori erantzunda efiaren aitzinean ospegabe gelditzen ziran. Yesu'k nai izan ba'lu, geiago estutuko zitun, ta garaikunde aundiago izango zun, baiña gizonen ospe bila ez zebilan Yainkoaren aintza bila baiño. Aiek ez zekitela aitorturik, Yesu'k erantzun bearik ez, ta augatik esan zien: «Ezta Nik ere ez dasaizuet zein eskubidez oriek egiten ditudan» (Lk. XX, 8)

Baiñan zearka erantzun zien, alegien bidez, Sinagoga'ren gaitakeritzaz eta Israel'go efiak izango zun zigorkadaz.

«Baiña zer deritzazute? Norbaitek bi seme zitun, ta lenari urbildurik, esan zion: seme, zoaz gaur nere mastira lanera. Ark ordea, erantzuki esan zun: «ba-noa, Yauna», ta ez zan yoan. Besteari urbildurik, orobat esan zion. Ark ordea erantzuki esan zion: «ez dut nai»; baiña gero, garbaiak eraginda, yoan egin

zan. Bietako nork egin zun aitaren gogoa?» «Azkenak» dasaiote» (Mt. XXI, 28-31)

Yaunak Berak adierazi zien alegiaren guna esanaz:

«Ziñez dasaizuet: zergari ta emagalduek Yainkoaren yaurefira auënduko zaskizue. Alabaiña, Yon zuzenbidetik etofizitzaizuen, ta zuek ez zenioten siñetsi; zergari ta emagalduek, ostera, siñetsi zioten; zuek beñiz, bera ikusita ere ez zerate gerokoan garbai izan, ari siñesteko» (Mt. XXI, 31-32)

Yon'en garaian ere Israel'go buruzagi aiek ofelakoak ziran, Yaunak Yon'en geznariei esan baitzien: «Eri guzia ta zergariak Yainkoa gogotik goretsi ta Yon'en ukuzpena artu zuten. Parisai ta idazlariak, beñiz, aienganako Yainkoaren asmoa nardatu zuten, Yon'en ukuzpena astanduz» (Lk. VII, 29-30). Ta Yesu Beñi Ona aldañikatzen asi zanean, oraindik areago ziran. Legearen itza betetzen zutela-ta, antustez beterik, beren buruak zintzotzat zeuzkaten. Amaika aldiz irakatsi zien Yaunak ori aski ez zala. Mendiko itzaldian esan zun: «Ezda zeru-yaureñian sartuko» Yauna, Yauna «diostan edonor; nere Aitagoikoaren naia dagiña, orixe bai, zeru-yaureñian sartuko da» (Mt. VII, 21)

Zital aiek, ba, Yainkoaren naia ez zuten egiten; ogen-dioek, beñiz, Yaunaren agindua betetzera yañi ziran; aiek Yainkoagandik saiestu; auek, ordea, Yainkoaganatu; aiek año ziralako ez ziran Yainkoaren yaureñian sartuko, auek, beñiz, bai, ogenak apalki aitortu, garbai izan eta ontzeko asmoa zutelako. Baiño zital aiek, siñesteaz aiolarik ote zuten, Yesu iltzeko erabakita baizcuden? Yaunak oien gaiztakeria zenbateraiñoko beltza zan ta

etoñiko zitzaien zigorkada, ikaragañizko alegi batez adierazi zien. Yauna epaitu ta salatzera etoñi ziran; bestera yazo zan, orain aiei erasoko zien.

Mastiko nekazari okeñak

«Gizon batek masti bat landatu zun, ta esia baranoan ezañi ziola, tolarre bat egin ta borda eraiki zun, ta nekazariei akuran utzi zien, ta eñitik yoan zan. Garai egokian moñoi bat nekazariei bidali zien, aiengandik masti-zitua yasotzera. Baiñan aiek moñoia atzi, yo ta esku-utsik igoñi zuten. Beñiz beste moñoi bat bidali zien; ta ori ere zanpatu ta il egin zuten; ta ala beñiz beste asko. Ta nekazariok batzu ebaindu ta bestetzu il egin zituten. Oraindik bat, seme kutuna, zun; ta ori ere bidali zien, esana: «Nere semeari lotsa erakutsiko diote». Baiña nekazari aiek elkañi esan zioten: «Au duk oiñordekoa; zatozte; il dezakagun, ta gurea izango duk yarauntsia». Ta bera atzirik, il ta mastitik yaurti zuten. Zer egin bearko du, ba, mastiaren yabeak? Etoñi datorke, ta nekazariok poñokatuta, beste iñortzuei damai-eke» (Mk. XII, 1-9; beg. Mt. XXI, 33-43; Lk. XX, 9-18)

Kuiril deunak alegi onetzaz dio: «Itz auetan Israel'go eñiaren edesti guzia laburki ageri da»; ta Kisostoma deunak: «Alegi onek gañantsi aundiko irakaspina du; Yainkoa aiek beti sorosten, ta eñi arek asieratik biotz zital ta ankeña; Yainkoaren aiekiko ardura, osakuntza emateko alegin guziak egiten, ta aiek, igarleak astindu ta il añen, Bere Semea bidaltzen; agertzen du ere Itun Zañeko ta Itun Beñiko Yainkoa bat bera dala; Seme-

aren eriotza bide zala-ta afigarizko on eta alatzak yazo zirala, augatik yudaiek zigorkada gogoia daramatela, ta auek erorita, auen ordez siñesgabeak yaso zirala».

Alegitan, mastia Israel'go efiaren irudi zala, entzuleek bazekiten. Yauretxeko saieran uzezko matsondo aundi bat zegon, Israel'go efiaren iruditzat. Igarleak irudiki ori erabiliz maiz mintzatu ziran, (Ier. II, 21; Zak. VII, 12), baiño bereziki Isai. Onck (V, 1-7), Yesu'k esandako alegi oren antzeko bat dakar, baiña aldea ere ba-du. Isai'k efi osoaz zion: mastiak Yainkoaren itxaropena gezurtatu, ta augatik guzia birinduko zula. Yesu efi-buruzagitzaz mintzo zan; auen esku Yainkoak mastia utzi zitua batzeko; igarleen bidez eskatzen zien Yainkoak eskubidez zegokiona, ta aiek igarleak astindu edo il zituten; azkenik Yainkoak Bere Seme bakaia bidali zien, ta Au ere mastitik yaurti ta ilko zuten.

Uler-ezeza da alegi onen mamia. Etxeko yaun ori, Yainkoa da; mastia, Israel'go efi; esia, tolare ta doiea, Yainkoak eman zizkion Lege ta gaineraoak; nekazariak, Israel'go buruzagi ta irakasleak; yabeak eskuratu nai zitun masti-zituak, Yainkoak eman zion Legea betetzea; mastira bidalitako moioiak, Yainkoak igoi zizkien igarleak, auetatik Yeremi yaurti, Isai il, Zakari afikatu egin zituten; ta azkenik Semea bidali zien, Yesu, ta Au mastitik iraitzi, au da Yerusalen'dik atera edo Sinagogatik yaurti, edo gentilen eskuetan ipiñi, ta il zuten.

Alegi ontan, lenbizi, au ageri da: Yainkoak Israel'go efiari zion maitasuna, bereziki bere efitzat aukeratu, ta Itunbena

egin, Lege ta ekanduak ipiñi zizkion zaitu ta indartzeko ta zori ontsu izateko, ta bide onetik saiesten ziranean, igarleak igortzen zizkion, aztu-itunbenaz gogoratu ta bide onera itzultzeko. Baiñan Israel eriko bakaldunek eta apaizek igarleak astindu ta il zituten. (Mt. XXIII, 37; Bid. egi. VII, 52)

«Azkenean, bere semea bidali zien, esanaz: nere semeari lotsa erakutsiko diote». Aitagoikoak, au oldozteaz, igarleengandik bere Semearengana ezin esan aiñako aldega adierazten du; igarleak gizonak ziran, Yainkoaren Semea, beriz, Yainko da. Yesu'k, bere Aitakin zun elkartasuna, adelu-yaietan adierazi zun, esanaz: «Aita ta biok, bat gera» (izatez), ta Txabola-yaietan, au zion: «Zuek ez duzute Bera ezagun; Nik, ordea, ba-dazagut, Beragandik izatea ta ekitekoa ditudalako» (Yon VII, 28-29) Ta Yainko zalako, zegokion nagusitza ta aginpidea, sañitan ageri zien alatzen eta irakaskintzaren bidez.

Iragarizko alegi ontan, eriko-buruzagi gaizto aiek Yainkoaren Semeari egingo ziotena ageri da. Yesu'k, ordudaiño, eriar bere eriotzaz ez zion ain zeatz eta argi itz egin. Iru aldiz ofetaz mintzo zan, baiñan amabi ikasleei bakarik; orain, beriz, eri guziari, ta ori gaztigatuz, gaiztakeri aundi ua egitetik atzeratu nai zitun, aien ta Israel'en ondamená ekariko baitzun.

Yesu'k ori garai artan gaztigatzea ezin egokiago zan. Israeldarék uste zuten ez Yainkoaren yaureña urbil zegon. Yon Ukuzleak ori ageri zien, esanaz: «Yainkoaren yauraldia urbildu da; garbai izan zaitezte, ta Beri Ona siñetsazute» (Mk. 1-15) Yaunak ere ori bera ikasleei: «Ziñez dasaizuet; ez duzute

Israel'go iri guzietako aldia burutuko, Gizasemea datořeneko» (Mt. X, 23) Alegi baten Yesu'k adierazi zien, «Yainkoaren yaureřia ta gizonak luřean ereindako azia idekotsu zirala»... «zitua eldutakoan, gizona itaiez laster datořela...» (Mk. IV, 26-29) Zitua ez zan artean eldu, au da, Israel'go eřiak, eři zanez, Yainkoaren naia ez zun egin, gutxi batzuek baiño. Yon Ukuzlearen eta Yesu'ren aldařikatzeak ez zitun aien biotzak ondu. Yainkoa luzaro zai egon zan; baiño azkenik bere garaia etořiko. Aien artera bidali zun Semearen eriotzak, Israel'en ondamera auřeraziko zun. «Gaiztoak gogor zeatuko» zitun; mastia ez zun galduko, beste nekazariei emango zien»

«Au adituta, aiek esan zuten: Ez, ařen, ez! (Lk. XX, 16) Eřiaren deadar onek, Yesu'k esana ongi ulertu zutela adierazten du. Baiñan Berak, aiei so-egiñaz, esan zien: «Ez al duzute bein ere Idaztietan irakuři:

«eraikileek baztertutako ařia bera,

giltzaři gertatu da?

Yaunak egiña da ori,

ta begietan ařigaři dugu» (Mt. XXI, 42) (1)

Aři ori Yesu da; Israel'go eraikileek, beřiz, eřiko buruzagiak; auek eřiari irakasten zioten, ta irakaspen artan ez zuten Yesu Yainkotsat artu izan nai, ta baztertu ta il zuten. Baiña Yainkoak, Yesu giltzařitzat ipiņi zun, au da, zeru-yaureřia,

(1) Eres. 117'gn. Itz auek Vulgata:ko 117'gn eresian daude. Atzeřiko menpetik Israel'go eřia atara zulako ereserki oieaz Yainkoa goraldu zuten. Israel'go eřia, beste eřiak nardatu ta baztertu zutena, Yainkoak beřiro etxea eraikitzen dan antzo, ęaso zula abesten zuten itz oieaz. Ta Yesu'k itz oiek, bere burutzaz esan.

Eliza eutsi ta betegintzeko. Yesu'ren eriotza ta berpizkundera da, begietan ariñak dugun egite ori; oren gainean, ormak giltzari gainean antzo, Yainko yaureña, Eliza, zutunik.

Eri-buruzagien gaiztakeriagatik, ba, Yesu'k esan zien: «Yainkoaren eña zuei kendu ta bere zitua lekarken eñari emana izango zaio» (Mt. XXI, 43), au da, siñesgabeen emango zaie, siñestun egiñik, auek Yainkoari mastitik nai dun zitua eskeiñiko diotelako. «Ta ari onen gainera eroriko dana apurtuko da; ari onek, gainera eroriko zaiona porokatuko du» (Mt. XXI, 44)

Yeronima deunak dio: «Ogenez Yesu iraindu ta Yesu ukatzea ez dira berdin. Ogenlariak, Yesu'ri siñetsi aren, ari ori yotzen du ta apurtzen da, baiño ez zearo, garbai egin ezker osakuntza-bidea zabalik gelditzen zaiolako. Baiñan ari onek gainera eroriko zaiona, au da, Yesu ukatzen duna, zearo porokatuko du, ta oni ez zaio geldituko ur pixka bat artzeko lain edontzi-zatirik». Simeon'ek igari zunez, Yesu, egiz, «ondamena ta pizte» da.

«Aren alegiak apaizpuru ta parisaitaiek entzun zitutenean, berentzat ari zala igari zuten. Ta Bera atzi nai ta ere, laguna-baeren beldur ziran, igarletzat guziek zeukatelako» (Mt. XXI, 46) Yesu'k argi ta ikaragariki itz egin zien; argi orek, aien biotzak ez zitun argitu, nai ez zutelako, ta bai ilundu; iragarki izugari oiek ez zitun, bilduez ez ba'zan ere, zintzotu, gaiztakeriak aien biotza zearo gogortu zitulako.

Kaisar'entzako zergaz. (Mt. XXII, 15-22;
Mk. XII, 13-17; Lk. XX, 20-26)

Zital aiek, artu-asmoetan irauten zuten, ba, beriz «elkar itundu ziran Yesu izketan lefarazteko. Ortarako, beren ikasleak erodetar batzukin bidali zizkien, esanaz: «Irakasle, ba-dakigu egizale zerala, ta Yainkoaren bidea egiz darakasazula, ta inoren aiola ez zerala, giza-aurpegirik aintzat ez du-zuta. Esaiguzu, ba: zer deritzazu? Kaisar'i zerga ematea zilegi ote da, ala ez?» (Mt. XXII, 16-17)

Etsai aiek, beren ustez, galdera ona topatu zuten Yesu «izketan labanerazi» zezaten. Yuda'ak, eromataren menpean zeudela ezagutzen zuten, zerga ordaintzen baitzuten. Ala ere eztabaidak zituten, erage arotz eta siñesgabeari zerga ematea zilegi zan ala ez erabakitzeke. Parisaita'ek zerga eman beara ukatzen zuten: ziotenez, Yainkoari, yauretxeari ta apaizei baka'rik eman bear zitzaiela. Erodeta'ek, beriz, eromatarei zerga ordaindu bear zitzaiela aldezten zuten, ta zenbait aburu zaba'legi ta siñesmenen aurka zituten. Er'omataren nagusitza ezagutzen zuten, baiña Erodin yato'riko bakaldungaiia Yudai erian nagusi ikusi nai.

Galdea maltzurkeriz beteta egin zioten, ta Luka deunak dionez (XX, 20) itzen bat zintzo-azalez atzi zezaioten, eriyaurlearen esku ta menpera Bera eratortzeko» Zerga ematea zilegi zala erantzuten ba'zun, parisaita'ek eta abertzaleek aurka izango; ta zilegi ez zala erabaki ezker, beriz, er'omataren aurka biuritzea zan.

Zekarten mezua agertu baiño len, Yesu zurikatuz asi ziran, «egizale zala», «iñoren belduñez atzera ez zula egiten» ta «giza-aurpegirik begiratzeke Yainkoaren bidea zintzoki erakusten» zula esanaz. «Baiñan Yesu'k aien maltzurkeria igaririk, esan zien: Zertarako zirika zatozkidate azalutsok?» (Mt. XXII, 18) «Zerga-txanpon bat erakuskidazute» Ta aiek denari bat eskeiñi zioten. Yesu'k beriz, esan zien: «Irudi au ta idazkun au norenak dira?» «Kaisar'enak», dasaiote. Ordun esan zien: «Kaisar'enak, ba, Kaisar'i izkiozute; ta Yainkoarenak Yainkoari» (Mt. XXII, 19-21)

Yesu'ren erantzuna ezin egokiago izan. Antziñakoen eritziz, txanpon batek irudia ta idazkuna izan ezkerro, an irudituta zegon arek txanponaren gain eskubidea zula zioten. Denari txanponak Kaisar'en irudia zeraman; beraz, ari itzultzea zegokien. Yuda'ak ezin Yesu'ren erantzuna txartxat artu; atzerikoen txanpona erabiltzeak, nolabait aien nagusitza ezagutzea zan; Kaisar'en irudia zeraman txanpona ontzat artu ta erabiltzen zuten, beraz, baita aren nagusitza, ta aren zergak ordaindu bear zituela aitortzea ere bidezkoa zan.

Zerbait galde egiten ziotenean saritan gertatzen zana, orain ere yazo; yakin nai zutenez gainera Yesu'k irakaskintza sakonago ta garantsitsuago eman. Yaunak adierazi zien zerga ordaindu bear zala, baiña baita Yainkoari eskubidez zegokiona, eman ere bear zitzaiola. Itz oieaz bi al bereizi zitun: bat Yainkoarena, beti, aldi ta efi guzien gain dagona, ta Yainkoari dagokio gizonek gurka ta aintza ematea, ta betiko bizitzarako eginbeafak

betetzea, edo Eneko deunak gogo-iñarkunetako idaztian dionez, gizonak Yainko gure Yauna goretsi, yauretsi ta Bere yopu izatea. Eritako nagusiek menpekoen gain duten al ori, Yainkoak aien bidez erabiltzen du, ta al ori lurgaiñekoetarako da bakañik, eñi'oen onerako. Orduraino Israel'go eñian siñesmena ta aberia, eñegetza ta apaizgoa, elkañen artean zerbait nasten zituten; Yesu'k berezirik ipiñi zitun, ez aurka yartzeko, ezta ere elkañekin bein ere zer ikusi ez zutelako, ta bai ordea, Yainkoarekiko ta eñi-nagusiarekiko beañak bete ditezkelata ta bete beadirala adierazteko.

Yesu'k erantzun ura eman odoren «itzik ere ezin atzi zioten eñiaren auean; ta Aren erantzunaz añituta isili ziran» (Lk. XX, 26)

SadukaitaÑak eta berpiztea. (Mt. XXII, 23-33;

Mk. XII, 18-27; Lk. XX, 27-40)

SadukaitaÑak ere Yesu'ren ospea bañeiatzen ta aginpidea goratzen zioala ikusita, Bera galtzea erabaki. Auetakoa zan Kaipa, ta onek Sanedrin'eko batzañean esan zun: «Ez zerate oñatu ere, eñi osoaren orde, gizon bat bakañik iltzea obe dugula, eñi osoa galtzea baiño» (Yon XI, 50). Sadukaitar auek, siñesmenean uts asko zeuzkaten: aingeruak ba-dirala ta berpiztea izango dala ez zituten siñesten; ekanduetan lasai ta zabañak ziran.

Oiek, ba, Yesu'rengana alderatuz, galde egin zioten, esanaz: «Irakasle, Mois'ek idatzirik utzi digu: semerik gabe emaz-

tea utzirik norbaiten anaia il ba'liz, aren anaiak beretzat alarguna artu ta bere anaia zanari ondorengoa sortu bezaio. Or, ba, zazpi anai ziran, ta lena ezkondu ta semerik gabe il zan. Biga'ena ere alargunarekin ezkondu, ta semeri gabe il zan. Iruga'enak ere alarguna artu zun beretzat, eta orobat zazpirek; semerik ez zuten utzi ta il egin ziran. Azkena emakumea ere il zan. Beraz, emaztetzat zazpirek izan zuten ezkerro, aietako zein'en emazte izango da berpiztaldian» (Lk. XX, 27-33)

Asmakizun pa'ega'ri ori ipiñita, Yesu la'ri ibiliko zala uste zuten erantzuteko. Yesu'k aiei erantzuki, irakatsi zien, ta gainera, o'elakoetan oi zunez, galdera-gaia lurgaiñetakoetatik atara ta gora yaso zun.

Esan zien, ba: «Oker ez al zaudete gero, Idaztiak eta Yainkoaren inda'ra ezagutzeke? Ilartetik berpiztutakoan, ez da senartzerik ez emaztetzetik; zeruan, ordea, guziak, Yainkoaren aingeruak bezela izango dira. Ildakoen berpizteaz, be'riz, ez al duzute Mois'en idaztian iraku'ri Yainkoak lapa'etik esan ziona: Ni, Abraham'en Yainkoa, ta Isaak'en Yainkoa, ta Yakob'en Yainkoa?» (Mk.) «Yainkoa, be'riz, ez da ilen Yainko, bizidunena baiño; guziak Arentzat bizi dira-ta» (Lk) «Oso oker zabilzate, beraz» (Mk.)

Ilda geroko bizitze ortatik, Yesu'k berpiztea ere izango zala atera zun. Garai artako yuda'entzat, ilda gero bizitzeak berpiztea ere berekin zeka'en; bat aitortu ezkerro, beste uka ezin. Yaunak geroko bizitza zala egiztatu; beraz sadukaita'ek berpiztea ere izango zala aitortu bear.

Geroko bizitza ori, lurgaiñekoa bezela ez izango, zenbait parisaitaiek (1) zioten bezela; an «ez senartzerik, ezta emaztetzerik» ere, «aingeruak bezela izango», Yainkoaren adiskideak, lurgaiñean Bera maitatuz bizi izan dirana, geroko bizitzaz biziko dira betiko.

Yaunak sadukataiei emandako erantzuna entzunda, «idazlari batzuk ordun itz egin eta esan zioten: «Ederki esan duzu, Irakasle. Ta aiezkerok ez zuten ezer itantzeko adorerik» (Lk.)

Agindurik nagusiena (2) (Mt. XXII, 34-40;

Mk, XII, 28-34)

«Aien eztabaida entzuten egondako idazlari batek, ondo erantzun ziela ikusirik, itandu zion: «Agindurik nagusiena zein da?» Yesu'k erantzun zion: «Agindurik nagusiena au da: Adizu, Israel; gure Yainko Yauna, Yauna bakaia da; ta zure Yainko Yauna biotz biotzez, gogo gogoz, adin adiñez ta adore adorez maite bear duzu. Bigaiaena auxe: Zure lagun urkoa, zure burua bezain maite ezazu. Agindu biok baiño gurenagorik ez dago» (Mk)

Lege-irakasleak eztabaidan ibili oi ziran Legeko agindurik nagusiena zein zan erabakitzeke. Amar aginduek zituten izki aia agindu, au da: 613 agindu ipintzen zituten; auetatik 365 eragoz-legeak. eta 248 eragin-legeak; auetatik aundi ala txiki, arin ala lai zeintsuk ziran bereizten eztabaida zeukaten. Ala

(1) Ori dio Bilerbeck'ek, Lebreton A'k II, 188.gn or. dakarenez.

(2) Matai deunak (XXII, 34-40) galdea ta erantzuna berdin dakarcki; baiña parisaitaiek «azpikeriz galde egin» ziola dio. Matai'k eta Mark'ak diotena elkarren artean aditzeko. Victor eta Knabenbauer'ek diotenez, parisaitaiek azpikeriz galde egiten asi, ta Yesu,k, erantzuki, beretzat irabazi. Galde onen antzekoa len ere (Lk. X, 25-37), ta Yesu'k samariar zintzoaren alegiaz erantzun.

ere irakasle batzuk, ez zuten orielako alderik ezagutzen, Legeari indarria kentzen zitzaiolako aitzakiz.

Idazlariak egin-galdeari Yesu'k Deuternomio'ko itzez erantzun. Israeldariek ongi zekizkiten itzok, ba, emakumeak, umeak eta yopuak ez, baiñan gizonak egunoro bi aldiz, goizean eta aratsean, siñeste-aitoria egin bear zuten itz oieaz asirik; (1) ta lenbizi zegolako israeldarentzako garantsi aundiago euki bear agindu o'ek.

Yaunak agindu au atara, berezitu ta zegokionez gurenko mailan bere indar eta garantsiz ipiñi zun. Gizona Yainkoak irazana dalako, gizonari agindu ori betetzea dagokio; oneterako, beriz, bere izate osoaz, soin eta gogoz, Yainkoak nai duna bakarrik egin bear du. Au da Yainkoa maite izatea. Ez du iñork Berak besterik gizonari buru-eskeintza oso au eskatzeko eskubiderik, guzien Yaun bakaria Bera baita.

Idazlariak lenbiziko aginduaz bakarrik galde egin zion; baiña Yaunak, irakaskintza osotuz, bigarrena zein dan agertu: «zure lagun urkoa, zure burua bezain maite ezazu». Bigarren agindu au Lebitarren idaztiak (XIX, 18) dakarenez esan zien Yesu'k; Mois'en Legean agindu oiek ez daude alkaren ondoan, lenengoa Deuteronomio'n (VI, 4) baitago. Yesu'k biok elkartu zitun, ta dirudinez, (1), Berak lenbizi.

(1) Deuteronomio'ko (VI, 4-9) itzen ondoren, idazti deun beretik (XI, 13-21) ta gero Zenbak. 'tik (XV, 37-43), esan oi zituen idazti deuneko leio talde txo oni Chema (euskeraz, adizu) deitzen zioten, lenbiziko itza Chema baita. Lero talde txo ori, ta aukeratutako beste batzu (Exod. XIII, 1-10; 11-16; Deuter. XI, 13-21) pergaminotan idatzi, laia zoro txoan sartu, ta eskuiko besoan edo bekokian lotzen zituten; auek ziran lafutzak, ta aueaz mintzo zan Yesu parisaitarren aurka itz egin zunean, laster ikusiko dugunez.

(2) Ori dio Lagrange A'k. Luka deunak (X, 27) dakarenez, lege-irakasle batek bi agindu oiek elkartuta esan zitun, baiño, agian irakasle arek Yesu'ri entzunda gero ofela batu.

Bi agindu auek, zegokien goreneko mailan eta bear zuten indaíean, Yaunak ipiñi zitun, onela gizoni, Yainkoarekiko ta lagun urkoarekiko beaíak betetzen irakasteko.

Ta bereziki bigaíen agindu au, israeldaíek oi zuten baiño zabalago ta sakonago egin zun. Izan ere garai artako israeldaíek uste zuten etsaiak goíoto zitzaketela, arautzat esakun au artuz: «Urkoa maite ta etsaia goíoto ezazu» (Mt. V, 43) Etsaia goíoto izatea, Legeak ez zun agintzen; irakasle ta parisaitaíek ezaí zioten ori legeari, garai artakoen gaiztakeria estaltzeko. Baiña Yesu'k mendiko itzaldian esan zien: «Zuen etsaiak maite itzazute; goíoto zaituztenei ongi egiezute» (Mt. V, 44...), ta orain, lagun urkoa norbere burua bezain maite izatea, bigaíen agindu nagusia zala adierazi.

Bi agindu auek elkaíen artean estuki lotuta daude; ar-eman aundia dute. Yainkoa maite izatea, gizonak Aren antzekoa izateko alegiña egitea da; gizonak dun goi-maitasuna auxe da: Yainkoak Bere buruari ta gizon guziei dien maitasunaren izpi bat. Augatik goi-maitasun au guzientzako izan bear; Yainkoak bere eíukia guzientzat baitu, guziei bere eskaía ematen baitie; guk ere gure laguntza ta maitasuna guzientzat izan bear ditugu.

Yaunaren erantzuna entzunda, idazlariak esan zion:

«Ederki ta egiz, Irakasle, esan duzu Yainkoa bakaía dala, ta Bera besterik ez dagola; ta biotz biotzez, gogo gogoz, adin adiñez ta adore adorez Bera maite izatea sutopa ta opari guziak baiño gurenagoa dala. Zurki erantzun zula ikusirik, Yesu'k esan zion: Yainkoaren eíitik urun ez zaude»

«Ta añezkero inork ez zun Ari galde egiteko bekokirik» (Mk.)

Dabid'en semea (Mt. XXII, 41-46; Mk. XII, 35-30; Lk. XX, 41-44)

Parisaitaiek ausartzen ez, (1) ta Yesu asi aiei galde egiten: «Kistoaz zer deritzazute? Noren seme da?» «Dabid'ena», dasaiote. «Nola, ba», dasaie, «Dabid'ek goi-atsez Berari Yauna deitzen dio, esanaz:

Yaunak nere Yaunari esan zion:

nere eskui aldean eseri zaitez,

zure etsaiak oiñoltzat ezartzen dizkizudan arte?

Beraz, Dabid'ek Berari Yauna ba'diotsa, Dabid'en seme nola daiteke?». Ta inork itzik ezin erantzun zion, ezta añezkero Ari galde egiteko bekokirik izan ere» (Mt. XXII, 41-46)

Itun Zaíeko idaztietan, saítan, irakurtzen da Mexia Dabid'en yatoíkoa izango zala, ta augatik irakasleek ez ezen Israel eíko guziek ere ori siñesten. Israeldáiek noiz etoíko zai zenuen Gaizkatzailea, Dabid'en seme bereziki deitzen zuten. Baiña geientsuek uste zutenez, etoíko zan Dabid'en seme ua, bakaldun garaitzaile izango, Arek eíomatafen menpetik atarako, Arek Yerusalen indartu ta Israel'go eíia goralduko. Ta uste onek, Dabid'en semeak lurgaiñera zekaíen mezuaz aztu arazi

(1) Matai deunak dio, Yesu'k parisaitaiei galde egin ziela; Mark eta Luka deunek, beñiz, yauretxean irakasten ari zala esan zula. Dioten oíeaz ez daude bata besteen aurka. Yaunaren asmoa beti eíari irakastea zan; parisaitaiei galde egitea ere, eíari irakasteko; Matai deunak bereziki israeldáentzat idatzi zun, ta augatik parisaitaiekin eztabáidak aipatzea bidezkoa da.

zitun: O'ek irasiko zun Yainko yaureñiaz ez ziran gogoratzen; beraz, O'en mezu eta eginbear berezia ez zuten ezagutzen, edo beintzat aitortzen.

Yesu'k galde ori egiñaz, Mexia Dabid'en yatorikoa zanik ez zun ukatu; Yerusalen'a sartu zanean, gizataldeak Dabid'en seme deituz goratu zutenean, Yaunak goraltza aiek ontzat artu zitun. Au adierazi zien: Kistoa, Dabid'en seme izan a'ren, eresiak (1) dionez, Dabid'en Yauna ere ba-dala. Onela, Kistoa, gizon baka'rik zala uste zuten aiei, Dabid'en Yauna izanik gizon baiño areago zala agertu, ortik Yainko ere ba-zala atera zezaten.

Baiña «iñork itzik ezin erantzun zion» (Mt. XXII, 46), parisaita'ek, Kistoa Yainko zala ez zekitelako, ala gaiztakeriz ori aitortu nai ez zutelako?

Yesu ta parisaita'ak (Mt. XXIII; Mk. XII, 37-40; Lk. XX, 45-47)

Parisaita'ek Yesu'ri zioten go'otoa ez zan oraingoa. Be'ri Ona alda'rikatzen asi zanetik, Aren aurka asi, ta geroago zitalkigo. Lazar berpiztu ondoren, Sanedrin'ekoek Yesu il bear zala erabaki, ta Lazar ere. Egun oetan Aren aurka erasoa indartu, zital aien biotzetan go'otoa geitzen baitzioan.

(1) Yesu'ren garaiko israelda'ek ezagutzen zuten, 109'gn eresian esanak Kistoa ziralá; 11'gn eunkikoak ori ukatu, kista'ren aurka egiteagatik; baiña 11'gn eunkitik a'ra be'iz aitortu. Gaur irizle geientsuek 109'gn eresi ori Dabid'ena dala ukatzen dute. Beraz, eritzi au, Yesu'k esan zunaz nola elkartu? Lebreton A'k daka'enez, Plumer'ek, iru eran'zun: 1) Yaunak, etsaiek zuten eritiziz mintzo zala (Lagrange A'k ere au dio); 2) garai artakoak bezela, Yauna ere o'etan oker zegola; au ezin izan iñola ere, Yesu Yainko izanik ezin gezurtatu ziteke'lako. 3) eresigileak itz oiek Dabid'en aoan ipiñi zitula; zio onek inda'ña ba-du eresi o'fen egile dana dala, Dabid'ek esan ba'litu bezela ipintzen ditulako.

Aurka egiten ziotela-ta, go'oto zutela-ta, besterik gabe, Yesu'k ez zien erasoko. Baiñan aiek e'ri-buruzagi ziralarik, e'ria galbidera zaramatelako, e'ria galduko zutelako, Yesu'k e'fiari agertu bear aien gaiztakeria zenbateraiñokoa zan.

Augatik, parisakeriari buruz, Yaunak itzaldi gogo'ra, Eba-ingerian dagon gogo'ena egin zun.

Matai deunak dakar luzeen; Mark eta Luka deunek bi ta iru le'ro baiño ez. Augatik Matai deunari ya'faituko. Itzaldi luze ontan iru zati berezi ditezke: (1-12) «Yesu'k gizataldeari ta bere ikasleei itz egin zien» auei parisaita'eren azaluskeria azal- tzeko, ta auen antzeko ez izateko; biga'eren zatia (13-36), ontan parisaita'erei eraso zien, aien gaiztakeria yo'atuz; iruga'erenak (37-40) Yesu'k Yerusalen'i egindako agur samur ta ituna dakar.

Idazlariak eta parisaita'ek zuten aginpidea gaizki erabiltzen zutelako, Yesu'k e'fiari irakatsi bear. Asi zan, ba, esanaz:

«Mois'en aulkian idazlari ta parisaita'ak eseri dira. Lesai- zue'eten guzia bete ta egizute beraz; dagitenik, be'riz, zuek ez egin; esateko gizon baitira; egiteko, ez. Zama astun eta ezin eramán alakoak lotu ta besteen sorbaldan yartzen ditute, ba; berek, ordea, ez ditute beatzez ere zirkindu nai. Dagiten guzia, gizonak ikusi ditzaten, dagite. Artarako, bekokian la'utx aundiak eta soiñekoan mendel zabalak dakazte»

Bost eunki lenago egin zana aipatzen du Yesu'k. Garai artan, diotenez, Esdras'ek apaiz-nagusi ta irakasle zanak idaz-

arien bazkuna sortu. (1) Ordudanik, auek Lege irakasle.

Yaunak au ezagutzen zun, ta augatik eñari irakatsi, aiek esandako guzia egiteko, baiño aiek zegitenik, ez egiteko.

Idazlari ta parisaitaiek, Legearen itza bakañik bete arazten zuten, oñen gun ta gogoari yaramonik egin gabe; ta onela siñesmena ta oiturak gizarterako bakañik bailiran erabili oi zituten. Yainkoari eman bear zitzaionaz azturik; ta augatik «Yainkoaren aintza baiño gizauñeko maiteago» (Yon XII, 43) aro gaizto aiek.

Azaluskeriz eta arokeriz beteta zeuden yuduen siñesmenak, Yesu'k irakatsi zien Beñi Onaz ze alde aundia! Augatik egiten zioten Yesu'ri ainbeste kalte; Beñi Ona zerutaña zalako, ta aien parisaikeria, beñiz, lurgaiñekoa ta gizarterako. «Oturuntzetan maipuruak eta sinagogetan aulki nagusiak atsegin ditute, baita zeietan agurak eta Rabbi (2) izena entzutea ere», zion Yesu'k aien arokeria ta berekoizkeria agertuz.

Ikasleak ere, saritan ikusi dugunez, aundizale ageri ziran, ta zeru-yaureñian gorengo mailak irikatzen zituten. Yaunak aiei bereziki irakatsiz esan zun:

«Zuek, oster, Rabbi izena ez artu; bat bakaña da, ba, zuen Irakaslea, ta anai zerate oro. Ezta iñori lurgaiñean aita

(1) Geienak apaizak ziran. Idazlari izateko, yakin bear ziranak zekizkitela egiztatu, ta gaiñera 30 urte izan bear. Lege adierazteko, irakasle ospetsueneren ikastolan ikasten zuten, ta gero Rabbi (irakasle) izena, deduz, ematen zieten. Legearen azalpenak, irakasle oiek egin, ta gero Talmud izena zun idaztian bildu. Yesu'k bilgun au maiz txartzat eman zun, mamigabeak eta itz uts ziralako.

(2) Idazlariei Rabbi izena ematea ez zan antziñakoa; Erode zafaren garaian, Hilel'en seme Simon'engandik zetoñen oitura ori. (Vrb. Sal. Mat. 41ñ'gn or.)

deitu ere; bat bakaña da, ba, zuen Aita, zerukoa. Irakasle izena ere ez artu; bat bakañik da, ba, zuen Irakaslea, Kisto'a. Zueta-korik nagusiena, moñoi bekizue; goratzen dana, apaldua izango da, ba; apaltzen dana beñiz, goratua izango da» (8-12)

Irakaskintza sakona Yesu'k itzotan emana. Oro anai generala ta guzien aita bakaña Yainkoa dala. Itzok, Yesu'k irakatsitako «Gure Aita» otoitz-eredua, gogorazten dute. Irakasten zutenei, iñoiz, aita izena eman oi zitzaien. Israeldakiek izen oñeaz deitua izatea biziki ifikatzen zuten. Yesu'k, ordea, eragotzi, Yainkoa Aita bakaña dala aitortzeke, izen oñeaz deitu nai izatea.

Zeruko Aitaren aitzinean guziok anai eta ikasle gera. Elizan gogo-irakasleei, aita deitu oi zaie; oñela deituz ez da Yesu'k agindua ezesten, gogoentzat nolabait izate ortan, Yainkoa Aita bakaña dala, ta Onengandik gogoen aita izate ori datoñela aitortzen dalako. Paul deunak (1) eta Yon deunak (2) ori adierazten dute.

Irakasle izena artu ta emateaz ere, orobat ulertu bear da, irakasle bakaña, aragi egindako Yainkoaren Itza, Kisto'a baita; gaiñerakoak. beñiz, ori aitortuz, Arengandik artutako eskubidez baitira.

Idazlari ta parisaitakiek, aita eta irakasle deitze ori ez zuten oñela ulertzen; augatik aginpidea oker erabiltzen zuten, aiek asmatutako uskeriak zeatz bete araziz, ta Yainkoarekiko bete-

(1) Kor. 2.ª, IV, 15; Pilip. II, 22.

(2) Yon 1.ª II, 13-15.

bear astunak nola saiestu irakatsiz. Eria galbidera zeramatan, ta Yesu'k gogor eraso zien, esanaz:

«Zuen zori txaña, idazlari ta parisaitar azalutsok! giza-kumeei zeru-yaureña ixten diezutelako: ez zerate, ba, zuek sartzen, ta sartu nai dutenei eragotzi egiten diezute.

Zuen zori txaña, idazlari ta parisaitar azalutsok! alargunen etxeak otoi luzeka iresten dituzutelako. Oregatik epai zorotzagoa izango duzute.

Zuen zori txaña, idazlari ta parisaitar azalutsok! yafaile bat irabazteko, itxaso-legoñez osteraka baitzabiltzate, ta irabazitakoan, zerok baiño bitan sulezegaiago biurtzen duzute. (1)

Zuen zori txaña, bide erakusle itsuok! «yauretxeagatik egindako ziña ezer ez da», diozute, ba; «yauretxeko ufeagatik egindakoa, beñiz, betebeaña da» Tentel eta itsuok; zer da aúena? ufea, ala ufea gurentzen dun yauretxea? Ta «opa-maiagatik egindako ziña ezer ez da; aren gaiñeko opagatik egindakoa, beñiz, bete beaña da» Itsuok; zer da aúena? opa, ala opa gurentzen dun maia? Beraz, opamaiagatik zin dagiñik, arengatik eta aren gaiñeko guziengatik ere zin dagi; ta ortziagatik zin dagiñak, Yainkoaren aulkiagatik eta aulkian esertzen danagatik gatik zin dagi.

Zuen zori txaña, idazlari ta parisaitaa azalutsok! iñuntzi ta ezamilo ta kumiñetako amañenak ordainduta, legeen nagusi diran zuzentasun, erukia ta siñestea alde bat uzten dituzutenok.

(1) Efomatar eta elenetar antziñako idazti askok txatal au ez dakarte. Batzuk, ordea, 12'gn eta 13'gn txatalen artean.

Auek egitekoak ziran; aiek, beñiz, ez uztekoak. Bide erakusle
itsuok, eltxoa iragazi ta gamelua iresten duzutenok.

Zuen zori txarà, idazlari ta parisaitar azalutsok! barnetik
lapurkeriz ta satzez beterik zeudetela, ontzi-azpilen azalekoa
garbitzen duzutenok! Parisaitar itsu ori! Ontzi ta azpilen bar-
nekoa lenen garbi ezazu, azalekoa garbitu dedin.

Zuen zori txarà, idazlari ta parisaitar azalutsok! azaletik
eder gizonei ageri ta barnetik ilen ezufez ta edolako satsez
beterik dauden ilobi zurituen antzekoak zerate-ta. Orela zuek,
azaletik zindo gizonei ageri, ta barnetik lizunkeriz ta gaizta-
keriz beterik zaudete.

Zuen zori txarà, idazlari ta parisaitar azalutsok! igarleen
ilobiak eraiki ta zindo ziranen oroitailuak apaintzen dituzute,
ba, ta darasazute: gure arbasoen aldian bizi izan ba'giña, ez
gentozkieke igarleen odolketarako lagun. Orela, zeron aitozez,
igarleak il zitutenen seme zerate, zuen arbasoen neuria beterik.
Suge ta ziraunkumeok; sulezerako epaiari nola iges dagiokezute?

Izan ere, ora Ni igarle, ikastun ta yakitunak bidaltzen
dizkizuet; zuek, beñiz, aietako batzu il ta gurutzatuko dituzute,
ta zuen sinagogetan batzu ebaindu ta iriz iri esetsiko dituzute,
gaiñera datorkizue lur gaiñean ixuritako odol zindo guzia,
Abel zindoaren odoletik asi ta yauretxetik opamairako artean
il zenuten Baraki'ren seme zan Zakari'ren odoleraiño. Ziñez
dasaizuet: gizaldi auni guzi auek gaiñera datozkiote» (13-36)

Ebaingeri guzian ez dago orelako itzaldi gogorik eta laz-
gañirik. Luka deunak dakañenez (VI, 29-26) Yesu'k mendiko

itzaldian zori onak esan ondoren, bai zori txarrek ere. Egun ortan, ordea, idazlari ta parisaitarrek bereziki gaiztetsi, auek Beñi Onaren aurka yafirrik, gezuraren eta gaiztakeriaren irakasle ziralako, ta eñiari gaizpidea ematen ziotelako. Aipatu genun Yesu'k ikasleei esana: (1) «au zori txarra, gaizpidea yartzen dunarena! Obe litzaioke alakoari, eiotaria lepotik ezañi ta itxasora yaurti izatea, txikitxo auetako bat ere gaizpideratzea baiño» Beraz idazlari ta parisaitarren erantzunbeara zenbat ikaragarriago, eña galdu ta Mexia gurutzatuko zutelako?

Edesti doneak egiztatzen du, israeldarrek igarleak nola yasantu ta il zituten. Aldi artan bizi izan ba'lira, odolketa ortan, arbasoen lagun ez zirala izango zioten Yesu'ren garaikoak. Ta auek aien seme ziran, bai yatoriz, bai gogoz eta gaiztakeriz ere; arbasoen neuria beteko baitzuten, Kisto'a ilaz. Ta Kisto'ren ondoren, Onak bidalitako igarle, ikastun ta yakitunak, il (2) ta gurutzatu, (3) ebaindu, (4) ta iriz iri esetsiko (5) zituten.

Idazlari ta parisaitarrek zenbateko gaiztekeriraino eña eramango zuten, Yesu'k ba-zekin, ta augatik, galtzeko bidean zioan eñi maite ura, buruzagi gaizto aiengandik aldendu nai. Ordudaino ainbeste aldiz esan aren, alpeñik izan zan, gaur beñi ta azkenez Yesusalen'i agur samura ta ituna zotinka egiñaz:

«Yerusalen, Yerusalen, igarleak il ta zugana bidaliak arikatzen dituzun ori! Zenbatetan zure umeak bildu nai nitun,

(1) Lk. XVII, 1-2

(2) Bid. egin. XII, 2; VII, 58

(3) Yon XXI, 18-19

(4) Bid. egin. XVI, 22

(5) Bid. egin. VIII, 1; XIII, 50

oiloak egapean bere txitaldia bezela; ta zuk ez zenun nai! O'ra, ba, zuen etxea ut'rik utziko zaizue. Alabaiñan ez nauzute beriz ikusiko, «gora Yaunaren izenean dato'ena» dasakezuten arte: Neuk dasaizuet» (Mt. XXIII, 37-39)

Israel'go e'riak ez zion Kisto'ri siñetsi, ez Yainko zala aitortu, ez Irakasletzat ezagutu, Aren irakaskintza ez ontzat artu, ta augatik Yainkoak eta bere Kisto'ak Israelgo e'ria ez zuten e'ri berezitzat ezagutuko. Yainkoak igo'ritako Irakasle gabe geldituko zan, ta bai uri donea gabe ere, e'romata'ek Yerusalen po'okatu zutenean.

Ordudanik, Yesu ludiaren amaian beriz eto'ri arteraiño, Israel'go e'riak malko ga'ratz asko ixuri bearko ditu! Azkenean Yainkoagana biurtuko da (1), arbasoen gaiztakeriagatik negar ta garbai egiñaz.

Alargunaren ukartxo (Mk. XII, 41-44;
Lk. XXI, 1-4)

Itzaldia bukatuta, Yesu andik yoan zan. Idazlari ta parisai-ta'ek deus ere erantzuten ez ziran ausartu. Ikasleak Berakin batu bitartean edo, «altxor (2) au'fean eserita, atabakara txanpon iraitzen zetozanak begiratzen zegon. Aberats ainitzek txanpon asko iraitzen zituten. Alargun lander batek ere eto'ri ta lauziriko aiña diran zipatxo bi atabakara bota zitun. Ta Yesu'k bere ikasleak deiturik, esan zien: «Ziñez dasaizuet: alargun

(1) E'rom. XI' 13-32

(2) Yauretxeko altxo'ra, emakumeen atadiko aterpean zegon; amairu atabaka zeuden, israeldaren emaitzak batzeko. Toki au «gazofilazio» edo emari-kutxa deitzen zuten.

lander onek, guziek baiño geiago atabakara bota du. Besteek gaiñez dagientik bota dute, ba; onek, ordea, bere apurtxotik bizirako zeukan dana bota du»

Alargun lander onek, zeukan guzia Yainkoari eman zion, Beregan uste osoa baitzeukan; parisaitaŕek, beriz, Yainkoa aitzakitzat artuta, «alargunen etxeak otoi luzeka ireisten» (1) Elkaŕen artean ze alde!

Yerusalen'en poŕokaldia, ludiaren amaia ta

Gizasemearen etoŕera (Mt. XXIV;

Mk. XIII; Lk. XXI)

Ona emen Ebaingerietako atalik ilunena. Zori onez, ez da gaŕantsitsuena. Ta iluna izate ori, datorkio: 1) iragarkia dalako, ta auen gaia laiño ta ilun artean egon oi da; 2) Ebaingelariak dakartena, ez da oraindik zeatz berezitu, ataltxo bakoitza dago-kion gaiari ipiñirik; ez, ba, yakin Yesu'k esandako eŕezkadan yaŕi zituten ala oroimenera zetozkien eran idatzi zituten. Iru lenbiziko Ebaingeriak, elkaŕen aurka ez egon aŕen, ontan alde ba-dute 3) Antziñeko Ebaingeri-azalpenak ez dira guziak era batekoak, ta onela eztabaida geiagotzen dute. (Verb. sal. Mt. 426'gn or).

«Yerusalen'en poŕokaldi ondoren beriala ludiaren amaia izango zala bidaliek uste zuten, ta ontan eztabaidarik ez dago, bai, ordea, ontan: Yesu'k Yerusalen'en poŕokaldiaz, ala bere etoŕeraz eta ludiaren amiaz erantzuna eman zien; au iluna,

(1) Mt. XXIII, 14

ontan eztabaida. Irene, Kisostomo, Teopilat eta Eutimi'k Yerusalen'en po'okaldiaz baka'rik ziola; Yeromin, Augustin ta Bera deunek, be'riz, diote: ikasleek naskiro galde egin zuten eran, Yaunak ere naskiro erantzun ziela» Maldonado'k in Mt. 24, 5)

Yesu ta ikasleak, yauretxetik irten, Kedron e'rika aldetik artu ta Oliamendian gora zioazen. Mendian gorago, ta andik yauretxea yasoago ta bikai'ñago ageri zan. Ikasleek, yauretxe eder nagusi ari begira zeuden, noski; bear bada, ere Yesu'k esan zunaz oroitu ziran: «zuen etxea utsik utziko zaizue» (Mt. XXIII, 38) ta ikasleetako batek esan zion: «Irakasle, begira zeinbesteko a'fi ta zelako etxekuntza» (Mk. XIII, 1) «Yesu'k erantzuki esan zion: «Ormatzar guziok ikusten al dituzu? A'firik a'fi gai'ñean ez da lur yotzeke geldituko» (Mk. XIII, 2)

Yaunaren iragarkiak ikasleen biotzak atsekabetu zitun, noski. Ain sendo ta bikai'ña zan yauretxe ua, gizaldien erasoak a'fen zutunik iraun zezakela uste zutena, ta is'raeldar guziek ain maite zuten etxe done ua, lur yota geldituko zala! Minga'ria noski, bai'ño ikasleek ez ziran deus ere erantzuten ausartu. Ori izuga'ria zala-ta, laster erasoko zioten parisaita'iek Yesu'ri (Mk. XIV, 58; Mt. XXIV, 61), ta geroago ere orixe Estebe deunaren aurka esango: «Gizon au ez da yauretxe ta legearen aurka itz egiten i'ñoiz ere aspertzen. Gerok entzun diogu esaten: Yesu Nazaretak'ak toki au po'okatuko du» (Bid. egin. VI, 13-14) Yaunak emen esana, be'fogei urte bai'ño len bete zan,

Yosepu edeslariak dionez: «Kaisar'ak (Tit'ek) uri guzia ta yau-
retxea po'okatzeko agindu zun» (1)

Mendi gaiñera eldu zanean Yesu eseri zan, ta Kepa, Ya-
kob, Yon ta Ander urbildu zitzaizkion. Irakaslearen iragarkiak
yakin-miña sortu zien, ta orietako batek galde egin zion, esanaz:
«Esaiguzu oriek noizko diran, ta zein daiteken zure etortze ta
aldi-amairen ezagupidea» (Mt. XXIV, 3)

Ikasleek galde ori naskiro egin zioten, Yerusalen'en po'okal-
dia, Gizasemearen etortzea ta ludiaren amaia, guziak batera ger-
tatuko ba'lira bezela. Izan ere israeldak'ek uste zuten, Yerusalen
bezelakorik ezer ez zala, ta arek lur yo ezkeru ludia ere po'o-
katu bear zala.

Yesu'k gai ori adierazteko itzaldi luzea egin zien, baiña
erantzuna naskiro eman, guziak zeatz iraga'ri gabe. Yazokun lazga-
ri aiek baiño len zeintsuk gertatuko ziran nolabait yakitea ego-
ki zitzaien, norbere barnea ta egikunak ondo zuzentzeko, baiño
gertaera bakoitza noiz ta nola yazoko zan zeatz adieraztea ez
zan egoki aien onerako, yain ezkeru, bear bada, a'otutu edo
lanean nagitu egingo-ta. Yaunak irakaspen bat eman nai zien,
ez aien yakin-miña kentzeko, bai, ordea, bere ikasleak zurt,
ernai ta arduraz ibiltzeko. Ontarako onu batzu eman zizkien,
po'okaldi izuga'ri oietaz mintzo baiño len, esanaz:

«Begira, ez zaitzazala iñork liluratu. Alabaiña, nere izena
artuta, asko eto'riko dira esanaz: «ni naiz Kistoa ta askorik
liluratuko dute. Guda-goraberak eta bu'rukako zarata entzungo

(1) Ant. XV, XI, 3; Bel. jud. V, V, 4

dituzute. Begira, ez laritu; guzi oriek yazo bear dirala ere, amairik ez da oratiño. Endari enda ta eñiri eñi yarkiko zaio, ba, ta izuñite, gosete ta luñikarak alderik alde sortuko dira. Guzi auek, ordea, miñen askiñak dira» (Mt. XXIV, 4-8)

Yerusalen'en poñokaldi auñeko garaia lazgañia banetan! Yesu'k len ere esan zien: «Ni Aitaren izenean etoñi naiz, ta ez nauzute artzen. Beste norbait bere buruz ba'letor, alako ori artuko zenukete» (Yon V, 43) Ainbesteko oiñaze ta gertaera izugañiak ondoren zekartena eragotzi edo zuzendu zezaketela-ta, Kisto'ren izena artuta, sasi-igarleak izango; Yuda eñitik eñomatañen uztañia 'enduko zutela zioten ameslari ausarti edonor-tsuek, zerabilten mezua mexiataña zala agertuko zuten; auetako, Teuda izena zuna, Yordan ibaia oiñak bustitzeke igaroko zutela esan ziena. (1) Sasi-igarle agertzeko, yazokun bildurgañi aiek bakañik ez zien eragin. Israeldañek uste zuten, Yainkoaren yauraldia urbil zegola; Yesu'ren irakaspenna entzunda, eñiaren itxaropen ori bizitu zan. Ikasleek, oiek ikusi añen, ez zuten liluratu bear.

Galbide oñez gainera, yazokun ikaragañiak gertatuko ziran. Eunki artako erdi aldean zenbat guda ta zenbat lur-ikara Asi'n eta ugartectan! Izuñite aundian, (2) Eñoma'n Klaud Kaiser zala, ogei ta amar mila il ziran, ta 45'gn urte aldean Palais-tin guzian gosete izugañia.

«Guzi auek, ordea, miñen askiñak dira», adierazi zien

(1) Ant. jud. XXI, 1; Yosepu edeslariak

(2) Annales XIN, 37; Takit edeslariak

Yesu'k. Gizarteko beñitze sakon guziak, sortu baiño len, lañialdi aundiak izaten ditute; Kistar siñestea, yudañenaren ondakin gaiñean zutituko zan.

Gaitz oiek guzientzat izango, baiño ikasleek eta kistar siñestedunek, oiez gaiñera, bestetzuk ere eraman bearko zituten. Yesu'k ofetzaz esan zien:

«Zerona, beñiz, ikusazute. Auzitegi ta sinagogetara eramango zaituzte, zigorkatuko zaituzte aientzago aitortzat. Baiña lenago Beñi Ona guziei aldañikatu bear zaie. Atzita eramango zaituztenean, beñiz, ez lañi izan zer ote diokezuten; garai ar-tantxe idarokia izango zaizuena esakezute, ez baitzerate zuek ordun mintzaile, Goteuna baiño. Anaia anaiak eriotzarako salatuko du, ta semea aitak; eta gurasoen aurka semeek yaikita bizia kenduko diete. Ta nere izenagatik guzientzat goñotagañi izango zerate. Baiñan azkeneraiño liraukena, orixe gaizkatuko da» (Mk. XIII, 9-13).

Ta Matai deunak: «Ordun oiñazetara zarabilzkete, ta ilko zaituzte, ta eñi guziei goñotagañi izango zatzazkiete nere izenagatik. Okerbidera ere ordun asko saiestuko dira, ta elkar salatu ta goñoto izango dute. Ta sasigarle askok yaiki ta askorik liluratuko dute. Ta gaiztakeri ugariagatik ainitzen maitakuntza oztuko da. Baiñan azkeneraiño liraukena, ori gaizkatuko da. Ta yaureñiaren Beñi On au lur osoan zabalduko da eñi guziekiko agiritzat; eta afezkero datorke amaia» (Mk. XXIV, 9-14)

Oñá Yesu'ren izenagatik, ikasleek eta kistar siñestunek eraman bear zituztenak: guzien goñotagañi izango ziran; guziek

erasoko zieten; israeldarék eta arótzek. Mingaríena, senideek eta gurasoek aurka egitea izango noski. Augatik Yesu'k ikasleen eta siñestunen biotzak adoretu nai, ainbesteko neke ta oiñaze artean bulartsuki irauteko. Eraso gogor aiek arén, Yainkoaren ardurapean zeuden ta ez zitun utziko: «zuen buruko ile bat ere ez da galduko» (Lk. XXI, 19).

Aldi larí aiek ikasleen eta siñestunen zintzo irautea agertuko zuten. Oriek, estualdia lenbailen igarotzea nai, baiña lenago «yaureñiaren Beñi On au lur osoan zabalduko da eñi guzietako agiritzat; eta arézkero datorke amaia». Ori zan ikasleen eginbeará; amaiaren garaia izkutua izango zitzaien; bitartean Beñi Ona aldaríkatu ta Yainkoagana taldeak eraman bear zituten.

Oñela, ba, Yerusalen'en porokaldia baiño len, ordun ezagun ziran eñi ta luñaldeetan Beñi Ona zabaldu zuten; augatik 53'gn eresiko itzak aipatuz Paul deunak dio:

«Luñalde orotara aien otsa eldu da;

ta lur ertzetaraiño aien itzak». (Érom. X, 18)

Garai artan ere, siñestunek Yesu Kisto'ri abesten zioten: «Ta enuragabe, aundia da eñuki-ekzutukia aragitan ageria, Go-teunak zuritua, aingeruei erakutsia, atzeñitañei aldaríkatua, ludian siñetsia ta goian ospez artua» (Tim. 1.ª, III, 16) Onu oriek eman ondoren, Yerusalen'en eta uri donearen porokaldia iragarí zun esanaz:

«Itxes iguingaríia bear ez litzaken tokian egoten ikusiko duzutenean, (irakurleak igañi beza), ordun, Yudai'n leudekenak, mendietara iges egin bezate. Ta etxe-goitikan legokena ez bedi,

zerbait etxetik eramateko, barnera yetxi; ta landan legokena ez bedi soiñekoren bila etxera itzuli. Egun aietako aurdun ta iñude gaxoak! Otoi egizute, beraz, negutean ori gerta ez dedin» (Mk. XIII, 14-18; beg. Mt. XXIV, 15-20; Lk. XXI, 20-23)

Luka deunak ez ditu Daniel igarlearen itzak ipintzen, gerketar irakurleentzat ez baitziran uler eñezak izango, ta Yerusalen'en poŕokaldia zerk adieraziko zun, argiro dio, esanaz: «Yerusalen gudari-taldez esitua ikusi orduko, aren poŕokaldia aurki dagola yakizute» (Lk. XXI, 20) Itz auen bidez Daniel'enak uler eñezagoak dira. Matai deunak dionez: «itxes nazkagaŕia yauretxean»; Mark deunak dakaŕenez: «itxes iguingaŕia bear ez litzaken tokian» izango. Yudaŕentzat ez yauretxea ta Yerusalen'go uria bakaŕik, bai Yudai eŕi guzia ere donea zan; aien eritzi, sasi-siñesmen ta sasi-yainkoen edozer ezaugaŕi, lur, uri edo etxe donean agertzea nazkagaŕi ta iguingaŕi zan. Tit'en gudariak uria esitu zutenean ori yazo zan, ikuŕiñetan sasi-yainkoen ta Kaisar'en irudiak eraman oi baitzituzten; eŕomatar gudarostea ikuŕin oiekin Oliamendi'n yartzea, nazkagaŕi ta iguingaŕi zan, ta oŕek Yerusalen'en itxesa edo poŕokaldia ekaŕi.

Itxes iguingaŕi ori, «leiatsu» izeneko yudaŕek yauretxean egingo zituen odol-ixurtzeaz esan zala diote batzuek. Ebaingeriaren itz oietan, biak sar ditezke: gudari-taldea Yudai eŕian agertzea, ta yauretxeko erailketa eta odol ixurtzea.

Ori ikusi orduko, siñestunak iges egin bear, gaizkatzeko, Yerusalen galduta baitzegon. Eŕukariak batez ere egun aietan aurdun eta iñudeak!; laŕi aundiago ori neguan gertatu ezkerro,

otzetan eta euritan, eta uroldeak igesa eragotziko zielako; larunbatean, beriz, legeak bi mila urats baiño geiago ematea gebentzen zielako. Ori ez yazotzeko otoi egin bear. Yaunak iragaña betetzen asi zanean, Yerusalen'en zeuden siñestunek Peila'ra iges egin zuten. Iges egin gabe urian gelditu ziranetatik, «batzu ezpata-sorbatzak ilko ditu, besteak atzeri guzietara eramank izango dira yopu» (Lk. XXI, 24). Ta Yesu'k esan bezela yazo: Takit (1) edeslariak dionez 600.000, ta Yosepu (2) edeslariak dakañenez 1.100.000 il zituten, ta 97.000 yopu eraman. Gurutzean yosirik asko il zituten yudar edeslariak dionez, ainbeste gurutze ipintzeko tokirik ezin topatu al izateraiño.

Poñokaldi ondoren atzeritañen garaia etoñiko, Luka deunak dakañenez: «Atzeritañek Yerusalen ostikatuko dute, atzeri aldia bete arte» (Lk. XXI, 24) Ta atzeri-aldi onek zenbat iraungo? Yesu'k esan zien ikasleei: «Baiño Lenago Beri Ona eñi guziei aldañikatu bear zaie» (Mk. XII, 10). Yerusalen'en poñokalditik ludiaren amaia arteraiño atzeri-aldia izango; arte ortan eñi guziei Beri Ona aldañikatu bear, atzeritakoak ere Yainko yaureñian sartuko, ta guziei ezagurazi ondoren, orduantxe ludiaren amaia etoñiko.

Azken egunak

Yerusalen'en poñokaldia ludiaren amaiaren irudi da; baiñan au, ura baiño ikaragañiago, ludi guzian izango baita. Egun aietako estualdia!

(1) Hist. V, XIII, 4

(2) Bel. Yud. VI, IX, 3

«Izan ere, egun aietako lañaldia bezelakorik ez da gaurdai-ñokoan, Yainkoak ludia sortu zUNETIK izan, ezta geroenean izango ere. Ta alako egunak Yainkoak laburtuko ez ba'litu, ezin liteke iñor ere gaizkatu. Baiña berezi ditun onetsiengatik, alako egunak laburtuak dauzka» (Mk. XII, 19-20; beg. Mt. XXIV, 21-22).

Egun aietan ere sasi-kisto ta sasi-igarleak izango dira. Yesu'k, len bezela, ardura izateko oartu zitun esanaz:

«Norbaitek ordun, «oía or edo emen Kistoa zegok» ba'lesaizue, ez añen, siñetsi. Yaikiko dira, ba, sasi-kisto ta sasigarle batzuk agerki ta añigañi aundiak erabilki, autetsiak berak, al ba'liz, iruzurtara ekartzeko alakoan. Or duzute, ba, auñetik Neuk esanda. Beraz, «ara, basoan zegok», ba'lesaizuate, ez irten; «ara etxe barnean», ez siñetsi. Alabaiña tximista sortaldetik irtenda sortalderaiño agiri dan bezela, Gizasemearen etoñera ere alaxe izango da» (Mt. XXIV, 23-28).

«Arako egun ta garai aren beñirik ala ere, Aitak baizik, iñork ez daki; ezta zeruko aingeruek ere. Gizasemearen etoñeran, Noe'ren egunetan bezela, gertatuko da-ta. Ugolde auñeko egunetan guziak yan-edaten ta ezkondu ezkonarazten ari ziran, Noe kutxan sartu zan egun artaraiño. Ta ugoldeak etoñi ta guziak eramán zitun arte, ez zuten igañi. Oñelakoa izango da Gizasemearen etoñera ere» (Mt. XXIV, 37-39)

Ludi guzia lañi egonik, añigañiak gertatuko, ta Gizasemea etoñiko:

«Egun aietako lañaldia igaro ala, beñiz, eguzkia ilunduko

da, ta ilargiak ez du argirik emango; ta izañak ortzitik yalki ta ortzi-eróak kordokatuko dira. Ta ordun Gizasemearen ezagupidea ortzian agiriko da, ta luñeko erí guziak burlar-yoka asiko dira; ta Gizasemea indar ta ospe aunditan ortzi-odeitartean etortzen ikusiko dute» (Mt. XIXV, 29-30)

Eguzkia ilundu, ilargiak argirik ez eman, izañak ortzitik yalki, ta ortzi-orpoak zotukatzea; ori guzia itzez itz, itzek adierasten duten bezela ulertu bear ote da? Antsiñekoek oréla erízen zioten. Augustin deunak iruditara aldatuz «ortzitik yalkitzen diran izañak» aldañikatzera zetozen deunak dirala dio. Gaiñera au bezelakoak, igarleetan ere irakurtzen dira, (1) ta ez noski ludi-amaiatzaz; augatik Yesu oréla mintzo zanean, igarleengandik irudiki oiek arturik, bear bada, au adierazi nai izan zun: ortzi ta luña izugañiki ta apal agertuz Gizasemeari abegia egingo ziotela.

Igarleen iragarki oiek, antzekoak izanik, yazokun bat baiño geiagorako adierazi-gai dira; beraz, iragarki oiek, berez ta besterik gabe, ez dute iragarkitako poñokaldia zeatz adierazten. Baiña Yesu'k, iragarkiaren irudiki gaia igarleetatik artu arén, Bere etoñera argi adierazi zun.

Gizasemearen ezagupidea ikaragañia izango, ortzi-luñeko poñoketaz eta gertaera izugañiz etoñiko baita, eta gaiñera, gizonek, epaitzera datoñen Epailariak ze emango dien artean yakingo ez dutelako. Baiñan autetsientzat, Yainkoaren aginduak

(1) Isa. XII, 9-10; XXXIV, 4-6; Ezekiel XXII, 7-8; Yoel II, 10

betetzen ta maitatzen zintzo iraun zutenentzat, Gizasemearen etortzea ezin pozgarriago izan.

Itzaldia bukatuta, Yesu'k ikasleen galdeari erantzun. Auek itandu zioten, esanaz: «esaiguzu oriek noizko diran, ta zein daiteken zure etortze ta aldi-amaiaren ezagupide» (Mt. XXIV, 3)

«Pikondotik alegi bat ikasazute. Aren adar'ak samur ta osto be'itan daudeneko, uda aurki dato'ela ba-dakizute. Ala zuek ere, oriek agitzen ikusitakoan, yakizute ataur'ean aurki dagokela. Ziñez dasaizuet: ez da gizaldi au amaituko, guzi auek burutu arte. Ortzi-lu'enenak egingo du; nere itzenak, ordea, ez». (Mk. XIII, 28-31; beg. Mt. XXIV, 32-36; Lk. XXI, 29-33)

Pikondoa beranduko zugatza da; udalen azkenean or'iz yazten baita; adar'ak samur eta ostoak erneta ikusirik uda laster dato'ela ezagun da. Alegiaren irudi au ze yazokunari dagokio? Yesu'k dion «guzi oriek» zeintsu dira? Yerusalen po'okatu au'etik yazotakoak, ala ludi-amaia baiño len gertatuko diranak? «Guzi oriek ikusitakoan, yakizute (Gizasemea) atalondoan aurki dagola»; baiño bitartean non dago? Yerusalen'en atalondoan, ala bukatzera dioan ludiaren atalondoan? Au erabakitzeke, dato'ren txatala adierazi bear da. «Ziñez dasaizuet: ez da gizaldi au amaituko, guzi auek burutu arte». Guzi oriek, Yerusalen po'okatu au'eko gertaerak ba'dira, «gizaldi au» esanaz, Yesu'ren garaian bizi ziranak ulertu bear. O'ela ulertu bear dala diote batzuek. Bestetzuek, ordea, «gizaldi au» esanaz, israeldar'en enda ulertu bear dala; ta enda onek ludi-amaia arte iraungo. Ar'igaria

benetan, Israel'go e'ri au, ez uri, ez etxe ta ez opamairik, ta ainbeste eunkietan irautea.

Dana dala, Yesu'k ez zun esan Yerusalen'en po'okaldia ta ludi-amaia bat bera ziranik; bi yazokun oien artean «atze'ri aldia» izango zala adierazi zien. Ta ludi-amaiaren «egun ta garai aren be'iririk Aitak baizik, i'ñork ez daki, be'iz; ez zeruko aingeruek, ezta Semeak ere» (Mk. XII, 32). Itz auetatik Yesu aingeruak bai'ño gurenago dala ataratzen da; ez ordea, Yesu'k azken egunaren be'ri ez zekila. Itz oiek Ebaingerian dauden besteaz alde-ratu ta ulertu bear dira, ta Yaunak maiz adierazi zien Yainkoaren Seme ta Yainko dala, ta augatik Aitak ezagutzen dun edozer, Berak ere ezagutzen du. Bai'ña Yesu Kisto, gai'ñera, Aitaren Bidalia da, ta geznari danez, ezin irakatsi gizonei Aitak nai duna bai'ño. O'fela, ba, Aitak egun o'fen be'ri gizonei erakustea nai ez dulako, Yesu'k yakin a'fen, guri esateko ez daki.

Ikasleak yakin-mi'ñaz gelditu ziran, eta Yesu'ren igokunde egunean be'iro galde egin zioten: «Yauna, Israel'go yaure'fia orain be'iztuko al duzu? Ta Berak esan zien: Aitak bere mendean ya'fi ditun garai ta unea igartzzea, zuena ez da» (Bid. egin. 1, 6-7)

Ernai egon bear

Yerusalen'en po'okaldia ta ludi-amaia gertatuko zirala yakin arazteko esan zizkien, bai'ña bereziki irakaspén au emateko: noiz yazoko ziran ez yaki'ñik atza'ri edo gerturik egoteko.

«Gomazute: atza'ri egon, ta etoi egin; garaia noiz danik

ez dakizute-ta. Oñela norbaitek, urutira yoan ta bere etxea uzterakoan, bere moñoiei eskubidea eman ta arlo bana egotzirik, atezaiari zurt egoteko agindu zion. Beraz, Yauna noiz datorken, aratsean, ala gauerdian, ala oilaritean, ala goizean, ez dakizuten ezkerro, zaudete atzari, bapetan etoririk, ez zaitzatan idoro lo. Ta zuei dasaizuedana, guziei dasaiet: atzari egon» (Mk. XIII, 34-37)

Itzaldi luze ontan garantsitsuena, irakaspén au da. Yesu'k ori adierazi zienean, lau ikasle bakarik zeuzkan Berekin; irakaspéna, ordeá, guzientzat zan, gaineraiko ikasleentzat eta bai siñestun ta guzientzat ere. Ori bera era askotan ageri zien:

«Zeron ardura eukazute, salokeri ta ordikeritan ta bizitza ontako arazoetan biotza mokortu ez dakizuen, ta alako eguna itxumustuan ez datorkizuen. Sarea bezela datorke, ba, lur osoan dauden guzien gainera. Beraz, zaudete ernai beti, ta ekin otoiari, etorkizun guziori iges egiteko, ta Gizasemearen aurrean agertzeko lain izan zaitezten» (Lk. XXI, 34-36)

Ebazteguna noiz etoriko dan ez dakigulako, ernai egon eta otoi egin bear dugula, ori Yesu'k sartu nai guzien gogo barnean. Oñetarako alegi batzu esan zizkien:

«Atzari egon, ba, zuen Yauna zein egunetan etortzeko danik ez dakizute-ta. Ori, bai, yakizute: lapura zein gualdian letorken etxeko yaunak ba'leki, ernai legoke ta ez luke bere etxea zulatzen utziko. Beraz, gerturik egon zuek ere; ez dakizuten garaian Gizasemea ba-datorke-ta. Zein da, ba, otsein zurta zintzoa, otsein guzien buru bere yaunak yaria, azkuriá mugonez

aiei emateko? Otsein zori ontsua, bere Yaunak etortzean ofela ari izaten lidorokena! Ziñez dasaizuet, bere ondasun guzien buru ya'riko du. Baiñan alako otsein gaiztoak «nere nagusiak luzatzen dik» bere baitan ba'lesa, ta bere otseinkideak astintzen, ta mortiekkin yan-edaten asiko ba'liz, berak uste ez dun egunean ta ez dakin garaian eto'riko da alako otseñaren nagusia, ta abarikatuko du, azalutsen saria damaiola. Ango negar ta ortz-ka'aska!» (Mt. XXIV, 42-51)

Alegi au bereziki bidalientzat da, ta Kisto'ren Elizan aginpi-dea daukatenentzat. Baiña gaiñerakoei ere onen guna ausnartzea onurako'a zaigu; bakoitzak norbere buruaren ardura izan, ta bere egikunetzaz erantzun bear; ta Yauna gure bizi eske noiz datorken ez dakigulako, atza'ri egon ta otoi egin bear, alegiko otsein gaiztoari bezela, ez guri yazotzeko. Yesu alegi ontan guzien ebaztegunaz mintzo zan, baiña bakoitzaren (1) ebaztegunaz esantzat ulertu ere dezakegu.

Irakaspen ber-bera eman zien beste alegi au esanaz:

«Ordun zeru-yaure'ia, ezkonber'iengana, kriseilu bana artuta, irten ziran amar neska bezelakoa izango da. Aietako bost, ergel ziran, ta bost, gurbil. Bost ergelek, kriseiluak artuta, ez zuten olior'ik, berekin artu; gurbilek, ordea, kriseiluekin olioa ere beren ontzietan artu zuten. Senargaiak luzatzen zula-ta, be'iz, guziak logale ta lo ere gelditu ziran. Baiña gaberdian oiu egin

(1) Lapu'a bezela ustekabeen eto'riko dalako, ludiaren azken eguna bildurga'ia da; orobat ere bakoitzarentzat gure bizitzaren azken eguna, noiz izango dan ez baitakigu. Gure bizitzaren azken unean, Yainkoak, arkituko gaitun era artan bertan, ludi amaiaren egunean ere arkituko gaitu; ta guk gure eriotzako une artan artu-epaia, gizadi guziaren aitzinean entzungo ba'iro.

zieten: ona senargaia; arengana irten zaitezte. Neska guzi aiek ordun yaikita kriseiluak atondu egin zituten. Ta ergelek gurbilei esan zieten: zuen oliotik iguzute, gure kriseiluak itzaltzen dioazalako. Baiña gurbilek erantzun zieten: obe duzute saltzailleengana yoan ta zerontzat erosi; guretzat eta zuentzat gutxi izan ez dedin. Erostera zioazan artean, beriz, senargaia etorri zan, ta gerturik zeudenak ezteietara sartu ziran, ta atea itxi egin zan. Azkenean beste neskak ere ba-datoz esanaz: yauna, yauna; iriki egiguzu. Baiñan ark erantzun zien: ziñez dasaizuet: ez zaituzt ezagun.

Atzañi egon, ba, ez egunik ez garairik ez dakizute-ta»
(Mt, XXV, 1-13)

Alegiaren gaia, israeldañen ezkontzetan egin oi ziranetatik artu zun. Eztaia iluntzean egin oi zan. Senargaia, adiskideak lagunduta, eresi ta abestiz, emaztegaiaren etxera yoan zan. Emaztegaia, beriz; aialdekoekin, senargaiaren zai; noiz etorriko zan ez baitzekiten, gertu egon bear. Argi egiteko, neskak kriseiluak eraman oi zituten; baiña argi-ontziak olio gutxi artzen, ta, senargaiaren etortzea luzatzen ba'zan, beste ontzi baten olio euki bear, kriseilua ez itzaltzeko.

Senargaiaren etortzea luzatu zan, ta neskak, ergelek ta gurbilek lo artu. Ergelei eztaietara sartzen ez zien utzi; ez lo artu zutelako (gurbilek ere lo artu baitzuten) lo artu aurretik guzia gertu ez zutelako baiño.

Alegi au guzientzat da; ez Elizako agintarientzat bakañik, bai menpeko guzientzat ere. Siñestunen kistar-bizitza adierazteko

maiz erabiltzen da; onela: senara, Kisto; emaztea, Eliza; kriseilua, siñesmena; olioa, goi-maitasuna; argia, kistar-egite onak; neskeen loa, eriotza; ezteiak, zeruko atsegiñak dirala adieraziz.

Emendik ere irakaspen ori atara bear: Kisto noiz datorken ez dakigulako, goi-maitasuna izanik kistar egite onak egiñaz gertu egon bear dugula.

Ori bera adieraziz, beste alegi bat esan zien: talanten alegia. Len aipatu genun, ta ofen guna adierazi. Irakaspena, berdin emen ere. Nagusia uruti yoatea, Kisto gure Yauna, zerura yoatea; mofoiei utzi-talantak, Kisto'k emanda, zerua irabazteko ditugun indar ta laguntza guziak; nagusia etofi arteko epe luzea, bakoitzarentzat il arteraiñokoa da, gizadiarentzat, beriz, ludi bukaeraiñokoa.

Azken epaia

Itzaldi luze au bukatzeko, Yesu azken epaiaz mintzo zan.

*Berebiziko ospetan Gizasemea bere aingeru guziekin etofitakoan, bere aulki ospetsuan eseriko da. Ta efi guziak Aren audean bilduko dira, ta elkafengandik bereziko ditu, ardiak akefengandik artzaiak bereizten ditun bezelaxe. Ta ardiak bere eskui aldean ipiñiko ditu; akefak, ordea, ezkefekoan. Ordun Yaunak bere eskui aldekoei esango die: Zatozte, ene Aitak onetsiok; eukazute ludiaren atsaetik gerturik dagokizuen yaurefia. Gose nintzan, ba, ta yaten eman zenidaten; egañi nintzan, ta edaten eman zenidaten; afotz nintzan, ta etxera artu niñuzuten; gaxo, ta ikefi niñuzuten; giltzapean, ta Nigana

etoñi zinañten. Zindoek ordun erantzungo diote; esanaz: Yauna, noiz gose ikusi ta inñutu zinñuzagun? noiz egañi, ta edaten eman genizun? noiz arotz, ta etxera artu zinñuzagun? edo noiz larugoñi, ta yantzi zinñuzagun? Ala noiz gaxorik edo giltzapean Zu ikusita, Zugana etoñi ginañ? Ta Yaunak erantzungo die: Zinañez dasaizuet: nere anai gaxoetako norbaiti ofelakoren bat egin zenioten bakoitzean, Neroni zenegidaten.

«Ezker aldekoiei, beriz, ordun esango die: Utikan Nigan-dik, gaiztetsiok, txerenarentzat eta bere aingeruentzat gerturik dagon betiko sutara. Gose nintzan, ba, ta ez zenidaten yatekorik eman; egañi nintzan, ta ez zenidaten edatekorik eman; arotz nenbilan, ta ez ninñuzuten etxera artu; larugoririk nengoan ta ez ninñuzuten yantzi; gexorik eta giltzapean ta ez zenidaten ikustaldirik egin.

Ordun aiek erantzungo diote: Yauna, noiz ikusi zinñuzagun gose, egañi, arotz, larugoñi, gaxorik edo giltzapean, ta ez gintzazkizun lagun etoñi? Ta Ark erantzungo die, esanaz: zinañez dasaizuet: orietako norbaiti ofela uts egiten zenioten bakoitzean Neroni zenegidaten. Ta aiek betiko oiñazetara yoango dira; zindoak, ostera, betiko bizitzara». (Mt. XXV, 31-46)

Yerusalen porokatu ondoren, atzeri aldian Beri Ona eri guziei aldarikatuta gero, Gizasemea, gizon guziak epaitzera etoñiko, «berebiziko ospetan», ta bere aingeru guziekin agertu ta «bere aulki ospetsuan eseriko da».

Aundi ta gurena, noski, Yesu Kisto'ren azken-agertzea!, ta Aren azken-mezu ori: gizon guziak epaitzea. Israeldarek,

Kistor'en mezua gaizki ulertuz, Israel'go eña uztarpetik atara ondoren goreneko mailara yasoko zula uste. Baiño Kisto'ren mezua askoz bikaiñago, izan ziteken bikaiñena zan. Adan'ek eta Éba'k ogen egin zutenetik txefenaren menpean yañi ziran gizon guziak askatu, auei Beñi Ona, zerurako bidea, irakatsi, ta ludi-bukaeran gizon guziei, epaitu ondoren, zegokien betiko zori ona ala betiko zori txar'a ematea.

«Eñi guziak Gizasemearen auean bilduko dira, ta elka-rengandik bereiziko». Adan eta Eba'gandik asita, ludi azkene-raiño izango diran gizon guziak, Yesu Kisto'ren auean bilduko. Ta guziak bi taldetan bereiziko: ez eñiak eñiengandik, ezta endak endaengandik; onak gaiztoengandik bereiziko dira. Onak eta gaiztoak adierazteko, ardiak eta akeñak dio Yesu'k. Israel-dañen artzaintza oituratik gaia artu zun. Aien artean, geientsu-etan, ardiak zuriak oi, akeñak, beñiz, beltzak. Egunez, maiz, ardiak eta akeñak batera ibili oi dira; iluntzean ardiak akeñengandik artzaiak bereizten ditu, talde bakoitza bere barutian ipintzeko. Aingeruek, Yesu'ren eskui aldean onak, ta ezker aldean gaiztoak ipiñiko ditute.

«Ordun Yaunak bere eskui aldekoiei esango die: Zatozte, ene Aitak onetsiok; eukazate ludiaren atsaretik gerturik dago-kizuen yaureña». Yesu'k, lurgaiñean bizi izan zanean, gaiñerako gizonen arteko bat bezela agertu ba-zan ere, Yainko zala ta Aitak emanda, bakalduntza zegokiola maiz esan zien; (1) Paul deunak dionez: «deuntasun adorez, Yainkoaren Semetzat alazki azaldu

(1) Mt. XVI, 28; XXI, 5; XXII, 2; 41-46; Yon XVIII, 37

zaigu ilartetik berpiztean»; (1) ta azken ebaztegunean dagokion bakalduntza bere indar eta al guzian agertuko du.

Kisto bakaldunak, yaureña ba-du autetsientzat, eta auei agindu zienez. (2) Zerua, onetsientzat, Yainkoaren eskaña da, ta Berak emango dien ondare ta saria. Aitak onetsitako auei, egite onen saritzat emango zaie. Ugutza artuta, ezaguera baiño len iltzen diranei, ondare bezela emango zaie: auek ere an izango egun artan, baiño epai beñik ez dute. Irutasun deuneko iru Notiñak, zeru-yaureña betidanik gertutzen ari; ta aldian beñiz, Aitak Semea luñera bidaliz, Semeak gurutzean ilik zer-yaureña guretzat irabaziz, eta Goteunak, autetsiak done egiñaz.

Ta nortzuk yaureña irabaziko? Yainkoaren otsein zintzo diranak; ta otsein zintzo izateko, bi agindu aiek bete bear: «Zure Yainko Yauna biotz biotzez, gogo gogoz, adin adiñez ta adore adoretz maite bear duzu», ta «zure lagun urkoa, zure burua bezain maite ezazu» (Mk. XII, 30-51) Ta Yesu'k, Bera zenbat maite dan ezagugaritzat lagun urkoari agertzen zaion maitasuna ipintzen du, esanaz: «nere anai gaxoetako norbaiti ofelakoren bat egin zenioten bakoitzean, Neroni zenegidaten». Bi egun geroago, azken apari ondoren, ikasleei, esan zien: «Agindu beñi bat dagizuet: elkar maite ezazute. Maite izan zaituztan bezela, zuek ere elkar maite ezazute. Ortan ezagungo dute guziek nere ikasle zeratela; zuek maite izatean» (Yon XII, 34-35)

(1) Erom. I, 4

(2) Mt. V, 3-10; Lk. XII, 32

Ta Yon deunak gai au adieraziz dio: «Yainkoa maite dut» esanda iñork dakusan senidea maite ez ba' du, nola maite dezake ikusi ez dun Yainkoa? Beragandik agindu au dugu, beñiz, «Yainkoa maite dunak bere senidea ere maite beza» (Yon 1.ª IV, 20-21)

Yesu'k autetsien eginetan ori ikusi: Yainkoak agindu bezela ta Berak nai dun eran, lagun urkoa maite izan zutela; ta aiei egindako ona, Yesu'k Berari egindakotzat artzen du. Ortan ageri da kistar-siñestearen guna ta biotza, Yesu dala.

Gaiztoek entzungo duten epaiaren ikaragaña! «Utikan Nigandik, gaiztetsiok». Onetsiei, maiteki esango: zatozte; gaiztetsiei, beñiz, asáeturik esango: Utikan. Bi itz oien guna ausnartuko ba' genu! Zatozte Nigana, on guzia dagon tokira; utikan Nigandik, gaitz oro dagon tokira. Bi itz oiek maiz gure baitan erabiltzea, gu onak izateko aski lirake. Yainko gabeako miña edo Yainkoa ez ikustea izango da gaiztetsientzat oiñazerik ikaragaña. Orez gaiñera su oiñazea izango.

Bi epai auen artean alde au oar dezakegu: Yaureña ludiaren atsaetik, onetsientzat gerturik zeukala; betiko sua, beñiz, txerentzat eta bere aingeruentzat gerturik dagola. Betiko sua ez zun Yainkoak gizontzat ipiñi, txerentzat eta bere aingeruentzat baiño. Gizonak, gaiztakeriz, txerentzen eta bere aingeruen kide ez ba'lira, ez lituzke Yainkoak betiko sutara yaurtiko. Ara ez yoateko, txerentzen eta bere aingeruen kide ez izan bear,

Gaiztetsiak ere onen neuriz epaituko, Yainkoarenganako

maitasun-ezagugaritzat lagun urkoarenganako maitasuna aztertu-rik; lagun urkoa, Yainkoak agindu bezela ez zuten maite izan, ta orégatik Yesu'k esan: «Orietako norbaiti oréla uts egiten zenioten bakoitzean, Neroni zenegidaten».

Oiek esanda ebazteguna bukatuko; bi taldeak elkaréngan-
dik aldenduko dira betiko; ta bien artean ze alde! «auek be-
tiko oiñazetara yoango dira; zintzoak, ostera, betiko bizitzara»,
ta ordun betikoa asiko da.

Batzar nagusiaren erabakia. Azpisugea.
(Mt. XXVI, 1-5, 14-16; Mk. XIV, 1-2, 10-11;
Lk. XXII, 1-6)

«Itzaldiok bukatuta Yesu'k bere ikasleei esan zien: Ba-dakizute Paska etzidamu dala ta Gizasemea gurutzerako salduko dala» (Mt) Egun artatik, agirian ez zun geiago Yesu'k itz egingo. Andik bi egunera gurutzean yosita ilko zan; bi egun aiek ikasleekin baka'rik egon nai, aiei azken irakaspen ta onuak emateko.

«Garai artan apaizpuru ta e'riko za'ak Kaipa zeritzan apaiz nagusiaren yauregian bildu ziran, ta elka'ekin itundu ere, nola Yesu ma'oz atzi ta ilko zuten» (Mt) Batzar ori, agian, astearte iluntzean egin zuten; ez Batzar nagusiak egin oi zitu-ten aretoan, Kaipa'ren yauregian baiño, an artu-erabakiak za-baltzerik nai ez zutelako. Erabaki-gaia, ez zan Yesu iltzea, ori, Lazar berpiztu ondoren egindako batzar artan erabaki baitzuten. Oraingoan, nola Yesu ma'oz atzi ta ilko zuten erabaki bear. «Ez, ordea, yaiegunean, zioten, zalapartarik e'ian sor ez dedin».

Paska egunetan, israeldar talde eundiak etoñi oi ziran Yerusalen'a; auen artean galilaiar aunitz, ta auek Yesu'ren alde yañiko ziralako bildur ziran, ta eñomatañak auzi artan sartzerik ez nai Augatik, yaiegunak igarota, isilik ta iñork yakin gabe Yesu atzitu ta il nai.

Yaunak, ordea, andik bi egunera, Paska yaiean, ilko zala gaztigatu zun. Yainkoak erabakia beteko zan. Nola?

«Amabietako batek, Yuda Iskariote zeritzanak, apaizpuruengana yoanda, esan zien: «Zer eman nai didazute, ta nik eskuratuko dizuet? Ta aiek ogei ta amar zilarki eskeñi zizkioten. Ta añezkerotik, Bera aiei eskuratzeko abagune bila zebilan» (Mt. XXVI, 14-16)

Beti Yesu'kin zebilan amaki ikasle aietako batek bere Irakaslea saldu! Gaiztakeri ezin aundiago ori egitera nola yañi zan? Zerk eragin zion?

Yuda Isariot'en izakera, zapokeritsu; aldakor eta zindo gabea zan; au noski, aren gaiztakeriaren eño indartsuenetakoa. Aren burutapenak eta gogoko asmoak lurgaiñekoak ziran, diruzalekeria batez ere. Kisto'ren mezuaz, maiz ikusi dugunez, israeldañek ez zuten eritzi zuzena, ezta ikasleek ere. Yuda'k oraindik, bear bada, okeñago zun; Israel'go eñiaren ona baiño, ortik letorkion bere ona, agian, geiago begiratuko zun. Oñelako izakera ta asmoak izanik, siñestea galtzea ez añitzekoa. Yesu'k Berak esan zun, arek siñesterik ez zula: «Ba-dira zuetan siñesten ez duten batzu». Astetik Yesu'k baitzekin zein ziran siñesgabekoak, ta nork Bera salduko zun» (Yon VI, 64).

Beraz, Yuda Iskariot, gaiztoa zan; Yaunak esan zun: «Ez ote zaituzt amabi autu? Zuetako bat, ordea, txerén da». Simon Iskariot'en Yuda'rengatik au zion, beriz, ua baitzan amabietako bat, Bera salduko zuna» (Yon VI, 70-71). Bear bada amabietako bat izateko Yesu'k autu zunean, Yuda Iskariot ez zan gaiztoa; baiña Irakaslearen irakaspena ta onuak entzunik, izakera ezi ta zuzendu ez zulako gaiztakeri artaraiño iritsi zan.

Besteak aukeratu ta izendatuta, ala, agian, berak artuta, Yesu'ri egindako ukafen diru-zakela, bere esku zun. Orefek diru-zalekeria geitu zion, ta bai gaiztakeria ere. Mari'k gantzukia Yesu'ri ixuri zion bazkari artan, Yuda'ren gaiztakeria agertu zan; urin ua saldu, ta ordaiña landeferi ematea nai zun; «ez zun, ordea, landeferen aiolagatik au esan; lapuá zalako, ta zizkua baitzeukan, sarkiñak ostu oi zitulako baiño» (Yon XII, 6)

Amabietatik, Yuda Iskariot yudaía, beste guziak galilaiáak. Bi erki oien artean eztabaidak oi ziran, ta augatik, agian, ikasleen artean ere koloka bezela zegon, ta, bear bada, diru mordoxka egin ondoren aiengandik aldentzeko asmoa ere ba-zun.

Yesu'ren irakaspén eta onuak ez zuten aren biotza onbideratu; ta gaiztakerian aufera zioan giñoan, Yaunaren irakaspénak gaizto arentzat go'otaga'riagoak, aren gaiztakeria gaiztesten zutelako.

Yuda Iskariot ofelakoa izanik, deabruak gutxi eragitea aski, ua Yesu saltzera yartzeko. Satan sartu zan Yuda'ren barnean; ta onek ari bultzatzen utzi, ta ikasleak Irakaslea saldu.

Ta nortzuei? Yesu'ren etsai gaiztoenei. Yuda'ren biotz

beltza! Bera berez yoan zan parisaitar eta apaizpuruengana; ta Yesu aiei eskuratzeagatik, ogei ta amar zilarki Yuda'ri aiek eskeñi. Ogei ta amar zilarki, gaurko eun laurleko ainbat ziran; ogei ta amar zilarki ordaindu oi zitzazkion nagusiari, onen yopu bat il ezkeru. Yesu, Yainkoaren Semea, yopu ordain sariz, saldu. Augatik Yainkoak, gaiztakeri au Zakari igarleari iragañiz, iñakaz esan zion: «Ni zenbatetsi nauten balio polit oren dirua bustinlariari bemaiozute» (Zak. XI, 13)

Yuda'kin itunbena eginda, apaizpuru ta parisaita'ek lenbiziko asmoa aldatu zuten. Ikasleetako batek Yesu saldu zula ikasita, irudituko zitzaien, Yesu'ren yaraitzaileak ez zirala zintzoak, ta inda'rik ta batasunik ez zutela. Bear bada, Yuda'k ere esan zien, Irakaslea gerturik zegola iltzeko, ta, zionez, laster gertatuko zala Aren eriotza, ta ikasleak bildurturik kokolduta zeudela. Beraz apaizpuru ta parisaita'ek erabaki zuten, Yesu lenbailen eskuratzeaz bildu'rik ez zegola; o'ra aien lenengo asmoa Yuda'k aldatu. Onek, beñiz, ordudanik, Yesu zelatatzen, ta oldozten, noiz egokien atzituko zun. Batzar nagusikoekin Yuda'k egin-itunbena, Yesu'k ba-zekin, ta ala ere oiñaze latz ura isilik zeraman Kistoa'z antziña igarleek esana, ta Yainkoaren asmoak, laster beteko ziran. Etsaiek gofotoa aseko zutelakoan zeuden, ta Yainkoaren erabakiak bete arazten zebiltzan.

AMABOSGAÑEN ATALA

AZKEN APARIA

Azken aparria zein egunetan izan zan.

Yesu'ren eriotzako aurreraketa eldu zan; egun orietan ikasleekin azken aparria egin zun. Ta egun ori, ze egun izan zan? Ona emen, Ebaingerietan dauden gaietatik gaitzenetakoa. Elizaren lenengo aldietatik, kistar idazle guziek, alegiña egin dute ori erabakitzeke. Baiña oraindaiño ez da zeatz ta argi erabaki. Laburki gai au adieraziko dugu.

Ebaingelariiek diote, Yesu ostiral baten il zala, (1) ta azken aparria, il aurrerako egunean egin zula; (2) beraz, azken aparria ostegunean egin zun. Ta ona emen korapiloa; ostegun au, Nisan ilaren 13 ala 14 zan? Ilaren 14 ba'zan, Yesu'k Paska-aparria, israeldaren egun berean egin zun; ta 13 ba'zan, beriz, israeldarek baiño 24 ordu lenago. Eztabaida onetzaz yardun baiño len, israeldaren Paska egunetzaz zerbaitu esan bear, gai au obeto ulertzeko.

Israeldarek, Paska eguna, Nisan izeneko ilaren 15'gn beti egiten zuten; 15'gn egun ori, astearen edozein egunetan izateaz ez zitzairen aiolarik. Eguna aientzat, eguzki sartzean asten zan, ta beste sañeraiño iraun; beraz, 15'gn egun ori, 14'gn eguneko eguzki-sartzean asten zan. Gaiñera, israeldaren urteko ilak, ilar-

(1) Mt. XXVII, 62; Mk. XV, 42; Lk. XXIII, 54; Yon XIX, 31

(2) Mt. XXVI, 2 Mk. XIV, 17; Lk. XXII, 14; Yon XIII, 1

giren ilak ziran, ta ilargi beñiaren eguna, ilaren lenbiziko eguna zan; ta Nisan ila, aien urteko lenbiziko ila.

Mois'en Legean erakakita zegonez, (1) Paska-bildotsa, Nisan ilaren 14'gn, eguerdi ondoan, ta eguzkia sartu baiño len il bear zan; eguzkia sartzean ilaren 15'a asten zan, ta egun au asita gero Paska-bildotsa yan ziteken. Gau ontan asi, ta Paska yaiak bukatzeraiño ogi otīlak bakañik yan bear (orantz edo legami gabekoak), beste ogirik ezin yan zezaketen. Baiña oitura ere sartu zuten, 14'gn egunetik legamiatutako ogia uztekoa ere; augatik, 14'gn egun ori ere, otīl-egunetako lenbizikoa deitzen zuten.

Matai, Mark, eta Luka deunak diotena (2) bakañik ikusi ezkerro, ba-dirudi, «Paska-bildotsa iltzeko otīleguna eldu zanean» Yesu'k azken aparria egin zula, au da: 14'gn eguneko eguzki sañera ondoren, edo berdin dana, 15'gn lenbiziko orduetan. Baiña Yon deunak dakañenez, (3) Yesu'k azken-aparria 14'gn lenbiziko ordutan egin zun, Yon deunak berak argi dionez, Yauna 14'gn il baitzan. Oñá, ba, Yon deunak dionez, ba-dirudi Yesu'k azken aparria 14'gn asieran egin zula, ta beste irurek diotenez, 15'gn asieran. Ta emendik, ba-dirudi, au ataratzen dala: Yon'ek dionez, Yesu 14'gn il zala, ta beste irurek dakartenez, beñiz, 15'gn il zala.

Ebaingelariak idatzitakoak elkañen artean aurka ez daude, batek diona ez dute besteek' gezurtatzen. Ezin gezurtatu ere,

(1) Exo^d. XII, 6; Leb. XXIII, 5; Zenb. XXVIII, 16

(2) Mt. XXVI, 17; Mk. XIV, 12; Lk. XXII, 7

(3) Yon. XXII, 1; XIX, 14

Idazti Deunaren Egile Yainkoa baita, eta Yainkoak gezurik ezin esan. Augatik adimentiaŕen eritzia alde batera utziko dugu, auek Idazti deuna Yainkoaren goi-argiz idatzita dagola ukatzen dutelako.

Ebaingelariak diotena elkaŕen artean aditzeko, kistar idazleek eritzi auek dakarzkite.

Lenbiziko eritzia. Yesu'k egindako azken aparria, israeldarŕen Paska aparria izan zan, ta Legeak agintzen zuanez, Nisan ileko 14'gn eguneko eguzki-sartze ondoren egin zun; ta augatik, Yesu'ren eriotza Nisan 15'gn egunean izan zan. Eritzi au aldezten dutenak au diote: Matai, Mark ta Luka deunek argi esaten dute, Yesu'ren azken aparria Paska-aparria izan zala; ta Yon deunak diona, beste irurek dakartenen aurka ez dagola. Ostiral iluntzean yuduek yateko asmoa zuten Paska (Yon XVIII, 28) ez zala Paska-bildotsa, bai, ordea, Xajiga (Chagigah) izeneko opari-gaia.

Bigarŕen eritzia. Auek bestaldera diote: Yesu'k egin zun azken aparria ez zan israeldarŕen Paska-bildotsa yatea izan; ikasleei agur egiteko, ta batez ere Eukaristia sortzeko asmatu egin zun azken aparri bat besterik ez zala izan. Azken aparri au, ostegun gabaz egin zun, ta ostegun ori, urte artan, Nisan 13'gn izan zan, ta Yesu 14'gn, ostiralean il, yudaŕek Paska-bildotsa iltzen zuten garaian; ta egun artan bertan, eguzkia sartuta Paska-bildotsa yan bear zan, ta ordudanik Paska yaiak asten ziran. Eritzi au aldezteko Yon deunak diona eustazpitzat artzen dute, batez ere au: «Paska yai auŕean... (Yon XIII, 1) Beraz, oien

eritziz, Yesu'k Paska aparia, yuda'ek baiño 24 ordu lenago egin zun, 13'gn, eta 14'gn Yesu il.

Iruga'eren eritzia. Au'eko bi oien artekoa. Yesu'k egin zun azken aparia, israelda'eren Paska-bildotsa-aparia izan zan, baiña israelda'ek baiño 24 ordu lenago egin zun. Eritzi onen alde egiten dutenak, eritzi zati bakoitza aldezteko, au'ekoak ipintzen dituten bezela, bakoitzari dagozkion zioak yartzen ditute.

A) Paska yaietarako izuga'izko gizataldea Yerusalen'en zalako, egun baten ezin bildots guziak il, ta augatik uzten zuten Paska-aparia 13'gn egunean egitea. G) Paska yaietako lenbiziko eguna (Nisan ileko 15.^a) yai eguna zan; ta biga'eren eguna (16.^a) larunbatez ba'zeto'eren, o'ra bi yai-egun bata bestearen ondoren. Ta bi egunetan e'ezkadan larunbat eguneko atsedena ez izate a'eren, Paska'ko eginbea'ak (batez ere eskulanak ta baita Paska bera ere) atzeratu zitezken 15'gn eguneko eguzki sartzera arte. Urte artan yuda'eren-nagusiek ori egin zuten, Yesu'rekin lenbailen bukatu nai zutelako (Yon XVIII, 28; XIX, 14). K) Ilargi be'ria ze egunetan zan, ezin beti e'ez antzeman eta ikusi. Augatik, Paska-bildotsa yateko eguna (Nisan ileko 14'gn) ez zuten guziek beti berdin erabakitzen. Apaiz-nagusiek ori erabaki ta izendatuko zuten, baiña siñeste-alderdi batekoak zirala-ta, beste alderdikoentzat, bear bada, ez zan eztabaida kentzen. Urte artan gerta ziteken, Nisan ileko 14.ª ostegunean zala batzuk uste izatea, bestetsuk, be'riz, ostiralean zala aldezte.

Iru eritzi auetan, gai onetan daudenak batu ditezke. Ikus-

ten danez, ez du iñork egun ori zein izan zan zeatz eta argi erabakitzen. Bakoitzak bere eritzi alde, zioak ba-ditu, baiña auen aurka besterenak daude. Yesu'ren eriotzako eguna, Berak bere odolez gu erositako egun guren-gurena zein izan zan, yakingarria da kista'entzat. Baiña ori ez yakiteak, ez ditu yazo ziranak aldatzen, ez indargetzen. (Verb. sal. Yon. XXI'gn oafa 562-564'gn of)

Azken aparia gertutzera

Yesu'ren iru azken egunetako irakaskuntzak eta egikunak baturik, Luka deunak dio: «O'fela ari oi zan egunez yauretxean irakasten, gauez, ordea, irtenik, Oliamendira baztertzen zan. Ta e'ri osoa goiz goizetik Arengana zioan, Ari yauretxean entzuteko» (Lk. XXI. 37-38) Yerusalen'en ospatsuki Mexia bezela sartu zan igandez, iluntzean Betani'ra yoan zan (Mk. XI, 11); u'engo goizetan yauretxera irakastera, baiña gabaz, asko u'rutiratu gabe, leku ezkutura yoaten zan. Udabe'fiko gau atsedentsu aiek, otoiketean igaro zitun noski, urbil zan nekaldi gogo'ra eramateko gertutzen. Gau aietan urian gelditzea ez zan egoki. Batzar nagusiak erabakia, ta Yuda Iskariot'ek saldu zula Yesu'k ba-zekizkin; augatik zuurki ibili, ta uritik urbil, baiña toki ezkutuan gaua igaro bear. Yesu atzitzera yoan ziranean, Yuda'k Oliamendira eraman zitun; Irakasleak gaua an igarotzen zula azpisugeak ba-zekin.

«Lenbiziko Otil-egunean, Paska-ilketakoan, ikasle diotsate: «Nora nai gaituzu, Paska-aparia Zuri atontzera?» Ta bere ikas-

leetako bi igofirik, dasaie: «Zoazte irira, ta lusuila daroan gizon bat upatuko duzute: zaraizkiote; ta sartuko dan etxean yaunari esaiozute: Irakasleak dio: non dago aterbea, nere ikasleekin Paskakoa yan dezadan? Ta mandio aundi ta apaindu bat erakutsiko dizue: an guretzat dana gertu ezazute. Ikasleak yoan ziran, ta irira etofirik, dana, esan zienez, idoro zuten, ta Paska atondu» (Mk. XIV, 12-16)

Luka deunak dio (XXII, 8) Paska aparria atontzera Kepa ta Yon igofi zitula. Iskariot'ek zizkua euki ta yateko bear zituenak erosi a'eren, Irakasleagandik ez zun egikizun ori artu, ez baitzan egoki. Paska-aparria egingo zuten tokiaren etxenagusia, Yesu'ren ikasleetako bat zan noski. Bi ikasleei emandako aginduan au ageri da: Yaunaren zuurtasuna, guzia nola atondu adierazten ta ikasle aren izena ez yakinarazten. Gaiñera ere au ageri zan: Yesu'k, yazoko ziran guzien be'ri ba-zekila. Ofela guziori, ikasle zintzoei ta bereziki saltzaileari, ba-zekila nora zioan, ta Berak nai zulako zioala adierazi zien.

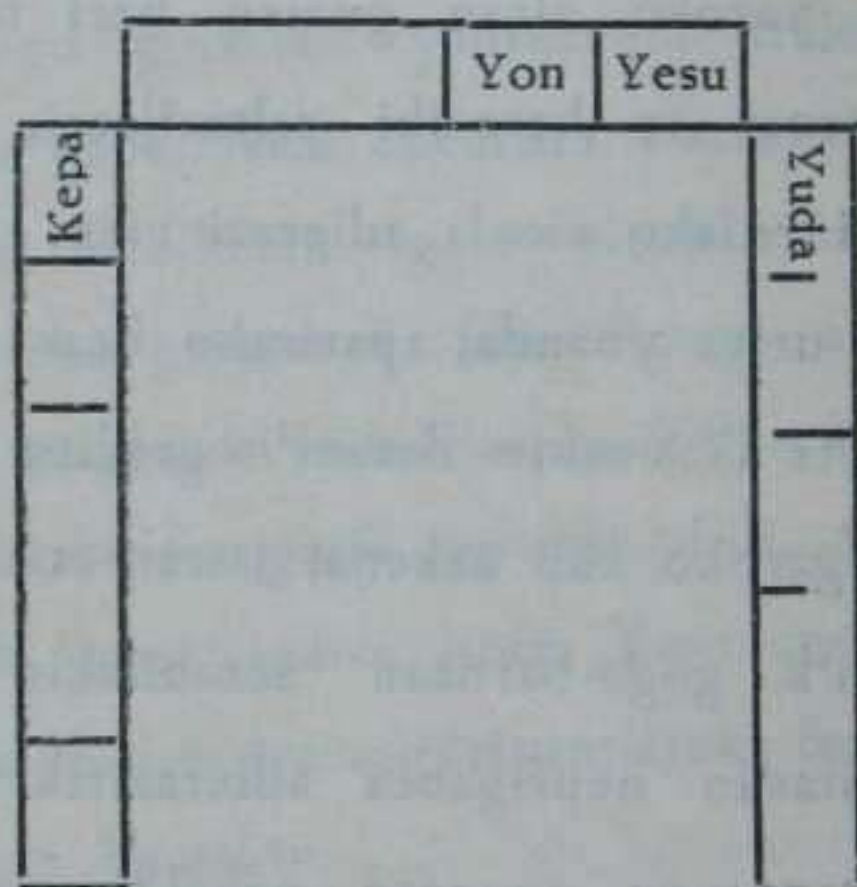
Kepa ta Yon urira yoanda, aparirako bear ziranak atondu bitartean, Yesu beste ikasleekin Betani'n gelditu zan. Egun ua, adiskideen artean igaroko zun azkena; laster etsaien atzapafetan eroriko zan. Yesu'k gogo-barnean zerabilzkin burutapenak! Gizonenganako maitasun neufigabea adierazirik, iluntzen artan Eukaristi irasi, ta ur'engo egunean nekaldia eramane ta gurutzean ilko.

Azken aparria nola egin zuten, Ebaingelariak ez dute zeatz edesten; Paska-apariko arauak beteaz egin zutela ba-dirudi. Apari bitartean yazo ziranetatik bereziki auek edesten ditute: irakasleen gailenkeria, oin-ikuzketa, Yuda'ren iruzurra, ta Eukaristia irastea.

Aratsaldea elduta, Betani'ko adiskide maiteei agur egin ondoren, itun, ikasleak lagun zitula Yerusalen'a itzuli. Itun, baiña adoretzu zioan, Gaizkatzaile egikizuna bulartsuki betetzera.

«Otaldea eldu zanean, maitara (1) yañi ziran ta amabi bidaliak Arekin. Ta esan zien: «Nekaldira baiño len Paska au

(1) Yesu ikasleekin zegoan mandioa, Luka deunak dionez aroztegia zan. Arotzak toki ortan arta oi zituten, ta areto ori gaua igarotzeko eskeñi. Paska-yai egunetan arotzak abegi onez, uririk, artzen zituten. Areto ori lenengo etxe-oñean egon oi zan, ta aulki bigunez ta tapizez apainduta. Ba-dirudi, garai artan, elado-eromatañen antzera maian eseritzen ziraña. Aulki luze bigunetan, gorputzeko ezker-egalean erdi etzanda eseri oi ziran, ta eskuiko besoa aske, yanari ta edariak artzeko Aulkiok, agian, tankera ontan zeuden:

Ta ebaingeri'tik ataratzen danez, Yesu gure Yauna, erdian edo zegoñ; Aren eskuian Yon; Kepa, beñiz, pixka bat arutzago, baiña Yon'en urbil; Iskar'ot, Yaunaren ezkeñean, edo oso urbil.

zuekin yan gogo nun. Ba-dasaizuet, ba, beste bein yango ez dudala, Yainkoaren erian beteko dan artaraiño» (Lk. XXII, 14-16)

Apari ua, ikasleekin egingo zun azkena, agur aparia zan. Ordun Itun Zafá bukatu ta Itun Bería asiko. Apari ura, Yainkoak zeruan emango dun betiko ezta-apariaren irudi ta gertutzea da; apari artan neurigabeko maitasunak eraginda Eukaristia sortu; ta auegatik Yesu'k gogo gogoz ta pozik azken apari ura egin zun ikasleekin. Baiña beriala asiko zan nekaldian eraman bear zitunak oroitzeak, itun yartzen zun. Ikasleei esandako itz oiek maitagaríak ta itunak dira.

Paska-aparia

Azken aparian yazotakoak edestu baiño len, israeldarék Paska-aparia nola egin oi zuten esango. Onen sorkuna, Exodo idazti deunak (1) dakaíenez, au da: Aigito'ko bakaldun Paraon'ek ez utzi nai, bere bakaldeíitik, israeldaréi irtetzen, Yainkoak agindutako luíaldera yoateko. Yainkoa'k Mois'en bidez, Bere naia, Paraon'i adierazi, baiña onek yaramonik ez; Yainkoak Aigito'ko ería bederatzi minte izugaríz zigorkatu; ta ordun Paraon'ek israeldaréi irtetzen utziko ziela agindu, baiña gero itza ukatu. Yainkoak beíro, Mois'i agertu Paraon ta Aigito ería beste mintez zaurituko zula, ta ofezkero irtetzen utziko ziela. Minte ori au zan: Yainkoak, gaberdis, Aigito'n zear igaroz, erí artako lenen-sortu guziak ilko zitula.

(1) Exod. XI-XII

Gau artarako, Yainkoak israeldarrei auek egiteko agindu zien: il artako amargaren egunean etxe ta sendi bakoitzak bildots-ara artu; bildots akatsik gabea ta urte artakoa izan bear (edo bildotsaren ordez antxumea); ilaren 14'arte etxean euki; ta aratsalde artan il. Bildotsa yango zuten etxeetan, etxeke ataburua ta bi tantaiak bildots odolez busti. Gau artan bildotsa yan bear, ta otalak letxukin. Bildotsa ez zuten gordiñik ez uretan egosirik yan bear, guzia ereta baiño. Bigaramonerako ezin ezer utzi; ta zerbait gelditzen ba'zan sutan eroko zuten. Ta yateko, yantziak gerikatuta, oiñetan oiñetakoak, ta eskuan makila, ta azkar yan bear, Yaunaren Paska (edo igarotzea) zalako. Yainkoak gau artan Aigito eriko lenen-sortu guziak ilko zitun; israeldarrik, ordea, ez; auek nun zeuden ezagugaritzat, atadiko bildots odola baitzegon. Yainkoak israeldarrei agindu zien, egunua oroigaritzat eukitzeko, ta andik auera beti, urte oro, yai egiñaz ospatzeko.

Paska-yai egunak orela sortu ziran, ta gizaldiz gizaldi ospatu. Paska-aparia onela egiten zuten, Yesu'ren garaian. Nisan ilaren 14'gn iluntzean, sendiak Paska-bildotsa yateko batzen ziran. Bildotsa, labean eretzeko, gurutze antzera ipiñi bear, mats-gori zugatzaren adar bat burutik atzeko anketaraiño sartu, ta besteaz aueroko anakak loturik; ezurik ez zioten autsi bear.

Gaba elduta, amaretik ogeiraiño maikide baturik, aulki luzeetan, ezkereroko besapekoaren gainean erdi etzanik yartzen ziran, ta eskuia aske zuten azpilak artzeko. Guziok orela eserita zeudela, etxeke nagusiak, edontzi baten, ardoa ur pixka batez

nastua arturik, esaten zun: «Onetsia izan bedi Yauna, masti arnaria sortu zulako»; ta berak edan ta besteei ematen zien. Beriala azpil bat uraz ta miesa, batengandik bestearengana igarotzen zituten eskuak garbitzeko. Bear bada, Yesu'k ikasleei oiñak-ikuztea apari-une ontan egin zun. Eskugarbiketa bukatuta, maikideengana maia yatekoekin urbiltzen zuten.

Maian auek ipintzen zituten: Paska-dildotsa, ta onen inguruan peñezil ta barazki-belar mikatzak, Aigito'ko atsekabeaz oroitzeko; otíl xeñadak; gozorik gabe, Aigito'tik lasterka irteztzean legamiak oreá arotzeko astirik izan ez zula gogoratzeko. Beste ontzi baten, sagañak, pikua ta limoiak ozpiñetan egosi ta kanela bedar zumuz nastuta. Naste au Xaroset deitzen zuten, ta lugeñe margoa eman ta ontzi luzezka baten ipiñi oi zuten, Paraon'en eñian kare-oreaz ta buztiñaz egin-lanetzaz oroitzeko.

Etxekoiaunak, bedañak artu, Xaroset nastean busti, Yainkoari eskeñak eman lurgaiñeko ondasunak sortu zitulako, ta oietatik guziek zerbait artzen zuten. Gero edontzia bigañen aldiz betetzen zuten. Ordun, maian zegon gazteenak, etxeko-yaunari edo maipuru zegoanari aiek guziak ze adierazten zuten galde egiten zion. Ta ari erantzuki, zion: «Au da Yaunaren igaroaldiko opari-gaia, Israel'go semeen etxeak iraizean oigitañak ilez eta gure etxeak yare utziz, Aigito'n igaro zitunekoa» (Exod. XII, 26-27); «Yaialdi ontan ez duzu ogi artzirik yango; zazpi egunez otila yango duzun, samin-ogia, Aigito'tik estu ta lañi aldegin baitzendun; bizialdi osoan Aigito'ko aldegite-eguna gogoan dezazun» (Deut. XVI, 3); bedañak, uztarpean egotea bezain

mikatzak, baiña menpetik garaile irten giñan. Yazokun ariñari auegatik Yainkoa goretsi ta aintzatu bear dugu, gure negaria pozean, ta gure iluna argitan aldatu zulako». Ta maikide guziak 112'gn eresitik 118'raiñokoak abesten asten ziran.

Eresi oien erdi aldean, bigarren edontzikada edaten zuten. Ordun sendiko buruak otalak artu, zatitu, onetsi, ta bakoitzari pixka bat ematen zion; ta Xaroset nastean bustita bedarakin yaten zuten. Beriala bildotsetik bakoitzari zatia, ta guzia yaten ez ba'zan, gelditzen zana ere egin oi zan.

Bildotsa yan ondoren, irugarren aldiz edontzia betetzen zuten, ta guziak edan ta eresiak abesten zituten beñiro. Gero laugarren aldiz edaten zuten, ta Paska aparia bukatzen zan. (Fonard II, 245'gn 61)

Ora israelarren Paska-aparia nolakoa oi zan; ta Yesu'k eta ikasleek orela gutxi gorabera egin zuten.

Paska-apari ori, Yesu'ren eriotzaren irudi; Bera Yainkoaren Bildotsa, gizonak deabruaren menpetik ataratzeko Bere Odola emanaz opaldu zana.

Gailenkeriaz

«Liskara ere aien artean sortu zan nor ote liteken aietako aundiena. Baiñan Yesu'k esan zien: «Erien yaunak yabe azaltzen zazkie, ta aien gaineko aginpidea daukatenak ongile omen dira. Zuek ez orela: aitzitik ere, zuetan aundiena, txikiena bezela bedi, ta nagusia, mo'oria bezela. Zein da, ezperen, aundiena; aparitan datzana, ala apari-mo'oria? Aparitan datzana, ezta? Ala

ere, Ni zuen artean mo'oi bezela nago. Zuek zerate, ordea, nere beltzaldietan Nerekin egonak; ta Nik yaure'ia atontzen dizuet, nere Aitak atondu didanez, nere yaure'ian nere maiean yan ta edan dezazuten, ta Israel'go amabi leiñuek ebazten yauralkietan eseri zaitezten» (Lk. XXII, 24-30)

Ikasleen arteko takela au, ba-dirudi maiean eseritzean sortu zala. Luka deunak apari azken aldean sortutzat dakar, baiña egokiago dirudi eseritzean sortu zutela. Len ere aundi naiaz eta gailenkeriaz ikasleek eztabaidan ikusi ditugu. Yesu'k o'etzaz irakaspena eman zien, ta bein bereziki esan, maian eseritzeko aulki nagusi bila ez ibiltzeko, (Lk. XIV, 7). Baiña ikasleek aztu ziran, noski, ta gau artan Paska-aparia ta agur-aparia zalako, ta Irakaslearengandik urbilago egote a'eren, ta ordun yartzen ziran aulki nagusietan yaure'ian eseriko zirala uste zutelako edo, liska'ia aien artean sortu.

Oin-ikuzketa (Yon XIII, 1-17)

Gai oni buruz, esandakoez gaiñera, Yesu'k ikasbide gurena emango; ikasbide au ez zitzaien bein ere aztuko. Yon deunak onela edesten du:

«Paska yai a'ufean, Yesu'k, Aitarengana gizarte ontatik itzultzeko garaia eldu zaiola yakiñik, gizarte ontan zeuden bereta'ak maite izan ezkerro, azkeneraiño maite izan zitun.

Aparia egiña zan, ta txer'enek ordukotz Simon Iskariot'en seme Yuda'ren biotzean, Yesu etsaiei emateko asmoa sartuta

zeukan. (1) Yesu'k, beñiz, dan dana Aitak eskuetara eman ziola, ta Yainkoagandik Bera irten ta Yainkoagana yoateko zala ya-kiñik, aparitik yaiki, bera txabuxa erantzi, ta miesa bat arturik, geñian yantzi zun. Gero aspil batata, asi zan ikasleen oiñak ikuzten ta geñitik zekañen miesaz legortzen» (Yon XIII, 1-5)

Sorkaldeko eñitan, arotzei oiñak ikuzteko edo garbitzeko oitura zan; baiño ori etxeko moñoiek egiten zuten. Yesu'k, apaltasun gurenaren ikasbidea emateko, Ber Bera moñoien egikizun ori egitera zioan. Arígarí benetan! Ora or, Yainkoaren Itza, yopu-tankera arturik (2), ez beretzat otsein-eske ta bai otsein izatera etoña (3), oiñak ikasleei ikuztera. Auek añiturik zeuden noski, baiña ze egitera zioan galde egiten iñor ez zan ausartu.

Nori lenbizi ikuzi zizkion? Eztabaida gai ontan. Kisostomo'k dionez, Beragandik urbilen zeukanetik asi, ta atzenengo mailan zegoanetik lenengoan zegoanaraiño. Ta Yuda Iskariot'engandik asi ba'zan, Yesu'ren eta saltzailearen biotz barnean ze burutapenak elkañen aurka! Yauna maiteki, saltzailea bide onera ekartzeko; ta gaizto ua, biotzean gaiztakeria gogortzen. Yesu, Yuda'ren oiñetan; Irakaslea, ikasle azpisugearen oiñetan; Yainkogizona, deabrua gogoan sartuta zunaren oiñetan! Apalago ezin iñor agertu.

«Ba-dator Simon Kepa'rengana, ta onek diotsa: «Yauna,

(1) Itun Beñiaren argitaldari batzuk diote: *genomenou* = apaldutakoan; *bestetzuk*: *ginomenou* = apaltzekoan. Bear bada, oiñak ikuztea, lenbiziko edontzikada edan ondoren, eskuak garbitzen zitutenean egin zun.

(2) Pilip. II, 7

(3) Mt. XX, 28

oiñak niri Zuk ikuzi? «Yesu'k yardetsi ta esan zion: «Dagidana, orain ez dakizu; gerokoan yakingo duzu, ordea». Augustin deunak dio: «Zuk niri» itzok ze adierazten dute? Itzok obeago dira ausnartzeko, adierazteko baiño, egiz adierazten dutenetik aditzen duguntxo agertzeko; mintzoa gai ez ote dan bilduragatik».

Yesu'k zegiña, Kepa'k ordun ez ulertzen; oiñak guziei garbitu ondoren, ori zergatik zegian esango: baiñan artean ez guziki ulertuko; Yesu nekaldian zenbateraiño apal agertu ta eramango zitun guziak ikusita, zerbait geiago adituko zuten, baiñan batez ere Goteuna aien gain zetorkenean, ordun bai, Oírek eman-goi-argiz osoro ulertuko.

Baiño Kepa'k dasaio: «Betidaiño koan ere ez dizkidazu oiñak ikuziko. Yesu'k erantzun zion: «Ikuzten ez ba'zaitut, ez duzu Nerekin erkidegorik izango». Ainbeste maita zun Irakaslearengandik itzok entzutea, mingaríia Kepa'rentzat. Ta Augustin deunak dionez, Kepa'rentzat, maitasun eta bilduraz ikaratuta egonik, mingaríago zan Yesu galtzea, apalki oiñak garbitzen ikustea baiño. Augatik beriala ezan zion: «Yauna, oiñak ez ezen, baita eskuak eta burua ere». Kepa'k ori esateko ba-dirudi au ulertu zula: Yesu'ren adiskide izateko bear dan gogo-garbitasuna oin-ikuzketak emango ziola. «Yesu'k diotsa:» Ikuzita dagonak, oiñak besterik ez du ikuzi bear; oso garbi dago-ta. Zuek, noski, garbi zaudete; ez, ordea, guziok. Ba-zekin, ba, Bera etsaiei zemaiena nor zan. Argatik esan zun: Ez zaudete guziok garbi». Yuda nondik bide onera ekaíko zebilan Yesu; baiña gaizto aren gogo barnean. txerena nagusi.

«Oĩnak aiei ikuzi ta bere yazkiak artuta, beĩro etzan zanean, esan zien: «Ba al dakizute zer egin dizuedanik? Zuek Irakasle ta Yauna diostazute; ta ederki diozute, ala naiz-ta. Beraz, Yaun ta Irakasle natzaizuen Onek oĩnak ikuzi ba'dizkizuet, zerok ere elkaĩi ikuzi bear dizkiozute. Eredua erakutsi dizuet, ba, Nik egin dizuedanez, zuek ere dagizuten».

Yesu'k, apal-eredu gurena eman zigun, kistaĩak elkaĩen artean anaiki apal agertzeko. Eliz Ama doneak, Yaunaren agindua ez eze, oin-ikuzketa ere eliz-oikun egin du. Paul deunak alargun kistaĩen egite onen artean, deunen oĩnak ikuztea yartzen du. (1) Ostegun deunez, oikun berezitzat, amabi landeĩen oĩnak ikuztea gotzaiek egin oi dute; ofela yaunaren egitea oroitzuz eta agindua beteaz.

Ta irakaspena bukatzeko, esan zien: «Zin zĩnez dasaizuet: otseiĩa ez da bere nagusia baiĩo gurenago, ezta bidalia ere bidali duna baiĩo. Au dakizuten ezkerro, zori ontsu zaitezket, berebat eginda». Yesu'ren burutapen begikoa ori: ez da aski siĩestea, ta siĩesten dugula esatea, siĩesten duguna egite da beaĩekoa. Ori dagina, egizko kistaĩa da.

Oin-ikuzketaz eman zun ereduaz gaiĩera, Yesu'k kistaĩei au adierazi zien: Bere Soiĩa artzeko gogoa garbi euki ber dala. Ogiak ugaritu ondoren agindu ziena, berialaxe beteko zun. Yuda kenduta, beste ikasleak garbi zeuden; bidean ibilita oiĩetan autsa ezartzen da; Yaunak ikuzita oso garbi gelditu ziran.

(1) Tim. I.^a V,^o10

Bizitza-bidean ibilki, gogoari ere ogen-loia itsazten zaio; Yesu, ren Soiña artzeko gogoa garbi bear.

Yuda'ren iruzuzaz

Kepa'ren oiñak ikuzterakoan, esan zien: «Zuek, noski, garbi zaudete; ez, ordea, guziok». Itz aueaz, ilunki ba-da ere, Yuda'ren salkeria ageri zien. Ta beriala, eredia erakutsita egingako itzalditxo ondoren, argiago beñiz: «Au ez diot guzion-gatik; ba-dakit zeintsu autu nitun; baiñan idatzitako au:

«Ogia Nerekin yaten dunak
orpoa nere aurka yaso du» (1)

bete bear dala-ta, oraintxetik dasaizuet gerta baiño len, gerta ezkerro nor naizan siñetsi dezazuten» (Yon XIII, 18-19)

Yesu'k, amabiekin igaroko zitun azken ordutan, ikasleen siñestea indartu ta biotza adoretu nai zun. Etsaiengandik eramango zitunak ageri zizkien, orain bereziki, ikasle batek salduko zula. Datorkenaren beñi yakin ezkerro, erasoak eramateko kemen geiago izaten da. Yazoko ziranak Yesu'k adierazi, ikasleak kementsu egoteko. Nekaldian, Irakaslea utzi, ta Kepa'k ukatuko; baiña iragaritakoak gerta zirala ikusi ezkerro, nor zan siñetsiko zuten.

Onez gainera, Yuda'ren salkeria iragartzeko beste zio bat ere ba-zun, ikasle saltzailearen biotza ikutu ta ontzeko asmoa. Iskariot'en salkeriak, Yesu'ren biotza atsekabez beterik zeukan

(1) Itzok. XL'gn eresiko 10'gn txataletik artu zitun: auek, lenbizi, Dabid'ek esan, Akitopel'ek bere bakaldun eta adiskideari egin-salkeria adierazteko. Yuda'k Yesu'ri orobat egin, ta Dabid'ek. Yaunaren irudi, Yuda'ren salkeria ere iragarí.

Iru urtez Berakin ibili zan ikaslea, Satan'en menpetik atara nai; onetarako Yesu'k alegiñak egin, ikasle guziak maite baitzitun, baita salduko zuna ere. Augatik beñiro esan zien:

«Ziñez dasaizuet: zuetako batek iruzur egingo dit» Ta atsekabe aunditan bakoitza asi zan esaten: «Ni ote naiz, Yauna?» Berak erantzuki esan zun: «Eskua eratiluan Nerekin sartzen dun bat da salduko nauna» (Mt. XXVI, 21-23)

Ikasleen lañia! Yesu'k ziotsatena egia zala, ta biotz-barneko beñi ezagutzen zula, ba-zekiten; ta Irakaslearen itzak entzunda lañitu ziran. Kezkaz beterik, «asi ziran banaka Ari esaten: Nik ote?» Yuda'k ere, isil egonik bere burua salatuko zula-ta, galde egin zion, esanaz: «Rabbi, ni ote naiz? Ta Yesu'k ari: Zerorék esan duzu» (Mt. XXVI, 25) Yaunaren erantzuna ez zuten, noski, beste ikasleek entzun, Yuda'k bakañik baiño. Aunek argi ikusi zun, Irakasleak guzia zekila; ta ala ere asmo gaiztoa ez zun aldatu.

Beste ikasleek ezin antz eman salduko zuna nor zan; amabiok maian zeuden ta, israeldañen artean oi zan bezela, amabiok aspil berberetik Yesu'rekin yaten. Irakasleari geiago galde egiten ez ziran ausartu, ta «asi ziran elkañi galdeka zein ote liteken orélakorik legikena» (Lk. XXII, 23)

Kepa artega ta yakimiñaz zegon. Yon'ekin adiskidetasun estua zun, ta mezu ta egikizunetan biok kide izaten ziran. Yesu'k Yon bereziki maite zula ezagutzen zuten, ta Kepa'k, Yon'en bidez saltzailea nor zan yakin nai. Ona emen Yon 'ek nola edesten dun:

«Itzok esanda, Yesu'k biotza lañitan, zabal-zabal itz egin ta esan zien: «Zin ziñez dasaizuet: zuetako batek etsaipera namake». Ikasleak, ordun, norengatik ote lioken kezka elkarí so egiten asi ziran, ta aietako bat, Yesu'k maite zuna, Yesu'ren bular gainean ezañita zetzan. Kepa'k, keñu egiñaz, diotsa: Adi zak norengatik ziok?» Ark, Yesu'ren bulañari ezañirik, diotsa; «Yauna, nor da?» Yesu'k erantzun zion: «Neuk ogia busti ta emango diodan uraxe» Ta ogi bustirik, Simon Iskariot'en Yuda'ri eman zion. Ta otamen atzetik txeren sartu zitzaion. Ordun Yesu'k diotsa: «Egitekoa laster egizu» Apaldañetako batet ere ez zun, ordea, zertako au esan zionik igañi. Zizkuzaia Yuda baitzan, batzuk uste zuten Yesu'k ziotsala: «Yaitarako beaña erosazu», edo landeñei zerbait emateko. Otamena, beraz, artu ta berealaxe irten zan. Ta gau zan» (Yon XII, 21-30)

Yesu'k biotza lañitan! Yauna, Lazar ilda, lañitu zan, adiskideei zien maitasunagatik (Yon XI, 33); nekaldiko estualdia gogoratuta, lañitu ere zan (Yon XII, 27); gau ontan Yuda'ren salkeri beltzaz lañitu ere; gizon batek, adiskide batek, bere Irakaslea Yainkotzat ezagutu bear zun ikasleak, Yesu'ri zegion iraiña, ta Yesu'k, Yuda galduko zala-ta zeukan atsekabea, ezin aundiago izan. Saltzailea nor zan, Kepa'k yakin nai; baiñan Yesu'k Yon'i isilpean adierazi. Kepa'k ordun ori yakitea ez zan egoki, Yuda'ren aurka asiko baitzan.

Yaunak Yuda'ri ogia bustita eman zion, saltzailea nor zan Yon'i agertzeko, baiña baita Yuda'ren biotza ikutzeko ere adiskidetasun ezaugañi ua emanaz. Alpeñik ordea! «Otamena atzetik

xeñen sartu zitzaiola» dio Yon deunak; Luka deunak ere orixe dio: Yuda'gan Satan sartu zala, apaizpuru ta idazlarietara yoan aurretik (1) Auekin itunbena egin aurretik Yuda'gan Satan sartu, ta itunben gaizto ua egiteko eragin; otamen atzetik, beñiz, txeñen sartu, itunbena bete arazteko bultzatuz. Ordudanik Yuda Yesu'ren ikasle-bazkumatik irten, ta Satan'en yopu izatera zearo yañi.

Kepa'k Yon'i esan, aunek Yesu'ri galde egin, ta Yaunak Yon'i erantzun, ta Yuda'ri ogia bustita eman ta esatea: «Egitekoa laster egizu»; au guzia, berialaxe yazo zan. Yuda irtetzeaz ez ziran besteak añitu; «egitekoa laster egizu» entzun zuten, baiña ikasleek gañantsirik ez zioten eman, oituta baitzeuden oñelako aginduak entzuten, ta ordun uste zuten, noski, zerbait eroatera edo landeñei ukar egiteko agindu ziola.

«Ta gau zan», ordun, dio Yon deunak. Ilunpea egoki zitzaion Yuda'ri egitea zioan salkeria bukatzeko. Aren gogo barnean zegon ilun ikaragañia! Augustin deunak, Iskariot'en biotz-barnearen beltza adierazteko: «Ta irten zan ura bera gau zan» dio. Ordun asi zan, Yesu'k gero yuduei Oliamendi'n esango ziena: «Auxe da zuen garaia ta ilunaldiaren indaña» (Lk. XXII, 53)

Ikasleak ilun zeuden, aietako batek Irakaslea etsaipean ipiñiko zula entzunda. Biotzak atsekabez ilun; Yaunaren etsaiek, gabeko ilunpetan, salkeri beltza nola bete antolatzen; mandiotik at gau iluna nagusi. Ta Yon deunak egiz zion: «ta gau zan».

(1) Lk. XXII, 3-4

Baiña Yaunak ikasleen biotzei poza ta adorea berialaxe emango zien Eukaristia irasiz.

Eukaristia irastea

Ba-dirudi, Yuda irtenda gero Yesu'k Eukaristia irazi zula. Aunetzaz antziñatik eztabaida dabil, (1) ta Elizako Asaba deun askok, Yuda'k Yesu'ren Gorputza artu zula diote, ta ontatik irakaspenak atara ditute. Gaur geientsuek diote, Yuda irten ondoren Yesu'k Eukaristia irasi zula, ta Yuda'k Yesu'ren Soiña ez zula artu. Beraz, eztabaida au erabakigaitza da.

Ogiak lenbizi ugaritutako biaramonean, Yesu'k Kaparnaun'en bizitzarako ogiaz itz egin ziela ikusi genun; Eukaristiaz egun artan lenbizikoz mintzo zan, ta emango ziela agindu (Yon VI) Yesu'ren itzok gogoñak iruditu zitzaizkien; izan ere, israeldariek siñiste-egitan, Eukaristia izan zitekenik ere ezin somatu, ezkutu onen ezaugarí aztarnarik ere baitzuten. Yaunaren entzuleetatik batzu atzeratu ziran; Yuda'k Irakaslearen itzok ez zitun siñetsi; Kepa'k ordea, esan zion: «Yauna, norengana yoko genuke? betiko bizitzarako itzak dituzu».

(1) Luka deunak dakarenez, Yesu'k lenbizi Eukaristia irasi (XXII, 19-20), ta gero Yuda'ren iruzufaz itz egin (XXII, 21-23); Matai eta Mark deunek, berfiz, lenbizi Iskariot'en salkeriaz mintzo zala (Mt. XXVI, 21-25; Mk. XIV, 18-21), ta gero Eukaristia irasi zula (Mt. XXVI, 27-29; Mk. XIV, 22-25). Eukaristia irasteaz Yon deunak ez dio ezertxo ere; beraz ezin erabaki. Ta Yon deunak zergatik ez ofetaz itz egin? Ebaingeria irakasteko asmoz idatzi zun ta beste irurek ba-zekartela-ta, berak ofezaz ez zula idatzi bearik uste izan zun, noski Baiñan zerbaitu esan zitunean, Eukaristia gogoan zeukala antz ematen da. Ofela, apari asieran XIII, 1; gero apari ondorengo itzaldian, Yesu'k askotan esan zizkien itzok: «Egon beti Neregan, ta Ni zuengan»; ta azken aldean, Yesu'k Bere Aitari otoi egin esanaz: «Gerok bat geran bezela, aiek ere bat ditezan, Ni aiengan ta Zu Neregan, oso bat ditezan». Itz auctan ezagun da. Ien VI'gn atalean irakatsi zuna: «Nere aragia yan ta nere odola edaten duna, Nigan dago ta Ni arengan. Bizi dan Aitak bidalita Aitarengandik Ni bizi naizan bezela, yaten nauna ere Nigatik biziko da» (Yon VI, 56-57)

Egun artan guzien aitzinean egindako itzaldia, gero ikasleei bereziki adieraziko zien, noski. Maiz ikusi dugu, taldeari esandako alegiak, gero bakañean ikasleei zeatzago adierazten; ta gañantsi aundiko egiak, yazotzea ulerkaitza zitzaiena, ikaslei bein bakañik esanda ez zan isiltzen; oréla Mexia'ren mezuaz ta eraman bear zun nekaldiaz bein ta beñiro mintzo zan. Beraz, badirudi, Kaparnaun'go itzaldi artatik azken apariraiño igaro zan urte oso artan, Eukaristiaz itz egingo ziela.

Ikasleek, irakasten zitzaiena ez zuten bereala ikasten ta zuzen edo siñesten; asieran batez ere, ta Yesu aien siñesmena indartzen alegindu zan bereziki. Ikusi zuten Yesu'k ogiak bi aldiz artu, onetsi ta ugaritu zitula, baita gañerako alatz añañiak ere, ta auk guziak ta Irakaslearen irakaspenak aien siñesmena indartu. Azken apariko gau ontan, siñesmen bizia agertzen zuten. Yaunak Eukaristia irasteen esan-itzak, zalantzarik gabe siñetsi zituten.

Ona emen Eukaristia irastea Ebaingelariék nola edesten duten:

«Aparitan ari zirala, ba, Yesu'k ogia artu, onetsi ta puskatu zun, ta bere ikasleei eman zien esanaz: «Artu ta yan; au da nere soiña». Ta ontzia arturik, eskar egin zun ta eman zien, esanaz: «Edazute ontatik guziok. Au da, ba, nere odola, Itun-odola ogen asketserako askoren alde ixuriko dana. Ba-dasaizuet ere: ez dut gaurgero iñoiz ere matsardo ontatik edango, beña nere Aitaren yaureñan zuekin edango dudan artaraiño» (Mt. XXVI, 26-29)

«Ta aparitan zeudela, Yesu'k ogia artu, onetsi, puskatu ta eman zien, esanaz: «Torizute; au da nere Soiña». Ta ontzia arturik, esker eginda, eman zien, ta guziek artatik edan zuten. Ta esan zien: «Au da Itun Beñirako nere Odola, askoren alde ixuriko dana. Ziñez dasaizuet: ez dut guardanik matsardo ontatik iñoiz ere edango, beñia Yaunaren eñian zuekin edango dudan egun artaraiño» (Mk. XIV, 22-25)

«Otaldia eldu zanean, maitara yañi zan; ta amabi bidaliak Arekin. Ta esan zien: «Nekaldira baiño len Paska au zuekin yan gogo gogo nun. Ba-dasaizuet, ba, beste bein yango ez dudala, Yainkoaren eñian beteko dan artaraiño». Ta ontzia arturik, esker eginda, esan zun: «Torizute ta zuen artean bana ezazute. Ba-dasaizuet, ba, matsardorik edango ez dudala, Yainkoaren yauraldia etofí arte» Ta ogia arturik, esker eginda, zatitu ta eman zien, esanaz: «au da Nere Soiña, zuen alde emana. Au egizute nere otoitzat» Berebat apal-ostean, ontzia artuz, esan zien: «Ontzi au Itun Beñia da, zuen alde ixuritako nere odolez» (Lk. XXII; 14-20)

Yesu'k esan-itzak xalo, argi ta Yainko indañez beteak dira. Nain'go alargunaren seme ilari, esan: «Mutil, zeroñi dasaizut: yaiki zaitez; ta ila agondu ta mintzatzan asi zan» (Lk. VII, 14-15) Lazar'i esan: «Lazar, irten ortik, ta bertantxe, il zana ilki zan» (Yon XI, 43-44) Yesu'ren itzek agindu ta adierazten dutena, berialaxe betetzen da, Yainkoaren al neufigabea baitute. Orain, «au da nere Soiña»; «au da, ba, nere Odola», esatea asko, ogi zana, Yesu'ren Soin, ta ardo zana, Yesu'ren Odol

biurtzeko; ta bata ta bestea bere gogo ta Yainkotasunakin bat egiñik egoteko.

Ikasleek Yaunaren itzok oñela siñetsi zituten, oñela ere lenbiziko kistañek. Paul deunak Korinto'koentzat idatzitako lenengo idazkian (XI, 23-29) Eukaristia irastearen edeskuna, Ebaingelariak bezela dakar. Yesu'ren itzok kistañen gogoetan sendo irañi ziran. Elizak, sortua izan zanetik, Yesu'ren itzok artu, zaitu ta siñetsi ditu. Ona emen Ilari deunak diona: «Yainkoaren egikunetaz ez gera ludikoen eritzi arauz mintzatu bear... idatzitakoa irakuñi bear dugu, ta irakurtzen duguna ulertu, ta ordun siñetsi beañ beteko dugu. Kisto'k berak dasaigu: «Nere aragia yanari da ziñez, ta nere odola edari da ziñez; Nere aragia yan ta nere odola edaten duna Nigan dago ta Ni arengan» Aragi au ta Odol au ziñezkoak dira, ta onetzaz zalantza izpirik ezin izan. Yaunak, ba, ori adierazten du, ta gure siñesmenak ori siñetsi; ori du bere aragi ziñez, ta ori bere odola ziñez, ta ori yaten dutenak ta ori edaten dutenak Kisto'gan daudela ta Kisto aiengan dagola. Au egia ez dala? Yesu Kisto egizko Yainko dala ukatzen dutenak bakañik, ori egia ez dala diote» (De Trinitate VIII, 14)

Yaunaren itzok xalo ta argiak dira, baiña oien bañuan ezkutu sakona dago, ta Yesu'ren guganako maitasun neufigabea agertzen zaigu. Kaparnaun'go itzaldi artan esan zien: «Ni naiz bizirako ogia. Mana basoan zuen asabak yanda ere il ziran. Ogi au zerutik yetxia da, yaten duna il ez dedin. Ni naiz ogia bizia, zerutik yetxia. Ogi ontatik iñork yaten ba'du, beti-

daiño biziko da; ta Nik emango dudan giza-bizirako ogia nere aragia da» (Yon VI, 48-51) Yainkoaren Semea aragi egitea ta Eukaristia, oía bi ezkutu oiek Yesu'k elkartu ta elkar argitu ta adierazi. Yainkoaren Semea gugatik aragi egin; guri bizia emateko, gu gaizkatzeko, gurekin bat egiteko; ta guri bizia eman ta gugan egon Eukaristiaren bidez egiten ditu.

Eukaristia Itun Beñiko yauropa

Baiña oraindik geiago: Eukaristia opari ere ba-da; Itun Beñiko yauropa Eukaristia da. Itun Beñi onek, edo berdin dana, Elizak, yauropa ageri bat izan bear zun, uzkurtzaren gogoa ta egikunik goreena yauropa baita.

Igarleek iragañi zuten, uzkurtz-antolatze beñi bat izango zala (Malk. I, 11), ta gure uzkurtzak opari ageri bat izango zula (Malak. ta 109'gn eres.); opari au izan ez ba'lu, Itun Zañeko uzkurtza Itun Beñikoa baiño gurenago izango zan. Beraz, gure uzkurtzak bere yauropa ageria ba-du; Yesu'k Eukaristia irasi zunean, opari au ere irasi zun.

Aipatutako itzok argi adierazten dute Eukaristia yauropa ere ba-dala. «Au da nere Soiña, zuen alde emana» (Lk.) ta Paul deunak dionez: «Au nere Soiña, zuen alde zatitua» (Korint. 1.ª, XI, 24); Au da, ba, nere Odola, ogen asketserako askoren alde ixuriko dana» (Mt. XXVI, 28). Yesu'ren Soiña ematea, ta zatitua izatea ta Bere Odola, ogenak askesteko, ixuria izatea, egizko yauropa adierazten dute. Ta yauropa onen gurentasuna!

Yauropa onen opari-gaia Yesu Bera da ogi-irudiz ta ardo-irudiz, ta Yesu Bera ere yauropa eskeintzen duna.

Eukaristia irasteko itz oietan beste ezkutu bat ere ba-dago. Yesu'k esan zun: «Au da, ba, nere Odola, Itun-odola» (Mt. XXVI, 28); «au da Itun Be'riko nere Odola» (Mk. XIV, 24) Au entzunda, ikasleak Itun Za'eko odolaz gogoratu ziran, ta Itun Za'ra ta Itun Be'ria Yesu'k elkartzen zitula ezagutu zuten.

Ona emen Paul deunak elkartze ori nola adierazten dun:

«Ta o'rexegatik Itun Be'riaren Bitartekoa da, agintzaren arauz betiko ondarea deituek ar dezaten, lengo Itunpean egin-dako o'genen ordaintzat il dalako. Ilburukoa betetzeko, aren egilearenak egin bear du-ta. E'riotza ondoan sendoa egiten da, ba, ilburukoa; aren egilea bizi daiño, be'riz, inda'rik ez du. O'rengatik lengo Ituna ere odolik gabe ez zan sortua izan. Mois'ek e'ri osoari legearen aginduak iraku'ri ondoren, aker ta txeko'ren odola, ur, artile g'ri ta itzebelara arturik, Idaztia bera ta e'ri osoa iztatu zitun, esanaz: Au da Yainkoak zuekin burutu dun Itunaren odola. Berebat etxola ta yauresketerako ontzi guziak odolez zirpizindu zitun. Ta legearen arauz geienak odolez garbitzen dira; ta odol-ixurtzerik gabe askespenik ez dago». (Ebert. IX, 15-22)

Yainkoak Israel'go e'riakin egin zun Ituna, egiz, ez da ilburuko; Itun Be'rikoa, ordea, bai, ilburuko da, beriala bere odola emango zun Yainko-Semearen ilburuko eskartsua. «Zenbait ilburuko, legez, ilburukoa egiten dunaren eskuz idatzi bear; baiña Yesu Kisto'ren ilburuko-legea, au zan: bere odolez idatzi

ta ziñaltzea. Ta ilburuko onen agiria, berak ori idatzi zun egikuna da; Eukaristia. Yesu'k agindutakoak ta ondore beña, Yesu'ren eriotzaz egin zaizkigu, onen bidez gaiztokitik atera ta zerua ematen zaigulako; ta agindu ori idatzita dagon agiria, ta gure aitaren naia ta erabakia irafita dagon agiria, odolez idatzi-ta dago; itz batez, bere ilburukoa, Eukaristia da. (1)

Laster yazoko zan odol ixurtze ori, Eukaristia irastean Yesu'k Aitari eskeñi zion; gizonen ogenak ordaintzeko, bere oldez, bere bizia Aitaren eskuetan ipiñi zun. Azken aparian irasitako Eukaristia, ta Meza ta gurutzean egindako buru-eskeintza, yauropa bat dira; gaia ber-bera dute: Yesu Kisto. Baiña elkañen artean alde au dago: gurutzean egindako eskeintzan odola ixuri zan, Mezan ez da odolik ixurtzen; aparian irasi-Eukaristia, Yesu'ren eriotzaren aurre-irudi ta opalduko zan yauroparen eskeintza da; Meza, beñiz, Nekaldiaren oroigai duzu, ta Mezan, len opaldua izandako yauropa eskeintzen da.

Itun Zañean, israeldareñi ogen ordaintzat egindako yauroparen odola edatea eragozten zitzañen (Leb. XVII, 10-12); baiña Yesu'k, Itun Beñiko yauropa irasi zunean Bere Odol deuna edateko agindu zun. Yesu gugatik aragi egin zan, ta gugatik odola artu; aragi egin egunetik gurea dugu; gurea ogenen ordaintzat bere Odol deuna Aitari eskeñi zion, baiña gainera gure bizitzaren sorburutzat guri emana ere zaigu, Berak esan baitzun: «Nere aragia yan eta nere odola edaten dunak betiko bizitza du» (Yon VI, 54)

(1) Bossuet Meditations sur l'Évangile, 61 jour.

Israeldarék, ogen ordaintzat egindako yauropaz gainera, eskerák egiteko yauropak ere ba-zituten. Auetan, oparia iru zati egin oi zuten: zati bat, koipetsua, éretzeko; bulará ta eskuiko sorbalda apaizentzako, ta gainerakoa, eskeintza egiten zunari emateko. Yainkoak israeldaréi au egitea agindurik, auek, eskeiñitako oparietan erkide izatea nai zun. Siñesgabeek ere sasi-yainkoei yauropak eskeintzen zizkieten, ta opari oietatik yaten zuten.

Yuduek, eskeiñitako oparietatik yaten zutenean, Yainkoarekin bat egiten ziran, ez soiñez, bai, ordea, gogoz. Siñesgabeek ere beren yaureskundeetako oparietarik yanez, deabruekin bat egiten dira, deabruei opariak eskeintzen dizkietelako. Kistaárak ere, ba-dugu oríts deuna, Eukaristia. Yesu Kisto'k, eskeiñi zun yauropan gu erkide izatea nai du, opari deun ortatik guk yatea nai du, Berak esan baitzun: «artu ta yan, au da nere Soiña». Yesu'k, gugatik yauropa egiñik, opari deun ori yatea nai izan zun, onela guzioi ta bakoitzari bereziki au egiztatzeko: gugatik aragi egin, ta gure ogenak kentzeko yauropatzat eskeiñi zala.

Yesu Kisto gure Yaunak, Eukaristia irasiz, opamaiko Ikurton edo Sacramentu deuna ere irasi zun, esanaz: «Au egizute nere oroitzat» (Lk. XXII, 19) (1) Yaunak, bere eskaía ta onoi-

(1) Itz auek, Paul deunak (Korint. 1.ª, XI, 24) eta Luka deunak azken oparia edestean dakarzkite; Matai eta Mark deunek, itzik ez dute ipinizen, baiña onelako utsuneak Ebaingerietan ikusi ditugu. Auek ez dakarzkitelata, ezin ortik atara Yesu'k itzok esan ez zitula, gaur Etizako etsai batzuk atara nai duten bezela.

menak guri emateko Ikurton edo Sakramentuak ipiñi zitun; auen artean gurenena Eukaristiko Ikurtona, onek, ziñez, izanez, ta egotez Yesu'ren Soin eta Odol deunak ogi-irudiz ta ardo-irudiz baitauzka. Beraz, opamaiko Ikurton deuna Yesu Kisto Bere-bera da, ogi-irudiz ta yanari antzo. Eukaristia, yauropa danez, Yainkoari dagokio, Berari eskeintzen zaio oroen Yaun ta Yabe dalako; Ikurton danez, ordea, guretzako da, gure gogoen goi-bizitzarako. Gogoaren goi-bizitza ukuzpenaren bidez eman zitzaigun, ordun eskar donetzaila eman zitzaigulako; ta goi-bizitza ori Eukaristiak eutsi ta indartzen du, eskararen egile dan Yesu Kisto'k, gure barnean arturik, eskar laguntzaile ta emaitzak gogoari ematen dizkiolako.

Yesu'k ikasleei esanaz: «Au egizute nere oroitzat», aiei zien maitasunaren agiria eman zien; baina ez ori bakarrik; Eukaristiko ikurtona irasi zun. Yesu'k ordun egin zuna, gero ikasleek eta auen ondorengoek Aren oroitzat egin bear zuten. Izan ere Yesu gu gaizkatzeko etofí zan, ta gure yareikuntza gugatik gurutzean ilik irabaziko zun; baiño oraindik geiago nai zun; gurutzean eskeiñitako yauropa egunoro ta edonun beñitza, onela, gugatik opaldu zana ta guri bizia ematen diguna, gure barnean arturik Aren erkide izateko.

Ta au guzia egin al izateko, «au egizute nere oroizat» esan zienean, itz auen bidez, Elizako apaizgoa sortu zun, ikasleak Itun Beñiko apaiz egiñaz. (1) Eukaristiatik datorkio apaizgoari daukan ainbeste indar, al eta guren izate guzia. Yeronima

(1) Trento'ko Eliz Batzar nagusian XXII'gn batzal. 1.º atala, 2'gn araua.

deunak dio: Apaiz gabe Eukaristi'rik ez, ta Eukaristia gabe Elizarik ez (1).

Eukaristian geiago ikusi dezakegu: Yesu'k guri digun maitasunaren beste aztarna bat. Parisaita'ek eta idazlariek Yesu gizartetik kentzeko iltzea erabaki, ta Yuda Iskariot'ek lagunduta, laster asmo gaizto ori beteko zuten. Baiña Yesu'ren guganako maitasuna, zital aien gaiztakeria baiño indartsuago. Eukaristiaren bidez o'ra gizonen artean gelditu, ta ez toki baten baka'rik, ludi guzian baiño. Yainkotasuna ta aintza ogi-irudipean ezkutaturik, otzan eta apal dago, maitaga'riago agertzeko; ta yanari antzo, gizonei, Bera yanez, gogo-bizitza indartzeko, ta yauretxe guzitan kista'ren biotzak, lurgaiñeko atze'ri ontan atsekabeetan poztu, nekealdian atsedendu, ta zerurako bidean lagunduz kementsu ya'raitzeko.

Yesu Kisto Paska-bildotsa

Eukaristiak ditun ezkutuetatik batzu, laburki adierazi ondoren, obeto ulertzen da Yesu'k apari asieran esana: «Nekaldira baiño len Paska au zuekin yan gogo gogo-nun». (Lk. XXII, 19). Eukaristia, neu'rigabeko maitasunaren agiri guren au, eman nai izan zien azken Paska artan ta nekaldira baiño len. Eukaristia, Paska egunez irasi zun, Itun Za'eko Paska bukatu ta Itun Beriko Paska sortzeko; ta Itun Be'ri o Paska-bildotsa Yesu Bera da, Yon Ukuzleak esan zunez: «O'ra Yainkoaren Bildotsa, gizaogena kentzen duna» (Yon 1, 29), ta Yesu'k Paska egunez

(1) Le Camus III, 234'gn or.

gurutzean il nai izan zun giza-ogena kentzeko, ta onela egizko Paska-Bildotsa Bera dala egiztatzeko. Gurutzean il zan Yainkoaren Bildotsa, ludi guzian Eukaristi'ko yauropan, eskeiñiko zan, ta opari ortatik kistar guziek yango zuten. Eukaristia goratuz, Elizak egoki abesten du: Oi, orits deun ontan Yesu'ren Soiña artu, Beraren nekaldia oroitu, gogoa eskañez bete ta guri gero-ko zori onaren baitura ematen zaigu»

Apalondoko itzaldia (Yon XIII, 31-XVII)

Yesu'k apari ondoan egin-itzaldia Yon deunak bakañik dakar; itzaldi au, lentxoago oiñak ikuzi zizkien ikasleei egin zien; baiñan auei esanak, Yesu'ri siñetsiko zioten guzientzat esan zitula argi ageri da; Berak esan baitzun: «Ez dizut, ordea, aien alde bakañik, otoi egiten, aien aitoñagatik siñetsiko didatenen alde ere bai baiño» (Yon XVII, 20)

Itzaldi au, emen lurgaiñean uzten zitun ikasle maiteei egiten zien azken-aguñaren itzaldi da. Yuda Iskariot andik irtena zan ordurako, ta adiskideekin bakañik gelditu zan, ta adiskide artean egonik, auei azken-naia ta azken-onuak adierazi zizkien. Ta Yesu'ren itzetan bere biotzeko atsekabea ta maitasuna nabari dira; baiña baita itxaropena ta kemena, ta garaikundearen poza ere. Laster oiñazeak eta nekaldiak erasoko zioten, ta ordu gutxi bañu gurutzean ilko zan; nekaldia ta eriotza, giza-soin-gogõarentzat oiñazetsuenak, baiña auen bidez txerren menperatu, gizadia gaizkatu, ta garaikundearen aintza irabaziko zitun.

Itzaldi onen muna zein dan, guziek ez diote berdin. Batzuek, au dala: «Agindu beñi bat dagizuet: elkar maite ezazute» (Yon XIII, 24); beztetzuek, au: «Ez zaituzt zurtz utziko» ta Goteun Pozemailea bidaliko zula (Yon XIV, 16-18;) ta beste batzuek, au dala diote: Yesu'k ikasleei azken-agurá egin ta oien biotza adoretzea, aiekin egongo zala aginduz, (Yon XIV, 3, 18, 28; XVI, 16, 22; XVII, 24). Izan ere, itzaldi au aztartuz, edonun iru gai auek arkitzen dira: elkarénganako maitasunaren agindua, Goteun-Pozemaileagan itxaropena izatea, ta aiengandik Yesu aldendu arén Arekin baturik egotea. Esan diteke ere, Yesu'k ikasleekin eta siñestunekin elkar-artze beñi bat antolatu zula Ordudanik, Yesu ta Berari siñetsiko ziotenak, ageri ez dan bazkun indartsua izango, Goteunak siñestunen gogoetan eragingo zitun goi-egikunez.

Adiskide arteko azken-agur ontan egindako itz-yarduna, ezin zeatz zatitu, gai bakoitza dagokion tokian ipiñi ta adierazteko. Onelako azken-yardunetan, agur dagienak, adimenaz bakañik ez du mitzatzen, bai biotzez ere; ta itzaldiaren gogaiak, adierazi ta zabaltzean, maiz bat bestearen sailean sartzen dira, elkañen artean artu-emaná baitute. Ala ere geientsuek, onela zatitzen dute: Azken-aguráren sañera; XIII, 31-38.

Yesu'k siñestunekin ditun elkartze beñiak: XIV

«Nerekin ta neregan egon»: XV, XVI.

Kisto'ren apaiz-otoia: XVII.

Kisto'a goretñia

Yesu'k, ikasle zintzoekin bakañik gelditu zanean, itzaldia,

garaikunde zantzu oneaz asi zun: «Orain goretsia izan da Gizasemea, ta Yainkoa Arengan goretsia izan da. Yainko Arengan goretsia izan ba'da, Bera ere Yainkoak goretsiko du, ta berealaxe goretsiko ere». Orain, Yuda Iskario't bere asmo gaiztoa betetzera yoanda, orain Yesu'k Satan'ekin dun bu'ruka bukatuko, orain azken-eraso gogor ontan Yesu'k Satan betiko menperatuko du. Ordu au itxaroten egon da sortu zanetik; bu'ruka a'ritzeko au egiteko ta garaile izateko lu'era eto'ri zan; gaurdainoko guzia au gertutzeko izan da, «orain» giza-gaizkundera asiko. Giza-gaizkakunde au ta Aitaren aintza gogoraturik, pozaren pozez, eriotza garaikundetzat, ta gurutza bakaulkitzat dauzka. Eskier zekin Yesu'k eriotzatik bizia ta laidotik aintza eto'riko zitzazkiola. Yaunaren nekaldia, Beraren gorespina ta Aitaren gorespina da. Yesu'Kisto'k nekaldiaz eta eriotzatz Yainkoari ageri zion gurka, ezin gurenago izan; ta auen bidez Yainkoa goretsi zun; Aitari ta Yesu'ri osperik aundiena ortik datorkie. Yainkoak, ostera, egiten zaion goraltzagatik, gizonari goraltza itzultzen dio; lege au bereziki Kisto'gan bete bear zan, augatik zion Yesu'k: «Bera ere Yainkoak goretsiko du».

Bereala aldendu be'raz. Agindu be'ria

Bereala utziko zitun ikasleei mintzo izan zitzaien maiteki, esanaz:

«Semetxook, oraindik apur bateko zuekin nago. Nere bila zabilzakete, ta yuduei esan niena, orain zuei ere dasaizuet: «Ni noan tokira zuek ezin eto'ri. Agindu be'ri bat dagizuet: elkar

maite ezazute. Ortan ezagungo dute guziek nere ikasle zeratela; zuek elkar maite izatean».

Ordudaiño ez zitzaien ain maiteki mintzo izan; semetxook (1) deituz zenbateraiño maite zitun agertu zien. Yuda azpisugeak salduko zulako Yesu'ren biotza laítan (2), ta ikasle maite auek, zintzo irauteko eraman bearko zituztenagatik atsekabetuago egongo noski. Yesu aiengandik aldendu bear, ta ikasleek ez zuten asko uste Yesu-kin beñiz elkartu baiño len urte asko lanean eta neke eramaten igaro bearko zitutela. «Nere bila zabiltzakete». Yuduek ere Yesu bila ibili ziran, baiñan azken estualdiean eta lurgaiñeko gaitzetatik askatseko (Yon VIII, 24); ikasleek, ordea, maitasunak eraginda Yesu bila, ta Irakasle ta Yaunakin elkartzeko; azkenik arkituko zuten, ta beti betiko elkartuko ziran.

Ikasleengandik aldendu baiño len, agindu beñi bat eman zien esanaz: Elkar maite ezazute». Mendiko itzaldian eta alegitan agindu au eman zien; baiña orain agindu beñia dala esan, aginduaren neuria ta indaía beñiak diraiako: «maite izan zaituztan bozela». Irakasleak, aldendu baiño len, ikasleei azken-irakaskintza eman; aitak, utziko zitun semetxoei, lurgaiñeko zori-on bidea adierazi; Yesu siñetsiko zuten guziei, oía Yesu Bera eredutzat ageri. Ordudanik, siñestun guzien asmo ta eginbeaía au izango: Yesu'ren antzekoak izatea. Yesu-k guri digun maitasuna yainkozkoa da, Bera Yainko dalako, ta gu bere izaki ta seme bezela maita

(1) Ebaingerian toki ontan bakañik dago itz au; Yon deunak, Idazkietan, erabilizen du batzutan itz au.

(2) Yon. XII. 21

gaitulako, baiña baita ere Berak digun maitasuna, Aitak berari diona bezelakoa dalako: «Aitak maite naun bezela, Nik ere maite zaituzt» (Yon XV, 9). Au adierazten du: elkar maite ezazute Nik maite izan zaituztan bezela, bizia eskeintzeraino; elkar maite ezazute Yainkoak Berak maite naun bezela, (Yon 1^a, IV, II)

Orela elkar maite izateak, gizonen artean elkartzeko ta batasun ezin estuago sortzen ditu; elkartzeko onen eredu, Yainko bizitza da: «Guziak bat ditezan, eta Gudan bat ditezan, Zu, Aita Neregan ta Ni zuregan bat geran bezela».

Agindu au betetzeak ezagu-araziko du Yesu'ren ikasle zintzo nortzu diran. Lenbiziko kistafek agindu au ongi betetzen zuten, Bidalien eginetan dionez: «Siñestunak, beriz, guziak bat ziran, ta guzia guziena zuten» (II, 44). Ta Minuzi Peli eromatafak zion: «ezagutu baiño len elkar maite dute».

Yesu'k Kepa'ren ukoa iragarri (1)

Irakaslea agindu berria ematen ari zanean, Kepa ez zegoen oso adi; burutik ezin kendu Yesu'k esana: «Ni noan tokira «zuek ezin yoan», ta dasaio: «Yauna, nora zoaz? «Yesu'k erantzun zion: «Ni noan tokira, zu orain ezin yafai; gerokoan, ordea, yafai zozkidazu».

(1) Kepa'ren ukoa iragartzea, Matai eta Mark deunek azken aparteko tokitik irtenda gero esantzat dakarte; Luka ta Yon deunek, beriz, leku artan esan zula diote. Eztabaida au erabakitzeke, ona emen Augustin deunak diona: Yesu'k Kepa'ren ukoa lenbizi aparto tokian, ta gero Getsemani-ra bidean iragarri zula. Ta eritzi onek egi-antz aundia du. Kepa'k, maitasunean zintzo izango zula, beriz ere esango zun noski, ta Yaunak berifiro ukoa iragarri bear. Irakaslearen esana siñetsi zezan ta ernai egoteko; gainera Ebaingeriak ondo aztertu ezkeru, ba-dirudi, ukoa iragartzea bein baiño geiagotan egin zula.

Kepa'k dasaio: «Zergatik orain ez? bizia ere Zuregatik emango dut».

Yesu'k erantzun zion: «Bizia Neregatik Zuk emango? Zin zinez dasaizut: ez du oláak yoko, irutan zuk Ni ukatu arte». Kepa'k, izakeraz sutsu, Irakaslea maita zun, ta maitasun au beti zintzoa izango zala uste izateak ere atsekabetu zun. Egun batzu lenago Yesu'k esanaz gogoratzen zan: «Iñor mofoi yafaitzen ba' zait, nere ondok betor, ta Ni nagon tokian dagoke nere moroi ori ere (Yon XII, 26); ta augatik esan zion: «Zergatik orain ez? bizia ere Zuregatik emango dut». Giza-gaizkakundearen, ezkutua ta Artzaiak bildotsagatik bizia emate ori, Kepa'k artean ez zitun ulertzen; baiña Yesu yafaitzeko nekeak eramán ta, agian, bizia ere Aregatik eman bearke zula nolabait ezagutzen zun.

Gizagaxoak, ordea, ez uste, etsaiaren erasoak zenbateraiño gogor izango ziran! Augatik, Luka deunak dakafenez, Yesu'k esan zion:

«Simon, Simon, begira; Satan'ek eske egin du, garia bezela, zuek galbaitzeko. Nik, ordea, zure alde otoi egin dut, zure siñesteak pu'ut egin ez dezan; zuk, beñiz, zuzpértuta gero, zure anaiak sendortu itzazu» (Lk. XXII, 31-32).

Kepa'k bere buruaz uste geitxo zun; afoxko agertu zan. Satan'ek galbaituta, Irakaslea ukatuko, baiña Yaunak aren siñes-tea eutsiko pu'ut ez egiteko, ta damu izan ondoren, anaiak sendortuko zitun.

Gero Yaunak ikasleei armiñaldirako oar auk eman zizkien:

«Zarpa, zofo ta oskirik gabe bidali zinuztanean, zerbait

peitu ote zitzaizuen?» Aiek erantzun zioten: «Ezer ere ez». Ta Yesu'k esan zien: Orain beriz zarpa daukanak, ar beza berekin, ta baita zofoa ere; ta ez daukanak, bere txabuxa saldu ta ezpata erosi beza. Ba-dasaizuet, ba: Nigan bete bear da idatzitako au: Ta gaiztagintzat artua izan da. Izan ere, nereak laster egingo du. Aiek esan zioten: «Yauna, ona emen ezpata bi», ta Berak esan zien: «Naiko da» (Lk. XXII, 35-38).

Ezer gabe bidali zitunean, ez zitzaien ezer peitu. Orain bestaldera gertatuko. Egun gogoak etoriko ziran. Yesu nekaldira ta gurutzera erainan zutenen gofotoa, ikasleen gain ere etoriko zan, auei ere erasoko zieten. Egun izugafiak izango, uri bat etsaiek ertsitzen dutenean yakoten dan antzo: uritafak uria galtzeke eusteko diru, yantzi ta ezpatak bear. Yesu ikasleei alegi-antzo irudikiz mintzo zitzaien; ta aiek itzez itz ulertu, esan baitzioten: «Yauna ona emen bi ezpata». Irakaslea aien ulergabeari etzitzaion yazafi; ez zan ortarako garaia; ez zien besterik erantzun: «naiko da». Ikasleek ezpata bila ibiltzea, alpefikakoa zan; Yesu'k ez zun nai ezpata bidez bere alde egitea; ta ikasleei, lafi egonik, ulertuko ez zuten irakaspema ematea ere alpefikakoa.

Nora ta zertara Yesu diyoan (Yon XIV)

Bidea, egia ta bizia

Yesu'k esanak: Ba-ziyoala, ta ziyoan tokira ezin etofi zirala; ikasleetatik batek saldu, ta Kepa'k uko egingo zioala,

auk guziek, ikasleen biotza atsekabetu ta laíz bete zuten, noski. Augatik, poz emateko esan zien: «Ez bekizue biotza laíitu. Yainkoagandik entzindu zaitezte, ta Nigandik ere entzindu». Aitari siñesteak, Semeari siñestea sortzen du; ta Yesu'k au nai du: bere ikasleek Aitagandik duten ustepidea, Yesu'gandik ere izatea.

Yaunak, zeruaz edo bere Aitaren etxeaz, esan zien: «Nere Aitarenean egoitza asko dira. Bestela, ba nesaizueke; tokia zuentzat atontzera noa-ta. Yoanda, beíz, zuentzat tokia atondutakoan, beíro natorke, ta Neregana artuko zaituzt, Ni nagon tokian zuek ere zaudeten». Beraz, Yesu zioala-ta, ikasleak ez zuten laíitu bear, aiei zeruan tokia atontzera ziyoalako. Ta onela pozturik esan zien: «Noan tokirako bidea ere ba-dakizute».

Lentxoago, Kepa'k galde egin zionean: Yauna, nora zoaz?, Yesu'k ez zion galde oí erantzun. Gero Aitagana ziyoala adierazi zien. Baiña Aita non dago?, zion bere baitan Toma'k, eta diotsa: «Yauna, nora zoazanik ez dakigu, ta bidea nola dakikegu?. Yesu'k itz guren ta sakon auk erantzun zizkion: «Bidea, egia ta bizia Ni naiz. Nere bidez baizik Aitarengana iñor ez dator. Ezagun ba'niñuzute nera Aita ere ezagungo zenukete; baita dagoneko ere ba-dazaguzute, ta ikusia daukazute».

Yesu'k, saí oi zunez, egin-galdeari zeatz erantzuten egon gabe, zearka yardetsiz ta zerbaitu beíak esanaz, bere aria yaíaitu zun. Siñestun eta zintzo izan aíen, adimen aula zuten auei bezelakoei irakasteko, egien adierazte sakonak egingabe, siñesmeneko egi erótsuak gogo-barnean sar arazitzen

zizkien, onela eztabaida ta zalantza guziak kentzeko. Ta egi eñotsua da Yesu bidea, egia ta bizia dala esatea. Kempis'ek (III, 56) au adieziz dio: «Ni naiz bidea, egia ta bizia. Biderik gabe ez dago yoaterik, egirik gabe ez dago ezagutzerik, bizirik gabe ez dago bizitzerik. Ni naiz egin bear duzun bidea, siñetsi bear duzun egia, ta itxaron bear duzun bizitza».

Yesu bidea da, egia ta bizia dalako; ta au guzia aunegatik: Aitarengana yoateko beste biderik ez dagolako, Yesu'gan baitago egi oro ta bizi oro. Yesu'ren irakaskintza ta bizitza ikasleek sakonago aztertu ba'zituten, yakingo zuten noski, Aita dala ta bien artean elkartze ta batasun ezin estuago dagola, ta Semea ezagun ezkerro Aita ere ezagungo zutela. Len Yesu'k yuduei esan zien: «Ez Ni, ezta nere Aita ere ez gaituzute ezagun. Ezagun ba'niñuzute, nere Aita ere ba-zenezagukete» (Yon VIII, 19); ta orain ikasleei esan: «dagoneko ere ba-dazaguzute (Aita), ta ikusia daukazute». Ikasleek, siñeste betegiña ez izan añen, Yesu'ri siñesten zioten, ta Yainkoaren Seme zala siñesten zuten, ta augatik Aita ere ezagutzen asi ziran.

Nakusanak, Aita ere ba-dakus

«Pilipe'k dasaio: «Yauna, Aita erakuskiguzu, ta naiko guretzat». Yesu'k diotsa: «Onen aspaldi ezkerro zuekin nago Pilipe, ta ez ote nazaguzu? Nakusanak, Aita ere ba-dakus. Nola diozu: Aita erakuskiguzu? Ez al duzute siñesten Ni Aitarengan nagola ta Aita Neregan dagola? Dasaizuedana ez dut Nik Ne-

ronez esaten; ta dagidana, Neregan dagon Aitak Berak dagi. Siñetsidazute Ni Aitarengan ta Aita Neregan gaudela; osterontzean, egiñakatik bederen siñetsidazute».

Yesu'k ikasleekin zeukan yarduna, adiskide arteko dala ageri da; ordudaiño ain guren eta sakon ez zan mintzatu; garaia ere ezin egokiago izan onetarako; ziyoan aitak, uzten zitun semetxoei azken irakaspenak eman bear.

Pilipe'k, nai biziak eraginda, eskabide ori egin baiño len ez zun aztertu zer eskatzen zun: ba-zekiten israeldarék, ikusi ziteken irudiz batzutan Yainkoa agertu zala, ta Pilipe'k ori eskatzen zula dirudi. Yesu'k maiteki yazariz, erantzun zion: «Onen aspaldi ezkerro zuekin nago Pilipe, ta ez ote nazaguzu? Nakusanak, Aita ere ba-dakus. Nola diozu: Aita erakuskiguzu?» Ta ze ezagutzaz mintzo zan obeto adierazte a'eren eratziki zun: «Ez al duzute siñesten Ni Aitarengan nagola ta Aita Neregan dagola». Siñesmenaz ezagutzen da Aita Semearengan dagola, ta Semea Aitarengan dagola. Gure begiek, aragizkoak izaki, ta berez ezin Yainkoa ikusi.

Siñeste au Yesu'ren irakaskintzak eta egiteek sortzen dute; auek yainko-zantzua baitaramate. Aitak Semearen aoz itz egiten du, ta Semeak Aitaren eginbearak egiten ditu. Yesu'ren irakin-tza, yainkozkoa izanik, aski da siñetsi arazteko; baiña aunegatik siñesten ez ba'zioten, «egiñekatik bederen» siñetsi bear zioten.

Ikasleen siñesmena onela argitu ta indartu ondoren, Bera yoan a'eren, Arengandik entzinduta egoteko, beste zio bat eman zien: bere ala eman ta Pozamailea bidaliko ziela.

«Zin ziñez dasaizuet: nere siñestea dunak, Nik dagidana ez ezen, geiago ere berak dagike; Ni Aitarengana noalako, ta nere izenean Aitari zuek edozer eskatuta, orixe Nik egingo dudalako, Aita Semearengan goretsi dedin. Zerbait Niri zuek nere izenean eskatuta, Nik egingo dut».

Yesu'k, Aitarengana yoan a'én, Aita goresten zuten egikunak egitea ez zun utziko. Egokia zan, Aitak Bera goretsita gero ere, lurgaiñean apaldurik egon zanean baiño areago egitea. Au ikasle ta siñestunen bidez egingo zun; ta ontarako Bere Atsa, Goteuna, bidaliko zien; Goteunaren bidez, Goteunak emandako goi inda'ez ludi guzian Be'ri Ona alda'rikatzeko, ta, alatzak egiñaz, Be'ri Onaren irakaskintza Yainkoarena dala egiztatzeko.

Ta Yesu'ren bitartekotasuna ezin aundiago izan; bere izenean Aitari eskatutako edozer iritxiko dalako, edo, obeto esan, Yesu'k berak egingo dulako. Yesu'ren izenean Aitari zerbait eskatzea, ez da Semearen gurentasun ta irabaziak Aitari aurkeztea baka'rik; eskea egiten dunak, beste au ere bete bear du: Kistorena dalako eskatzea (Mk. IX, 40). Onela eskatu ezkerro guzia iristen da, edo obeto, Yesu'k egingo du, «Aita Semearengan goretsi dedin».

Pozemailea bidaliko

Yesu ba-zioala-ta, ikasleak ez zuten atsekabetu bear, Poze-
mailea bidaliko zielako.

«Maite ba'nauzute, nere aginduak bete itzazute; ta, Nik eskatuta, beste Pozemaile bat Aitak bidaliko dizue, beti zuekin egoteko. Au da Egiaren Atsa, lurkoiek ezin artu dutena, ez baitute ikusten, ezta ezagutzen ere. Zuek, beñiz, ezagungo duzute, zuetan dagolako ta zuengan egongo dalako».

Yesu, ordurarte, Goteunaz ez zan ain argi mintzatu. Nikodemo'kin izan zun alkar-izketan, esan zion: «Zin ziñez dasaizuet: Urtatik eta atsetik beñiro yaio izan ezik, Yainkoaren eñian iñor ezin sartu diteke» (Yon III, 5) Argiago Txabola yaian esan zien:

«Yaietako azken egun aundian, ara, beñiz, Yesu oiuz esaten: «Iñor egañi ba'da, betorkit eta edan beza. Nere siñestunaren sabeletik, Idaztiak dionez, ur bizia ibaika darioke» Au esan zun bere siñestunek artu bear zuketan Atsarengatik; Atsa oraindik emana ez baitzitzaien, Yesu oraindik goretsi izan ez zalako» (Yon VII, 37-39)

Ordun agindua laster beteko da; Goteuna laster datorke; baiña Goteuna, Yesu maite dutenei bakafik bidaliko zaie. Augatik esan zien: «Maite ba'nauzute, nere aginduak bete itzazute; ta, Nik eskatuta, beste Pozemaile bat Aitak bidaliko dizue, beti zuekin egoteko. Au da Egiaren Atsa, lurkoiek ezin artu dutena».

Ikasleek, artean, Pozemailea artu ez, ta Pozemailea aien artean nola dago? Goteuna ikasleekin zegon, Goteuna Yesu' rengan dagolako; ta ikasleek Goteuna ezagun zuten, Aita ere ezagun zuten bezela; Semearengan baitaude. Aita, ta Semea ta

Goteuna, izatez bat, ta nortasunez iru dira; ta «Izatez bat diralako, Aita osorik Semearengan dago, osorik Goteunarengan; Semea osorik Aitarengan dago, osorik Goteunarengan; Goteuna osorik Aitarengan, osorik Semearengan» (Florenzi'ko Elizbatzar nagusiak) Beraz Goteuna ikasleekin zegon; laster aiengan bereziki egongo; artean aiengan ez zegon, «Yesu oraindik goretsia izan ez zalako».

Ez zaituzt zurtz utziko

Yesu ba-zioan, baiña ikasleek ez zitun zurtz utziko.

«Ez zaituzt zurtz utziko; zuetara ba-natorke. Apur bat ezkero ez nau gizadi okeñak ikusiko; zuek, ordea, ba-nakusazute, Ni bizi naiz, ta zuek ere biziko zerate-ta. Egun artan badazagukezute Ni nere Aitarengan, ta zuek, Neregan, ta Ni zeungan gaudela. Nere aginduak euki ta betetzen dituna, orixe da maite nauna. Maite nauna, beñiz, nere Aitak maite izango du, ta Nik maite izango dut eta ageriko natzaio.

Yuda'k, ez Iskariot'ek gero, diotsa: «Zergatik, guri ageri bai ta bestelakoei ez?» Yesu'k yardetsi ta esan zion: «Iñork maite ba'nau, nere esana beteko du ta nere Aitak maite izango du; ta oréngana gatozke, ta beragan egotez gaudeke. Maite ez naunak, beñiz, nere itza ez du aitzat artzen; ta dantzuidazuten itza, nereá ez da, bidali naun Aitarena baiño» (XIV, 18-24)

Yesu'ren Igokundeaz eta Goteunaren etoñeraz egingo zan erabeñitzea, Akino'tar Toma deunak labur ta ederki adierazi

zun, Yesu'tzaz esan zunean: «Soiñez ezkututzen zan, ta Goteunakin batera izkutuan zetořen» (1). Goteuna ikasleengana Pentekoste egunean etořiko zan; egun artan erabeřitze ori yazoko; ta Goteunakin batera, baiño ordun izkutuan, Yesu ere etořiko ta ez zitun umezurt utziko. Egun artan ikasleek ezagungo zuten aiek Yesu'rengan ta Yesu aiengan zeudela; ta ezagutze onen bidez adituko zuten noizbait Semea Aitarengan dagola. Siñestunak Yesu'rengan, ta Yesu siñestunengan egote ori, ona emen kistar-bizitzaren gurena. Baiña onetarako, Yesu maite izan bear, ta maitasun au Yesu'ren aginduak betetzen ezagun da. Maitasun au Goteunak sortu ta indartzen du, ta Yesu'k, siñestunen maitasun ori, oiek maitatuz ta oiei ageriz erantzuten dio. Yesu'ren maitasun ta agertze ori, siñestunen maitasun-neuřia izango da.

Oiek entzunik, «Yuda'k, ez Iskariot'ek gero, diotsa: «Zergatik guri ageri bai, ta bestelakoei ez?» Yuda'k uste zun noski Kisto'a ospetsuki agertuko zitzaiela guziei; itxaropen ori zun beintzat, ta ořela guziei ageriko es zala Yesu'ri entzunik, ořegatik esan: Zergatik guri bai ta bestelakoei ez?

Yesu'k, maiz oi zunez, eztabaidari ez zion erantzun zuzen, ta irakaskintza-gaia yařaituz esan zion: «Iñork maite ba'nau nere esana beteko du, ta nere Aitak maite izango du; ta ořen-gana gatozke, ta beragan egotez gaudeke». Yesu maite dutenei bakařik ageriko zaie, au da, Beraren esana betzetzen dutenei; auek, Aitak eta Semeak maiteko ditue, ta auengana etoři ta egotez egongo. «Maite ez naunak, beřiz, nere itza ez du ain-

(1) In Yoan. XVI, lec. II, 3

tzat artzen; ta auengana ez dira Aita ta Semea etoriko, ta ez dira aiengan egongo. Ora giza-naimenaren indara zenbaterainokoa dan beragana ekañi ala berangandik uxatzerainokoa.

Goteuna irakasle

Yesu, ikasleak utsirik, zuei aoz ao irakastea bukatzera ziyoan. «Auek esan dizkizuet, zuekin nengola», ez apari artan esan zizkienak bakañik, bai, ordea, autu zitunetik, irakatsiz esandako guziak ere. Lurgaiñean zun mezua bukatzera diyoa; irakatsi ta egin bear guziak bete zitun. Bera yoanik, ikasleak, artean, ongi eraldu gabe, Beñi Ona ondo ulertu gabe gelditzen ziran. «Baiñan Aitak nere izenean bidaliko dun Goteun Poze-maileak dana irakatsiko dizue, ta Nik zuei esandako guziak gomutaratuko dizkizue». Goteuna ikasleei «Yesu'ren izenean» bidaltzea, Berak eskatuta, bere ordez bidaltzea bakañik ez da; bai ordea, bereziki Yesu'ren mezua yañaitu ta bukatzeko. Semea, «Aitaren izenean» etorñi zan (Yon V, 43), Aita ezagu-arazteko, (betiko bizitza ori baita: Aita ta Semea ezagutzea» Yon XVII, 3): ofela ere, Goteuna, Semea ezagu-arazteko etorñiko da; Goteunaren irakaskintza, Semearena baiño obeago edo beste erakoa ez da izango; Bere mezua, Yesu Kisto ezagu-araztea, au da: Yesu nor dan, ta irakatsi zun guzia ezagu-araztea izango da.

Gentza zuei, ez lañitu, agur, gero arte

«Gentza uzten dizuet, nere gentza damaizuet; ez giza-yiteak damanez Nik emanda». Israeldañek, «gentza zuei» esanaz,

ondasun guziak gentzaz eukitzea opa izaten zuten; baiñan Yesu'k, ez opa izan bakañik, eman ere eman zien itzok ikasleei esanaz. Yesu'ren gentza, giza-gogoa betetzen dun poza da; ta gentza au, kistañak elkañekin ta Aitagoikoakin batuta egotea da.

Auek esanik poztu ziran; baiña ba-ziyoala yakiteak ikasleen biotza atsekabetuta zeukan. Augatik esan zien: «Ez bekizue biotza lañitu, ez kankindu. Zuek entzunda esan dizuet: Ba-noa, ta ba-natorkizue. Maite ba'niñuzute, poztuko ziñakete Aitarengana Ni yoateaz; Aita Ni baiño aundiago da-ta».

Yesu'k, iraisean bezela esana: Aita Ni baiño aundiago da», ariotar siñausleek artu, Yesu Yainko ez dala esateko. Yesu Yainko dan aldetik, Aita aiña da; baiña gizaki dan aldetik, Aita Yesu baiño aundiago da. Yesu'k ori esan zunean, bere gizaki izateaz mintzo zan; gainñerakoan, Bera Yainko dala, irakaspenez eta alatzaz ezin argiago egiztatu zun.

Yaunak beriz ere bere nekaldi ta eriotzaz, berpizteaz eta Goteunaren etoñeraz iragañi zizkien, «gertatu baiño len», «gertatutakoan siñetsi dezazuten». Gero esan zien: «Ez ditut gaurdanik izketa asko zuekin izango; ba-dator, ba, luñaldi ontako nagusia, ta Neregan ezer ez du». Satan'ek, au baita luñaldi ontako nagusi ori, Yesu'gan ezin ezer egin, Yesu Yainko dalako ta ogenik ez dulako. Gainñerako gizonengan Satan'ek nagusitza agertzen du, Satan'ek esandakoak gizonen egiten ditutenean. Satan'ek, bere moñoiñen bidez, emango zion nekaldia ta eriotza eramatera Yesu bere oldez yañi zan; Satan'ek Yesu'gan ezer ez zun, «baiñan Aita maita dudala ta Aitak agindu didanez

ari naizala guziek dezaguten», Aitarean aginduz, ta agindu au beteaz Aita maita zula agertzeko, Yesu nekaldia ta eriotza eramatera ziyoan, gizadia gaizkatzeko. Ta au, guziek yakin bearzuten, adiskideek eta etsaiek: Yesu'k zeukan mezua ta agindua betetzeko eriotzaraiño yoango zala.

Gero esan zien: «yaiki ta goazan emendik», ta aulkietatik yeiki ziran, baiño, ez dirudi, andik, artean, irten ziranik.

Matsondoa ta matsaienak (1) (Yon XV)

Itun Zaŕeko idazteunetan, Eresitan ta Igarleetan batez ere, matsondoa, Israel'go iruditizat yartzen da. Yesu'k ere, Yainko yaureŕia matsondo irudiz, ta Aitagoikoa nekazari antzo adierazi zizkigun.

Orain, beŕiz, dio: «Ni matsondo yatofa naiz, ta Nere Aita nekazari da. Matsik Nigan ez dakaŕen aiena erauzi, ta mats dakaŕena garbitu egiten du, mats ugariago ekaŕi dezan».

Siñestunak, siñesmena bide dala-ta, Yesu Kisto'rekin batzen dira, ta Yauna siñestunen gogoentzat bizitza ta batasunaren

(1) Ikusi dugunez, XIV'gn atal azkenean au dago: «yeiki ta goazan emendik»; baiña itzaldia yaŕaitu zun, XV, XVI ta XVI'gn ataletan dagonez; ta XVIII'gn asieran dago: «Auek esandakoan Kedron eŕekaz aruntz Yesu irten zan bere ikasleekin». Iru atal oiek dakartzen itzaldiaren zatia, Yesu'k nun esan zun?. Batzuek diotenez, Yesu'k «Yeiki» esan ondoren, yeiki zirala, baiña ez zirala irten Bestetzuek diote, etxetik irten eta bidean ziyoazela itzaldia yaŕaitu zula. Gaitza dirudí onelako itzaldi guren ta adiskide artekoa, Paska yaŕietarako etofitako gizataldeaz beteta zeuden irietan esatea. Eritzi oietan bakoitzak, alde yartzeko, bere eragozpenak ba ditu. Eztabaida ori erabakitzeo, gaur, adierazle katoliku batzuek (Lepin, Durand, Legrange) beste bide bat artzen dute. Auen eritziak egi-antza ba-du.

Au diote; apari ondoko itzaldi berezia XIV'gn atalean dagola; XV ta XVI'gn Yon'ek gero ezaŕi zitula; «apariko itzaldia idatzita eta gaiñerakoari yosia zegoala, Yon deunak, oroitzak beŕiz gogoraturik, bi atal oiek tarlean sartu zitula, ez ordea bere gogarpenez Yesu'ren itzok adierazteko, ta ba lenbizi idatzia osatzeko» Durand, Verb. Sal. St. Jean 409'gn or. Onen antzeko osotze ta zuzentzeak Ebaingerian eta Paul deunaren idazkietan daudela antz ematen da.

sorburu da, matsondoa matsaiementzat dan baiño areago. Matsondo onen nekazari Aitagoikoa da, matsondo au Berak landatu ta zaitzen baitu, ta batez ere matsaienen ardura daukalako. Baiña matsaienak matsondoan egotea ez da aski; matsa eman bear dute; ta matsik ez ba'dakarte, nekazariak erauzi egingo ditu, ta ba'dakarte, beñiz, garbitu, geiago ekañi dezaten. Siñes-tunetan ofen antzo yazotzen da.

Siñesmena izan afen, egite onik ez ba'dute, Aitagoikoak, Kisto'rekin duten batsunetik aldentzen ditu ta eskar-laguntza kentzen die; egite onak ba'ditue, auek garbitu, au da, ziltzaldian eutsi ta eskañez indartzen ditu, egite on geiago ekartzeko.

Ikasleei esan zien: «Dagoneko, zuek garbi zerate esan dizuedanaren egitez»; Yesu'ren irakaskintzak, adimenetik gezuñak eta naimenetik nai gaiztoak kentzen baititu.

Ta yañaituz zion:

«Egon beti Neregan, ta Ni zuengan. Matsondoan iraun ezik, aienak berez alerik ezin ekañi dun bezela, ezta zuek ere, Neregan iraun ezik. Matsondoa Ni naiz; matsaienak, zuek. Iñor Neregan ta Ni arengan iraun ezkerro, ale ugari dakar; Ni gabe ezertxo ere ezin egin duzute-ta. Nigan norbait ez ba'dago, aiena bezela erauzi ta igartuko da, ta artu ta sutara botako dute, ta eñeko da. Zuek Neregan ta nere itzak zuengan egon ezkerro, nai aiña eskazute ta egingo zaizue. Zuek ale ugari ekañi ta nere ikasle izan ezkerro, nere Aita goretsia da. Aitak maite naun bezela, Nik ere maite zaituzt. Irauzute nere maitakuntzan. Nere maitakuntzan diraukezute, nere aginduak betetzen

ba'dituzute, Nik nere Aitaren aginduak beteta, Aren maitakuntzan diraudan bezela. Auek esan dizkizuet, nere poza zuengan egon ta zuen poza bete dedin» (Yon XV, 4-11)

Au bereziki biotz-barnean sar arazi nai zien: «Egon beti Neregan», au da, siñesmena ta maitasuna bide dirala-ta, egon beti Nerekin batuta, ta Yesu, ordaiñez, aiengan egongo, ta Yesu'k aiek bere bizitzaren kide egingo. Yesu'rengan iraun ezik, ezin egite onen arnariak izan; Yesu'rengan dagonak, ordea, ale ugari ekañiko; bere burua donetu ta besteak zerurako bidean yañiko ditu. Ontarako, ba, Yesu'rengan egon bear, Bera gabe ezertxo ere ezin egin baita, Yainkoaren laguntzarik gabe zerurako bidean egite on txikienak ere ezin egin ditekelako.

Yesu'rengan ez egoteak dakañen zori txar! Yesu'rengan ez dagona, goi-bizitzan kide ez dalako, «erauzi ta igartuko da, ta artu ta sutara botako dute ta erako da» Besteak, ordea, Yesu'rengan egonik, Aren bizitzagandik bizi dira, ta eskatzen dutena iristin dute.

Yesu Kisto'kin elkaturik egote au, ikasleentzat bakañik ez onurakoña, Aitagoikoarentzat goresgañi ere da; Aita gorestea au baita: Yesu'ren ikasle izatea, Onen araupean bizi ta Onen antzeko izaten alegitea, ta egite on ta onoimen bidez bizitza donea agertzea. Yesu'rengan egote ori, bereziki zertan dagon, Irakasleak adierazi zien, esanaz: «Nere maitakuntzan diraukezute, nere aginduak betetzen ba'dituzute, Nik nere Aitaren aginduak beteta, Aren maitakuntzan diraudan bezela». Lentxoagon ere orixe esan zien: «Maite ba'nauzute, nere aginduak bete itzazute»,

ta beriz ere oretzaz mintzatuko. Aginduak beteaz, maitasuna agertzen da, maitasunak poza sortzen du; augatik Yesu'k zion: «Auek esan dizkizuet, nere poza zuengan egon ta zuen poza bete dedin».

Elkar maitakuntzaz agindua

Itzaldi asieran eman-agindu beria, orain beriro, esanaz: «Au da nere agindua: elkar maite ezazute, maite izan zaituztan bezelaxe. Maitakuntza aundiagorik inork ez du, bizia adiskideengandik ematerainokoa baino» (XV, 12-13) Agindu gurena Yaikoa maiteen izatea da, ta au gizonak elkar maite izanez egiztatzen da; ta aunen gorengo maila, adiskideengatik bizia ematea da.

Agindu au ikasleen biotz-barnean sendo irartzea nai Yesu'k, ta bai sartu ta irafi ere. Yon deunak dio: «Maite izatea zer dan ezagun dugu, bere bizia gure alde Ark eman duneko. Guk ere geron bizia senideen alde eman bear dugu» (Yon 1.ª, III, 16) Elkar-maite onen eredu gurena, Yesu da; zionpak, Yaunaren ikasle ta yafaitzaile izango; baiñan auen bizia ematetik Yesu'ren buru-eskeintzaraino lu'etik zerurainoko aldea dago.

Adiskide itza, bide artuta, ikasleei irakatsi zien, adiskide nola izan zitezken, ta nola izan bear zuten, esanaz: «Zuek nere adiskide zerate, agintzen dizuedana egiten ba'duzute»; ta adiskide zergatik deitu zitun, adierazi zien: «Onezkero ez dizuet yopu esango; nagusiak zer dagin yopuak ez daki-ta. Adiskide esango dizuet, beriz, nere Aitari entzun diodan guzia

erakutsi dizuedalako»; ta ikasleek bere adiskide izatea, Yainkoak uñirik egin zien eskaña ta emaitza dala adieraziz, esan zien: «Ez nauzute zuek autu; Neuk aukeratu ta berezi zaituzt, ordea».

Gero elkar maite izatea, beriz agindu ondoren, emen lurgaiñean zer yasan bear zituten ageri zizkien.

Lurkoien goñotoaz

Mendiko itzaldian Yesu'k iragañi zien, siñestunak ez zirala igarleak baiño obeto artuak izango (Lk. V, 23); Beñi Ona aldañikatzero bidali zitunean ikasleei esan zien: ez da ikaslea Irakaslea baiño geiago (Mt. X, 24); orain, nekaldia asterakoan, Irakaslea goñoto duten bezela, ikasleak ere goñoto izango ditutela.

«Lurkoiek goñoto ba'zaituzte, yakizute Ni len goñoto izan nautela. Aiek bezela lurkoi ba'ziñate, lurkoiek berena maite izango lukete; baiña, lurkoien artetik Ni berezita, lurkoietakorik ez baitzerate, lurkoiek goñoto zaituzte. Gomutara ezazute zuei Nik esana; ez da moñoa nagusia baiño gurenago. Ni esetsi ba'naute, zuek ere esetsiko zaituzte; nere itza artu ba'dute, zuena, ere artuko dute. Baiña guzi au nere izenarengatik egingo dizuete, bidali nauna ez dazagutelako». (Yon XV, 18-21).

Yuduen gaiztakeriaren sustraia au izan zan: Yesu bidali zun Aita ez ezagutzea. Mois'ek eta igarleek Kistoa'z esanak ongi ulertu ba'litute, Yesu'ren mezua ezagungo zuten, ta Legea betegintzera zetoñela yakingo ere; ta Yauna'ren egite

a'riga'ietan Aitaren almena ikusi ba'lute, Yesu ez zuten gaizte-
tsiko ta ilko. Baiñan auk guziak, gaiztakeriz, ezagun ta ulertu
ez zitutelako, yuduek ogendun ziran.

Auek adierazteko esan zien:

«Go'oto naunak, nere Aita ere go'oto du. Beste iñork
egin ez ditun egiñak aien artean egin ez ba'nitu, ogenik ez
lukete; gaurgero, ordea, ikusia ikusita, Aita ta biok go'oto
gaitute. Bete bea'ra bide zan, ordea, aien legean idatzita dagon
au: u'urik go'oto niñuten» (XV, 22-25)

Yesu, Yainkoaren Semea zala, yuduek aitortzen ez ba'zuten
ere, Yesu aitor gabe ez geldituko: «Aitarengandik sortzen dan
Egi-Atsa Aitagandik bidaliko dizuedanean, Berak Nitzaz aitor
egingo du». Goteunaren aito'ra nolakoa izango dan, laster esan-
go du Yesu'k. Ikasleek ere aitor egingo: «Baita zuek ere aitor
dagidazukete»; ta ikasleen aito'ra bakoitzaren ezagupidez barnean
sortzen zitzaien; «lendabizitik Nerekin baitzaudete». Kepa
deunak, baldintza au ipiñi zun, Iskariot'en orde z ikasle bat
bidalitzat aukeratzeko, (Bid. egin. I, 21-22)

Ta yasan bear zituztenak be'iro iraga'iz, ya'faitu zun esanaz:
Auek esan dizkizuet, aurikatu ez zaitezten. Sinagogatik ya-
urtiko zaituzte; ta eto'ri datorken garaian, bizia edonork ken-
duko dizue, yaureskuntza o'ela Yainkoari biurtzen diolakoan
Ta ori egingo dute nere Aita ezagun ez dutelako, ezta Nerau
ere. Guziok esan dizkizuet, garaia eto'ritakoan, oroi zaitezten
esanak nitula; ez nizkizuen, ordea, lenbizitik esan zuekin nen-
golako» (Yon XVI, 1-4)

Goteunaren egikizuna (Yon XVI, 5-15)

«Orain, beñiz, bidali naunarengana ba-noa, ta zuetako batek ere ez dit «Nora zoaz» itantzen». Len Kepa'k eta Toma'k ori galde egin zioten; orain, beñiz, Yesu maiteki yazartzen zaie, nora, zertara ta zergatik dioan ongi yakin arte galde egiten ez diotelako. Gizagaxoak, galde egiteko gogorik ez, ilun ta atsekabez baitzeuden. Augatik, pozteko, esan zien:

«Baiñan, auk esan dizkizuedala-ta, biotza ilundu zaizue. Or ba, egia dasaizuet: on duzute Ni yoatea; Ni yoan ezik, ez zaizue Pozemailea etoñiko-ta; yoanda, beñiz, bidaliko dizuet. Eta datorkenean, Berak ogenaz, zuzenaz ta ebatzaz ludia etsiraziko du. Ogenaz, noski, siñestun ez zaidalako; zuzenaz ere, Aitarengana noala-ta, auferontzean ez nakusazutelako; ta ebakuntzaz berebat, lur ontako nagusia ebatzia dagolako (Yon XVI, 6-11)

Irutasun deun-deunak ori erabakita zeukan; gizonen gaizkakunde ta donekuntzarako, lenbizi Semea, ta onen eriotza ta igokunde ondoren Goteuna bidaltzea. Augatik ikasleek poztu bear zuten, ta auk, Goteunak argitu ta indartuta, ludia garaituko zuten, ogenaz, zuzenaz ta ebatzaz ludia etsirazita.

Emen, ludia ta Yesu'ren etsaiak (yuduek auñenen) berdintsu dira. Yuduek legea txikienetan ez austeko ardura zuten, baiño Yesu ez siñestea ez zuten ogentzat artu; eñugabe zirala uste, ta eñudun ziran, Yesu siñetsi ez zutelako. Goteunak ludia ogen ontaz etsiraziko du; Ats deunak, siñestunei egindako

emaitzen bidez, agertuko du ta ludiari erakutsiko dio Yesu ez siñestea ze ogen aundia dan.

Goteunak ere ludia (Yesu'ren etsaiak, yuduek au'enen dirala) zuzenaz etsiraziko du. Yuduek beren buruak baka'rik zuzentzat zeuzkaten; Yesu gaizto ta lege-ausletzat zuten; nekaldi ta eriotzak uste ori indartu egin zien. Baiño Yesu berpiztu, zerura igo ta Aitaren eskui-aldean goretsita dagola Goteunak egiztatuko, ta ori egiztatuz, ludia zuzenaz etsiraziko du, ludiari argi ezaguaraziko dio Yesu'ren zuzentasuna ta donetasuna.

Goteunak ludia ebatzaz ere etsiraziko du. Ludiak (Yesu'ren etsaiak, yuduek au'enen dirala) Yesu gaitzetsi zuten eta gurutzean il zuten; ta Yesu'k eriotza gurutzean garaiturik, ludi ontako nagusia, Satan, ebatzi ta gaitzetsi zun; Satan eta onen yaure'ria Yesu'k betiko ondatu zitun. Ta Goteunak Yesu'ren etsaiei edo ludiari, ori argi erakutsiko, ainbeste siñesgabe siñestun egiñaz, eta Bidalien bidez txer'enak edo deabruek gizonengandik yaurtiz.

Gero, Goteunak ikasleengan zun egikizunaz, Yesu'k esan zien: «Asko dut oraindik zuei esateko; baiñan ezin yasan duzute oraingoan. Egi-Atsak, eto'ritakoan, egi guzirako bidea erakutsiko dizue, ordea; ez du, ba, bere buruz ezer esango; entzun aiña esango ta gertakizun dana iraga'riko dizue-ta. Berak goretsiko nau; enetik artuta iraga'riko baitizue. Aitak ditunak oro, nere dira, argatik esan dizuet: enetik artuta iraga'riko dizue» (XVI, 12-15)

Ikasleek ezin ordun guzia ulertu, augatik Yesu'k esateko zitun guziak ezin ordun ikasleei esan; Goteunak, egi guzirako bidea erakutsiko zien; Yesu bidea da, Goteuna bide-erakuslea izango.

Goteunaren egikizunak, Yesu'ren egikizunaren antza du. Yesu Kisto'k saritan esan zien, irakasten zuna, ez zula Berak berez irakasten: «darakastana nereza ez da, bidali naunarena baiño» (Yon VII, 16); orobat Goteunak, «ez du bere buruz ezer esango, entzun aiña esango». Yesu, Aitaren eta zeruko ezkutuen aitor da: «zin ziñez dasaizut: dakiguna diogu, ta dakusaguna aitortzen dugu» (Yon III, 11). Goteunak, Yesu'tzaz aitor egingo: «Aitagandik sortzen dan Egi-Atsa Aitagandik bidaliko dizuedanean, Berak nitzaz aitor egingo» (Yon XV, 26); Yesu'k Aita goretsi du; au izan zan Aren egikizuna emen lurgaiñean, laster otoi bikaiñean aipatuko dun bezela; Goteunak, Yesu Kisto goretsiko du (Yon XVI, 14); Yesu Aitak bidalia da, ta Yesu'k Goteuna bidaliko du (Yon XV, 26; XVI, 7)

Azken oarak (Yon XVI, 16-33)

Zuen goibelaldia pozera yoko du

Goteunaren etofera ta egikizuna adierazi ondoren, Yesu Bera yoatez mintzatu zan esanaz: «Apur bat ezkerro ez nauzute ikusiko; ta beste apur bat ezkerro ikusiko nauzute; Aitarengana noa-ta». Apur bat ezkerro, ordu gutxi bañu, Yesu gurutzean ilko, ta eriotzak elkarengandik aldendu, ta ikasleek Irakaslea

ez ikusiko. Baiña beste apur bat (1) ezkerro ikusiko zuten, ta beñiz Yesu ikusteak pozez beteko zitun.

Ikasleek ez zuten ulertu Yesu'k esana, ta augatik «elkafi zerasaioten:

«Zer ote zetikek esaten zigukan ori: «Apur bat ezkerro ez nauzute ikusiko, ta beste apur bat ezkerro ikusiko nauzute?» ta «Aitarengana noa» ori? Ziokan «apur bat» ori zer ote duk? Ez zekikagu zer ziokan» Ala aiek. Yesu'k, beñiz, galde egin nai ziotela igafi ta esan zien: «Apur bat ezkerro ez nauzute ikusiko, ta beste apur bat ezkerro ikusiko nauzute» esan dizue-dala-ta, elkafi galde zabilzate, ezta? Zin ziñez dasaizuet: nega-ñez zuek eta adiaz zabilzakete; lurkoiek, ordea, pozez. Zuek goibelduko zerate; baiña zuen goibelaldiak pozera yoko du. Emakumea erditaldian lafi dago, zoria eldu zaio-ta; aur egin ezkerro, beñiz, ez da lafialdi artzaz oroitzen, umea bizitzara yaio zalako pozafen. Orela zuek ere goibeldurik orain zaudete; baiña beñiro zakusazket; eta zuen biotza poztuko da, ta zuen poza ez dizue iñork ere kenduko. Egun artan ez didazute ezer galdetuko» (Yon XVI, 17-23)

Egun artan ikasleen poza, betea ta galdugaitza izango da. Yesu garaile dala, ta Berak eman-indañez beraiek ere garaile

(1) Beñiz ikuste ori noiz izango zan? Batzuek diote: Yesu berpiztu ondo-ren, ordun agertu baitzitzaien. Baiña eritzi onek ez du ondo adierazten gero esango zien au: «Egun artan ez dizazute ezer galdetuko». Augustin deunak eta beste batzuek diotenez, beñiz ikuste au, ludiaren azken egunean dator-kenean izango dala. Baiña ordudaiño dauden eunki taldea, Yesu'k dion «beste apur bat» baiño luzeago dala dirudi. Beste batzuek diote: «beste apur bat» ezkerro au da, berpiztuta, ta batez ere Pentekoste egunetik siñestunen gogo barnera etorriko zala, oiek donetu ta sendotzeko.

izango dirala eskier yakingo dutelako. Gaur goibelaldia ta atsekabea; biar argia ta poza. Goibelaldia ta poza Emaus'ko ikasleei yazoan egoki ageri da. Ta «egun artan ez didazute ezer galdetuko»; egun artan Yesu'ri, eriotzaz eta berpizkundeaz ez zioten ezer ere galdetuko, bearik ere ez, zergatik yazo ziran argi ulertuko zitutelako, ezta gaiñerakoaz ere, Beñi Ona ulertzeko bear zuten argi guzia emango zitelako.

Eskazute ta artuko duzute

Ordun ere, ikasleek eskatzen dutena artuko dute: «Zin zinez dasaizuet: nere izenean Aita'ri ba'daskaiozute, emango dizue. Gaurdaiñoan ez duzute ezer nere izenean eskatu»; artean Yesu aiekin zegolako, baiña yoanda gero; «ezkazute ta artuko duzute, zuen poza bete betea izan dedin», ta ordudanik ikasleen otoiak onela bukatuko: Yesu Kisto gure Yauna dala bide.

Apari ondoko itzaldiaz mintzatuz esan zien: «Auek alegitan esan dizkizuet», matsondo, nekazari, matsaienak, ta beste irudikiz gogaiak bilduz itz egin baitzien; baiña «garaia ba-dator, ta arézkero ez natzaizue alegitan mintzatuko; aitzitik, Aitaz zabal zabal itz egingo dizuet».

Ta beñiz, eskatze-gaia artuz, diotse: «Egun artan nere izenean eskatu egingo duzute, ta ez dasaizuet Aitari zuen alde otoi egingo diodanik. Aitak berak maite zaituzt, ba, zuek maite izan nauzutelako ta Yainkoagandik sortu naizala siñetsi duzutelako». Ez zien adierazi nai, aien alde Aitari ez ziola

otoi egingo, Yesu'k berak otoi egingo zula esan baitzien (XIV, 16) Au adierazi zun: Aitak ikasleei zien maitasuna, eskatu ta besterik gabe emateraiñokoa, ta esaterako, Yesu'k aien alde eskatzea bea'eko ez irudi izateraiñokoa zala. Ikasleek Yesu maite ta Yainkoaren Semea zala siñesten zutelako, Aitak aiek ainbesterañño maita zitun. Baiñan maitasun ta siñiste ori Aitak eman zizkien: «Nigana iñor ezin datorke, bidali naun Aitak ez ba'dakar» (Yon VI, 44)

Maitasuna Yainkoagandik dator; gizonak, maitasun ori artu ta ori erantzun besterik ezin egin. «Izan ere, Yainkoa guk maite ez genula, Berak maite izan gaitu, ta bere Semea bidali digu gure ogen-eringa'i» (Yon 1.ª, IV, 10)

Itzaldiaren bukaera

Itzaldia bukatzerakoan, Yesu'k bere mezu guzia laburki adieraziz, esan zien: «Aitarengandik sortu ta gizartera eto'ri naiz; be'iro, gizadia utzirik, Aitarengana noa». Yaunak aldarikatzean asi zanetik, saritan adierazi zun Iudira zergatik eto'ri zan; baiña gaur argiago, Aitarengana ziola esanaz ere. Ora alegirik gabe guzia labur ta argi esan. Itz argi oiek pozturik ikasleek diotsate: «Orain garbi mintzo zera ta alegirik ez diozu. Orain ba-dakigu dana dakizula, ta galde egin dizukenik ez duzula bear. Ortan dazagugu Yainkoagandik sortua zerala».

«Yesu'k erantzun zien: Orain siñesten al duzute?», au da, siñeste sendoa duzuela uste duzute, baiñan «begira, ba; Ni baka'rik utzita, nor berera banatzeko garaia ba'dator zuentzat,

eta etoñi da. Bakañik ez nago, ordea; AitaNerekin dago-ta». Yesu'k bere Yainko-sortzeaz argi itz egin zien, ta, bide batez, eriotzaz eta berpizteaz ere; ageri zien ere Bera utzi ta ukatuko zutela. Itzaldiaren azken itzak, aiei kemena emateko izan ziran: «Auek esan dizkizuet gentza Neregan dezazuten. Gizartean lañituta zaudekete; ezazute kemen; giza-indaña Nik azpiratu dut». Etsaien eraso beriala asiko zan ikasleen aurka, baiña kementsu egon bear zuten, Yesu'ren laguntza zutelako; ordu gutxi bañu Yaunak, gurutzean il ta ilobitik berpizturik, Satan eta bere eñi guzia betiko azpiratuko; garaikunde onek Yesu goretsiko du, baiña ikasle ta siñestun guzientzat ontarte ugariak ere ekañiko ditu, Yaunak aientzako irabazi zitunagatik, ta aien eredu ta ikasbide dalako.

Yesu'ren otoia bere buruaren alde

(Yon XVII, 1-5)

Yesu, ikasleekin zegolarik, yasan zezaketen guzia auei irakatsi ondoren, Aitari otoi egin zion. Beriala nekaldia asi ta iltzera zioan; biotza, atsekabeak eta maitasunak eraginda zeukan, ta biotza ofela dagonean, otoia berez sortzen da. Ordudaiño bakañean otoi egin oi zun, orain, beñiz, ikasleen erdian zegoala ta ozengi mintzatuz. Otoi onen gogaiak xalo ta argiak dira, ta oiek adieraztea alpeñikakoa dirudi, baiñan sakon eta gurenak ere ba-dira, ta augatik egokiena litzake otoia entzun, biotzean sartu, aa Yainkoarengana ta Yesu'rengana garamaten gogaiak gure baitan gozñañean erabiltzea, ulertzen ditugunen gozotasuna

dastatzeko. Yesu'k, Gizaseme danez otoi dagi, baiñan era ortan Yainkoaren Semeak bakañik itz egin dezake.

Lenbizi, Yesu'k, bere buruaren alde otoi dagi (1-5), gero bere ikasleen alde (6-19), ta azkenik siñestunen alde (20-23).

«Auek esandakoan, Yesu'k ortziruntz begiak yasorik, esan zun: «Aita garaia eldu da; zure Semea goretsazu, zure Semeak goretsi zaitzan, ta gizaki guzien gainean al izatea eman diozun ezkerro, Aren ardurapean yañi dituzun guziei betiko bizitza eman dezaien. Betiko bizitza, beñiz, au da: Yainko ziña bakaña zeran Ori ta Bidali duzun Yesu Kisto ezagutzea. Nik goretsi zaitut; lur gainean eman didazun egitekoa burutu dut. Orain, ba, Aita goretsi nazazu zure baitan, luña asi baiño len Zugan neukan aintzaz».

Itzaldia asi zun bezela, otoia ere asi: Aitak Semea gores-teaz, Semeak Aita goretsi danzatzat; au da: eldu dan garai ontan, nekaldian, Satan, ludia ta eriotzaren gain garaile egiñaz, ta batez ere berpiztuz ta bere eskui aldean eseriz Aitak Semea goresteko; ta Semeak beñiz, gizadiaren gaizkakuntza burutuz eta Yainko izena ludian aintzatzuz Aita goretsi dezan. Aragi egin zan Itza'ri, eskubidez zegokion goretsia izatea, gizaki guzien gainean al izatea eman baitzitzaion, gizon guziei betiko bizitza emateko. Aita ta Bere Seme Yesu Kisto ezagutzea, ta ezagutze ontatik sortzen dan maitasunaz Yainkoa maite izatea, ori da betiko bizitza; egizko kistar bizitza zer dan ezin obeto adierazi. Emen, lurgainean, siñesteak ematen dun Yainkoa eza-gutze au, egiz, betiko bizitza da, baiña arnaria azian dagon

antzo; ta Yainkoaren aintza aúez aúe ikustean, ordun betiko bizitza bete betea izango, ta au da Yesu'k Aitari guretzat eskatzen ziona.

Aitak eman-egitekoa, Yesu'k lur gainean burutu zun: Be'ri Ona alda'rikatuz, ta batez ere nekaldi ta eriotzaz Aita goretsi zun. Nekaldia ain urbil egonik, igarotzat begiratzen du. Aita goretsiz, Aitak Bera gorestea irabazi du; ta goreste au itxadoten du. Yesu'k Aitari au eskatzen dio: «nere gizatasuna goretsi zazu, Yainkoaren Semeari, Ni naizenez, dagokion goretsiz; asi baiño len Zugan neukan aintza au, nere gizatasunari ere emaiozu» (Toledo'k azaltzen denez).

Yesu'ren otoia bere ikasleen alde

Yesu'k bere buruaren alde baka'rik ez zun otoi egin, baita ikasleen alde ere. Auek Aitarenak ziran, Aitak eman baitzizkion Semeari; Semeak irakatsia ikasleek siñetsi zuten:

«Gizartetik eman dizkidazun gizonei zure izena erakutsi diet. Zureak ziran, ta Neretzat eman dizkidazu; ta itza onartu dute. Orain ba-dazugute Zuregandik dala eman didazun guzia. Eman dizkidazun itzak eman baitizkiet; ta aiek onartu ditute, ta, Zuregandik sortu naizala ziñez ezagun ta Zuk bidali nauzula siñetsi dute» (XVII, 6-8)

Ikasleen alde otoi egiteko zio auek esan ondoren, dio: «Aien alde afenez naukazu. Ez dizut lurkoien alde otoi egiten, eman dizkidazun auen alde baiño, zureak diralako. Nereak oro, zure dira, ta zureak, nere; ta aiengan goretsia izan

naiz. Onezkero ez nago gizartean; auek, beñiz, gizartean daude, ta Ni Zuregana noa. Aita Deuna, eman dizkidazunok zure izenean zaitu itzazu, Gu bezela, bat ditezan. Aiekin nengola, eman zenizkidanak zure izenean zaitu nitun; ta ez da aietako bat ere galdu, seme galgafia baizik, Idatzia bete dedin. Orain, beñiz, Zuregana noa, ta itzok gizartean egiten ditut, nere poza berengan bete betean dezaten. Zure itza eman diet, eta lurkoiek gofoto izan ditute lurkoi ez ziralako, Ni ere lurkoi ez naizan bezela. Gizartetik ateratzeko ez daskaizut, gaitzetik zaitzeko baiño. Lurkoietako, ez dira, lurkoietako Ni ez naizan bezela. Egiarentzat berezita euzkazu; egia, beñiz, zure itza da. Gizartera Nik ere bidali ditut, eta aiengatik nere burua bereizten dut, aiek ere egiarentzat bereziak izan ditezan» (XVII, 1-19)

Yaunak orain ikasleen alde bereziki otoi dagi; auek dira Aitak beretzat eman zizkionak, ikasle ta laguntzaile izateko. Iskariot'en alde ez du otoi egiten, aiengandik aldendu baitzan ta Aitak ez baitzion eman (Yon VI, 65-66). Yesu'k alegin guziak egin zitun Iskariot bide onera ekartzeko, ta onek Irakasleari siñetsi ta nor zan ezagutzeko; baiña Yuda'k ez siñetsi, besteek bai; auek Airenak ziran; Yesu'k auen aide otoi dagi.

Era ontan dio: «Ez dizut lurkoien alde otoi egiten». Gaiñerakoan, ba-dakigu, Yesu'k gizadi guziaren alde bere bizia eman zula, ta guzien alde otoi egin zula; siñestunei ere aginduzien etsaien alde ere otoi egiteko; beraz, Yesu'k, guzien alde otoi egin zun; baiña lurkoientzat, etsaientzat, Yaunaren otoi au ez zan otoi eragikor, aski baitzitzaien ere.

Yesu ba-doa; ikasleek gizartean gelditzen dira; lurkoiek gofoto ditute ikasleak, aietakoak ez diralako. Baiña Yesu'k Aitari eskatzen dio ikasleak zaitzeko; Aitak berari eman zizkion ta orain Aitari itzultzen dizkio bere eskuetan ipiñirik. Ta auek bereziki eskatzen dizkio: ikasleak gizartetik ez ataratzeko, gaitzetik gaizkatzeko baiño; egiarentzat berezita eukitzeko, au da: Beñi Ona aldarikatzeke berezita euki ta bear dituten onomen ta emaitz guziak emateko; ta bereziki eskatzen dio, «bere ize-nean zaitzeko, Aita ta Semea bezela, bat ditezan», au da: Aita ta Semea, izatez, adimenez, naimenaz t. a. bat diran bezela, ikasleak ere siñestez ta maitasunez bat izan ditezan.

Yesu'ren otoia bere siñestun guzien alde

Ikasleen alde otoi egin ondoren, guzien alde ere egin zun, esanaz:

«Ez dizut, ordea, aien alde bakañik, otoi egiten, aien aitoñagatik siñetsiko didatenen alde ere bai baiño, guziak bat ditezan, eta Gugan bat ditezan, Zu, Aita, Neregan ta Ni Zuregan bat geran bezela; ta ofela gizaki guziek siñetsi dezaten Zuk bidali nauzula. Ta Zuk Niri emandako aintza aiei eman diet, Gerok bat geran bezela, aiek ere bat ditezan. Ni aiengan ta Zu Neregan, oso bat ditezan, ta ofela gizaki guziek ezagun dezaten Zuz bidali nauzula, ta Ni bezain maite izan dituzula. Aita, Ni nagon tokian Neretzat eman dizkidazunak ere egotea nai dut; luña lur baiño len, maite nauzula-ta, eman zenidan aintza ikus dezaten» (Yon XVII, 22-26)

Siñestun guzientzat au bereziki eskatzen dio Aitari: «bat ditezan»; siñestez eta maitasunez, gogoak eta biotzak bat izateko. Onela bat izatea Yainkoak sortzen du, ta batasun oni Berak eusten dio. Batasun au nolakoa dan Yon deunak ederki adierazi:

«Ba-dakigu eriotik bizira aldatuak gerala, senideak maite ditugulako. Maite ez duna eriotzan datza. Bere senidea goroto duna, gizeraile da; ta ba-dakizute gizeraileen baitan betiko bizia kokatuko ez dala.

Maite izatea zer dan ezagun dugu, bere bizia Ark gure alde eman duneko. Guk ere geron bizia senideen alde eman bear dugu. Inork, beriz, bizi leguna eramanik, senidea ubarazkian egoten ba'lekus ta bere biotza itxi ba'lio, ¿nola arengan lirauke Yainkoaren maitasunak? Ene semetxoak, ez dezagun itzez ta mingaiñez maite, egitez ta egiz baizik.

Ortan nabari zaigu egiarenak gerala, ta orela gure biotzak Yainkoaren aurrean zurituko ditugu. Bestela gure biotzak gaiztetsiko gaitu, ta areago Yainkoak; gure biotza baiño aundiago da, ba, ta dana daki. Baiñan, ene maiteok, gure biotzak gaiztesten ez ba'gaitu, Yainkoagan belduñik gabe yo dezakegu, ta edozer eskatuta, Arengandik erditsiko dugu, Aren agindua bete ta atsegin zaiona egiten dugulako. Ta au da Aren agindua: bere Seme Yesu Kisto'ren izenean siñeste izan ta elkar maite dezagula, agindu digunez. Aren aginduak betetzen dituna Beragan dago ta Bera Arengan. Ortan, beriz, atematen dugu gugan dagola eman digun Atsez» (Yon 1.ª, III, 14-24)

Batasun au Yesu'k Aitari eskatu siñestunentzat, auek duten

elkartasuna ta maitasuna ikusirik, Aitak Yesu bidali zula gizaki guziek siñetsi dezaten. Batasun aunez gainera, Yesu'k au das-kaio: «Aita, Ni nagon tokian Neretzat eman dizkidazunak ere egotea nai dut»; eskatu ez ezik ori nai dula dio, ori dagokio-lako, Aitak Yainkoaren eskubide oro eman baitio. Yesu'ren otoiak, siñestunen biotza pozez eta itxaropenez betetzen du; otoi ori siñestun itxaropenaren eustazpi sendo ta ezin-autsia da.

Gure Yaunak otoia aunela bukatu zun:

«Aita zuzen Ori, ez zaitute lurkoiek ezagun; Nik, ordea, ezagun zaitut, eta auek ere ba-dazagute Zuk bidali nauzula. Ta zure izena erakutsi diet, baita erakutsiko ere, maite izan nauzun maitakuntza aiengan dedin, ta Ni ere aiengan» (XVII, 25-26)

AMASEIGAÑEN ATALA

YESU KISTO GURE YAUNAREN NEKALDIA

Getsemani'n

Yesu Kisto gure Yaunak, Yerusalen'a yoaterakoan, ikasleei esan zien: «Begira, Yerusalen'a igotzen goaz, ta beteko da igarleek Gizasemeaz idatzi zuten guzia. Izan ere, atzerita'ei emana, ixekatua, iraindua ta lixtukatua izango da. Ta Bera zigorkatu ondoan, il egingo dute; ta irugañen egunean berpiztuko da» (Lk XVIII, 31-33)

Yaunak iragañitako auek guziak, oraintxe betetzen asiko. Nekaldian sartzer ta gurutzean iltzera zioala ba-zekin, baiñan bere oldez, berak nai zulako auek burutzera zioan, Aitaren naia betetzeko ta aunela giza-gaizkakuntza egiteko.

Otoia bukatu ondoren, gabeko amañak aldean; Yesu ikasleekin etxetik irten, uriko atea igaro, «Kedron e'ekaz aruntz» artu, ta «ango baratza batean sartu ziran» Baratza onen izena: Getsemani; ta aramerazko itz au, euskeraz: olio-tolare. Baratza esiturik zegon, ta oliondoak, ta auetatik olioa ataratzeko tolare bat. Esiz bañutik, edo urbil, etxeren bat ere za-zegon, Mark'ek dionez, Yesu atzita, gatzetxo bat izaraz yantzita zeñaiolako (Mk. XIV, 51-52)

Baratzen sartuta, Yesu'k ikasleei esan zien: «Eseri emen, Ni aruntzago otoi egitera noan artean. Eta Kepa ta Zebedai'ren

bi semeak berekin eramanda, atsekabe ta lafi izaten asi zan. Ordun esan zien: «Iltzeko bezain lafi dut biotza. Itxoin emen, ta atzafi egon Nerekin» (Mt. XXVI, 36-38)

Iru ikasle maiteenak artu zitun Berekin; auek Yairo'n alabaren berpiztea, ta batez ere Yesu'ren antzalda ikusi zuten. Gertaera aintzagaafi oiek oroitzeak, ikasleen siñestea eutsi ta kementsu egin bear zuten, Yainkoaren Semea ain apal ta oiñazetan ikustean. An baratzan ikusia (1) ta ulertua, gero edestu ta egiztatuko zuten.

Yesu'k, baratzako ostropean zioala, iltzeko bezain lafi biotza. Nekaldia gogoratzeak len ere gogoa lafi ipiñi zion (Yon XII, 27), baiño orain askoz biziago irudimenera etofi ta ain urbil ikusirik, iltzeko bezain lafi ta atsebabez bete. Yaunaren biotza iltzeko bezain lafi egotea, ezkutu sakona da. Yesu'ren gogo done doneak, sortzetik, Yainkoa begiz begi ikusten zun; ta bitarte gabe ezagutzen zun; ta ikuste ta ezagutze oneaz Yesu'ren gogoak zeruta'ren poza ta gozotasuna zeukan. Ta beste aldetik, Yesu'k dionez, biotza iltzeko bezain lafi zun. Atsekabea ta poza, lafia ta gozotasuna gogoan batera nola egon ditezke? Ofa Yesu'ren atsekabe ta lafiaren ezkutu sakona. Egiak dira oiek, egi sakonak, giza-adimenarentzat adikaitzak eta ezkutuak. Ekin, ba, egi oien sakona aztertu ta adierazi; baiña Yesu'ren nekaldia gogoratzean ezkutu oiek begien aufferan bear ditugu,

(1) Yesu baratzan otoi egiten, iru ikasleek ez zutela ikusi, esan dute norbaitzuek, ta Luka deunak dakafen aunegatik: «Ta arikada bat bide edo aiengandik bakandu zan ta belaunikaturik otoi egin» (Lk. XXII, 41). Baiña «arikada bat bide» ori zortzi ikasleak gelditu ziran tokitik Yesu beste iruekin zegon lekuraiño da. Yauna iru ikasleekin «aufferaxego» (Mt. XXV, 39) edo «apur bat aufferago» (Mk. XIV, 35) aldendu zan.

gure Yaunaren nekaldia obeto ulertzeko, eramaten ditun oiñazeaz eruki izateko, ta Yainkoaren Semea laíi ta atsekabez beteta ikusirik apalki gurtzeko.

Ta Yesu'ren biotza atsekabez eta iltzeko bezain laíi zergatik zegon? Lenbizi nekaldia ta eriotza ain urbil ikusten zitulako. Guziei, bizi izatea atsegin zaigu, iltzea beíiz, neketsu; soin-bizitza galtzea, giza-izatearentzat lazkura gogoía baita. Adan'en eta Eba'ren ogenagatik, Yainkoak gizadiari zigorkada ori eman zion; ordudanik oíela da eriotza. Urbil dagonean, ta bere erasoak giza-izate barnean somatzen diranean, eriotzaldian dagona laíi laíi yartzen da. Yesu'k iltzeko laíi au eraman nai izan zun, eriotzaldian daudanei poza ta kemena emateko.

Yauna bizia ematera dioa; ta orain ezagutzen du iñoiz baiño obeto bere bizia zenbateraiño dan maitagaíi beretzat, ta baita bere Ama ta adiskideentzat ere. Laíi goíi onek bere biotza bete zun; ta nekaldian eta eriotzean eraman bear zitun min, atsekabe, oiñaze, irain eta laíi guziak, bere irudimenak argiro ta bizi gogora zekarzkion.

Baiña Yesu, zergatik dioa nekaldia eraman ta iltzera? Gizon guzien ogenengatik; auek eman diote ainbesteraíñoko laíia. Guzien ogenak ezagun ditu, ta oien talde izugaíia ikusten du; gizaldi guzietako gizonen ogenak ba-dakizki; auen gaiztake-ria ta itsusikeria, ta Yainkoari egiten dioten iraiña iñork baiño obeto ezagutzen du, ta gizonen ekartzen dizkieten ondoren txafa Berak bezin ondo iñork ez daki. Talde izugaíi ori, loiezko

ibai antzo, bere gain ikusirik, ainbesteko gaiztakeriak bere biotz donea iltzeko bezain lafi ipiñi.

Ber z, gizonak yartzen dute Yesu'ren biotza iltzeko bezain lafi. Gizaldi guzietako gizonak, taldeka datorzkio irudimenera: siñesgabeak, egizko Yainkoa utzirik, sasi-yainkoetara yo zutenak; Israel'go bere efi kutuna, Yainkoak beretzat bereziki autua, ainbeste aldiz Yainkoagandik saiestuta ibili zan, bere Mexi'a zala, Yainkoaren Semea zala, ezagutzeko ain nagi zebilan; lau egun lenago Mexia zala aitortu ta goraldun, baiñan ordu gutxi baru deadar egingo: «gurutzera ori, gurutzera!. An ikusten zun, bere «artaldetxoa», ikasleak. Auetako batek saldu egin zun, ta, beriala, Bera atzitzera etoriko. Besteak an zeuden logale, otoi egin gabe; Irakaslea atzitakoan, iges egin eta bakañik utziko zuten; Kepa'k, Yainkoaren Seme zala aitor egin zunak, irutan ukatuko zun. Bere Eliza ikusten zun, ta gizaldiz gizaldi etsaiengandik eramango zitun oiñazeak, ta siñestunei egindakoak, Bera oiñazetu. Damasko bidean, Yesu'k Saul'i: Saul zergatik esesten nauzu? Ta siñestunen artean ere, zenbat gaizto, zenbat ogenlari! Ainbesteko gizataldeak bera Yainko dala ez nai ezagutu ta siñetsi, ta siñetsiko zutenetatik ainbestek, Bera ez maite izango!. Yesu'ren nekaldia, odol ixurtzea ta eriotza zenbatentzako alpeñik izango ziran! Au yakiteak Yesu'ren biotz maitagañia iltzeko bezain lafi ipiñi bear noski.

«Ta apur bat auferatuz, luñean auzpeztuta otoi zegin, zori ura, al ba'liz, aldendu zekion. Ta zion: «Abba, Aita, Zuk dana

dezakezu; ontzi au Nigandik alde eragizu; ez ordea, Nik nai dudana, Zuk nai duzuna baiño».

Ta aietara itzulita, lo yañuri zitun. Ta Kepa'ri diotsa: «Simon, zu ere lo? Ordu batez ernai ezin egon izan zera? Ernai egon ta otoi egin, zirikaldira ez etortzeko. Gogoia, noski, gerturik dago; aragia, ordea, erkin».

Ta beñiro yoanda, otoi egin zun, lena beñiz esaten. Ta itzulirik, beñiz lo yañugi zitun, aien begiak astunduta baitzeuden; ta ez zekiten zer erantzun» (Mk. XIV, 35-41; beg. Mt. XXVI, 39-46; Lk. XXII, 41-46).

Yesu'k lekaroan izan zitun deabruaren zirikaldirak Luka deunak edestu ondoren, aunela bukatzen du; «Zirikaldirak bukatuta, Arengandik txerren aldendu zan ordukotz» (Lk. IV, 13) Ordun deabrua ez zan ausartu Yesu geiago zirikatzen. Baiñan nekaldiaren asieran beñiz eraso zion; augatik esan zun Yaunak gau artan: «auxe da, ordea, zuen garaia ta ilunaldiaren indaia» (Lk. XX, 53); ta augatik apalondoko itzaldian ikasleei esan zien: «ba-dator, ba, luñaldi ontako nagusia, ta Neregan ezer ez du» (Yon XIV, 30). Satan ez zan baratzan agertu lekaroan bezela; baiña bai Yesu zirikatu, ta gogor eraso, au baitzan azken buñuka, ta ontan garaile irtengo zana garaile betiko; Yesu'k, deabrua ta aunen eria betiko menperatuko.

Yesu'k, biotza lañi, ta deabruaren eraso somaturik, Aitarengana yo zun otoi egiñaz. Nekaldia ta eriotza eramatea, giza-izatearentzat izan ziteken oiñazerik gogoñena zan, ta augatik añen egiten zion, esanaz: «Abba, Aita, Zuk dena dezakezu».

Aitak nai izatea asko, Yesu'ren etsaiak ezertxo egitea eragozteko. Baiña giza-izateak nai dun onen aurka ta onen gain, Yainkoaren nai dago, ta Yesu'k indar guziak baturik, esan ere zion: «Ez, ordea, Nik nai dudana, zuk nai duzuna baiño».

Yainkolariak ortik atara ta egiztatzen dute, Yesu'k bi naimen zitula: Yainko zanezkoa, ta gizon zanezkoa; ta o'ek ere ezagu arazten du, ogena kenduta, gaiñerako gizatasunaren argaltasun guzia Yesu'k, Bera aragi egitean, artu zula. Yaunak, giza-naimenaren atzeraketa ageri zigun, baiña baita irakatsi ere, bere giza-nai ori Yainkoaren nai pean bakañik yañi bear dugula, Berak beti Yainkoaren naia egiten zun bezela.

Luka deunak, Yesu'ren otoia edestean, beste Ebangelariak (1) ez dakarzkiten bi yazokun ipintzen ditu. «Ordun ortzitik aingeru bat ageri izan zitzaion, Bera adoretuz. Ta lañi goñitan yañita, otoika areago zeragoion, luferaiño. odol-tantaka izerdia zeriola» (Lk. XXII, 43-44).

Yesu bizkortzeko aingerua agertzeak, lekaroan zirikaldi ondorengo aingeru-agertzea gogorazitzen du. Paul deunak dio: «Apur batez aingerua baiño beeragotutako Yesu Bera badakusgu» (Ebert. II, 9); ta au gogoraturik, barne buñuka gogorak eta lañiak ain aul eta indargabe utzi zuten Yesu, aingeruak indar ematea ez da añitzeko. Odol izerdiaz, beñiz, estualdi ta lañi izugañitan egondako zenbatei yazoa izan zaiela edesten da. Yesu'ren lañia ezin aundigo, iltzeko bezaingoa baitzan. Irutan

(1) Yon deunak, Yesu'ren lañia ta otoia ez ditu edesten; utsune au, len ikusi ditugunak baiño aundiago ez da.

yan zan Yesu gau artan ikasleengana, ta auek ikusi, izutu ta gogoan euki zuten. Yazo au Luka deunak edestea egoki da, osalari zalako.

Yesu'ren biotza ain laíi, odol-tantaka izarditzeraíño zerk yaíi zun? Ezkutu au zerbait adierazteko, Aitaren eta Semearen arteko batasuna, ta ogena zer diran ulertu bear. Auek gure adimen indaíaren gain daude, baiñan oietatik ulertu dezakegun apurtxoa, oso onurakoía izango zaigu.

Oraindaiño, Yesu'ren bizitzan au ikusidu gu: Aren naia ta Aitarena, bat dirala. Sikar'ko osin ondoan ikasleei esan zien: «Nere yanaria au da: bidali naunaren gogoa egitea» (Yon IV, 34); bere egite guziak Aitak agindu-arauz burutzen zitun. Au du bere argia ta indaía. Orain, beíiz: «Ez, ordea, Nik nai dudana, dio, Zuk nai duzuna baiño». Au esanaz, Aitak nai dunaren aurka ez du ezer nai; Aitaren naiari apaldi men egiten dio; baiñan Aitaren nai done ta maitea itzali edo egiten da; lengo ar-eman ua galdu da; Aita Beregandik urun dauka; gurutzean laster alaka ua esango du, Aitak utzi dula. Yesu'ren otoi oneaz Maldonado'k dio, Yesu'k Getsemani'ko otoian, Yainkoaren naia ondo ez ezagutu ta eriotza garaitzeko lain indar ez zun gizonaren antzo itz egin zula.

Baiñan Yesu'ren laíi ontan gogoíena, ogenaren zama da. Aita oíela aldendurik bezela egoteko, ta Aitaren gogoa, len Aren yanari zana ta orain osta osta ezagutzeko, Aita ta Semearen artean eragozpen bat yaíi da noski. Eragozpen au gure ogenak dira. Paul deunak dio: «Ogenik ez zezagun Uraxe ogen

biurtu zun (Yainkoak) gerok Arengan Yainkoaren zindotasun biur gaitezen» (Korint. 2.ª, V, 21); ta «Lege-biraotik Kisto'k yarein gaitu, bere burua biraogafi biurtuz, idatzita dagonez: Biraogafi bego abetik esegitakoa, orela, Abrahan'i egindako onespina Kisto'rengan atzerietara eldu dedin, ta eskeñitako Goteuna siñestez ar dezagun» (Galat. III, 13-14).

Paul deunak esandako auk, ona emen Prat A'k (1) zein egoki adierazten ditun: «Ogena ez da gizonengandik Kisto'rengana aldatzen, bai ordea, gizonengandik, giza-izatearen ordeko dan Kisto'rengana zabaltzen da; orobat ere, Yainkoaren zindotasuna ez da Kisto'rengandik gizonengana aldatzen, bai ordea, Kisto'rengandik gizonengana zabaltzen da, auk, gizonak, Yainkoaren semetzat artuak izanik yainko-izatez yazten diranean... Yesu ogen biurtu zan gugatik, ez gure ordez, bai, ordea, gure onerako, gure zorian erkide egiñik, bere zorian elkartzen gaitulako».

Ofa, ba, Yesu gugatik ogen biurtu, gerok Arengan Yainkoaren zindotasun biurtzeko. Ta Aitaren aúfean bere burua orela gugatik ogen biurtuta ikusita, lafi goñitan egon bear. Ogenak yafi zuten Yesu orela, ta guzien artean baita gureak ere.

Biotzak, atsekabez dagonean adiskideekin egon nai izaten du poza arkitzeko. Yesu ikasleengana yoan ta lo argitu zitun; ba-zekin kemen aundirik emango ez ziotela; ta avarian ofegatik iragafi zien, zirikaldua etofita yausiko zirala; baiñan ez erortzeko irakaspena eman ondoren, bere lafia ageri zien, ta berarekin elkartuta egoteko agindu, onela zirikaldua garaitzeko indaía

(3) La Theologie de Sain Paul 245^{gn} or.

izateko. Baiña batez ere au nai zun: bere oiñazetan erkide izatea; oiñaze aiek, Yainkoaren Semeak gizonengatik eramaten zitun, ta egoki zan, gizon guzien orde, ikasleak beintzat oiñazetan erkide izatea; gogoña zan au, baiña baita onuratsua ere. Eriotzekoan, ikasle guziak egon bear zuten tokian, Yon deuna beintzat an ikusiko gurutz-oiñean.

Kepa gau artan aroxko ageri zan, berak Irakaslea ez zula utziko ta ukatuko esanaz. Augatik berari esan zion: «Simon, zu ere lo? Ordu batez ernai ezin egon izan zera? Ernai egon ta otoi egin zirikaldira ez etortzeko. Gogoia, noski, gerturik dago; aragia, ordea, erkin». Ikasleen biotza ere goibel zegon; loak menderatu zitun, ta kemenik ez. Au ez zan zirikaldiaren asiera baizik; gogoan lainoa yartzea zan, zearo laster bildu ta menperatuko zun; augatik Irakasleakin zeuden bitartean otoi egin bear zuten. Gogoia gerturik eta adoretzu zutela uste, baiño aragia erkin zegon, ta ernai egon ta otoi egin ezik zirikaldiak erasota yausiko.

Auek esan ondoren ikasleek ikusi zuten, Yesu beriz otoi egitera yoaten. Ta Yaunak, «otoi egin zun, lena beriz esaten. Ta itzulirik, beriz, lo yarugi zitun, aien begiak astunduta baitzeuden; ta ez zekiten zer erantzun» (Mk. XIV, 39-40).

«Irugañen aldiz ba-dator ta esaten die: Lo egizute orain ta atsedeen artu». Loaldi laburra egin zuten. Iskariot zetoñela Yesu'k somatu zun, ta esan zien: «Naiko da. Garaia eldu da. Ara Gizasemea okeñen eskuetan erori urñ dago. Yaiki ta goazan. Begira, urbil dago salduko nauna» (Mk, XIV, 41-42).

«Oraindik mintzo zala, Yuda Iskariot, amabietako bat, agiri da, ta arekin gizasail aundia ezpata-makilaz, apaizpuru ta idazlari ta zaiek bidalita» (Mk. XIV, 43)

Yesu'rengandik aldendu zanetik azpisugea ez zan lo egon; apaizpuruengana yoan ta agertu zien garai egokia zala Yesu atzitzeko. Iskariot'ek ba-zekin Yesu otoi egitera nora bazter-tzen zan; Getsemani'ko baratzen arkituko zula eskier zegon; ta zaratarik gabe Yesu atzitzeko toki egokia ere zala. Sanedrin-ekoek on eritzi zuten Yuda'k erabakia; beriala gizasail aundia batu zan; apaizpuru, parisaitar eta auen moñoiak. Sanedrineko buruzagietatik an ziran zuzendari; gañantsi aundikoa zan oientzat egitera zioazena. Galilaitar sutsuen bildur ziralako, noski, eromatar gudamutilak ere eramane zituten; ez auek Yesu atzitzeko, egite au Sanedrinekoen taldekoek bete bear baitzuten, baiña, bear ba'zan, auek aldezteko. «Kriseilu, zuzi ta iskiluak eramanez» (Yon XVIII, 3) zioazen. Gauda ilargi betez zegon, baiña Kedron erēka alde zerbait iluntxo ta baratzako ostopean oraindik ilunago.

«Guzien buru Yuda» (Lk. XXII, 47) zetoñen. Saltzaileak Yesu nor zan yakiteko ezagupide au emana zien: «Nik muin negiokena uraxe da» Apaizpuruek ainbeste aldiz ikusi ta ez ote zuten ezagutuko? Baiña ba-ez-pazan, baratzako ilunean Yesu'k iges egin ta ikasleetakoren bat ez atzitzeaen, ezagupidea eman zien. Goñotogañia batez ere eman zien oaña: «atzi ta gurbilki eramazute». Yesu etsaien esku artetik iges egiten

bein baiño geiagotan ikusi zun saltzaileak, ta Yesu aien eskue-
tan ipintzeagatik zilañak artu baitzitun, iges ez egiteko, suge
antzo, gurbilki ibili bear.

Gizasailea baratzen sartu zan. «Yesu'k, beñiz, gaiñera ze-
torkiona zearo yakiñik», (Yon), etsaiengana dioa, ta Yuda
Iskariot'ek, «bereala Yesu'ganaturik, esan zion: Agur, Rabbi,
ta muiñ egin zion» (Mt.). Saltzailearen azpikeri ta azaluskeriari,
Yaunak erantzun zion: «Adiskide, zertara zatoz?» (Mt.) «Yuda,
muiñez Gizasemeari iruzur al dagiozu?» (Lk). Azpisugearen
iraiñari adiskide deituz erantzun; ez adiskide zalako, bai, ordea,
izan zalako, ta augatik, egiten zion iraiña mingañoago zitzaiolako;
ta orain ere egindakoaren damu izan ta bide onera biurtu
ezkero, Yesu'ren adiskide izan zitekelako. Une artan ere,
Yesu'k Yuda gaiztakeritik aldendu nai; onetarako, Gizaseme
zala esanaz, entzun-irakaskintza gogorazi, bide onera ekartzeko.
Baiñan orain ere, len bezela, Irakaslearen itz maitekoñak, saltza-
ilearen biotz gogoñean ez ziran sartu.

Yuda utzita, etsaiengana auñeratu ta esan zien: «Noren
bila zabilzate?» (Yon). Nekaldira ta eriotzara, bere oldez,
zioala ta ikasleak aldeztu nai zitula ageri zun Yesu'k. Gizasa-
ilekoek ez zuten asko uste, atzitu bear zutena bera aurkeztuko
zitzaiela, ta Yaunak egin galdeari erantzun zioten: «Yesu
Nazaretañaren bila» (Yon). Yesu'k dasaie: «Ni naiz». «Ni naiz
Yesu'k esan zienean, guziak atzeratu ta luñera erori ziran» (Yon).
Yaunaren ala ta indaña ageri zan, itz bat esan ta aiek luñera-
turik; baiñan oien asmoa betetzea eragozteko ez zun ori egin.

bai, ordea, aien eskuetan ez erortzeko indaía ba-zula, ta batez ere, bere oldez, berak nai zulako, nekaldia eramatera zioala agertzeko.

Augatik beñiro, beraz, galde egin zien: «Noren bila zabiltzate? Ta aiek esan zuten: Yesu Nazaretaíaren bila. Esan dizuet Ni naizala. Nere bila zatozten ezkerro, ordea, utzi auek yoaten» (Yon XVIII, 7-8). Oía or Artzi ona, bere ardien ardura duna ta zaitu ta aldezten dituna; augatik dio Yon deunak: «Eman zizkidazun aietako bat ere ez dut galdu» (Yon XVIII, 9). Ikasleek bizia ez galtzea ta siñestea ez ukatzea zan Yesu'ren ardura, Beñi Ona zabaltzeko bear baitzitun.

Ikasleek oraindik kemen apur bat ba-zuten, ta Yaunari esan zioten: «Yauna, ezpataz yoko al ditugu?» (Lk.). Ta erantzun zai egon gabe, «Simon Kepa'k zekaíen ezpata atera ta apaiz nagusiaren moíoia yo ta eskuiko belaía moztu zion. Moíoia izena Malk zan» (Yon XVIII, 10).

Baiñan Yesu'k Kepa'ri esan zion: «Zoíora ezpata itzuli» (Yon) «ezpataz ari diran guziak ezpataz galtzen baitira» (Mt. XXVI, 52). «Aitak eman didan ontzia ez al dut edango?» (Yon). «Uste al duzu nere Aitari ezin eskatu diodala? Berealaxe bidaliko lizkidake amabi aingerutalde baiño geiago. Baiñan oíela yazo beaía dala dion idatzitakoa nola bete liteke?» (Mt. XXVI, 53-54).

Ta Yesu'k «belaía ikutuz, moíoia sendatu zun» (Lk. XXII, 51); oía Yauna erukitu, ta alatz bat egiñaz, etsai bat sendatu.

Bera atzitera zetoztenen gaiztakeria, ezin adierazi gabe utzi, ta esan zien: «Lapur bila bezela, ezpata-makilaz irten zerate Ni atzematera. Egunoro yauretxean eseri oi nintzan irakasten, ta ez niñuzuten atzi. Baiña guzi au, igarleek idatzia bete dedin gertatu da» (Mt. XXVI, 55-56). Ordudaiño noiz atzemango ibili ziran; Yesu yauretxean zegonean ez zuten atzi, garaia artean etofí ez zalako, orain, beriz, bai; «auxe da, ordea, zuen garaia ta ilunaldiaren indaía» (Lk. XXII, 53).

«Ordun ikasle guziek, Bera utzita, iges egin zuten» (Mt. XXVI, 56). Kepa'k mofoiari belafia moztu ziola ikusita, badi-teke, naspila sortu ta gizataldekoek ikasleei erasotzea. Auek, ordun, etsaien eskuetan ez erortzeko, iges egin zuten. Irakasleari nekaldira yaíaitzeko kemenik ez zuten noski gizagaxoak.

«Ordun, gudasaillekoek, sailburuak eta yuduen mofoiek Yesu atzi ta lotu egin zuten» (Yon XVIII, 12). Ta Yesu lotuta zeramatera, urira bidean asi ziran. «Gaztetxo bat ala ere, izara la'ugoíi gainean yantzita, zeraion, ta atzeman zuten. Ark, ordea, izara erantzirik, la'ugoíian iges egin zien» (Mk. XIV, 51-52) Gaztetxo au nor ote? Mark deunak edesten du yazokun au, ta askok, Mark bera zala diote. Getsemani'ko baratza, Mark'aren ama Mari'rena zala egiztatu ezkeru, gaztetxo ori Mark zala esateak egi antz geiago luke.

Ikasleek iges egin zuten; baita gaztetxo adiskide arek ere; ta Yesu, bakaíik, etsaien eskuetan. Auek Yesu nola ote zeramaten? Ze irain ta oiñaze egin ote zizkioten? Antioki'ko lñaki deunak, bera loturik zeramaten gudarietaz idatzi zun: «Siri'tik

Efoma'raino luñean ta itxasoan zear, gabaz ta egunez, abereen aurka buñuka nabil, amar leoi-nabañek eztuntzez lotuta ba-naramate». Yesu zeramatanak, amar gudari basati oiek baiño obeago ez ziran izango.

Ta Yaunak, ez zun adiskide ta ikaslerik bere alde egingo zionik. Gizasail artan ikasle bat ba-zan: Yuda Iskariot. Au an ikustea, Yesu'rentzat mingaia bereziki. Eriotzara eramango zuten guzien artean, eñurik aundiena Iskariot'ek. Gurutzean iltzez yosi zutenengatik, Yaunak esango: «Aita, asketsiezu; zer dagiten ere ez baitakite» (Lk. XXIII, 34). Pilat'ek aitzaki gutxiago zun; Yesu eñugabe zala egiztatu, ta ala ere gurutzera bidali zulako. Pilat'en eñua, Yuda'rena baiño txikiago.

Pilat'ek baiña eñu geiago yuduek zuten, buruzagiek batez ere. Yesu'ren irakaskintza entzun, ta alatzak ikusi zituten, ta Yainkoaren Seme, Mexia, zala ezagutu zezaketen: «Ez ba'nentor ta itzik egin ez ba'nie, ogenik ez lukete; gaurgero, ordea, ez dute beren ogenarentzako zuribiderik» (Yon XV, 22)

Ala ere Kepa'k batzañari egin-itzaldian ziotsan: «Ba-dakit, ofatiño, senideok, zuek eta zuen agintariak ortan yakiteke zenbiltzatela» (Bid. egin. III, 17)

Baiña Yuda Iskariot'ek, Yaunaren ikasgoan iru urte egin, Irakasleak irakatsia entzun, alatzak ikusi, Yuda'k berak ere, Yaunak aginduta Beñi Ona irakatsi, ta Ark eman-indañaz alatzak ere egin, ta Irakaslea saldu! Yuda'ren ogena ezin aundiago izan, eñurik aundiena berak zun.

Yesu Kisto'ren nekaldian, epaibideak garantsi aundikoak dira; augatik Ebaingelariak zeatz edesten ditute. Yuduen epaitegian, Yesu'renganako go'otoak batu zitun parisaita'rek eta sadukaita'rek, uzkurtz epaibidea baka'rik egin zezaketen; artu-erabakia baietsi egin bear zan, ta ez baietsiko, e'fugabea edo e'ruduna e'fomata'ren nagusitzaren aurka zioala nolabait adierazten ez ba'zan. Augatik yuduek, bere burua Yainkoaren Seme egiten zulako Yesu gaiztetsi zuten; Pilat'ek, be'riz, yuduen e'rege ta naspiltzaile bezela, yuduek Yesu onela salatu baitzuten.

Epaibideetan zuurki ibiltzeko, batez ere norbait ilgafi zala erabakitzeko, yuduek oafak eta arauak ba-zituten. Baiñan Yesu epaitu zutenean, ez zan Sanedrinekoentzat araudia zuzen-dari, ba, ordea, go'otoa eragile; gizaeraile gaiztoena epaitzean bete oi diran arauak, Yesu epaitzean baztertu egin baitzituzten.

Araudi ortan, aitorlariei oar au ematen zitzaien: «gaiztetsiaren odolaz erantzun bear zutela, bizi bat galtzea ludi osoa po'okatzeta aiña dalako» Ta gaizto itsu aiek Yainkoaren Semea il zuten, eta deadar egin: «Gure ta gure semeen gain o'ren odola» (Mt. XXVII, 25)

(4) Israeldafak, atzerian egon ziranetik, aien arteko eztabaidak eta auziak, siñesmenekoak batez ere, erabaki ta zuzentzeko, epaikari talde bat zegoen: ta auen buru apaiz nagusia. Batzar onen izena Sanedrin edo Sinedrio. Persita'ren nagusitza garaian eskubide asko iritxi zitun e'ri-zaitzarako; gero Erode'k eta Arkela'k k ndu: ta e'fomata'rengandik be'riz zerba'it yadetsi zuten.

Batzarkideak 71 ziran: apaiz nagusien yato'rikoak, e'riko zaar ospetsuenak eta lege-irakasleak; batzar-buru apaiz nagusia. Batzar au siñesmenekoetan, gorengo auzitegia zan, ta gaiñera zuzendasuna eustea bere esku zan, eta baita e'ri-zaintza ere, e'fomata'ren yaurlariaren menpean zeuden Yuda'i'n eta Samari'n.

Siñesmenaren kalte egiten zutenei eriotza emateko eskubidea ba-zula dirudi; ta yauretxeko esia igarotzen zun edonor, e'fomata'ra ba'zan ere, iltzeko eskubidea ere.

Ēpaitegi ontan bí alderditakoak zeuden: parisaítarák eta sadukaitarák. Yesu Beíi Ona aldaíkatzen asi zanetik aiek aurka izan zitun; sadukaitarák, luzaro muker egon ziran, baiñan eíia Yesu'ren alde ikusi zutenean, aginpidea galduko zutelako bildur, oiek ere Yaunaren aurka yaíi. Ordudanik Yesu galtzea erabakia zegon. Sadukaitarétakoa zan Kaipa, ta onek esan: «Ez zerate oartu ere, eíi osoaren orde, gizon bat bakaíik iltzea obe dugula, eíi osoa galtzea baiño».

Au zan ordun apaiz nagusi. Apaiz nagusitza, berez, bizitza guzirako oi zan; baiñan Erode'k eta e'romatar yaurlariek nai bezela aldatu zituten. Yesu'ren bizitza bitartean zortzi izan ziran. O'fela aldatua'ren, geientsuetan, apaiz nagusitza sendi batzutanxe: Ana'ren senditik zortzi izan ziran.

Ana ta Kaipa'renean

«Urte artako apaiz nagusi Kaipa'ren aitagiareba Ana zan, ta Arengana Yesu eraman zuten au'ena» (Yon XVIII, 13). «Ordun Ana'k Yesu lotu ta apaiz nagusi Kaipa'rengana igorí zun» (Yon XVIII, 24). (1)

Au'ena Ana'rengana eraman zutela Yon deunak bakaíik dakar; Ana'k zerbait itanduko zion, baiñan arek egin-galdeketa ez zan epaitegikoaren antzo. Yesu, Kaipa'ren epaitegian epaitu ta gaiztetsi zuten; baiña apaiz nagusiak, bere aitagiarebari zion

(5) Amairuga'ren txatal ondoren 24'gn yaíi dugu Siri-Sinai'ko itzulbenak eta Alexandri'ko Kuiril deunak o'fela dakarte ta gaurko zenbait idazteun-irakasleek ere naiago dute o'fela ipiñi. Onela Yon deunak daka'rena beste iruek idatzi zutenaz elkartuago dator. Txatal ori, o'fela toki aldatuta irakurtzea, ez da egi-utsa, baiña egi-antza badu. Zenbaitek oraíndik geiago aldatzen dute; onela: 12-13, 24, 14-15, 19-23, 16-18, 25-27.

begirapena agertzeko, Yesu arengana eramana ziun. Izan ere, apaiz nagusi ez izan aŕen, Ana'k asko zezaken. Ondasunak eskuratzeko trebea zan, ta yaurlari ta apaiz nagusiei eskerakutsiak eskeiñiz auen adiskidetasuna iristeko, maltzuŕa. Eri-zaintzan ta alderdietako goraberatan ari eramango zionik ez zan. Augatik gaŕantsi aundiko zerbait erabakitzeko, ua beti aolku-lari. Zar maltzur onengana Yesu eramana zuten lenbizi, baiña zeatz epaitu zunik ez dirudi; zerbaitu galde egin, ta yakin-miña kendu ondoren suiarengana bidali zun.

Yesu, eramana zuten, ba, Kaiparengana; «Kaipa, beŕiz, «eri-osoaren orde gizon bat bakarik iltzea obe da» yuduei aolku eman ziena zan». Epaibidea egin baiño len, ta aitoŕak eta Yesu'ri entzun baiño len, erabakia artuta zegon. Gizaeraile gaiztoena epaitzeko betetzen diran arauak, Yesu epaitzeko alde batera utzi zituten, bete gabe. Baiñan epaibide antzeko bat egin bear, goŕotoa legetzat artu ez zutela nolabit adierazteko. Augatik «apaiz nagusiak Yesu'ri bere ikasle ta ikaspideaz galde egin zion» (Yon XVIII, 19)

Ikasleetzaz ez zion deus ere erantzun; aiek galtzerik ez zun nai, ta erantzubear guzia bere gain bakarik nai zun. Ikaspideaz, beŕiz, erantzun zion: «Agirian beti itz egin diet orko guziei; yudu guziak biltzen diran sinagogetan ta yauretxean ari izan naiz beti irakasten, ta itzalka ez dut ezer esan. Zertako Niri galde? Entzun didatenei galde egiezu zer esaten nien. Oriek ba-dakite Nik esana» (Yon XVIII, 20-21).

Yesu'k, Yainkoaren yaureŕiko ezkutuak ikasleei bereziki

irakatsi zizkien, ez, ordea, aientzat bakañik, garaia etoñita guziei irakasteko baiño; gizartera ekañitako mezuari buruz, ta Yainko zala, Yesu argi mintzatu zan; laster auetaz Kaipa'k aitoña eskatuko Yesu'ri.

Yaunak eman-erantzunaz Kaipa isildu. Baiña «ango moñoi batek masaileko bat Yesu'ri eman zion, esanaz: Apaiz nagusiari oñela darantzuiok?» (Yon XVIII, 22)

Yaunak ordun, bere burua aldezteko eskubidea ba-zula, ta apaiz nagusia ez zula nardatu adierazteko, gentzaz ta nagusiki, yardetsi zion: «Oker itz egin ba'dut, okeñaz aitor egizu; zuzen, beñiz, egin ba'dut; zergatik yotzen nauzu?» (Yon XVIII, 23). Yaunak erantzun auneaz, moñoiaren kertenkeria gaiztetsi zun, baiña geiago oraindik Kaipa'k isilik egonaz menpeko aren gaiztakeria ontzat ematea.

Oña, epaibidean Yesu'ri lenbizi egindako galdeak. Parisaitañek galde maltzuñak egin zizkiotenean, beti isildu arazi ta lotsagañi utzi zituala ikusi dugu. Kaipa bildur izango zan noski, Aren erantzuna entzuteko. Augatik, galdeak ongi gertutuko zitun, atzipetzeko asmoz. Kaltegañi zitzaion zerbait aitor araziko ote zion?

Kepa'ren izpitzoak. (Mt. XXVI, 58, 69-75; Mk. XIV, 54, 66-72; Lk. XXII, 54-63; Yon XVIII, 15-18, 25-27)

Epaibidearen makurkeriak eta moñoiaren matsailekoa baiño, beste gertaera batek Yesu geiago atsekabetu: Keparen ukoak (1).

(1) Kepa'ren izpitzoak lau Ebaingelariak edesten ditute, bakoitzak zeatz bereziak ipiñiz, izpitzo guziak zenbatu ezkeru, ba-dirudi iru baiño geiago izan zirala baiña iru eraso-aldi gogor egin Kepa'ri, ta irulan Yesu ukatu. Yaunak Kepa'ri egin iragaña lau idazleek gogoratzen du'e.

Yauna atzitu zutenean, ikasleek iges egin; baiña Kepa ezin zearo Irakaslearengandik aldendu, ta «urutitik zeraion apaiz nagusiaren atariraiño» (Mt. XXVI, 58). Yesuri yafaituz, «baita beste ikasle bat ere. Ikasle au (1) apaiz nagusiaren ezaguna zala-ta, apaiz nagusiaren atarian Yesu'rekin sartu zan; Kepa, beñiz, atauréan zegon. Baiña beste ikasleak, apaiz nagusiaren ezagunak, irtenda, neskame atezaiari itz egin zion, ta Kepa sartu zun» (Yon XVIII, 15-16)

Beste ikaslea yauregian sartuta, Kepa atari baruan bakañik gelditu zan. Yerusalen'en garai ortan, gabaz otz samar egin oïdu, ta sua zegon atarian. Kepa ere, besteak bezela sutondora yoan zan, epeltzeko. «Moñoiekin eserita zegon, amaia ikusteko» (Mt. XXVI, 58), ta «neskame batek, bera sutondoan eserita ikusi ta ondo begiraturuz, esan zun: Ori ere Arekin zebilek. Baiña Kepak ukatu zion esanaz: Ez diñat ezagun ere» (Lk. XXII, 56-57)

Ikasleetakoa zala antz emango ote zioten bilduráz, Kepa aiengandik zerbait aldendu zan, baiñan «atartera zioala, beste neskame batek ikusi zun ta angoei esan zien: «Ori ere Yesu Nazareta'rekin zegokan». Ta beñiro Kepa'k zin eginda ukatu zun: «Ezagun ere gizon ori ez zezagunat» (Mt. XXVI, 71-62)

Orduren bat edo igarota, beñiz eraso zioten galde egiñaz, ta geiago zirikatuz; galilaitaía izanik, ango izkelgia mintzatzeak ere salatzen zun; ta oñetan zegoala, «apaiz nagusiaren moñoi oietako batek, belaña Kepa'k moztu zionaren aide zanak, dasaio:

(1) Ikasle au, ba-dirudi Yon bera zala.

«Ez al aut baratzen Arekin ikusi» (Yon XVIII 26) Ta ikasle gizagaxoak, bere burua ain lañi ikusita, biraoka asi, ta zin egin ta ukatu zun.

«Ta bertantxe, Kepa oraindik mintzo zala, oilařak yo zun» (Lk.) Ordun bertan, Yauna, gudariek eramanda atarian zear zioan, ta «Kepa'gana biurtuz, so egin zion. Ta Kepa oroitu zan Yaunak berari esandako itz ořetzaz: Oilařak yo baiño len, irutan ukatuko nauzu» Ordun amets txar batetik esnatuta bezela, egin-ogena ezagutu, «ta andik irtenda saminki negar egin zun» (Lk)

Ordu batzu lentxoago, Kepa ařoxko zebilan. «Guziek tuputs eginaren, berak ez zula iñoiz egingo», ta «Yesu'rekin il beařekotan ere, ez zula ukatuko» ziotsan Yaunari. Ta ořa, neskame ta mořoi batzuek, galde eginda, biraoka ta zin egiñaz Irakaslea ukatu. Ori yazotzea Yainkoak utzi zun, noski, kistar guziei oartzat emateko. Ordun ezagutu zun argiro, Yaunak Getsemani'ko baratzen esana: «Ernai egon ta otoi egin, zirikaldira ez etortzeko. Gogoa, noski, gerturik dago aragia, ordea, erkin».

Yesu'k Kepa'ri so egin, ta onek negar; negar onek Kepa gaizkatu. Il arteraiño, egun oro negar egiten omen zun oilařak yotzean, ta malkoak bi eřeten egin omen zizkioten bere matsail argaletan. Malko donetzaileak!

Iseka ta iraiñak (Lk. XXII, 63-65; Mk. XIV, 65;
Mt. XXVI, 67-68)

Yesu'k Kepa gaizkatu zun, baiña Bera etsaien eskuetan

gelditu zan. Ta gaizto aiek «aurpegira txuka, ta yoka, ta baita batzu ere matsailekoka asi zitzaizkion, esanaz: «Igañi iguk, Kisto, nork yo aukan» (Mt) Nagusien ikasbidea ikusita orobat moñoiek ere: «Eta Yesu atzemana zeukaten gizonak ukaldika puñuts zegioten. Ta begiak Ari estalirik, aurpegian zerauntsaten, ta galde zegioten, esanaz: «Igañak zein dukan ire yotzailea»; ta beste birao asko Aren aurka zegizten» (Lk. XXII, 63-65)

Sanedrineko batzañean yazo zana ikusita gero, ez da añitzeko Yesu yostailu antzo ibiltzea. Parisaitañek, bein baiño geiagoten, Yesu añikatu nai izan zuten, baiña Yesu ezkutaturik, aiek asmo gaiztoa ezin bete izan. Orain aien eskuetan zegon. Itzez erasotzen ez ziran ausartzen, egitez, ordea, bai. Aien parisakeria, Yesu'k azken egunetan zigorkatu ta gaiztetsi zun; orain aiek biotz zitalean zuten goñotoa txuka ta matsailekoka ase nai.

Ta iseka ta irain aiek guziak eramanez, Yesu isilik; baiñan oiñaze oiek biotz barnean sartu zitzazkion. Egingo zizkioten irain mingañien artean, auek ere aipatu zitun Yeriko'tik Yerusalen'a igoaz ikasleei esan zienean: «Begira; Yerusalen'a igozten goaz, ta Gizasemea apaizpuru ta idazlariei emana, ta erio-tarako gaiztetsia, ta atzeñitañen eskuetan yañia izango da. Ta itxekatu, ta lixtukatu ta zigorkatu ta ilko dute, ta iru egun ondoren berpiztuko da». Pilat'enean beñiz ixekatu ta matsailekoka erabiliko dute; baiñan Kaipa'renean egiñak gaiztakeri aundiago, apaiz, ta idazlariek egin baitzizkioten. Gurutzean il arteraiño ixeka ta iraiñak bere gain ibaika izan zitun.

Auek guziak Yesu'k gugatik eraman zitun, guk antustez eta aragikeriaz egin-ogenak ordaintzeko. Kisostomo deunak, gau ilun artan Yaunak eraman zitun irain auek edestu ondoren, onela dio: «Edeskun auek irakuñi ditzagula beti; bear bezela entzun ditzagula ta gure biotzean irañi, gure aintzak oiek baitira».

Oña or gure eredua. Berak irakatsi digu ixeka ta iraiñak eramaten. Bide latz ortan berari yafaitzea, ori gure aintza ta atsegiña izango, Kepa deunak dionez: «Kisto'ren nekaide izanaz poz zaitezte, Aren ospea ageriko danean ere, añai ta pozik egoteko. Zuen zori ona, Kisto'ren izenagatik irainduak ba'zerate! Gogo ospagaña, Yainkoaren Gogo, zuenean bizi da-ta. Ez bego zuenean gizerailetzat, lapurtzat, mardailaritzat, e'lo salatitzat yasan bear dunik. Kistañentzat yasateaz, beriz, ez bedi iñor alke izan; ostera ere, Yainkoa goretsi beza oñelako izenagatik» (Kepa'ren 1.ª, IV, 13-16)

Sanedrinekoek Yesu eriotzarako gaiztetsi (1).

(Lk. XXII, 66-71; Mk. I; XIV, 55-74

Mt. XXVII, I; 59-66)

Lazar berpiztuta beriala, Sanedrinek batzañaldia egin zula ikusi genun, ta «Yesu iltzeko egun artatik erabakita zeuden» (Xon XI, 53). Ordudanik Yesu'rena erabakita zegon, baiña

(1) Epaibideko galdeketa au, Matai ta Mark deunek gabeko batzañaldian ipintzen dute; Luka deunak, beriz, goizekoan. Lenbiziko biek dakartenez, ba-dirudi, bi batzañaldi izan zirala: gauean ta goizean. Luka deunak edesten denez, ordea, batzañaldi bat bakaña, ta bera goizean. Auetaz Lagrange A'k dio: Luka'ren erak egi-antz geiago du, bi batzañaldi, gutxiz berdin-berdiñak, egiz ezin onartu ditezkelako».

batzaraldi artan artu-erabakiak ez zuten artean indarrik, Yauna gaiztesteko epaibidea ez baitzuten asi, ezta auzi-araudian aginduta zeudenak bete ere.

Orain edestuko dugun batzaraldi onek, Yesu'ren nekaldiko edestian garantsirik aundiena du. Pilat'ek egin zuna, Sanedrinek artu-erabakiaren ondorena baiño ez zan izan; Sanedrinek Yesu eriotzarako gaiztetsi izan ez ba'lu, ezta Pilat'ek ere. Ta erabaki ori batzaldi ontan artu zan; ta gainera, Yainkoak bere e'ri Israel'ekin zeukan itunbena, apaiz eta nagusiek batzaraldi ontan autsi, Kisto'a eriotzarako gaiztetsi zutelako. Erabakita zegon, ba, Yesu'rena; baiña epaibide o'raez beste zerbait geiago nai zuten: Sanedrinen erabaki bidez, Yesu nardatzea. Yesu iltzea e'raza zitzaien nai izan ba'lute, Estebe il. zuten bezela, baiña Israel'go e'riaren aitzinean nardatu ta e'romatafen eskuetan gizaerile gaiztoenaren antzo ipiñi nai.

Sanedrinekoek batuta, Kaipa maipuru zutela, epaibidea asi zuten. «Apaizpuruak eta batzar osoa Yesu'ren aurka zebiltzan gezu'ezko aitor bila, ta ez zuten ezer idoro, gezu'ezko aitorlari asko aurkeztua'fen» (Mt. XXVI, 59-60). Yesu'ren aurka gezu'ezko aito'a emateko, Iskariot aukerakoa izango zuten. Yaunaren ikastolan entzun zitutenak esan ba'litu, batzarkideentzat garantsi aundikoak izango ziran; ta batez ere Pilipe-Kaisarai'n Kepa'k, Yesu'ri buruz eman zun aito'a edestu ba'lie, Kaipa'k atara nai zun aito'a iritsiko zun. Iskariot ordea, an ez zegon, edo beintzat, ez zun aitor egin. Yesu saltzeagatik erabakitako dirua sakeleratu zun, ta arazo artan geiago sartu gabe,

ua guzia zertan bukatu zan, lafi aski, ikustea naikoa zun.

«Azkenez, ordea, bik etori ta esan zuten: Onak esan du: Yainkoaren etxea porokatu ta iru egun buruan beferaike dezaket» (Mt.). Yesu'k yauretxean esan zuna, gezu'ezko aitorlari bi oiek aldatu egin zuten, ez baitzien, ba, esan: «yauretxean nik eraitxiko dut», ta bai, ordea: «yauretxe au eraitxazute, ta iru eguntan eraikuko dut». Gaiñera, ez zan Yesu Yerusalen'go yauretxeaz mintzo, Yon deunak baitio: «Yauretxe esanaz, ordea, bere soñaz zerausan». Ta gezu'ezko aitorlariak ziotena esan ba'lu ere, ofegatik ezin Yesu gaiztetsi. Yauretxea porokatzea beñiz eraikitzeke, gaiztakeria al zan ba? Erode'k orixe bera egin zun, ta yauretxe bikaiña iragi zielako israeldak'ek txalotu zuten.

Baiña batzar'ekoek Yesu galtzea erabakita zeukaten; ta elkar'en artean ondo ez zetozen gezu'ezko aitor aietatik, gezu'fa bazan ere, egi antzeko zerbait atara zezaketen; nola ala Yesu'k yauretxeari buruz gaizki itz egin zala. Israeldak'entzat, yauretxea guziz donea zan, ta onen aurka zerbait esatea ogen aundia. Yauretxea porokata izango zala iraga'ri zulako, Yeremi igarlea eriotzarako ilga'ri zala erabaki zuten (Yerem. XXVI, 6...)

Gezu'ezko aitor aiek entzun a'fen, Yesu'k itzik ere ez zun esan. «Ordun apaiz nagusiak yaiki ta esan zion: «Oriek zure aurka aitortzen dutenari, ez al diozu ezer erantzuten? Baiña Yesu isilik zegon» (Mt.) Kaipa'k epaibidea lenbailen buka nai, ta yauretxea porokatzeaz eman-aito'ak elkar'en artean ondo ez zetozelako, gaiztetsiga'iririk ezer ezin atara zula ikusirik, galde

azkena ta gañantsitsuena egin zion, esanaz: «Yainko biziaren agintzen dizut, Kistoa, Yainkoaren Semea, ote zeran guri esateko» (Mt.)

Kaipa'ren itz oietatik argi agertzen da, galde orien bidez Yesu'ri atara nai zion aitorá: Yainkoaren Seme, au da, Yainko zan ala ez. Yesu'k bere burua Yainkoaren Seme egiten zula ba-zekin, noski, Kaipak. Betesda'ko elbaria sendatu ondoren, «bizia Yesu'ri kentzeko amorótuta yuduak zebiltzan» «ain zuzen ere oréxegatik, Yainkoari Aita esaka bere burua Yainkoarekin berdintzen zulakoxe» (Yon V, 18); adelu yaietan beriz, Yesu arikatu nairik zebiltzan yuduak, ta Yaunak itandu zienean ze egite onagatik arikatu nai zuten, erantzun zioten: «Egite onaren ez; biraogatik arikatzen zaitugu, ta, gizon izaki, Yainkotzat zatozkigulako» (Yon X, 33)

Azken egun aietan yauretxean egin-irakasketan, ta esan-alegitan, Yaunak adierazi zien, bera Kistoa izatea, Dadid'en seme izatea baiño geiago zala, yatorí gurenago zula, besteak Yainkoaren moíoi, Bera, ordea, Seme bakaía ta kutuna zala. Auek guzien aitzenean esan zitun, ta parisaitaiek ta eriko nagusiek auek entzun edo yakin zituten. Yesu'k irakatsi zitun oiek, Kaipa'k eta gaiñerako Sanedrineko batzarkideek ez zituten siñesten; baiña apaiz nagusiak, oietatik, galduko zun erantzuna eta aitorá atara nai Yesu'ri.

Galdea maltzurki egiña zegon. Norbaitek, Kistoa zala esatea, ez zan birao egitea, baiña ori egiztatu ezik, sasi-igarletzat euki ta arikatzen zuten. Baiña Yainkoaren Seme zala aitortzea.

ta Yainkotzat bere burua eukitzea, au biraotzat zeukaten. Yesu'k Yainkoaren Seme ez zala aitortzen ba'zun, Aren irakaskintzak eta mezuak lur yoko zuten; ta Yainkoaren Seme zala aitortu ezkeru, yudentzat birao egitea zan.

Kaipa'k, ba, Yainko biziaren agindu zion egin-galdeari erantzuteko; ta Yesu'k, onela itandu ta agindu zion Israel'go apaiz nagusiari, diotsa: «Zerorék esan duzu. Ba-dasaizuet ere: Gizasemea aurki dakuskezute Yainko altsuaren eskui aldean eserita ortzi-odeietan etortzen» (Mt.)

Ora Kaipa'k nai zuna entzun; oregatik Yauna eriotzara bidaliko zuten. Azkenik gaizto aiek gofotuz irikatu zutena iritxi zuten; aien eskuetan zegon. Ba-dirudi, aiek garaile izan zirala, baiño arazo ontan Yesu bakañik garaile azken galde au, Berak nai izan bezela egin zioten. Ori erantzunik, eriotza bere buruari zekarkiola ba-zekin. Gezurá bide zala-ta, ez zun nai il; bai, ordea, bizia emanegia aitortuz.

Yesu'k eman-erantzunean, Yainkoaren Seme zala aitortuz gainera, zegozkion eskubide ta nagusitza aipatu zitun. Sanedri-nekoek ulertu zioten noski, erabili zitun itzak, Daniel igar-learen idaztian (1), eta 110'gn eresian (2) egonik aiek ezagun zitutelako. Ta idazteun oietan Gizasemeaz eta David'en semeaz zegona, eskubidez Berari zegokiola adierazi zien. Ordun aien men-pean zegona, ta ilko zutena, garaile izango, Yainkoaren eskui aldean eseri, ta ortzi-odeietan ospez beterik etofiko zan. Egun artan, Yesu Yainkoaren Semea zala, nai ta nai ez aitortu bearko zuten.

(1) Daniel VII, 13-14

(2) 110'gn eresiko lenengo txatalean.

Yesu'ren erantzuna entzunda «ordun apaiz nagusiak bere yazkiak uratu zitun, esanaz; «Birao egin du. Zertarako aitortik onezkero? Biraoa zerok oraintxe entzun diozute. Zer deritzazute?». Ta aiek erantzuki esan zuten: «Iltzeko ogendun da» (Mt)

Yuda Iskariot'en amaia

Au erabaki ondoren, epaibidea yaraitu ta azkeneraino eramateko, Yesu «loturik eramanda, Ponti Pilat buruzagiari eman zioten». (Mt. XXVII, 2). Ordun Yuda Iskariot'ek Irakaslea eriotzarako zeramatela ikusita, egin-gaiztakeriaren aundia ezagutu, ta etsi zun. Ona emen Iskariot'en azkena Matai deunak daka'enez:

«Yesu gaiztetsia izan zala Yuda'k, Bera saldu zunak, ikusitakoan, garbaiak eraginda, ogei ta amar zilarkiak apaizpuru ta za'ei itzuli zizkien, esanaz: «Ogen egin dut, odol zintzoa salduz» Baiñan aiek esan zioten: «Guri zer? Euk ikus» Ta zilarkiak yauretxean yaurtirik, aldendu ta yoan zan, ta bere burua gargailez ito zun.

Apaizpuruek, be'iz, zilarkiak artu ezkerok, esan zuten; «Zilarkiok atabakan sartzea ez da zilegi, odol-sari diralako» Baiñan elkar itundurik, aietaz buztinlariaren landa erosi zuten a'otzen ildegitzat. Argatik gaurdaino landa ark Hakeldama edo Odol-landa izena du. Ordun bete zan Yeremi igarleak esandako au:

Ogei ta amar zilarki artuz,
oren merke salgai
Israel'en semeek izan baitzuten,
buztinlari baten zelai-saritzat eza'ri zituten,
Yainkok agindu zidanez» (Mt. XXVII, 3-10)

Yuda, txerén sartu zitzaionetik, onen menpe egon zan azkeneraiño. Irakasleak saltzeak kezkaz bete zun, ta auek garbaia sor-arazi. Baiñan garbai onek ez zion biotz gaizto ari atsedetik eman, itxaropenik ez baitzeukan, maitasunik ez zulako. Kepa'ren garbaiak alde aundia zun, Iskariot'en onekin. Sanedrin'ek Yesu eriotzarako gaiztetsi zula ikusita, saltzaileak, egin-gaiztakeriaren izugaria ezagutu zun. Aien eskuetan ipiñi ondoren, Yaunak, bestetan egin zunez, iges egingo ziela, bear bada, uste izango. Baiña bestera gertatzen zala ikusirik, etsi zun.

Ordun salketa aitortzen zuten zilarkioek «apaizpuru ta zaíei itzuli zizkien esanaz: «Ogen egin dut, odol zintzoa salduz» Ora saltzaileak Yesu zintzo ta erugea zala aitortu. Auzi-legeak agintzen zien, gaiztetsiaren alde eman-aitoía, aztertu ta oren neuriz bete arazteko. Apaizpuru ta zaíek ori egingo ote zuten? Baiñan azaluts aiek, eltxoa iragazi ta gamelua iristen zutenok, erantzun zioten: «Guri zer? Euk ikus». Aien biotzean ez zegon zuzendasunik, ez erukirik. Pilat'ek Yesu gaiztetsi ta gurutzean il araztea iritsi nairik zebiltzen, besterik ez zuten nai.

Yuda'k zearo etsita «zilarkioek yauretxean yaurtirik, aldendu ta yoan zan, ta bere burua gargailez ito zun»; ta Bidalien eginetako idazteunean irakurtze danez «amilduta lertu egin zan, erai guziak baíeiatuz» (Bid. Egin. I, 18)

Ikasbide izugaria! Amabi ikasleetako batek, Irakaslea saldu ondoren, kezkaz beterik, zearo etsita, bide onera eramango zun garbairik gabe, bere burua ito.

Kepa'k bezelako garbaia ta batez ere itxaropena ta maita-

suna izan ba'litu, Yuda'k ere saldu zun Irakaslearengandik askespe-
na iritxiko zun. Baiñan egin-ogenaren gaiztakeria ezagutu ondoren,
biotz-barnetik etsipena yaurti bear, ta au egiteko kemenik izan
ez; ta Iskariot aipatzerakoan, Yaunaren itz aiek beti gogoan:
«Auxe zori txarà be'riz, Gizasemea salduko dunarena! Obe luke
alakoak yaio ez izana» (Mt. XIV, 21)

Yuda'renak eginda gero, arazo onen ondorenak Sanedrine-
koen parisaikeria agertzen digu. Egun batzu lenago, azaluts
aiek, iñor ez iltzeko agintzen dun legeari yaramonik ta kezka-
rik gabe, zintzoaren bizia zilarkiz erosi zuten; orain, be'riz,
Iskariot'ek yauretxean yaurti-zilarkiok artu ezkerro, esan zuten:
«Zilarkiok atabakan sartzea ez da zilegi, odol-sari diralako.
Baiña elkar itundurik, aietaz buztinlariaren landa erosi zuten
a'otzen ildegitzat» Iñolaz ere, saldukeri artan kide izan zirala
ez oroitzeko, aztarna guziak kendu nai zituten. E'riak, ordea,
oien be'ri yakin zun, ta landa ari Hakeldama edo Odol-landa
izena eman zion.

Matai deunak auek edestu ondoren, oi dunez, Itun Za-
reko iragarkiaren itzez bukatu.

E'romata'ren ebaztegian; Pilat'enean

«Goiz goizean apaiz nagusiek, zarekin, idazlariekin ta
batzare osoarekin itundu zirala, Yesu lotu ta Pilat'i eka'ri ta
eman zioten» (Mk. XV, 1)

Ponti Pilat, Yudai'ko yaurlari zan; erki aretako izendatu
baitzun Tiberi Kaiser'ak bere nagusitzako amabiga'ren urtean.

Amar urteen buruan izan zan Pilat Yudai'ko yaurlari. Ainbeste urte ango buruzagi izan zala-ta, ezin atara ortik Pilat yaurlari zintzo ta zuzena izan zala. Tiberi'k gai ontan arau au zeukan: yaurlari izendatu be'riak lenbailen aberasteko yorana izan oi zutela, ta urte batzu igaro ondoren, ainbesteko zalekerik ez zutela izaten.

Pilat nolako yaurlari zan, len zerbait ikusi dugu. Siñeste eta oituren aurka zerbait egiten zienean, yudaita'ek yaikitzen ziran, ta Pilat'ek, odola ixuriz matxiñek menperatzen zitun. O'ela yazo zan Kaisar'en irudia yauretxean ipiñi zunean, ta urbidea egiteko, yauretxeko dirua artu zunean. Beste baten galitaitar batzuen odola eskeintzen ari ziran opariekin nasi zun (Mt. XIII, 1); 35'gn urtean sasi-igarle batek samarita'ei agindu zien, Garizi mendian lenengo yauretxeko ontziak erakutsiko zizkiela; mendi-oiñean gizatalde aundia batu zan, gaiñera igotzeko; Pilat'ek gudariei agindu zien gizataldeari erasotzeko; batzuek iges egin zuten, ta beste asko atzitu ta geintsuak il zitun. E'riak ordun Biteli'gana yo, ta, onek, Pilat E'roma'ra bidali zun.

O'elakoa zan Pilat; gibel-beldurti ta anke'ra; edonun matxinadarik sortuko ote zan bildu'ez, ta sortu ezkerro, odola ixuriz ito. O'ren eskuetan, ba, ipiñi zuten Yesu; ta salatzaileei entzun ondoren, Yauna askatzeko gertu egoteak, e'ru izpirik ere ez ziola arkitu adierazten du.

Yuduen epaibideak eta e'romata'renak, elka'ren artean artu-emana ba-zuten. Ikusi dugunez, ta Yon deunak dionez

(1), yuduei ez zitzaien zilegi inor iltzea. Beraz, esan diteke, yuduek artu-erabakia Pilat'i ontzat eman araztera baiño, epaibide berria aстера zetoze. Yuduek Yesu eriotzarako gaiztetsi zuten, baiño erabaki onek inoara izateko ta bete arazteko Pilat'ek aztertu ta ontzat eman bear; ta yaurlariari baietza eman arazteko, yudu zital aiek asmatu zuten bai Yesu nola salatu.

Yesu ebaztegiara eramán zutenean «goiz zan oraindik; ta aiek ez ziran ebaztegián sartu, Paska yateko kutsurik ez artze-ko». Oiturak betetzean, orielako kezka yuduek zitutela Pilat'ek ba-zekin, ta aiengana irtenda, esan zien: «Gizon onen aurka zer dakarkidazute?» Aiek mindurik esan zioten: «Gaiztagin ez ba'liz ez genekarkizute» Ta Pilat'ek: «Zerok artuta zeron lege-bidez ebatzazute» Yaurlariak ez zun uste, noski, eriotzarako gaiztestea eskatzen ziotela. Augatik Sanedrinekoek erantzun zioten: «Guri ez zaigu zilegi inor iltzea».

Nekez baiño, eria bere buru-yabe ez zala aitortu zuten, ta arazo artan yaurlariak eriotzarako gaiztespena emango ziela uste zuten. Sanedrin'ek Yesu eriotzarako gaiztetsi zun, baiña yuduek erabaki ori ezin bete arazi yaurlariak ontzat eman gabe ta onetarazo epaibidea asi bear eromatafen ebaztegián, Sanedrin'en erabakia ontzat ala ez emateko. Inoiz, eriak, sumindurik, gaiztagiña arikatuz il zezaken. Yaunari ori egin nai izan zioten (Xon X, 31), ta Estebe'ri ori egin zioten (Bid. egin. VII, 58). Baiña yuduek Yesu gurutzatu nai. Gaiñera, yuduek, ba-ez-ba,

(1) Erómatafen ebaztegián yazoak lau Ebangelariak dakarzkite: Matai'k eta Mark'ek laburki (Mt. XXVII, 11-14; Mk. XV, 2-5), Luka deunak zeatzago (XXIII, 2-4), ta Yon deunak luzeen (XVIII, 28-38).

eriotza aren erantzukizuna yaurlariari ezaí nai zioten, eíaren aitzinean eíugabe agertzeko, ta Yaunaren ikasleek iñoiz Aren alde egiten ba'zuten, yuduei ez erasotzeko.

Auek guziak Yainkoak erabakia betetzeko zuzen zetozen. Yon deunak dionez: «Oíela bete beaía zan, beíiz, Yesu'k esan izan zuna, zein eriotzaz ilko zan adirazirik». Yaunak iragaí baitzien: «Gizasemea atzeítaíei emana, ixekatua, zigorkatu ta gurutzatua izango zala» (1), ta «sugea basoan Mois'ek gora yaíi zun bezela, Gizasemea ere gora yaíi beaía zala» (2), eíomataíek gurutzean oi zutenez yaíirik; baiño oíela «luíetik gora ezkerro, dana Beragana ekaíiko zula ere» (3)

Yuduen yardunagatik, ba, Pilat'ek epaibidea asi zun. Matxinadak sortuko ote ziran beti bildur zanak, Yesu'ren beíi zerbat izango zun noski; Aren irakaskintzak eta alatzak eía bere ondoren zeramala, nolabait beintzat yakin bear; Yerusalen'en bost egun lenago ospez sartu zala, ta yuduekin eztabaidak izan zitula, yudaitaíak zaitzeko zeuden eíomataíek buruzagiari esango zioten noski. Baiña epaibidea asi zuneko «iñar-tsiaíen apaiz nagusiek eman izan ziotela baitzekin» (Mt. XV 10), ta Yesu'ri galdeak egin ondoren argiago ikusi zun oraindik, Yesu'k ez zula eía zaíamalkatzen, ta yuduen salaketak, berari gaiztespena ataratzeko aitzakiak baiño ez zirala.

Auek yakinaíen, Pilat'ek zergatik yuduei yaramon egin eta azkenik Yesu eriotzarako gaiztetsi zun? Yuduek Kaiser'ari

(1) Mt. XXVI, 2, 45; Lk, XVIII, 32

(2) Yon III, 14

(3) Yon XII, 32

salatuko ote zioten bilduraz, ikusiko dugunez.

Pilat'ek, Yesu deiturik, bakañean artu ta galde egin zion: «Yuduen bakalduna al zera Zu?» Yuduek augatik salatzen zuten Yesu, ta yaurleriak au yakin bear zun bereziki epaibide artan erabakia emateko.

Yaunak erantzun zion: «Zere buruz ori diozu, ala Nitzaz zuri bestek esanda?» Pilat'enera eraman zutenean, beriala ebaztegian sartu, augatik Yesu'k Bera zertan salatu zuten ez zun entzun. Bidezkoa zan, ba, yakitea, Pilat'ek bere buruz ala bestek esanda galde ori egin zion. Bere buruz galde egiten ziola esaten ba'zun, yaurlaria Yesu'ren lurgaiñeko bakalduntzari buruz mintzo zan, aren adimenean bezterik ez baitzegon; ta bestek esanda, galde egiten ba'zion, Yesu'k ba-zekin, gogobakalduntza nola aldeztu.

Baiña Pilat'ek, yudaitañen arteko siñesmeneko eztabaidetan ez sartu nai, ta erantzun zion: «Yudu ote naiz gero? Zure eritar ta apaizpuruek emanda zauzkat. Zer egin duzu?»

Yesu'k lengo galdeari erantzunaz esan zion: «Nere yaureña lur ontako ez da. Nere yaureña lur ontako ba'liz, nere mendekoek, noski, burukatuko lirake, yuduei emana izan ez nedin. Emengo, ez da, ordea, nere yaureña».

Erantzun ontan, Yesu'k bere buruaren alde egiteaz gaiñera, beste zerbait agertu Pilat'i; epaibide ark zun gañantsi gurena ta gaiztagintzat eman ziotenaren nagusitza Pilat'i agertzea, ta oñen burutapenak gora yasotzea. Yaurleriak, ordea, gogai guren oiek nola ulertuko? Baiña aitor bat entzun zun, ta ondo yakiteko, esan zion: «Bakaldun zera beraz? Yesu'k erantzun: «Zeroñek

diozuna: bakaldun naiz. Gizartera, beñiz, ortarakoxe yaio ta etoñi naiz, egiari aitor egiteko. Egiari datxiskion guziek nere mintzoa ba-dantzute».

Kaipa'ren aurrean aitor egin zunean, apaiz nagusiari igarleen itzak gogorazi zizkion; Pilat'i, beñiz, egi ondoren yoateko eragin zion, gizona, berez, egi-gose dalako.

Pilat'ek dasaio: «Egia zer da?» Au galde egin zion, baiña gai oñi axolarik bat ere eman gabe, ta Yesu'ren erantzun zai egon gabe, «Ori esanda, yuduetara beñiro irten zan» da. Galdetaldi artatik argi atara zun, gaiztagintzat eman zioten ua, bakaldun ba-zan ere, ez zala eñi naspiltzaile; augatik yuduei esan zien: «Ez dut nik oñengan epaikizunik atematen».

Ori esanda, Pilat'ek Yesu askatuko ote zun bildur ziran, noski, yuduek, ta «askotaz salatu» zuten. Ordun yaurlariak beñiro itandu zion: «Ez al duzu ezer erantzuten? Begira zeinbestetaz salatzen zaituten. Baiña Yesu'k ez zun ezer erantzun. Ta Pilat añitu zan» (Mk. XV, 4-5). Yaunak lenbiziko galdeei erantzun zien; ta bere etsaien iraiñak gezurtatu beañik ez zeukan. Yauna isilik ikusita Pilat añitu zan, baiña eñugabe zala baita obeto ulertu ere.

«Apaizpuruek, beñiz, gogoñago zeragoioten, esanaz: Eñia zañamalkatzen du, Galilai'tik asi ta onaraiño. Yudai osoan barna irakasten ibilki». Galilai'ren aipua Pilat'ek entzunda, gizon ua galilaitaña ote zan galdetu zun; ta Erode'ren mendekoa zala yakinda, Erode'ri igoñi zion, egun aietan au Yerusalen'en baitzegon» (Lk. XXIII, 5-7)

Yesu Erode'ren mendeko zala Pilat'ek pozik entzun zun, ta Yauna arengana bidaltzea berialaxe bururatu zitzaion, onela, auzi nekagañi ura besteren eskuetan uzteko, ta, bide batez, Erode'ri begirapena agertzeko.

Erode'k, ordea, Yesu ebatzi al zezaken? Erode'k, Galilai'ko nagusi, ta ango muga bañuan bakañik ebazteko eskubidea zeukala ba-dirudi; beraz, Yudai'n ez, erki au bere mende ez baitzegon. Ala ere Erode'ren eritzia Pilat'i ongi etoñiko zitzaion epaibidea obeto yañaitzeko, «Galilai'tik asi ta onaraiño eñia zañamalkatzen zula» salatu zuten-da. Augatik, Pilat'ek, Yudai'n eta Yerusalen'en yazoaz gaiñera, Galilai'n gertatuak yakin bear.

Pilat'en bidali-egikizuna, Erode'k atsegiñez artu; yaurlariak agertzen zion begirapena, dedugañi zitzaion, eñomatañek olakotetan ain oituak ez baitzeuden; baiña batez ere «Yesu ikusteaz Erode oso poztu zan. Artzaz entzunagatik, Bera ikusi gogo baitzun aspaldi ezkerro, ta alatzen bat Ua egiten zekuskelakoan baitzegon» Yesu ikusteko gogoa lendik zeukan: Yauna Beñi Ona aldañikatzen asi zanetik, Erode'k esan zun: «Yon'i lepoa nik moztu nion; nere entzutez alakoak egiten ari dan ori, beñiz, nor da? Ta nondik Ua ikusiko zebilan» (Lk. IX, 9). Baiña ordudaiño ez zun ikusi. Egun artan, beñiz, an zeukan bere auñean, ta, esaterako, baita bere mendean ere, egin-galdetaldea-

(1) Yesu Erode'ren auñera eramán zutela Luka deunak bakañik dakar, ta beronek ere, lau Ebaingelarietatik, Erode'ri buruz beñi geien eman.

gatik Yesu'ren bizia ala eriotza aren esku egotea gerta zitekkelako.

Erode'k Yaunari «galde asko egin zizkion», «Yesu'k, ordea, ez zion ezer erantzun. Apaizpuru ta idazlariak, beñiz, ekin ta ekin zeuden Bera gogor salatzen»

Sanedrin'en aurrean, apaiz nagusiak, Yainko biziaren aginduzionean, Yesu'k erantzun zion; baita Pilat'i ere ebaztegian galde egin zionean; baiña Erode'ri ezta itzik ere. Bi ebaztegi aietan bear bea'ekoa baiño ez zun erantzun. Erode'k egin-galdeak yakin-miña asetzeko egiñak izaki. ta auei erantzun bea'rik ez zegon. Esango zion, bear bada, aren bizia bere eskuetan zeukala baiña Yaunak, Aitaren agindua betetzeko, egun artan bizia gurutzean eman bear, ta ez zion ezer erantzun. Yon Ukuzlea espetxean sartu zusetik il arazi arteraiño pospolin antzo ibili zun bezela, Yauna ere ibiltzea usteko zun. Yaunak, ordea emagizon galdu ta anker ua yolasteko, itzik ez.

Ainbeste galde egin ta itzik ere atara ez ziola-ta, ze erabaki artuko Erode'k? Yuduekikoa egitea, ez zitzaion axolarik, aiek nardatzen baitzitun, bere aitak bezela. Yesu gaiztesteko bildur zan; Yon Ukuzlea erail zunean bezela, ez ote zan orain ere eria astoratuko? Ezer ez zun erabaki, baiña Yaunaren isiltasunak mindu, ta berak Yesu isekatu zun. «Erode'k bere gudamutilekin ezetsi ta pu'ust egiñik, soñeko zuri bat yantzi-ta, Pilat'i itzuli zion». Ora gizon lurkoi baten gofoto-asea: gizadiaren Gaizkatzailea zorotzat artzea. Guk gure antustez egin ogenak, Yesu'k or'ela ordaindu zitun.

«Ta egun artatik, elkañen etsai ziran Pilat eta Erode, adiskidetu ziran». Besteren esku utzi zun egikizuna beñiro yañaitzea, Pilat'i ez zitzaion atsegin noski, bai, ordea, Erode'ren begirapenak, ta elkañen arteko aseñeak bukatzea; yaurlariak laurdenburuaren aginpidea neurtzea, ta yauretxean ixuritako galilaitaen odola, guziak aztu zituten; egun artatik adiskidetu ziran.

Beñiz Pilat'en auñean. Yesu ala Baraba?
(Mt. XXVII, 15-26; Mk. XVI, 6-15;
Lk. XXII, 14-25; Yon XVIII, 38-40)

Pilat'ek nai zuna, ez zun iritxi; Erode'rengana igoñita, auzi aspergañi ua bukatuko zala edo usteko zun, baiña Yesu beñiro beregana eraman zuten. Erode'k ez zun ezer erabaki, ta iseka egiñaz, zuriz yantzirik itzuli zion. Pilat'ek Yesu gñela ikusita, agian, Artzaz eñuki izan; eñugabe zala beintzat argiago ikusi zun.

Yaurlarien eskuetan Yesu ipiñi zuten yuduek nardagañi ziran, baiña Pilat'ek bilduñu ere ba-zien. Ala ta guziz ere, nola ala, Yauna askatu nairik zebilan. Augatik «apaizpuruak, agintariak eta eñia bildurik, esan zien: Gizon au, eñiaren nasletzat, ekañi didazute. Ta ara, zeron auñean galde egm niola, Aren lepotik dagizkidazuten salaketaz, epaikizunik ez dut gizon onengan idoro. Ezta Erode'k ere. Arengana igoñi zaitut, ba, ta ezer ez zaio eriotzarako lain eraso. Beraz, atañatuta gero askatuko dut» (Lk)

Yudu zital aiekikoa egiteaen, Pilat ez zan ausartu. Yesu

zearo erugabe zala aitortzen; eriotzarako lain eru ez zioten eraso, baiña labur berekin eukirik, ataratuta gero askatuko zun. Epai-bidea, ordea, ortan bukatzeak yuduen gofotoa ez zun asetzen, ordun yaurlariak, israeldarek zuten oitura bat bide zala-ta, zer egin asmatu zun.

«Or ba, Paska yaietan baitegiko bat, eriak leskakena, askatu oi zion. Matxinadan norbait il baitzuten, Baraba zeritzana, baitegian zegon beste matxiñekin. Pilat'engana yota, beraz, erikoak asi ziran beti egiten ziena berari eskatzen» (Mk.) Aigitoren menpetik Yainkoak atara zitula gogoratzeko, Paska yaietan, baitegian zegon bat yaurlariak aska zezala eskatzeko eskubidea zeukaten israeldarek. Ori eskatuz erikoak Pilat'engana yoatea, yaurlariari egoki etofi zitzaion, al izan ezero, Yesu askatzeko.

«Beraz, eria bildurik, Pilat'ek esan zien: Zein nai duzute askatu dasaizuedan? Baraba ala Kistoa omen dan Yesu?» Ta Mark eta Yon deunek dakartenez, Yesu'ren alde egiñaz, esan zien: «Yuduen bakalduna askatzea nai al duzute?» Galdea era ontan zuurki egin zien, baiña salatua yuduen bakaldun deitzeaz, inaka zegiela somatu ta eria sumindu zezaken.

Pilat'en galdeari, eriak beriala ez ziola erantzun ba-dirudi. Talde artan Yesu'ren aldekoak ba-ziran, noski; sei egun lenago, goralduz, Yerusalen'en ospetsuki eraman zutenaren alde ala aurka egiten ez ziran ausartzen.

Bitartean, «ebaztaulkian ua (Pilat) eserita zegoala, beriz, bere emazteak gezna bidali zion, esanaz: «Ez nasi ofako zindo ofen arazotan; axanpa asko ametsetan beragatik gaur izan ditut-

eta» (Mt) Pilat'en emazteak, israeldaren siñesmena ezagutuko zun, urte batzu Yudai'n zeramazkilako, ta Yesu'ren beñi izango ere zun, noski, ta baita Aren irakaspén eta alatzaz entzun ere. Aurfeko gabetik, Yauna atzitu zutela yakin zezaken, eñomatar gudariak ere an izan baitziran. Ta gau artan, onetzaz, amets bat izan zun; nolakoa zanik ez zion, baiña bai nekagarí izan zitzaiola. Augatik, egun artan beste buruausterik ez zun, bere senar'ak auzi ua alde batera uztea, ta, dirudinez, ez zindo ura azkesteagatik bakañik, baita senar'aren onagatik ere.

Au yazo bitartean, Yaunaren etsaiak ez ziran lo egon: «apaizpuru ta zañek eñia limurtu zuten, Baraba eskatzeko ta Yesu galtzeko» (Mt.) An zebiltzen, eñikoen artean, Yaunaren aurka guziak yartzen. Lendik, eñia, Yerusalen'goa batez ere, Yesu'ren Beñi Onari buruz, bi alderditan banatuta zegon; batzu Yesu'ren alde, bestetsuk parisaitar'én alde. Azken ilabete aiek arte, Yesu'ren aldekoak, ez ziran ainbeste ta isilik zebiltzan; parisaitar'én aldekoak beñiz, beti Yaunaren aurka. Baiña azkenengo asteetan gertatu ziranak, Lazar'en berpizteak batez ere, Yaunaren alde asko yañi zitun, ta Yerusalen'en sartu zanean eñi osoak Bera goraltzen zula zirudin. Baiña au egun bateko garaikundea bakañik izan zan. Parisaitar'ek ori ikusita, Yesu'ren aurka lanean areago saiatu ziran; yauretxean izan zituten eztabaideetan Yesu'k zearo menderatu ta isildu arazi zitun; aien parisaikeria zigorkatu zun, baiña gabaz Yerusalen'dik irten bear, aien eskuetan ez erortzeko.

Auek guziak eñiak ikusi zitun; gero, ikasle batek saldu

zula yakin, ta atzitu zutela, ta beste ikasleek iges egin zutela; Erode'k eta Pilat'ek galde eginda, esateko ere, itzik ez zula bere alde egin. Auegatik, eñiak Yesu'rengan len zeukan itxaropena orain iya galdu zun. Israel'go eñiak ainbeste itxadon izan zun Mexia, arotzen eskuetan? Apaizpuru ta zatek eña beraien alde laster yañi zuten; esango zien: dalako Yesu ori ez da Kistoa; ori sasi-igarle bat besterik ez da.

Pilat'ek, ba, beñiro galde egin zien: «Nai al duzute yuduen bakalduna askatzea? Baiña aiek oiuka erantzun zioten: «Ori ez, Baraba baiño» Yaurlariak, ordea, beñiro ese dasaie: «Zer egingo diot, ba, Kistoa omen dan Yesu'ri? «Gurutzera ori», diote, guziek». Irugarenez ere, esan zien: «Zertan ogen egin du ba? Baiñan aiek areago oiu zegiten esanaz: «Gurutzera ori» (Mt.) Alpeñik zan; apaizpuru ta zar zital aiek, ta eñi itsu ua, bestaldera yartzerik ez zegon; Pilat'ek ez zitun menderatuko.

Yesu zigorkatua

Yaurlariak, ordea, itxaropen osoa ez zun galdu. Gaiztagiña gurutzatu baiño len, zigorkatu oi zuten, ta Pilat'ek uste zun, Yesu odola zeriola ikusita eña eñukituko zala. Yuduen biotz gaiztoa ez zun ezagutzen, oiñaze ikaragañi oiek eman añen, yuduek ez zioten asketesiko.

Yaunak Berak iragañi zien ikasleci, zigorkatuta izango zala: «Ta ixekatua, ta lixtukatu, ta zigorkatu ta ilko dute».

Zigorketa, Yesu'ri eman zizkioten nekaldietatik gogofenetako bit izan zan. Yuduek, gaiztagiñak zigorkatu oi zituten,

baiña ogei ta emeretzi zigorkada bakañik emanaz; amairu bula-
fean, ta airu sorbalda bakoitzean. Paul deuna bost aldiz zigor-
katu zuten sinagogetan era ontan (Kor. 2.ª, XI, 24).
Baiña éromatañek eman oi zituten zigorketak izugañi gogoñak
ziran. Zigoñaren ugel-ertzean ezurtxoak ta berunezko pelota-
txoak ipiñi oi zituten. Nekaldi au, yopu ta arotzei bakañik
eman oi zitzaien; éromatañei, ordea, ez. Éromataña zala esatea
aski izan zun Paul deunak bera ez zigorkatzeko (Bid. egin.
XXII, 24-25).

Éromatañek, iñoiz, zenbait arotz ez zituten ain gogor zi-
gorkatzen. Yaunari, ordea, oñelako érukirik ez zioten ageri.
Galilaiaña, ériko semea, nagusitza ta dedurik ez zuna zan, ba,
Yesu éromatar anker aientzat. Nekaldi ori Yesu'ri emate-
ko, ez zituten edozelako gudariak aukeratuko: siriañak izan
oi ziran, yudaitañen etsaiak, ta aiei goñoto bizia zietenak.

Ebaingelariak Yesu zigorkatua izan zala ba-diote, baiña
nekaldi gogor ori ez zuten zeatz edestu. Éromatañen artean
oitzen zanez, gaiztagiña, yantzi gabe utzi ondoren, zutañi txiki
baten lotzen zuten, ta zigorkadak, bulafean, buruan, begietan,
sabelean, edonun éruz ematen zizkioten.

Ebazleak, beñiz, zigorketa ikusten egon oi ziran, ta sañitan,
gudariak axatzen zituten zigorkada geiago ta gogoñago emateko.
Zigorkatua, beñiz, luñera erorita, bere odol putzuan gelditu oi
zan, ta askotan yazo oi zan bezela, eriotzeko zorian.

Yesu Kisto, Yainkoaren Semea ta gure Yauna, oñela zi-
gorkatua izan zan gure ogenak ordaintzeko.

Arantzezko buruntza. (Mk. XV, 16-20;
Mt. XXVII, 27-31; Yon XIX, 2-3)

Oírela oiñazetu ondoren, gudamutil anker aiek, Yesu Kisto yostailu bezela erabili zuten:

«Ta gudamutilek yauregi barnera, edo gudaletxera, eramán zuten. Ta gudari saldo osoa bildurik, soiñean txabux gofi bat, eta buruan arantzaz eiotako buruntza bat ezaí zioten. Ta asi ziran agurka: «Agur, yuduen eíege» Ta seska batez burua zerauntsaten, ta tu zegioten, ta belaunikaturik, makurtu egiten zitzazkion. Ta oírela ixekatu ondoren, txabux gofia erantzi ta bere soiñekoa yantzi zioten» (Mk)

Ixekatua izango zala, Yesu'k Berak iragaí zien ikasleei: «Gizasemea apaizpuru ta idazlariei emana, ta eriotzarako gaiztetsia ta atzeítaíei eskuetan yaíia izango da. Ta ixekatu, talixtukatu, ta zigorkatu ta ilko dute» (Mk. X, 33-34)

Gudari gogor aiek, zigorkatuaren eíukirik ez zuten. Atzeítaíak eta yudutaíak biziki gofotutzen zituten; ta aientzat, Yesu, yudu gofotagaí ta nardagaí bat baiño ez zan. Bere burua bakalduntzat zeukala entzun, eta Aren bakalduntza ixekaz eta yostailutzat artu zuten. Nekaldi onek, Yesu'ren Soin deuna bakaíik ez zun oiñazetzen. Min eta oiñaze ikaragaíak eman bear buruntzaren arantzak buru baíuan sarturik eukita; baiña gudamutilen ixeka ta iraiñak oraindik mingaíiago. Oiñazeari oiñazea, ixekari ixeka, laidoari laidoa ezaí nai izan afen, ezin zezaketen gudamutil anker aiek geiago asmatu.

Gizonek, Yainkoa yostailu nardagaí antzo erabili zuten; ta Yesu Kisto'k, gure Yaun eta Yainko danak, ezin esan aiñako oiñaze ta laido oiek isilik eraman zitun, oíela gure ogenak ordaintzeko.

Oía gizona (Yon. XIX, 4-7)

Yesu zigorkatzea ta arantzezko buruntza ipintzea Pilat'en yauregi baíuan yazo ziran. Yaurlaria Yaunaren bila yoan zan; érukaí zegon benetan; ta Pilat'ek uste zun, zital gaizto aien biotza ukituko zula.

«Beraz Pilat'ek aiengana beíro irtenda, esan zien: «Emen ateratzen dizuet, epaikizunik atematen ez diodala yakin dezazuten. Yesu, ba, arantzazko buruntza ta txabux goía ekarki, irten zan ta Pila'ek dasaie: Oía Gizona» (Yon)

Oíela, érukiz eta nardaz, Yesu aurkeztu zion ériari. Baiña apaizpuru ta zaíek axatuta, éri itsu aren goíotoa geitu zan, ta «oiuka asi ziran: «Gurutzera ori, gurutzera, esaten. Pilat'ek dasaie: Zerok artu ta gurutzatu ezazute; nik ez diot epaikizunik atematen-eta». Antz ateman zien, iñolaz ere, Yesu gurutzatuta il nai zutela, ta eriotza aren éua aien gain botatzeko, beraiek gurutzatzeko eskubidea eman zien. Baiña yuduek ez zuten beren eskuz Yesu gurutzatu nai. Galilaitaíen bildur ziran, noski. Paska yaiak zirala-ta, ainbeste galilaitar an egonik, aien Igarlea askatzeko naspílen bat sortu ta gurutzatzen ba'zuten ere, eriotz onen apena artu ere zezaketen. Éromataíek, ordea, Yesu gurutzatu ezkerro, galilaitaíen bildu'rik ez zuten izango.

Auegatik Pila'ek arazo artan geroago ta kemen gutxiago zula ikusten zutelako, be'iro eraso zioten salatuz, baiña orain beste era batera, esanaz: «Guk legea dugu, ta gure legez il bea'ra da, Yainkoaren Semetzat yaiki da-ta».

Orain arte, e'ria naspiltzen zula-ta, e'ri-nagusitzaren aurka zioalakotzat salatu zuten; orain, be'riz, Yainko Semetzat yaiki-rik, siñesmenaren etsaitzat. Yudu gaizto aiek, ba-zekiten, Pilat nola lotu. Israeldar'en legea, e'romatar'en babezpean zegon, ta auek lege ua austeaz zigorkatzen zuten. O'fela, bein baten, lege-idazti bat zatitu ta e'fe zun gudaria, eriotzarako gaiztetsi ta il zuten. Yauretxea zaitzen e'romatar gudariak ere egoten ziran ta gebendutako toki ba'ruan siñesge bat sartzen ba'zan, e'romatar'ek e'ru-nekea ezartzen zioten. Beraz, birao egiñik, siñesmenaren aurka zioalako, e'romatar'ek Yesu gaiztetsi bear.

Azkenerarte salaketa ori ez zioten Pilat'i ageri. Kaiparenean orixe yazo zan. Emen ere, an bezela, Yesu augatik eriotzarako gaiztetsi zuten. Pilat'ek Yauna e'riaren nasletzat gaiztetsi ta gurutzatu ba'lu, eriotzaren e'rua yaurlariarentzat izango zan; ta yuduek au nai zuten. Baiña Yainkoaren Semetzat yaiki zala ta gurutzatu ezkeru, e'ria apaizpuruen gain zeto'fen; ta au ez zuten nai. Baiña arazo ontan ere, aiek nai zutenen gain, Yainkoaren naia egon, ta Yainkoak ez nai Bere Semea e'ri-nasletzat gurutzatzea, ta bai, ordea, Yainko zalako, Yainko izanik giza-gaizkakunderako gizon egin baitzan.

Yuduen «itzok adituta, Pilat belduřagotu zan (Yon XIX, 8). Apaizpuruek eman zioten gizon ua, erugabea ta zintzoa zala ikusi, ta aiekikoa egitearēn gaiztetsi bearāk, Pilat beldurtu zun; yuduek legea zutela, ta lege ori betetzen ez ba'zun, yaurlaritza galtzeak, geiago beldurtu, ta, gizon ua Yainkoaren Seme bat zala entzuteak belduřagotu.

Israeldarēn siñesmenetzaz, ez zun Pilat'ek asko yakingo; baiña yuduek biraotzaletzat salatu zuten ua, ez ote zan gero yainkoaren baten seme? Agian, au burutatu zitzaion. Ain zuzen ere, gizon ua, ta artzaz yazoak arigariak ziran; yuduek ainbeste gořotoa zioten; bera isilik egonik, nagusi ta guren agertzen zan, ta esan itz bakar aietan oraindik nagusiago ta gurenago; ta auek indartzeko, emazteak esan ziona: «ez nasi orako zindo orēn arazotan» (Mt. XXVII, 19); ta auez gainera, oraindik, salatu arek bere burua Yainkoaren Semetzat zeukala.

Gai orī buruz, galde egiten ausartzeke, Yesu'ri dasaio: «Nongoa zera?» Yesu'k itzik ere ez.» Zertako? Lentxoago, egia zer zan yakin nai izan ez zun siñesgabe ari, Yainkoaren ezkutua zertako irakatsi? Alpeřik esatea, ez baitzitun ulertuko. Epaile zuzen nai izan ba'lu, argi aski ikusi zun erugea zala.

Yesu'ren isiltasunak Pilat aritu zun, gizon ua bere baitan ez zegola eritzirik. Baiña berari epaile izanik ez erantzuteak sumindu zun, ta diotsa: «Itzik ere ez niri? Zu gurutzatzeko ta askatzeko eskubide dudala ez ote dakizu?» (Yon XIX, 10)

«Yesu'k erantzun zion: «Nere aurka eskurik ez zenuke bat ere goitik eman ez ba'zenu. Argatik ere eman naukizuna ogendunago da» (Yon XIX, 11). Pilat'ek zeukan eskubidea nondik zetorkion, agian, ez zun ulertu, baiña gaiztespenaren erantzukizuna bere gain izango zula, aditu zun, noski.

«Ordutik Pilat Ua askatu gogoz zebilan». Antz eman zioten, noski, yuduek, ta be'iro eraso zioten e'fi-zaintzari buruz salatuz; oraingoan, ordea, izan ziteken gogo'eren, oiu egiñaz: «Ori askatzen ba'duzu, ez zera Kaisar'en adiskide; bere buruz bakalduntzat yaiki dana, Kaisar'en aurka ari da-ta» Itz auek yaurlaria zearo bildurtu zuten; izan ere, asieran e'fiarenganako anke'ra izan zan, ta yuduek Kaisar'arengana yo ezkerro e'fi-nagusitza kenduko zion.

«Itzok adituta, Pilat'ek Yesu aiengana atara zun, ta auzi-tako maipuru ya'ri zan Litostroto, edo eberkeraz Gabbata, de-ritzan tokian. Paska au'eguna zan; ta seirak aldean yuduei dasaie: «O'ra zuen bakalduna» Aiek, ordea, oiu egin zioten: «Alde ori, alde; gurutzatu ezazu».

Pilat'ek dasaie: Zuen bakalduna nik gurutzatu?

«Apaizpuruek erantzun zioten: «Kaisar beste e'fegerik ez dugu» (Yon XIX, 13-15) Yaurlariak au entzunik, Yesu'ren alde egiteko kemenik geiago ez zun. Apaizpuruek oiuka, ta e'fiaren iskanbila geituz zioan. Ordun eriotz aren erantzukizuna bere gaiñetik kentzeko, ta artan e'fudun ez zala adierazteko, oitu'a zan bezela, «ura eraka'fita, eskuak e'fiaren au'ean ikuzi zitun, esanaz: «Zindo onen odolarekiko ogenik gabe naiz: zerok

ikus. Ta eñi osoak erantzunik esan zun: «Geron ta gure semeen gain oñen odola» (Mt. XXVII, 24-25)

Israel'go eñiaren itsukeria! Apaizpuru gaizto zital aiek eraginda, zertaraiño yañi zuten! Yainkoaren Semea, Kisto'a, gurutzean il arazteraiño. Kaiser beste eñegerik ez zutela! ezta izango ere; Israel'go eñia, lur guzian zabaldua beti besteen mendean egongo zalako. «Geron ta gure semeen gain oñen odola» Ta ordudañik, il zuten Kistoaren odola, oiuka, aiek eta aien semeak gaiztesten. Israel'go eñiak ori egin zion bere Kisto'a'ri. Yesu'k, ordea, bere eñia azkeneraiño maitatuz, aren alde bere odola ixuri; ta Yainkoaren Semetzat ezagutu ta maitatu dutenentzat, odol ori bera gaizkakuntza izango.

Epaibide ontan ogenik aundiena yuduek zuten; baiña Pilat ere ogendun. Onek, Yesu eñuge ta zintzo zala aitortuañen, gurutzatzeko epaia eman, auzitarako maipuru yañi zanean; onek ere, ogen-agiri au idatzi ta gurutzean ipiñi arazi: «Yesu Nazaretaña yuduen bakalduna», onek ere, apaizpuruei «gurutzatu zezaten eman zien, ta aiek Yesu artu zuten».

**Garezurmendi'runt (Mt. XXVII, 31-33;
Mk. XV, 20-23 Lk. XXIII, 26-34)**

Sañitan oi zanez, gurutzatzeko epaia beriala betetzen zan. Isekaz ipiñi zioten txabux goña kendu, bere soiñekoak yantzi, ta gurutzatzeko bear ziranak gertu ondoren, Yesu, gure Yauna, «gurutza (1) sorbaldan zeramala, Garezurmendi, edo

(1) Lenbizi, gaiztagiñak zugatz baten lotu edo yosi oi zituten. Gero gurutzari beste tankerak eman zizkioten: X, era ontan Ander deuna gurutzatu zuten: T, ta †, onela buru gaiñeko tokian ogen-agiria ipintzeko. Yauna onelakoan gurutzatu zutala dirudi.

eberkeraz Golgota, deritzan tokiruntz irten zan» (Yon XIV, 17)

Auřetik gizataldean bidea zabalduz, gudamutilak, euntaria buru zutela; ondoren Yesu zetořen, gurutza sorbaldan, ta, agian, ogen-agiria Berak lepotik dindilizka zeramala. Maiz, gaiztagiñaren auřetik zioan gudamutilak, ogen-agiria astamakilan eraman oi zun. Ba-dirudi, Yesu gurutzatu arte, yuduek ogen-agiria ez zutela ikusi; augatik, agian, Yesu'k Beral lepotik dindilizka eraman.

An zioan Yesu, ta Arekin bi gaiztagin, auek ere gurutzatzeko. Eřomatařen oitura zan, gaiztagin zat baiña geiago izan ezkerro, maiz, batera gurutzatzea. Pilat'ek, irurak batera gurutzatzeko aginduz, yuduak nardatu nai, auen eřegetzakoa gaiztagiñekin berdindu baitzun. Gure Yauna gurutzatzeko, zintzoa zala aitortzeak, ta Yainkoaren Seme zala aitortzeak, yaurlari siñesge ta anker ari ez zion kezka ta axola aundirik eman.

Yesu gurutza daramala ikusita, beriala datorz gogora Berak esan itzak: «Nere atzetik iñork etoři nai ba'du, bere burua ukatu ta bere gurutza leporatu beza ta beřait» (Mt. XVI, 24) Ikasleei eman-irakaspena, ořa Irakaslea bera betetzen. Beti ta guzientzat, Irakasle ta Eredu, Bera dugu.

Egun aietan Yerusalen'en gizatalde aundia batu oi zan, Paska yaietara, ařotzeřitan bizi ziran israeldar'ak, ta, auez gaiñera, siñesgabeetatik ere eřuz etortzen baitziran. Beraz, egun artan, Yerusalen'en, luřeko eři guzietakoak ba-zeuden. Egun ospetsu ua, Yainkoak aukeratu, Yesu gurutzean iltzeko; guziak gaizkatzeko, odola ixuri ta gurutzean iltzera zioan; augatik egun

artan éri guzietakoak an batu zitun, auek Yainkoaren Semearen yauropa ikusi ta lekuko edo testigu izateko.

Yerusalen'en zeudenak, yuduen oiua eta zantzuak entzunda, laster yakin zuten Yesu gurutzatzera zeramatela; ta a'riga'izko yazokun ua ikustera irten ziran; egun batzu lenago Dabid'en Seme ta Kistoa zala goralduz ospez beterik Yerusalen'en artu zutena, orain gurutzatzeko nola zeramaten ikustera.

An zioan Yesu, gurutza sorbaldan zeramala, yuduen eta gudamutilen bultzada, ixeka ta iraiñak isilik eramaten. Getsemani'ko baratzen, zigorkaldian, ta arantzazko buruntza ipiñita, ainbeste odol ixurtzeak, inda'rik gabe utzi zun; zutunik osta osta zebilan; agian, bein baiño geiagotan, ezin egonak lu'era erori araziko zun. Ezagutu zuten, gurutza eramateko inda'rik ez zeukala, ta, lagundu ezik, Garezurmendi'ra bizirik ez zala elduko. Ordun, «arlotik zeto'fen bat, Simon Kirenai'koa Alexander ta Érupu'ren aita, igarotzean akuratu zuten, Aren gurutza eramateko» (Mk.). Ori egiteko agindu egin zioten Simon'i, ta gurutza eramaten gogo txae'ez asi zan, noski; baiña gero, Yaunak eman-eska'raz, atsegiñez eman zun, ta beretzat ta bere sendiarentzat gurutza osasunga'ri izan zan, kistar izan baitziran.

«Érikoak éruz ze'raizkion». dio Luka deunak. Norbait gurutzatzeak ikusmiña sortzen du, érikoen artean batez ere. «Gurutzera ori, gurutzera» deadar egin zutenak an zioazen, Yesu ixekatzuz eta gaiztesten. Gizatalde artan, Yaunaren aldekoak ba-ziran, noski; auek isilik zioazen, bildu'ez, atsekabez, Kisto'tzat artutako Arengan zuten itzaropena iya galduta. An

ba-ziran «emakumeak ere, negaiez ta adiaka» Umeen adiskidea, guzien ongilea, Igarle ta Alazgile ospetsu ua, oñela ikusita, eñukiz eta atsekabez bete ziran.

Ordudaino Yesu isilik zetoñen, ta emakume auei itz egin zien; ez bere buruaren alde egiteko, etoñiko ziran egun ikaragafiak aiei iragartzeko baiño «Aiengana biurturik, Yesu'k esan zien; «Nigatik negaiek ez egin; zerongatik eta zuen semeengatik, bai negar egizute, Yerusalem'ngo alabak. Izan ere, egunak baidatozke, ta ordun esango da: Zori onekoak agoñak, eta auñik sortu ez duten sabelak, eta eradoski ez duten bulañak! Ordun asiko dira mendiei esaten: zatozkigute gainera, ta muiñoiei, estal gaitzazute. Egur ezean au yazo ezkerro, ba, igañean zer yazoko da?» (Lk. XXIII, 28-31)

Yaunak iragañitako auek, andik beñogei bat urtera yazoko ziran. Yerusalem'en poñokaldian, gurutza zeraman Kistoa'ren odola Yudai eñiaren gain eroriko zan. Egur igaña Israel'go eñiaren irudi; bera eñudun; ta garbairik ez zun egin. Egur ezea, Yesu'ren irudi. Yainkoak, asmo ezkutuz erabaki zunez, eñugabe ta zintzo zanak nekaldi gogor ori eraman ba-zun, eñi itsu gaizto arek, eta ogendun guziak zer eraman bear ote du? Yaunaren oar ori, Ebaingerietan daudenen ikaragañietako bat da (1).

Gurutzaldia. (Mk. XV, 22-24; Mt. XXVII, 33-35)

Garezurmendi'ra eldu ziran; Yesu zearo aulduta zetoñen;

(1) Ebaingeriak deus ere ez dio, baiñan Yesu'ri yañaitzen zion gizataldean, Andre Mari ere an zan, noski; eta, agian, bidean zioazela, Ama ta Semea elkañen auñean arkitu ziran. Amak eta Semeak biotz barnean zerabiltena, ta elkañi begiratuz, biotzak bio'zari azaldu ziona nork adierazi?

ta gudamutilek «miraz nasitako ardoa edateko zemaïoten» (Mk.) Esakun'en idaztiak dakar: «Atsekabedunei, edari gogoa eman; ta biotza samiñez beteta dutenei, ardoa». Edan bezate auek, beraïen zori txarã aztutzeko, ta atsekabeaz ez oroitzeko» (Esak. XXX, 6). Agindu au adieraziz, Babilone'ko Talmud idaztiak agintzen zun: «Eriotzarako gaiztetsiei, kedats ale bat dun ardoaren txolkada bat ematen zaio, aien ezaguera nasteko». Ta askitzak dionez, Yesusalen'go emakume onak edagai ori gertutzen omen zuten. Gudamutilek, ba, edagai ori Yaunari eskeiñi zioten. «Baiña murtxatu ala, ez zun edan nai izan» (Mt.) Oiñaze guziak, ezer arindu gabe eraman, ta ezaguera osoaz, bere adimenaren yabe zala, Getsemani'ko baratzen onartu zun ontzia azkeneraiño edan nai zun.

Oiñaze guziak eramateko gertu zegon; ta oraintxe izango ikaragañienak. Eraman bear zitunak ikusita, gorputzak, eriotzakaraz dardar egin zion, baiña gogoa kementsu zeukan eriotzari itxadoten.

Gurutzatzeko bear ziranak atontzen ikusi zitun: zutikako abea luñean sartuta, mailuak, iltzeak, zurubiak zutunik ta sokak ipiñita.

Gudamutilek Yesu'ri soiñekoak (1) kendu zizkioten, ta beso ta oiñak loturik gurutzera yazo, edo bear bada, eñazago baitzan, zearkako abean besoak zabalik zitula iltzatu ta gero yaso, bi abeak elkarï lotu, ta oiñak iltzez yosi.

(1) Gure Yauna bilotsik gurutzatu ote zuten? Elizako Asaba deunetatik geientsuek ori diote. Yerusalen'go Talmud'ek oroi arazten du, yuduen oltura zanez, guru'zak gaiztesiak ez zitutela zearo bilotsik gurutzatzen. Yesu'ren adiskideak eta miraz nasitako ardoa gertu zuten emakume on aiek iritxiko zuten, agian. Yaunaren gerri-aldean yantziren bat ipintzea.

Gero «Arekin lapur bi (1) gurutzatu zituten; bata eskui aldean, bestea ezkerrekoan. Oréla bete zan idatzita zegon au: Ta gaiztagiñekin berdindu zuten» (Mk.)

Gudamutilek, ordun, lan auek bukatzeko, «Pilat'ek idatzitako agiria ere gurutz goitian ipiñi zuten. Ta idazkuna au zan: «Yesu Nazaretaía yuduen bakalduna». (Yon)

«Agiri au yudu askok irakuñi zuten; Yesu gurutzatu zuten tokia iri ondoxean baitzan; agiria, beñiz, eberkeraz, e'omeraz, ta eladeraz idatzita zegon. Ordun yuduen apaizpuruek Pilat'i ziotsaten: «Ez idatzi «yuduen bakalduna»; «yuduen bakalduna ni naiz» berak zerasala baiño». Pilat'ek erantzun zien: «Idatzia idatzi». (Yon XIX, 19-22)

Pilat'ek, apaizpuruen eskabideari ez zion yaramonik egin; aiek deadarka, beraien e'gegetzakoa gurutzatzeko eskatu zioten, ta yaurlariak, ogen-agiria ez aldatu nai, Yauna o'regatik gurutzatu zutelako, ta yuduak nardatu ta laidotzeko.

Yesu'ren eriotzaldia

Lenengo itza.—Gudamutilek eginbeaía bete zuten; mailu otsa isildu da. Yesu, lu'aren eta goiaren bitartean gurutzetik dindilizka, odola dariola ta oiñaze go'itan. Yainkoaren eta gizonen bitartekoa dana, bere buruaren yauropa giza-gaizkakuntzarako ezkeintzen ari da.

Gurutzatu zutenak au zeuden. Yesu'k aiek ikusita, zion:

() Lapur on eta gaiztoari izen aueaz dei'u izan ditute: Dimas ta Gestas, Titus ta Dumachus, Zoathan eta Chamtha. Joathas eta Maggattras. Askilzak izen asko ipiñi dizkiei; Ebeinger'ek auen izenik ez dakarte.

Aita, asketsiezu; zer dagiten ez baitakite» (Lk. XXIII, 34). Mendiko itzaldian, etsaiak maite izateko agindu zun: oía Bera eman-agindua betetzen. Etsaienganako maitasunean ere, Bera eredu. Askespena eskatzean, yuduen efi ua lenbizi gogoan, baiño baita gurutzera eramán duten guziak ere.

Askesteko zioa, Aitari agertu zion esanaz: «zer dagiten ez baitakite». Yuduek, egin-gaiztakeriaren aundia, ez zuten zearo aditzen. Zearo ez aditze ori zitalkeriz itsutu ta gofotoz Yainkoaren eskaía nardatzetik zetorkien; ala ere, zearo ez yakite onek, egin-ogena ez zien askesten; ta Yaunak, aien zearo ez aditzea, ogen ikaragaíi ua zerbait arintzeko aitzakitzat ipiñi zun Aitagoikoaren aitzinean. Yesu'ri ikasita, Kepa eta Paul deunek, gero orobat esango (Bidal. egin. III, 17; Korint. 1,^a, II, 8)

Yazkiak banatzera.—Yesu'ren itz eíukior auei, gudamutilek ez zieten, agian, yaramon aundirik egin; beste zer egiñik bazuten; eíomatafen legeak eskubide ematen zietenez, yazkiak banatzera zioazen, oien yabe egiteko.

«Gudamutilek, beíiz, Bera gurutzatu ondoan, Aren yazkiak artu ta lau laintan bakandu zituten, bakoitzarentzat bana. Soiñekoa ere artu zuten. Soiñeko au, beíiz, yosgabea ta gaiñetik beraiño erabat eioa zan. Beraz, elkaíi zioten: «Uíatu ez; txotxean egin baiño, norentzat izango». Oíela bete beaía zan idatzitako au:

«Nere yazkiak beren artean banatu zituten, ta nere soiñekoaz txotx egin zuten» (Yon XIX, 23-24)

Yesu iñakatzea.—Gurutzatuta dagonak eruki eman oi du; ikusten dutenek, gaiztagiñaren ogenak aundiak izan ba'dira ere, aztu egiten ditute, ta eruki izan oi diote. Yesu'ri ez zioten o'elako erukirik agertu. Garezurmendi'ra yoan zan gizataldean Yesu'ren adiskideak ere an ziran (Lk. XXIII, 49); auek atsekabez ta izuturik zeuden. Sei egun lenago Kistoa zala aitortu zutenetakoak ere ba-ziran; baiña, Arenak agin zula-ta, Arengan izan itxaropena galduta, isilik.

«Igarotzen ziranek, beriz, burbuiñoka biraokatzen ta esaten zioten: Eit, yauretxea po'okatu ta iru egunen buruan be'eraikitzen dukan o'ek, ire burua yaregik, gurutzetik yetxirik» (Mk. XV, 29-30). Onela biraokatzen zutenen artean, an izango ziran, noski, Kaipa'renean gezu'ezko aitor ori egin zutenen batzu. Apaizpuruak eta idazlariak ere an ziran; auen go'otoa ez zan artean ase; pozik zeuden ordea, no'izbait garaile ziralako. Yaunari au'ez au'e ezer esaten ausartu ez, ta «maxi zegiotela, elka'fi ziotsaten: Besteak yaregin ditu ta bere burua ezin. Kisto'a, Israel'en e'legea gurutzetik yetxi bedi, ikusi ta siñetsi dezagun» (Mk. XV, 31-32); ta Matai deunak daka'enez, esaten omen zioten ere: «Yainkoa bere alde uste zun; Yainkoak yaregin beza orain maite ba'du; Yainkoaren Seme naiz, zion-eta» (Mt. XXVII, 43). «Gudamutilek ere iñaka zegioten, urbildu ta ospiña Ari eskeintzen ta esaten ziotela: Yuduen bakalduna ba'aiz, ire burua yaregik» (Lk. XXIII, 36-37)

Bigarren itza.—Sasi-kisto ta sasi-e'lege zala esanez biraokatzen zuten. Egizko Kisto'a ta egizko bakalduna zala, an guru-

tzean bertan adieraziko zien, ez gurutzetik yetxirik, bai ordea, gaiztagin aietako bat beregana ekañirik. Ordun asi zan betetzen esan zuna: «Nik, luñetik gora ezkerro, dana Neronengana ekañiko dut». (Yon XII, 32).

«Ta eskegirik zeuden gaiztagiñetako batek biraoka ziotsan: Kistoa ba'aiz, eroñen burua ta gureak yaregin itzak. Baiña besteak yardetsi ta akar egin zion, esanaz: I ere, oiñazekide atzaio-larik, ez al aiz Yainkoaren beldur? Guk, bai, oiñazeok bidez zetikagu gure egiñen ordain egokitizat. Onek, beñiz, ezer ez dik bidegabe egin». (Lk. XXIII, 39-41)

Gaiztagin onek bera ogendun zala aitortu ta Yesu eruge zala ere ezagutzen zun. Siñesmenetik urbil zegon, ta eskañak lagunduta, otoi egin zion Yaunari, esanaz: «Yesu, oroi zaitez nitzaz zure yauñerira orduko» (Lk. XXII, 43)

Ez zion eskatu gurutzetik yetxi ta bera yaregiteko; au lurgaiñeko ona izango zan, baiña arek gerorakoa eskatzen zion, Yauna bakaldun zala aitortuz, ta Yesu izenez maiteki deituz. Ta Yesu'k esan zion: «Ziñez dasaizut: gaur Nerekin atsedengian egongo zera» (Lk. XXIII, 43)

Beriala zori ontsu izango zala ulertu zun lapur on arek; ta ez zan gezurtatu, Anbortzi deunak dionez, egizko bizitza Kisto'rekin egotea baita. Augatik, Kisto nun, bizitza ta yaureña an.

Irugañen itza.—Apaizpuruen ta idazlarien biraoak bakan-tzen asi ziran; erikoen artean ere zarata gutxiago; lapur onaren aitoñak ta Yesu'ren erantzun pozgañiak isilduxe arazi zitun.

«Seirak aldean (egurdi aldean) lur osoa ilundu zan bede-

ratziak arte (irurak artea) (Lk. XXII, 44). Izadiko legez, izan ez ziteken ilun arek, erikoak ikaratu zitun; gurutz oiñetik asiziran aldentzen; ordun Yesu'ren adiskide taldetxoa Arengana urbildu zan.

«Yesu'ren gurutz ondoan Aren Ama Mari, ta onen aizpa Mari Keleopa'rena, ta Mari Malen zeuden (1). Yesu'k bere Ama ta ikasle maitea an ikustean, Amari dasaio: «Andre, ora zure semea» Gero ikasleari dasaio: «Ora zure Ama». Ta azezkeroxe ikasleak berera artu zun» (Yon XIX, 25-27)

Andre Mari Yesu'ren gurutz ondoan! Izan ere Semearen eriotzaldian, Ama ondoan egon bear. Yesu'ren egun aintzadunetan, Andre Mari ezkutuan egon zan; orain, beriz, gurutz ondoan.

Yaunak, il baiño len, agur egiñaz, bere ilburukoa adierazi; ilburuko au bere Amarentzat, ta ikasle maitearentzat zan: bieimaitasun agiria eman zien. Baiña zeru ta luñaren bitartean dizdilizka zegolarik, ezer emateko ba al zun? Bere bizia, Yainkoaren zuzendasunaren mendean zegon, gizonen ogenak ordaintzeko. Bere Soin eta Odol deunak, kistañei aginduak zitun, auen yanari ta edari izateko. Lurgaiñean Ama besterik ez zun, ta Ama Yon'i, ta Yon Bere Amari utzi.

Yesu'ren itzok Bere Amari poz eta atsekabe eman zioten. Iltzeko egonik ikasle maitearen ardurapean utzirik Amaren-

(1) Txatal au bi erata adierazten dute: batzuek Andre Mari'ren aizpa, Keleopa'ren Mari zala: bestetsuek, beriz, Andre Mari'ren aizpa, Salome zala diote. Eztaba da erabakigaitza au. Askizak dionez, ba-diruci, Andre Mari'k aizpa bat bakaña zala, au ere Mari izenekoa. Keleopa'ren emazte ta Yakob gaztearen ta Yose'ren ama zala.

ganako maitasuna agertzen zulako, itz oiek pozgarí. Baiña Semeak Amari agur egiñaz, elkaréngandik aldendu bear zutela adierazten ziotelako, oitz oiek atsekabe eman zioten. Elkaréngandik alden-tze oni buruz, Bernarta deunak dio: «Ori trukatzé bergingéal Yesu'gatik Yon, Yauna-gatik otseiña, Irakaslea'gatik ikaslea, Yainkoaren Semea'gatik Zebedai'ren semea eman zion».

Seme bakaíak, iltzeko zorian egon, ta bere ama adiskide maite baten ardurapean ipintzen dunean, adiskidearen amatzat ez du bere ama utzi oi. Yesu'k, ordea, oíela egin zun; au egiñaz, Andre Mari'ren mezu ezkuturen bat agertu nai izan zigun. Elizako irakasleetatik geientsuek diotenez, ta kistaíak pozik artzen dugunez, Yon'ek Andre Mari ez zun bere amatzat bakaíak artu, gizadi guzientzat, ta batez ere kistar guzientzat baiño. Yesu'k ori nai izan omen zun, Yon'ti, «oía zure Ama» esan zionean.

Beraz, ordudanik, Andre Mari Yesu'k Amatzat utzi zigun. Andre Mari'k Yesu'ren Ama izateko, oiñazerik ez zun eraman bear izan; gure Ama izateko, beíiz, bai, Yesu'ren oiñaze ta iraiñetan Semearen kide baitzan. Yesu'k guganako maitasuna azkeneraiño adierazi zigun, lurgaiñean besterik ez zunean, Bere Ama, gure Ametzat utzirik.

Laugarén itza.—Itzok esanda, Yesu isildu zan; Andre Mari ta gurutz ondoan zeuden adiskideak ere isilik zeuden; ez zuten iñoiz ainbeste atsekabe izan, ezta ainbeste otoí egin ere, ta Yaunarekin iñoiz baiño elkartuago zeuden. Yuduek ere isilik, eguerdiko ilunpe arek bidurtuta edo.

Aratsaldeko irurak aldean «Yesu'k deadar aundiz ots egin zun esanaz: «Eloi, Eloi, lamma sabachtani, edo berdin dana, Ene Yainkoa, ene Yainkoa, zergatik zapuztu nauzu?» (Mk. XV, 34)

Gorputzean zitun oiñazeak ezin aundiago izan, gogoak zeramazkiñak aundiago oraindik, ta itz oieaz adierazi zuna aundiena ta oiñazetsuena. Augatik Yesu'k ori aipatu, gaiñerakoak isilduta. Yainkoak zapuztuta, Yesu'k zeraman oiñaze ezin aundiagoren sakona, adikaitza da.

Itz oieaz asten da XXII'gn eresia. Ereñi ori, Yesu'k gogoan zeukan; une aietan ezin otoi egokiago egin. Dabid'ek, goi-argituta, Kistoaren azken une auek iragartzeko egin zun eresi ori. Kistoaren oiñaze ta lañiak adierazi zitun, baiña baita Aren itxaropena ta garaikundea ere.

Gudariak ez zituten, noski, Yesu'ren itzok ulertu. Apaizek eta irakasleek antz emango zioten Yaunak Dabid'en eresi ori aipatzen zula. Eriak eritzia zun Mexia'ren auñetik Eli igarlea etoñiko zala. (Mt. XVII, 10)

Yaunaren itzok entzunda, «an zeuden batzuk zerasaten: «Ara, Eli'ri deika zegok ori. Itxoizute; ikus dezagun Bera eraixteko Eli ote datoñen» (Mk. XV, 35-36)

Bosgañen, seigañen ta zazpigañen
itzak. Yesu'ren eriotza

«Gero Yesu'k, dana beterik zegola yakiñik, Idatzitakoa bete zedin, esan zun: «Egañi naiz» (Yon XIX, 28). Gurutza-

tuen oiñazerik ikaragañienetakoa, egaña zan; Yesu'k ordudaiño isilik eraman zun, baiña ordun, Yon deunak dionez, Idatzitakoa bete zedin, itz oiek esan; 68'gn eresian idatzita zegon: «Nere egañian ospiña edateko eman zidaten». Yaunaren egañi onek, gogora dakar, Samari'ko putzu ondoan ageri izan zun egaña, an giza-gaizkatzaileak esan zunean: «ur idazu» (Yon IV, 7).

Oiñazea arintzeko, miñaz nasitako ardoa eman ziotenean, murtxatu ala, ez zun edan nai izan. Orain Idatzitakoa bete zedin, ospiña artu zun. »Ontzi bat an ba-zan ospinez beterik, eta oragun bat artan ase ta seska-erpiñean ezañirik, aora urbildu zioten. Ta Yesu'k artu zunean, esan zun: Nereak egin du» (Yon XIX, 29-30).

Ta ozengi ots egiñik esan zun: «Aita, zure eskuetan atsa uzten dut» (Lk. XXIII, 46); «ta burua makurturik, azken asnasa atera (1) zun» (Yon XIX, 30).

«Ta ara, yauretxeko estalkia goitik bere erdibitu, ta luña ikaraz asi zan, ta añaik puskatu, ilobiak iriki, ta ildako zintzoen soin asko piztu ziran; baita Yesu berpiztuta gero, iri deunera etoñi ziran ta ainitzei ageri izan zitzazkien. Euntariak eta arekin Yesu zaitzen zeudenek, beñiz, gertatzen ziranak ikusirik, guziz izututa zerasaten: «Yainkoaren Seme ukan ziñez ori» (Mt. XXVII, 51-54)

(1) Ebaingelariak ez diote: «Yesu il zan», «azken arnasa atera» zula baiño; onela adierazteko, Yesu'k bere oldez azken asnasa atara zula. Augustin deunak dio: «Bizia ez zun beartuta utzi, bai, ordea, nai zulako, nai izan zunean, nai izan zun eran» (De Trin. IV, 16). Ta Yesu'k berak bein baten esan zun: «Argatik ere Aitak maite nau; nere bizia beñiz artzeko ematen dudalako. Ez dit iñork kentzen; Neronek neronez erazten dut; bera erantzi ta beñiro artzeko ere eskubidea dut-eta» (Yon X, 17-18)

Apaizpuruek, idazlariek eta zaŕek, Yesu'k azken asnasa eman zunean, pozez bete ziran, noski, bein betiko Yesu laidotu, gurutzatu ta beraien artetik kendu zutelako. Ta bestera gertatu. Ordudanik Yesu garaile; ordudanik betiko, Yaunak esana bete: «Nik, luŕetik goza ezkeru, dana Neronengana ekaŕiko dut»; len iraintsu ta gorotaŕi zan gurutza, ordudanik aintzatsu ta maitagaŕi.

Yesu gurutzatua gure Irakasle ta Eredu da. Berak irakatsi zigun Yainkoa maitatzeko, Yainkoaren agindua bete bear dala, ta Yainkoaren naia betetzen Yesu eredu; Berak, ba, «bere burua apaldu zun, iltzeraiño men egiñaz, gurutzean iltzeraiño gero» (Pilip. II, 8)

Gure ereduaren antza izateko, Berak ikasleei irakatsia bete bear: «Nere ondoan iñork etori nai ba'du, bere burua ukatu ta bere gurutza egun oro leporatu beza, ta beŕait» (Lk. IX, 23). Norbere burua ukatzea ta egun oro gurutza leporatzea, nekegaŕi da gizakume oroentzat. Baiña agindua eman zuna, Bera ere ortan eredu ta laguntzaile. Oiñazeak, soin-gogoan sartuta, guzia menperatzen dunean, Yesu gurutzatua eredu, poz eta atsegiña kistaŕentzat. Yesu'rengatik ta siñesmanaren alde bizia eman dutenei, Yesu gurutzatuak poza ta kemena eman, oiñazetan iltzeko. Gure burua ukatzeko, egun oro gurutza leporatzeko, ta Yesu'ri yaŕaitzeko, Yauna bera guretzat poza ta indar-emaile izango. Paul deunak esan zuna, esan dezagula guk ere: «Alde nigandik, ordea, Yesu Kisto gure Yaunaren gurutzaz baizik ilaŕaintzea, Aren egitez izaki guziak niretzat eta ni aientzat gurutzatuta baikaude» (Galat. VI, 14)

Yesu gurutzean iltzen ikustera «bildutako guziak, yazoa ikusitakoan, bular yoka biurtzen ziran» (Lk. XXIII, 48)

Gizataldea yoanda, gurutz ondoan taldetxo zintzoa bakañik gelditu zan. Gurutz ondoan Andre Mari zegon, ta urunxeago emakume zintzoak «Yesu'ren ondoren mirabetzat Galilai'tik etoñiak. Aien artean Mari Malen, ta Yakob'en ta Yose'ren ama Mari, ta Zebedai'ren semeen ama» (Mt. XXVII, 55-56), ta baita beste emakume asko ere, Yerusalen'a Arekin igoak» (Mk. XV, 41)

«Paraskebe zan; ta soiñak larunbatez gurutzean geldi ez zitezan, larunbat ua egun gurena baitzan, yuduek Pilat'i eskatu zioten aien anakak autsi ta soiñak eraixteko. Gudamutilek, beraz, etoñita lenbizikoari ankezuñak autsi zizkioten, baita Arekin gurutzatua izan zan besteari ere. Baiña Yesu'gana etoñi zira-nean, il zala ikusirik, ez zizkioten ankezuñak autsi. Gudamutil batek, oñatiño, aitzamakilez saietsa sakaildu zion, ta bertantxe ura ta odola iñotsi ziran. Ta ikusi zunak aitortu du, ta ziña da aren aitoña. Ta berak ba-daki egia diola, zuek ere siñetsi dezazuten. Auek egin ziran, ba, idatzitakoa bete zedin: «Ez diozute ezurik autsiko». Ta beste idaztune batek dio: «Sakaildu zuena ikusiko dute» (Yon XIX, 31-37)

Idazti deunak adierazten duten bezela, odola askespen-bide ta ura garbiketa-bide dira. Itun Beñian eta bereziki Yon deunaren idazkietan, Yesu'ren odolari ta Aren ukuzpenaren urari,

bi adirazpen oiek ezarri zaizkie. Gurutzean ixuritako Yaunaren odolak, ogena askesten du; ta Eukaristian edaten danak, betiko bizitza ematen du. Ukuzpena ta Eukaristia, edo garbiketa-bide ta gaizkakunde-bide diran Sakramentu oiek, Elizaren mende ta zainpean ipiñiak izan dira. Augatik, antziñako Asaba deun askok diote, Adan'en saietsetik Eba irten zan bezela, Yesu'ren Biotz sakaildutik Eliza irten zala, ta kutxa-egalean egindako leioagatik gizadia gaizkatu zan antzo, Yesu'ren Biotz sakailduak gaizkatuko dula. Onela Yesu'ren Biotzaren eguneko otoietan abestu oi da: «Biotz sakaildutik Eliza Kisto'kin lotuta sortu, kutxa-egalean ate au ipiñia izan zan giza-gaizkakuntzako.

Yesu ilobiratzea

«Gertarion ondoren, Yose Arimatai'koak, yuduen belduñez isilean gero, Yesu'ren ikasle zala-ta, Pilat'i baimena eskatu zion Yesu'ren soiña yasotzeko. Ta Pilat'ek baietsi zion. Etoñi zan, beraz, ta Yesu'ren soiña artu zun. Baita Nikodemo ere, beiñola gauetz Yesu'rengana etoñitakoa, dator eunenbat libra miña ta lerdamin ekarki. Ta Yesu'ren soiña artu ta gantzuturik, miesaz lotu zuten, eorzketan yuduek oi dutenez» (Yon XIX, 38-40)

Pilat'engandik baimena iritxita, Yose Arimatai'koak, Nikodemo'k eta gurutz ondoan zeuden adiskideek, Yesu'ren soiña gurutzetik yaso, ta, Ebaingeriek ez ba-diote ere, Andre Mari'ren besoetan ipiñi zuten noski. Bere Semearen soiña, odolez eta zauriz beteta eta ilotzik, besoetan zeukala, Andre Mari'ren oiñazearen aundia nork aditu? Ontaz oroitu, ta samiñean kide

izateko, irudietan ipiñi oi dute Andre Mari gurutz oiñean eserita, eta bere Semearen soiña besoetan dula.

Eguna beraka ari zan, ta eorzketa lanak iluna baiño len bukatzeko, Yesu'ren soiña garbitu, gantzutu, ta miezaz lotu zuten. Lan auetan emakume on aiek laguntzaile izan ziran.

«Gurutzatu izan zan tokian baratza bat zan, ta baratzan ilobi beñi bat, ordudaiño artan iñor eortzia ez zala. Ilobi ori urbil zala-ta, antxe Yesu eortzi zuten, Paraskebe baitzan» (Yon XIX, 41-42)

«Yose'k, ba, soiña arturik, izara garbi batez bildu, ta berak aitzean ebakitako bere ilobi beñian eortzi zun, ta obiaoari arkaitz bat piñingilan ezañirik, yoan zan. Mari Malen, beñiz, ta beste Mari ua antxe zeuden ilobiaren aurkez eserita» (Mt. XXVII, 59-61)

Eorzketa lanak bukatu zituten. Emakume on aiek «ilobia ikusi zuten, ta baita Yesu'ren soiña artan nola ipiñirik zegon ere. Ta etxera itzulirik, luñin ta gantzukiak atondu zituten; larunbatean, ordea, geldi egon ziran aginduaren arauz» (Lk. XXIII, 55-56)

Andre Mari ere urira itzuli zan. Andik iru egunera bere Semea berpiztuko zala ba-zekin. Itxaropen au euki aren, bere Semerik gabe, bakar egoteak, biotza samintzen zion. Yon'ek bere etxera eraman zun, Yesu'k amatzat utzi baitzion.

Gudariak ilobira.

«Biararamunean, apaizpuru ta parisaita'ak Pilat'engana bildu

ziran, esanaz: «Yauna, oroitu gera iruzurti ark, oraindik bizi zalarik, esan zula: iru egun baru berpiztuko naiz. Agindu ezazu, beraz, ilobia irugañen eguneraiño zaitzea. Aren ikasleak etori ez ditezan, ta soiña ostuz, eriarri ez dasaioten: piztu da il artetik. Azkeneko iruzur ori, lengoa baiño gaitzagoa liteke-ta». Pilat'ek erantzun zien: «Zaitaldea or duzute; zoazte, ta dakizutenez, yagozute». Yoan ziran, ba, ta ilaía zildaikatuz, yagoleen zaipean ilobia yañi zuten» (Mt. XXVII, 62-66).

Berpiztu bitartean Yesu'ren gogo deuna non egon zan? Ebaingeriek, ontaz, deus ere ez diote. Kepa deunak, ordea, dio: «Gure ogenak dirala-ta, gizatxañongatik Kisto zintzoa bein il baitzan Yainkoari gu eskeintzeko. Aragi aldetik eriotza au zan; Aren gogoak, beñiz, pizkor ziraun; ta ala, baitegian zeuden gogoetara yetxi zan Beñi Ona aldañikatzen» (Kepa 1.ª, III, 18-19)

Oña, ba, Yesu'ren gogo deuna, gorputzagandik bakandu zanean, baitegi edo linbora yetxi zan, an zeuden arima doneei giza-yareikuntzaren Beñi Ona ematera. Ontaz oroitu ta au siñesten dugu, Yesu Kisto inpernuetara yetxi zala Siñeskitz edo Kredo'an esaten dugunean.

AMAZAZPIGAREN ATALA

IGOKUNDEA. YESUREN BERPIZTEA. AGERKALDIAK.

Yesu berpiztua (1) (Mk. XVI, 1-12;
Mt. XXVIII, 1-10; Lk. XXIV, 1-12)

Yesu'ren adiskideak larunbat eguna atsekabez igaro zuten; emakume doneak batez ere, urduri; ur'engo eguna noiz etor'iko zai; Yesu obiratzeko, nai aiña asti izan ez zutela-ta, bear bezela gantzutu ez zutelako, emakume doneek, erositako lu'in ta gantzukiz oi ziran igurtzi guziak bete nai.

«Larunbata igaro zanean, Mari Malen'ek eta Yakob'en Mari ta Salome'k gantzukiak erosi zituten (Yesu) igurtzera yoateko. Ta lenbiziko astegunean (2), goiz goizetik ilobira datoz,

(1) Elizako Asaba deunak diotenez, Yesu berpiztua argidiria baiño len zaratarik gabe, ilobia itxirik utzita irten omen zan. Ebaingelariak, ontaz, deus ere ez ziguten edestu, baiña bidaliei, emakume zintzoei, ikasleei ta gizataldeari, ezur-mamitan agertu zitzaizela ba-dakarte.

Yaunak, bere berpizte bidez, Kisto'a ta Yainkoaren Semea zala egiztatu zun. Beiñola parisaitarek ezaupide eske Yesu'ri, ta erantzun zien: «Gizaldi gaizto ta dolor au ezagupide bila dabil; ez zaio, ordea, ezagupiderik emango, Yona igarlearen ezagupidea baitzik. Izan ere, Yona afaiaren sabelean iru gau egon zan bezela, Gizasemea ere iru egun ta iru gau lur biotzean egongo da» (Mt. XII, 39-40). Iragarki au Yaunak bere burua berpiztuz bete zun.

Yesu'ren berpiztea, gure siñestearen eustazpia da. Paul deunak, dio: «Nola, beraz, batzuk darasate ilak berpizterik ez dagola, il artetik Kisto berpiztu dala aldañikatzen dan ezkerro? Ilak berpizterik ez ba'dago, ezta Kisto ere ez da berpiztu. Kisto berpiztu ez ba'da, beñiz, gure aldaña uts, zuen siñestea uts. Gezuñezko aitorlari ere agertzen gera gu Yainkoari buruz; Yainkoaren aurka, Kisto berpiztu dula aitoritzen ari izan gera-ta; ez du, ordea, berpiztu, ilak berpizten ez ba'dira. Izan ere, ilak berpizten ez ba'dira, Kisto ere ez da berpiztu. Ta Kisto berpiztu ez ba'da uts duzute siñestea; oraiño zuen ogenetan baitzerate; ta Kisto'rengan il diranak galdu dira. Bizi aldi ontarako bakañik Kisto'ren zai ba'gaude, gizakumerik erukañienak gera. Orain,

eguzkia sortzean» (Mk.). Maitasunak eraginda zioazen, topatu zezazkiten eragozpenen axolarik gabe. Gudariak ilobia zaitzen zeuden; ta ilobira sartzeko, sañerako atea irauli bear. Irten ziranean ez ziran ontaz gogoratu; baiña bidean, elkañi zerasaiten: «Ilobi-atetik aña (3) nork irauliko digu?» (Mk.)

Onetan zioazela, ilobira urbildu ziran, «ta begiak yasorik aña dakuste alde eragiña zala; aundiegi zan oratiño». Ikerle goiztañak, obian sartu ziran. Eguzkiak, lenago sarturik, bañua argitu zien. Baiño bañuan bertan argi aundiago sortzen zan. «Gazte bat ikusi zuten eskui aldean eserita ta soñeko zuriz yantzia; ta izutu ziran». Aingeruak zeuden. Emakumeeak, bildutez eta ikaratuta iges egingo zuten, esan ezik: «Ez izutu; gurutzatu izandako Yesu Nazaretañen bila zatozte; berpiztu da; ez dago emen; ora non ipiñi zuten. Zoazte, ba; Aren ikasleei ta Kepa'ri esaiozute Galilai'ra auferatzen zaizuela. An ikusiko duzute, Berak esan zizuenez» (Mk.)

beriz, ilartetik Kisto berpiztu da, ilen askiña. Alegia, gizon baten bidez orio-tza bezela, gizon baten bidez ilen berpiztea ere. Adan'engan guziak iltzen diran bezela, guziak ere Kisto'rengan pizten baitira» (Korint. I.^a, XV, 12-22). Kisto berpiztu zala guk siñesteak, bidalien siñestea du eustazpizat. Auek, Getsemani'ko baratzen iges egin ondoren, Irakaslea berpiztu zanean, beriz Yesu renganatu ziran. Berpiztu da! zioten pozaren pozaz Paska goizean. Yesu'ren berpiztea lur guzian aldañikatu zuten; ta aitor ori, bizia oñen alde emanaz, egiztatu zuten.

Bidali ta gaiñerakoei, Yusu ezur-mamitan agertu zitzaien. Aiek ez zuten Yesu Kisto irudi antzo ikusi; Aren Soin deuna ber bera ikusi zuten, ta zauriak ikutu.

Ebaingelariak eta Paul deunak Yesu'ren berpiztea edesten digute; bakoitzak bere zernolak ba-dakarzki, ta sañi gaitza da elkar-aditzea; baiñan danak, bi auetan berdin diote: 1) Yesu'k esan bezela ilen artetik irugañen egunean berpiztu zala, 2) ta bidaliei agertu zitzaiela, oien siñestea eutsi, indartu ta Berri Ona aldañikatzeko mezua emateko.

(2) Lenbiziko astegun au, gure oraingo igandea zan.

(3) Yesu eortzi zuten ilobia, onela zan: ilobi-atea iñten zun añi boroboila irauli, atea igaro ta areto txiki bat, au igarota ildakoaren etzangoa, ez aundia, ta egal baten, aitzean aterata añizko aulki luze bat, an ildakoa ipintzeko.

Ba-dirudi, Mari Malen ilobira yoan, aña iraulita ikusi, sartu, ta begi-ukal li batez Yesu'ren gorputza ez zegoala oartuta, beste bi lagunak utzita beñi ori gaztigatzera azkar y-an zala. Bitartean Yakob'en Mari'k eta Salome'k aingerua ikusi.

Kepa ta Yon ilobian

Mari Malen oñen beñi ematera Kepa ta Yon'engana yoan zan. Andre Mari'kin arkitu zitun, noski. An zegon Kepa ere; egin-ogenaz damututa gero Yesu'ren Amarengana yoko zun. Mari Malen'ek, bat batean sarturik, esan zien: «Yauna ilobitik yaso dute ta ez dakigu non yañi duten» (Yon XX, 2)

Au entzunda «Kepa ta beste ikasle ua irten ta ilobira etoñi ziran. Atxintxika biak batera zioazan; baiña beste ikasle ua, Kepa baiño ariñago ibilki, auñena eldu zan ilobira. Ta barnera makurtuz, meiesak ikusi zitun luñean yañita; baiñan ez zan sartu» (Yon XX, 3-5). Yon biotz-ikaraz gelditu zan, noski, Yesu'ren gorputza ikusi ez zunean, ta auñera sartzen ez zan ausartu.

Kepa, aren laguna, bulartsuago zan, ta zirt zart egiteko. «Zeraiion Simon Kepa ere eldu ta ilobian sartu zan, ta miesak luñean yañita ikusi zitun, baita Yesu'ren buru gaiñean egondako zapia miesetatik bakandu ta alde bat bilduta. Ordun, auñena eldutako ikasle ua ere ilobian sartu zan, ta ikusi ta siñetsi zun. Yesu ilartetik piztu beaña zala dion Idatzia oraindik ez zekiten, ba. Orezkero, ikasleak beretañengana itzuli ziran» (Yon XX, 6-10)

Mari Malen ilobian (Yon XX, 11-18)

Mari Malen, Kepa'ri ta Yon'i gaztigatuta, oien ondoren, beriz ilobira itzuli, baiña ez aiekin sartu; ilobi ondoan negar ez gelditu zan. Negar egitean, beriz, makurtu zan ta ilobira begiratu zun. Ta Yesu'ren soiña eortzita egon zan tokian bi aingeru soiñeko zuriz yantzita ikusi zitun, bata buru aldean, bestea oin aldean eserita».

«Aiek dasaiote: Emakume, zergatik negarok?»

Mari Malen'ek, Kepa'ri ta besteei esana, aingeruei ere; beste burutapenik ez baitzun: «Nere Yauna, dasaie, eraman dute ta non ipiñi duten ez dakit-eta». «Au esandakoan, atzeruntz begirata, Yesu ikusi zun zutik (1); Yesu zanik ez zekin, ordea».

«Yesu'k dasaio: «Emakume, zergatik negarok? Noren bila zaitut?»

Mari'k baratzaia zalakoan, dasaio: Yauna, zuk eraman ba' duzu, esaidazu non ipiñi duzun, ta nik ba-daramaket».

Yesu'k dasaio: «Mari».

Onak, itzuli ta eberkeraz esan zion: «Rabboni», edo berdin dana, Irakasle».

Ordun Mari'k belaunikaturik, Yesu'ren oiñak besarkatu ta pozañen negar malkoz igortzi nai zizkion.

(1) Mark deunak dionez, Yesu lenbizi Mari Malen i agertu zitzaion Andre Mari'ri agertu zitzaionik, Ebaingelariak ez dakarte. Andre Mari'k ba-zekin ta siñesten zun. Yesu berpiztuko zala irugañen egunean. Augatik Amaren siñestea indartzeko Yesu agertzea ez beaferkoa; baiñan Amari poz eta gozotasun or' ematea egoki egokia zan.

Yaunak maiteki aldenduz, esan zion: «Ez Ni ikutu; nere Aitarengana ez naiz oraindik igo-ta».

Oraingo Yesu'ren bizitza aintzatsua, ez da izan zuna bezelakoa. Gaiñera, Yesu'ren oiñetan egoteko garaia ez zan. Mari'k zer egiña ba-zun, Yaunak agindu baitzion: «Zoaz nere senide-engana; ta esaiezu: nere Aitarengana ta zuen Aitarengana, nere Yainkoarengana ta zuen Yainkoarengana igotzen naiz».

«Ta Mari Malen ikasleengana dator beñi on au ekartzen: «Yauna ikusi dut, eta au esan dit».

Yazokun auetan ikusten dugu, Yesu'ren ilobia utsirik ikusi añen, berpiztu zala siñesteko biotz-motel zenbateraiño ziran. Yaunak Berak, nekaldia eraman, gurutzean il ta irugañen egunean berpiztuko zala ainbeste aldiz iragañi zien; baiñan atsekabetuta zeudelako edo, siñesteko motelak ziralako, ez zuten beingoan siñetsi. Aingeruek esan, emakumeek oñen beñi eman, ilobian buruzapia ta miesa nola zeuden ikusi, ta ala ere ezin siñetsi. Yauna agertzeak, Aren mintzoa entzuteak, ta ber bera ikusi ta ikutzeak siñeste motel ua piztu bear.

Kepa'ri agertzea

Yauna agertu zitzaion Kepa'ri ere. Non, ze ordutan, nola? Ez dakigu. Agertu zitzaiola Luka eta Paul deunek esaten digute; baiñan besterik ez.

Egun artako iluntzean, Emaus'ko ikasleak, Yesu berpiztua ikusi, ta Yerusalen'a itzulitakoan, «an amaikak idoro zituten beren lagunekin bilduak, ziotela: Yauna ziñez berpiztu da ta Simon'i ageri izan zaio» (Lk. XXIV, 34)

Kepa'ri Yauna agertzea bea'ekoa zan, aren siñesmena indartzeko. Yesu baratzen atzitzu zUNETIK gurutzean iltzeraino yazo ziranak, Kepa lotsaz, damuz ta artegatsu zeukaten. Yon'ekin ilobira yoan zan ta ez zun siñetsi; Yesu agertu bear Kepa'ren siñesmena indartzeko. Noiz agertu zitzaion, ta, irutan ukatu zun ikasleari, Yesu zeintsu esan zizkion ez dakigu. Baiña Yaunak esana betetzen asi zan: «Zuk, zuzpirtuta gero, zure anaiak sendortu itzazu» (Lk. XXII 32), bidaliek, Yesu berpiztua zan aitortzat, esaten baizuten: «Yauna ziñez berpiztu da ta Simon'i ageri izan zaio».

Apaiapuruen ma'eoak (Mt. XXVIII, 11-15)

«Emakumeak yoandakoan, zaitaldeko batzu irira eto'ri ta yazoa apaizpuruei azaldu zieten».

Apaiapuru ta zar zital aiek, Yesu gurutzatu, il, ta Aren ilobia zaitzeko gudariak ipiñi zitutela-ta, pozez beterik egongo ziran. Ta iruga'eren egunean, berpiztu zala entzunda, kezka bete ziran; ta be'ri ua gezurtatzeko, o'ra zer asmatu zuten: «Auek (apaizpuruek), be'riz, za'ekin bildu ta itundu ezkeru, dirua so'cean gudamutil aiei eman zieten, esanaz: «Esazute: aren ikasleek gauez, gu lo geundela, eto'ri ta Aren soiña ostu dute. Ta buruzagiak ori ba'lentzu gerok limurtuko dugu ta kalterik gabe aterako zaituzagu».

Beraz, gudariak, lo artu zutela aitortu bear, ta uste zute-nez, Yesu'ren ikasleek ilobitik soiña artu ta eraman zutela. Augustin deunak dio: Maltzurkeri kaskar o'rek, zer diok? Lo

zeudenak lekuko edo testigu dakarzkik? I, bai, lotan egoan, ori asmatu ukanean!

«Gudariak dirua artuta irakatsi zieten, egin zuten». Gezur ori, nolakoa zan yakin zuten, ta ondo zetorkienek baikaik egia zala zioten. Ogei ta bost edo ogei ta amar urte geroago, Matai deunak auek idatzi zitunean, yazokun ontaz dio: «Ta gaurdaino ere susmur au yuduen artean baieiatuta dago». Ala ere, gezur zital ua asko zabaldu zanik eta askok siñetsi zutenik ez dirudi, Bidalien eginetako idaztian, eta bidalien idazkietan ez baita ortaz deus ere aipatzen.

Emaus'ko ikasleak (1) (Lk. XXIV, 13-35)

Yesu'ren agerkaldi au Luka deunak dakar. Onen beñi besteengandik izan zun, baiña ba-dirudi, ikasle oietako batek, aratsalde artan yazoak edestu zizkiola, ain zeatz eta ezin ederkiago baitakarzki.

Edeskun ontan ere, au ikusiko dugu: Yesu'k esanak siñesteko, ikasleak zenbaterainoko motel ziran. Yesu maita zuten, Aren irakaspena onartu ta yañaitzen zioten; aiek, ordea, Kistoa'ri buruz, Israel'go bakaldun yañi, askatasuna iritxi ta zori on betea ekañiko ziela uste zuten; Yainkoaren yauraldia nolakoa zan ez zuten artean ulertu.

«Egun artan bertan, Yerusalen'dik irurogei estadi bide Emaus deritzan baseñira aietako bi zioazan, yazo ziran guzietaz

(1) Emaus non zegon ez da eskier erabaki. Batzuek diotenez, lengo Emaus gaurko Nikopolis: besteziek, beñiz, Qoubeibeh dala. Yerusalen'dik Emaus'a 60 estadi zeuden, gure amar kilometro bezela.

elkarékin ziardutela. Erausiotan ziardutenean, ara, Yesu Bera urbildu ta bidelagun egin zitzaien. Baiñan aien begiak lausoturik zeuden, Ua ezagutzeko». Aiek Yesu berpiztu zanik ez zuten siñesten, ta atsekabeak eta gogo-aulduak biotz-begiak lausotu zizkien, Toma deunak dionez. (1)

«Berak esan zien: Zer da bidean ari duzuten ori? Ta goibeldu ziran». Gelditu ta gibel-bildur begiratu zioten. Yazo ziranak yazota, bidelagun arek ez yakiteaz aritu ziran noski, ta «Keleopa zeritzan batek erantzuki esan zion: «Bakara ote zera Yerusalen'en afotz, egunotan yazoen befirik gabe?»

«Yesu'k esan zien: «Zer, ba?» Aiek esan zioten: «Yesu Nazaretar Ofena. Igarle zan Yainko ta erriaren auran egitez ta itzez gizon azkara. Baiña gure apaizpuru ta nagusiek eriotzarako epaia Arentzat iritsi ta gurutzatu egin zuten. Izan ere guk Israel yaregingo zula uste genun; baiñan irugarren eguna da gaurkoa guziok yazo ziralá. Oratiño, gure arteko emakume batzuk ere arituta utzi gaitute; ilobira goiz goizetik yoanda, Aren soiña idorotzeke itzuli dira, ba, esanaz, aingeru batzuk agerita, Bera bizi dala esan zietela. Ta guretar batzuk, ilobira yoanda, emakumeak ziotenez, dana idoro dute; Bera, befiz, ez dute ikusi». Ora, aien itxaropena galdu. Yesu il zala irugarren eguna zan; ta bizi ba'zan ez ote zitzaion ordurako norbaiti agertuko? Geiago ikusiko ez zutela etsi zuten, inork ez baitzun ikusi.

Bi ikasleen azalpena, galde egiñaz ez dirudi ebaki zuanik.

(1) Sum. Theol. IIIp. q. LV, art. 4

Aiek itz egin, ta Berak isilik entzun. Bukatu zutenean, «Yesu'k esan zien: «Tentelok eta igarleen itz guziak siñesteko biotz-motelok! Ez ote zun Kisto'k oñelakorik yasanda bere aintzan sartu bear?». Ikasle aien erua au zan: Idazteunetan zeudenetatik, lurgaiñekoentzat aintzagañiak ziranak bakañik Kisto'ri ezartzea; Israel yaregingo zula uste, ta lurgaiñeko erēge bakañik egiten zuten. Kisto'ren yaureñi ua, ta iritxiko zun yareikuntza nolakoa zan ez zuten ulertzen, gutxiago oraindik nekaldi ta eriotzaren bidez irabaziko zituanik.

Ordun Yesu'k, gaizkakundea adierazteko, «Mois'engandik asita, Idaztietan Beratzaz esandako guziak, igarlerik igarle, azaltzen zizkien». Zeintsu iragarki adierazi zizkien ez dakigu, baiña israeldañentzat irakaskintza onek indar aundia zun. Beñi Ona aldañikatzean ari zanean, Yesu'k, sañitan, onela irakasten zien, esanaz: Idaztiak aztertu itzazute, betiko bizitza aietan daukazu-tela uste duzuten ezkerok; auek dira Nitzaz aitor dagitenak» (Yon V, 39). Ta Irakasleak irakatsita, bidaliek ere, Beñi Ona era ontan irakatsi zuten, Itun Zañean idatzita eta iragañita zeudenak Yesu'gan bete zirala adieraziz, ta onela Yainkoaren Semea ta Kisto'a zala egiztatuz.

«Zioazan baseñira urbildu ziranean aruntzago zioalakoa egin zun. Baiñan aiek gelditzeko ertsatu zuten, esanaz: «Geldi zaitez gurekin; añatsa alde baitago, ta eguna aitzen dioa». Ta aiekin gelditzeko sartu zan. Aparitan aiekin zetzala, ogia artu, onetsi, zatitu ta banatu zien. Ordun aiek begiak iriki ziran, ta noñ zan ezagun izan zuten. Baiña Bera aien begitatik itzali zan ta

aiek elkañi ziotsaten: «Ez ote genitun biotzok gañez, Idaztiak azalduz bidean itz egiten zigunean?». Yesu'ren irakaspenak ta batez ere nor zan ezagutzeak, aien siñesmena indartu zun, ta Arenganako maitasuna sutsuago egin.

«Ta bertantxe yaiki ta Yerusalen'a itzuli ziran. An maikak idoro zituten beren lagunekin bilduak, «Yauna ziñez berpiztu da, ta Simon'i ageri izan zaió», ziotela. Aiek ere bidean yazo zitzaiena azaldu zieten, baita Bera ogi-zatiketan ezagun zutela». Keleopa'k eta bere lagunak edestutakoa entzun, baiña «ez zieten siñetsi» (Mk. XVI, 13).

Yesu bidalietan agertzen zaie. (Yon. XX, 19-23;

Lk. XXIV, 36-43)

Bidalien ta ikasleen itxaropena ta siñesmena bizkortzen ari zan, baiña oraindik zenbaiten biotzetan kezka ta lañia.

Gaua etoñi zan, «yuduen belduñez, atepak itxirik zeuzkatela» (Yon), ta «erausiotan ziardutela, Yesu'k aien erdian azaldu, esan zien: Gentza zuei; Neu naiz; ez beldur izan. Baiñan aiek, lañi ta izututa, iratxoren bat zekuztelakoan zeuden» (Lk.) Beren baitan zesaten, noski: atepak itxirik daudela nola sartu ziteken? Iratxoren bat ez ote?

Bilduñia uxatzeko, «esan zien, beraz: Zergatik lañi zerate, ta zuen biotzetan ustekeriok sortzen dira? Esku-oiñak begira izkidazute. Neu naiz. Aztatu ta ikus nazazute. Iratxoek aragirik ez dute, ezta ezufik ere, zerok ikusita Nik dudanez. Ta au esandakoak, esku-oiñak erakutsi zizkien» (Lk. XXIV, 38-40)

Aiek pozez beterik ta aítuta zeuden; baiña «oraindik siñesten ez baitzuten, esan zien: Yatekorik emen ba al duzute? Aiek aíaiki ére ta ezti-óraze bat eskeiñi zizkioten, ta Berak artu ta aien aúrean yan egin zun» (Lk. XXIV, 41-43)

Yesu'k, zeru bizitzan irauteko, yanari beaírik ez, baiña ori egin zun, egizko gorputza, orain zerutaía izan aíren, lengo gorputza zula adierazteko.

«Beíiz ere esan zien: Gentza zuei» (Yon). Isiaeldae'ek, norbait agurtzeko, itz oiek oitzen zituten. Yesu'ren ezpaine'tan ez ziran agurtzeko ta gentza opa izateko bakaírik, baita gentza emateko ere; augatik bi aldiz esan zien: Gentza zuei. Ta beriala yaíaituz: «Aitak bidali naun bezela, Neronek ere bidaltzen zaituzt». «Au esanda, ats eman eta esan zien: «Ats Deuna ar ezazute. Ogenak asketsiko dizkizuetenei, asketsiak izango zazkie; ta lotuko dizkizuetenei, loturik geldituko zazkie» (Yon XX, 21-23)

Ilabete batzu lenago, yauretxean zegola, esan zien: «Nere siñestunaren sabeletik, Idaztiak dionez, ur bizia darioke» Ta Yon deunak au adieraziz, yaíaitu: «Au esan zun bere siñestunek artu bear zuketen Atsarengatik; Atsa oraindik emana ez baitzitzaien, Yesu oraindik goretsia izan ez zalako» Orain, ba, erio-tza ta berpizkunde bidez, Yesu goretsia izan, ta siñestunei Goteuna eman zien. Ta Goteunak bidaliei, lenbizi emandako emaitza, au zan: ogenak asketsi ta lotzeko eskubidea. Lege zaírean, asaba, igarle, ta apaiz nagusi done aietatik, olako eskubiderik ez zun iñork izan. Yaunak, Kepa'ri emango ziola lenbizi agindu,

gero besteei, ta auen oiñordeko ta yañaitzaile Elizan izango ziranei.

Laburki edestu ditugun auek, Yesu berpiztu zan egunean bertan yazo ziran. Ordu batzutaz lenago, Aren adiskideak, atsekabez ta itxaropena galduta zeuden. Orain, Yesu ikusi ta Arek poztuta, bidali ta ikasleen siñesmen tentela bizkortu ta indartu zun. Yaunak Eliza sortu zun, ta bidalien siñesmenak eutsiko zion.

Toma'ri agertu (Yon. XX, 24-29)

Yauna berpizkunde iluntzean bidaliei agertu zitzaizanean, oietako bat, Toma, ez zegon aiekin. Nolako gizona zan, Yon deunak esaten ditunetatik ezagutzen dugu. Ebaingerian edestutako yazoetan, Toma bidalia orain irugarren (1) aldiz aipatzen du; ta oietan ageri danez, Toma bidalia, izakeraz, leiatsu, zintzo ta zuzena zan, baiña baita gibel-beldurti ta setatsu ere.

Yesu ilda gero, Arenak zearo egin. zulakoan edo, Toma atsekabeturik eta itxaropen izpirik gabe gelditu. Irakaslea maita zun, baita ikaskideak ere. Auek esan zioten Yesu nolatan agertu zitzaien. Baiña ark erantzun: «Iltze-sakiak Aren eskuetan ikusi, ta nere beatza iltze-zuloetan ta nere eskua Aren saietsean sartu ezik, ez dut siñetsiko», Tenkor zegon Toma, adiskideak esaten ziotena ez siñetziz. Ainbesterañño buru gogor izatea, Yainkoak gure onerako utzi zun; Gergori deunak dionez, Toma'ren ez siñesteak on geiago ekañi zigun, siñesteak baiño.

«Andik zortzi egun buruan, ikasleak beñiro barnean zeuden

(1) Yon XI, 16; XIV, 5

eta aiekin Toma ere. Ateak itxirik zeudela, Yesu etoñi ta erdian yañi zitzaien, esanaz: «Gentza zuei» Gero Tomari diotsa: «Ekatzu onara beatz ori, ta ikusi eskuok eta ekatzu esku ori, ta nere saietsean sar ezazu; ta siñesgogor ez izan, siñestun baiño». Toma'k erantzun ta esan zion: «Ene Yauna, ta ene Yainkoa». Ordun Toma'k siñetsi zun, ta aitor bikain ori egin. Kepa'k ere aitor egin zun Yesu Yainkoaren Seme ta Kisto'a zala; baiña, baiña Toma'ren aitoña oraindik argiago, Yesu Yainko dala siñet- siz eta aitortuz.

«Yesu'k esan zion: «Ikusi nauzulako siñetsi duzu. Ikusteke siñetsi dutenak, auek zori ontsuak». Zori on au bidalien ikasleek izan zuten, ta orain guk, Yainkoari eskañak. Kepa'k Asi'ko kistañei esana, guretzat ere ar dezakegu: «Bera zuek ikusi ez duzutela ere, maite duzute, ta orain bertan, Bera ikusi baiño len, Aren siñestez pozik eta ilañaindurik yauzten ba-zerate, zuen siñespenaren txedea dan gogo-osasuna erditsirik» (Kepa'ren I.^a, I, 8-9)

Galilai'ko agerkaldiak

Paska yaiak bukatuta, bidaliek eta ikasleetatik asko Yerusalen'dik Galilai'ra itzuli ziran. An Yesu berpiztua ikusiko zutela ba-zekiten. Nekaldira zioala, Berak esan: «berpiztuta gero Galilai'ra auñelari yoango natzaizue» (Mk. XIV, 28) (1), ta

(1) Ebaingelari bakoitzak bere izena daraman Ebaingeria idatzi zunean asmo berezia izan zun. Augatik bakarka artuta, ta oartu gabe irakufi ezkerok, elkañen aurka daudela irudituko. Baiñan ongi aztertu ezkerok, ez, zenbaitu elkañen artean ongi aditzea ain eñaza ez ba dira ere. Matai deunaren Ebaingeria bakañik artu ezkerok, ba-dirudi, Yesu ikaslei. Galilai'n bakañik agertu zitzaie. Luka deunarena bakañik irakufi ezkerok, beñiz, norbaitek esango luke Yesu Yudai'n bakañik ikusi zutela. Aiek ofela edestea ez da añitzeko. Matai deunak bereziki, Galilai'n yazoak dakarzki, ta auek zeatz idatzi zitun. Luka deunak. beñiz, Yudai'n gertatutakoei toki geñago eman zien: auek bereziki edestu zitun Yerusalen'dik asita lur guzian Beñi Ona zabaldu bear zaako, arek Yerusalen begien auñean.

berpiztutako egunean aingeruen bidez: «Aren ikasleei ta Kepa'ri esaiezute Galilai'ra auferatzen zaizuela. An ikusiko duzute, Berak esan zizuenez (Mk. XVI, 7).

Sakabanatuta egon zan artaldea, beñiz Galilai'n biltzea egoki zan. Yerusalen'dik alde eginda, apaizpuru ta parisaita'engandik uruti egongo. Auek ilobian egon ziran gudamutil zaitzaileak diruz erosi zituten, il zuten Yesu Nazareta'ra berpiztu zala entzungo' zuten, ta kezka egongo ziran, ta Yesu iltzen ikusita Aren aurka zuten gofotoa zerbait ase ba'zan ere, orain beñi oiek entzunda beñiz suspertu. Yauna zerura igo arte zeuden egun aietan, bidaliei azken irakasi'ntza ta o'arak emateko, gentza bear. Onetarako, beñiz, Galilai aukerako tokia zan.

Tiberi itxasaldean (Yon XXI, 1-14)

Yerusalen'go agerkaldiak, bidalien biotzak poztu zitun; Yaunak aginduta Galilai'ra yoan ziran, baiña an ze egin bear zuten ez zekiten.

Tiberi itxasalde arek, zenbat yazokun burura eka'riko ote zizkien! Baiña ordun Yesu ez zegon an aiekin; laster ikusiko zutela yakiteak, ezin esan aiñako pozez beterik zeuzkan.

Yuda Iskariot'enak egin zula-ta, agian dirurik ere ez zuten izango, ta len zuten bizibideak eraginda, ta yateko ere bear zutelako, a'antzan asi.

A'atsalde egun batez, «Simon Kepa, ta Didima zeritzon Toma, ta Natanael, Galilai'ko Kanata'ra ta Zebedai'ren semeak eta Aren ikasleetako beste bi, elka'ekin zeudela, Simon Kepa'k

dasaie: Aíantzara ba-natxiak». «Gu ere irekin gatxiaztik, diotsate» (Yon XXI, 3). Kepa beti bezela agertzen zaigu: egiketari, ta gaiñera baita bidalien buruzagi ere.

«Irten ziran, beraz, ta ontzira igota, ez zuten gau artan ezertxo ere atera. Goiza eldu ondoren, ur ertzean Yesu azaldu zan; baiña Yesu zanik ez zioten ikasleek igafi. Yesu'k, beñiz, esan zien: «Mutilak, yatekorik al duzute? Esan zioten: «Bat ere ez». Eskui aldetik sarea bota», dasaie, «ta atziko duzute». Bota zuten, beraz, ta ezin atera zuten arai tirluagatik».

«Ordun Yesu'k maite zun ikasle ark Kepa'ri esan zion: «Yauna duk». Yauna zala Simon Kepa'k aditu zuneko, soingaiñekoa yantzi zun (yantzi-arin zegon, ba) ta itzasora yauzi zan». Yaunarenganako maitasunak eraginda, Yonek lenbizi eza-gutu; ta maitasun orek eraginda, Kepa lenbizi Yaunarengana yoan.

«Beste ikasleak ere ontzian etoñi ziran araisarea nafastuz; ez zeuden, ba, legoñetik urun, beñeunen bat beserditan baiño»

Legoñean yetxi ziraneko, ikatz bizi pilo bat ikusi zuten, ta gaiñean arai bat, baita ogia ere. Yesu'k dasaie: Arai atzi beñi orietatik ekartzute. Simon Kepa'k igota sarea legoñeratu zun, eun ta beñogei ta amairu arai aundiz betea. Ta ainbeste izanda ere, ez zun sarea uratu. Yesu'k dasaie: «Etoñi ta yan». Yauna beti maitekor, ta besteak zer bear, Ua egiteko arduraz. Yair'en alaba berpiztu ondoren, ari yaten emateko agindu (Mk. V, 43); orain goseak zeuden bidaliei Berak bazkaria gertutu. Itxas ertzean, ainbeste aldiz egon ziran bezela zeuden.

Baiña orain, Yaunari, len baiño ere itzal aundiago zioten. «Ikasleetako batek ere kemenik ez zun Berari «Nor zera zu» itantzeko; Yauna zala baitzekiten. Ordun Yesu'k etofirik, ogia artu ta damaie, ta añaia berebat».

Kepa Yesu'k Elizpuru yañita (Yon XXI, 15-23)

«Bazkalondoa Yesu'k Simon Kepa'ri esan zion: «Simon Yon'ena, auek baiño maiteago al nauzu?»

«Bai, Yauna», dasaio, «Zero'ek ba-dakizu maite zaitudala».

Yesu'k dasaio: «Lafatu nere arkumeak?»

Beñiz dasaio: «Simon Yon'ena maite al nauzu?»

Kepa'k diotsa: «Bai, Yauna; Zero'ek ba-dakizu maite zaitudala».

Yesu'k diotsa: Zaitu nere ardiak»

Irugañenez dasaio: «Simon Yon'ena maite al nauzu?»

«Maite al nauzu» irutan Yesu'k baitziotsan, Kepa goibel-
du zan eta esan zion:

«Yauna, Zuk dana ezagun duzu: Zuk ba-dakizu maite zaitudala».

Yesu'k dasaio: «Lafatu nere ardiak»

Yesu Kepa'k irutan ukatu, ta orain irutan maite-aitoña egin; damuz eta negañez kitotu-ogena, orain zearo garbitu. Len aroxko izan zana, orain ain apal ta maitale ageririk, emaitza gurenak artzeko duin egin zan. Arkumeak ez eze, ardiak ere lafatu ta zaitzeko egikizuna eman zion. Ordudanik, siñestun guzien ta auen buruzagien ere buru-nagusi Kepa, ta onen ondo-

rengoak izango. Elizako arkume ta ardi guziak, Kepa'gandik ta onen oiñordekoengandik irakaskintza ta nagusitza artu bear.

Yaunak gero, Kepa'ri gaztaroa gogoraturik, eramango zitun giltzape-egotea, gurutzaldia ta eriotza, itz lainotsuetan iragañi zizkion, esanaz: Zin ziñez dasaizut: gazte ziñanean, geñikoa yantzi ta nai zenun tokira yoaten ziñan; baiña aguretuta gero, zure eskuak zabalduko dituzu ta beste norbaitek yantzi ta zerorek nai ez dukezun tokira eramango zaitu. Au esan zion, dio Yon deunak, zelako eriotzaz Yainkoa goretsiko zun adirazirik» Ta oñela mintzatu ondoan, esan zion: «Za'raizkit».

«Kepa'k itzulita, bere ondoren etortzen ikusi zun, Yesuk maite zun, arako ikasle ua, aparitan Yesu'ren bular ondoan zetzalarik, «Yauna, nor da izuzur dagizuna?» galde egin ziona. Kepa'k ikusi zunean, Yesu'ri esan zion: «Yauna, ta ori zer?» Yesu'k dasaio: «Ni itzuli arte ori oñela egotea nai ba'dut, zuri zer? Zu za'raizkit». Añezkero, senideen artean susmur sortu zan ikasle ua ez zala ilko. Ez zun Yesu'k, ordea, «Ez da ilko» esan; «Ni itzuli arte ori oñela egotea nai ba'dut, zuri zer?» baiño.

Kepa'ren yakin-miña Yaunak ez zun ase. Yesu'ren ta siñestunen elkañen arteko artu-emanetan ezin yakin ditezken asko daude: oiek Yainkoaren ezkutu ulerkaitzak baitira.

Mendi gaiñeko agerkaldia

Orain edestuko dugun agerkaldia, egun batzu geroago yazo zan, noski. Ona emen Matai deunak dakañenez: (1)

(1) Ebaingerian Matai deunak bakañik dakañen edeskun au, ba-dirudi Paul deunak Korinto'koentzat idatzitako idazkian (1.ª, XV, 6) apaitzen dun ua dala.

«Amaika ikasleak, beñiz, Galilai'ra yoan ziran, Yesu'k adirazi izan zien mendira. Ta Bera ikusirik, yauretsi egin zuten. Batzu, ordea, enuxu banuxu zeuden.

Ta Yesu'k urbildurik, itz egin zien, esanaz: Zeru-lu'etan al izate guzia emana izan zait. Zoazte, beraz, ta eñi guziei irakaskiezute, Aitaren ta Semearen eta Goteunaren izenean ikuziz, ta agindu dizuedan guziak betetzen erakutsiz. Ta ara, Neuzuekin nago egun oro aldi-amaraiño» (Mt. XXVIII, 16-20). Ze mendi ote zan bidaliak igo ziran ua? Batzuen eritziz Tabor mendia omen zan, baiña ba-dirudi, Tiberi itxas ondokoren bat zala. Yesu'k aginduta igo ziran ara; agindu au, Yerusalen'en egin-agerkaldian eman zien, noski.

Matai deunak, bidaliak bakañik aipatzen ditu, baiño, agian, ikasleetakoak ere ba-ziran. Yesu ikusi zutenean «yauretsi egin zuten». Kisto il baiño len, bein yauretsi zutela ba-dakigu: Ekaitza ibituta, ontziskan zeudenek, arganaturik, yauretsi zuten, esanaz: Yainkoaren Seme zera, noski» (Mt. XIV, 33). Orain, beñiz, berpiztu ondoren itzal aundiago ageri oi zioten. «Batzu, ordea, enuxu banaxu zeuden». Auek ikasleetakoak ziran, noski: ez zuten artean siñesmen bizia, ta, agian, iratxoren bat ote zan bildur ziran.

«Ta Yesu'k urbildurik, itz egin zien, esanaz: «Zeru-lu'etan al izate guzia emana izan zait». Yesu, orain, gizon danez mintzatzen da, baiña giza-izate au Yainkoaren Seme izateakin batuta daukanez. Ta giza-izate oni, berpizkundean, Yainkoak al izate guzia eman zion, gurutzean ilik irabazi zulako baitzegokion.

Paul deunak dionez: «Yesu'k bere burua apaldu zun, iltzeraiño men egiñez; gurutzean iltzeraiño gero. Argatik Yainkoak Bera aupatu du, ta edozein izenen gaiñeko izena eman dio, Yesu'ren izenari belaun guziak, zerukoenak, lufekoenak eta lurpekoenak makurtu dakizkion, ta Yainkoaren goraldirako mingain guziek Yesu Kisto Yauntzat aitortu dezaten» (Pilip. II, 8-11)

Zeru-lufetan al izate au giza-gaizkakuntzerako artu zun, ta al izate onen indañez, bidali zitun, esanaz: «Zoazte, beraz, ta efi guziei irakaskiezute, Aitaren ta Semearen eta Goteunaren izenean ukuziz, ta agindu dizkizuedan guziak betetzen erakutsiz». Len Beñi Ona aldañikatzera bidali zituenean, esan zien: «Atzeñiruntz ez yoan, ta samaritañen iritan ez sartu» (Mt. X, 5); orain, beñiz, efi guziei irakasteko agindu zien, gizadiarenzat gaizkakunde garaia etoñia baitzan.

Irakatsi ondoren Aitaren ta Semearen eta Goteunaren izenean ukuzteko agindu zien. Yon'ek lekaroan eñikoak ukuzi zitun, baiña ukuzpen onen bidez ez ziran Yainkoaren yaureñian sartu, bai, ordea, sartzeko bidean yañi. Yesu'ren siñestun, ikasle ta yañaitzaile egiteko, ukuzpena edo bataioa bear. Oñen bidez Yesu'k irasitako Elizan sartzen da. Yauna laster zerura ba-zioan, baiña yoan auñetik, kistar bizitzarako bear diran eskar ta laguntza guzien sorburuak, au da, Ikurton edo Sakramentuak, Elizari utzi zizkion.

Yaunak bidaliei ematen zien egikizuna, auen indañen gain zegon. Auek eta auen ondorengoek lur guzian Beñi Ona aldañikatzeko kemena, ta gizonak Yesu'rengana ekartzeko indaña

nondik atera? Gizonak, berez, olako indarrik ez du. Baiña Yesu'k emango: «ara, Neu zuekin nago egun oro aldi-amairaiño». Yauna, ba, bidaliek, ta auen ondorengoekin, beti, aldi-amairaiño izango. Au agindu zienetik ogei eunki igaro dira, ta Kisto bere Elizan dagola argi ageri da, giza-izateari dagokion lazari ta ergelkeri guziak kistar'en artean arkitu a'en, kistar bizitza zabaldu, indartu ta donetzen dulako.

Zerura igotzea (Mk. XVI, 19; Lk. XXIV, 50-53;

Bid. egin. I, 1-9)

Berpizkunde eguna igaro zala berogei egun ziran, ta Yauna zerura yoateko garaia eldu zan. Bidaliak, Galilai'n lau bat asteko txangoa egin ondoren, Yerusalen'a itzuli, Yesu'k aginduta, noski. Azkenengo aldiz agertu ta aiekin bazkari bat egin zun. Ta aiekin bildurik zegola, Yerusalen'dik ez irteteko, Aitaren agintza zai egoteko, ordea, agindu zien. «Agintza au», esan zien, «nere aotik entzun duzute. Yen'ek urez ukuzi zun, noski; zuek, beriz, egun asko gabe Goteunez ukuziak izango zerate». (Bid. egin. I, 4-5)

Bidaliek, Yesu'ren egikizuna ze izan zan ez zuten artean ordo ulertu, edo beintzat, oraindik, lurgaiñeko aintza ta zori ona irikatzen zituten, Yaunari galde egin baitzioten: «Yauna, Israel'go yaureña orain beriztuko al duzu?». Aien amets lurkoei yaramonik egin gabe, len egin-agintzak beriz gogoratu zizkien, esanaz: «Aitak bere mendean yañi ditun garai ta unea igartzea, zuena ez da. Baiña zuengana datorken Goteunaren indar'a artuko

duzute, ta Yerusalen'en ta Yudai osoan ta Samari'n, baita lur guenetaraiño ere, aitortzaile izango zazkidate» (Bid. egin. I, 7-8)

Oñela ziardutela, «atera zitun Betani'ra, ta eskuak yasorik, onets-aguía egin zien. Ta onesten zitularik, aiengandik aldendu ta zerura goratua izan zan» (Lk. XXIV, 50-51). «Ta Bera ortziruntz yoaten begi-begira aiek zeudela-ta, ara, soiñeko zuriz gizon bik aurkeztu ta esan zien: Galilaita'ok, zer ari zerate ortziruntz begira? Zuengandik zerura artu dan Yesu ori, zeruraten ikusi duzuten bezela, eto'ri datorke» (Bid. egin. I, 10-11). «Aiek, beñiz, Berari gur eginda, Yerusalen'a poz-pozik itzuli ziran, ta yauretxean beti zeuden, Yainkoa goratzen ta onesten zutela» (Lk. XXIV, 52-53)

Andik amar egunera, Yesu'k, agindu bezela, Goteuna bidaliko zien.

Laburki ta arintxo bada ere, Yesu Kisto gure Yaun eta Yainkoaren bizitza ta Beñi Ona edestu ditugu: Yainkoa izanik, guganako maitasunak eraginda, aragi egin zala, zerurako bidea erakutsi, gure ogenagatik gurutzean il, berpiztu, zerura igo ta Yainkoaren eskui aldean eserita dagola

Bere Bizitza, guri digun maitasun neñfiga-bearen egite gurena izan zan. Maitasunak, biotz zintzo guzitan, maitasuna sor-arazten du. Ta maitasuna, Yainkoaren esana egitean dago, Yesu'k zionez: «Iñork maite ba'nau, nere esana beteko du, ta nere Aita maite izango du; ta ofengana gatozke, ta beragan egotez gaudeke» (Yon XIV, 23)

Guk Yainkoa maite izatea, ta Yainkoa gugan egotez egotea, orixe da giza-biotzarentzat emen lurgaiñean zori onik gurenena, ta zerutañen zori ona ere.

Idazti ontan azaltzen diran Ebaingerietako txatalen arkibidea

Ezkeraldean lenbiziko zenbakiak atala, besteak txatalak, eta eskuiko zenbakiak txatal oiek dauden orrialdeak adierazten ditute.

<p>Matai Deuna</p> <p>1, 1-16... 79</p> <p>2, 1- 2... 49</p> <p>6 ... 37</p> <p>4- 6... 52</p> <p>17 ... 206</p> <p>1-15... 54</p> <p>16-18... 56</p> <p>18-23... 57</p> <p>3, 2 ... 69</p> <p>4 ... 69</p> <p>6 ... 70</p> <p>7 ... 72</p> <p>10 ... 73</p> <p>15 ... 76</p> <p>4, 1 ... 80</p> <p>4-10... 83 85</p> <p>5, 3-12... 149-159</p> <p>13-16... 159-161</p> <p>17-20... 161-164</p> <p>21-26... 164</p> <p>27-30... 164</p> <p>31-32... 165</p> <p>33-37... 166</p> <p>39-42... 168</p> <p>42-48... 169-171</p> <p>6, 2- 4... 172-174</p> <p>5- 8... 174-176</p> <p>7-15... 347-355</p> <p>16-18... 176</p>	<p>19-23... 177</p> <p>7, 3- 5... 183</p> <p>7-12 ... 355-357</p> <p>12 ... 147</p> <p>13-14... 184</p> <p>15-20... 185</p> <p>22-23... 185</p> <p>24 27... 186</p> <p>28 ... 186</p> <p>28-29... 123</p> <p>8, 5-13... 187 189</p> <p>17 ... 126</p> <p>19-22... 339</p> <p>20 ... 180</p> <p>23-27... 222 223</p> <p>28-34... 224 226</p> <p>9, 2 6... 190</p> <p>14-18... 290</p> <p>9, 18-26... 226-229</p> <p>27 31... 357</p> <p>32 34... 358</p> <p>10, 1 ... 237</p> <p>1- 4... 140</p> <p>2 4... 236</p> <p>5 ... 638</p> <p>5- 7... 236</p> <p>8 ... 237</p> <p>11 15... 239</p> <p>19-20... 364</p> <p>24-33... 363</p>	<p>11, 6-15... 192</p> <p>20-24... 335</p> <p>12, 11-13... 208</p> <p>25-30... 358</p> <p>31-32... 360</p> <p>38 42... 362</p> <p>46 49... 200-203</p> <p>13, 2 ... 207</p> <p>3-23... 210-214</p> <p>3- 9... 211</p> <p>10 ... 206</p> <p>14-17... 210</p> <p>24-30... 215-218</p> <p>31-33... 218</p> <p>44-46... 219-221</p> <p>51-52... 221</p> <p>53-58... 229</p> <p>14, 21 ... 584</p> <p>34 ... 249</p> <p>15, 2- 6... 259</p> <p>7- 8... 260</p> <p>12 14... 261</p> <p>19 ... 165</p> <p>16 20... 262</p> <p>21-28... 268</p> <p>29-39... 270-272</p> <p>16, 12 ... 274</p> <p>13-20... 276-280</p> <p>21-23... 280</p> <p>24-27... 282</p>
---	--	---

17, 1-13... 284-288	36 38... 557	4, 1 ... 211
14-21... 290	39 46... 560	3- 9... 211
22-23... 291	52 54... 567	3 9... 209
24-27... 292-294	55-56... 568	11-20... 13
18, 1- 4... 294-296	58 ... 574	26-29... 214
6- 7... 296	69-75... 573 575	35-41... 222
9-13... 288	60 ... 101	5, 1 20... 224-226
10 11... 297	67-68... 575 577	21-43... 226-2 9
15-20... 298-300	59-66... 577-582	6, 3 ... 64
21-35... 300-302	27, 1 ... 577-582	5 6... 235
19, 3-12... 393-397	2-10... 582-584	14-17... 242
13-15... 397	15-26... 592-595	17-29... 240-242
19, 13-21... 243-247	24-25... 602	18 ... 109
16-22... 398-401	27-31... 597	31 ... 243
20, 1-16... 401-404	31-33... 602-605	33 ... 244
20-24... 418-421	33-35... 605	35-43... 243-247
27-29... 294-296	43 ... 609	44 ... 247
21, 23-27... 443 447	51 ... 18	47 ... 248
33-43... 447-451	51-54... 614	50-51... 248
22, 15-22... 452-474	53-56... 616	54-55... 258
16 ... 267	59-61... 618	7, 16 ... 261
23-33... 454 456	62-66... 619	24-30... 268
34-40... 456-458	28, 1- 0... 620	31-37... 270
41-46... 459	11-15... 625	8, 1-10... 270-272
23, 1-39... 460 467	16-20... 637	12 ... 273
23, 11 ... 294-296		14 ... 273
24, 1-51... 468-480	Mark Deuna	17 21... 274
25, 1-13... 481		22-26... 275
14-30... 424-429	1, 13 ... 81	27 30... 276 280
39 ... 557	2, 19 ... 206	31-33... 280-282
31-46... 483 488	3, 13 19... 140	34-38... 282-284
26, 6-13... 429 431	20-21... 200 203	9, 2-13 ... 284 288
1-16... 488 491	23-27... 358	9-13... 288
21-25... 508	28-30... 360-362	30-32... 291
26-29... 512-515	31-35... 200-203	33 37... 294 296

42-49... 296	66 72... 573	2, 7 ... 65- 40
49 ... 298	55-74... 577	10-12... 41
50 ... 298	15, 1 ... 584	13-14... 42
10, 2-12... 393-397	4- 5... 589	15 ... 42
5- 8... 394	6 15... 592-595	17 ... 43
13-16... 397	16-20... 597	18-19... 42
17-22... 398 401	20 23... 602-605	25 ... 47
32-34... 417	29 30... 609	27 ... 47
35-41... 418-421	31-32... 609	29 33... 47
43-44... 294 296	34 ... 613	34-38... 48
46-52... 421-422	35-36... 613	40 ... 59
11, 1-11... 434-438	41 ... 616	41 50... 60
12-14... 442	16, 1 ... 620	49 ... 202
27-33... 443 447	1-12... 620	50-52... 63
12, 1- 9... 447-451	19 ... 639	3, 2 ... 69
13-17... 452	Luka Deuna	8-11... 73
18-27... 454	1, 5 ... 19	14-16... 74
28-34... 456	6 7... 20	17-18... 75
30-35... 459	10 ... 21	21 ... 76
37-40... 460 467	13 ... 21	23-28... 77- 78
41-44... 467	14 ... 8	4, 1 ... 80
13, 1-37... 468-480	14 20... 22	13 ... 85-560
11 ... 364	21 25... 23	15 ... 122
14, 3- 9... 429-431	26-27... 23	16-30... 229-235
1- 2... 488- 91	28-38... 24- 27	18 ... 153
10-11... 488-491	40-41... 29	23 ... 97
12-16... 496	42-45... 30	38-44... 125
22-25... 513	46 55... 30	5, 1-11... 120 122
35 ... 557	56 ... 31	11-12... 21
35 41... 559	1, 57-58... 31	12-14... 127
41-42... 564	59-66... 32	17-26... 128
43 ... 565	68-75... 32- 33	27-39... 130 133
51 52... 556-568	76-79... 33- 34	6, 1- 5... 134
65 ... 575	80 ... 34- 68	6-11... 136
54 ... 573		17 ... 145

20-26... 149-159	5-13... 355-357	41-44... 459
37-38... 182	14-16... 358	45 47... 460-467
7, 4- 5... 124	17-23... 358	53 ... 560
2-10... 187	29 32... 362	21, 1- 4... 467
2-17... 189	12, 1- 9... 363	5-38... 468-480
22 ... 153	10 ... 360-362	22, 1- 6... 488
18-23... 190	11-12... 364	14-25... 592-595
24 25... 192	13-21... 365	14-16... 498
36-50... 194-199	32 34... 342	19 ... 518
8, 1- 3... 199	13, 1-10... 391-393	23 ... 508
5- 8... 211	14, 21-27... 340	24 30... 502
22-25... 222	28 33... 341	14-20... 513
19-21... 200-203	15, 1- 2... 367	31 32... 526
26-39... 224	3- 7... 368	35 ... 181
40-56... 226-229	8-10... 369	35 38... 527
9, 3 ... 150	11-32... 370-374	41 ... 557
7-11... 242	16, 1-15... 376-379	43 44... 561
10 17... 243-247	19-31... 379-381	47 ... 565
9, 18-21... 276-280	17, 1- 2... 296	51 ... 567
22 ... 280	7-10... 381	54-65... 573 577
23 ... 615	11-19... 382	66-71... 577-582
23-26... 282	20-21... 383	23, 5 7... 589
28-36... 284-288	18, 1- 8... 357	8 12... 590
43-45... 291	3- 4... 300	26-34... 602 605
46-48... 294	9-14... 375	36 37... 609
51 56... 333	15-17... 397	39-43... 610
57-62... 339	18-23... 398-401	44 ... 611
10, 1- 2... 334	31-33... 556	46 ... 614
13-16... 335	19, 1-10... 422-424	48 ... 616
17-20... 336	11-28... 424 429	49 ... 609
21 ... 337	29 44... 434 438	55-56... 618
22 ... 338	20, 1- 8... 443-447	24, 1-12... 620
23-37... 342-344	9-18... 447 451	13 35... 626-629
38-42... 344-346	20 26... 452	34 .. 624
11, 1- 4... 347-355	27-40... 454	36-43... 629 631

48 ... 7	8, 1- 2... 315	18, 3... 565
50-53... 639	12 20... 316-318	7-10... 567
Yon Deuna	31 47... 318-321	18, 12... 568
1, 1- 3... 27	9, 1-41... 322 327	13... 571
19-34... 86- 89	10, 1 21... 327 331	15-18... 573-575
33 ... 71	22-41... 386 391	25-27... 573-575
35-51... 89- 93	11, 1-46... 405-412	19-21... 572
2, 1-11... 93- 96	47-54... 413 415	23... 573
12 ... 96	54-57... 415	24... 571
13 ... 99	12, 1-11... 429 431	38-40... 592-595
14-16... 100	7 ... 432	19, 2- 3... 597
3, 1-21... 101-105	12-19... 434-438	4- 7... 598
22-24... 106	20-26... 438	9-10... 600
25-33... 106-107	21-30... 509	11-15... 601
34-35... 107	27-32... 459	19-22... 607
36 ... 108	32... 610	23-24... 608
4, 1-42... 109-115	34... 440	25-27... 611
13-14... 252	13, 1-17... 503-506	28 ... 613
14 ... 155	18-19... 507	29-30... 614
34 ... 155	31-36... 523-525	31-37... 616
46-54... 118-120	35-40... 441	38-40... 617
5, 1-47... 263 268	36-38... 525 527	41-42... 618
26 ... 28	14, 1-31... 527-537	20, 2-10... 620
6, 1-15... 243-247	27... 157	11-18... 623
18 ... 247	30... 560	19 ... 157
22-59... 249-258	15, 1-27... 537-542	19-23... 629-631
26 ... 208	26... 364	21 ... 157
7, 1-13... 303-305	16, 1- 4... 542	24-29... 631
14-24... 305-308	5 15... 543 545	26 ... 157
25 30... 309	16-33... 545-549	21, 1-14... 633 635
31 36... 310	25... 154	15-23... 635
37-39... 310-312	32... 127	25 ... 10, 97
40 52... 312	17, 1- 5... 549 551	
52 ... 117	6-19... 551-533	
	22-26... 553 555	

IGANDEAK ETA YAI ALDAKOÑAK

		<u>Oñialdea</u>
Elgaroko edo Abenduko	1'go igandean. Lk. XXI, 25-33	468-480
" " "	2'gn " Mt. XI, 2-10	192
" " "	3'gn " Yon I, 19-28	86
" " "	4'gn " Lk. III, 1-16	69- 74
Yesu Kisto'ren yaiotza yaia	1'go mezan. Lk. II, 1-14	40- 42
" " "	2'gn " Lk. II, 15-24	42- 47
" " "	3'gn " Yon I, 1-15	27
Yesu'ren yaiotzatik zortziur'en baruko		
igandean	Lk. II, 33-41	47- 59
Erakuskundea edo Epipania (Aztien yaia)	Mt. II, 1-12	49- 54
Erakuskunde ondorengo	1'go igandean. Lk. II, 42-52	60- 62
" " "	2'gn " Yon II, 1-12	63- 96
" " "	3'gn " Mt. VIII, 1-13	187-189
" " "	4'gn " Mt. VIII, 23-27	222
" " "	5'gn " Mt. XIII, 24-30	215-218
" " "	5'gn " Mt. XIII, 31-35	218
Zazpiamarkaroa edo Setuakesima (Garizuma aur'eko 1. ^a)	Mt. XX, 1-17	401-404
Seiamarkaroa edo Sesakesima (Garizuma aur'eko 2'gna)	Lk. VIII, 4-15	211
Bostamarkaroa edo Kinkuakesima (Garizuma aur'eko 3'gna)	Lk. XVIII, 31-43	556-421
Be'ogeikaroko edo Garizumako	1'go igandean. Mt. IV, 1-11	80
Be'ogeikaroko edo Garizumako	2'gn igandean. Mt. XVII, 1-6	284
Be'ogeikaroko edo Garizumako	3,gn igandean. Lk. XI, 14-28	358
Be'ogeikaroko edo Garizumako	4'gn	
igandean	Yon VI, 1-15	243-247
Nekaldi edo Pasioko igandean	Yon VIII, 46-49	318-321
Abar edo E'amu igandean	Mt. XXI, 1- 9	434
Berpizte igandez	Mk. XX, 1-17	620
Berpizte ondorengo	1'go igandean	Yon XX, 19-30 629-632
" " "	2'gn "	Yon X, 11-17 327-330
" " "	3'gn "	Yon XVI, 16-22 545-547
" " "	4'gn "	Yon XVI, 5-15 543-545
" " "	5'gn "	Yon XVI, 23-30 547-548
Yaunaren igokunde egunez	Mk. XVI, 14-20	639

Igokunde ondorengo 1'go igandean.	Yon XV, 26-27, XVI, 1-4	545
Pentekoste (Goteunaren etoiera) igandean	Yon XIV, 23-31	533-536
Pentekoste ondorengo 1'go igandea (Irutasun Deuna).	Mt. XXVIII, 18-20	637
Pentekoste ondorengo igandea (igandekoa)	Lk. VI, 36-42	181-183
Yesu Kisto'ren Gorputz Deunaren yaian	Yon VI, 56-60	249-252
Pentekoste ondorengo 2'gn igandean	Lk. XIV, 16-24	
" " 3'gn "	Lk. XV, 1-10	368
" " 4'gn "	Lk. V, 1-11	120
" " 5'gn "	Mt. V, 20-24	164
" " 6'gn "	Mk. VIII 1-9	270
" " 7'gn "	Mt. VII, 15-21	185
" " 8'gn "	Lk. XVI, 1-10	376-379
" " 9'gn "	Lk. XIX, 41-47	437
" " 10'gn "	Lk. XVIII, 9-14	375
" " 11'gn "	Mk. VII, 31-37	270
" " 12'gn "	Lk. X, 23-37	342
" " 13'gn "	Lk. XVII, 11-17	382
" " 14'gn "	Mt. VI, 24-33	177-180
" " 15'gn "	Lk. VII, 11-16	189
" " 16'gn "	Lk. XIV, 1-11	136, 503
" " 17'gn "	Mt. XXII, 33-46	456-458
" " 18'gn "	Mt. IX, 1-8	128-130
" " 19'gn "	Mt. XXII, 1-14	
" " 20'gn "	Yon IV, 46-53	187
" " 21'gn "	Mt. XVIII, 23-35	300-302
" " 22'gn "	Mt. XXII, 15-21	452
" " 23'gn "	Mt. IX, 18-26	226-229
" " 24'gn "	Mt. XXIV, 15-35	468-480

Itzaúrea VII

Saíera 7

Ebaingeriak 7.-Yesu'ren bizitzako egiñak urenez urén. 11

Lenengo atala. Yesu'ren yaiotza ta aurtzaroa. 16- 67

Yerusalen'go yauretxea 16.-Zakari apaiza yauretxean 19.-Andre Mari Yainkoaren Ama 23.-Andre Mari'k Elisabet'i agertu bat egiten dio 28.-Yon Zakari'ren semea 31.-Mari ta Yose ezkontzea 34.-Yesu Betlen'en yaio 36.-Artzaiek Yesu gurtzen 40 Yesu'ren erdaikuntza 44.-Yesu eskeintzea ta Mari elizan sartzea 45.-Aztiak 49:-Aigito'ra 54.-Ume gaiztagabeak iltzea 56 Aigito'tik Nazaret'a 57.-Yesu'ren aurtzaroa Nazaret'en 59.-Yesu irakasleen artean 60.-Yesu'ren bizitza ezkutua 63.-Yesu'ren aideak 64.

Bigarren atala Yon Ukuzlea ta Yesu 68- 97

Yon Ukuzlea 68.-«Garbai zaitezte» 71.-Yon Kisto'ren beñi ematen 74.-Yon'ek Yesu ukuzi (bataiatu) 75.-Yesu'ren etorkia 77 Yesu'ren barute ta zirikalduak 80.-Yon'en aito'ra 85.-Yesu'ren lenengo ikasleak 89.-Kanaiko ezteiak 93.-Kaparnaun'en 96.

Irugarren atala Yudai'n eta Samari'n 98-115

Yudaiko erkia ta yudaita'ak 98.-Yauretxeko salketariak yaurti 99 Nikodemo 101.-Yon Ukuzlearen azken aito'ra 106.-Yon baitegian (kartzelan) 108.-Yesu Samari'n. Samariar emakumea 109.

Laugarren atala Galilai'n lenbizi eman-irakaspenak . . 116-144

Galilai ta galilaita'ak 116.-Yauregikoaren semea sendatu 118 Arantza arigaria ta lenbizi deituak 120.-Sinagogetan irakasten. Kaparnaun'en 122.-Simon'enean 125.-Galilai'ko irietan 126.-Legenarduna sendatu 127.-Parisaita'eren erasoak. Elbañi bat sendatu 128 Lebi (Matai) deitu 130.-Larunbatez ikasleek galburuak artzen 133

Lañunbatez beñiro: esku igaía 136.-Amabi bidalien aukera 139.

Bosgaíen atala **Mendiko itzladia** 145-186

Itzaldiaren garaia, gaia, azalpena 145.-Zori ona 148.-Gogolan-
deñen zori ona 152.-Negar dagiteneñ zori ona 154.-Otzanen
zori ona, luía yarauntsiko dute-ta 154.-Zuzen-gose ta egaí
diranen zori ona 155.-Erukitsuen zori ona 155.-Biotz-garbien
zori ona 156.-Gentzakoien zori ona 157.-Zuzenagatik esetsien
zori ona 157.-Luíarekiko gatza ta gizargi 159.-Lege Beía Za-
ríari buruz 161.-Ez iñor il 164.-Ez izortu 164.-Emaztea zapuz-
teaz 165.-Ziñik ez autsi 166.-Gaiztagiñari gogor ez egin 168.
Etsaiak maite izan 169.-Nola ukar, otoi ta baru egin bear 171.
Emengoak nardatuz, zerukoetara yo bear 177.-Irizkeriaz 181.
Bi bideak 184.-Bi eratako igarleak 185.-Itzaldiaren amaia 186.

Seigaién atala **Aintzira aldean. Sendaketak. Yesu'reñ egiteari**
buruz eritziak. 187-203

Kaparnaun'go euntaria 187.-Nain'go alargunaren semea 189.
Yon Ukuzlearen gezna 190.- Yon'en goraldia 192.-Simon pari-
saitaíenean. Ematxaíaren askespena 194.-Eíz eíi 199.-Yesu'reñ
ama-senideak 200.

Zazpigaíen atala **Zeru-yaureíitzaz alegiak**. 204-221

Alegiak: zer diran, gaia ta azalpen-arauak 204.-Ereílea 210.
Aziaren alegia 214.-Irakaren alegia 215.-Yeben-azia ta orantza 218.
Altxor ostena, txirlaía ta sarea 219.-Alegien bukaera 221.

Zortzigaíen atala **Galilai'n aldaíikatzea bukatzen. Alatzak** 222-262

Ekaitza 222.-Txerenduna ta urdaldea 224.-Odol-yarioduna ta
Yair'en alaba 226.-Yesu Nazaret'en 229.-Amabi ikasleak alda-
íikatzero bidali 235.-Yon Ukuzlearen eriotza 240.-Erode'n
kezkak 242.-Ogiak ugaritzea 243.-Ur-gañean ibilki 247.-Bizitza-

rako ogiaz itzaldia 249.-Aitaren naia 253.-Yuduek marmar 253
Genesaret aldean 258.-Parisaitaŕen ekanduak 258.

Bederatzigaŕen atala Galilai'tik at aldaŕikatzen; ikasleei be-
reziki irakasten ta eraltzen . . . 263-302

Betesda'ko elbaŕia 263.-Kanaandaŕa 268.-Gor-mintzula 270.-Ogiak
beŕiro ugaritu 270.-Parisaitaŕek eta sadukaitaŕek alatz eske 272.
Yesu ikasleei egonaŕiz (pazientzikin) irakasten 273.-Betsaida'ko
itsua 275.-Kepa'ren aitoŕa 276.-Nekaldiaren iragarketa 280.-Nor-
beraren ukoa 282.-Yesu'ren antzalda 284.-Mendian bera: Eli ta
Yon 288.-Mutil alditsua 290.-Nekaldia beŕiz iragartzen 291.
Kaparnaun'en: yauretxeko zergaz 292.-Aurtxoan ikasbidea 294.
Gaitzera eragileak 296.-Seneditarteko uts egiñetan nola yar-
dun 298.-Irain-askesteaz 300.

Amargaŕen atala Txabola-yaia 302-331

Yerusalen'a izkutuxean 302.-Txabola yaia 305.-Kisto'ren yato-
riaz 309.-Yesu laster yoango 310.-Yesu gogo-bizitzaren iturri 310.
Yesu'ri buruz eritziak 312.-Emazte kutsuduna 313.-Gizargia 314.
Siñiste gogoŕekoei zema 316.-Yainkoaren semeak eta txerren-
kumeak 318.-Yaiotzez itsua 322.-Artzai Ona 327.

Amaikagaŕen atala Txakola-yaietatik adelu-yaietara bitartean.
Samari'n eta Yudai'n. 332-384

Samari'n zear. Ikasleak aldaŕikatzeraz 332.-Aintzira ondoko
iriak 335.-Irurogei ta amar ikasleen itzulera 336.-Yesu'ren ikas-
leak nolakoak izan bear duten 338.-Yesu'ri nola yaŕai bear 340.
Samariar zintzoa 342.-Mari ta Marta 344.-Otoi-eredua 347.
«Gure Aitagoikoa» 349.-«Guren bego zure izena» 350.-«Betor
zure yauraldia» 350.-«Egin bedi zure naia zeruan bezela luŕean
ere» 351.-«Bear dugun ogia gaur iguzu» 352.-«Asketsi gure
zoŕak, gure zordunenak gerok ere askesten baitizkiegu» 353.

«Ez gaitzazu zirikalduan utzi» 354.-«Gaitzera gabe gauzkazu ordea» 355.-Otoitzak dezakena 355.-Itsu biren sendakuntza 357. Mintzula 358.-Idazlarien zitalkeria 358.-Goteunaren aurka birao 360.-Yesu ta Yona 362.-Beldur gabe Yesu aitortu bear 363. Goteunaren laguntza 364.-Eukimiñaz 365.-Yainkoaren erukia agertzeko alegiak 367.-Ardi galdua 368.-Seme zañastela 370 Parisaitaía ta zergaria 375.-Yaurle maltzuía 376.-Aberats gaiztoa 379.-Apaltasunaz 381.-Amar legenardunak 382.-Yainko-yaureria etoía da 383.

Amabigaren atala Adelu-yaia. 384-404

Adelu-yaia 384.-Garbairako aolkua 391.-Ezkontzaz eta ezkontzausteaz 392.-Aurtxoak 397.-Gazte aberatsa 398.-Mastiko nekazariak 401.

Amairugaren atala Betani'n; Yerusalen'a; Yeriko'n . 405-455

Lazar'en berpiztea 405.-Yesu'ren eriotza Sanedrin'ek erabakita 413.-Yesu Eprain'en ezkutatu, ta apaizpuruek Aren bila 415. Yerusalen'a azkenengo aldiz. Aurki Yesu il eta berpiztuko dala 416.-Zebedai'ren semeak 418.-Yeriko'ko itsua 421.-Zakai 422. Amar minak 424.-Betani'ko bazkaria 429.-Yuda azpisugea 452.

Amalugaren atala Azkenengo astea. Aste gurea 454 491

Yerusalen'a saera 454.-Pikondo biraokatua ta igartua 442.-Yesu'ren eskubidea 443.-Mastiko nekazari okeak 447.-Kaisar'entzako zergak 452.-Sadukaitaak eta berpiztea 454.-Agindurik nagusi-ena 456.-Dabid'en Semea 459.-Yesu ta parisaitaak 460.-Alargunaren ukartxoak 467.-Yerusalen'en poñokaldia, ludiaren amaia ta Gizasemearen etoera 468.-Azken egunak 475.-Ernai egon bear 479. Azken epaia 483.-Batzar nagusiaren erabakia. Azpisugea 488.

Amabosgaren atala Azken aparria. 493-555

Azken aparria zein egunetan izan zan 492.-Azken aparria gertu-

tzera 496.-Azken aparria 498.-Paska aparria 499.-Gailenkeriaz 502.
 Oin ikuzketa 503.-Yuda'ren iruzuzez 507.-Eukaristia irasi 511.
 Eukaristia Itun Be'iro yauroa 515.-Yaunartzea 518.-Yesu Kisto
 Paska-bildotsa 520.-Apalondoko itzaldia 521.-Kisto'a goretsia 522.
 Bereala aldendu be'raz. Agindu be'ria 523.-Yesu'k Kepa'ren
 ukoa iraga'ri 525.-Nora ta zertara Yesu diyoan. Bidea, egia ta
 bizitza 527.-"Nakusanak, Aita ere ba-dakus" 529.-Pozemalea bi-
 daliko 531.-"Ez zaituzt zurtz utziko" 533.-Goteuna irakasle 535.
 "Gentza zuei; ez la'itu; agur, gero arte" 535.-Matsondoa ta
 matsaienak 537.-Elkar maitakuntzaz agindua 540.-Lurkoien go-
 r'otoaz 541.-Goteunaren egikizuna 543.-Azken o'arak. "Zuen
 goibelaldiak pozera yoko" 545.-"Eskazute ta artuko duzute" 547.
 Itzaldiaren bukaera 548.-Yesu'ren otoia bere buruaren alde 549.
 Yesu'ren otoia bere ikasleen alde 551.-Yesu'ren otoia bere si-
 ñestun guzien alde 553.

Amaseiga'ren atala Yesu Kisto gure Yaunaren nekaldia

Getsemani'n 556.-Yesu atzita 565.-Yuduen epaitegian 570.-Ana'
 ren eta Kaipa'renean 571.-Kepa'ren izpitzoak 573.-Iseka ta irai-
 ñak 575.-Sanedrin'ek Yesu eriotzarako gaiztetsi 577.-Yuda Iska-
 riot'en amaia 583.-E'romata'ren ebaztegian; Pilat'enean 584.-Ero-
 de'ren au'ean 590.-Be'riz Pilat'enean. Yesu ala Baraba? 592.-Yesu
 zigorkatua 595.-Arantzezko buruntza 597.-O'ra gizona 598.-Gal-
 detaldi be'ria ta epaia 600.-Garezurmendi'runtz 602.-Gurutzal-
 dia 605.-Yesu'ren eriotzaldia. Lenengo itza 607.-So'nekoak bana-
 tzea 608.-Yesu i'nakatzea 609.-Biga'ren itza 609.-Iruga'ren itza 610.
 Lauga'ren itza 612.-Bosga'ren, seiga'ren eta zazpiga'ren itza. Yesu'
 ren eriotza Yesu il ondoren 616.-Yesu ilobiratzea 617
 Gudariak ilobira 618.

Amazazpigarén atala

Yesu berpizpea. Agerkaldiak Igokundea 620-640

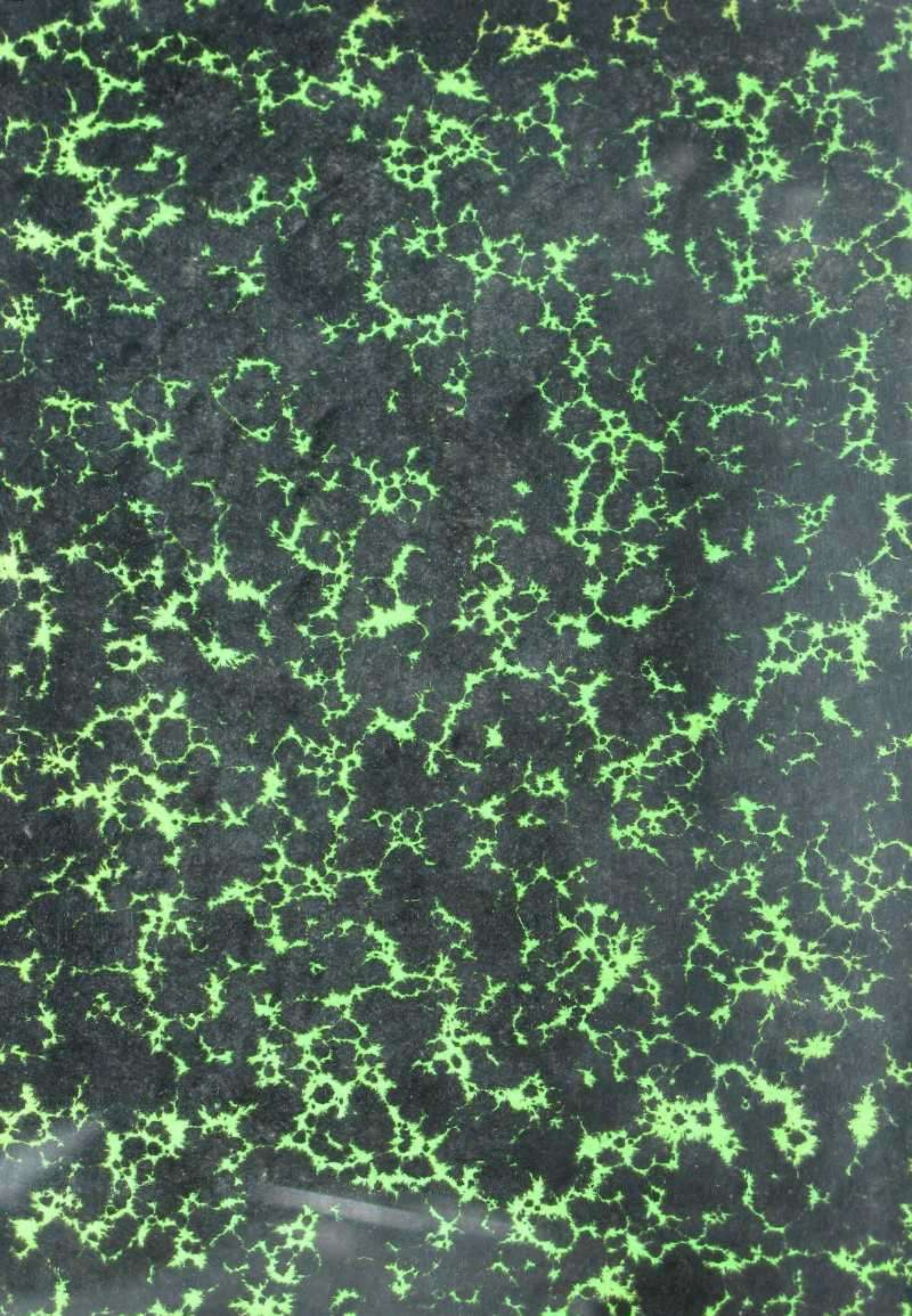
Yesu berpiztua 620.-Kepa ta Yon ilobian 622.-Mari Malen'i agertu 623.-Kepa'ri agertzea 624. - Apaizpuruen mañoak 625. Emaus'ko ikasleak 626.-Yesu bidaliei agertzen zaie 629.-Toma'ri agertu 631. - Galilai'n egin-agerkaldiak 632.-Tiberi itxasaldean 633.-Kepa Yesu'k Elizpuru yařita 635.-Mendi gaineko agerkaldia 636.-Zerura igotzea 639.

UTSEN ZUZENBIDEA

<u>Oñald ea</u>	<u>Leñoa</u>	<u>Nola dagon</u>	<u>Nola bear dan</u>
25		yauraldi	yauraldi
27		oneak	oneaz
28	bêtik	5 ^a	aspaldiko
108	bêtik	14 ^a	aitak il zun
152	bêtik	11 ^a	osoak
204		10	du
209		4	e iten
286		1	i usi
306		8	iluratzen
395	bêtik	2. ^a	bera
559		1. ^a	Ber z
595	bêtik	4. ^a	asketesiko

STE THÉRÈSE DE L'ENFANT-JÉSUS

MARIE-FRANÇOISE-THÉRÈSE MARTIN

naquit à Alençon, le 2 janvier 1873. A l'âge de 15 ans, elle entra au Carmel de Lisieux, où elle passa 9 ans et 6 mois.

Là, sous l'apparence d'une vie ordinaire et cachée, elle s'appliqua avec une touchante fidélité à la pratique des vertus, cherchant à plaire au Seigneur dans les plus petites choses. Ses rapports avec Lui furent toujours ceux d'un enfant envers le plus tendre et le plus miséricordieux des

Pères, Elle avait puisé ces sentiments de filiale et inébranlable confiance dans l'Écriture Sainte, surtout dans l'Évangile dont elle faisait ses délices. Pour suivre l'attrait de son âme et marcher dans la *voie d'enfance spirituelle* préconisée par Jésus Lui-même, elle s'appuyait sur l'oracle divin: «*Si vous ne devenez comme de petits enfants, vous n'entrerez pas dans le royaume des Cieux... Ce royaume est pour les enfants et pour ceux qui leur ressemblent.*»

Après avoir été inspirée de s'offrir en victime à l'«*Amour miséricordieux du bon Dieu*», elle mourut à l'âge de 24 ans, dans une extase d'amour, en prononçant ces mots: «*Mon Dieu, je vous aime!...*» C'était le 30 septembre 1897.

Des prodiges toujours plus grands et plus nombreux, attribués à son intercession, décidèrent les autorités ecclésiastiques à soumettre sa Cause de Béatification à la Sainte Église.

Le 10 juin 1914, S. S. PIRE X signa l'Introduction de cette Cause. Le 14 août 1921, S. S. BENOÎT XV promulgua le Décret sur l'héroïcité des vertus de la Servante de Dieu. Le 29 avril 1923, S. S. PIRE XI lui décerna les honneurs de la Béatification, et, le 17 mai 1925, l'inscrivit solennellement au catalogue des Saints.

SA CONFIANCE EN DIEU

«*Ce n'est pas parce que j'ai été préservée du péché mortel que je m'élève à Dieu par la confiance et l'amour. Ah! je le sens, quand même j'aurais sur la conscience tous les crimes qui se peuvent commettre, je ne perdrais rien de ma confiance, j'irais, le cœur brisé de repentir, me jeter dans les bras de mon Sauveur. Je sais qu'il chérit l'enfant prodigue, j'ai entendu ses paroles à sainte Madeleine, à la femme adultère, à la Samaritaine. Non, personne ne pourrait m'effrayer; car je sais à quoi m'en tenir sur son amour et sa miséricorde. Je sais que toute cette multitude d'offenses s'abîmerait en un clin d'œil comme une goutte d'eau jetée dans un brasier ardent.*

Il est rapporté dans la vie des Pères du désert que l'un d'eux convertit une pécheresse publique dont les désordres scandalisaient une contrée entière. Cette pécheresse, touchée de la grâce, suivait le saint dans le désert pour y accomplir une rigoureuse pénitence, quand, la première nuit du voyage, avant même d'être rendue au lieu de sa retraite, ses liens mortels furent brisés par l'impétuosité de son repentir plein d'amour; et le solitaire vit au même instant son âme portée par les anges dans le sein de Dieu. Voilà un exemple bien frappant de ce que je voudrais dire, mais ces choses ne peuvent s'exprimer...

Ah! si les âmes faibles et imparfaites, comme la mienne, sentaient ce que je sens, aucune ne désespérerait d'atteindre le sommet de la montagne de l'Amour, puisque Jésus ne demande pas de grandes actions, mais seulement l'abandon et la reconnaissance.

«*Je n'ai nul besoin, dit-il, des boucs de vos troupeaux parce que toutes les bêtes des forêts m'appartiennent et les milliers d'animaux qui paissent sur les collines; je connais tous les oiseaux des montagnes. Si j'avais faim, ce n'est pas à vous que je le dirais; car la terre et tout ce qu'elle contient, est à moi. Est-ce que je dois manger la chair des taureaux et boire le sang des boucs? IMMOLÉZ À DIEU DES SACRIFICES DE LOUANGES ET D'ACTIONS DE GRÂCES!*»

Voilà donc tout ce que Jésus réclame de nous! Il n'a pas besoin de nos œuvres, mais uniquement de notre amour. Ce même Dieu qui déclare n'avoir nul besoin de nous dire s'il a faim, n'a pas craint de mendier un peu d'eau à la Samaritaine... Il avait soif!!! Mais en disant: «*Donnez-moi à boire*», c'était l'amour de sa pauvre créature que le Créateur de l'Univers réclamait. Il avait soif d'amour!»

SON ZÈLE, SES ESPÉRANCES

«*Je compte bien ne pas rester inactive au Ciel, mon désir est d'y travailler encore pour l'Église et les âmes. Je le demande à Dieu et je suis certaine qu'il m'exaucera. Ah! dès à présent, je le reconnais, oui, toutes mes espérances seront comblées, oui, le Seigneur fera pour moi des merveilles qui surpasseront infiniment mes immenses désirs...*

...Je sens que ma mission va commencer, ma mission de faire aimer le bon Dieu comme je l'aime... de donner aux âmes ma petite voie de confiance et d'abandon. **JU VEUX PASSER MON CIEL A FAIRE DU BIEN SUR LA TERRE.** Ce n'est pas impossible puisqu'au sein même de la vision béatifique, les Anges veillent sur nous. Non, je ne pourrai prendre aucun repos jusqu'à la fin du monde. Mais lorsque l'Ange aura dit: «*Le temps n'est plus!*» alors je me reposerai, je pourrai jouir, parce que le nombre des élus sera complet.»

(Histoire d'une âme écrite par elle-même).

PRIÈRE

en l'honneur de Ste Thérèse de l'Enfant-Jésus
et pour solliciter des grâces par son intercession

O notre Père des Cieux, qui, par Sainte Thérèse de l'Enfant-Jésus, voulez rappeler au monde l'Amour miséricordieux qui remplit votre cœur, et la confiance filiale

qu'on doit avoir en vous, nous vous remercions humblement d'avoir comblé de tant de gloire celle qui fut toujours votre enfant si fidèle et de lui donner une puissance merveilleuse pour vous attirer chaque jour un très grand nombre d'âmes qui vous loueront éternellement.

Sainte « petite Thérèse », souvenez-vous de votre promesse de *faire du bien sur la terre*, répandez avec abondance votre *pluie de roses* sur ceux qui vous invoquent, et obtenez-nous de Dieu les grâces que nous attendons de sa bonté infinie.

O Dieu, qui avez embrasé de votre Esprit d'Amour l'âme de Ste THÉRÈSE DE L'ENFANT-JÉSUS, accordez-nous de vous aimer, nous aussi, et de vous faire beaucoup aimer.

ACTE D'OFFRANDE

à l'Amour Miséricordieux du bon Dieu
composé par Ste Thérèse de l'Enfant-Jésus

« Afin de vivre dans un acte de parfait amour, JE M'OFFRE COMME VICTIME D'HOLOCAUSTE A VOTRE AMOUR MISÉRICORDIEUX, vous suppliant de me consumer sans cesse, laissant déborder en mon âme les flots de tendresse infinie qui sont renfermés en vous, et qu'ainsi je devienne martyre de votre amour, ô mon Dieu !

Que ce martyre, après m'avoir préparée à paraître devant vous, me fasse enfin mourir, et que mon âme s'élance sans retard dans l'éternel embrassement de votre miséricordieux amour !

Je veux, ô mon Bien-Aimé, à chaque battement de mon cœur, vous renouveler cette offrande un nombre infini de fois, jusqu'à ce que, les ombres s'étant évanouies, je puisse vous redire mon amour dans un face à face éternel ! ! ! »

INDULGENCES

ATTACHÉES A PERPÉTUITÉ A CET ACTE D'OFFRANDE :

1° TROIS CENTS JOURS chaque fois que les fidèles le réciteront d'un cœur contrit et avec dévotion.

2° INDULGENCE PLÉNIÈRE, une fois le mois, aux conditions ordinaires, pour ceux qui l'auront récité tous les jours du mois.

NIHIL OBSTAT:

Carolus Salotti S. Cons. Adv.
S. R. Cong. Adessor.

Les personnes qui reçoivent des grâces attribuées à Sainte Thérèse de l'Enfant-Jésus sont priées de les faire connaître au monastère des Carmélites de Lisieux.

